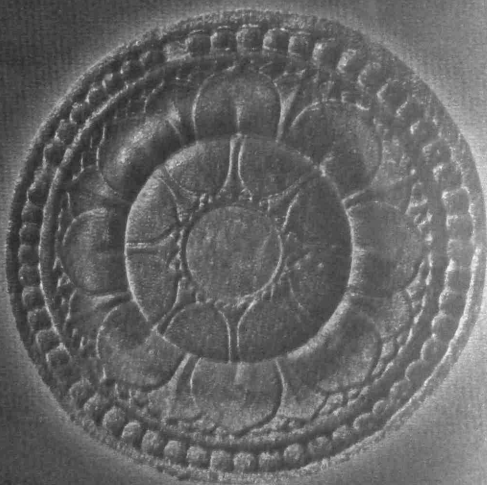

ත්‍රිපිටකය

[මෙතන Click\(ක්ලික්\) කර පටුනට පිවිසෙන්න](#)

විශුද්ධි මාර්ගය - I

ධර්මවිනය උගත් පණ්ඩිත මහාසට්ඨරියන් වහන්සේලාගේ ආධාර ඇතුළුව

ආචාර්ය

ඒ. ජී. ද කොයිසා

විශුද්ධ මාර්ගය

1

ධම්මිකය උගත් පණ්ඩිත
මහාස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ
ආධාර ඇතුළුව

ආචාර්ය අධිනිතිඥ
ඒ. ජී. ද සොයිසා මහතා
වසින්
සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලදී.

අනුශාසක මණ්ඩලය

පැලියගොඩ විද්‍යාලංකාර පරිවේණාධිපති ගරු කිරිවත්තුඩුවේ
පඤ්ඤාසාර නායක මාහිමියන්වහන්සේ
මාලිගාකන්දේ විද්‍යාදය පිරිවෙනේ B.A., PH.D. උපාධිධාරී පණ්ඩිත
ගරු දෙහිගස්සේ පඤ්ඤාසාර නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ
කළුතර පුලිනතලාරාමාධිපති ගරු බේරුවල ශ්‍රීසුමංගල
ශ්‍රීතිවාසාභිධාන මහානායක මාහිමියන්වහන්සේ
අම්බලම්ගොඩ මහා විහාරස්ථ විද්‍යාලොක විද්‍යාලයාධිපති ශ්‍රී
සද්ධර්මභාරතීශ්වර පණ්ඩිතාචාර්ය විල්ගොඩ ශ්‍රී ධර්මානන්ද
මහාස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ
බළන්ගොඩ ශ්‍රී ධර්මානන්ද පරිවේණාධිපති ගරු ආනන්ද මෛත්‍රෙය
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
බෙල්ලන ධර්මපාල පරිවේණාධිපති පණ්ඩිත බෙල්ලන ඤාණවිමල
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
රන්දොණි මහාවේනිය පරිවේණාධිපති ගරු වලගෙදර පණ්ඩිත
සොමාලොක නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
වැලිතර අඹගහපිටියේ සුගත ශාසනොදය පරිවේණාධිපති අනුංගල්ලේ
පණ්ඩිත විමලකිත්ති නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ
අම්බලන්ගොඩ අග්ගාරාමාධිපති අග්ග මහා පණ්ඩිත ගරු
පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත මහා ස්ථවිරයන්වහන්සේ
ගාල්ලේ ගල්වඩුගොඩ විද්‍යාරාජ පරිවේණාධිපති පණ්ඩිත සුමංගල
නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
බම්බලපිටියේ වජිරාරාමවාසී ගරු නාරද මහා ස්ථවිරයන්වහන්සේ
මාදම්පේ සුනන්දොදය පරිවේණාධිපති ගල්පොත්තාවෙල ශ්‍රී
පඤ්ඤානන්ද ප්‍රධාන නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
මරදානේ ශ්‍රීලංකා විද්‍යාලයාධිපති ගරු බද්දේගම පණ්ඩිත විමලවංශ
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
පණ්ඩිත එච්. නන්දසාර මහතා
ආචාර්ය ආයතීරත්න රේරුකාන මහතා

විශුද්ධ මාර්ගය

1

ධම්මිකය උගත් පණ්ඩිත
මහාස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ

ආධාර ඇතුළුව

ආචාර්ය අධිනිතිඥ

ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා

වසින්

සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලදී.

සීමාසහිත

ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම

ප්‍රථම මුද්‍රණය : 1959
දෙවැනි මුද්‍රණය : 2015

ත්‍රිපිටකය
විශුද්ධි මාර්ගය - 1

© කුමාරි ජයවර්ධන

ISBN 978-955-30-6020-4

පිටුවැසුම සැකසුම:
පාලිත සේනානායක

අක්ෂර සංයෝජනය:
නෙල්කා අබේවික්‍රම

ප්‍රකාශනය:
සී/ස ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම.
661/665/675, පී. ද ඇස්. කුලරත්න මාවත, කොළඹ 10.

මුද්‍රණය:
චතුර මුද්‍රණාලය,
69, කුමාරදාස පෙදෙස,
වැල්ලම්පිටිය.

14869/1874/500

ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනය

බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙසූ ධර්මය මුලින්ම සඳහන් වූයේ මාගධී භාෂාවෙන් හෙවත් පසුකලක 'පාළි' නමින් හැඳින්වුණ භාෂාවෙනි. ප්‍රථම ද්විතීය හා තෘතීය ධර්ම සංගායනාවලින් සංගෘහිත වූයේත් ශ්‍රී ලංකාවේදී ග්‍රන්ථාරූඪ වූයේත් මෙම පාළි ත්‍රිපිටකයමය. පසුකාලවලදී එම ත්‍රිපිටකයට අට්ඨකථා හා ටීකා ඉතා වැඩි කොටසක් ලියවුණේ එම පාළි භාෂාවෙන් මය, ශ්‍රී ලංකාවේ දී මය. සිංහල හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ ප්‍රමුඛත්වයෙනි. මේ නිසා මූලික ලෙස බුදුදහම හදාළ හැකිව පැවැතුණේ පාළි භාෂාවෙන් මය. සන්න සහ පිටපොත් වශයෙන් සමහර පාළි පොත්වල කොටස් සිංහල භාෂාවට නගා ලියා තිබුණ නමුත් සම්පූර්ණ පරිවර්තනයක් සිදුවී නොතිබිණ. ජාතකට්ඨ කථාව හා විනය පොත්වල කොටස් බොහෝ දුරට සිංහල භාෂාවට පරිවර්තිතව පැවැතිණ. ශ්‍රී ලංකාවේ මුද්‍රණ ශිල්පය පටන්ගැනුනේ මේ තත්ත්වය මතය. වටිනා ඤාණ සම්භාරයක් ඇතුළත්වන සිංහල ජාතිය සන්නකයැයි කිව හැකි බෞද්ධ සාහිත්‍යය සිංහල පාඨකයන්ට කියවා තේරුම් ගත හැකි තත්ත්වයේ වැඩ පිළිවෙළක අවශ්‍යතාව බෙහෙවින් දැනෙන්නට විය.

මේ අවස්ථාවේ නොයෙක් විෂයයන් කෙරෙහි මනස යොමු කළ පඬිවරයෙක් මෙදෙසට යොමු විය. එනම් ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාය. නීතිය, දර්ශනය, විවිධ භාෂා ආදිය ප්‍රගුණ කොට දේශපාලනයට පිවිසි ඒ මහතා දකුණු කොළඹ ආසනයෙන් රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවට තේරුණේය. එක්වරකින්ම එම මග අත්හල එතුමා යොමුවූයේ ධර්ම ශාස්ත්‍රීය කටයුතු වෙතටය. එහි ඵලයක් වූයේ පාළි බෞද්ධ සාහිත්‍යය සිංහල භාෂාවට පරිවර්තනය කිරීමය.

සිංහලයන් සතුව පැවැතුණද ඉතා සුළු පිරිසකට තේරුම් ගත හැකිව තුබූ පාළි ත්‍රිපිටකය හා ඒ සඳහා ලියැවුණ අට්ඨකතා ද ඒවා සඳහා ලියැවුණ ටීකා ග්‍රන්ථද ගත් කල විශාල පොත් සමූහයකි. එම පොත් සමූහය තනිවම සිංහල භාෂාවට නැගීමට කෙනෙකු සිතීම පවා ආශ්චර්යකි. එම අසිරිමත් කාර්යයට සිතත් අතත් යොමු

කළ විරයා වූයේ ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා ශ්‍රීමතය. එවකට ශ්‍රී ලංකාවේ ටික දෙනෙකුට ලැබිය හැකිව තුබූ එංගලන්තයට ගොස් පශ්චාත් උපාධියක් ලැබීමට වරම් ලත් එතුමා ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණ පිය තැබූ නීති වෘත්තීය මෙන්ම දෙවන වරට යොමු වූ දේශපාලනය ද සිත් නොගත් නිසාදෝ ඒවා වෙනුවට ග්‍රන්ථ රචනයට බැස්සේ තමාගේම තෝරාගැනීමක් ලෙසය.

විසිවන සියවසේ මැද භාගය වනවිට එංගලන්තයේ පාළි පොත් සමාගම පාළි ත්‍රිපිටකයෙන් බොහෝ කොටසක් ඉංග්‍රීසි භාෂාවට පෙරළා මුද්‍රණය කර තිබිණ. ඉංග්‍රීසි භාෂාව පිළිබඳ ප්‍රවීණ බවක් ලබා සිටි ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා බෞද්ධ සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථ සිංහලට නැගීමේදී ඉංග්‍රීසි පරිවර්තන උපයෝගී කරගත්ව ඇත. ඒ සමග එවකට ශ්‍රී ලංකාවේ සිටි ධර්මවිනයධර මහතෙරවරුන්ගේ උපදෙස් ද ලබා ගත් බව එතුමාම පවසා ඇත. මුද්‍රණ පහසුකම් අඩුවෙන් පැවැති එම කාලයේ නිරවුල්ව ස්වකීය ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශනය කිරීමට සිතු එතුමා ධර්මසමය නමින් මුද්‍රණාලයක් ද පටන්ගත්තේය. පාළි ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථවල සිංහල පරිවර්තනයේ සමහර තැන් වියතුන්ගේ විවේචනයටද භාජනද විය.

පාළි භාෂාවෙන් සඳහන් වී ඇති කරුණු පැහැදිලි කිරීමේදී අට්ඨකතාවල පවා මතභේද සහිත තැන් දක්නට ඇත. මේ සෑම ආගමකම දක්තා දෙයකි. බුදුසසුනද වෙන වෙන නිකායවලට බෙදුනේ බුද්ධ දේශනාවන් විවිධව තේරුම් කිරීම නිසාය. විශේෂයෙන් සූත්‍ර පිටකයේ ඇතුළත් වෙන ගැඹුරු අදහස් වෙනත් භාෂාවකින් පැවැසීම සුළුපටු කාර්යයක් නොවේ. ඒ ගැන සලකන විට ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාට ලොකු සම්මානයක් හිමිය. අධිසියවසකින් පැරැණි වූ එම ග්‍රන්ථ මේ වන විට වෙළඳපොළේ දක්නට නැති බව සලකා ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා සූරින් පළ කළ සිංහල ත්‍රිපිටකය නැවත මුද්‍රණය කිරීමෙන් එම අඩුව පිරවීමට සිරිසුමන ගොඩගේ සිරිමතාණන් ගත් පියවර ප්‍රශංසනීයය. ඇතැම් පොත් සොයා ගැනීමත් දුෂ්කරය. අපහසුකම් නොසලකා ගත් මෙම පියවර නොපමාව නිම කිරීමට එතුමාට හැකිවේවායි මම ප්‍රාර්ථනා කරමි.

බෙල්ලන ඤාණවිමල මහානායක ස්ථවිර

පෙරවදන

බෞද්ධ ග්‍රන්ථ අතර මුද්‍රන්මල්කඩ ත්‍රිපිටකයයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මය මුළුමනින්ම ග්‍රන්ථාරූඪ කර ඇති ත්‍රිපිටකය පළ වී ඇත්තේ පාළි භාෂාවෙනි. එනිසාම වැඩිදෙනෙකුට ත්‍රිපිටකය කියවා අවබෝධ කර ගැනීම බලවත් ගැටලුවක් විය. 2500 බුද්ධ ජයන්තිය වෙනුවෙන් සංස්කරණය කරන ලද ත්‍රිපිටකය බොහෝවිට උගතුන්ට පමණක් සීමා විය. පසුකාලයේ බොහෝ වියතුන් ත්‍රිපිටකය සිංහලට නැගුවද එම පරිවර්තන ද එතරම් ලිහිල් බසින් පළ නොවිනි.

මෙරට විසූ ප්‍රකට බුද්ධිමතකු මෙන්ම සිංහල, පාළි හා ඉංග්‍රීසි භාෂාත්‍රයෙහි මනා ප්‍රවීණත්වයක් ලද විද්වතකු ද වූ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා එවක මෙරට විසූ ධර්ම විනය උගත් පණ්ඩිත මහස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ ආධාර ඇතිව ත්‍රිපිටකය සරල බසින් සිංහලට නැගුවේ එබැවිනි. ත්‍රිපිටකයේ දැනට පළ වී ඇති සිංහල පරිවර්තන අතුරෙන් කියවා පහසුවෙන් අවබෝධ කරගත හැකි, කාටත් වැටහෙන බසින් ලියැවුණ පොත් පෙළ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ මෙම පොත් පෙළ බව අපගේ වැටහීමයි. ත්‍රිපිටකය මෙතරම් සරල සිංහලෙන් ලියැවුණ වෙනත් ග්‍රන්ථ මාලාවක් බිහිවී නැත. එබැවින් බොහෝ දෙනා අපෙන් කළ ඉල්ලීම් ද සලකා බලා ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව නැවත මුද්‍රණය කර ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට අප අදහස් කළේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මය සරල සිංහලෙන් කියවා අවබෝධ කරගනු රිසි පාඨකයන් වෙනුවෙනි.

මෙම බැඳරුම් කටයුත්තේදී අප මුහුණ දුන් බලවත් ගැටලුව වූයේ පතන දශකයේ මුල් භාගයේ කාණ්ඩ 48 කින් පළවූ එම සම්පූර්ණ ග්‍රන්ථ මාලාව සොයා ගන්නේ කෙසේද යන්නයි. ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා එම පොත් පෙළ සංස්කරණය කරන සමයෙහි එම කාර්යය සඳහා ඒ මහතාට මඟ පෙන්වූ

මහතෙරුන් වහන්සේලා අතුරෙන් අද ජීවතුන් අතර වැඩසිටින එකම හික්ෂුන් වහන්සේ වන කොල්ලුපිටියේ වාලුකාරාමාධිපති අතිපූජ්‍ය බෙල්ලන ඤාණවිමල මහනායක ස්වාමීපාදයාණන් වහන්සේගේ මඟ පෙන්වීම මෙහිදී අපට විශාල ශක්තියක් විය.

ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ ත්‍රිපිටකය සරල සිංහල පොත් පෙළ අප වෙත ලබාදීමට කටයුතු කළ විද්‍යාර්ථය පරිවේණාධිපති බලන්ගොඩ සෝභිත නාහිමිපාණන් වහන්සේටත්, දොඩන්දූව පූජ්‍ය පණ්ඩිත ගංතලාවේ ගුණානන්ද නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේටත්, පූජ්‍ය විද්‍යානිධි අම්බලන්ගොඩ සුමේධානන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේටත්, අරිසෙන් අනුබුදු මහත්මියටත්, ශ්‍රීනාත් ගනේවත්ත මහතාටත්, ජනාධිපති ජ්‍යෙෂ්ඨ උපදේශක මිලින්ද මොරගොඩ මහතාට සහ එස්. අයි. ගමගේ මහතාටත් අපගේ කෘතගුණපූර්වක ස්තූතිය හිමිවේ.

මෙම ග්‍රන්ථ මාලාව යළි මුද්‍රණය කිරීමට අනුමැතිය පළ කළ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාගේ දියණිය වන ආචාර්ය කුමාරි ජයවර්ධන මහත්මියටත්, පරිගණක අක්ෂර සංයෝජනය කළ නෙල්කා අබේවික්‍රම මහත්මියටත්, මුද්‍රණ සම්බන්ධීකරණයෙන් දායක වුණු පාලිත සේනානායක මහතාටත්, සෝදුපත් කියැවූ මිල්ටන් මද්දුමගේ මහතාටත් අපගේ ස්තූතිය හිමිවිය යුතුය.

සිරිසුමන ගොඩගේ

2015 ජනවාරි

සංඥාපනය

ත්‍රිපිටක පොත් පෙළේ තිස්තව්වෙනි පොතේ සිට ත්‍රිපිටක අටුවා පරිවර්තනය කිරීම විශුද්ධි මාර්ගයේ සිට පටන් ගත්තෙමි. විශුද්ධි මාර්ගය බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ ප්‍රධාන පොතකි. එහි පෙළ ලංකාවේ පැවති උසස් ධර්ම ඇතුළත් වූ පුරාණ පොතක් බව පෙනේ.

බුද්ධඝෝෂ අටුවාචාර්යයින් වහන්සේ විසින් ලියන ලද්දේ විශුද්ධි මාර්ගයේ අටුවාව මිස එහි පෙළ නොවේයයි සිතීමට ඉඩ තිබේ. ත්‍රිපිටක ධර්ම පොත්වලට සිංහල අටුවා පාලි භාෂාවෙන් ලිවීමට බාරදීමට පෙර උත්වහන්සේට එය කිරීමට සමත්කමක් ඇත්දැයි බලාගැනීමට විශුද්ධි මාර්ගයට අටුවා ලියවා බැලීමට කල්පනා වීමෙන් මහා විහාරයේ එකල වැඩ සිටි හිමියන්ගේ නුවණ පැහැදිලි වේ.

විශුද්ධි මාර්ගයට පණ්ඩිත පරාක්‍රමබාහු මහරජාණන් විසින් සිංහල අර්ථකථා කරන ලද්දේය. විශුද්ධි මාර්ගයට පුරාණ භාවසන්නයක්ද තිබුණ බව පෙනේ. ඇම්. ඩී. ධර්මරත්න පඬිවරයාගේ විශුද්ධි මාර්ගයට ලියා තිබෙන සන්නය මෑත කාලයේ ලියන ලද පොත්වලින් උසස්ම ග්‍රන්ථයයි. පණ්ඩිත මාතර ශ්‍රී ධර්මවංශ ස්ථවිරයන් වහන්සේ විසින් ලියා තිබෙන විශුද්ධි මාර්ග සිංහලානුවාදය බොහෝ ප්‍රයෝජනවත් පොතක් වේ.

මේ පොත් ලියා ප්‍රසිද්ධ කිරීමට නොයෙක් පළාත්වල සංඝයා වහන්සේලා දුන් ආධාරය මහත් උපකාරයක් විය.

ඇම්. ඩී. ගුණසේන මහතා සිහිවීම පිණිස මේ පොතට කඩදාසි සපයා දීමෙන් සීමාසහිත ඇම්. ඩී. ගුණසේන සමාගම ආධාර කළ බව ස්තූති පෙරටුව දැනුම් දෙමු.

මේ පොත් ලිවීමට නොයෙක් උපදෙස් සහිත ලියුම් එවා තිබෙන උගත් භික්ෂූන් වහන්සේලාටත් බෞද්ධ උපාසක පින්වතුන්ටත් සාමාජිකයින් වශයෙන් පොත් ගැනීමට බැඳී සිටින පින්වතුන්ටත් අපේ ගෞරව ස්තූතිය පිරිනමමු.

මීට,

ඒ. පී. ද සොයිසා

පටුන

	පිට
1. ශීල නිද්දෙසය	19
i ත්‍රිවිධ ශික්ෂා	24
ii ත්‍රිවිධ කලාශාණ	24
iii තෙවිජ්ජතාදීන්ට උපනිශ්‍රය	24
iv උභයාන්තය හැර මධ්‍යම ප්‍රතිපත්ති සේවනය	25
v අපායාදී සමත්‍රිකුමණ උපාය	25
vi ත්‍රිවිධ ක්ලේශ ප්‍රභාණ	25
vii ව්‍යාතික්‍රමාදී ප්‍රතිපක්ෂ භාව	25
viii ත්‍රිවිධ ක්ලේශ විශෝධන	25
ix සෝතාපන්නතාදීන්ට හේතු	25
i ශීල	26
ii ඉන්ද්‍රිය සංවර ශීලය	44
iii ආජීව පාරිශුද්ධි ශීලය	47
i පච්චය පටිසේධන කුහන වත්ථු	49
ii සමාන්ත පජ්ජන වත්ථු	50
iii ඉරියාපට් සන්තිස්සිත වත්ථු	51
වංගිස තෙර	66
මහා මිත්ත තෙර	68
සුද්ධි සතර	72
2. ධුතාඛග නිද්දෙසය	88
i පංසුකුලිකංග	89
ii තේව්වරිකංග	89
iii පිණ්ඩපාතිකංග	89
iv සපදාන වාරිකංග	90
v ඒකාසනිකංග	90
vi පත්තපිණ්ඩිකංග	90

මෙහි පටුන PDF පිටු අංක 11 සිට 17 තෙක් ඇති බව මතකතබා ගන්න.
 මාතෘකා හෝ පිටු අංක Click(ක්ලික්) කිරීමෙන් ක්ෂණිකව අදාළ තැනට යොමු වේ.
 (ඇතම් දුරකථන වලින් මෙය කියවීමේදී මෙහි සැම පිටුවකම ඇති 'පටුන' යන වචන Click කර පටුනට පිවිසිය නොහැක)
 ඔබ, අප සැමට තෙරුවන් සරණයි!

vii	බලපව්‍යාහක්‍යකංග	90
viii	ආරක්‍යකංග	90
ix	රුක්ඛ මූලිකංග	90
x	අබ්‍යොකාසිකංග	91
xi	සොසානිකංග	91
xii	යථා සන්ථතිකංග	91
xiii	තේසජ්ජිකංග	91
	ධුතංග	91
i	පංසුකුලිකංග සමාදානය	93
ii	තේව්වරිකංග සමාදානය	95
iii	පිණ්ඩපාතිකංග සමාදානය	97
iv	සපදානවාරිකංග සමාදානය	99
v	ඵකාසනිකංග සමාදානය	101
vi	පත්ත පිණ්ඩිකංග සමාදානය	102
vii	බලපව්‍යා හක්‍යකංග සමාදානය	104
viii	ආරක්‍යකංග	105
ix	රුක්ඛමූලිකංග සමාදානය	108
x	අබ්‍යොකාසිකංග	110
xi	සොසානිකංග සමාදානය	111
xii	යථා සන්ථතිකංග සමාදානය	113
xiii	තේසජ්ජිකංග සමාදානය	114
	ධුතාදීන්ගේ විභාග	117
3.	කම්මට්ඨාන ගහණ නිද්දේශය	121
i	සමාධි	121
ii	සමාධියෙහි අර්ථ	121
iii	සමාධියෙහි ලක්ඛණ	122
iv	සමාධියෙහි ප්‍රභේද	122
i	උපවාර අර්පණා සමාධි	123
ii	ලොකිය ලොකුත්තර සමාධි	123
iii	සප්පිතික - නිප්පිතික	123
iv	සුඛසහගත - උපේක්ඛා සහගත	123
	ද්විතීය චතුෂ්කය	126
	තෘතීය චතුෂ්කය	127
	පඤ්චම චතුෂ්කය	128

මජ්ඣ චතුස්කය	128
පඤ්ච වීධ සමාධි	128
ආරාමයක විසුවන් භාවනාවකට බාධාවක් නොවූ හික්ෂුරවකගේ කථාව	130
කුල (නෑ ගෙදර හෝ උපස්ථාන කරන ගෙදර)	131
වරිත නිදානාදිය	143
වැළඳීම් වශයෙන් වරිත දැනගන්නා ආකාරය	148
ධර්ම ප්‍රවෘත්ති වශයෙන් වරිත දැනගන්නා ආකාරය	149
රාග වරිතයාට සප්පාය	151
ද්වේෂ වරිතයාට සැප	152
මෝහ වරිතයාට සැප	153
ශ්‍රද්ධා වරිතයාට සැප	154
බුද්ධි වරිතයාට සැප	154
චිත්ත වරිතයාට සැප	154
දශවීධ කර්මස්ථාන විනිශ්චය මාතෘකා	154
දශවීධ කර්මස්ථාන සංවර නිර්දේශ වශයෙන්	155
සමතික්‍රම වශයෙන්	156
වර්ධන, අවර්ධන වශයෙන්	157
ආරම්භණ වශයෙන්	159
භූමි වශයෙන්	160
ග්‍රහණ වශයෙන්	160
ප්‍රත්‍ය වශයෙන්	160
වරියානුකූල වශයෙන්	161
4. පට්ඨකසිණ නිර්දේශය	166
i මහා විහාරයෙහි දොෂ	167
ii අභිනව විහාරයෙහි දොෂ	167
iii දිරාපත් විහාරයෙහි දොෂ	167
iv මහ මග අසල විහාරයෙහි දොෂ	167
v පැත් පොකුණු ඇති විහාරයෙහි දොෂ	168
vi පලාපත් විහාරයෙහි දොෂ	168
vii මල් ඇති විහාරයෙහි දොෂ	168
viii ඵල ඇති විහාරයෙහි දොෂ	168
ix බොහෝ දෙනා බැලීමට පැමිණෙන	168
x නගර ඇසුරු කළ විහාරයෙහි දොෂ	169

xi දැව ඇති විහාරයෙහි දොෂ	169
xii කුඹුරු සීමා ඇසුරුකළ විහාරයෙහි දොෂ	169
xiii විෂ භාගයන්හි ඇති විහාරයෙහි දොෂ	169
xiv මුහුදු වෙරළ ඇසුරු කළ විහාරයෙහි දොෂ	169
xv පිටිසර බදු විහාරයෙහි දොෂ	170
xvi රාජ්‍ය සීමාවෙහි පිහිටි විහාරයෙහි දොෂ	170
xvii සැප නැති විහාරයෙහි දොෂ	170
xviii කලාශ්‍රී මිත්‍රයන් නැති විහාරයෙහි දොෂ	170
උද්ග්‍රහ ප්‍රතිභාග නිමිති දෙකේ වෙනස	175
ප්‍රතිභාග නිමිත්ත රැකගත යුතු විධිය	176
සප්පාය ආවාස හා අසප්පාය ආවාස	177
අසප්පාය ගොදුරු ගම් හා සප්පාය ගොදුරු ගම්	177
අසප්පාය කථා සප්පාය කථා	177
අසප්පාය පුද්ගල හා සප්පාය පුද්ගල කථා	178
අසප්පාය භෝජන සෘතු හා සප්පාය භෝජන සෘතු	178
අසප්පාය ඉරියව් හා සප්පාය ඉරියව්	178
ප්‍රථම ධ්‍යාන විභාගය	193
විතර්ක විචාර විභාගය	197
ප්‍රීති හා සැප ඇති	199
කුල දූවකගේ උද්වේග ප්‍රීතිය	200
සමන්තාගත අංග	203
ත්‍රිවිධ ලක්ෂණය	204
දශ ලක්ෂණය	204
පටිභාග නිමිත්ත වැඩිම	211
පඤ්චවිධි වසි	213
වසිතාවන්ගේ විශේෂ විභාග	215
තෘතීය ධ්‍යානය උපදවන ආකාරය	221
දශවිධ උපෙක්‍ෂා	223
i ෂධඛෙගාපෙක්‍ෂාව	223
ii බ්‍රහ්ම විහාරොපෙක්‍ෂාව	224
iii බොධිඛෙගාපෙක්‍ෂාව	224
iv විර්යොපෙක්‍ෂාව	224
v සංස්කාරොපෙක්‍ෂාව	224
vi වේදනාපෙක්‍ෂාව	225

vii විදර්ශනොපෙක්‍ෂාව	225
viii තත්‍ව මධ්‍යන්වොපෙක්‍ෂාව	225
ix ධ්‍යානොපෙක්‍ෂාව	225
x පාරිසුද්ධි උපෙක්‍ෂාව	225
චතුපධ්‍යානය ලබාගත යුතු ක්‍රමය	229
පඤ්චකධ්‍යාන ලබාගත යුතු ක්‍රමය	236
5. සේස කසිණ නිද්දේසය	238
ආපෝ කසිණය	238
තේජෝ කසිණය	239
වායෝ කසිණය	240
නිල කසිණය	241
පිත කසිණය	241
ලෝහිත කසිණය	242
ඕදාන කසිණය	242
ආලෝක කසිණය	243
ආකාස කසිණය	243
කසිණ ඵල	244
කසිණ ප්‍රහේද	245
කසිණ භාවනා සමෘද්ධි නොවන්නෝ	246
6 අශුභ කර්මස්ථාන නිද්දේශය	248
උද්ධුමාතක අසුභය වඩන ආකාර	249
නිමිති සලකන ආකාරය	253
ඡව්විධ නිමිත්ත ග්‍රහණ විධි	254
පංචවිධ නිමිත්ත ග්‍රහණ විධි	255
උද්ග්‍රහ නිමිත්තයේ හා ප්‍රතිභාග නිමිත්තයේ වෙනස	260
i විනිලක	261
ii විපුබ්බක	262
iii විච්ඡිද්දක	262
වික්ඛායිතක	262
හතච්ඡිත්තක	263
ලෝහිතක	263
පුළුවක	263
අවධික	264
අශුභ ප්‍රකීර්ණක කථා	267
අශුභ ලක්ෂණ	269

7 ඡඅනුසස්ති නිද්දේසය	272
බුද්ධානුස්මයෙහි භාවනා විධිය	273
i අරහං	273
ii සම්මා සම්බුද්ධො	278
iii විජ්ජාවරණ සම්පන්නො	280
iv සුගතො	281
v ලෝකවිදු	282
සත්ව ලෝකය	285
අවකාශ ලෝකය	287
vi අනුත්තරො	288
vii පුරිස දම්ම සාරථී	290
viii අනුත්තරෝ පුරිස ධම්ම සාරථී	290
ix සත්ථා දේව මනුස්සානං	291
x බුද්ධො	292
xi භගවා	293
බුද්ධානුස්මයෙහි ආනිසංස	301
ධර්මානුස්මයෙහි	301
i ස්වාක්ඛාතා භගවතා ධම්මො	302
ii සන්දිට්ඨිකො	306
iii අකාලිකො	307
iv එහිපස්සිකො	308
v ඕපනයිකො	308
vi පච්චත්තං චේදිතබ්බො විඤ්ඤාහිති	309
viii ධම්මානුස්මයෙහි ආනිසංස	309
සංඝානුස්මයෙහි	310
i පානුනෙය්‍යො	313
ii දක්ඛිණෙය්‍යො	313
iii අංජලිකරණියො	313
iv අනුත්තරං පුඤ්ඤකෙඛත්තං ලොකස්ස	314
ශිලානුස්මයෙහි	315
ත්‍යාගානුස්මයෙහි	316
දේවතානුස්මයෙහි	318
ජානුස් සතිය පිළිබඳ විශේෂ විභාගයක්	320

8 අනුස්මෘති කර්මස්ථාන නිද්දේශය	323
මරණානුස්මෘතිය	323
i වධක පච්චුපට්ඨානය	325
ii සම්පත්ති විපත්තිය	326
iii උපසංහරණය	327
iv කාය බහුසාධාරණය	329
v ආයු දුර්වලත්වය	330
vi අනිමිත්ත	331
vii අද්ධාන පරිච්ඡේදය	332
viii බණ පරිත්තය	334
කායගතාසනිය	336
කායගතා සති භාවනා විධිය	338
ආනාපාණ සතිය	369
ආනාපාණසති භාවනානිසංස	402
උපසමානුස්මෘතිය	404
9 සතරබ්‍රහ්ම විහරණය	407
මෙත්ති භාවනාව	407
මෙත්ති භාවනාවෙහි එකොළොස් ආනිසංස	428
කරුණා භාවනාව	430
මුදිතා භාවනාව	432
උපෙක්‍ෂා භාවනාව	433
සතර බ්‍රහ්ම විහරණයෙහි ප්‍රකීර්ණක කථාව	435
10 ආරූප්‍ය නිද්දේසය	448
2 විඤ්ඤාණඤ්චායතනය	456
3 ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය	458
4 නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය	460
ප්‍රකීර්ණක කථාව	470

විශුද්ධි මාර්ගය

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

ශීලනීද්දේශය

"සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො

චිත්තං පඤ්ඤාඤ්ච භාවයං

ආතාපි නිපකො හික්ඛු

සො ඉමං විජට්ඨෙ ජටං"

"පිළිසිඳු නුවණින් නුවණ ඇති, *කෙලෙස් තවන වියරිය ඇති, පරිහාරිකා නුවණින් නුවණ ඇති, සසර බිය දුටු යමෙක් ඇත්තේද, ඒ තෙමේ සීලයෙහි පිහිටා සමාධිය ද, විදර්ශනාව ද වඩමින් මේ තණ්හා නමැති අවුල කපන්නේයි නොහොත් කපන්නට පොහොසත් වන්නේයි."

(භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්) මේ ගාථාව දේශනා කරන ලද්දේය. කුමක් හෙයින් දේශනා කරන ලද්දේද?

සැවැත් නුවර වැඩ වසන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එක්තරා දේව පුත්‍රයෙක් මධ්‍යම රාත්‍රියෙහි පැමිණ, වැඳ එකත් පස්ව සිට[#] මෙසේ විචාළේය.

"අන්නො ජටා බහි ජටා

ජටාය ජටිතා පජා

තං තං ගොතම පුච්ඡාමි

කො ඉමං විජට්ඨෙ ජටන්ති"

* අලොභ, අදොස, අමොහ, යන හේතු තුනෙන් යුත් සිහින් ගන්නා ලද නුවණ ඇති.

ගරු කටයුතු උතුමනට ඉතා ඇත් නොව, ලඟත් නොව උඩු සුළඟෙහින් නොව, උස් තන්හින් නොව, ඉතා ඉදිරියෙනුත් නොව, පසුපසෙනුත් නොව හිඳීම එකත්පස්ව හිඳීමයි.

"ඇතුළත ද අවුල ය, පිටත ද අවුලය, සත්ව වර්ගයා මේ අවුලෙන් අවුල්ව සිටියි. ගෞතමයන් වහන්ස, එබැවින් මම ඔබගෙන් විචාරමි. "මේ අවුල කවුරු නිරවුල් කෙරෙත් ද?"

මේ ඒ ප්‍රශ්නයෙහි කෙටි අර්ථයයි

'ජටාය' යනු ජාලිනි* නම්වූ තණ්හාවට නමකි. ඒ තණ්හාව රූපාදී අරමුණෙහි උඩු යටිව නැවත නැවත උපදිනා බැවින් හිචන (මසන) අර්ථයෙන් හුණ කැලෑ ආදීන්ගේ ශාඛා ජාල (අතු හෙතුම) යයි කියන ලද අවුල වැනිනුයි ජටා නම් වේ. ඒ මේ තණ්හාව තමන්ගේ පිරිකරය අනුන්ගේ පිරිකරය යන මොවුන් කෙරෙහි ද තමාගේ ආත්මභාවය, අනුන්ගේ ආත්මභාවය යන මොවුන් කෙරෙහි ද ආධ්‍යාත්මික ආයතනය, බාහිර ආයතනය යන මොවුන් කෙරෙහි ද උපදනා බැවින් 'අන්තොජටා බහිජටා'යි කියනු ලැබේ.

ඒ මෙසේ උපදනාවූ ජටාවෙන් සත්ව නම් ප්‍රජානොමෝ වළඳනා ලද අතුපතර පැටලුනු හුණ කැලෑ ආදිය සේ ඒ තෘෂ්ණා අවුලෙන් මේ සියලු ප්‍රජානොමෝ අවුල්ව (මසන) ලදය යන අර්ථය.

යම් හෙයකින් මෙසේ වළඳනා ලද්ද "තං තං ගොතම පුච්ඡාමි"යි සේයි. එහෙයින් තොප විචාරමි. 'ගෞතමයයි' හඟවන්නට ගොතුයෙන් ආමන්ත්‍රණය කෙරේ. කො 9මං විජටයෙ ජටං යනු මෙසේ තුන්ලොව වැළඳගෙන සිටියාවූ මේ ජටාව අවුල කවරෙක් කපන්නේද? කපන්නට කවරෙක් සමර්ථ වේදැයි" ඇසීය.

මෙසේ විචාරණ ලද සියලු ඥෙය ධර්මයන් කෙරෙහි අවිගත වූ ඥාන වෘත්ති ඇති නොපැකිල පවත්නා නුවණ ඇති දෙවියන්ට අතිශය දෙවිවූ ශක්‍යතාව අති ශක්‍ය වූ බ්‍රහ්මයින්ට අති බ්‍රහ්මවූ චතුර්විධ වෛශාරද්‍යයෙන් විශාරදවූ, දශබලධාරීවූ, අනාවරණ ඥාන ඇති සමන්ත චක්ඛු නම්වූ (සර්වඥ) හඟවන්නෙම ඔහුට

* එකසිය අටක් ප්‍රහෙද ඇති අවුල් සහිත දැලකට බඳු තෘෂ්ණාව ජාලිනි නම්

(දිව්‍ය පුත්‍රයානට) ඒ අර්ථ විසඳන්නේ "සිලෙ පතිට්ඨාය" යන ආදි මේ.... ගාථාව කිහි.

දැන් මහර්මිහු විසින් දෙසන ලද මේ ගාථාවෙහි ශීල සමාධි ප්‍රඥා හෙද ඇති අවිපරිතවූ අර්ථය විස්තර කරමින් විශුද්ධි මාර්ගය ප්‍රකාශ කරන්නෙමි. බුදුසස්තෙහි ඉතා දුර්ලභ වූ පැවිද්ද ලදින් ක්ෂෙම වූ, නිර්භය වූ, නිවනට හෝ අර්හත් බවට හෝ සෘජුව මග සිලවිශුද්ධි පරම්පරාවෙන් පැමිණිය යුතුය. මෙබඳු ස්වරූපය ඇත්තේය. මෙබඳු කෘත්‍ය ඇත්තේය, මෙබඳු ප්‍රයෝජන ඇත්තේයයි ස්වරූප හෙයින් නොදන්නාවූ සියලු කෙලෙසුන් කෙරෙහිද සංසාරයෙහිද විමුක්තිය කැමතිවූ මේ ශාසනයෙහි යම් යෝගී කෙනෙක් විශුද්ධිය පිණිස උත්සාහ කරන්නාහුද විශුද්ධියට නොපැමිණෙද්ද, ඒ යෝගීන් සතුටු කරවන්නාවූ මනාකොට විශුද්ධි විනිශ්චය ඇති මහා වෙහෙර වාසී තෙරුන්ගේ අර්ථකථනය ආශ්‍රය කළ විශුද්ධි මාර්ගය කියමි. සකස්කොට කියන්නාවූ මාගේ ඒ විශුද්ධි මාර්ගය නිවන් කැමති සියලු සාධු ජනයෙහි, අසව.

එහි "විශුද්ධි" නම් සියලු කිලුටින් පහවූ බැවින් සැමකලම පිරිසිදුවූ නිවන දතයුතු. ඒ විශුද්ධි නම් නිවනට මග බැවින් විශුද්ධි මාර්ගය නම් වේ.

"මාර්ගය" යනු නිවන් ලැබීමට හැකි උපායයි. විශුද්ධි ලැබීමට හැකි උපායයි කියමි යන අර්ථයයි.

මෙහි භාග්‍යවත් තෙම ශීල සමාධි ප්‍රඥා මුඛයෙන් විශුද්ධි මාර්ගය දක්වයි. මෙපමණකින් ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවද, ත්‍රිවිධ කල්‍යාණ වූ ශාසනයද ත්‍රිවිද්‍යාවට හේතු වූ මධ්‍යම ප්‍රතිපත්ති දෙසවුද අපායාදිය ඉක්මවන උපායද තුන් අයුරකින් ක්ලේශ ප්‍රභාණයද ශික්ෂාවද විනික්‍රම (බිඳීම්) ආදියට ප්‍රත්‍යක්ෂ (විරුද්ධ) ත්‍රිවිධ සංකලේශයන්ගේ පිරිසිදු බව ද සොනාපන්නාදි භාවයට හේතුද ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ වෙයි.

විදර්ශනා මාත්‍ර වශයෙන්ම මෙසේ දෙශනා කරන ලද්දේය. "සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයයි." යම් කලෙක විදර්ශනා නුවණින් සලකාද දුකෙහි නිර්වේද ඥානය ලැබේද, මෙය නිවන් ලැබීමට හැකිවන විශුද්ධි මාර්ගය වන්නේය.

(නිවනට මග) යම්කිසි සූත්‍රයෙක ධ්‍යානය හා ප්‍රඥාව (සමථ විපස්සනා) වශයෙන් දෙසන ලදී.

"යමෙක් කෙරෙහි ධ්‍යානයද ප්‍රඥාවද ඇත්තේවේද හෙතෙම ඒකාන්තයෙන් නිවන් සම්පයෙහියි"

(නිවනට මග) යම්කිසි සූත්‍රයෙක කම්මාදීන් වශයෙන් දෙසන ලදී.

මාර්ග චේතනාවද සමාසක් දෘෂ්ටියද සීලයද සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්තය, සම්මා ආජීවය, සම්මා සංකප්පය, සම්මා සතිය, සම්මා සමාධිය, සම්මා ව්‍යායාමය යන ධර්මයෝද යන මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයෙන් සත්වයෝ පිරිසිදු වෙති. ගෝත්‍රයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ පිරිසිදු නොවෙත්."

(නිවනට මග) යම්කිසි සූත්‍රයෙක ශීල සමාධි ප්‍රඥා විරිය වශයෙන් දෙසන ලදී.

"හැමකල්හි සීලයෙන් සමන්විතවූයේ ප්‍රඥාවෙන් සමන්විත වූයේ, සමාධියෙන් සමන්විතවූයේ විරිය ඇතිවූයේ අනුන් විසින් එතරවිය නොහැකි චතුරොභය (සසර සයුර) එතර කරන්නේය.

(නිවනට මග) යම්කිසි සූත්‍රයෙක සතිපට්ඨානාදී වශයෙන් දෙසන ලදී.

"මහණෙනි, යම් සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ වෙන්ද ඒ ධර්මයෝ සත්වයන්ගේ පිරිසිදුවීම පිණිස නිවන් අවබෝධය පිණිස එකම මාර්ගය වන්නේය."

මේ ප්‍රශ්න ව්‍යාකරණයෙහි ශීල සමාධි ප්‍රඥා වශයෙන් දෙසන ලදී. එහි මේ කෙටි වර්ණනායි.

"සීලෙපතිට්ඨාය" සීලයෙහි පිහිටා සිට සීලය පුරන්නේම මෙහි "සීලයෙහි සිටියේයයි" කියනු ලැබේ. එහෙයින් පිරිම වශයෙන් සීලයෙහි පිහිටා යන අර්ථයි.

"නරො" මනුෂ්‍ය ආදී සත්වයා

"සපඤ්ඤො" කර්මපටු ත්‍රිභෙතුක ප්‍රතිසන්ධි ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රඥා ඇති

"චිත්තං පඤ්ඤංව භාවයං" මෙහි සාමධියද, විදර්ශනාවද වඩන්නේ මෙහි චිත්ත මුඛයෙන් සමාධියද ප්‍රඥා නාමයෙන් විදර්ශනාවද දක්වන ලදී.

"අතාපි" විරිය ඇත්තේ, විරියය නම් කෙලෙස් තවන විරියයි.

"නිපකො" ප්‍රඥා ඇත්තේ, නෙපක්ක නම් ප්‍රඥා කියනු ලැබේ. ඒ ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත වූයේ "නිපකො" යන මේ පදෙන් පරිහාරිය ප්‍රඥාව දක්වයි.

මේ ගාථාවෙහි තුන්වරක් ප්‍රඥාව දක්වයි. ප්‍රථම ජාති ප්‍රඥාවය. දෙවෙනි විදර්ශනා ප්‍රඥාවය, තුන්වෙනි සියලු කටයුතු සාදන ප්‍රඥාවය.

"භික්ඛු" සසරෙහි භය දක්නේ භික්ෂු නම් වේ.

මේ ගාථාවෙහි කී ශීලයෙන්ද චිත්ත මුඛයෙන් දක්වන ලද සමාධියෙන්ද, ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාවෙන්ද, විරියයෙන්දැයි මේ ධර්ම සයෙන් යුක්තවූ ඒ භික්ෂුතෙම යම්සේ පුරුෂයෙක් පොළොවෙහි සිට හොඳට මුවහත් ආයුධයකින් ඔසවා මහත් හුණු ලැහැබක් කපා ද ඒ පරිද්දෙන්ම ශීලයෙහි පිහිටා සමාධි නැමති භණ්ඩලෙහි මුවහත් තබන ලද විදර්ශනා ප්‍රඥා නමැති අවිය විරිය බලයෙන් මෙහෙයන ලද පාරිහාරික ප්‍රඥා නමැති අතින් ඔසවාගෙන අනුසය විසින් තමා සතන්හි හුණු ඒ සියලු තෘෂ්ණා අවුල කපන්නේය. සමුච්ඡේද වශයෙන් ප්‍රභාණය කරන්නේය යන අර්ථයි. මාර්ගක්ෂණයෙහි ඒ තෘෂ්ණා අවුල කපන්නේ නම් වේ. ඵලක්ෂණයෙහි සදෙවක ලෝකයෙහි අග්‍ර දක්ෂිණාර්ථද වේ. මෙහි දැක්වූ ප්‍රතිසන්ධි ප්‍රඥාව ජන්මයෙන්ම ඇතිවන්නක් බැවින් ඒ සඳහා කටයුතු දැයෙක් නැති නුවණින් යුතුව අවස්ථාවට සුදුසු නුසුදුසු දේ සැලකිය හැකි නුවණ පරිහාරිය පඤ්ඤායි.

"සීලෙ පතිට්ඨාය" යන ගාථාවෙහි දක්වන ලද ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාවන් අතුරෙහි "සපඤ්ඤා"යි පළමු දැක්වුණු ප්‍රතිසන්ධි ප්‍රඥාව සඳහා යොගාවචරයා විසින් මේ ආත්මභාවයෙහි කළ යුත්තෙක් නැත. එය පූර්වකර්ම බලයෙන්ම සිද්ධ විය යුතු බැවිනි.

ඔහු විසින් "අතාපි නිපකො"යි මෙහි දක්වන ලද විරියයෙන් නිති උත්සාහවත්ව ප්‍රඥාවෙන් යහපත් විමසුම් ඇතිව ශීලයෙහි පිහිටා චිත්ත පඤ්ඤා වශයෙන් වදාළ සමථ විදර්ශනා වැඩිය යුතු වන්නේය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා මුල්කර විශුද්ධි මාර්ගය හෙවත් නිවනට මග වදාළ

සේක්යයි දන යුතුය. එපමණක්ද නොවේ. මේ ත්‍රිවිධ ධර්මයෙන් උන්වහන්සේ 1 ත්‍රිවිධ ශික්ෂා, 2 ත්‍රිවිධ කල්‍යාණ ශාසන, 3 තෙවිජ්ජතාදීන්ට උපනිශ්‍රය, 4 උභයාන්තය හැර මධ්‍යම ප්‍රතිපත්ති සෙවන, 5 අපායාදි සමතික්‍රමණ උපාය, 6 ත්‍රිවිධ ක්ලේශප්‍රභාණ, 7 ව්‍යතික්‍රමාදි ප්‍රතිපක්ෂ භාව, 8 ත්‍රිවිධ සංක්ලේශ විශෝධන, 9 සොනාපන්නතාදීන්ට හේතු යන මෙතෙක් ධර්ම ප්‍රකාශ කළ සේක.

1 ත්‍රිවිධ ශික්ෂා නම්:- අධිශීල ශික්ෂා, අධිචිත්ත ශික්ෂා, අධිප්‍රඥා ශික්ෂාය. එහි ශීලයෙන් අධිශීල ශික්ෂාවද, සමාධියෙන් අධිචිත්ත ශික්ෂාවද, ප්‍රඥායෙන් අධිප්‍රඥා ශික්ෂාවද දක්වන ලදී.

2 ත්‍රිවිධ කල්‍යාණ ශාසන නම්:- ශාසනයාගේ ආදි කල්‍යාණ, මජ්ඣිම කල්‍යාණ, පරියොසාන කල්‍යාණය, ශීලයෙන් ශාසනයාගේ ආදි කල්‍යාණත්වය දැක්විණි. ඒ එසේමැයි. ශීලය ශාසනයාගේ ආදිය වේ "කුසල් දහම්වලට කවරක් මුල්වේද? පිරිසුදු සීලයයි" "සියලු පව් නොකිරීමය" යනාදීන් වදාළ හෙයින්. ඒ ශාසනයාගේ ආදි නම් සීලය පසුතැවිලි ආදි දුරුකොට ගුණ ඇතිකරන බැවින් කල්‍යාණ වේ. අවිජ්ජාසාර නම් විපිළිසර නොවීම 'සීලයෙන් පසුතැවිලිවීම දුරුකරයි' යනාදීන් වදාළ හෙයින්

සමාධියෙන් ශාසනයාගේ මද්ධ්‍ය කල්‍යාණත්වය ප්‍රකාශ විය. "කුසලස්ස උපසම්පදා" යනාදීන් වදාළ හෙයින්. එය සාද්ධි ආදි ගුණ එළවන හෙයින් කල්‍යාණ වේ.

ප්‍රඥායෙන් පරියොසාන කල්‍යාණතා ප්‍රකාශ වේ. ප්‍රඥාව බුද්ධ ශාසනයාගේ අවසානය වේ. "සචිත්ත පරියොදපනං, එතං බුද්ධානසාසනං" යනු වදාළ හෙයින් හා ශ්‍රේෂ්ඨ බැවිනි. එය ඉෂ්ටානිෂ්ටාරම්මණයෙහි නොසැලෙන බව ගෙන දෙන බැවින් කල්‍යාණ වේ.

"එකසන ගල් පර්වතයක් වාතයෙන් කම්පා නොවන්නාසේ පණ්ඩිතයෝ (රහත්තු) නින්දා ප්‍රශංසා දෙකින් කම්පා නොවෙත්" වදාළේය.

3 තෙවිජ්ජතාදීන්ට උපනිශ්‍රය නම්:- ත්‍රිවිද්‍යා ඡට්ඨානිඥා චතුපටිසම්භිදා ලබා ගැන්මට හේතුවන බවය. සීලයෙන්

ත්‍රිවිද්‍යාවට හේතුවන බව ප්‍රකාශ කරන ලදී. ශීල සම්පත්තිය නිසා ත්‍රිවිද්‍යාව ලබයි. ඉන් වැඩියක් නොලබයි. සමාධියෙන් ෂඩ්භිඥාවට හේතුවන බව ප්‍රකාශ කරන ලදී. සමාධි සම්පත් නිසා ෂට්භිඥා ලබයි. ඉන් වැඩියක් නොලබයි. ප්‍රඥායෙන්ම සිව්පිළිසිඹියා ලබයි. අනික් හෙතුවකින් නොලබයි.

4 උභයාන්තය හැර මධ්‍යම ප්‍රතිපත්ති සෙවනය නම්:- කාමසුඛයෙහි ඇලීම හා අත්තකිලමථානුයෝගය (ශරීරය වෙහෙස කිරීමෙහි යෙදීම) දුරුකොට මධ්‍යම ප්‍රතිපදායෙහි යෙදීමය. ශීලයෙන් කාමසුඛයෙහි ඇලීමෙන් දුරුවීම ප්‍රකාශ කරන ලදී. ප්‍රඥායෙන් මධ්‍යම ප්‍රතිපදා සෙවනය ප්‍රකාශ කරන ලදී.

5 අපායාදී සමතික්‍රමණ උපාය නම්:- ශීලයෙන් අපාය කෙරෙන් දුරුවීමේ උපායයද, සමාධියෙන් කාමභවයන්ගෙන් දුරුවීමේ උපායයද, ප්‍රඥායෙන් කාමරූප අරූප යන සියලු භවයන්ගෙන් දුරුවීමේ උපායයද ප්‍රකාශ කරන ලදී.

6 ත්‍රිවිධ ක්ලේශප්‍රභාණ නම්:- ශීලයෙන් කෙලෙස් කොටසක් වශයෙන්ද, සමාධියෙන් වික්ඛම්භනප්ඵභාණ වශයෙන්ද ප්‍රඥායෙන් සහමුලින් නැසීම වශයෙන්ද කෙලෙස් දුරුකිරීම ප්‍රකාශ කරන ලදී.

7 ව්‍යතික්‍රමාදී ප්‍රතිපක්ෂභාව:- ව්‍යතික්‍රම නම් සමාදන්වූ ශික්ෂාපද බිඳපීමය. පරිශුච්ඡාන නම්, ක්ලේශයන් නැඟී සිටීමය. අනුසය නම්, කෙලෙසුන් නිදිගෙන මෙන් සියසතන්හි සැඟවී සිටීමය. ශීලයෙන් ක්ලේශයන්ගේ ව්‍යතික්‍රම විරුද්ධ භාවයද, සමාධියෙන් පරිශුච්ඡාන විරුද්ධ භාවයද, ප්‍රඥායෙන් අනුසය විරුද්ධ භාවයද ප්‍රකාශ කරන ලදී.

8 ත්‍රිවිධ සංක්ලේශ විශෝධන නම්:- දුශ්චරිත, තණ්හා, දෘෂ්ටි යන ක්ලේශයන්ගෙන් පිරිසිදුවීමය. ශීලයෙන් දුශ්චරිත ක්ලේශ පිරිසිදුවීමද, සමාධියෙන් තණ්හා පිරිසිදුවීමද, ප්‍රඥායෙන් දෘෂ්ටි පිරිසිදුවීමද ප්‍රකාශ කරන ලදී.

9 "සොතාපන්නතාදීන්ට හෙතුයි" කී තන්හි ශීලයෙන් සෝවාන් බවට හා සකාදාගාමී බවටද සමාධියෙන් අනාගාමී බවටද, ප්‍රඥායෙන් අර්හත් බවටද හෙතු බව ප්‍රකාශ කරන ලදී.

සෝවාන් සකෘදාගාමී පුද්ගලයෝ සීලයෙහි සම්පූර්ණවූවාහුය. අනාගාමී පුද්ගලයා සමාධියෙහි සම්පූර්ණවූවාහුය. රහතන්වහන්සේ ප්‍රඥායෙහි සම්පූර්ණවූවාහුය.

මෙසේ මේ ක්‍රමයෙන් ත්‍රිවිධ ශික්ෂා, ත්‍රිවිධ කල්‍යාණ ශාසන, තෙවිජ්ජතාදීන්ට හේතුය. උභයාන්තය හැර මධ්‍යම ප්‍රතිපත්තියෙවන, අපායාදී ඉක්මවන උපාය, ත්‍රිවිධ කෙලෙස් දුරුකිරීම; ව්‍යතික්‍රමාදී විරුද්ධභාව, ත්‍රිවිධ කෙලෙස් පිරිසිදුවීම සොනාපන්නතාදීන්ට හෙතු යන නවත්‍රිකයෝද මෙබඳු අන්‍ය ගුණත්‍රිකයෝද ප්‍රකාශ කරන ලදැයි දත යුතු.

මේ මෙහි අති සංක්ෂේප ක්‍රමයයි.

1 සීල නම් කුමක්ද? 2 කවර අර්ථයකින් "සීල" නම් වේද? 3 සීලයේ ලක්ෂණ, රස, පච්චුපට්ඨාන, පදට්ඨාන කවරහුද? සීලයෙහි ආනිසංස කුමක්ද? සීලය කී ප්‍රකාරයකින් වේද? 6 සීලය කිලිට්චන්තේ කෙසේද? 7 සීලය පිරිසිදුවන්නේ කෙසේද? එය ක්‍රමයෙන් විසඳනු ලැබේ.

1 සීල නම් කුමක්ද?

සීල නම්:- ප්‍රාණසාතයෙන් වැළකෙන්නනුගේ හෝ වත් පිළිවෙත් පුරන්නනුගේ හෝ වෙනතා, වෙනසික, සංවර, අව්‍යතික්‍රම යන මෙය, වදාළේය. පටිසම්භිදායෙහි, "කිං සීලං ති? වෙනතා සීලං, වෙනසිකං සීලං, සංවරො සීලං, අවි තික්කමෝ සීලං" යි වදාරන ලද්දේය.

වෙනතා සීල නම්:- ප්‍රාණසාතයෙන් වැළකෙන්නනුගේ හෝ වත් පිළිවෙත් පුරන්නනුගේ හෝ වෙනතාය. තවද ප්‍රාණසාතාදියෙන් වැළකෙන්නකුගේ සප්ත කර්මපට්ඨ වෙනතාද සීල නම් වෙයි. සප්ත කර්මපට්ඨ පාණාතිපාත, අදින්නාදාන, කාමමිථ්‍යාවාර, මුසාවාද, පිසුණාවාව, සම්ඵප්පලාප වෙත්.

වෙනසික සීල නම්:- ප්‍රාණසාතාදියෙන් වැළකෙන්නනුගේ විරතිය. අනභිධ්‍යා, අව්‍යාපාද, සම්මාදිට්ඨි යන මේ ධර්මයෝද වෙනසික සීල නම් වෙත්. "අභිධ්‍යාව හැර පහවූ අභිධ්‍යාවෙන් යුත් සිතින් වාසය කෙරෙයි" යනාදීන් වදාළ හෙයිනි.

සංවර සීලය වනාහි:- පාතිමොක්ඛ සංවරය, සති සංවරය, ඤාණ සංවරය, ධන්ති (ඉවසීම) සංවරය, විරිය සංවරයයි පස් ආකාරවේ. "යමෙක් මේ ප්‍රාතිමොක්ඛ සංවරයෙන් යුක්තවේද මනාකොට යුක්තවේද" යනාදීන් වදාරන ලද මේ ශීලය ප්‍රාතිමොක්ඛ සංවර නම්. "වක්ඛුන්ද්‍රිය රක්තේය වක්ඛුන්ද්‍රියෙනි සංවරයට පැමිණෙන්නේය." යනාදීන් වදාරන ලද මේ සීලය සති සංවර නම්.

"යාති සොතානි ලොකස්මිං (අජිතා'ති භගවා)

සති තෙසං නිවාරණං

සොතානං සංවරං බුමි

පඤ්ඤායෙන පිටියරෙ"

"අජිත මාණවකය" ලෝකයෙහි තණ්හා දිට්ඨි ආදී කෙලෙස් ඇතුල්වන ඇස් ආදී දොරටු ඇත්තාහුද විපස්සනාවෙන් යුත් සිහිය ඒ දොරටු වැසීමයි.

යන දෙශනායෙහි ඤාණ සංවරයද, පච්චයසන්නිස්සිත සීලයද" මෙහිම ඇතුළති. "යම් මේ සංවරයෙක් හිතේ ඉවසීම කෙරෙයිද" යනාදි ක්‍රමයෙන් ආයේද මේ සීලය ධන්ති සංවර නම්. යම්: පුද්ගලයෙක් ඒ ඒ අරමුණෙහි උපන් කාම විතර්කය සිත නොතබන්නේ යයි යනාදි ක්‍රමයෙන් ආයේද මේ ශීලය විරිය සංවරය නම්. ආජීව පාරිසුද්ධි සීලයද මෙහිම ඇතුළති. මේ පස් ආකාර සංවරය හා පාපහීරුක කුලපුත්‍රයන්ගේ සම්පන්නි විරතියද යන මේ සියල්ල සංවර සීලයයි දතයුතුයි,

අව්‍යාතික්‍රම සීල නම්:- සමාදන්ව ගත් සීලය කයෙන් වචනයෙන් නොබිඳ රැකගැනීමයි.

"සීල නම් කුමක්ද?" යන ප්‍රශ්නය මෙතෙකින් විසඳන ලද්දේය.

2 කවර අර්ථයෙකින් සීල නම් වේද?

සීලන අර්ථයෙන් සීල යයි කියනු ලැබේ. සීලන නම්, සමාධානය හෝ උපධාරණයයි. කුශල කායකර්මාදීන්ට විසිර යන්නට ඉඩ නොදීම සමාධානය කුශල ධර්මයන් ප්‍රතිෂ්ඨා වශයෙන් දැරීම උපධාරණයයි. (සීලවත්තයා විපිළිසර නොවන්නේය. සීලයෙහි සමාධානාර්ථය ඇති හෙයිනි. ධ්‍යාන

මාර්ග ඵල සංඛ්‍යාත බීජයන් වැසිරීමට සීලය භූමිය වේ. සීලයෙහි උපධාරණාර්ථය ඇති හෙයින්) ශබ්ද ලක්ෂණඥයෝ මේ අර්ථද්වයම මෙහි ලා පිළිගනිති. ඇතැම්හු ශිරස් (හිස යන) අර්ථයෙන් සීලය වේ. සිතලාර්ථයෙන් සීලය වේ. යනාදීන් ප්‍රපඤ්ච (විස්තර) කෙරෙත්.

3 සීලයාගේ ලක්ෂණ රස පවිවුපට්ඨාන පදට්ඨාන කවරහුද?

අනෙකාකාරයෙන් බෙදුනාවූ සීලයට ලක්ෂණ නම් කාය කර්මාදීන්ගේ නොවිසිරී පවත්නා බවද කුශල ධර්මයන්ට පිහිටන බවද ස්වභාව ලක්ෂණවේ.

නීල පීතාදී වශයෙන් නොයෙක් ආකාර හෙද ඇති රූපයාගේ ලක්ෂණය දැකුම් සහිත භාවයයි. රූපය නීලාදී වශයෙන් නොයෙක් හෙද වුවද දැකුම් සහිත භාවය නොහරන බැවිනි. එමෙන් වෙනනාදී වශයෙන් නොයෙක් ආකාරවූද සීලයාගේ ලක්ෂණය සමාධානය උපධාරණයයි දෙවිධියක් කොට දක්වන ලද සීලනය මය. එබඳු හෙද සහිත වුවත් සීලය සමාධානාර්ථවූ හෝ උපධාරණාර්ථවූ හෝ සීලන ලක්ෂණය නොහරින බැවිනි.

මෙබඳු ලක්ෂණ ඇත්තාවූ සීලයේ දුශ්චරිත ආදී පාප නැසීමද දොස් නැති ගුණයද කළයුත්ත හා සම්පත්තිය රස නම්වේ. සීලයාගේ කළයුතු රසය නම් දුශ්ශීලත්වය විනාශ කිරීමයි. සම්පත්ති රසය නම්, වැරදි නැති ගුණයෝයි. සීලයෙන් දුශ්ශීලත්වය වනසනු ලැබේ, ධ්‍යානාදී ගුණ උපදවනු ලැබේ.

කායාදීන්ගේ පවිත්‍ර බව වැටහීම් කොට ඇත්තේයයි ඒ සීලයට නුවණැත්තන් විසින් ඔත්තප්පයද හිරියද ආසන්න කරණයයි වර්ණනා කරන ලදී."

පවිවුපට්ඨාන නම්:- වැටහෙන කරණය, සීලයාගේ පවිවුපට්ඨානය නම්, කය වචන සිත යන ත්‍රිවිධ ද්වාරයාගේ පරිශුද්ධ භාවයයි වදාළේමය. "කායසොචෙය්‍යං චචිසොචෙය්‍යං මනොසොචෙය්‍යං" යි සොචෙය්‍ය නම් පිරිසිදු බව.

පදට්ඨාන නම්:- සීලයාගේ පදට්ඨාන නම්, හිරි ඔත්තප් දෙකය. හිරි ඔත්තප් ඇති කල්හිම සීලය උපදියි. පවත්තේත්

වෙයි. හිරි මතප් නැති කල්හි සිලය කෙසේවත් නූපදනේය. නොපවත්නේයි.

සිලයාගේ ලක්ෂණ රස පවිත්‍රපටිඨාන පදවිඨාන කවරනුද? යනු මෙතෙකින් විසඳන ලද්දේයි.

4 සිලයෙහි ආනිසංස කිම?

සිලයෙහි ආනිසංස නම්:- අවිප්පටිසාරාදී නොයෙක් ගුණ ලැබීමය. අවිප්පටිසාර නම්, විපිළිසර නොවීමය. වදාළේයි. "ආනන්දය, නිවැරදි සිල්, කුසල් සහගත සතුට ප්‍රයෝජන කොට ඇත්තාහ. එයම අනුසස්කොට ඇත්තාහ."

පිරිපුන් ඇත්තනුගේ අනුසස් පසෙකි.

- 1 මහත්වූ භොගස්කන්ධ ලැබීම,
 - 2 කලාණ කීර්තිශබ්ද නැගීම,
 - 3 රජ බමුණු ආදී පිරිස් කරා විශාරදව එළඹීම,
 - 4 නොමුළාව කාලක්‍රියා කිරීම,
 - 5 මරණින් මතු දෙව් ලෝ උපදීම
- වදාළේයි.

"ගෘහපතිවරුනි, සිලවත්තූගේ සිලසම්පත්තියෙහි මේ ආනිසංස පසෙකි. ඒ කවරේද? ගෘහපතිවරුනි, සිල්වත්තෙමේ අප්‍රමාදයෙන් මහත්වූ භොග රාශියට පැමිණේ. මේ පළමුවෙනි ආනිසංසයයි.

"නැවත ගෘහපතිවරුනි, සිල්වත්තූගේ කලාණ කීර්ති සෞභයෙක් ලොව පැන නගින්නේය. මේ දෙවෙනි ආනිසංසයයි.

"නැවත ගෘහපතිවරුනි, සිල්වත්තෙමේ ක්ෂත්‍රිය පිරිසකට වේවයි, බ්‍රාහ්මණ පිරිසකට වේවයි, ගෘහපති පිරිසකට වේවයි, ශ්‍රමණ පිරිසකට වේවයි, විශාරදව නොමකුට පැමිණෙන්නේය. මේ තුන්වෙනි ආනිසංසයයි.

"නැවත ගෘහපතිවරුනි, සිල්වත් තෙමේ මූලානොවි කාලක්‍රියා කරන්නේය. මේ සතරවෙනි ආනිසංසයයි.

"නැවත ගෘහපතිවරුනි, සිල්වත් තෙමේ මරණින් මතු සුගති ස්වර්ගලොකයෙහි උපදනේය. මේ පස්වෙනි ආනිසංසයයි.

ගෘහපතිවරුනි, සිල්වත්හුගේ සීලසම්පත්තියෙහි මේ ආනිසංස පස වන්නේය.

"තවද මහණෙනි, සම සිල්, සම පැවතුම් ඇතියවුන් අතර ප්‍රියමනාප-ගුරු-සම්භාවනීය වන්නට කැමති නම් සිල්ම පුරන්නේය."

ලොව් ලොව්තුරා ගුණ ඵලවන මේ ශාස්තෘ ශාසනයෙහි ආචාර කුලපුත්‍රයන්ගේ යම් සීලයක් විනා පිහිට නැද්ද, මෙසේ අනුසස් ඇති සීලයාගේ අනුසස්හි පමණ, කවරෙක් කියන්නට සමර්ථවේද ගංගා නම් නදීද, යමුණා නම් නදීද, සරභු නම් නදීද, සරස්වතී නම් නදීද, අවිරවතී නම් නදීද, මහි නම් මහා නදීද, යන මේ සියලු නදිහු මේ ලෝකයෙහි ප්‍රාණි නම් සත්වයන්ගේ යම් රාග ද්වේෂාදී මලයෙක්, ඒකාන්තයෙන් සීල නමැති ජලය විශුද්ධ කෙරේද, ඒ මලය ශුද්ධ කරන්නට නොපොහොසත්හු මනාකොට රක්ෂා කරන ලද විශුද්ධවූ අත්‍යන්තයෙන් සිහිල්වූ මේ සීලය තෙමේ මේ ලෝකයෙහි ප්‍රාණි නම් සත්වයන්ගේ යම් පරිදාහයෙක් සන්සිඳුවාද ඒ පරිදාහය මේස මාරුතයෝද නොසන්සිඳුවත්. හරිවන්දනද නොමසන්සිඳුවා මුක්තාභාරයෝද, නොමසන්සිඳුවත්. චෛදූය්‍ය මණිහුද සන්තොසිඳුවත්. සඳුරැස්හුද සන්තොසිඳුවත්. යම් ශීලගන්ධයක් යට සුළඟටද උඩු සුළඟටද, හමාද ඒ සීල ගන්ධය හා සමවූ ගන්ධයෙක් කොහි නම් වේද, ස්වර්ගයට නැගෙන්නට සීලය හා සමවූ අනික් හිණිමගක් කොහිද? නිර්වාණ පුරයට වදනාතන්හි නොහොත් ප්‍රවේශ ක්‍රියමාණෙහි අනික් සීලය හා සමාන දොරෙක් කොහිද, සීලාභරණයෙන් අලංකෘතවූ හික්ෂුහු යම්සේ හොබිද්ද, මුතු මැණික් ආදියෙන් සැරසුනු රජ්ජරුවෝද එසේ නොහොබිත්.

මේ සිල්වත්තට සෑමකල්හිම තමාම තමාට නින්දා කිරීමෙහි උපදිනා හය සර්වාකාරයෙන්ම නසා කීර්තියද ප්‍රීතියද ඇතිකරයි. ගුණයන්ට මුල්වූ දොෂයන්ගේ බලයයි කියන ලද පච්චිකිරීම් නසන්නාවූ සීලයාගේ අනුසස් මෙසේ දත යුතුයි.

සීලයෙහි ආනිසංස කුමක්ද?

යනු මෙතෙකින් විසඳන ලද්දේයි.

5 සීලය කී ආකාරයක් වේද?

සීල ලක්ෂණ යට වීස්තර කරන ලදී. සීලය වනාහි සීලයේම ලක්ෂණයෙන් එක් ආකාරයක් වේ.

වාරිත්ත සීල, වාරිත්ත සීල වශයෙන් දෙයාකාරවේ. එසේම ආභිසමාවාරික සීල, ආදිබ්‍රහ්මචරියක සීල වශයෙන්ද, චිරති සීල, අචිරති සීල වශයෙන්ද, නිස්සිත සීල, අනිස්සති සීල වශයෙන්ද; කාලපරියන්ත සීල, ආපාණකොටික සීල, වශයෙන්ද; සපරියන්ත සීල, අපරියන්ත සීල වශයෙන්ද; ලොකිය සීල, ලොකුත්තර සීල වශයෙන්ද දෙයාකාරවේ.

හීන සීල, මධ්‍යම සීල, ප්‍රණීත සීල වශයෙන් තුන් ආකාර වේ. එසේම අත්තාධිපතෙය්‍ය සීල, ලොකාධිපතෙය්‍ය සීල, ධම්මාධිපතෙය්‍ය සීල වශයෙන්ද, පරාමට්ඨ සීල, අපරාමට්ඨ සීල, පටිප්පස්සද්ධි සීල වශයෙන්ද; විසුද්ධ සීල, අවිසුද්ධ සීල වෙමතික සීල වශයෙන්ද; සෙධ සීල, අසෙධ සීල, නෙවසෙධ නාසෙධ සීල වශයෙන්ද තුන් ආකාරවේ.

භානභාගිය සීල, ධීතිභාගිය සීල, විශෙෂභාගිය සීල, නිබ්බේධභාගිය සීල වශයෙන් සතරාකාරවේ. එසේම භික්ඛු සීල, භික්ඛුණී සීල, අනුපසම්පන්න සීල, ගහට්ඨ සීල වශයෙන්ද, පකති සීල, ආචාර සීල, ධම්මතා සීල, පුබ්බ හෙතුක සීල වශයෙන්ද; පාතිමොක්ඛ සංවර සීල, ඉත්ථිය සංවර සීල, ආජීවපාරිසුද්ධි සීල, පච්චයසන්නිස්සිත සීල වශයෙන්ද සතරාකාරවේ.

පරියන්ත පාරිසුද්ධි සීල, අපරියන්ත පාරිසුද්ධි සීල, පරිපූර්ණ පාරිසුද්ධි සීල, අපරාමට්ඨ පරිසුද්ධි සීල, පටිපස්සද්ධි පාරිසුද්ධි සීල වශයෙන් පස් ආකාරවේ. වදාළේමැයි. එසේම පහාන සීල, චෙරමණි සීල, චෙතනා සීල, සංවර සීල, අවිතික්කම සීල යයි පස් ආකාරවේ.

එකවිධ සීලය යටදක්වන ලද පරිදි දතයුතුය.

විවිධ සීල මෙසේයි.

(i) වාරිත්ත සීලය (ii) වාරිත්ත සීලය

1 "මේ දේ කළ යුතුය"යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පණවා වදාළ යම් ශික්ෂාපදයක් වෙද්ද, ඒ ශික්ෂාපදයන්හි නියමිත සේ කිරීම වාරිත්ත සීලයයි.

2 "මේ දේ නොකළ යුතුය" යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් යමක් ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දේද ඒ ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දේ නොකිරීම වාරිත්ත සීලයයි.

වාරිත්ත සීලය ශ්‍රද්ධාවෙන් හා වියඪයෙන් සිද්ධකළ යුතුය. වාරිත්ත සීලය ශ්‍රද්ධාවෙන්ම සිද්ධකළ යුතුයි. මෙය වාරිත්ත, වාරිත්ත සීල නම් වේ.

2 (i) ආභිසමාවාරික සීලය හා (ii) ආදිබ්‍රහ්මචරියක සීලය

(1) ආභිසමාවාර නම්, උතුම් හැසිරීමය. ආභිසමාවාරයම ආභිසමාවාරිකය. මෙයින් උත්තම හැසිරීම ආභිසමාවාරික සීලයයි දතයුතු.

සෝවාන් ආදි මාර්ගඵල ආභිසමාවාරය. ඒ ආභිසමාවාරය සදහා පණවන ලද සීලය ආභිසමාවාරිකය. මෙයින් ආජීවට්ඨමක සීලය හැර සෙසු සිල් ආභිසමාවාරික සීල යයි දතයුතු.

(ii) මාර්ග බ්‍රහ්මචයඝීචට ආදියෙහිවූ, සීලය ආදිබ්‍රහ්ම චරියක සීලය ඵනම් ආජීවාෂ්ටමක සීලයයි ආජීවාෂ්ටමක සීලය නම් කායද්වාරයෙන් සිද්ධවන අකුශලයෙන්ද මිථ්‍යා ආජීවයෙන්ද වැළකීම සදහා සමාදන්ව ගන්නා සීලයයි. මේ සීලය මාර්ගයට පූර්වභාගයෙහි පිරිය යුතුමය. එහෙයින් වදාළහ. ඔහුගේ පූර්වයෙහිම කාය කර්මයද, වාක් කර්මයද ආජීවයද සුපරිශුද්ධ වෙයි.

යම් ශික්ෂාපද සමූහයක් සුඵය, ඉතා සුඵයයි දේශනා කරන ලද්ද ඒ ආභිසමාවාරික සීලයයි. සෙස්ස ආදි බ්‍රහ්ම චරියක සීලයයි.

සංසාදිසෙස, පාරාජික යන මහා ශික්ෂාපද කඨනොකොට රැකීම ආදිබ්‍රහ්මචරියක සීලයයි.

හික්බු හික්බුණි උභය විභංගයන්හි ආ ශික්ෂාපද කඨ නොකොට රැකීම ආදිබ්‍රහ්මචරියක සීලයයි.

ආභිසමාවාරික සීලය පුරන්තේම ආදිබ්‍රහ්මචරියක සීලයද පුරන්තේය. වදාළේමය. "මහණෙනි, ඒ මහණ, අභිසමාවාරික සීලය නොපුරා ආදිබ්‍රහ්ම චරියක සීලය පුරන්තේය යනු සිද්ධ නොවේ.

3 (i) විරති සීලය හා (ii) අවිරති සීලය

1 ප්‍රාණසාතාදියෙන් වැළකීම් මාත්‍රය විරති සීලය නම්.

2 සෙසු වෙනතාදී වෛතසිකයෝ අවිරති සීලයයි. මෙය විරති, අවිරති සීල නම්වේ.

4 (i) නිස්සිත සීලය හා (ii) අනිස්සති සීලය

1 තණ්හා නිස්සය, දිට්ඨි නිස්සයයි නිස්සය දෙයාකාර වේ. 'මම මේ' සීල හෙතුවෙන් ප්‍රසිද්ධ දෙවියෙක් හෝ වන්නෙමි. අප්‍රසිද්ධ දෙවියෙක් හෝ වන්නෙමි'යි භව සම්පත් පැතිම් වශයෙන් පුරනු ලබන සීලය තණ්හා නිස්සිතය. 'සීලයෙන්ම සුද්ධිය වන්නේය'යි දෘෂ්ටි වශයෙන් පුරනු ලබන සීලය දිට්ඨි නිස්සිතය. මේ විවිධවූ සීලය නිස්සිත සීල නම් වේ.

2 මේ දෙවදැරුම් නිස්සයයෙන් වෙන්ව පුරනු ලබන ලෝකික ලොකොත්තර සීල අනිස්සිත සීල නම්වේ.

මෙය නිස්සිතානිස්සිත සීල නම්වේ.

5 (i) කාලපරියන්ත සීලය හා (ii) ආපාණකොටික සීලය

1 කාලපරිච්ඡේද ඇතිව සමාදන්ව රක්තා සීලය කාල පරියන්ත සීලය

2 දිවිහිමි කොට සමාදන්ව රක්තා සීලය ආපාණකොටික සීලයි.

මෙය කාලපරියන්ත, ආපාණකොටික සීල නම්.

6 (i) සපරියන්ත සීලය හා (ii) අපරියන්ත සීලය

1 ලාභය, කීර්තිය, ඥාතිය, අංගය, ජීවිතය යන මොවුන් අතුරෙන් කිසිවක් සීමාකොට රක්තා සීලය සපරියන්ත සීලය. (ඒ එසේමයි.) ඇතැම් කෙනෙක් 'ලාභයක් ලබමි'යි යන සිතින් සිල් සමාදන් වෙති. පසුව ඒ ලාභය ලත් කල සීලය බිඳිත්. ඇතැම් කෙනෙක් කීර්තියක් ලබමි'යි යන සිතින් සිල් සමාදන් වෙති. පසුව ඒ කීර්තිය ලත් කල සීලය බිඳිත්. ඇතැම් කෙනෙක් ඥාති, අංග, ජීවිත අපෙක්ෂාවෙන් සිල් සමාදන්ව පසුව ඒ ඥාති, අංග, ජීවිත ලත් කල සීලය බිඳිත්. මෙබඳු සිල් බණ්ඩය, ජීද්‍රය, සබලය, කල්මාසය, භුද්දිස්ස නොවේ. විඤ්ඤාප්පසන්ථ නොවේ. පරාමවිධිවේ. සමාධිසංවත්තනික නොවේ. -පෙ-නිවන් පිණිස නොපවති. වදාළේමැයි.

2 ලාභය, කීර්තිය, ඥාතිය, අංගය, ජීවිතය යන මොවුන් අතුරෙන් කිසිවක් සීමා නොකොට රක්තා සීලය අපරියන්ත සීලයයි. ඒ එසේමය. ඇතැම් කෙනෙක් සමාදන්ව ගත් ශික්ෂාපද ලාභයක් හෙතුකොට ගෙන බිඳ පීමෙහි සිතිවිල්ලකුදු නූපදවති. බිඳ නොපියත් යනු කියනු කිම? සමාදන්ව ගත් ශික්ෂාපද කීර්ති, ඥාති, අංග, ජීවිත හෙතුකොට ගෙන බිඳ පීමෙහි සිතිවිල්ලකුදු නූපදවති. බිඳ නොපියත් යනු කියනු කිම? මෙබඳු සිල් අඩංගුය, අවිජ්ජය, අසබලය, අකල්මාසය -පෙ-නිවන් පිණිස පවතී.) වදාළේමයි.

මෙය සපරියන්ත, අපරියන්ත සීල නම්වේ.

7 (i) ලෝකික සීලය හා (ii) ලෝකොත්තර සීලය

1 ආශ්‍රව සහිතවූ සියලු සීල ලෝකිකය. එය හවසම්පත් එළවයි. හවනිස්සරණයටද ප්‍රත්‍යය වෙයි. වදාළේමයි.

2 ආශ්‍රව රහිතවූ (සෝවාන් ආදී ආයතීයන්ගේ) සීල ලෝකොත්තරය, එය හවනිස්සරණය එළවයි. ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණ ඥානයටද භූමි වෙයි.

මෙය ලෝකික, ලෝකොත්තර සීල නම්.

ද්විවිධ සීල නිමිශේය.

ඉක්බිති ත්‍රිවිධ සීල දක්වනු ලැබේ.

1 හිත සීල 2 මජ්ඣිම සීල 3 ප්‍රණීත සීල

1 හිතවූ ඡන්දයෙන් හිතවූ චිත්තයෙන් හිතවූ වියතියෙන් හිතවූ ප්‍රඥායෙන් පවත්වන ලද සීලය හිත සීලයයි.

2 මධ්‍යමවූ ඡන්දයෙන් මධ්‍යමවූ චිත්තයෙන් මධ්‍යමවූ වියතියෙන් මධ්‍යමවූ ප්‍රඥායෙන් පවත්වන ලද සීලය මධ්‍යම සීලයයි.

3 ප්‍රණීතවූ ඡන්දයෙන් ප්‍රණීතවූ චිත්තයෙන් ප්‍රණීතවූ වියතියෙන් ප්‍රණීතවූ ප්‍රඥාවෙන් පවත්වන ලද සීලය ප්‍රණීත සීලයයි.

නොහොත් 1 කීර්ති ප්‍රශංසා කැමතිව සමාදන්ව රක්තා සීලය හිත සීලයයි. 2 සිල් රැකීමෙන් මතු උසස් කුල, ස්වර්ග , ලැබෙන්නේයයි සලකා ඒ ආනිසංස පිණිස රක්තා සීලය මධ්‍යම

සිලයයි. 3 මෙය මවිසින් කටයුතුමයයි සෝවාන් ආදි ආයතීභාවය අපෙක්ෂා කොට රක්තා සිලය ප්‍රණීත සිලයයි.

නොහොත් 1 'සිලවන්ත නම් මමය, මේ අනික් හික්ෂුහු දුග්ගිලයෝය. පාප ධර්ම ඇත්තෝය'යි තමන් උසස් කර ගන්නා අදහසින් අනුන් හෙළා දක්නා අදහසින් කිලිට්වූ සිලය හිත සිලයයි 2 එබඳු අත්තුක්කංසන පරවම්භන අදහසින් නොකිලිට්වූ පෘථග්ඡනයන්ගේ සිලය මධ්‍යමසිලයයි. 3 ලොකොත්තර සිලය ප්‍රණීත සිලයයි.

නොහොත් 1 තණ්හා වශයෙන් භවභොග සම්පත් පතා රකිනු ලබන සිලය හිතය. 2 තමා පමණක් සසරින් මිදෙනු සඳහා රකිනු ලබන සිලය මධ්‍යමය, 3 සියලු සතුන් සසරින් එතර කරනු සඳහා රකිනු ලබන බෝසතුන්ගේ පාරමිතා සිලය ප්‍රණීතයි.

මෙය හිත, මධ්‍යම, ප්‍රණීත සිල නම්වේ.

2 (i) අත්තාධිපතෙය්‍ය, (ii) ලොකාධිපතෙය්‍ය,

(iii) ධම්මාධිපතෙය්‍ය සිල

1 තමහට නුසුදුසු දේ හැරපියා තමාම ගුරුකොට තමා කෙරෙහි ගෞරවයෙන් රක්තා ලද සිලය අත්තාධිපතෙය්‍ය සිලයයි. (මා වැන්නකු විසින් පවි කිරීම නුසුදුසුයයි ආත්ම ගෞරව උපදවා රක්තා ලද සිලය සේයි)

2 ලොක අපවාදයට බියෙන් ලොකයා ගුරුකොට සමාදන්ව රක්තා සිලය ලොකාධිපතෙය්‍ය සිලයයි.

3 ධර්ම මහත්ත්වයට පුදනු කැමැත්තෙන් ධර්ම ගෞරවයෙන් රක්තා සිලය ධම්මාධිපතෙය්‍ය සිලයයි. (ධර්ම මහත්ත්වයට පුදනු කැමැත්ත නම්, "ධර්මය මහානුභාව ඇත්තේය. එකාන්ත නෙය්‍යානිකය, ඒ ධර්මය ප්‍රතිපත්තින් පිදිය යුතුය"යි සලකා ධර්මයට පුදනු කැමති වීමයි.)

මෙය අත්තාධිපතෙය්‍ය, ලොකාධිපතෙය්‍ය, ධම්මාධිපතෙය්‍ය සිල නම්වේ.

3 i පරාමට්ඨ, ii අපරාමට්ඨ, iii පටිප්පඤ්ඤා සිල

1 පරාමට්ඨ සිල නම්- නොයෙක් සිලයන්හි දක්වන ලද නිස්සීත සිල මය. ඒ වනාහි මම මේ සිල හෙතුවෙන් ප්‍රසිද්ධ

හෝ අප්‍රසිද්ධ හෝ දෙවියෙක් වන්නෙමි'යි තණ්හා වශයෙන්ද සීලයෙන් ශුද්ධිය වන්නේය'යි දෘෂ්ටි වශයෙන්ද අල්වාගැනීම කරන අල්වා ගන්නා ලද බැවින් පරාමට්ඨ සීල නම් වේ.

2 පුපුප්පන සීලවත්තයා විසින් සෝවාන් ආදී ආයථි මාර්ග ලැබීම පිණිස පුරනු ලබන සීලයද; සප්ත ශෛක්ෂයන්ගේ මාර්ග චිත්තයන්හි ලැබෙන විරති වේතනාදියද, තණ්හා දිට්ඨි විසින් අල්වාගැනීම නොකරන ලද බැවින් අපරාමට්ඨ සීල නම් වේ සෝවාන් මාර්ගස්ථ ඵලස්ථ, සකෘදාගාමි මාර්ගස්ථ ඵලස්ථ, අනාගාමි මාර්ගස්ථ ඵලස්ථ, අර්හත් මාර්ගස්ථ යන මොහුයි.)

3 ශෛක්ෂයන්ගේ හා අශෛක්ෂයාගේ ඵල චිත්තයන්හි ලැබෙන විරති වේතනා ආදීහු කෙලෙස් විධා සන්සිදුවන බැවින් පටිප්පස්සද්ධි සීල නම් වෙත්. අශෛක්ෂයා නම් අර්හත් ඵලස්ථයාය.

මෙය පරාමට්ඨ, අපරාමට්ඨ, පටිප්පස්සද්ධි සීල නම්.

4 i විසුද්ධ, ii අවිසුද්ධ, iii වෙමතික සීල

1 ඇවැත්වලට නොපැමිණ ම රක්තා ලද සීලයද, ඇවැත්වලට පැමිණ ඇවැත් දෙසා ගැනීම් ආදි වශයෙන් පිළියම් කර ගන්නා ලද සීලයද විසුද්ධ සීල නම් වේ.

2 ඇවැත්වලට පැමිණ ඇවැත් දෙසා ගැනීම් ආදි වශයෙන් පිළියම් කර නොගන්නා ලද සීලය අවිසුද්ධ සීල නම් වේ.

3 වස්තුයෙහි හෝ ආපත්තියෙහි හෝ අප්ප්ඛාචාරයෙහි හෝ විමති ඇත්තහුගේ සීලය වෙමතික සීල නම් වේ. වස්තුවෙහි සැක සහිතවීම් වස්තුවෙහි විමතියයි. පැමිණි ඇවැත් පවිතිය දෝ හෝ දුක්කටය දෝ හෝ යි ඇවැත්ට පැමිණියේ දෝ හෝ නොපැමිණියේ දෝ හෝ යි සැක කිරීමයි. යොගාවචර භික්ෂුව විසින් ස්වකීය සීලය අපිරිසිදු නම් (අවිසුද්ධ නම්) ඇවැත් දෙසා ගැනීම් ආදි වශයෙන් පිරිසිදු කරගත යුතුය. වෙමතික නම් වස්තු අප්ප්ඛාචාර නොකොට විනය ධරයන් විචාරා විමති දුරු කටයුතුයි. එසේ ඇති කල්හි ඒ භික්ෂු හට සුව පිණිස වේ.

මෙය විසුද්ධ අවිසුද්ධ වෙමතික සීල නම්.

5. i සෙබ, ii අසෙබ, iii නෙවසෙබනාසෙබ සීල

1 ශෛක්ෂයන්ගේ මාර්ගඵල චිත්තයන්හි යෙදුණු විරති වේතනා ආදීහු සෙබ සීල නම්.

2 අගෞක්ෂයාගේ ඵල විත්තයන්හි යෙදුණු විරති වෙනතා ආදීහු අසෙධ සීල නම්.

3 පාඨග්ජනයන්ගේ සීල නෙවසෙධනාසෙධ සීල නම් වේ.
මෙය සෙධ, අසෙධ, නෙවසෙධනාසෙධ සීල නම්
ත්‍රිවිධ සීල නිමයේය.

වතුර්විධ සීල මෙසේය.

1 භානභාගිය 2 ධීතිභාගිය 3 විසෙසභාගිය

4 නිබ්බේධභාගිය සීල

1 පිරිහීමට නැමිගත් සීලය භානභාගිය සීලය. ඒ එසේමයි. යම් අඥානයෙක් දුස්සීලයන් සේවනය කරමින් සීලවත්තයන් සේවනය නොකරමින් වරද කිරීමෙහි දොෂ නොදකිමින් බොහෝ මිථ්‍යා අදහස් උපදවමින් ඉන්ද්‍රිය සංවරයක් නැතිව වාසය කෙරේද, එබඳු වූවහුගේ සීලය භානභාගිය සීල වේ.

2 පිරිහීමටත් නොපැමිණ අභිවෘද්ධියටත් නොපැමිණ තුබූ සැටියේම පවත්නා සීලය ධීතිභාගිය සීලයයි. ඒ එසේමයි. යමෙක් තමා ලත් සීල සම්පන්නි මාත්‍රයෙන් සතුටුව කර්මස්ථාන පිණිස අදහස් මාත්‍රයකුදු නුපදවා වාසය කෙරේද, එබඳු වූවහුගේ සීලය ධීතිභාගිය සීල වේ.

3 සමාධි නම් විශෙෂය පිණිස නැමිගත් සීලය විසෙස භාගිය සීලයයි. ඒ එසේමයි. යමෙක් සීල සම්පන්නව මතු සමාධි පිණිස උත්සාහ කෙරේද, එබඳු වූවහුගේ සීලය විසෙස භාගිය සීල වේ.

4 නිබ්බේධ නම් විදර්ශනා පිණිස නැමිගත් සීලය නිබ්බේධභාගිය සීලයයි. ඒ එසේමයි. යමෙක් තමා ලත් සීල මාත්‍රයෙන් සතුටු නොව විදසුන් වඩා නිවන් දක්නා පිණිස උත්සාහ කෙරේද, එබඳු වූවහුගේ සීලය නිබ්බේධභාගිය සීල වේ.

මෙය භානභාගිය, ධීතිභාගිය, විසෙසභාගිය,
නිබ්බේධභාගිය සීල නම්.

2. i හික්බු, ii හික්බුණි, iii අනුපසම්පන්න,
iv ගහටිය සීල

1 හික්ෂුන් උදෙසා පණවන ලද ශික්ෂාපද ද, හික්බුණින් උදෙසා පණවන ලද ශික්ෂාපදයන් අතුරෙන් හික්ෂුන්ටත් සාධාරණ ශික්ෂාපද ද හික්ෂු සීල නම් වේ.

2 හික්ෂුණින් උදෙසා පණවන ලද ශික්ෂාපද ද, හික්ෂුන් උදෙසා පණවන ලද හික්ෂුණින්ටත් සාධාරණ ශික්ෂාපද ද හික්බුණි සීල නම් වේ.

3 සාමණේරයන්ගේ හා සාමණේරීන්ගේ දස සීල අනුපසම්පන්න සීල නම් වේ.

4 උපාසක උපාසිකාවන්ට නිත්‍ය සීල වශයෙන් පණවා වදාළ පංච ශික්ෂාපද ද, උත්සාහ ඇති කල්හි රැක්කයුතු යයි වදාළ දශ ශික්ෂාපද ද උපොසඨාංග වශයෙන් පණවා වදාළ අෂ්ට ශික්ෂාපද ද ගහටිය (ගිහි) සීල නම් වේ.

මෙය හික්බු, හික්බුණි, අනුපසම්පන්න, ගහටිය සීල නම්.

3 i පකති, ii ආචාර, iii ධම්මතා,

iv පුබ්බෙහෙතුක සීල

1 ස්වභාවයෙන් රැකෙන සීලය පකති සීලයයි. උතුරු කුරු දිවයින් වැසි මනුෂ්‍යයන්ට පංච සීලය ස්වභාවයෙන්ම රැකෙයි එහෙයින් ඔවුන්ගේ සීලය ප්‍රකෘති සීල නම් වේ.

2 කුල, දෙශ, තීර්ථක යන මොවුන් අතර පවත්නා යහපත් සිරිත් ආචාර සීලය. එසේ මයි. ඇතැම් කුලයන්හි රහමෙර පිම ඒ කුලවල ආදි පුරුෂයන් විසින් තහනම් කරන ලද්දේ වේ. ඇතැම් දේශයන්හි ප්‍රාණඝාත කිරීම ඒ දෙශාධිපතින් විසින් තහනම් කරන ලද්දේ වේ. තීර්ථකයන් අතර යම් නියම ඇත්තේය. එයට අනුව යමෙක් හැසිරෙයිද එය ආචාර සීලයයි.

3 බෝසත් මාතාවන්ගේ සීලය ධම්මතා සීලයයි වදාළේමයි.

"ආනන්දය, යම් දිනෙක බොධිසත්ත්වයෝ මාතෘකුක්ෂියෙහි පිළිසිද ගනිද්ද එතැන් පටන් බෝසත් මාතාවන්ට පුරුෂයන් කෙරෙහි කාම කල්පනා පහළ නොවෙයි යන මෙය ධර්මතාවෙක" යනාදීන් දක්වන ලද්දේ ධම්මතා සීලයයි.

4 පූර්ව හෙතුවෙන් ම උපන් සීලය පුබ්බහෙතුක සීලයයි මහාකාශ්‍යපාදී ශුද්ධසත්වයන්ගේද, බොධිසත්වයන්ගේද ඒ ඒ ජාතීන්හි පැවති සීලය පුබ්බහෙතුක සීලයයි කී නිසාය. (ඒ එසේ මයි.) පිප්පලි මානවක හා හද්දකාපිලානි ස්වකීය මධුරාත්‍රිය පවා චිත්තරාගයන් සේ ගත කළහ. බෝසත් සීලව රජතුමා පර පණ නොනසා තෙමේ ජීවග්‍රාහයෙන් අසුවූයේය.

මෙය පකති, ආචාර, ධම්මතා, පුබ්බහෙතුක සීල නම්.

1 පාතිමොක්ඛ සංවර, 2 ඉන්ද්‍රිය සංවර,

3 ආජීව පාරිසුද්ධි, 4 පච්චයසන්නිස්සිත සීල

1 ප්‍රාතිමොක්ඛයෙහි වදාළ ශික්ෂාපද වාතික්‍රම නොකොට රැකගැන්මාදිය පාතිමොක්ඛ සංවර සීලය. වදාළේ මයි. මේ ශාසනයෙහි හික්ෂුවක් පාතිමොක්ඛ සංවරයෙන් සංවරවූයේ ආචාරයෙන් හා ගෝචරයෙන් යුක්තවූයේ වාසය කරයි. ඉතා සුළු වරදෙහි පවා බියවන ස්වභාව ඇත්තේ ශික්ෂාපදයන් සමාදන්ව හික්මෙයි" යනුවෙන් මෙසේ දෙසන ලද සීලය පාතිමොක්ඛසංවර සීල නම්.

2 වක්ඛු, සොත, සාණ, ජීවිතා, කාය, මන යන ඡට් ඉන්ද්‍රියයන් සංවර කර ගැන්ම ඉන්ද්‍රිය සංවර සීලයයි වදාළේ මයි.

"පාතිමොක්ඛසංවර සීලයෙහි පිහිටි හික්ෂුතෙම ඇසින් රූපයක් දැක නිමිති යහපතැයි නොසිතාද, අවයව යහපතැයි නොසිතාද, යම් කරුණක් නිසා ඇස සංවර නොකර වසන්නෙකුට රාග-ක්‍රොධ ආදී අකුසල්වූ පච්ච රැස්වෙත්ද, ඒ පච්ච සංවර කිරීමට පිළිපදීද, ඇස රැකගෙන එය සංවර කරයිද, කණින් ශබ්ද අසා, නාසයෙන් ගඳ දැන, දිවෙන් රසවිඳ, කයින් පහස ලැබ, සිතින් හැඟීම ඇතිකොට නිමිති ගන්නෙක් නොවේද -පෙ-" යනුවෙන් දෙසන ලද සීලය "ඉන්ද්‍රිය සංවර සීල" නම්.

3 ජීවත්වීම හෙතුකොට ගෙන පනවන ලද ශික්ෂාපද සය ඉක්මවීම වශයෙන් පැවැත්තාවූද, කුහකකමින් අනුන් පුදුම කරවීමය, දායකයන් හා තමා උසස්කොට කිසිවක් දෙන ලෙස කථාකිරීමය, සිවුපසය දීමට අදහස් උපදවන සේ සලකුණ කිරීමය, ලාභය පිණිස අනුන්ට තර්ජනය කිරීමය, තමා ලද

ලාභයෙන් අනුන්ට ලාභ ඇතිකිරීමය යනාදී වැරදි දිවි පැවතුම්වලින් වැළකීම "ආජිවපාරිසුද්ධි සිල" නම්.

4 "සීතල හා උණුසුම වැළැක්ම පිණිසත්, මැසි මදුරු සර්පාදීන්ගේ පීඩා වැළැක්ම පිණිසත්, විළිවැසීම පිණිසත්, සිවුරු පරිභෝග කරමි"යි මෙසේ නුවණින් සලකා කරන සිවුපස පරිභෝගය "පච්චයසන්නිස්සිත සිල" නම්.

මේ චතුපාරිසුද්ධි සිලය පිළිබඳ විස්තර විනිශ්චය කථාව පිළිවෙළින් මතු දක්වනු ලැබේ.

"ඉධ" යනු මේ ශාසනයෙහි ය යන අර්ථයි.

"භික්ඛු" යනු සසර බිය දක්නා බැවින් හෝ, කපා හෝ ඉරා මැසූ වස්තු (සිවුරු) හදින පොරෝනා බැවින් හෝ 'භික්ඛු' යන ව්‍යවහාරය ලත් ඒ පාතිමොක්ඛසංවරයෙන් සංවරවූ සැදැහැයෙන් පැවිදිවූ කුලදරු තෙමේය.

"පාතිමොක්ඛසංවර සංවුතෝ" යන මෙහි 'පාතිමොක්ඛ' යනු චාරිත්‍ර චාරිත්‍ර ප්‍රභේද ඇති ශික්ෂාපද වශයෙන් පැනවූ සිලයයි. ඒ සිලය යමෙක් රකීද, ඔහු අපාය ආදී දුකෙන් මුදවාද එහෙයින් 'පාතිමොක්ඛ' යයි කියයි.

සප්තාපන්නීන්ගේ නොඉක්මවීමෙන් කය වචන දෙකේ වැසීම 'සංවර' නම්. පාතිමොක්ඛයම සංවර වන හෙයින් "පාතිමොක්ඛ සංවර" නම්. ඒ පාතිමොක්ඛ සංවරයෙන් වසන ලද කය වචන ඇති පුද්ගලතෙම "පාතිමොක්ඛසංවර සංවුත" නම්. ඒ සංවරයට පැමිණියේ 'උපගත' යයි ද 'සමන්තාගත' යයි ද කියයි.

"විහරති" යනු ඉදිම් සිටිම් ආදී ඉරියව් පවත්වයි යන අර්ථයි.

"ආචාරගෝචර සම්පන්නෝ" යනාදීන්ගේ අර්ථය "ක්‍රියාන විභංග පාළි"යෙහි ආ ක්‍රමයෙන් දතයුතු.

එහි මෙසේ කියන ලදී. ආචාරයෙන් හා ගෝචරයෙන් යුත් වූයේ යන මෙහි ආචාරයක් (මනා පැවතීමක්) ද අනාචාරයක් (නොමනා පැවතීමක්) ද ඇත. එහි "අනාචාරය" නම් කයින් ශික්ෂාපද ඉක්මවීම, වචනයෙන් ශික්ෂාපද ඉක්මවීම, කය-වචන දෙකින් ශික්ෂාපද ඉක්මවීම වේ. සියලුම දුශ්ශීල අනාචාරයයි. මේ ශාසනයෙහි ඇතැම් භික්ෂුවක් ගිහියන්ට ප්‍රයෝජනවූ

හුණපත් ආදී කොළ, මල්, ගෙඩි හා නහන සුණු, දැහැටි ආදිය දීමෙන් හෝ තමා පහත් තැන තබා ප්‍රිය බව කැමැත්තෙන් වාටුවෙන් හෝ සැබෑ මදවත්ටත් බොරු වැඩිවෙන්ටත් සැබෑ බොරු මිශ්‍රව කීමෙන් හෝ, දරුවන් වැඩිමි නැලවිමි ආදිය කිරීමෙන් හෝ, ගිහියන්ගේ පණිවුඩ පණත් ගෙනයාමෙන් හෝ, මේ හැර බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් පිළිකුල් කළ මිට්‍යා ජීවිකාවෙන් ජීවත් වේද මේ "ආචාර" යයි.

එහි "ආචාර" ය කවරේද? කයින් ශික්ෂාපද නොඉක්ම වීම, වචනයෙන් ශික්ෂාපද නොඉක්මවීම, කය වචන දෙකින් ශික්ෂාපද නොඉක්මවීමයි. සියලුම සිලසංවරය "ආචාර" යයි මේ ශාසනයෙහි ඇතැම් හික්ෂුවක් හුණදඩු ආදිය නොදේද - පෙ-සර්වඥයන් වහන්සේ විසින් පිළිකුල් කළ වැරදි දිවි පැවැත්මෙන් ජීවත් නොවේද' මේ "ආචාර" යයි.

"ගෝවරෝ" යන මෙහි අගෝවරයක් (පිඩු සිඟීමට නුසුදුසු තැනක්ද) ද ඇත. ගෝවරයක් (පිඩු සිඟීමට සුදුසු තැනක්) ද ඇත එහි "අගෝවර"ය නම් "මේ ශාසනයෙහි ඇතැම් හික්ෂුවක් වෙශාවන්, වැන්දඹුවන්, හිමියන් වෙත නොගොස් ගෙහි වැඩුන කතුන්, නපුංසකයන්, හික්ෂුණින්, රාසොඩුන් යන මොවුන් වසන තැන්වලට පිඩු පිණිස යයි ද, රජුන්; මහ ඇමතියන්, තීර්ථකයන්, තීර්ථක ශ්‍රාවකයන් සමග හා තෙරුවන්හි සැදැහැ නැති නොපහන් හික්ෂුන්ට හික්ෂුණින්ට, උපාසකයන්ට, උපාසිකාවන්ට නින්දා අපහාස කරන, අනර්ථකරන, අවැඩකරන; අපහසුකරන; බිය ඇති කරන ගෙදරවල් සමගද නිතර එමින් යමින් ඇසුරු කරයිද මේ "අගෝවර" නම්.

එහි "ගෝවර"ය නම්: මේ ශාසනයෙහි ඇතැම් හික්ෂුවක් වෙශාවන් වසන තැනට පිඩු පිණිස නොයයිද -පෙ-සැදැහැවත් තෙරුවන්හි පහන්, හික්ෂුන්ට පැන් පොකුණක් බඳු කසාවතින් බබලන, හික්ෂුන්ට හිතවත් ගෙදරවල් ඇසුරු කරයිද, මේ 'ගෝවර' නම්. යටකී ඒ ආචාරයෙන් හා ගෝවරයෙන් යුක්තවූ කල "ආචාර ගෝවර සම්පන්න" යයි කියයි.

නැවත මේ ක්‍රමයෙන්ද ආචාරය හා ගෝවරය දතයුතු. අනාචාරය "කායික"ය-"වාචසික"ය යි දෙයාකාරයි.

1 "කායික අනාවාර" ය නම් ඇතැම් භික්ෂුවක් සඟමැදට පැමිණ නොසැලකිල්ලෙන් මහතෙරුන් ගටමින් එකට හැසී සිටීද, එසේ හිඳිද, ඉදිරියෙහි හිඳිද, සිටීද, උස් අසුන්වල හිඳිද, හිස වසා පොරවාගෙන හිඳිද, සිටගෙන කථා කරයිද, අත් දිගු කරමින් කථා කරයිද, මහතෙරුන් පාවහන් නැතිව සක්මන් කරන කල්හි වහන් පයලාගෙන සක්මන් කරයිද, මහ තෙරුන් පහත් සක්මනෙහි සක්මන් කරන කල්හි උස් සක්මනෙහි සක්මන් කරයිද, බිම සක්මන් කරන කල සක්මනෙහි සක්මන් කරයිද, මහතෙරුන් සිටියයුතු තැනට පැමිණ සිටීද, හිඳිද, අලුත් පැවිද්දන් අසුන්වලින් නැඟිටුවාද, ගිනිහල්ගෙහිදී මහතෙරුන් නොවිචාරා දර දමාද, දොර වසාද, පැන්තොටදී මහතෙරුන් ඇඟ ගටමින් බසීද, ඉදිරියෙන් බසීද, ගටමින් නෑම කරයිද, ඉදිරියෙහි නෑම කරයිද, මහ තෙරුන් ගටමින් ගොඩවේද, ඉදිරියෙන් ගොඩවේද, ගෙය තුළට යනවිටද මහතෙරුන් ගටමින් යයිද, ඉදිරියෙන් යයිද, මහතෙරුන් ඉක්මවා ඉදිරියෙන් යයිද, තරුණ කතුන් වසන ගිහි ගෙදරවල වසා ඇති තිර ආදියෙන් අවුරා ඇති ගබඩාවලට වහා ඇතුල් වෙයිද, ළදරුවන්ගේ හිස පිරිමදිද මේ "කායික අනාවාර"යයි.

2 "වාචසික අනාවාර"ය නම්- ඇතැම් භික්ෂුවක් නොසැලකිල්ලෙන් මහතෙරුන් නොවිචාරා ධර්මය දෙසයිද, ප්‍රශ්න විසඳයිද, පාමොක් උදෙසයිද, සිටගෙන කථාකරයිද, අත් දිගුකොට කථාකරයිද, ගෙවල් තුළට වැද ළදරුවුද වැඩුනාවුද අඟනුන්ගේ නම්ගොත්වලින් කථාකොට "කුමක් තිබේද? කැඳ තිබේද? බත් තිබේද? කැවිලි තිබේද? කුමක් කමීද? කුමක් බොම්ද? කුමක් බුදිම්දැ"යි අපට දෙන්නේ මොනවාදැ?යි කියමින් විකාර කථාකරයිද, මේ "වාචසික අනාවාර"යයි.

අනාවාර නොකිරීම "ආචාර"යයි.

එහෙත් යම් භික්ෂුවක් ගරු සරු ඇතිව විළිබිය සහිතව මනාව හැඳ පොරවා උඩුවන් පහදවන ඉදිරිපසු ගමණින් හා බැලීමෙන්ද, අත්පා දිගුකිරීමෙන්ද, බිම බලාගෙන යහපත් ඉරියව්වෙන් යුතුව ඉඳුරන්හි වසනලද දොරවල් ඇතිව හෙවත් ඇස් කන් නාසාදියෙන් සුබ අරමුණු නොගෙන, වැළඳීමෙහි

පමණ දැන, නිදිදුරුකිරීමෙහි යෙදුනේ, මනා සිහියෙන් යුතුව වැඩ්දෙයක් නොකැමැත්තේ, ලද්දෙයින් සතුටුව, පටන්ගත් වියඬය ඇත්තේ, එත් පිළිවෙත්හි සකසුරු වූයේ, පිළිපැදුමෙහි බොහෝ ගරු සැලකිලි ඇතිව වසයිද මේ "ආචාර" යයි දතයුතු "ගෝවරය" (1) උපනිස්සය (2) ආරක්ඛය (3) උපනිබන්ධයයි ත්‍රිවිධ වේ.

1 උපනිස්සය ගෝවරය (සීලාදී ගුණ ඇතිවීමට හේතුවන හැසිරීම) කවරේද? යම් ගුණවත් නැණවත් කෙනෙකු ඇසුරු කිරීම නිසා නොඇසූ බණ දහම් අසන්ට ලැබේද, ඇසූ බණ දහම් පිරිසුදු කරගත හැකිද, බණ දහම් පිළිබඳ සැක දුරු කරයිද, සම්පීඩුවෙහි ඇදහරිද, යමෙකුට අනුව හික්මෙන්නේ සැදැහැයෙන්, සීලයෙන්, දහම් ඇසීමෙන්, දීමෙන් නුවණින් වැඩේද, එවැනි දස කථාවස්තුවෙන් යුත් කළණ මින්තෙම "උපනිස්සය ගෝවර"යයි දතයුතු.

2 ආරක්ඛගෝවරය (සිතට රැකවල් ඇතිව හැසිරීම) කවරේද? යම් භික්ෂුවක් ගමකට හෝ නගරයකට පිවිස මගට බැස්සේ, සිවුරියන් පමණ පෙදෙසක් පෙනෙන සේ බිම බලාගෙන, සංවරව ඇතුන්, අසුන්, රිය, පාබල සෙනග, කතුන්, මිනිසුන් දෙස නොබලා උඩ යට වටපිට නොබලා ගමන් කරයිද මේ "ආරක්ඛගෝවර"යයි දතයුතු.

3 උපනිබන්ධනගෝවරය (කමටහන්හි සිත බැඳ තැබුවාක් මෙන් එළවා තබා හැසිරීම) කවරේද? සිත බැඳී සිටිනා "සතර සතිපට්ඨානයෝ"යි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් "මහණෙනි, භික්ෂුවගේ පරපුරෙන් ආ හැසිරීම කවරේද? මේ සතර සතිපට්ඨානයෝ"යයි දේශනා කොට ඇත. මේ "උපනිබන්ධ ගෝවර"යයි. මෙසේ මේ ආචාරයෙන් හා ගෝවරයෙන්ද යුක්තවූ බැවින් "ආචාර ගෝවර සම්පන්න"යයි කියයි.

"අනුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවි" (ඉතා සුළු වරද වල බයගති ඇත්තේ) යන මෙහි ඉතා සුළු නොදැන අමතකව සිදුවන සේබිය ශික්ෂාපද හා අකුසල සිතිවිලි ආදී ප්‍රහෙද ඇති වරදවල බියගති ඇත්තේ යන අර්ථයි.

"සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදේසු" (සික්ඛාපද සමාදන්ව රකි) යන මෙහි යම්කිසි සික්ඛාපදවල හික්මිය යුතුද ඒ සියල්ල සමාදන්ව රකි යන අර්ථයි.

මෙහි "පාතිමොක්ඛ සංවර සංවුතෝ" (පාතිමොක්ඛ සංවරයෙන් සංවරවූයේ) යන්නෙන් පුද්ගලයෙක් සඳහන් කොට දේශනා කිරීමෙන් පාතිමොක්ඛ සංවර සීලය දක්වයි.

"ආචාර ගෝවර සම්පන්නෝ" (ආචාරයෙන් හා ගෝවරයෙන් යුක්තවූයේ) යනාදි සියල්ල යම්සේ පිළිපත්නෙකුට ඒ සීලය සම්පාදනය වෙයිද, ඒ පිළිපැදීම දක්වන්නට කියන ලද්දේයයි දතයුතු. මේ පාතිමොක්ඛ සංවර සීලයයි.

2 ඉන්ද්‍රිය සංවර සීලය-

ඊට අනතුරුව "සෝ වක්ඛුනාරූපං දිස්වා" (ඒ හික්ෂුව ඇසින් රූපය දැක) යනාදි ක්‍රමයෙන් යමක් දක්වන ලද ද එය "ඉන්ද්‍රිය සංවර සීල"යයි.

එහි "සෝ" යනු ඒ පාතිමොක්ඛ සංවර සීලයෙන් යුක්තවූ හික්ෂුවයි.

"වක්ඛුනා රූපං දිස්වා" (ඇසින් රූපය දැක) යන මෙහි කරුණු වශයෙන් ඇස"යයි ව්‍යවහාර කරන රූපයන් දැක්ක හැකි වක්ඛු විඤ්ඤාණයෙන් රූපය දැක යන අර්ථයි. පැරණි ඇදුරෝ ඇස රූපය නොදකී. ඇසේ සිතක් නැති බැවිනි. සිත රූපය නොදකී. ඇසක් නැති බැවිනි. වක්ඛුද්වාර රූපාරමුණු එකට වැදුනු කල "පාසාදවන්ටුක සිතින් දකී"යයි කියත්. මෙබඳු කිමි වනාහි "දුන්නෙන් විදි" කීකල දුන්න හේතුකොට ගෙන ඊතලයෙන් විදින්නාක් මෙනි. යන ව්‍යවහාර මෙන් කීපයක් එක්කොට කියන කථායි. එබැවින් මෙහි වක්ඛු විඤ්ඤාණයෙන් රූපය දැක යන අර්ථයි.

"නනිමිත්තග්ගාහි" (නිමිති යහපත් යයි සිතා නොගන්නේ) ය යන මෙහි ස්ත්‍රියෙක් හෝ පුරුෂයෙක් යයි හැඳින් ගන්නා ලිංග-පියොවුරු-රැවුල් ආදි නිමිති ලකුණු භොදය, යහපත්ය යනාදි වශයෙන් රාගාදී කෙලෙස් උපදින අයුරෙන් නොසිතයි යන අර්ථයි. එවැනි යමක් දුටහොත් දුටුපමණින් වර්ණ සටහන් පමණක් සලකා සිටියි. නවතියි.

"නා'නුබසඤ්ජනග්ගාහි" (අත් පා ආදී අවයව ගැන නොසිතන්නේ) ය යන මෙහි කෙලෙස් ඇතිකරන බැවින් ප්‍රකට කරන බැවින් අනුවියදුන් යයි ව්‍යවහාර කරන අත්-පා මහසිනා-මදසිනා-කථා-ඇස් කොනින් බැලීම් ආදී ආකාර ගැන නොසිතයි. එහි වූ යම් ස්වභාවයක් වේ නම් එය එසේම සිතයි. යන අර්ථයි.

මහාතිස්ස තෙරුන්වහන්සේගේ කථාව

සැගිරියෙහි (මිහින්තලේ) විසූ මහාතිස්ස තෙරුන් වහන්සේ එක් දවසක් අනුරාධපුරයට පිටු පිණිස වඩිමින් සිටියේක. අනුරාධපුරයෙහි විසූ එක් කුලඟනක් සිය සැමියා සමග කලහකොට ගෙන 'මේ වද විදුවන දිගයට වඩා තනිව ගෙයි රැළුම යෙහෙකැ'යි සලකා ඇති තාක් හැඳ පැළඳ දෙවඟනක් මෙන් සැරසී උදෑසන ම මිහින්තලේ දිසාවට යනු පිණිස මගට බැස්සාය. මාර්ගයෙහි ගමන් ගත් ඕ තොමෝ සන්සුන් පියොවින් මඟ වඩින වන්දනියවූ තෙරුන්වහන්සේ දැක නින්දනිය අදහසක් උපදවා උන්වහන්සේ ලවා තමා දිසා බලවනු පිණිස ශබ්ද නගා කොමල සිනාවක් ඇතිකළාය. මූලකර්මස්ථානය මෙනෙහි කරමින් වඩින තෙරුන්වහන්සේ ඒ කුමක්දැයි බලන සේක් ඇයගේ විලින්නු දත් ඇට පෙළ දැක ස්වකීය අස්ථික කර්මස්ථානය සිතට ආවිභූත වූයෙන් විදසුන් වඩා එහිදීම අර්හත් ඵලයට පැමිණි සේක.

එහෙයින්

ඒ කතගේ දත් ඇට දැක තමන්ගේ මුල් කමටහණවූ අවධික සඤ්ඤාව සිහි කළහ. සිටි තැනම සිටි ඒ තෙරහු රහත්විය"යි කියන ලදී.

ඇගේ හිමියාද ඇ පසුපස්සේ යන ගමන් තෙරුන් දැක "ස්වාමීනි, ගැහැණියක් යනු දුටුදැ?යි ඇසී"ය. ඕහට තෙරහු "ගියේ ගැහැණියක්ද පිරිමියෙක්දැයි නොදනිමි. එහෙත් මහ මග ඇටසැකිල්ලෙක් යන්නේය"යි කීහ.

"යත්වාධිකරණ'මේනං" (යම් කරුණෙකින් මේ පුද්ගලයා වෙත) යන මෙහි යම් කරුණෙකින්, යම් ඇසක් සංවරකොට නොගෙන අසංවර ඇස් ඇතිව වසන ඒ පුද්ගලයා වෙත සිහි

නමැති කවුළුවෙන් විෂමලෝභ ආදී පාප ධර්මයෝ නිතර ඇතුළු වන්නාහුද ඒ ඇස ගේ සංවරය පිණිස පිළිපදී. ඒ ඇසගේ සිහි නමැති කවුළුව වැසීම පිණිස පිළිපදී, මෙසේ පිළිපදනා තැනැත්තෙම ඇස රකී. ඇසෙහි සංවරයට පැමිණෙයි. කියයි. ඒ ඇසෙහි කිසියෙක් සංවරයක් හෝ අසංවරයක් නැත. වක්ඛුප්පසාදය නිසා සිහියක් හෝ මුළාවක් හෝ නො උපදී. එහෙත් යම් විටෙක රූප අරමුණක් ඇසට ඉදිරිපත් වේද, එකල භවංගය දෙවරක් ඉපදී නැතිවී ගිය කල "කිරියාමනෝ ධාතුව" සලකන කිසි සිදුකරමින් ඉපදී නැති වියයි. ඉක්බිති "වක්ඛුවිඤ්ඤාණය" (අරමුණ දැකුම් කිසද, ඉක්බිති "විපාක මනෝධාතුව" (අරමුණ) පිළිගැනුම් කිසද ඉක්බිති "විපාකා හේතුක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුව" (අරමුණ) මනාව තීරණය කරන කිසද, ඉක්බිති "කිරියා හේතුක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුව" (අරමුණ) නියමකොට තැබීම් කිසද සිදුකරමින් ඉපදී නැතිවී යයි. ඊට අනතුරුව ජවන් දුවයි. (දුවන්නාක් මෙන්, ගලන්නාක් මෙන් ඉපද ඉපද නැතිවී යයි) එහිදු භවංග කාලයෙහි සංවරයක් හෝ අසංවරයක් හෝ නැත. මෙතෙහි කිරීම් ආදී එක්තරා කාලයකදීවත් සංවරයක් හෝ අසංවරයක් හෝ නැත. ජවන් උපදින වේලාවෙහි දුසිල් බවක් හෝ මුළා බවක් හෝ නොදැනීමක් හෝ නොඉවසීමක් හෝ කුසිත බවක් හෝ අසංවරයක් හෝ වෙයි. මෙසේ වන්නේද එය ඇසෙහි අසංවරයයි කියයි. කුමක් හෙයින්ද? යම් කරුණක් නිසා ජවන් සිත්හි අසංවරයක් වන කල්හි ඇස් දොරද, භවංගයද, ආවජ්ජනාදියද, වීථි චිත්තයෝද අසංවර වන බැවිනි. නගරයක මහ වාසල් දොරවල් සතර නොවැසූ කල්හි ගෙවල් ගබඩා ආදියෙහි දොරවල් වසා තැබුවත් නුවර තුළ සියලු බඩු නොරැකෙයි. පාලනය නොවෙයි. නුවර දොරින් සොරු ඇතුල්ව ඔවුන්ට කැමැත්තක් කරත්. එමෙන් ජවන් සිත්වල දුසිල් ආදිය ඇතිවී අසංවරයක් ඇතිවූ කල්හි ඇස් නමැති දොරද නො රැකෙයි. ආවජ්ජන ආදී වීථි චිත්තයෝද නොරැකෙත්. අසංවර වෙත්. ජවන් සිත්වල සිල් ඇතිවී සංවරවූ කල ඇස් දොරද රැකෙයි. භවංගයද ආවජ්ජන ආදී වීථි චිත්තයෝද රැකෙත්. නුවරක මහවාසල්

දොරවල් වැසූ කල්හි, නුවර තුළ ඇති ගෙවල් ගබඩාවල දොරවල් නොවැසුවත් නගරය තුළ සියලු බඩු රැකෙයි. පාලනය වෙයි. නුවර මහවාසල් දොරවල් වැසූ කල්හි සොරුන්ට ඇතුල්විය නොහැක. එමෙන් ජවන් සිත්වල සිල් ආදිය උපන් කල, ඇස් නමැති දොරද රැකෙයි. භවංගද ආවජ්ජන ආදී වීථි චිත්තයෝද රැකෙත්. එබැවින් ජවන් සිත් උපදින කල, ඇසේ සංවර යයි කියයි.

"සෝතේන සද්දං සුත්වා" -පෙ-කණින් ගබ්දයක් අසාද යනාදියද යට කියන ලද පරිදිම වන්නේය.

මේ ආකාරයෙන් රූපාදී අරමුණු කොට කෙලෙස් ඉපදීම වැළැක්වීම ස්වභාවකොට ඇති "ඉන්ද්‍රිය සංවර සීල"ය දන්වුතු.

3 ආජීව පාරිසුද්ධ සීල:

ආජීව පාරිසුද්ධ සීලයෙහි ජීවත්වීම හේතුකොට ගෙන පනවන ලද ශික්ෂාපදයන් සයදෙනා මෙසේ වෙත්.

1 ජීවත්වීම හේතුකොට ගෙන උපසපන් භික්ෂුවක් පවිටු අදහස් ඇතිව තණ්හාවෙන් තමා තුළ නැති ධ්‍යාන මාර්ග එලාදී උත්තර මනුෂ්‍ය ධර්මයෙක් තමා වෙත ඇත්තේ යයි කියයිද ඕහට "පරිජ ඇවත" වේ.

2 ජීවත්වීම හේතුකොට ගෙන බිරිදගේ අදහස් සැමියාටද, සැමියාගේ අදහස් බිරිදටද සංගමය පිණිස කීමට ඉදිරිපත් වේද ඒ උපසපන් භික්ෂුවට 'සඟවෙසෙස් ඇවත' වේ.

3 ජීවත්වීම හේතුකොට ගෙන ඔබගේ "විහාරයෙහි වසන භික්ෂුව රහත්" යයි තමා පිළිබඳව අනියමයෙන් කියා දායකයා විශ්වාස කළ කෙණෙහි "තුලසි ඇවත" වේ.

4 ජීවත්වීම හේතුකොට ගෙන උපසපන් භික්ෂුවක් නොගිලන්ව තමා පිණිස රස බොජුන් කියා ගෙන්වා ගෙන වළඳවයිද ඕහට "පච්චි ඇවත" වේ.

5 ජීවත්වීම හේතුකොට ගෙන උපසපන් භික්ෂුණියක් නොගිලන්ව තමා පිණිස රස බොජුන් කියා ගෙන්වාගෙන වළඳයිද ඒ භික්ෂුණියට "ආට්ඨේසනිය ඇවත" වේ.

6 ජීවත්වීම හේතුකොට ගෙන නොගිලන්ව තමා පිණිස හොඳ්දක් හෝ බතක් හෝ කියා ගෙන්වාගෙන වළඳයිද ඒ උපසපන් භික්ෂුවට "දුකුළා ඇවත" වේ.

මේ පාතිමොක්ඛයෙහි පණවා ඇති ශික්ෂාපද සයකි. මේ ශික්ෂාපද ඉක්මවන උපසපන් භික්ෂුවගේ ආජීවය ජීවත්වීම අපිරිසිදු වේ.

තවද කුහකකමින් ජීවත්වන භික්ෂුවගේද ආජීවය අපිරිසිදුය.

"විභංගප්පකරණ පාළියෙහි" එය මෙසේ විස්තර කරයි.

"කුහතා" ලාභ සත්කාර කීර්ති පතන්තාවූ නැතිගුණ දක්වනු කැමති භික්ෂුවකගේ තමාට දීමට බලාපොරොත්තු වන සිවුපස නොගැණීමය, තමා ධ්‍යාන ආදී උත්තර මිනිස් දහමට ආසන්න කොට කථා කිරීමය, රහත් ආදී ගුණවතුන් ලෙස යාමී රීති ආදී ඉරියව් පැවැත්වීමය යන මොවුන් කරණ කොට ගෙන හෝ විශේෂයෙන් ඉරියව් පැවැත්වීම පිළිබඳව පළමුකොට අත් පා ආදී අවයව ආදරයෙන් තැබීම, තැබූ ආකාරය සෑදීම හා මුහුණ හැකිලවීම, මුහුණ හකුලුවන ස්වභාව ඇති බව, පුදුම කරවීම, පුදුම පැවැත්වීම, කොහොත් බව යන මොහුය.

"ලපනා" නම් ලාභ සත්කාර කීර්ති පතන්තාවූ පව්වු අදහස් ඇති භික්ෂුවකගේ අනුන්ට තමා පළමුකොට බිණීම, පසුව බිණීම, මනාකොට බිණීම. උසස්කොට බිණීම, හැම පසකින්ම උසස්කොට බිණීම, මතුමත්තෙහි බිඳීම, හැම පසින්ම බැඳීම, උසස්කොට හැඟවීම, හැමපසින්ම උසස් කොට හැඟවීම, ප්‍රිය වචන කථා කිරීම, වාටුව, බොරු හැබෑ මිශ්‍රව කීම, දරු සුරතල් කිරීම යන මොහුය.

"නේමිත්තිකතා" නම් භික්ෂුවකගේ නිමිති කරන බව, නිමිති කිරීම, ප්‍රකාශ කිරීම, සම්පව කථා කිරීම, පරියාය කථා කිරීම යන මොහුය.

"නිප්පෙසිකතා" නම්: ක්‍රොධ කිරීම, පරිභව කිරීම, ගැරහීම, උසස්කිරීම, හැමපසින්ම උසස්කර තැබීම, සිනහ කිරීම, හැමපසින්ම සිනහකිරීම, පැමිණවීම හැමපසින්ම පැමිණවීම නුගුණ ගෙනයාම පිට මස් කෑම යන මොහුය.

'ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣංසනතා' නම්: ලාභයෙන් ලාභය සොයමින් මේ ගෙයින් ලද සිවුපසය අන් ගෙයකට ගෙනයාම

ඒ ගෙයින් ලද සිවුපසය මේ ගෙට ගෙනරීම මෙසේ සිවුපසයෙන් සිවුපසය සෙවීම කැමතිවීම නැවත නැවත සෙවීම යන මොහුය.

"කුහන" නිද්දෙසයෙනි: "ලාභයත්කාර සිලෝක සන්නිස්සිතස්ස" යනු සිවුරු ආදී සිවුපස ලාභයද ගුණ සෝමය' යි කියන ලද කීර්තියද තණ්හාවෙන් පතන හික්ෂුවගේය යන අර්ථයි.

පාපිච්ඡස්ස" යනු තමා වෙත ශුද්ධා ආදී නැති ගුණ ප්‍රකාශ කරණු කැමති හික්ෂුවගේය යන අර්ථයි.

ඉච්ඡාපකතස්ස" යනු පවිටු කැමැත්ත විසින් සමාසක් ආර්ථයෙන් ඉවත් කරන ලද ආර්ථ උචදුරෙන් උචදුරුවූ යන අර්ථයි.

මෙයින් මතු මහානිද්දෙස පාළියෙහි (1) "පච්චය පටිසේධන (2) සාමන්තප්පණ (3) ඉරියාපථසන්නිස්සිත" යන මොවුන්ගේ තුන් ආකාර කුහනවත්ථු මෙසේ විස්තර කරයි.

පච්චයපටිසේධන කුහනවත්ථු-

සිවුරු ආදිය පිළිගැනීමට ආරාධනා කරන කල සිවුරු ආදිය වුවමනා ඇති හික්ෂුවක් වැඩිදේයක් ලබාගැනීමේ පවිටු අදහසින් ආරාධනා කළ දායකයන් තමා වෙත තදින් පැහැදී ඇති බව දැන සිවුරු පිළිගැනීමේ ආරාධනාව ප්‍රතික්ෂේප කරයි. එවිට දායකයා "අහෝ! අපේ ස්වාමීන් වහන්සේ කිසිදෙයක් ගැන කැමති නැත ටිකක්වත් පිළිගත්තොත් අපට එය ලාභයකැ" යි සිතා නොයෙක් වටිනා සිවුරු ආදිය ගෙනැවිත් පුදති. එකල ඔවුන්ට පින් සිදුවීම පිණිසම පිළිගන්නා බව කියා පිළිගනිමින් කරුණු බරට ගෙනෙවුන් පූජා කරන ලෙස දායකයන් පුදුම කරවන මේ කුහක භාවය "පච්චයපටිසේධන කුහනවත්ථු" නම්.

"මහානිද්දෙස පාළියෙහි" මේ සස්තෙහි ගෘහපතිහු සිවුරු, ආහාර, සෙනසුන්; ගිලන්පස, බෙහෙත් පිරිකර යන සිවුපසය පිළිගැනීමට හික්ෂුවකට ආරාධනා කරයි. පවිටු අදහස් ඇති දළ ලොහොබි ඒ හික්ෂුව සිවුපසය වැඩියෙන් ලබාගණු කැමතිව සිවුපසය පිළිගැනීමේ ආරාධනාවන් බැහැර කර, නොපිළිගෙන, මහණහට මහඟු වටිනා සිවුරුවලින් වැඩක් නැත. සොහොන්වල

කුණුගොඩවල කඩදොරකඩ විසිකොට දමා ඇති රෙදිකැලි එකතුකොට සිවුරු මසාගෙන පොරවන්නටය. වටිනා ආභාරයෙන් වැඩක් නැත. පිඩුසිඟා ජීවිකාව කළ යුතුය. වටිනා සෙනසුනෙන් වැඩක් නැත. ගස් මුල් එලිමහන් තැන්වල විසිය යුතුය. අනර්ඝ ගිලන්පසින් වැඩක් නැත. එළමුතුයෙහි දැමූ අරථ බෙහෙත් වැළඳිය යුතුය.' මෙසේ කියා දළ රථ සිවුරු, ආභාර, සෙනසුන්, ගිලන්පස පරිභෝග කරයි. ඒ දුටු සැදැහැවත්හු "මේ ස්වාමීන් වහන්සේ කිසිවක් ගැන කැමැත්තක් නැත. ලැබුණු ලෙස සතුටු වෙයි. විවේකයෙන් යුක්තය. සමූහයෙහි නොඇලෙයි, වියඪ ඇත්තෙකි, ධුතංග ඇත්තෙකැයි"යි කියා වැඩි වැඩියෙන් සිවුපසය පිළිගැනීමට ආරාධනා කරත්.

එවිට මෙසේ බණ කියයි. "සැදැහැවතා-ශ්‍රද්ධාවය, දියයුතු දෙයය, දානය පිළිගන්නාය යන තුන්දෙන එකතු වූ විට පින් කරයි. ඔබට ශ්‍රද්ධාවද දියයුතු දෙයද ඇත. මම දෙන දෙය පිළිගන්නෙකිමි මා එය නොපිළිගතහොත් ඔබට පින් සිදු නොවෙයි. මට මෙයින් වැඩක් නැත. නමුත් ඔබට අනුකම්පාවෙන් පිළිගන්නෙමි"යි කියා බොහෝ සිවුපසය රැස්කරගනී.

මෙවැනි බැම හැකිලීම් ආදිය කිරීම (සිවුපසය පළමු කොට ප්‍රතික්ෂේප කොට නැවත ලබාගන්නා කුහකකම) යයි දක්වයි. 2 සාමන්තජ්ජපන කුහනවත්ථු

මේ ශාසනයෙහි පවිටු අදහස් ඇති හික්ෂුවක් නමා ධ්‍යාන ආදී උතුම් මිනිස් ගුණ ඇතැයි හඟවන වචන කීමෙන් 'මේ ධ්‍යාන ලාභියෙක, මග එල ලාභියෙකැ'යි පුද්ගලයාට පත්කරන කුහකකම "සාමන්තජ්ජපන කුහනවත්ථු" නම්.

"මහානිද්දෙස පාළියෙහි" මේ ශාසනයෙහි ඇතැම් මහණ පැවිද්දෙක් පවිටු අදහසින් දළ ලෝභ ඇතිව බුහුමන් ලබනු කැමැත්තෙන් 'මෙසේ ඇතිකල මහජනයා මට සැලකිලි දක්වනු ඇතැ'යි සිතා "යම් මහණ පැවිද්දෙක් මෙබඳු සිවුරු හඳු පොරවනවා නම් ඒ පැවිද්දා මහත් ආනුභාව ඇත්තෙක, ධ්‍යාන, මග, එල ලාභියෙකැයි"යි කියයිද; එලෙසම යම් මහණ පැවිද්දෙක් මෙබඳු පාත්‍රයක්-තලු තැටියක්-ඩබරාවක්, පෙරහන්කඩක්,

යතුරක්, පටියක්, වහන්සඟලක් දරාද එසේම යම් මහණ පැවිද්දෙකුට මෙබඳු ආවායථිකෙනෙක් උපාධ්‍යාය කෙනෙක්, මිත්‍රයෙක්, යහළුවෙක් වේද එසේම යම් මහණ පැවිද්දෙක් මෙබඳු විහාරයෙක, පහයෙක, ගුහාවක, ලෙණක, කුළුගෙයක, අටල්ලක, උවටැන්හලක, මඩුවක, රැක්මුලක වාසය කෙරේද ඒ මහණ පැවිදිනෙම ධ්‍යාන, මග, ඵල ලැබූ මහා ආනුභාව ඇත්තෙකැයි තමා සඳහා කියයිද; ඇතිලෙමින්, මුහුණ හකුළුවමින්; පුදුම කරවමින්, දොඩවමින්, තමාගේ වචනයෙන්ම තමා අනුන් මෙන් හඟවා කිය' යිද එබඳු ගැඹුර, දුලබ, වැසුනු, සියුම්, ලොවුතුරු නිවන් පිළිබඳ කථා කියයිද මෙබඳු ආකාර ඇති මුහුණ හැකිලීම්, මුහුණ හකුළුවන පුදුම ඇතිකරන ස්වභාව "සාමන්තජප්පන කුහන වත්ථු"යයි කියනු ලැබේ.

3 ඉරියාපථ සන්නිස්සිත කුහනවත්ථු

මේ ශාසනයෙහි ඇතැම් මහණ පැවිද්දෙක් පවිටු අදහස් ඇතිව, ලෝභයෙන් මඩනා ලදුව මෙසේ කළ කල්හි මහජන තෙම මට බුහුමන් කරන්නේයයි සලකා බුහුමන් ලබනු කැමැත්තෙන් මගඵල ලැබුවන්ගේ මෙන් ගමන සකස්කර ගනී. නිදීම සකස්කරගනී, දකින්නෝ මා රහත් කෙනෙකැයි සිතන්නායි සිතා ගමන් කරයි, සිටියි, සමාහිතවුවකු සේ ගමන්කරයි, සිටියි, හිඳියි, නිදියි. මහජනයාට පෙනෙන තැනක සමාපන්නියට සමවන්නෙකු මෙන් හිඳියි. මෙලෙස ඉරියව් පැවැත්වීමට පළමුකොට සකස්කරගැනීමක් හෝ තබන අයුරක් හෝ මනාව තැබීමක් හෝ මුහුණ හැකිලවීමක් හෝ මුහුණ හකුළුවන ගතියක් හෝ පුදුමයට පත්කිරීමක් හෝ පුදුම පැවැත්මක් හෝ කුහක බවක් හෝ වේද මේ "ඉරියාපථ සන්නිස්සිත කුහනවත්ථු"යයි කියනු ලැබේ.

පච්චය පටිසේධන කුහනවත්ථු

සිවුපසය වැළැක්වීමයයි කියන ලද කුහනවත්ථුව වැඩියෙන් සිවුපසය ලබාගැනීමේ බලාපොරොත්තුවෙන් කුහක බැවින් සිවුපසය නොපිළිගනීමයි කීම.

සාමන්තජප්පන කුහනවත්ථු

රහත් ආදී උතුමන්ට තමාත් ආසන්නකොට දායක කාරකාදීන්ට කුහක බැවින් හැඟවීම. ඒ උතුමන් වැනියයි හැඟෙනසේ කථාකිරීම.

ඉරියාපට සන්නිස්සිත කුහනවත්ථු

කුහක බැවින් යාමී-ඊමී ආදී ඉරියව් පැවැත්වීමෙන් තමා රහත් ආදී ගුණවතුන් මෙන් හැඟවීම.

නිද්දේශ පාළියෙහි දැක්වූ පදවල විස්තර

"කුහනා" නිද්දේස:-

ඉරියාපටස්ස-යාමී-ඊමී-ඉදිමී-සිටිමී-යන සතර ඉරියව්වගේ. අට්ඨපනා-පළමුකොට තැබීම, ආදරයෙන් තැබීම.

ධ්වනා-තබන ආකාරය.

සණ්ඨපනා-පිළියෙලකොට තැබීම, පහදවන සේ තැබීම හාකුටිතා-මහණදම් පිරීමෙන් මිරිකුණ බව හැඟවීම පිණිස ඇස්බැම හැකිලවීම මුහුණ හැකිලවීම.

හාකුටික-බැම මුහුණ හැකිලවීමේ ස්වභාව ඇත්තේ

හාකුටිය-හාකුටිකයාගේ ස්වභාව.

කුහනා-මහජනයා පුදුමයට පත්කරවීම.

කුහායන-මහජනයා පුදුමයට පත්කරවන්නහු ගේ පැවැත්ම.

කුහිතත්ත-කුහිතයාගේ ස්වභාව.

"ලපනා" නිද්දේස:-

ආලපනා නම්:- විහාරයට පැමිණි මිනිසුන් දැක "පින්වත්නි, කුමක් පිණිස ආවාහුද? හික්ෂුන්ට ආරාධනාවක් කිරීමටද? එසේ නම් ඔබ යව, මම පසුපස්සේ හික්ෂුන් ගෙන එන්නෙමි"යි මෙසේ පළමුකොට කථා කිරීම නොහොත් "මම මෙනම් ඇත්තෙක මා වෙත රජ මැති මහ ඇමති ආදීහු පැහැදී සිටිත්ය" යි තමා ඉදිරිපත්කොට කථාකිරීමයි.

ලපනා නම්- අසවල් නම ඇත්තේ කවර හික්ෂුවක්ද? රාජ පූජිතව වසන්නේ කවරෙක්ද?" යි අසන්නෙකුට ඒ "මම" යයි කීමයි.

සල්ලපනා නම්- ගෘහපතියන් සමග කථාකරන කල ඔවුන්ට අවකාශ දෙමින් බියෙන් මෙන් කථාකිරීමයි.

උල්ලපනා නම්- මහ කෙළඹය, මහ නැවිය, මහාදානපතිය'යි උසස්කොට ගරුනම්බු දී කථාකිරීමයි.

සමුල්ලපනා නම්- "ඔබගේ සත්මුතු පරපුරෙහිම වූවෝ ධනපතියෝ ආදිය"යි භාත්පයින් උසස්කර කථාකිරීමයි.

උන්නහනා නම්- "උපාසකයෙහි, තෙපි පෙර මෙවැනි කාලයෙහි අලුත් දන්දන්තෙහිය. දැන් නොදෙන්නේ කවර හෙයින්දැ"යි කිකල" දැනුත් දෙමි. ඉඩ පහසු නැති නිසාය"යි මතුමත්තෙහි බැඳීම, කථාවෙන් වෙළීම, නොහොත් උක්දඬු ගෙන එන්නෙක් දැක "උපාසකය, කොයිබිත් උක් දඬු ගෙන එවුදැ"යි අසා "උක්කෙතින්ය"යි කිකල "මේවා පැණිරසද?" "හිමියනි! කාලා, බලා දැනගතයුතුය"යි මෙසේ උක්දඬු ලැබෙන සේ කථාවෙන් වෙළීම.

සමුන්නහනා නම්- භාත්පයින් නැවත නැවත කථා වෙන් කරන බැඳීම.

උක්කාවනා නම්- "මේ ගෙදරට දියයුතු දෙයක් ලැබුනොත් මටම දෙන්නේය"යි උසස්කොට හැඟවීම.

හික්ෂුත් දෙදෙනෙක් එක් ගමකට ගොස් ආසන ශාලා වෙහි හිඳිනකල ළදැරියක් එතැනට පැමිණියාය. එකහික්ෂුවක් අනිත් හික්ෂුවගෙන් "මෝ තොමෝ කවර්දැ?"යි ඇසීය. "මෝ තොමෝ තේලකන්දරික උපාසිකාවගේ දුවය, මැයගේ මව හිතෙල් දෙනවිට අපට දෙන්නේ කළයෙන්මය. මෝතොමෝත් එසේම දෙන්නිය"යි කීය. මෙසේ උසස්කොට හැඟවීම.

සමුක්කාවනා නම්- නැවත නැවත උසස්කර හැඟවීමයි.

අනුප්පියභාණිතා නම්- සැබව හෝ දහම ගැන නොබලා නිතර ප්‍රිය වචන ම කථා කිරීමයි.

වාටුකමායා නම්-තමන් පහත්කොට අනුත් උසස් කොට කරන කථාවයි.

මුග්ගසුප්පනා නම්- මුං ඇට හොඳ්දෙහි සමහර මුංඇට නොනැම්බී තිබෙන්නාක් මෙන් බොරු වැඩියෙන්ද, හැබෑ අඩුවෙන්ද කථා කිරීමයි.

පාරිභට්ටනා නම්- කිරි මවක් කිරි බොන දරුවන් ඇකයෙන් හෝ කරින් වඩාගන්නා සේ දරුවන් වඩන තලවන ස්වභාවයි.

"නේමිත්තිකතා" නිද්දෙස;

නිමිත්ත නම්- සිවුපසය ආදී යමක් දීමට අදහස් ඇති කරවන පිණිස අනුන්ට කයින් හෝ වචනයෙන් කරන යම්කිසි ක්‍රියාවකි.

නිමිත්තකම්ම නම්- කැවුම් ගෙනයන්නවුන් දැක "අපටත් කැවුම් ලැබේදැ"යි යනාදිය කීමයි.

ඕභාස නම්- "අද භික්ෂුන්ට සිවුපසය නැත" යනාදී කථාවෙන් තම අදහස හැඟවීම.

ඕභාස කම්ම නම්- වසු පැටවුන් ගෙනයන්නවුන් දැක. "මේ වසුපැටවුන් කිරිදෙනුන්ගේ දැයි" අසා, කිරි දෙනුන්ගේ නම් භික්ෂුහුද කිරි ලැබිය යුතුයයි කියා ඒ වසුපැටවුන් බලන කුඩා ළමයින් ලවා ඒ බැව් කියවා කිරි ලබාගැනීම ආදිය.

සාමන්තජප්ප නම්- තමා ධර්මය ආදී උතුම් ගුණ ඇතියවුන්ට ආසන්නකොට කථාකිරීම හෝ තම කැමැත්ත ආසන්නකොට කථා කිරීමයි.

කුලුපග භික්ෂු

"නිතර ගෙදරකට යන එන එක් භික්ෂුවක් දන් වළඳනු කැමැත්තෙන් දිනක් ඒ ගෙදරට ගොස් අස්නෙක හිඳගත්තේය. නොදෙනු කැමති ගෙදර හුන් ගෙයිඇත්තෝ "ගෙයි සහල් නැත" සහල් ටිකක් සොයාගෙන එන්ට මෙන් ලඟ ගෙදරකට ගියාය. ගෙදර හුන් භික්ෂුව වහා ගෙට ඇතුල්ව බලන කල දොරමුල්ලේ තුබූ උක්දඬුද, බඳුනක තුබූ හකුරු ගුළිද, පැසක තුබූ ලුණු මාලු පෙතිද, සැළියෙක තුබූ සහල්ද, කළයක තුබූ ගිතෙල්ද දැක එළියට අවුත් කිසිවක් නොදන්නා කෙනෙක් මෙන් වාඩිවී හුන්නේය. ගෙයිඇත්තෝ ඇවිද අවුත් "හාල් ලැබුනේත් නැතැ"යි කීය. එවිට භික්ෂුව "උපාසිකාවෙනි, මම එද්දීම අද දානය නොලැබෙන බවට නිමිත්තක් දැක්කෙමි"යි කීය. "කුමක්ද? ස්වාමීනි"යි ගෙයි ඇත්තෝ ඇසීය. "උපාසිකාවෙනි, අර දොරමුල්ලේ ඇති උක්දණ්ඩ වැනි නාගයෙක් දුටිමි. නාගයාට ගැසීමට අර බඳුනේ ඇති හකුරු ගුළි වැනි ගල්කැට ගෙන නාගයාට ගැසිමි. නාගයා අර පැසේ ඇති ලුණුමාලු පෙති වැනි පෙණෙය කෙළේය; මා ගැසූ ගල

විකීමට නාගයා කට ඇරියවිට සැළියේ ඇති සහල් වැනි දත් දැක්කෙමි. උගේ කටින් කළයේ ඇති ගිනෙල් වැනි කෙල වැගුරුණේය"යි කිය. ගෙයි ඇත්තෝ හික්ෂුව රවටන්ට නොහැකියයි සිතා දානය පිළියෙලකොට වැළඳවිය. මෙසේ ආසන්නකොට කථාකිරීම.

පරිකථා නම්- තමා බලාපොරොත්තුවන ලාභය ලැබෙන තෙක් කී වචනම නැවත නැවතත් කීමයි.

"නිප්පෙය්කතා" නිද්දෙස

අක්කෝසනා- බැණීමට බියෙන් සිටුවසය දේයයි සිතා 'ඔටුවා'ය යනාදී දශ ආකාරයෙන් බැණීම.

වම්භනා- ලාමකකොට කථාකිරීම.

ගරභනා- සැදැහැනැත්තෙක යනාදී වචනයෙන් දෝෂාරෝපනය කිරීම.

උක්ඛෙපනා- "මොහුට මෙහිදී කිසිවක් නොකියව්"යයි උපාසකයන් දායක බැවින් ඉවත් කිරීම.

සමුක්ඛෙපනා- හාත්පසින් දානක බැවින් ඉවත්කිරීම හෝ මහා දානපතියයි සිතා වශයෙන් දායක භාවයෙන් දුරුකිරීම.

බිපනා- මොහුගේ ජීවිතයෙන් කවර ප්‍රයෝජනද? මොහු බිඳුවට කන්නේය කියා අපහාස කිරීම.

සංබිපනා- මොහු නොදෙන්නෙක් නොවෙයි. "නැත" යන වචනය නිතර හැමදෙනාටම දෙන්නේය. යනාදීන් උපහාස වචන කීම.

පාපනා- දායකයා දන් නොදෙන්නෙක් බවට හෝ නුගුණයට පැමිණවීම.

සම්පාපනා- සියලු ආකාරයෙන්ම නොදෙන්නෙක් බවට පැමිණවීම.

අවණ්ණහාරිතා- මොහුගේ නුගුණ කී කල එයට බියව දේයයි සිතා තැනින් තැන නුගුණ කීම.

පරපිට්ඨිමංසිකතා- ඉදිරියෙහි මිහිරි වචන කියා නැති තැනදී නුගුණ කීම, පිටුපසේ මස් කඩා කැවත් නොපෙනෙයි. එලෙසින් නොපෙනී සිටගෙන විපත් සිදුකිරීම.

නිප්පෙසිකතා- ශරීරයෙහි ගැල්වූ දෙයක් හුණ පතුරෙකින් පිසදමන්නාසේ අනුන්ගේ ගුණ සූරා පිසදැමීම හෝ සුවද දෙය අඹරා සුණුකොට ඇඟ ගා සුවද පතුරුවාගන්නාක් මෙන් "අක්කෝසනා" දියෙන් අනුන්ගේ ගුණ සුණුවිසුණු කොට තම ලාභය සොයාගැනීම.

"ලාභෙනලාභං නිජ්ඣංසනතා" නිද්දෙස:

නිජ්ඣංසනතා- වංචාවෙන් සුළු ලාභ දෙයකින් වැඩි ලාභයක් ලබන්ට සෙවීම.

මේ ගෙයින් ලබන ලද සිවුපසය ආදි කිසිවක් අන් ගෙයකට ගෙනයාම, අන් ගෙයකින් ලබන ලද සිවුපසය ආදි කිසිවක් මේ ගෙට ගෙනඒම, මෙසේ ආමිසයෙන් ආමිසය සෙවීම.

එථියා- මද දෙයකින් මහත් ලාභයක් කැමතිවීම.

ගවෙට්ඨා- සුළු දෙයකින් මහත් දෙයක් සෙවීම.

පරියෙට්ඨා- වරින්වර එලෙසින්ම සෙවීම.

මෙහිදී පිඬු සිඟීමට පටන්ගත් තැන්සිට ලද ලද දෙය ඒ ඒ ගෙදරවල දරුවන්ට දී අවසානයෙහි කිරිකැද පමණක් ලැබුණු හික්මුවගේ කථාව කියයුතුයි.

"ඒසනා" යනාදි වචනවල "එට්ඨා" යනාදි වචනයන්ට සම අර්ථ ඇත්තාහ.

ඒසනා- කැමතිවීම.

ගවේසනා- සෙවීම.

පරියේසනා- නැවත නැවත සෙවීම. මෙසේ අර්ථ දතයුතු.

මෙතැන් සිට "ඒවමාදිනඤ්ච පාපධම්මානං" (මේ ආදී පාපධර්මයන්ගේ) යන මෙහි මෙසේ අර්ථ දතයුතු. යම්සේ ඇතැම් මහණ බමුණෝ දායකයන් විසින් කම්පල අදහා දුන් සිවුපසය පරිභෝග කොට මෙබඳු තිරිසන් සිප්පතර ඉගෙන කටයුතු කරමින් වැරදි ලෙස දිවි පවත්වත්. ඒ විද්‍යා හෙවත් සිප්පතර නම් අන් පා ආදී අවයව වල රේඛා ලකුණු බලා ගුණ අගුණ කියන "අංග"ය කාක ආදී සතුන්ගේ හඬ ආදිය අසා ගුණ අගුණ කියන "නිමිත්ත"ය, උල්කාපාත, දිසාධාහ, භූමිකම්පා ආදිය බලා ගුණ අගුණ කියන "උප්පාත"ය මෙබඳු සිහිනයක් දුටුකල මෙබඳු විපාකයක් වෙයි කියන "සුපිත"ය මෙබඳු

ලක්ෂණයෙන් යුත් ස්ත්‍රිය හෝ පුරුෂයා මෙබඳු වෙයි කියන "ලක්ඛණ"ය. රෙදිවල අසවල් තැන් මියන් ආදී සතුන් කෑ විට එහි දොස් දක්වන "මුසිකච්ඡින්න"ය මෙනම් ගින්නෙන් හෝම පූජාකළ කල්හි මෙබඳු විපාක වෙයි. කියන "අග්ගිහෝම"ය මෙවැනි සැන්දකින් හෝමකළ කල්හි මෙවැනි විපාක වෙයි කියන "දබ්බිහෝම"ය යනාදි ක්‍රමයෙන් "බ්‍රහ්මචාරි සූත්‍රයෙහි" වදාළ නොයෙක් පාපධර්මයන්ගේ ගැණීම දතයුතු.

මෙසේ ජීවිකාව කරණකොට ගෙන පනවන ලද ශික්ෂාපද සදෙනගේද ඉක්මවීම් වශයෙන්ද, මේතාක් විස්තර කළ කුහනා, ලපනා, තේමිත්තිකතා, ලාභෙනලාභං, නිජ්ගිංසනතා යනාදී පාපධර්මයන්ගේ වශයෙන්ද පැවැත්තේ මිච්ඡාජිවයයි හෙවත් හික්ෂුර්වකයේ වැරදි දිවිපැවැත්මයි. එබැවින් ඒ සියලු වැරදි දිවිපැවතුම්වලින් වෙන්වීම "ආජීව පාරිසුද්ධි සීල"යයි සිවුපසය සොයන උත්සාහයට පැමිණ ජීවත් වේනුයි 'ආජීව' නම්. එනම්: සිවුපසය සොයන ව්‍යායාමයයි. "පාරිසුද්ධි" නම් පිරිසිදු බවයි. ඒ ජීවිකාවේ පිරිසිදු බව හෙවත් දැහැමෙන් සෙමෙන් පිටු සිඟීමෙන් සිවුපසය සොයා පරිභෝග කිරීම "ආජීවපාරිසුද්ධිසීල"ය යනු වචනාර්ථයි.

පච්චයසන්නිස්සිත සීල:

"පටිසංඛායෝනියෝ" යනාදී ක්‍රමයෙන් නුවණින් සලකා සිවුපසය පරිභෝග කිරීමේ සීලය,

විවර- සිවුරු

එහි පටිසංඛායෝනියෝ- උපායෙන් හෝ මාර්ගයෙන් නුවණින් දැන.

"සිතස්සපටිඝාතාය- සිතල නැතිකිරීම පිණිස"ය යනාදී ක්‍රමයෙන් වදාළ ප්‍රත්‍යවේක්ෂාකිරීමම නුවණින් සැලකීමයයි දතයුතු.

එහි විවරං- අදනය ආදී තුන් සිවුරු අතුරෙන් යම් සිවුරකි.

පටිසේවති- වැළඳගැනීම හෝ හැඳීම හෝ පෙරවීමය.

යාවදේව- ප්‍රයෝජනය විඳින සීමාව නියමකර කීමය. ඒ වචනයෙන් "සිතල නැති කිරීම පිණිස"ය යනාදී යම් ප්‍රයෝජනයක් දක්වන ලදද, හික්ෂුර්වකයේ සිවුරු හැඳ පෙරවීමෙහි ප්‍රයෝජනය මෙපමණෙකි. ඉන් වැඩිය නැතැයි දක්වයි.

සීතස්ස-ශරීරය තුළ ධාතු කිපීමෙන් හෝ පිටත සෘතු වෙනස් වීමෙන් හෝ උපන් යම්කිසි සීතලකගේ, පටිඝානාය නසනු පිණිස නොහොත් ශරීරයෙහි සීතල නිසා පීඩාවක් නොඋපදීද, එසේ සීතල නැසීම පිණිස ශරීරයට සීතල වැදුනු කල එකඟ සිතින් නුවණින් වියඝිකරන්ට නොහැකිය. එහෙයින් සීතල නැතිකරගැනීමට සිවුරු පරිභෝග කළ යුතුයයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් අනුදැන වදාරණ ලදී. සියලුතන්හි මේ ක්‍රමයයි.

උණ්හස්ස- ලැවිහිනි ආදියෙන් ඇතිවන උණුසුමගේ,

ඩංස- විද ලේ බොන මැස්සෝය, කණමැස්සෝ යයිද කියත්.

මකස- මදුරුවෝය.

වාත- රජස් ඇත්තාවූද නැත්තාවූද වාතයෝය.

ආතප- හිර අව්වය.

සිරිංසප- බඩගා යන දිග සර්පාදී සත්තුය, ඔවුන්ගේ දණ්ට කිරීමෙන් හා ස්පර්ශයෙන් වන විෂ හා පිළිකුල් ආදිය සිවුරු හැඳ පෙරවීමෙන් නැතිවෙයි. එහෙයින් එබඳු තැන්වල ඒ විෂ ආදීන්ගේ නැතිවීම පිණිස සිවුරු පරිභෝග කරයි.

යාවදේව- සියලු කල්හි ගතයුතු ප්‍රයෝනියාගේ කාල සීමාව දැක්වීම, ලජ්ජාව නසන ශරීර අවයව වැසීම නියත ප්‍රයෝජන යයි. සෙසු සීතාදිය වැළැක්වීම කලින්කල වෙයි.

හිරිකෝපිත- ඒ ඒ අංගජාත ආදී සම්බාධ ස්ථානයයි. යම් යම් ශරීර අවයව පෙනෙන්ට ඇතිකල ලජ්ජාව නැතිවේද, ඒ ලජ්ජාව නැතිවන ලිංග ආදි අවයව "හිරිකෝපිත"යයි කියයි.

පට්ච්ඡාදනත්වං- වැසීම පිණිසයි.

පිණ්ඩපාත- ආහාර:

පිණ්ඩපාත- යම්කිසි ආහාරයක් පිඩුසිගන හික්ෂුවගේ පාත්‍රයෙහි දමයිද, එය "පිණ්ඩපාත"යයි කියයි. නොහොත් ඒ ඒ ගෙයින් ලද ආහාරයන්ගේ එක්රැස්වීම- සමූහය "පිණ්ඩපාත" නම්.

නේවදවාය- ගම් දරුවන් මෙන් කෙළිසෙල්ලම් පිණිස නොවේ.

න මදාය- මිටින් යුද කරන මල්ලවයන් මෙන් මදවැඩීම පිණිස නොවේ. බලය නිසා උපදනා මදය පිණිස හෝ "මම පුරුෂයෙමි" යි උපදනා මදය පිණිස හෝ නොවේ.

න මණ්ඩනාය- ඇතොවුරන් හා අබිසරුවන් මෙන් සැරසීම පිණිස, අඟපසඟ පිනවීම පිණිස නොවේ.

න විභුසනාය- නටන්නන් හා නටවන්නවුන් මෙන් අලංකාරය පිණිස, සමේ පැහැය හොඳවීම පිණිස නොවේ.

"කෙළිසෙල්ලම් පිණිස නොවේ" ය කීම මෝහයට හේතුව නසනු පිණිසය. "මදපිණිස නොවේ" ය කීම දෝසයට හේතුව නසනු පිණිසය. "සැරසීමට හා අලංකාර පිණිස නොවේ" ය කීම: රාගයට හේතුව නසනු පිණිසය. නොහොත් "කෙළි පිණිස, මද පිණිස නොවේ" ය යන මේ වචන දෙක තමා තුළ උපදනා කෙලෙස් බැඳුම් ඉපදීම වළක්වනු පිණිසය. "සැරසීමට හා, අලංකාර පිණිස නොවේ" යන වචන දෙක අනුන් සතන්හි උපදනා කෙලෙස් බැඳුම් ඉපදීම වළක්වනු පිණිසය, මේ පද සතරින්ම නුනුවණින් පුරණ ප්‍රතිපත්තිය ගේද "කාම සුබල්ලිකානුයෝග" යාගේ (කම්සැපෙහි යෙදීම ගේ) ද අත්හැරීම කියන ලදී.

"යාවදේව" යන්නෙහි ඇරුන් මුල කිසේය.

ඉමස්ස කායස්ස- සතර මහා භූතයන් නිසා පවත්නා මේ රූප සමූහයාගේ,

ධීතියා- රූප ස්කන්ධ පරම්පරාවගේ සිටීම පිණිසය.

යාපනාය- දිවිපැවැත්ම පිණිස හෝ ජීවිතේන්ද්‍රියයාගේ නොසිදීම පිණිස හෝ බොහෝ කල් පැවතීම පිණිසය. ගෙහිමියා දිරාගිය ගෙයක් නොවැටෙනු පිණිස රුකුල් දෙන්නාසේද, ගැල්කරු රෝදයේ අලවංගුව නොගෙවනු පිණිස තෙල් දමන්නාක් මෙන්ද, හික්ෂුව ශරීරය නොවැටී සිටීම පිණිසද, කල්පැවැත්වීම පිණිසද ආහාර වළඳයි. කෙළි සෙල්ලම්, මදයෙන් මත්වීම, සැරසීම් අලංකාරවීම් පිණිස නොවළඳයි, "ධීති" යනු ජීවිතයට නමකි. එබැවින් මේ ශරීරය පවත්වාගැනීම පිණිසය, යැපීම පිණිසය යන මෙපමණකින් මේ කයේ ජීවත්වීම පවත්වා ගැනීම පිණිසයයිද කියයි.

"විහිංසුපරනියා" යන මෙහි 'විහිංසා' නම් බඩගින්නයි. එය ශරීරයට පීඩා ඇතිකරන බැවින් 'වෙහෙස' නම්. හික්ෂුවක් ඒ බඩගිනි වෙහෙස නැසීමට වණයකට බෙහෙත් දමන්නාක් මෙන්ද, උණුසුමට සීතලද, සීතලට උණුසුමද ගන්නාක් මෙන්ද පිණ්ඩපාත ආහාරය වළඳයි.

බ්‍රහ්මවරියානුග්ගහාය- ශාසන බ්‍රහ්මවයඝ්ථාවට හා මාර්ග බ්‍රහ්මවයඝ්ථාවයයි කියන ලද මග පලයන්ට අනුග්‍රහ පිණිසය. මේ හික්ෂුව පිණ්ඩපාත ආහාර වැළඳීමෙන් ලැබූ කායබලය නිසා කාන්තාරයක් එතර කරණු කැමැත්තෙකු දරා මස් මෙන්ද, ගඟක් එතර කරණු කැමැත්තෙකු පසුරක් මෙන්ද, මුහුදක් එතරකරණු කැමැත්තෙකු නැවක් මෙන්ද, සීල-සමාධි-පඤ්ඤා යන ශික්ෂාත්‍රයයෙහි යෙදීමෙන් සසර කතර එතර කරණු කැමැත්තෙන් පිළිපදින්නේ බ්‍රහ්මවයඝ්ථාව හැසිරීමට උපකාරයක් කරගැනීම් වශයෙන් පිණ්ඩපාත ආහාරය වළඳයි.

මෙසේ මේ පිණ්ඩපාත ආහාරය වැළඳීමෙන් පරණ බඩ ගිනි වේදනාව නසමි. අලුත් වේදනාවන් නො උපදවන්නෙමි. යනුයි.

අලුත් වේදනා කෙසේ නො උපදවාද? බඩගිනි පමණ නොබලා බොහෝ කෑමෙන් නැගිටිය නොහැකිව අනුන්ගේ අතක එල්ලී නැගිටීමට 'අත මෙහි දෙව'යි කියන "ආහාර හත්ථක" බමුණුය, එසේම පිරිගිය බඩ ඇති බැවින් පිළි හැදගත නොහැකිව "හදින වත දෙව"යි කියන "අලංසාටක බමුණුය, කෑම කා නැගිටින්නට නුපුලුවන්ව එතැනම පෙරලෙන "තත්ථාවටටක" බමුණුය, කෑ ආහාර කටින් පිටවී කවුඩින් ඇද කාද, එසේ අනුභව කරන කාක මාස්ක බමුණුය, බොහෝ කොට කා කෑ ආහාර එතනම වමාරණ "භුත්තවම්මික" බමුණුය යනමොවුන් අතුරෙන් එකෙකුමෙන් අලුත් වේදනාව නොඋපදවමි'යි සලකා බෙහෙත් වළඳන ගිලනෙකු මෙන් පිණ්ඩපාතය වළඳමි. යනුද භාවයි. නොහොත් මෙකල නො සැප-අපථය වැඩිවූ ආහාර වැළඳීම නිසා පෙර ජාතිවල කළ කර්මයාගේ වශයෙන් උපදනා හෙයින් පරණ වේදනා යයි කියයි.

සැප- පටාය ආහාර පමණ දැන වැළඳීමෙන් ඒ පරණ වේදනාවට හේතුව නසමින් ඒ පුරාණ වේදනාව නසමි'යිද, යම් වේදනාවක් මේ කාලයෙහි කළ සිහිනොකර වැළඳීමය'යි කියන ලද අයුතු පරිභෝග නමැති අකුසල කර්මය නිසා මතු උපදනා හෙයින් අලුත් වේදනාය'යි කියයි. සිහිකර වැළඳීම නමැති යුතු පරිභෝගයෙන් 'ඒ අලුත් වේදනාවගේ මුල්හේතුව නොඋපදවන්නේ ඒ අලුත් වේදනාව නොඋපදවන්නෙමි'යිද මෙසේ අරුත් දන යුතු, මෙපමණක් කීමෙන් සිහිකර වැළඳීමය' යි කියන හික්මුවකට යුතු පරිභෝගයට ඇතුළත් "අත්තකිලමථානු යෝගය" (-ශරීරයට දුක්දීමේ යෙදීම) නැතිකිරීමද ධ්‍යාන සැපයට කරුණුවූ ශරීර සැපය අත්තොහාරිය බැවින් දැහැමි සැපයාගේ අත්තොහාරීමද දක්වන ලදී.

යාත්‍රාව මේ හවිස්සති- මාගේ දිවිපැවැත්මද වන්නේය. යන මෙහි: සැප ආහාර පමණදැන වැළඳීමෙන් දිවි නසන, ඉරියව් නැතිකරන, උවදුරු නොවන බැවින් බොහෝකල් පැවැත්වීමයයි කියන ලද මාගේ දිවි පැවැත්මද වන්නේය, මේ ප්‍රත්‍යයන් පිළිබඳ ශරීරයෙහි පැවැත්ම වන්නේයයි සිතා බෙහෙතින් යටපත්වන ලෙඩක් ඇති රෝගියෙක් දිනපතා වළඳන බෙහෙතක් මෙන් ආහාර අනුභව කරයි.

අනවජ්ජතාව ඵාසුචිහාරෝච- අයුතු අනේසන ආදියෙන් සිවුපසය, පමණ නොදැන වැළඳීමය, සිහි නොකර පරිභෝග කිරීමය යන මොවුන් දුරුකිරීමෙන් නිවැරදි බවද, පමණ දැන වැළඳීමෙන් සැපවිහරණයද, නොහොත් අසප්පාය අපරිමිත භෝජන ගැනීම හේතුවෙන් වනසෙනසුන්හි නොඇල්මය, ධ්‍යානභාවනායෙහි නොඇලීමය, නිදිමත හා ඇඟමැලි හැරීමය නුවණ ඇත්තන් විසින් නින්දා කටයුතු බවට පැමිණීමය, යන මේ දොස් නැති බැවින් නිවැරදිබවද සැපවූ පමණ දැන වළඳන්නාවූ ආහාරය හේතුකොටගෙන කායබල හටගන්නා බැවින් සැපවිහරණයද නොහොත් බඩගන්නා තෙක් කෑම දුරුකිරීමෙන් හා නිදීමෙන් ලැබෙන සැපය සයනයෙන් ලැබෙන සැපය දුරුකිරීමෙන් නිවැරදි බවද, සතර පස් පිඩක් නොවළඳා අඩු ආහාර ගැනීමෙන් සතර ඉරියව් පැවැත්වීමට යෝග්‍යබව

ඇතිකිරීමෙන් සැපවිහරණයද, මට වන්නේය'යි පිණිඩපාත ආහාරය වළඳයි.

එහෙයින් "සතර පස්පිඩක් නොවළඳා දිය බී අහර කිසි නිමවානම් එය නිවන් පිණිස වැයම් කරන හික්මුවට සැප විහරණය පිණිස වේයයි දෙසන ලදී.

මෙතෙක් කළ විස්තරයෙන් දිවිපැවැත්ම, නිවැරදි බව සැපවිහරණය යන පද තුනේ ප්‍රයෝජනයද, දැනුම් සැපය අත්නොහැරීම හේතුකොට ඇති 'මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවද දක්වන ලදී.

සේනාසන- සෙනසුන්

සේනාසන- යන මෙහි නිදන යහනද, හිදින ආසනද සෙනසුන් නම්. විහාරයෙක හෝ ගෙයක හෝ යම් යම් තැනෙක හොවිද, ඒ "සේන"යයි යම් යම් තැනෙක හිදිද, ඒ "ආසන"යයි ඒ දෙක එකතුකොට "සේනාසන"යයි කියයි.

"උතුපරිස්සය විනෝදනං පටිසල්ලානාරාමත්ථං" යන මෙහි පීඩා ඇතිවන හෙයින් ශිතෝෂ්ණාදී සෘතුවම "උතුපරිස්සය නම්. ඒ සෘතුවිඩාව නසන පිණිසද සිත එකඟකිරීමෙන් වන සුවය පිණිසද හෙවත් ශරීර ආබාධ සිත් උමතුකරවීම් ඇතිකරන යම් නොසැප සෘතුවක් සෙනසුන් සෙවුමෙන් දුරුකළ යුතුද, එය දුරලීම පිණිසද, සිත එකඟවීමෙන් වන සැපය පිණිසද සෙනසුන් පරිභෝග කරමි"යි කියයි.

සිත වැළැක්වීම් ආදියෙන් සෘතු පීඩා වැළැක්වීමත් කිය වෙයි. එහෙත් සිවුරු පරිභෝග කිරීමෙහිදී ලජ්ජාස්ථාන වැසීම නියත ප්‍රයෝජනයයිද සෙස්ස කලින්කල ඇතිවේයයිද කිය. එමෙන්, මෙහිද සෘතු පීඩා වැළැක්වීම නියතය. සෙස්ස කලින් කල ඇතිවෙයි. නොහොත් මේ කී පීඩාව "ප්‍රකට-අප්‍රකට" වශයෙන් දෙපරිදිය. සිංහ ව්‍යාසුර්‍හි ප්‍රකටය, රාග දෝෂාදිය අප්‍රකටය. ඒ උචදුරු දෙදෙන දොර බිත්ති ආදියෙන් ඇහිරීමක් නැති බැවින්ද, අයහපත් රූප දැකීමෙන්ද ඇතිවෙත්. සෙනසුන් වල වසන්තවුන්ට එවැනි උචදුරු නොවෙත්. එබැවින් "ඒ උචදුරු වලින් වැළකීම පිණිස"ය යි නුවණින් සලකා සෙනසුන් පරිභෝග කරයි.

ගිලානපච්චය- ගිලන්පස:

"ගිලානපච්චය හේසජ්ජ පරික්ඛාරං- ගිලන්පස බෙහෙත් පිරිකර" යි යන මෙහි ගිලන්කමට හෙවත් රෝගයට විරුද්ධව යන බැවින් හෝ ගිලන්කම සංසිදුවන බැවින් "ගිලානපච්ච" යයි කියයි. යම්කිසි රෝගයකට හිතවූ බෙහෙත් ආදියකට මේ නමකි. "භිෂක්ක" නම් වෛද්‍යගේ කර්මය හෝ වෛද්‍ය විසින් නියම කරනලද බැවින් හෝ "හේසජ්ජ" නම්, යම්කිසි ගිලනෙකුට හිතවූ වෛද්‍යකු විසින් නියමකළ තෙල්, මී, පැණි ආදියයි.

"පරික්ඛාරං" යන මෙහි "සත්තති නගරපරික්ඛාරේහි" යනාදී තත්ති පිරිවරද රථෝ සීලපරික්ඛාරෝ යනාදී තත්ති අලංකාර යද ජීවිත පරික්ඛාරෝ යනාදී තත්ති "සම්භාරය" හෙවත් "කාරණ" යද කියයි.

මෙහි 'පිරිවර' හා 'කාරණය' ගැණීම වටී. එහෙයින් ගිලන් පස හෙවත් ජීවිතයට පිරිවරද වෙයි, දිවිනැසෙන රෝගයකට ඉඩක් නොතබා රකින බැවින්ද කල්පවත්තා සේ රක්තා බැවින්ද "සම්භාර- කරුණුද වෙත්. එබැවින් "පරික්ඛාර- පිරිකර" යයි කියයි.

"ගිලානපච්චය හේසජ්ජඤ්ච තං- පරික්ඛාරෝවා" හි ගිලන්පස බෙහෙත් වූයේත් හේමය, පිරිකර වූයේත් හේමනුයි.

"ගිලානපච්චය හේසජ්ජ පරික්ඛාරෝ-ගිලන්පස බෙහෙත් පිරිකරයි"

"තං-පරික්ඛාරං" මෙයින් ගිලනට හිතවූ වෛද්‍යකු නියම කළ තෙල්, මී, පැණි ආදී දිවි පවත්වා ගැණීමට උපකරණවූ දෙයක් කියයි.

"උප්පන්නානං-හටගත්තාවූ, උපන්නාවූ යන අර්ථයි.

"වෙය්‍යාබාධිකානං" යන මෙහි "ව්‍යාබාධ" නම් ධාතු කිපීමය, එයින් හටගත් කුෂ්ට ගවු පිළිකා ආදිය ධාතු කිපීමෙන් හටගත් බැවින් 'වෙය්‍යාබාධික' නම්.

'වේදනානං - දුක් වේදනා අකුසල වේදනා ආදී ව්‍යාබාධයන්ගෙන් හටගත් වේදනාවන්ගේ' අඛ්‍යාපජ්ඣපරමතාය - නිදුක් බව උතුම්කොට' යන අර්ථයි.

යම්තාක් කලකින් සියළු ඒ දුක් නැතිවේද, ඒතාක් යන අර්ථයද ගැණෙයි.

මෙසේ සැකෙවින් නුවණින් සලකා සිවුපස පරිභෝග කරන ස්වභාව ඇති සීලය "පච්චය සන්නිස්සිත සීල"යයි දත යුතු. මෙහි වචනාර්ථ වශයෙන් වනාහි යම් හෙයකින් සිවුරු ආදිය නිසා එය පරිභෝග කරන සත්වයෝ ජීවත් වෙත්ද එහෙයින් ඒ සිවුරු ආදිය 'පච්චය' හෙවත් 'පස'යයි කියයි. ඒ "පච්චය-පස" ඇසුර කරන සීලය. "පච්චයසන්නිස්සිත සීල"යයි.

මේ සතරසංවර සීලයෙහි "පාතිමොක්ඛසංවර සීල"ය සැදැහැයෙන්ම රැකිය යුතුය. ශික්ෂාපද පැනවීම බුදුරජාණන් වහන්සේ අයත්ය. ශ්‍රාවකයන්ට අයිති නැත. සැරියුත් මහතෙර ශික්ෂාපද පැනවීමට ඉල්ලු කල බුදුරජාණන් වහන්සේ එය නොපිළිගත් සේක. එබැවින් තෙරුවන්හි බලවත් සැදැහැයෙන් දිවිනොතකා පැනවූ පරිදි ශික්ෂාපද රැකිය යුතු.

එහෙයින් මෙසේ කියයි.

"බිජුට්ඨ රකිත කිරළක් මෙන්ද, වලිගය රකිත සෙමෙර මුවැත්තියක් මෙන්ද, එකම පුතකු රකිත එකෙකු මෙන්ද, එකම ඇස රැකගන්නා එකකු මෙන්ද, සිවුපිරිසුදු සිල් රකින්නාහු බුද්ධාදීන් කෙරෙහි ගරුසරු ඇත්තාහු පුසිල්වත් වව්" යනුයි.

අනිකකුදු:

"මහරජ, මා විසින් සවිවන්ට ශික්ෂාපද පනවන ලදද, එය මාගේ සවිවෝ දිවියනත් නොඉක්මවත්"යයි දේශනා කර ඇත.

මේ කරුණ ගැන වනයෙහි සොරුන් විසින් බැඳදමන් ලද තෙරුන්ගේ පුවත දැක්විය යුතු.

"හිමවත අසළ වින්ධ්‍යාවනයෙහි එක් තෙර කෙනෙකුන් සොරු කලුවැලකින් බැඳ "අපි ඇති බව කිසිවෙකුට නො කියව"යි කියා ගියාහුය. තෙරහු අමු වැල කැඩුවොත් ඇවැත් සිදුවේයයි ඒ වැල නොකඩා එසේම වැනිඊ සත් දිනක් ඇතුළත විදර්ශනා වඩා අනාගාමී ඵලයට පැමිණ එහිම කථරිය කොට බඹලොව උපන්න.

මේ ලක්දිව වැසි එක් තෙරනමක් වනයෙහිදී සොරු රසකිදවැලකින් බැඳෙලූහ. ඒ තෙර ලැවිගිනි එනකල්හිද

නොනැගිට එහිම හිඳ විදර්ශනා වඩා "සමසීසී" වී පිරිනිවියහ. දීඝභානක අභයතෙරහු පන්සියයක් හික්මුන් සමග යන ගමන් උන්වහන්සේ දැක සිරුර ගෙන දවා ධාතු තැන්පත් කොට සෑයක් කරවූහ."

එහෙයින් අනික් සැදැහැවත් කුලපුතෙකුද "සතර සංවර සීල"ය පිරිසුදුව රකිමින් දිවිගියත් යහපතැයි ලෝකනාථයන් විසින් පනවනලද සංවර සීල නොබිඳියි.

යම්යේ සැදැහැයෙන් "පාතිමොක්ඛසංවර සීල"ය රැකිය යුතුද, එලෙසම සිහියෙන් 'ඉන්ද්‍රියසංවර සීල'යත් රැකියයුතුය. ඒ ඒ ඉදුරන් රැකීම පිණිස ඇස්-කන්-නාසාදී ඉදුරන්හි නවත්වන ලද මුරකරුවෙක් බඳු සිහියෙන් රකින ලද ඇස් ආදී ඉදුරන්ගේ පසුපස්සෙහි ලොබ ආදී අකුසල් ලුහුබැඳ නොයන හෙයිනි.

එහෙයින් 'ස්ත්‍රී පුරුෂාදීන්ගේ රූපයක් ඇසින් බලා ඔවුන්ගේ අවයව සටහන් ආදිය කෙලෙස් උපදින ලෙස සුභ වශයෙන් සිතීමට වඩා ගින්නෙන් රත්වූ යකඩ උළක් ඇසේ ඇනගැණීම යෙහෙකැ'යි යනාදී වශයෙන් දෙසන ලද ආදිත්ත පරියාය සූත්‍ර දෙශනාව සිහිකොට රූපාදී අරමුණු පිළිබඳව කාම රාග වශයෙන් ඇස්-කන්-ආදිය නිසා පැවති සිත්වල කාම රාගාදී අකුසල් රැස්වන රූපාදී නිමිති ගන්නා මුළු සිහිය වළක්වන්නහු විසින් ඉන්ද්‍රිය සංවරසීලය මනාව රැකිය යුතුය.

මේ සීලය මනාව නොරැක්කහොත් "පාතිමොක්ඛ සංවර සීල"යද වැඩිකල් නොපවතී. වැට නොබැඳ තැබූ කෙතෙහි ගොයම් සිවුපාවෝ වනයන්ද, දොර හැර දමනලද ගෙවල්වල බඩු සොරු ගෙණයන්ද, එමෙන් ඉදුරන් නමැති දොරවල් නොවසා සීල් රක්නහුගේ එම සීල් නමැති ධනය කාම රාග ආදී කෙලෙස් සොරු පැහැර ගනිත්. එසේම මොහුගේ සිත ඉතා කුතීකොට වරදවා උඵ සෙවිලිකළ ගෙයක් වැස්සෙන් තෙමෙන්නාක් මෙන් රාග නමැති වැස්සෙන් තෙමෙයි.

එහෙයින්, රූප-ශබ්ද-ගඳ-රස-පහස යන පස්කම් සැපයෙහි උපදනා කෙලෙස්වලින් ඇස් ආදී පස් ඉදුරන් රැක ගනුව, මේ ඇස් ආදී දොරවල් සිහි නමැති දොරපලවලින් නොවසන ලද පුද්ගලයා කෙලෙස් සොරු විනාශ කරත්."

"වරදවා පිහිලි යටිපැත්තට තබා උළු සෙවිළි කළ ගෙයක් වැස්සෙන් තෙමේද, එමෙන් භාවනාවෙන් නොවැඩූ සිත නමැති ගෙය රාග නමැති වැස්සෙන් තෙමෙයි." කියන ලදී.

මේ ඉන්ද්‍රිය සංවර සීලය මනාව සැපයූ කල පාතිමොක්ඛ සංවර සීලයද බොහෝකල් පවතී. කුමක් මෙන්ද මනාකොට වැට්බැන්ද ගොයම ගව ආදී සිවුපාවුන්ට විනාශ නොකළ හැකි වේද, මනාව දොරකවුළු වැසූ ගෙයක බඩු සොරුන්ට පැහැර ගත නොහැකිවේද එමෙනි.

"රූප-සද්ද-ගඳ රස-පහස යන පස්කම්හි ඉඳුරන් රැක ගනුව, ඇස් ආදී දොරවල් සිහි නමැති දොරපලු වලින් මනාව වසන ලද පුද්ගලයා කෙලෙස් සොරු පැහැර නොගනීත්."

"මනාව උළු සෙවිළි කළ ගෙයක් වැස්සෙන් නොතෙමේද, එලෙසින් මනාව වැඩූ සිත රාග නමැති වැස්සෙන් නොතෙමෙයි" යන මෙය උසස් දේශනාවකි.

"සිත්තමි වහා පෙරලෙයි." එහෙයින් උපන් රාගය අසුභය ගැන මෙනෙහි කිරීමෙන් සංසිදුවා ඉඳුරන් සංවර කළයුතුයි"

වංගීස තෙර

අලුත පැවිදිවූ වංගීස තෙරුන් මෙනි. ඒ තෙරුන් පිඩු පිණිස හැසිරෙන කල කාන්තාවක් දැක රාගය උපන්නේය. ඉක්බිති අනඳ තෙරුන් වෙත පැමිණ:-

"ගෞතමය, මගේ සිත් කාමරාගයෙන් දැවෙයි. අනුකම්පා කොට එය නිවාගන්න අයුරක් කියනු මැනවැ'යි කීය.

එකල අනඳ තෙර:

"අසුභයෙහි සුභය"යි සිතීමෙන් ඔබගේ සිත් දැවෙයි. රාගයට හේතුවූ සුභ නිමිත්ත දුරුකරව, අසුභයෙහි සිත් එකඟකොට භාවනාවෙන් වඩා මනාකොට තබව, සියලු සංස්කාරයන් තමාගේ නොවේය, දුක්ය, අනාත්මය'යි සිතව, වහා රාගය මග පිළිවෙළින් ගොස් රහත් මගින් නිවාදමව, දැන් මෙන් වරින්වර නොදැවෙව'යි කීය.

වංගීස තෙර රාගය යටපත් කොට පිඩු පිණිස හැසුරුනේය.

යලිදු ඉන්ද්‍රිය සංවර සිල් පුරුණ මහණහු විසින් කරඬු මහ ලෙන් වැසි "චිත්තගුත්ත" මහතෙරුන් මෙන්ද, සොර මහ

වෙහෙර වැසි 'මහාමිත්ත' තෙරුන් මෙන්ද වියයුතු. චිත්ත ගුත්ත තෙර කරඬු ලෙණෙහි වනාහි සත්වුදුවරයන්ගේ මහබිණික්මණ මතරම් ලෙස සිතියම් කළේ විය. සෙනසුන් බලමින් ඇවිදින පැවිද්දන් සමූහයක් එහි පැමිණ ගල්පියැස්සෙහි ඇඳ තුබූ ඒ සිත්තම් දැක "හිමියනි, මේ සිත්තම් සිත්කලය"යි කීය. එකල තෙරහු "සැටවසකට වැඩි කලක් මේ ලෙණෙහි විසූ තමුත් සිතියම් ඇද්ද? නැද්දැ?යි නොදනිමි. අද ඇස් ඇතියවුන් නියා දත්තේවෙමි"යි කීහ. එතෙක් කල් විසූ තෙරුන් වහන්සේ ඇස් හැර උඩ නොබැලූ විරූහ. ලෙණදොර මහ නා ගසක් විය. ගසේ මල් පිපී ඊර්ණු ලෙණ දොර බිම වැටී ඇති කල ගසේ මල් පිපී ඇතැයි දැනගනී. මාගමිහි රජකළ 'තිස්ස රජ' උත්වහන්සේගේ ගුණ අසා වදිනු කැමතිව ගෙන්වා ගැනීමට තුන්වරක් දූතයන් යවාත් නොපැමිණි කල්හි ඒ ගමෙහි කිරිදරුවන් ඇති ගැහැණුන්ගේ තන රෙදිපටින් බඳවා හස්තබ්බවා තෙරුන්වහන්සේ ගමට පැමිණෙන තෙක් දරුවෝ කිරි නොලබන්නාහුය"යි අණකෙළේය. තෙරහු දරුවන්ට දයාවෙන් මාගමට පැමිණියහ. රජ තෙරුන්වහන්සේ පැමිණි බව අසා "කොලෙනි, තෙරුන් වැඩමව්වි. සිල් ගැනීමට ඇතොවුර වඩා හිඳුවව්"යි කියා උත්වහන්සේ වැඳ, වළඳවා, අඳ ඉඩක් නැත. හෙට සිල්ගන්නෙමි"යි කියා තෙරුන්ගේ පය ගෙන මදක් අනුව ගොස් මෙහෙසිය සමග වැඳ නැවතුනේය. තෙරහු රජ වදින කලද, මෙහෙසිය වදින කලද, "මහරජ සුවපත් වේවා"යි කියති.

මෙසේ සත්දිනක් ගියකල මහණහු හිමියනි, රජු වදින විටද මෙහෙසිය වදිනවිටද 'මහරජ සුවපත් වේවා'යි වදාරන්නේ කිමදැ?යි ඇසූහ. "ඇවැත්නි, මම රජුද මෙහෙසියදැ"යි නොදනිමි. වැඳීම පමණක් දකිමි"යි කියා, සත්දිනක්ගතවූ පසු මෙහි විසීම දූතයායි රජුට දන්වා කරඬු ලෙණට ගොස් රැ සක්මණට නැංගේය. නා ගසේ අරක්ගත් දෙවියා දැල්වෙන පන්දමක් ගෙන සිටියේය. එකල කමටහණ පිරිසිදුව පෙනුනේය. අද කමටහණ පිරිසුදුවූයේ මන්දැ?යි සතුටුව මැදුම්යම ඉක්මයෙන්ම මුළු ලෙණගල හඬවමින් රහත්බවට පැමිණියේය.

එබැවින් අනිකුදු අත්වැඩ කැමති පැවිදි කුලපුතෙකුද,
"නොයෙක් දිසාබලන කැලෑ වදුරෙකු මෙන්ද, සිංහාදී
සිවුපාවුන්ට බියෙන් තැතිගත් මුවෙකු මෙන්ද, මව්පියාදීන් ගෙන්
වෙන්වීමෙන් බියටපත් ඔබ්මොබ බලන ප්‍රදරුවෙකු මෙන්ද
වටපිට බලන ඇස් ඇත්තෙක් නොවන්නේය.

"බිම බලාගත් වියදඬු පමණ හෙවත් සතර රියන් පමණ
දුර බලන්නෙක් වන්නේය කැලෑ වදුරෙක් මෙන් ලොල්වූ සිතට
වසඟ නොවන්නේය.

මහාමිත්ත තෙර

"මේ තෙරුන්ගේ මෑණියන්ට විෂ ගවු රෝගයක් උපති.
ඇගේ දියනියද මෙහෙණ සස්තෙහි පැවිදිවූවාය. මව දුව කැඳවා
"සොහොයුරු තෙරුන් වෙත ගොස් මාගේ ගිලන් බව දන්වා
බෙහෙතක් ඉල්වා ගෙණෙවයි" කීය. ඇ ගොස් මහාමිත්ත
තෙරුන්ට කීය. තෙරහු "නැගණියෙනි, "මම බෙහෙත්කරන්ට
නොදනිමි. නමුත් තිට එක බෙහෙතක් කියමි. "මම යම්
දිනෙක පැවිදිවිමිද, එතැන් සිට ලෝබ ඇති සිතකින් ඉදුරන්
මෙහෙයවා නුසුදුසු රූපයක් නොබැලුවෙමි. මේ සැබෑ වදනින්
මාගේ මවට සුවවේවා! යව. මාගේ මේ වචනය කියා
උපාසිකාවගේ සිරුර පිරිමදුවයි කීය. ඇ ගොස් එසේ කළාය.
එකෙණෙහිම ගවු ව පෙණපිඩක් මෙන් දියවී ගොස් නැතිවී
ගියේය. ඇ ලෙඩ ඇඳෙන් නැඟිට "ඉදින් බුදුරජාණන්වහන්සේ
අද ජවමානව වැඩසිටියේක් නම් කවර හෙයකින් මාගේ පුතා
වැනි පැවිද්දෙකුගේ හිස බුදු අතින් නොපිරිමදිනසේක්දැ"යි
ප්‍රිය වාක්‍ය පැවැත්වූහ.

"මම බුදුපුතෙකිමි" යන මාතෘ ඇති, අනිකෙකුදු සස්තෙහි
පැවිදිව මිත්තතෙරුන් මෙන් ඉදුරන් හික්මවීමෙහි යෙදිය යුතු."

ඉන්ද්‍රිය සංවර සීලය යම්සේ සිහියෙන් රැකිය යුතුද,
ආර්ථපාරිසුද්ධි සීලයත් එමෙන් වියඝියෙන් රැකිය යුතුය. එය
වියඝියෙන් සිදුකළයුතු බැවිනි. මනාව පටන්ගත් වියඝිය ඇති
පැවිද්දා හට මිච්ඡාඡවයාගේ දුරුකිරීම ඇතිවන බැවිනි.
එහෙයින් අනේසනයද නුසුදුසු පැවතුමිද, දුරුකොට වියඝියෙන්
පිඩුසිඟීමෙන් මනාව සිවුපසය සෙවීමෙන් ආර්ථ පාරි සුද්ධිය

සැපයිය යුතුය. පිරිසිදුව උපන් සිවුපසය පරිභෝග කිරීමෙන් අපිරිසිදුව උපන් සිවුපසය විෂකරු සතුන් මෙන් දුරුකළ යුතුය. ධූතාංග සමාදන් නොවූ භික්ෂුවකට සංඝයාගෙන් හෝ, සමූහයාගෙන් හෝ, දම්දෙසුම් ආදියෙන් හෝ ගුණයෙහි පහත් ගිහියන්ගෙන් හෝ ලැබුණු සිවුපසය පිරිසුදුය. පිඬුසිඟීමෙන් ලද දෙය ඉතා පිරිසිදුය. ධූතාංග සමාදන්වූ භික්ෂුවගේ පිඬු පිණිස හැසිරීම් ආදි ධූතගුණයෙහි පහත් වූවන්ගෙන් ලැබුණු දෙය පිරිසුදුය. එක ලෙඩක් සන්සිඳුවන පිණිස ගෝමුත්‍රයෙකු අරඵද, චතුමධුරද ලැබුණහොත් 'චතුමධුර අන් සබ්බමසරනු ගණිත්වා. මම අරඵ වළඳන්නෙමි' යි කියා එසේ වළඳන භික්ෂුව ධූතාංගයට සුදුසුය. මෙබඳු මහණතෙමේ උතුම් ආයාච්චංශ ඇති මහණයායි. ආජීවය පිරිසුදු කරන භික්ෂුවකට විචාරාදි පසයෙහි කී, නිමිත්ත ඕභාස පරිකථා විඤ්ඤාත්ති නොවටි. ධූතාංග සමාදන් නොවූ භික්ෂුවට සෙනසුනෙහි නිමිත්තාදිය වටි එහි නිමිත්ත නම්: සෙනසුනක් හෙවත් පන්සලක් කරගැනීමට බිම සම කිරීම් ආදිය කරන භික්ෂුන් දැක "හිමියනි, කුමක් කෙරෙත්ද, කවරෙක් විහාරය කෙරෙත්ද? යි ගිහියන් විසින් විචාළ කළ විහාර කාරක දායකයෙක් නැතැ' යි කීම් ආදිය "නිමිත්ත" නම්.

"උපාසකයෙනි, ඔබ කොහි වෙසෙහිද?" ප්‍රාසාදයෙහි යයි කී කල "භික්ෂුන්ටත් ප්‍රාසාදයක් නොවටිදැයි" ඇසීම් ආදිය "ඕභාස" නම්.

භික්ෂු සංඝයාට මේ සෙනසුන ගැහැටය. කුඩාය, යනාදී වචන කීම "පරියායකථා" නම්.

බෙහෙත් ලබාගැනීමෙහිදී "නිමිත්ත" ආදී සියල්ලම කැපවේ. එසේ ලද බෙහෙත් රෝගය සංසිඳුනු කල පරිභෝග කිරීම කැප නොවේ. එහි විනයධරයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉඩදී ඇතැයිද, එහෙයින් කැපයයිද කියත්. පුත්තන්තික භික්ෂු ඇවැත් නොවෙයි. ආජීවය කිලුටු වෙයි. එහෙයින් නොවටියයිද කියත්. යම් භික්ෂුවක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් "නිමිත්තා" දිය ගිලනුන්ට අනුදත්ත නමුත් එයද නොකරමින් අපිස්ගුණ නිසා "ඕභාසා" දියකින් ලද සිවුපසයක් දිවියතත් පරිභෝග නොකරයි. එය කෙලෙස් නසන උපස් පැවතුමකි.

යමෙක් වනාහි මහ සැරියුත් ස්වාමීන් මෙන් යට දැක්වුණු සේ බුදුන්වහන්සේගෙන් අවසර ඇතත් ජීවිත විනාශයක් ලංවූ කල්හිදී කිසි ප්‍රත්‍යායක් පිළිබඳව නිමිත්ත, ඕහාස, පරිකථා, විශ්කූන්ති නොකරන්නේ ලද දෙයකින් යැපේද හෙතෙම අතිශයෙන් කෙලෙස් නසන පැවතුම් ඇත්තේ යයි කියනු ලැබේ.

"සැරියුත් තෙර එක්කලෙක විවේකයක් ගණු කැමතිව මහමුගලන් තෙරුන් සමග එක් වනසෙනසුනක වැඩ වාසය කළේය. එසේ වසන සැරියුත් තෙරුන්ට එක් දිනක් බඩේ වාතගායක් සෑදී මහත් දුක් වේදනා ඇතිවිය. මහමුගලන් තෙර සවස් වේලක සැරියුත් තෙර වසන තැනට ගිය කල උන්වහන්සේ වැදහොත් බව දැක ආබාධයක්දැයි අසා එසේ යයි කී කල "පැවිදිවන්ට මත්තෙන් එය සුවවන්නේ කෙසේ දැ"යි ඇසීය. "ඇවැත්නි, මැණියෝ ගිතෙල් මී සකුරු යොදා දිය නොමුසු කිරිබතක් සාදා දෙති. එයින් සුව වෙයි" කිය. ඇවැත්නි, අපේ පිනක් ඇත්නම් හෙට එය ලැබෙනවා ඇතැයි කිය. මේ තෙරුන් වහන්සේලාගේ කථාව සක්මන් කෙළවර ගසේ අරක්ගෙන සිටි දේවතාවා අසා සිට තෙරුන්ගේ දායක ගෙදර මහ දායකයාගේ දෙටු පුතාට ආවේස විය. පිළියම් කිරීමට නැයන් රැස්වූ කල

"මෙබඳු කිරිබතක් සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේට දේ නම් මුදන්නෙමි"යි කිය. "නිතර දන් දෙන තෙරුන්වහන්සේට එය දීම අපට අමාරුවක් නැතැ"යි කියා කිරිබත පිළියෙල කොට පසුදා පිඩු පිණිස වැඩිය මුගලන් තෙරුන්ට පිදීය. තෙරුන් වහන්සේ කිරිබත් පාත්‍රය ගෙණ යාමට කැමතිවූ කල එසේ නොවැඩිය මැනවයි කියා කිරිබත් වළඳවා තව කිරිබත් පාත්‍රයක් සැරියුත් තෙරුන්ට දීමට බෙදා දුන්හ. මුගලන් තෙර "කිරිබත් ලැබුනේයයි" කියා සැරියුත් තෙරුන්ට කිරිබත් පාත්‍රය පිළිගැන්වීය. සැරියුත් තෙර එය දේවතා ආවේශයෙන්වූ බව දිවැසින් බලා "වහා එ ඉවත දමනු මැනවැ"යි කිය. මුගලන් තෙර කී ලෙසම ඉවත දැමීමේය. කිරිබත බිම වැටුණු කෙණෙහි බඩේගායන් සුවවීය.

එතැන්පටන් සතළිස් පස් වසක්ම ඒ රෝගය නොවීය. ඉක්බිති සැරියුත් තෙර මුගලන් තෙරුන්ට "ඇවැත්නි, බඩේ

රිදීම නිසා බඩවැල් පිටතට ආවත් මාගේ වචනයකින් ලැබුණු කිරිබතක් නොවළඳමි"යි කීය. නැවතත් උන්වහන්සේ මෙසේ ප්‍රීති වාක්‍යයක් පහළ කළහ.

"මාගේ වචනයක් නිසා ලැබුණු කිරිබත මම වැළඳගෙයින් නම් මාගේ දිවිපැවැත්මට නින්දාවෙයි"

"මාගේ මේ බඩවැල් එලියට ආවත්, දිවියතත් පිරිසුදු දිවිපැවැත්ම වෙනස් නොකරමි"

"සිය සිත වසඟ කරමි. අයුතු ලෙස සිවුපසය සෙවීම දුරුකරමි. මම බුදුරදුන් පිළිකුල් කළ වැරදි ලෙස සිවුපසය සෙවීම නොකරමි."

වීචරගුම්බවාසී අඹ කෑ මහනිස් තෙර වතද මෙහිදී කියයුතු.

"සැදැහැයෙන් පැවිදිවූ නුවණ ඇති ස්ථවිරයන්වහන්සේ අයුතු පසය සෙවීමෙහි සිතීමකුදු නොඉපදවා ආජීවය පිරිසිදු කරයි"

"ආජීවපාරිසුද්ධි සීලය" උත්සාහයෙන් රැකිය යුතුද, එසේ "පච්චයසන්නිස්සිත සීලය" නුවණින් රැකිය යුතුය. නුවණ ඇත්තාහට සිවුපසයෙහි ආදිනව හා ආනිසංසයන් සැලකිය හැක. එබැවින් සිවුපසයෙහි ගිජු බව හැර දැහැමෙන් සෙමෙන් උපන් සිවුපසය, කියන ලද ක්‍රමයෙන් නුවණින් සිහිකොට පරිභෝග කිරීමෙන් ආජීවපාරිසුද්ධි සීලය රැකියයුතු.

මෙහි සිහිකිරීම සිවුපසය ලැබුණු කාලය පරිභෝග කරන කාලය යන ආකාරයෙන් දෙපරිදිය. වීචරාදී සිවුපසයෙන් යමක් ලැබුණු කලම එය ධාතු වශයෙන් හෝ පිළිකුල් වශයෙන් සලකා සිහිකොට තබා පරිභෝග කිරීම මුල් එකය. එයද වරද නැත. පරිභෝග කරන කල්හිද එසේම ධාතු වශයෙන් හා පිළිකුල් වශයෙන් සැලකීම අනිකය.

පරිභෝග සත්‍ර:-

"ථෙය්‍ය, ඉණ, දායප්ප, සාමි" දුසිල් පැවිද්දෙක් සාංඝික දාන ආදියෙහිදී සඟමැදට පැමිණ දෙන දෙය පිළිගනී නම් එය "ථෙය්‍ය" (සොරකමින් කරන) පරිභෝගයයි.

සිල්වත්තූගේ ධාතු වශයෙන් හා පිළිකුල් ආදී වශයෙන් සිහිනොකොට සිවුපස පරිභෝග කිරීම "ඉණ" (ණයටකරන) පරිභෝගයයි.

එබැවින් සිවුරු හඳින, පොරවන, වාරයක් පාසාද, පිණ්ඩපාතය පිඩක් පාසාද සිහිකළ යුතු. එසේ නොහැකිවූ විට පෙරවරු, පස්වරු, පෙරයම, මැදියම, පසුයම යන කාලවල හෝ සිහිකළ යුතු. එසේ නොකොට අරුණක් ගත කළහොත් "ඉණපරිභෝග"ය වැනි වෙයි. සෙනසුනද එසේම නිදන, හිඳින වාරයක් පාසාද ගෙට ඇතුල්වන වාරයක් පාසාද සිහිකර පරිභෝග කළයුතු.

ගිලන්පස බෙහෙත් පිළිගන්නා විටද, පරිභෝග කරන කලද සිහිකළ යුතුයි. මෙසේ සිහිනොකර සිවුපසය පිළිගැනීමෙහිද, පරිභෝගයෙහිද ඇවැත්වේ. පිළිගැනීමෙහිදී අමතක වුවත් පරිභෝගයෙහිදී සිහිකිරීමෙන් ඇවැත් නොවේ.

සුද්ධි සතර:-

දේශනා, සංවර, පරියෙට්ඨි, පච්චවෙක්ඛණ, පාතිමොක්ඛ සංවර සීලය: පාමොක් දෙසීමෙන් පිරිසුදු වන බැවින් "දේසනාසුද්ධි" නම්.

ඉන්ද්‍රිය සංවර සීලය: නැවත මෙබන්දක් නොකරමිසි සිහිත් ඉටාගන්නා සංවරයෙන් පිරිසුදු වන බැවින් "සංවර සුද්ධි" නම්.

එක්විසි අනේසනයෙන් සිවුපසය සෙවීම දුරුකොට දැහැමෙන් සෙමෙන් සිවුපසය උපදවන්නා හට යහපත් සෙවීමෙන් පිරිසුදු බව ඇතිවන බැවින් ආජීවපාරිසුද්ධි සීලය "පරියෙට්ඨි" සුද්ධි නම්.

මේ සිවුපසය පට්ඨි ආදී ධාතුවලට අයත්ය. පරිභෝග කිරීමෙන් පසු පිළිකුලට යෙය් යනාදී වශයෙන් නුවණින් සලකා සිහිකර පරිභෝග කරන පච්චයනිස්සිත සීලය "පච්චවෙක්ඛණ සුද්ධි" නම්. එහෙයින් පිළිගැනීමෙහිදී හෝ පරිභෝගයෙහිදී සිහිනොකරන්නා හට ඇවැත් වේයයිද, පිළිගැනීමෙහිදී සිහිනොකර පරිභෝගයෙහිදී සිහිකරන්නාහට ඇවැත් නොවේය"යිද කිය.

සෝවාන්මග පටන් රහන්මග තෙක් පිළිවෙළින් ඇති සේධ පුද්ගලයන් සත්දෙනාගේ සිවුපස පරිභෝගය "දායප්ප පරිභෝග" නම්. ඒ සේධ පුද්ගලයෝ බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ පුත්‍රවූ බුද්ධ පුත්‍රයෝයි. එබැවින් පියා සතු සිවුපසයන්ට අයිතිකාරයෝ

වි, ඒ සිවුපසයන් පරිභෝග කෙරෙත්. ඒ බුද්ධ පුත්‍රයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සිවුපසය පරිභෝග කෙරෙත්ද, ගිහියන්ගේ සිවුපසය පරිභෝග කෙරෙත්ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ නියමයෙන් සිවුපසය ගිහියන් විසින් දෙනු ලබන බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේටම අයත්ය. එය ධම්මදායාද සූත්‍රයෙන්ද "මහණෙනි, මාගේ ධර්මයට අයිතිකාරයෝ වව්. ආමිසයට අයිතිකාරයෝ නොවව්" යයි දේශනාකර ඇති බැවිනි.

සාමි පරිභොගය- රහතන් වහන්සේලාගේ පරිභොගය "සාමිපරිභෝග" නම්; තණ්හා ආදී කෙලෙසුන්ට දාස බව හැරිය බැවින් සිවුපසයට නියම හිමිකරුවෝ වී පරිභෝග කරත්.

මෙයින් "සාමි භාදායප්ප" යන දෙක සියල්ලන්ටම වටී. "ඉණපරිභෝග"ය නොවටී. "ථෙය්‍යපරිභෝග"ය ගැණ කියනු කිම?

සිල්වත්තූගේ සිහි කර වැළඳීම ඉණ පරිභෝගයට විරුද්ධ බැවින් ණය නැති පරිභෝගය හෝ වේ. දායප්ප පරිභෝගයෙහි හෝ ඇතුළත් වේ. සිල්වතාද මේ හික්මීමෙන් යුත් බැවින් "සේඛ"යයි කියයි මේ පරිභෝග අතුරෙන් සාමි පරිභෝග අග්‍රය. එහෙයින් කියන ලද පරිදි සිහිකර වළඳා පච්චයසන්නිස්සිත සීලය" රැකිය යුතුයි. එසේ කරනුයේම කෘත්‍යකාරී වන්නේයි වදාළේ මැයි.

"සුගතයන් වහන්සේ විසින් වදාළ ධර්මය අසා පිණ්ඩපාත විහාර සහ ඇඳ පුටු-සිවුරු-රජස් දුරුකරන ජලයයි කියන ගිලන්පසද, යන සිවුපසය නුවණ ඇති ශ්‍රාවකතෙම සිහිකරමින් පරිභෝග කරයි"

"එබැවින් නෙළුම්පත දිය මෙන් පිඩු-සෙනසුන්-සිවුරු රජස් දුරුකරන ජලයයි කියනලද ගිලන්පසද යන සිවුපසයෙහි නො ඇලුනේ"

"සුදුසුකල තමා කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් අනුන්ගෙන් ලද කැසුතු, බුදිය යුතු, රස විදියයුතු, ආහාරයෙහි පමණ දැන, නිතර එළඹ සිටී සිහියෙන් චණයකට බෙහෙත් තබන්නාක් මෙන්ද"

"කතරමගක දරු මස් මෙන්ද, රිය අකුරට දමන තෙලක් මෙන්ද, දිවි පවත්වා ගැනීමට නො මුළාව ආහාර ගනී"

මේ පව්වයසන්නිස්සිත සීලය රැකීම ගැන භාගිනෙය්‍ය සංඝරක්ඛිත සාමණේර වත කියැවුණු.

"ඉතා සිහිල් හැල් බත් වළඳන මාගේ උපාධ්‍යායයන් වහන්සේ මා දැක "එම්බා සාමණේරය, සිහිකල්පනා නොකර වළඳා දිව දවා නොගනුව"යි කිය.

එදා උපාධ්‍යායයන් වහන්සේගේ වචනය අසා සංවේගය ලැබුවෙමි. හුන්තැනම හිඳ රහත්වීමි"

"ඒ මම පුණ්‍යපොහෝදිත සඳමෙන් පිරිපුන් කල්පනා ඇත්තෙමි. සියලු කෙලෙස් දුරුකෙළෙමි. නැවත මාගේ ඉපදීමක් නැත."

"එබැවින් දුක් නැතිකිරීම ගැන බලාපොරොත්තුවන අතිකෙකුදු නුවණින් සලකා සිවුපසය පරිභෝග කෙරෙයි"

මෙසේ "පාතිමොක්ඛ සංචර" සීලාදි වශයෙන් සතර පරිදියි. පස්වැදෑරුම් සීල විභාගය -

අනුපසම්පන්න සීලාදීන්ගේ වශයෙන් අර්ථ දනැවුණුය. "පටිසම්භිදාමග්ග පාළියෙහි" දැක්වූ පරිදි "පරියන්තපාරිසුද්ධි සීල" නම්-පඤ්චසීල-අට්ඨංග සීල-දසසීල ආදී වශයෙන් ගණන් නියමයක් ඇති අනුපසම්පන්නයන්ගේ සීලයයි. 'අපරියන්ත පාරිසුද්ධි සීල නම්-අපමණ සිකපද ඇති උපසම්පන්න හික්ෂුන්ගේ සීලයයි. "පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධි සීල" නම්: කයන් ජීවිතයන් නොතකා, දිවිපුදා මගපල ආදී මතු උසස් ගුණ දහම් ගැන බලාපොරොත්තු ඇතිව, දිවියතත් එක සිල් පදයකුත් නොහැර පුරණසීලයයි, 'අපරාමට්ඨපාරිසුද්ධිසීල" නම්: සත්තසේඛයන්ගේ සීලයයි, "පටිප්පස්සද්ධි පාරිසුද්ධි සීල" නම්: සම්බුදු-පසේබුදු-රහතුන්ගේ සීලයයි, අනුපසම්පන්නයන්ගේ සීලය ගණන් වශයෙන් කෙළවර ඇති හෙයින් "පරියන්තපාරිසුද්ධි" යයිද, උපසම්පදා සීලය සංචර විනයයි කියන ලද ශික්ෂාපදයෝ සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කර වදාරණ ලද්දාහු පෙය්‍යාලයන්ගෙන් උදුරා විස්තර කරන හොත් "නවකෙළ දහස් එකසිය අසූකෝටි පණස්ලක්ෂ සතිස් දෙනෙක්" වෙත්. මෙසේ ගණන් වශයෙන් කෙළවරක් ඇතත් උපසපත් හික්ෂුව විසින් හික්මියයුතු සියලු සීලය ඉතුරු

නොකොට එකවර සමාදන්වන බැවින්ද, ලාභ-යස-ඤාති-ජීවිත-අංග වශයෙන් කෙළවරක් නොදක්නා බැවින්ද, "අපරියන්ත පාරිසුද්ධි සීල" නම්.

"මේ ලොව ඇතැමෙක් අත් පා ආදී අවයව රැකගැනීමට ධනය වියදම් කරයි. දිව්‍යධනගණ්‍ය කැමැත්තෙන් අවයව හරියි. එහෙත් උතුම් මිනිසා අංග-ධන-ජීවිත යන සියල්ල හැර දහම් හෙවත් ශික්ෂාපද රකී" යන උතුමන්ගේ මේ අදහස්ද නොහැර ජීවිතය ගැණ සැක ඇති කල්හිත් ශික්ෂාපද නොඉක්මවා එම "අපරියන්ත පාරිසුද්ධි සීල"ය නිසා අම්බ බාදක මහානිස්ස තෙරුන්වහන්සේ උපාසකයාගේ කර උඩ හිදම රහන්විය.

ලක්දිව වීචර ගම්බකවාසි අම්බබාදක මහානිස්ස නම් ස්ථවිර කෙනෙක් වූහ. උන්වහන්සේ එක් දුර්භික්ෂ කාලයෙක දීර්ඝ මාර්ගයෙක වඩනාසේක් පිඬු පිණිස එක් ගමකට ගියසේක. එහිදී උන්වහන්සේට දානය නොලැබුණේය. ක්ලාන්තවූ උන්වහන්සේ එල සහිත එක් අඹ ගසක් යට සිහිල් සෙවනේ වැතිර හොත් සේක. වැටී තුබුණු අඹ පිළිගන්නට කෙනෙක් නොවූ හෙයින් වළඳන්නට අවකාශ නැත. නොපිළිගත් දේ වැළඳීම ආපත්තිකර බැවිනි.

මේ වේලායෙහි එක් උපාසකයෙක් එහි පැමිණ එසේ ක්ලාන්තව වැටී හොත් තෙරුන්වහන්සේ දැක අඹ පැන් මිරිකා පෙවුයේය. එයින්ද උන්වහන්සේ සුවපත් නොවූහ. ඉක්බිති උපාසකයාණෝ උන්වහන්සේ පිට උඩ නංවාගෙන සිය ගමට ගෙන ගියහ. අතරමගදී උන්වහන්සේ සිහිසන් ලැබ තමහටම අවවාද දෙන සේක.

"මෙතෙම ඔබගේ පියෙක්ද, මවෙක්ද, නෑයෙක්ද, සහලේ නෑයෙක්ද නොවෙයි. සිල්වත් බවම නිසා මෙවැනි වැඩක් කරයි"

"මෙසේ සංවේගය උපදවා, නුවණින් මෙතෙහි කොට උපාසකයාගේ කරඋඩ හුන්නේම රහන්විය"

මගපල නොලත් ගුණවත් උතුමන්ගේ සීලය උපසම්පදාවෙහි පටන් දිලිසෙන දැරගමිණක් මෙන්ද, මනා පිරිසුදු රත්රන් මෙන්ද ඉතා යහපත් බැවින් රහත්බව ලැබීමටද කරුණු වෙයි, එහෙයින් "පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධි" යයි කියයි, මහා

සංසරක්ඛිත තෙරුන් හා භාගිනෙය්‍ය සංසරක්ඛිත තෙරුන්ද මෙනි.

මහා සංසරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ-

"සැටවයස් ගතව මරණ මඤ්චකයෙහි නුත් සංසරක්ඛිත තෙරුන්ගෙන් එහි රැස්වූ මහා සංඝයා වහන්සේ ලොචතුරු දහම පිළිවිඳි පරිදි, හා මගපල ලත් අයුරු විවෘළභ. එවිට උන්වහන්සේ මට ලොචතුරු දහමක් නැතැයි" කිහි. එකල්හි උපස්ථාන කළ හික්ෂුව "ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේ පිරිනිවිසේක් වනැ"යි දොළොස් යොදුනක් පමණ තැන මහජනයා රැස්ව සිටියි. පෘථග්ජන මරණය නම් නොගැලපේය, ඔවුන්ගේ මහා පසුතැවිල්ලක්ද වන්නේය' කිය. "ඇවැත්නි, මම මෙතෙක් බුදුරදුන් දකින්නෙමි'යි සිතා, මගපල ලැබීමට විදසුන් නො වැඩුයෙමි. එසේනම් මම හිඳවා අවකාශයක් කරව"යි කිය. උපස්ථාන කළ හික්ෂුව එසේ උන්වහන්සේ හිඳවා ගෙයින් පිටතට ගිය කෙණෙහිම රහත්ව අසුරුසනින් හැඟවීය. සංඝයා රැස්ව 'මරණාසන්න කාලයෙහි රහත්වීම ඉතා අමාරු කාර්යකැ'යි කිය. ඇවැත්නි, එය ඒතරම් අමාරු නැත. මම පැවිදිවූ තැන් සිට නොසිතා කළ දෙයක් නම් නැත. අමාරු ඒකයයි කිය"

භාගිනෙය්‍ය සංඝ රක්ඛිත තෙරද පණස්වියේදී එසේම රහත්විය.

"යම් හික්ෂුවක් ධර්මවිනයත් ඉගෙන නොගත්තේද, සිලුන් නොරකීද, ඒ හික්ෂුව සීලයෙන්ද ඉගෙනීමෙන්ද නින්දා ලබයි"

"යම් හික්ෂුවක් ඉගෙන නොගත්තේද, සිල් පමණක් රකීද, ඒ හික්ෂුවට ඉගෙනීමෙන් හැර සීලයෙන් පමණක් පසසත්"

"යම් හික්ෂුවක් බොහෝසේ ඉගෙන ගත්තේද, සිල් නොරකීද, ඒ හික්ෂුවට සීලයෙන් නින්දා කරත්. ඒ හික්ෂුවගේ ඉගෙනීමෙන්ද වැඩක් නැත.

"යම් හික්ෂුවක් ධර්මවිනය ඉගෙන ගත්තේද, සීලයත් මනාව රකීද ඒ හික්ෂුවට සීලයෙන් හා ඉගෙනීමෙන්ද පසසත්"

"ධර්මවිනය ඉගෙනගත් නුවණ ඇති සිල්වත් හික්ෂුවට දඹරණින් කළ නිකක් (රන්කාසියක්) මෙන් නින්දා කිරීමට කවරෙක් සුදුසුද? දෙවියෝද, බ්‍රහ්මයෝද ඒ හික්ෂුවට පසසත්.

අපරාමට්ඨ සීල:

සේධ පුද්ගලයන්ගේ මිසදිවුවෙන් නොඅල්වාගන්නා ලද සීලයද, පෘථග්ජනයින්ගේ භව තණ්හාවෙන් නොඅල්වා ගන්නා ලද සීලයද "අපරාමට්ඨපාරිසුද්ධි සීල" යයි දතයුතුයි. කුටුම්භියපුත්ත තිස්ස තෙරහුගේ සීලය මෙහි.

කුටුම්භියපුත්ත තිස්ස තෙරුන්වහන්සේ -

ඒ තෙරහු තමාගේ එබඳු "අපරාමට්ඨ සීල" ය නිසා රහත්වනු කැමතිව තමා මරණු සඳහා පැමිණි සතුරන්ට මෙසේ කීහ.

"පින්වන්නි, මම මෙතනින් පළා නොයමි. ඉදින් එය නොඅදහවී නම් මාගේ කකුල් දෙක කඩාදමා මදක් මට අවකාශ දෙව්. කවර හෙයින්ද? මම රාගාදී කෙලෙස් සහිත මරණය පිළිකුල් කරමි. ලජ්ජා කරමි" එහෙයිනි.

අනිකුදු එක් මහතෙරනමක් දැඩි ගිලන් බැවින් පෙළුනේ අතින් ගෙන ආහාර වළඳන්ටත් නොහැකිව සිය මලමුත්ත වලම පෙරළෙයි. ඒ දුටු තරුණ භික්ෂුවක් "අහෝ ජීවිතය දුක්යයි" කීය. ඒ භික්ෂුවට මහතෙරුන් වහන්සේ "ඇවැත්නි, මම දැන් මැරෙන්නෙමි නම් දෙව්ලොව උපදිමි. මට එහි සැකයක් නැත. මේ සීලය බිඳගෙන ලබන සැපය සිවුරු හැර ගිහිවීමක් වැනිය. සිල් සහිතවම මැරෙමි"යි කියා එහි වැදහෙව ඒ රෝගය ගැනම සලකා රහත්ව එහි සිටි බික්සගනට මේ ගාථාවලින් රහත් බව හෙළිකළේය.

"එක්තරා ලෙඩක් සෑදී දැඩි ගිලන් බැවින් දුකට පත්ව පෙළුනු මාගේ මේ ශරීරය හිරුරැසින් රත්වූ වැලිතලාවෙක දමන ලද මලක් මෙන් වහා වියලී යයි"

"අයහපත්වූ නුවණ නැත්තන් විසින් යහපත්යයි කියන ලද, එසේම අපිරිසුදු බාලයන් විසින් පිවිතුරුයයි සම්මත, නොයෙක් කුණපයෙන් පිරුණු, නුවණැසින් නොබලන්නහුට මනා රූපයක් බඳු"

"දුකට පැමිණෙන දුගඳ හමන පිවිතුරු නැති ලෙඩවන මේ කයට නින්දා වේවා. යම් කුණු කයක් පිළිබඳව රාගයෙන් මත්ව මෝහයෙන් ඉතා මුළාවූ සත්වයෝ සුගතියෙහි ඉපදීමට මාර්ගයවූ සීලය පිරිහෙළත්"

බුදු පසේබුදු රහතුන්ගේ සීලය සියලු කෙලෙස් පීඩා සංසිදීමෙන් පිරිසුදු වන හෙයින් "පටිප්පස්සද්ධි පාරිසුද්ධි සීල" යයි දතයුතුයි. මෙසේ පරියන්තපාරිසුද්ධි සීලාදී වශයෙන් පස්වැදෑරුම් වෙයි.

දෙවන පඤ්චකය:

පාණසාතාදී පාපධර්මයන්ගේ ප්‍රතිණකිරීම් ආදී වශයෙන් අර්ථ දතයුතු පටිසම්භිදාමග්ග පාළියෙහි මෙසේ කියයි. සීලයෝ පස්දෙනෙකි. ඔහු කවරහුද? පාණසාතයාගේ දුරු කිරීම-පහාණ සීල නම්. පාණසාතයෙන් වෙන්වීම-වේරමණී සීල නම්. පාණසාතයට විරුද්ධ චේතනාව-චේතනා සීල නම්, පාණසාතය ඇතුල්වෙන කයේ දොර වැසීම-සංවර සීල නම්, පාණසාතය නොකිරීම-අවිතික්කම සීල නම්.

පාණසාතය පිළිබඳ පහාණ-වේරමණී-චේතනා-සංවර-අවිතික්කම සීල මෙන් අදින්නාදාන-කාමෙසුමිච්ඡාවාර-මුසාවාද-පිසුණාවාව-ඵරුෂාවාව-සම්ඵප්පලාප-අභිජ්ඣාධා-ව්‍යාපාද-මිච්ඡාදිට්ඨි යන මොවුන්ගේද පහාණ-වේරමණී-චේතනා-සංවර අවිතික්කම සීල දතයුතු.

තෙක්ඛම්මයෙන් (අලෝභය මුල්කොට ඇති කුසල් සිතින්) කාමච්ඡන්දයාගේ, පහාණ-වේරමණී-චේතනා-සංවර-අවිතික්කම සීල දතයුතු. මෙසේ අව්‍යාපාදයෙන් (මෙන් වැඩිමෙන්) ව්‍යාපාදයාගේ ආලෝක සඤ්ඤායෙන් (නිතර ඵළිය ඇත්තේයයි හැඟීමෙන් ථීනමිද්ධියාගේ අවික්ඛෙපයෙන් (සමාධියෙන්)-උද්ධච්චියාගේ, ධම්මවචන්ථානයෙන් (කුසල්දහමුන්ගේ තතු හරිහැටි තීරණය කරගැනීමෙන්)-විචිකිච්ඡාවගේ ඤාණයෙන් (මෝහය දුරුකිරීමෙන්) අවිජ්ජාවගේ, පාමොජ්ජයෙන් (අභිරතී නිමිත්තෙන්)- අරතියගේ, පඨමජ්ඣානයෙන්-නීවරණයන්ගේ-දුතියජ්ඣානයෙන්-විතක්කවිචාරයන්ගේ, තතියජ්ඣානයෙන්-ඡීතියගේ, චතුත්ථජ්ඣානයෙන්-සුඛදුක්ඛයන්ගේ, ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්තියෙන්- රූපා, පටිස, නානත්ත සඤ්ඤාවන්ගේ, විඤ්ඤාණඤ්චායතන සමාපත්තියෙන්-ආකාසානඤ්චායතන සඤ්ඤාවගේ, ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙන්-

විඤ්ඤාණඤ්ඤාවායනන සඤ්ඤාවගේ,
 නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන සමාපත්තියෙන්-
 ආකිඤ්චඤ්ඤායනන සඤ්ඤාවගේ, අනිච්චානු පස්සනාවෙන්-
 නිච්චසඤ්ඤාවගේ, දුක්ඛානුපස්සනාවෙන්-

සුඛසඤ්ඤාවගේ, අනත්තානුපස්සනාවෙන්-
 අත්තසඤ්ඤාවගේ, නිබ්බදානුපස්සනාවෙන්-
 නන්දියගේ, විරාගානුපස්සනාවෙන්-

රාගයේ, නිරෝධානුපස්සනාවෙන් සමුදයගේ,
 පටිනිස්සග්ගා නුපස්සනාවෙන්-

ආදානයගේ, ඛයානුපස්සනාවෙන්-
 ඝන සඤ්ඤාවගේ, වයානුපස්සනාවෙන්-
 ආයුභනසාගේ, විපරිතා මානුපස්සනාවෙන් -
 ධුවසඤ්ඤාවගේ, අනිමිත්තානුපස්සනාවෙන් -
 නිමිත්තයාගේ, අප්පණ්හිතානුපස්සනාවෙන් -
 පණ්ඩියගේ, සුඤ්ඤානානුපස්සනාවෙන් -

අභිනිවෙසයාගේ, අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාවෙන්-
 සාරාදානාභිනිවෙසයාගේ, යථා භූතඤ්ඤාණදස්සනයෙන් -
 සම්මෝභාභිනිවෙසයාගේ, ආදිනවානුපස්සනාවෙන් -
 ආලයාභිනිවෙසයාගේ, පටිසංඛා ධම්මානුපස්සනාවෙන් -
 අප්පටිසංඛාවගේ, විච්ච්චානුපස්සනාවෙන්-

සංයෝගාභිනිවෙසයාගේ, සෝතාපත්ති මග්ගයෙන්-
 දිට්ඨෙ කට්ඨකිලෙසයන්ගේ, සකදාගාමිමග්ගයෙන්-
 ඕළාරික කිලේසයන්ගේ, අනාගාමිමග්ගයෙන්-
 අණුසහගත කිලේසයන්ගේ, අරහත්තමග්ගයෙන්-
 සියලු කිලේසයන්ගේ, පනාණ-වේරමණි-
 චේතනා-සංවර-

අවිනික්කම සීල දතයුතු.

මෙඛදු සිල් චිත්තයාගේ නොවිපිළිසරය පිණිස පවතිත්.
 එසේම පාමොජ්ජ, පීති, පස්සද්ධි, සෝමනස්ස, ආසේවන, භාවනා,
 බහුලීකම්ම, අලංකාර, පරික්ඛාර, පරිවාර, පාරිසුරිය,
 එක්කන්තිබ්බදා, විරාග, නිරෝධ, උපසම, අභිඤ්ඤා, සම්බෝධ,
 නිබ්බාන පිණිසද පවතිත්.

මේ පස් ආකාර සීලයන් අතුරෙන් යට කියන ලද පරිදි පාණ්ඩ්‍යාදියෙන් වැළකීම හැර "පහාණ සීල"යයි වෙනම සීලයක් නැත. යම්ලෙසකින් ඒ ඒ අකුසල් නැතිකිරීම ඒ ඒ කුසලයන්ට පිහිට වේද, හෙවත්, සතුන් මැරීමෙන් වැළකීම: මෙන්වැඩීමාදි කුසලයන්ටත්, සොරකමින් වැළකීම දාන ආදී කුසලයන්ටත් පිහිටවේද, මෙසේ ඒ ඒ කුසලයන්ට පහාණ ආදිය ආධාර වශයෙන් පිහිට වේද, එසේම සතුන් මැරීම ආදී පවි උපදින සිත් නිතර වඤ්චලවීමට, කලබලවීමට හේතුවන බැවින් ඒ පවි නැතිකිරීම සිත මනාකොට පිහිටුවා තැබීමට හේතුවේද, එහෙයින් යට කියනලද ආධාර බවය, මනාකොට පිහිටන බවය, යන දෙයාකාර සීලන-ස්වභාවාර්ථයෙන් "පහාණ"ය සීලයයි කියයි. වේරමණි-සංවර-වේතනා අවිනික්කම යන සෙසු සිල් සතරදෙන "පහාණ" සීලය මෙන් ව්‍යවහාර මාත්‍රයක් නොව ස්වභාව ධර්මයයි. කෙසේද? ඒ ඒ පවින් වලකින්නහුගේ සිත පිළිබඳ විරති වේතසිකය "විරති සීල" නම්. ඒ ඒ සිත්වල යෙදෙන සති (සිතිය) පඤ්ඤා (නුවණ) ධන්ති (ඉවසීම) ආදී සංවර ධර්ම "සංවරසීල" නම්. ඒ ඒ සිත් පිළිබඳ වේතනාවෝ "වේතනා සීල" නම්. ඒ ඒ පවි නොකිරීම් වශයෙන් පැවති චිත්ත, වේතසිකයන්ගේ යහපත් ගතිය "අවිනික්කම සීල" නම්. එහෙයින් මේ පස් ආකාරවූ සිල් එකම සිතක උපදිත්. ඒ විරති ආදි ධර්මයන්ගේ සීල අර්ථ යට කියනලදී. මෙසේ මේ සීලය "පහාණ" ආදි වශයෙන් පස් ආකාරයයි දතයුතු.

මෙතෙකින් "සීල"ය යනු කුමක්ද? යනාදි ප්‍රශ්නයන්ගේ විසඳීම අවසානය.

මෙතැන් සිට සීලයාගේ සකිලිටු බව කවරේද?

පිරිසිදු බව කුමක්ද? යන මේ ප්‍රශ්න විසඳයි,

සංකිලේස-සකිලිටුබව:

සිල්පද කැඩීම් බිඳීම් ආදිය සීලයාගේ කිලුටු සහිත බවය නොකැඩුනු නොබිඳුනු බව ආදිය පිරිසිදු බවය. ලාභ-කීර්ති ඤාති, අංග ජීවිත හේතුකොට ගෙනද, සත්වදැරුම් මෙවුන් දමින්ද ඒ සිල්පද කැඩීම් බිඳීම් සිදුවෙත්.

මේ ශාසනයෙහි උපසම්පන්න පැවිද්දෙකුගේ පාරාජිකා ආදි ඇවැත් කඳු සත අතුරෙන් මුල හෝ අග හෝ යම් ශික්ෂා

පදයක් බිඳුනේද, ඒ පැවිද්දුගේ ඒ සීලය කොන් කැඩුනු රෙද්දක් මෙන් බණ්ඩ ගිල නම් වේ. යමෙකුගේ සීලය මැදින් බිඳුනේද, එය මැද සිදුරැවූ රෙද්දක් මෙන් ජ්‍යගීලය නම්වේ. යමෙකුගේ සීලයේ පිළිවෙළින් දෙනුන් ශික්ෂාපද කෙනෙක් බිඳුනේද, එය පිටේ හෝ බඩේ හෝ හටගත් කබර ඇති දෙනකුගේ ඇඟේ පාටමෙන් සබල සීලය නම්වේ. යමෙකුගේ සීලයේ තැනින් තැනින් ශික්ෂාපද කැඩුනාහුද, ඔහුගේ සීලය තැනින් තැන ලප සැදුනු තිත් ඉසුනු දෙනකුගේ මෙන් කම්මාස සීලය නම්වේ. මෙසේ ලාභාදිය නිසා සිල්පද කැඩීම දතයුතු.

සත්වැදෑරුම් මෙවුන්දම්හි යෙදීමෙන්ද සිල්පද කැඩෙන පරිදි මෙසේ දතයුතු. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාරණ ලදී.

සත්මෙවුන්දම්-

1 "බමුණ, මේ ලෝකයෙහි මනාව බලසර රකිමි"යි හඟවන ඇතැම් මහණ බමුණෙක් මාගමුන් සමග මෙවුන්දම් සෙවීම නොකළත් මාගමුන් විසින් කරනලද ඇඟ ඉලිම් නැහැවීම් අතපය මැඩීම් ආදී කායික වතාවත් ඉවසාද, එය කැමතිවේද, එයින් සතුටුවේද (ii), බමුණ, එය බලසර කැඩීමය, සිදුරැවීමය, කබර සහිත වීමය; තිත් ලප සහිත වීමය'යි කියයි. බමුණ, ඔහු අපිරිසිදු බලසර රකී. මෙවුන්දම්න් යුතුය, ඔහු ජාති ජරා මරණ දුකින්ද, අපාය දුකින්ද, නොමිඳෙයි (iii)

2 "බමුණ, නැවතද මාගමුන් සමග කෙලෙස් වශයෙන් සිනාසේද, කයින් කය ගටා සෙල්ලම් කෙරේද, මමන්වය කෙරේද, එය කැමතිවෙයිද (මෙහි 1 (ii)

3 "බමුණ, නැවතද තමාගේ ඇසින් මාගමගේ ඇස රාග සිතින් බලාද, (මෙහි 1 ii)

4 "බමුණ; නැවතද බිත්ති ආදියකින් මුවහවී සිටින මාගමුන්ගේ සිනහසීම, කථාකිරීම්, ගී කීම, හැඬීම් ආදිය රාග සිතින් අසාද (මෙහි 1 ii)

බමුණ, නැවතද, සීලසමාදානයට පෙර මාගමුන් සමග කළ සිනහසීම, කථාකිරීම්; සෙල්ලම් කිරීම්, ආදිය රාග සිතින් සිහිකෙරේද එය කැමති වේද, (මෙහි 1 ii)

බමුණ, නැවතද පස්කම් ගුණයෙන් යුත් කෙනෙකු දැක ඒ සැපෙහි ඇලේද, -(මෙහි 1 ii)

බමුණ, නැවතද මම මේ සීලයෙන් හෝ, තපස් කිරීමෙන් හෝ, බලිසර රැකීමෙන් හෝ සක්දෙවරජ ආදී උසස් කෙනෙක් හෝ සුළු දෙවියෙක් හෝ වන්නෙමි'යි දෙවි සැප සලකා සිල් රකීද, (මෙහි 1 ii)

වෝදාන-පිරිසිදුබව:

සිල් නොකැඩී, නොබිඳී, සිදුරුනොවී, කබර නොසෑදී, උප ඇතිවිය නොදී පවත්වාගැනීමට නම්: සියලු ආකාරයෙන් සික්ෂාපද නොබිඳීමෙන්ද, බිඳුනු ශික්ෂාපද පිළිබඳව වත්, මානත් අබිභාහන, ඇවැත් දෙසීම ආදියෙන්) පිළියම් කිරීමෙන්ද සත් වැදෑරුම් මෙවුන්දමින් වෙන්වීමෙන්ද, අනිකුදු කිපෙන ලකුණු පළමුව උපදවන "කෝධ"ය, වරින්වර බලවත් ලෙස වයිර බැඳීම වූ "උපනාහ"ය, අනුන්ගේ ගුණ මකන "මකකමය, ගුණවතුන් හා සමවිය නොහැකිබව වන "පලාස"ය අනුන්ගේ යසශ්‍රස්තර ඉවසිය නොහැකි බව වූ "ඉස්සාව" ය තම සැපසම්පත් සඟවන "මසුරුකම"ය, තමාවෙත ඇති දොස් වසන "මායාව"ය, තමා වෙත නැති ගුණ පෙන්වන, "කපටිකම"ය, මානයෙන් කණුවක් මෙන් තද වූ, "ථම්හ"ය, අනුන්ගේ ගුණ මතුකරනට නොදෙන "සාරම්හ"ය, ජාති ආදියෙන් තමා උසස් කරවන "මාන"ය, තමා උසස් කරවන අනිමාන'ය ජාති ධන ආදියෙන් මත්වීම වූ "මද"ය පස්කම් ගුණයෙහි "පමාවීම"ය යනාදී පාපධර්මයන්ගේ නොඉපද වීමෙන්ද, අප්පිච්ඡනා (අලෝබ අදහස් ඇතිව) මද දෙයින් කැමතිවන බවය, සන්තුට්ඨිතා-ලද දෙයින් සතුටුවන බවය, සල්ලේඛනා-මනාකොට කෙසෙල් බැඳුම් ලිහාදමන බවය, යනාදී ගුණ ඇතිකර ගැනීමෙන්ද සීලයාගේ පිරිසිදු බව දතයුතු.

තවද යම් සීලයක් ලාභ ආදියක් නිසා නොබිඳී පමාවකින් බිඳුනත් නැවත එය පිළියම්කොට පිරිසුදු කර ගනීද, සත්වැදෑරුම් මෙවුන් දමින් හෝ ක්‍රොධ ආදියෙන් හෝ විනාශයට නොපමුණුවාද, ඒ සීලය නොකැඩුනු සිදුරු නොවූ, කබර නැති කැලැල් නැති සීලය'යි කියයි, ඒ සීලයම තණ්හාවට

වාල් විමෙන් මුදා රහත්බව ඇතිකරන හෙයින් නිදහස්ද, නුවණැත්තන් විසින් පසස්නාලද හෙයින් නුවණැත්තන් විසින් වර්ණනා කළ යුතු සීලයක්ද, තණ්හා-දිව්ධි දෙකින් අල්වා නොගන්නා ලද බැවින් නොමුසු සීලයක්ද, උපචාර-අප්පණා සමාධීන් ගෙන් යුත් බැවින් සමාධි ඇති සීලයක්ද වෙයි. මෙසේ සීලයන්ගේ නොකැඩීම්, නොබිඳීම් ආදිය පිරිසිදු බව යයි දතයුතු.

ඒ චෝදානය: සිල් බිඳගැනීමේ දොස් දැකීමෙන්ද සිල් රැකීමේ ආනිසංස දැකීමෙන්ද යන දෙපරිද්දෙකින් සිදුවෙයි. එහි සිල් බිඳගැනීමේ දොස් නම්:

"මහණෙනි, සිල් නැතිකරගත් දුස්සීලයාගේ මේ ආදීනව පසෙකි" යන සූත්‍රයන්ගෙන් සිල් නැතිකරගැනීමේ දොස් දත යුතුයි. තවද දුස්සීලය තමාගේ දුසිල් බව හේතුකොට ගෙන දෙවිමිනිසුන්ට අමනොඥයෙක් වෙයි, සබ්බසරුන්ට පිළිකුල් බැවින් අනුශාසනා නොකටයුත්තෙක් වෙයි. දුස්සීලයන්ට නින්දාකරන කල තමා දුක්වෙයි, සිල්වතුන්ට පසසන කල තමා පසුතැවිලි වෙයි. ගෝණි පඩංගුවක් මෙන් ගුණයෙන් හා වර්ණයෙන් පිරිහෙයි. දුස්සීලයා අනුගමනය කරන්නවුන්ට බොහෝ කල් අපාය දුක් ඇතිකරන හෙයින් දුක්වූ පහස ඇත්තේය. දන්දෙන්නවුන්ගේ පින් මහත්ඵල නොකරන බැවින් නොවටින්නෙක් වෙයි. කල් ගිය අශුව වළක්මෙන් පිරිසුදු කළ නොහැක, සොහොන් පෙනෙල්ලක් මෙන් මහණ බැවින් හා ගිහි බැවින් දුරුය. ගව රැකක් පස්සේ යන කොටුවෙක් මෙන් සඟ මැද හික්ෂුවෙක් මෙන් පෙනී සිටි නමුත් හික්ෂුවෙක් නොවෙයි. හැමදෙනාටම සතුරෙක් මෙන් කලකිරීමෙන් පසුවෙයි, මළමිනියක් මෙන් පියවි පැවිද්දන් හා විසීමට නුදුසුය. බමුණන්ගේ ගිණිදෙවියා පිඳීමට නුසුදුසු සොහොන් ගින්නක් මෙන් දුස්සීලයා ඉගෙන ගත් නමුත් සබ්බසරුන්ගේ පිඳීමට නුසුදුසුය. අන්ධයෙකු රූප නොදක්නා මෙන් මගපල ලැබීමට නොසමත්ය. සැඩොල් දරුවෙක් රජ කමට බලාපොරොත්තු නැත්තාක් මෙන් සසුන්පල ලැබීමෙහි ආසා නැත.

පස්කම් ගුණ ලැබීමෙන් සුවපත්වීම්'යි සිතන්නේ නමුත් 'අග්ගිකබන්ධොපම' සූත්‍රයෙහි දක්වන ලද දුකට භාජනව සිටි හෙයින් දුක් ඇත්තේම වෙයි. පස්කම් ගුණ වැළඳීමෙන් වන

සැපයෙහිද අනුන් විසින් කරන පුද සැලකිලිවලද ගිජු සිත් ඇති දුස්සීලයන්ට ඒ සැප කරණකොට ඇති දුක් රාශිය සිහිකළ පමණින් උණු ලේ වමනය කරන්ට සමත් ඉතා දරුණු දුක් දක්වමින් (අග්ගිකංඛනේධොපම සූත්‍රයෙහිදී) සියලු ආකාරයෙන් කප්මවිපාක ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් "මහණෙනි, ගිනිගෙන දිලියෙන අර ගිනිකඳ දැකිවිද? එසේය. ස්වාමීනි, මහණෙනි, ඒ දැල්වෙන ගිනිකඳ බදාගෙන හිදීම හෝ නිදීම වටීද? මොළොක් අත් පා අවයව ඇති රජ ආදී ජාතිමත් තරුණ කතක් බදාගෙන හිදීම හෝ නිදීම වටීද?

ස්වාමීනි, ජාතිමත් තරුණකතක් බදාගෙන හිදීම හෝ නිදීම වටීය. ගිනිකඳ බදාගැනීම දුක්ය. 'මහණෙනි, ඔබට කරුණ පහදාදෙමි. මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි සිල්නැති ලාමක ගති ඇති අපිරිසිදු කටයුතු ඇති, සැක කටයුතු පැවතුම් ඇති, රහස් කටයුතු ඇති, පැවිද්දෙක් නොවී පැවිද්දෙක්ය'යි හඟවන බඹසර නොවැස බඹසර වෙසෙමි'යි හඟවන දුසිල් බැවින් ඇතුළත කුණුවූ, ඇස් ආදී සදොරින් නිතර වැගිරෙන රාග දෝෂාදී කුණු දියෙන් තෙත්වූ, සිල්වතුන් විසින් දුරු කටයුතු බැවින් කසලගොඩක් වැනි, ඒ දුස්සීලයාට ගිනිකඳ බදාගැනීම වටීය කවර හෙයින්ද? ඒ ගිනිකඳ බදාගැනීමෙන් මරණයට හෝ එවැනි දුකකට පැමිණෙයි. මරණින් පසු නරකයෙහි නොඋපදී. මහණෙනි, ඒ දුස්සීලයා ජාතිමත් තරුණ කතක් බදාගැනීම බොහෝ කල් දුක් පිණිස පවතී. මරණින් පසු නරකයෙහිද උපදී.

මෙසේ ගිනිකඳක් උපමාකොට දැක්වීමෙන් කතක් පිළිබඳ පස්කම් ගුණ සේවනයෙන් ඇතිවන දුක් දක්වා නැවතත් ඒ ක්‍රමයෙන්ම

"මහණෙනි, බලවත් මිනිසෙක් දුස්සීලයෙකුගේ සම් මස් නහර ඇට සිඳගෙන ඇටමිදුලු වලට යන තෙක් කැපියන දළ කෙඳි රැහැණකින් දෙපස කෙණ්ඩාදෙක වෙළා ඇදීම වටීද? රජ බමුණු ගැහැවි ආදී සැදැහැවතුන්ගේ දෙපා මුල වැටී වදින වැඳුම් ඉවසීම වටීද?-පෙ-

"මහණෙනි, සවි ඇති මිනිසෙක් තෙල්ගලෙහි මුවහත් තැබූ කොට ආයුධයකින් දුස්සීලයෙකුගේ ළය මැදට ඇණීම වටීද?

රජ බමුණු ගැහැවි ආදී සැදැහැවතුන්ගේ ඇදිලි බැඳුම් පිළිගැනීම වටිද? -පෙ-

"මහණෙනි, බලවත් මිනිසෙක් ගින්නෙන් රන්වි දැවෙන යකඩ තහඩුවකින් දුස්සීලයෙකුගේ ඇඟ වෙළීම යහපත්ද? සැදැහැවතුන් කම්පල අදහා දෙන සිවුරු පරිභෝග කිරීම යහපත්ද? -පෙ-

"මහණෙනි, වෙර ඇති මිනිසෙක් ගින්නෙන් දැවෙන යකඩ අඩුවකින් කටඅරවා කට උගුර දිව පපුව දවා බඩවැල් දවාගෙන පසුපසින් නික්මෙන සේ රත්කළ යකඩගුළි කටේ දැමීම යහපත්ද? සැදැහැවතුන් කම්පල අදහා දෙන පිණ්ඩ පානය වැළඳීම යහපත්ද? -පෙ-

"මහණෙනි, හයිය ඇති මිනිසෙක් ඔලුවෙන් හා කඳෙන් අල්ලා දුස්සීලයෙකු ගිනිගෙන දිලිසෙන ඇඳෙක හෝ, පුටුවෙක හොවාලීම හෝ හිඳවීම සැපද? සැදැහැවතුන් විසින් කම්පල අදහා දෙන ඇඳ පුටු පරිහරණය කිරීම සැපද -පෙ-

"මහණෙනි, විරිය ඇති මිනිසෙක් දුස්සීලයෙකු දෙපා උඩුකුරු කොට හිස යටිකුරුකොට අල්වා ගින්නෙන් දැවෙන ලොහො කුඹු නරකයෙහි දැමීම මැනවිද? සැදැහැවතුන් කම්පල අදහා දෙන විහාරයක විසීම මැනවිද? -පෙ-

මෙහි කෙඳි රැහැන්, තියුණු අඩයටි' ගිනිගත් යකඩ තහඩු යකඩ ගුළි, යඩක ඇඳ පුටු, ලොහො කුඹු යන උපමා වලින් වැදීම-ඇදිලි බැඳීම-සිවුරු-පිණ්ඩපාන-ඇඳ පුටු විහාර පරිභෝගයෙන් වන දුක් දැක්වී.

එහෙයින්:

"ගිනිකඳක් වැළඳ ගැනීමෙන් වන දුකට වඩා වැඩි දුක් දෙන නපුරු විපාක ඇති පස්කම් සැප දුරු නොකරන දුස්සීල මහණහට සැපයක් කොයින්ද?"

"දළ කෙඳි රැහැණ ගැටීමෙන් වන දුකට වඩා වැඩි දුකට හේතුවන වැඳුම් ඉවසීමෙහි දුස්සීලයාහට කවර සැපයක්ද?"

"තියුණු අඩයටියෙන් ඇණීමෙන් ඇතිවන දුකට වඩා වැඩි දුකකට හේතුවන සැදැහැවතුන්ගේ දෙඅත් එකතුකොට කරන ගෞරවයෙහි දුස්සීලයාහට කවර සැපයක්ද?"

"යමෙකු විසින් බොහෝ කාලයක් නරකයෙහි ගිනිගෙන

දිලිසෙන යවට පහසු විදිය යුතුද? ඒ දුස්සීලයා හට සිවුරු පරිභෝග සැපය කිම?"

"යම් දුස්සීලයෙකු විසින් බොහෝ කලක් ගිනිගෙණ දිලිසෙන යකඩ ගුළි ගිලිය යුතුද, ඒ දුස්සීලයානට මිහිරි පිණ්ඩපාතය නපුරු විෂක් වැනිය"

"දුස්සීලයානට සැපයයි පිළිගත් පින් සලකා දෙනලද ඇඳ පුටු පරිභෝගය පරලොව දුක් ඇතිකරයි. බොහෝකල් ගින්නෙන් තැවුණු ඇඳ පුටු යමෙකු පෙළෙත්ද (ඒ පරිභෝගය මැනවි)"

"දුස්සීලයාට සැදැහැයෙන් පින් තකා දෙනලද විහාරයක විසීමට කවර ආසාවක්ද? යම් දුස්සීලයෙකු විසින් ගින්නෙන් උණුවන ලොහො කුඹුවෙක විසිය යුතුය.

"ශාස්තෘන් වහන්සේ යමෙකුට නින්දාකරනසේක්: සැක කටයුතු පැවතුම් ඇත්තෙක, කෙලෙස් කුණු ඇත්තෙක. සදොරින් වැහෙන කෙලෙසුන්ගෙන් තෙත්වුවෙක, පව් ඇත්තෙක, කෙලෙසුන්ගෙන් ඇතුළත කුණු වුවෙකැයි වදාළ සේක්ද"

"පින් නැති, මහණ වෙස් දැරූ, මහණෙකු නොවූ සිල් නැති, කුසල් මුල් උදුරා දැමූ සිරුරක් දරණ ඔහුගේ ජීවිතයට නින්දා වේවා"

"සැරසීම කැමැත්තාහු අගුවියක් මෙන්ද, කුණපයක් මෙන්ද මේ සාසනයෙහි සිල්වත්හු යම් දුස්සීලයෙක් දුරු කෙරෙත්ද ඔහුගේ ජීවිතය කුමටද?",

"සියලු බියෙන් නොමිදුනු, ධ්‍යාන ආදී සියලු සැපයන්ගෙන් මිදුනු, දෙව්ලොවට යන දොර වසාගත් අපායට යන මගට පැමිණි"

"කරුණාව ඇති ජනයාගේ කරුණාවට භාජනවූ දුස්සීලයා හැර අන් කවරෙක්ද? මෙසේ දුස්සීලයාගේ දුසිල් බැව්හි දොස් නොයෙක් ආකාරය."

මේ ආදී කරුණු සැලකීමෙන් සිල් නැතිකරගැනීමෙහි දොස් දැක්මද මීට විරුද්ධව සිල් රැකීමෙහි ආනිසංස දැක්මද "සීල චෝදාන" නම්.

තවද:

"යම් පැවිද්දෙකුගේ සීලය ඉතා පිරිසිදුද, ඒ පැවිද්දාගේ පා සිවුරු දැරීමත් පැහැදීම ඇතිකරයි. පැවිද්දත් පල සහිතයි.

"හිරුමඬල වෙතට අඳුර නොයන්නාක් මෙන් සිල්වත් පැවිද්දාගේ සිතට අත්තානුවාදාදී බිය නොඑයි.

"අහසෙහි සඳ ආලෝකයෙන් බබලන්නාක් මෙන් තපෝ වනයෙහි සිල්වත් පැවිද්දා සීලයෙන් බබලයි.

"සිල්වත් හික්ෂුවගේ ශරීරයෙහි ගඳද දෙවියන්ට සතුට ඇතිකරයි, සිල් සුවඳ ගැන කියනුම කවරේද"

"සියලු සුවඳ ජාතීන්ගේ සුවඳ යටපත් කොට සිල් සුවඳ සියලු දිසාවන්හි නොනැවතී හමයි"

"සිල්වතා කෙරෙහි කරනලද සුඵ සත්කාර ආදියද මහත්ඵල වෙයි. එහෙයින් සිල්වතා පුද්ගල සත්කාර කිරීමට භාජනය"

"මේ ආත්මයෙහි වන වඩ බන්ධන ආදී උච්ඡුරු සිල්වතා නොපෙළෙති. ඒ සිල්වතා පරලොව දුක පිළිබඳ මූලත් නැතිකර දමයි.

"මිනිසුන් අතර ඇති තරම් සැපද, දෙවියන් අතර ඇති තරම් සැපද කැමති නම් සිල්වතාට ලබාගත හැක.

"අතිශයින් ශාන්තවූ යම් නිවන් සැපතක් වේද, සිල්වතාගේ සිත ඒ නිවන් සැපත කරාම දුවන්නේය.

"නුවණ ඇත්තා සියලු සැපතට මුල්වූ සීලයෙහි නොයෙක් ආකාරයෙන් විස්තරවූ ආනිසංස ප්‍රකාශකරන්නේය.

මෙසේ සලකන්නහුගේ සිත සීලවිපත්තියෙන් කලකිරී සීලසම්පත්තියට නැමෙයි. එහෙයින් කියන ලද සීල විපත්තියෙහි ආදීනවද, සීලසම්පත්තියෙහි ආනිසංසද දැන ඉතා ආදරයෙන් සිල් පිරිසුදු කරගත යුතුයි.

මෙතෙකින් නිවන්මගෙහි "සීලේපතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤො" යනාදී ගාථායෙහි සීල-සමාධි-පඤ්ඤා මුඛයෙන් වදාළ සීලය විස්තර කරන ලදී.

සීලනිද්දෙස නම් ප්‍රථම පරිච්ඡේදයයි.

2. ධූතාංග නිද්දේස

"අපිස්-සතොස් ආදි ගුණයන්ගෙන් සීලය පිරිසුදු වන්නේය" යි සීලනිද්දේසයෙහි දක්වන ලද්දේය. ඒ ගුණ දක්වනු පිණිසද, සිල් සමාදන්ව රකින යෝග්‍යවචර මහණහු විසින් ධූතාංග සමාදන් වියයුතුය. එසේ ධූතාංග සමාදන්ව රකින මහණහුගේ මද දෙයකින් සතුටුවීම යයි කියන ලද අපිස් ගුණය, ලද දෙයින් සතුටුවීම යයි කියන ලද සතොස් ගුණය කෙලෙස් කුතීකිරීම හෙවත් ලිහා දැමීමයි කියන ලද සලේ ගුණය, චිත්ත විචේකයට කරුණුවූ කාය විචේකය, කෙලෙස් පහකිරීමයි කියන ලද අපවය ගුණය, භාවනාවෙහි වඩනලද වියඪී ඇති බව යයි කියනලද විරියාරම්භ ගුණය, පහසුවෙන් පොෂ්‍ය කළහැකි බවයි කියනලද සුභරතා ගුණය යනාදී ගුණ සමූහ නමැති ජලයෙන් කෙලෙස් කුණු සෝදා දැමූ සීලය විරුද්ධ ධර්ම දුරුවීමෙන් ඉතා පිරිසුදු වේද, ධූතාංග ධර්මයෝත් සම්පූර්ණ වෙත්ද, මෙසේ පැවති නිදොස් සීල ගුණයෙන් සුපිරිසුදු හැසිරීම් ඇති බුද්ධාදී ආයඪීයන්ගේ පරපුරෙන් ආ බැවින් අපිස් බවය, සතොස් බවය, සලේ බවය යන ආයඪීවංශ තුනෙහි පිහිටා සිටුවන සමට විපස්සනා භාවනා යයි කියනලද ආයඪී වංශයට පැමිණීමට සුදුසු වේද එහෙයින් මෙතැන් සිට "ධූතාංග විස්තර කථාව" පටන් ගනිමු.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ලෝකාමිසයයි දක්වන ලද ලාභ සත්කාරාදිය අත්හැරය, ශරීරයට වත් ජීවිතයට වත් ආශාවක් නැති, නිවන් ලැබීමට පිහිටවන විදර්ශනා වැඩිමේ පිළිවෙතම සිදුකරනු කැමති පැවිද්දන්ට තෙළෙස් දූතංග අනුදැන වදාළහ. එනම්:

- 1 පංසුකුලිකංගය, 2 තේව්වරිකංගය,
- 3 පිණ්ඩපාතිකංගය, 4 සපදානවාරිකංගය,
- 5 ඒකාසනිකංගය, 5 පත්තපිණ්ඩිකංගය,
- 7 බලුපච්ඡාහත්තිකංගය, 8 ආරඤ්ඤකංගය,
- 9 රුක්ඛමූලිකංගය, 10 අබ්භෝකායිකංගය,
- 11 සෝසානිකංගය, 12 යථාසන්නතිකංගය,
- 13 නේසජ්ජිකංගය, යන දහතුනයි.

මේ ධුතාංගයන්ගේ අර්ථ, ලක්ෂණ, කෘත්‍ය, එළඹ සිටි කරුණු, ආසන්න කරුණු, සමාදන්වන ආකාර, විධාන, විභාග, හෙද, ආනිසංස, කුසලත්තික, ධුත, ධුතවාද, ධුතධම්ම, ධුතාංග යන මේ පදයන්ගේ බෙදීම් සංක්ෂේප හා විස්තර යන මොවුන්ගේ වශයෙන් විනිශ්චය දතයුතුය.

ධුතාංගයන්ගේ අර්ථ විනිශ්චය

1 පංසුකුලිකංග: වීථි සොහොන් කුණුගොඩවල් ආදී යම්තැනෙක බිම පස්මතුපිට කුලයක් හෙවත් මුදුනක් මෙන් උස්ව තුබූ බැවින් "පංසුකුල" නම්. නොහොත් ඒ වස්ත්‍රය. කුණපයෙන් ගැවසුනු ශරීරයෙහි වැළඳීමෙන් පස්මෙන් පිළිකුල් බවට පැමිණෙන අර්ථයෙන්ද "පංසුකුල" නම්. එවැනි අරුත් ඇති "පංසුකුල දැරීම" හෝ "පංසුකුල" නම්. තවද 'පංසුකුල දැරීම' යන මෙහි "දැරීම" යන පදය ඉවත් කොට අදහස පමණක් ගෙන "පංසුකුල" යයිද කියයි. ඒ පංසුකුල රෙදිවලින් කළ සිවුරු නිතර පරිභෝග කරන සුළු මහණ "පංසුකුලික" නම්. ඒ පංසුකුලිකයාගේ අංගය, සමාදන්වීමේ සිත "පංසුකුලිකංග" නම්. මෙහි "අංග" නම් කාරණයයි. එහෙයින් පංසුකුලිකංගය සමාදන්වන මහණ හට ඒ පිළිබඳව උපදනා කුසල් සිත සමග යෙදුනු චේතනාව හේතුකොට ගෙනද "පංසුකුලික" යයි කියයි. එහෙයින් සමාදාන චේතනාව "අංගය" වෙයි. ඒ පංසුකුලිකයාගේ අංගය "පංසුකුලිකංග" නම්.

2 තේව්වරිකංග තේව්වර නම්: දෙපට සිවුර, තනි පොට සිවුර, අදනය යන තුනයි. යම් මහණකු මේ තුන් සිවුර සිරිතක් වශයෙන් නිතර පරිභෝග කෙරෙනම් හෝ "තේව්වරික" නම්. ඒ තේව්වරිකයාගේ අංගය "තේව්වරිකංග" නම්.

3 පිණ්ඩපාතිකංග: අනුන් විසින් දෙන ආහාර පිඩු පාත්‍රයෙහි දැමීම "පිණ්ඩපාත" නම්. එසේ දෙන ආහාර එකතු කරගන්නා හෙයින්ද, ගෙයක් පාසා ගොස් ආහාර පිඩු සොයා ගන්නා හෙයින්ද "පිණ්ඩපාතික" නම්. එසේ පිඩු යෙවීම පිණිස හැසිරීම වතක්, සිරිතක් ලෙස කරණ මහණ "පිණ්ඩපාති" ය. ඒ පිණ්ඩපාතිම-පිණ්ඩපාතික" වෙයි. ඒ පිණ්ඩපාතිකයාගේ අංගය "පිණ්ඩපාතිකංග" නම්.

4 සපදාන චාරිකාංග: පිළිවෙල කඩකිරීමට "දාන" යයි කියයි. ඒ කඩකිරීම් නැමති දානයෙන් වෙනස් වූයේ "අපදාන" (නොකැඩීම) යි. ඒ නොකැඩීම හෙවත් "අපදානය" සහිත වූයේ "සපදාන"යි. එනම් පිඩු පිණිස හැසිරෙන විට පිළිවෙලින් ඇති ගෙවල් අත් නොහැර යාමය. එසේ ගෙපිළිවෙලින් පිඩු සිඟීම සිරිතක් ලෙස පවත්වන මහණතෙම "සපදානචාරික"ය. ඒ සපදානචාරිකයාගේ අංගය "සපදානචාරිකංග" නම්.

5 ඒකාසනිකංග: එකම ආසනයෙක්හි හිඳ වැළඳීම "ඒකාසන" නම්. එය සිරිතක් ලෙස පවත්වන මහණතෙම "ඒකාසනික"ය. ඒ ඒකාසනිකයාගේ අංගය "ඒකාසනිකංග" නම්.

6 පත්තපිණ්ඩිකංග: තමාගේ පිඩු සිඟාගත් පාත්‍රය හැර ආහාර ඇති දෙවෙනි බඳුනක් නොගෙන එකම පාත්‍රයෙහි පිඩුගැන්ම "පත්තපිණ්ඩ" නම්. එය ස්වභාව කොට ඇත්තේ "පත්තපිණ්ඩික"ය. ඒ පත්තපිණ්ඩිකයාගේ අංගය "පත්තපිණ්ඩිකංග" නම්.

7 බලුපච්ඡාහත්තකංග: හෝජන පවාරණය කළහු විසින් විනය නයින් පසු ලබනලද ආහාරය "පසුබත" නම්. ඒ පසුබත වැළඳීම "පච්ඡාහත්ත හෝජන"යයි. "බලු" යන නිපාතය "වැළැක්ම" යන අර්ථය ඇති බැවින් ඒ පසුබත නොවළඳන ස්වභාව ඇත්තේ "බලුපච්ඡාහත්තික" නම්. සමාදාන වශයෙන් පිළිකෙටි කළ අතිරිත්ත හෝජනයට මේ නමකි. අටුවාවෙහි හොටයෙන්; ගත් ගෙඩියක් වැටුන හොත් නැවත අනික් ගෙඩියකුත් නොකන "බලු" නම් ලිහිණියක් ඇත. එවැනිනුයි හෝ "බලුපච්ඡාහත්තික"යයි කියයි බලුපච්ඡාහත්තිකයාගේ අංගය "බලුපච්ඡාහත්තිකංග" නම්.

ආරඤ්ඤකංග: ගාමේ සීමාවේ සිට "දුනු" පන්සියයක් හෙවත් යාර දාහක් දුරින් පිහිටි අංග සම්පූර්ණ වනයක විසීම සිරිතක් ලෙස පවත්වන මහණතෙම "ආරඤ්ඤ" නම් ඒ ආරඤ්ඤකයාගේ අංගය "ආරඤ්ඤකංග" නම්.

9 රුක්ඛමූලිකංග: ගස් වැල්වල මූල වාසය කිරීම ස්වභාවකොට ඇති මහණතෙම "රුක්ඛමූලික" නම්. ඒ රුක්ඛමූලිකයාගේ අංගය "රුක්ඛමූලිකංගය" නම්.

10 අඛණ්ඩකාසිකාංග: ගස්කොළන් වහල් ආදී කිසිවකින් හෙවනක් නැති පිටිටනි වැනි තැන්වල විසීම ස්වභාව කොට ඇති මහණතෙම "අඛණ්ඩකාසික" නම්. ඒ අඛණ්ඩකාසිකයාගේ අංගය "අඛණ්ඩකාසිකාංග" නම්.

11 සෝසානිකාංග: සොහොනෙහි විසීම ස්වභාවකොට ඇති මහණතෙම "සෝසානික" නම්. ඒ සෝසානිකයාගේ අංගය "සෝසානිකාංග" නම්.

12 යථාසන්ථතිකාංග: මේ සෙනසුන ඔබ උදෙසා වන්නේයයි කවර ලෙසකින් හෝ පළමුකොට පණවනලද සෙනසුන යථාසන්ථත සේනාසනය වෙයි එසේ පණවනලද ලෙසම පිළිගෙන ඒ සෙනස්තෙහි විසීම ස්වභාව කොට ඇති මහණතෙම "යථාසන්ථතික" නම්. ඒ යථාසන්ථතිකයාගේ අංගය "යථාසන්ථතිකාංග" නම්.

13 නේසප්පිකාංග: දිග ඇඳි නිදාගැනීම දුරුකොට හිඳීම සිටීම සක්මණ යන අනික් තුන් ඉරියව්වෙන් විසීම ස්වභාවකොට ඇති මහණතෙම නේසප්පික" නම්. ඒ නේසප්පිකයාගේ අංගය නේසප්පිකාංග" නම්.

ධූතාංග: මේ සියලු ධූතාංගයෝ ඒ ඒ පංසුකුලිකා දී අංග සමාදානයෙන් කෙලෙස් නසනලද බැවින් ධූත නම්වූ ඒ කෙලෙස් නැති කළ හික්මුවගේ අංග වන බැවින් හෝ කෙලෙස් නසන හෙයින් හෝ ධූත යයි ඥාණයට නමකි. ඒ ඥාණය මම පංසුකුලිකයෙක් වෙමි" යනාදී සමාදානයන්ට අංගවන බැවින් හෝ ධූතාංග" නම්. නොහොත් විරුද්ධ කෙලෙස් නැති කරන්නෝත් ඔහුමය. ප්‍රතිපත්තියට අංග වූවෝත් ඔහුමනුයි හෝ ධූතාංග" නම්. මෙසේ අර්ථ වශයෙන් විනිශ්චය දතයුතු.

ධූතාංග ලක්ඛණ: මේ සියලු ධූතාංගයෝ සමාදන්වීමේ චේතනාව ස්වභාවකොට ඇත. අටුවාව මෙසේ කියයි. යමෙක් සමාදන් වේද, ඒ පුද්ගලයායි. යමක් කරණකොට ගෙන සමාදන් වේද ඒ චිත්ත චේතසිකයෝයි. යම් සමාදාන චේතනාවක් වේද ඒ ධූතාංග"යයි. ගහපති විවරාදී යමක් ඉවත් කෙරේද, ඒ "වත්ථු"ය යනුවෙනි.

ධූතාංග රස: (ධූතාංගයෙහි කෘත්‍යය) සිවුරු ආදී සිවු පසයට සහ ලාභ කීර්ති ආදියට ඇති ආශාව නැතිකිරීම.

ධූතාංගපච්චපට්ඨාන: (ධූතාංගය පිළිබඳ වැටහීම) ලෝභ නැති-ලොල් නැති-ආශාව නැති පැවතුම් ඇති බව,

ධූතාංගපද්විධාන: (ධූතාංගයට ආසන්න කරුණු) මද දෙයකින් කැමතිවීම ලද දෙයකින් සතුටුවීම ආදී ආයථි ධර්ම මෙසේ ලක්ඛණාදී වශයෙන් විනිශ්චය දතයුතු.

ධූතාංග සමාදාන විධි: සියලු ධූතාංගයෝම බුදුරජාණන් වහන්සේ ජීවමාන කල්හි උන්වහන්සේ වෙත සමාදන් විය යුතුය. උන්වහන්සේ පිරිනිවිකල මහා ශ්‍රාවකයන් වෙතද උන්වහන්සේලා පිරිනිවිකල රහතුන් වෙතද උන්වහන්සේලා පිරිනිවිකල පිළිවෙලින් අනාගාමී-සකෘදාගාමී, සෝතාපත්ත-තිපිටකධර-ද්විපිටකධර-ථිකපිටකධර-ථිකසංගීතිධර-අට්ඨ කථා වරිය ආදී තෙරනමක් වෙත සමාදන් විය යුතුය. එබඳු කෙනෙකුන් නැති කල ධූතාංග රකිත තෙරනමක් වෙත සමාදන් වියයුතුය. එබඳු කෙනෙකුන් නැතිකල දාගැබ් මලුව හැමද බුදුන් වැඳ එළිල්ලෙන් හිඳ බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි මෙන් ගෞරව උපදවා කියන්නෙකු මෙන් සමාදන් වියයුතු. ඇදුරෙකු නැතිකල තනිව තමාටම සමාදන්වන්නටද වටී. එසේ තනිව සමාදන් විය යුත්තේ "සමාදන්ව තුබූ අංගය පමාවකින් බිඳුනු කෙනෙහි"යයිද කියයි.

දෙබැ තෙරුන්ගේ කථාව

මිහින්තලේ විහාරයෙහි සහෝදර ස්ථවිර දෙනමක් මධ්‍යම රාත්‍රියෙහි ස්වකීය ආසනයන්හි කථා කරමින් හුන්හ. එයින් වැඩිමහලු තෙරුන්නාන්සේ නේසජ්ජිකංගය සමාදන්වූ කෙනෙක. එබැවින් උන්වහන්සේ සිය අසුනෙහි පළඟ බැඳගෙන උන්හ. හදිසියෙන් ගැසූ විදුලි එළියෙන් බාල තෙරුන්නාන්සේ එය දැක "කිම? ස්වාමිනි, නෙසජ්ජිකදැ"යි විචාළෝය. වැඩිමහලු තෙරුන්නාන්සේ ස්වකීය ධූත ගුණ ය අගචන්තට අකැමැතිසේක් වහා සැතපී ගත්හ. පසුව එහිදීම එය නැවත සමාදන් වූහ.

ධූතාංග පිළිබඳ සාධාරණ විනිශ්චයයි.

1 පංසුකුලිකංග සමාදානය:

මේ අංගය සමාදන් වන්නහු විසින් යට කී නියායෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ මුල්කොට, වෛත්යය කෙළවර කොට ඇති යම් තැනකට එළඹ එළිල්ලෙන් (උක්කුටිකයෙන්) හිඳ "ගහපති දාන විවරං පටික්ඛිපාමි. පංසුකුලිකංගං සමාදියාමි" ගහපති ආදී කිසිවෙකු විසින් දෙන සිවුරු දුරුකරමි. පංසුකුලිකංගය සමාදන්වෙමි." යන වචන දෙකින් එකක් හෝ දෙකම හෝ කියා සමාදන්වියයුතු. එසේ සමාදන්වුවහ විසින් තෙවිසි පංසුකුල වස්ත්‍රයන්ගෙන් කළ සිවුරු පරිභෝග කළයුතුය. පංසුකුල විවර-පසුල් සිවුරු 23:

1 සොහොනෙහි දැමූ වස්ත්‍රය, 2 වෙළඳසැල් කඩපිල් වලින් අහක දැමූ වස්ත්‍රය, 3 විටියෙහි අහක දැමූ වස්ත්‍රය, 4 කුණුගොඩෙහි දැමූ වස්ත්‍රය, 5 වැදූ ස්ත්‍රින්ගේ ගැබ්මල පිස දැමූ වස්ත්‍රය, තිස්ස නම් ඇමතියාගේ මව සියයක් අගනා වස්ත්‍රයකින් ගැබ් මල පිසදමා පංසුකුලිකයෝ ගනිත්වායි තාළවෙලි නම් විටියෙහි දැමුවාය. හික්ෂුන් එය ගත්තේ දිරාගිය තන්හි අණ්ඩා දැමීමට පමණය. 6 යකැදුරන් විසින් යකුන් ආවේශුවවන් නහවා හැර දැමූ වස්ත්‍රය, 7 නහනකොට දැමූ වස්ත්‍රය, 8 සොහොනට ගියවුන් ඉස් සෝදා නහා දැමූ වස්ත්‍රය, 9 ගින්නෙන් කොන් දාගිය බැවින් හැර දැමූ වස්ත්‍රය, 10 ගව මුව ආදීන් විසින් කොටසක් කෑ බැවින් හැරදැමූ වස්ත්‍රය, 11 වේයන් කෑ බැවින් හැර දැමූ වස්ත්‍රය, 12 මීයන් කෑ බැවින් හැර දැමූ වස්ත්‍රය, 13 කොණක් කඩාගිය බැවින් හැර දැමූ වස්ත්‍රය, 14 දාවලු කැඩුනු බැවින් හැර දැමූ වස්ත්‍රය, 15 නැව් නගින වෙළඳුන් මුහුදු වෙරළෙහි කොඩියක් ලෙස බැඳ තබා අත්හැර ගිය වස්ත්‍රය, හා එලෙසම යුද බිම කොඩි මෙන් බැඳ තබා අත්හැර ගිය වස්ත්‍රය, 16 තුඹස වටකොට තිරයක් මෙන් බැඳ හැරදැමූ වස්ත්‍රය, 17 පැවිද්දන් දුන් වස්ත්‍රය, 18 රජුන් අබිෂේක කළ තැන දමාගිය වස්ත්‍රය, 19 ඒහි හික්බු පැවිද්දෙන් ලත් විවරය, 20 මාර්ගයෙහි වැටී තුබූ (අයිතිකාරයෙක් නොමැති) වස්ත්‍රය, 21 සුළඟට ගසා ගොස් දුරට වැටුනු හිමියන් නැති වස්ත්‍රය 22 දෙවියන් දෙන ලද වස්ත්‍රය, 23 මුහුදෙන් ගොඩදැමූ වස්ත්‍රය යන තෙවිසි වස්ත්‍ර

අතුරෙන් එකක් ගෙන සෝදා සිවුරු කොට කලින් තුඩු ගහපති ආදී සිවුරු ඉවත් කොට පංසුකුල සිවුර දැරිය යුතු.

සඟසතුකොට දෙනලද වස්ත්‍රද, වස්ත්‍ර ලබාගන්නා අවියෙන් පාත්‍රය ගෙන ඇවිද ලබාගත් වස්ත්‍රද, වස්ත්‍ර පුදනවිට වැඩිමහල් පිළිවෙලින් දෙනුලබන වස්ත්‍රද, අපේ පන්සලේ හෝ ආවාසයේ වසන භික්ෂූන්ටමයයි කියා දුන වස්ත්‍රද පංසුකුල නොවෙත්. පැවිද්දන් විසින් දෙන ලද සිවුරෙහි වෙනසක් ඇත. එනම් දායකයකු විසින් "මෙය පංසුකුල වශයෙන් පිළිගතයුතුය"යි කියා භික්ෂුවකගේ පාමුල තබා වස්ත්‍රයක් දුනහොත්, ඒ භික්ෂුව ඒ වස්ත්‍රය පංසුකුලික භික්ෂුවකගේ අතට දුනහොත් දායකයාගේ දීමෙන් පමණක් ඒ වස්ත්‍රය පංසුකුල වෙයි. දායකයා විසින් පාමුල තබා දුන් වස්ත්‍රය භික්ෂුවක් එලෙසම පාමුලම තබා දුනහොත් දෙන කල්හිද ලබන කල්හිද පාමුලම තැබූ බැවින් දෙපසින්ම පිරිසුදු පංසුකුලය වෙයි. යම් වස්ත්‍රයක් ලබන කල්හිද, දෙන කල්හිද අතටම දුනහොත් ඒය පංසුකුල වශයෙන් නොවටිනා වස්ත්‍රයක් වෙයි.

මෙසේ පංසුකුල ප්‍රභේද දැන පංසුකුලිකයා විසින් සිවුරු පරිභෝග කළයුතු.

ප්‍රභේද:

පංසුකුලිකංගය රකින භික්ෂුව උසස්-මැදුම්-පහන් වශයෙන් තුන්දෙනෙකි. ඔවුන් අතුරෙන් සොහොනෙහිම දමනලද රෙදි කැලී සොයා සිවුරු කරගෙන පරිභෝග කරන්නේ පළමුවැන්නාය. "පැවිද්දෝ ගණිත්වා"යි සෙසු තැන්වලින්ද නියමයක් නැතිව දෙන වස්ත්‍රද ගෙන සිවුරු සාදාගෙන පරිභෝග කරන්නේ දෙවැන්නාය. පාමුල තබා දෙන වස්ත්‍ර ගෙන එයින් සිවුරු සාදාගෙන පරිභෝග කරන්නේ තුන්වැන්නායි. මොවුන් කිසිවෙක් තම කැමැත්තෙන් තමා පිණිස ගිහියන් විසින් දෙනලද වස්ත්‍රයක් පිළිගත් කළ පංසුකුලිකංගය බිඳෙයි.

ආනිසංස:

භික්ෂුවකට පැවිදි බිමෙහිදීම ඇදුරුවරයන් විසින් "ඔබගේ පැවිද්ද පසුල් සිවුරු නිසාම වේ"යයි අවවාද කළ බැවින් තමාගේ

මහණකමට සුදුසු පිළිවෙත් ඇති බවය. "ලද්දෙයින් සතුටුවීම" යනාදී පළමුවන ආයතී වංශයෙහි පිහිටන බවය. ලෝභ නොකටයුතු බැවින් සිවුරු රැකීමෙහි දුක් නැති බවය. අනුන් අයත් පැවතුම් නැති බවය, සොර බියක් නැති බවය, රළු බැවින් සිවුරු වැළඳීමෙහි ආශාවක් නැති බවය, පැවිද්දන්ට සුදුසු පිරිකරක් වන බවය, නො වටිනා බවය, පහසුවෙන් ලබාගත හැකි බව හා නිවැරදි බවය යනාදී වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දෙසන ලද ගුණ ඇති පසයක් බවය, සැදැහැවතුන්ගේ පැහැදීම ඇතිවන බවය, අපිස් ආදී ගුණයන්ගේ පල ඇතිවන බවය, මතුමත්තෙහි උපදනා මනාපිළිවෙත් වඩන බවය, පරපුරෙහි අය ඊට අනුව සකස් වන බවය යනාදී නොයෙක් අනුසස් ඇත.

තවද "පංසුකුල සිවුරු දරණ මහණතෙම මරසෙන් නැසීමට යුද්ධමෙහි අවියෙන් සැදුනු කැත් රජෙකු මෙන් හොබේ"

"තුන් ලොවට ගුරුවූ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් ද උතුම් කසිසළු ආදිය අත්හැර, පසුල් සිවුරු දරණ ලද්දේ නම් ඒ මාහැඟි පසුල් සිවුර කවරෙක් නොදරාද?"

"එහෙයින් සසුන්වන් මහණතෙම පැවිදි බිමෙහිදී ඇදුරුවරයන් විසින් "ඔබගේ පැවිද්ද පසුල් සිවුරු පිණිස වන්නේ" යයි කීම ගිවිසගත් හෙයින් ඒ පිළින සිහිකරමින් යෝගාවචරයන්ට සුදුසු පසුල් සිවුරෙහි ඇලෙයි."

2 තේව්වරිකංග සමාදානය:

යට කියනලද පරිදි සුදුසු තැනක හිඳ "චතුත්ථක චීවරං පටික්ඛිපාමි. තේව්වරිකංගං සමාදියාමි-සතරවන සිවුර දුරුකරමි. තේව්වරිකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකින් එකක් හෝ දෙකම හෝ කියා සමාදන් වියයුතුයි. අංසකඩය හැර හඳිනා පොරෝනා සිවුරු තුන පමණක් දරණ ඒ හික්ෂුවට සිවුරක් කරගැනීමට ලැබුනු වස්ත්‍රයක් යම්කිසි අපහසුවක් නිසා හෝ, සිවුරක් කරගැනීමට නො දැනීමෙන් දන්නා කෙනෙක් ලැබෙන තෙක් හෝ, ඉදිකටු තුල් ආදිය නැති බැවින් හෝ, වස්ත්‍රය තැන්පත් කොට තැබීමෙන් දසදිනක් ඉක්මීමෙන් වන ඇවත හෝ ධූතාංගය බිඳීමක් හෝ නොවෙයි. සිවුර මසා පඬු පොවා

අවසන් කොට කල්තබන්ට නොවරි. පරණ සිවුරු ඉවත්කොට අලුත් සිවුරු නැවත ගනිමි'යි තැබුවහොත් ධූතාංග යොරෙක් වෙයි.

ප්‍රභේද:

උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් මේ අංගය රකින භික්ෂුව තුන් ආකාරය. එයින් උසස් වූවහු විසින් සිවුරු පඬුපොවන කල හෝ සෝදන කල, අදනය හෝ පොරෝනය පළමුකොට පඬුපොවා එය හැඳගෙන අතික් සිවුර පඬුපෙවිය යුතු. දෙපොට සිවුර අදනය මෙන් හැඳීම නොවරි. මේ ගමේ සෙනසුනේදී කරන සිරිතය. වනයෙහිදී තනිපොට සිවුර හා දෙපොට සිවුර යන දෙකම එකවිට සෝදා පඬුපෙවිය හැක. එහෙත් සිවුරු සෝදා වියලෙන්ට දමා කිසිවෙක් දකිනට ආවොත් වහා පොරවා ගැනීමට හැකිවනසේ තෙත සිඳෙන තෙක් සිවුරු ළඟම හිඳිය යුතුය. මැදුම් පමණින් අංගය රකින්නාහට සිවුරු පඬුපොවන ශාලාවල තාවකාලිකව හැඳීමට තබා ඇති සිවුරු ඇත. ඒවා එතකලට හැඳ පොරවා ගෙන සිවුරු සෝදා පඬුපොවා ගතහැක. පහත් වශයෙන් අංගය රකින්නාහට තමගේ යහලු භික්ෂුන්ගෙන් එතකලට සිවුරු ඉල්වා හැඳ පොරවාගෙන සිවුරු සෝදා පඬු පෙවිය හැක. තමා සතුවූ හෝ, නොවූ හෝ හැඳීම පෙරවීම පිණිස නොඉටු, ඇඳ ඇතිරිලි වශයෙන් ඉටාගත් සිවුරක් හෝ හැඳ පොරවා ගත හැක. එහෙත් සිවුරු පඬුපොවන කල ඒ සිවුරු හැඳ පොරවාගෙන ඒ ඒ තැන යමින් පරිභෝග කිරීම නොවරි. සභාග යහලු භික්ෂුන්ගේ සිවුරුද වුවමනාවක්වූ විට එතකලට හැඳ පොරවා ගතහැක. මේ ධූතාංගධරයා පරිභෝග කරන අංසකඩ පළලින් වියනක් හා දිගින් තුන් රියනක් වියයුතු. එය හැර සතරවන සිවුරක් පිළිගත් කෙණෙහි ධූතාංගය බිඳෙයි. ආනිසංස:

තේව්වරික භික්ෂුව කය වැළඳගෙන හැසිරෙන හඳනා පොරෝනා තුන් සිවුරෙන්ම සතුවූ වෙයි. පක්ෂියෙක් තම පියාපත් ඇඟැ ඇතුළු යන්නාක් මෙන් තුන් සිවුරෙන් යුතුවම යයි. තවද වැඩි කටයුතු නැති බව, වස්තු තැන්පත් කොට තැබීමෙන් ඇතිවන ඇවැත් වලින් වැළකීම, සැහැල්ලු පැවතුම් ඇති බව,

වැඩි සිවුරු තබාගැනීමෙන් ඇතිවන තණ්හාව ලොල් බව නැතිකිරීම, කැපයෙහිදු පමණ දැන පරිභෝග කිරීම කෙලෙසුන්ගෙන් මිදෙන පැවතුම් ඇති බව හා මද දෙයින් සතුටුවීම ආදී ගුණ අනුසස්සය.

"තුන් සිවුරෙන් වැඩි සිවුරෙහි තණ්හාව නැති කොට වස්තු තැන්පත් කොට තැබීමෙන් වන ඇවතීන් දුරුවූ, උත්සාහ ඇති, ලද දෙයින් සතුටුවන සැපයෙහි රස දන්නා යෝගාවචර මහණතෙම තේවිවරිකංගධර වෙයි"

"එහෙයින් පියාපත් පමණකින් යුතුව සැපසේ හැසිරෙන පක්ෂියෙකු මෙන් තුන් සිවුරු පමණක් දරා මහණතෙම තේවිවරිකංගයෙහි ඇලෙයි"

3 පිණ්ඩපාතිකංග සමාදානය:

යට කියනලද ආකාර ඇති තැනක හිඳ තෙරුවන්හි ගරු බව ඇති කොට ගෙන "අතිරේක ලාභං පටික්ඛිපාමි. පිණ්ඩපාතිකංගං සමාදියාමි-පිණ්ඩපාතය හැර අතික් ලාභ දුරු කරමි. පිණ්ඩපාතිකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍යය දෙකම හෝ එකක් නිසා සමාදන් වියයුතු. එසේ පිණ්ඩපාතිකංගය සමාදන්වූ හික්ෂුර් විසින් තුදුස්බන් නො පිළිගත යුතුයි.

එනම්: 1 සඟසතුකොට දෙනලද බතය (දානය), 2 හික්ෂුන් කීපනමක් උදෙසා දෙන බතය, 3 සංඝයාට හෝ හික්ෂුන් කීපනමකට ආරාධනාකොට දෙන බසය, 4 කුසපත් (සිට්ටු) ඇඳ ලබාගත් බතය, 5 පක්ෂයකට වරක් දෙන බතය, 6 පොහොයක් පාසා දෙන බතය, 7 පැළවියක් පාසා දෙන බතය, 8 ආගන්තුක හික්ෂුන්ට දෙන බතය, 9 ගමන් යන හික්ෂුන්ට දෙන බතය, 8 ගිලන් හික්ෂුන්ට දෙන බතය, 11 ගිලනාට උපස්ථාන කරන හික්ෂුන්ට දෙන බතය, 12 තමා කළ වෙහෙර වසන හික්ෂුන්ට දෙන බතය, 13 සංඝයාට සහ පුද්ගලයාට නිතර දෙන ධුර බතය, 14 ගම්වැසියන් විසින් චරිත්වර දෙන මුර බතය යන මොහුය.

දායකයන් විසින් "සඟසතු බන් පිළිගනු මැනවයි" නොකියා "ස්වාමීනි, අපගේ ගෙයි සංඝයා පිණ්ඩපාතය පිළිගනී. නුඹවහන්සේන් අවුත් පිළිගනු මැනව"යි කියා දෙන ලද බත

පිණ්ඩපාත නාමයෙන් කී බැවින් පිළිගන්ට වටී. සංඝයා කෙරෙන් ලබන ලද නිරාමිස හෙවත් බෙහෙත් බඩු ආදියෙන් යුත් යාමකාලික, සත්තාහකාලික, යාවජීවික යන ත්‍රිවිධ කාලික සලාකද, දායකයන් අවුත් විහාරයේදීම පියවා දෙන බතද පිළිගැනීම වටී.

ප්‍රභේද:

උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් මේ අංගය රකින භික්ෂුව තුන් වැදෑරුම්ය. එයින් උසස් වූයේ ඉදිරියෙන් හෝ පස්සෙන් ගෙනෙන භික්ෂාව පිළිගනී. ඉදිරියට හමුවූ දොරටුවෙහි සිට පාත්‍රය ගන්නවුන්ටද පාත්‍රය දෙයි. පාත්‍රය බොජුන් හළට ගෙනගොස් බෙදාගෙන වුත් දෙන භික්ෂාවද පිළිගනී. විහාරයටම භික්ෂාව ගෙනවුත් දෙමි'යි කී කල එදිනට පමණක්වත් එය නොපිළිගනී. මැදුම් පමණින් අංගය රකින්නා එදින පමණක් පිළිගනී. පහත් වශයෙන් රකින්නා එදිනද පසුදිනද යන දෙදිනම පිළිගනී. මේ මැදුම් පහත් දෙදෙන අනුත් අයත් නොවූ පැවැත්මෙන් ලැබිය යුතු නිදහස් සැපය නොලබත්. උසස් වශයෙන් රකින්නා කැමතිසේ හැසිරෙන සැපය ලබයි.

එක් ගමෙක අරියවංස සූත්‍රය මාතෘකා කොට ගෙන ධර්ම දේශනාවක් විය. ඒ දේශනාව ඇසීමට එකතැන විසූ උසස්-පහත්-මැදුම් වශයෙන් පිණ්ඩපාතිකංගය රකින තෙරවරුන් ගෙන් උසස් වශයෙන් රකින තෙර මැදුම් වශයෙන් අංගය රකින තෙරගෙන් බණ අසන්ට යන්නේදැ?යි ඇසූකල අද භික්ෂාව දීමට එක් දායකයෙක් මා විහාරයෙහි නවතන ලදැයි කියා. අනික් තෙර "මාත් එක් දායකයෙකු විසින් සෙට භික්ෂාව දීමට නවතන ලදැ"යි කිය. උසස් ලෙස අංගය රකින තෙර උදෑසන පිටු පිණිස හැසිර ගොස් බණ ඇසීය. මේ තුන් වැදෑරුම් ධූතාංගධරයන්ගේම අංගය යටකී තුදස් බත් ඉවසූ කෙනෙහි බිඳෙයි.

ආනිසංස:

"පැවිද්ද පිටුසිඟීමෙන් යැපීම පිණිස වනැ"යි බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දෙසූ බැවින් තමාගේ මරණකමට සුදුසු

පිළිවෙත් ඇතිබවය, අනුන් අයත් නොවූ පැවතුම් ඇති බවය, "මද දෙයින් සතුටුවිය හැක, පහසුවෙන් ලබාගැනීමට හැකිය, නිදොස්ය" යනාදී වශයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වර්ණනා කරන ලද පසයක්, වන බවය, කම්මැලි බව නැසීමය, පිරිසුදු දිවිපැවත්මය, පිඩු පිණිස යන්නෝ සුපිළියන්ව හැදීම් පෙරවීම් ආදිය කළයුතු බැවින් සේබියාවන් පුරණ බවය, පමණ දැන පිළිගන්නා බැවින් අනුන් නොහැදියයුතු බවය, ගෙයක් පාසා ගොස් මදක් මදක් පිළිගත යුතු බැවින් අනුන්ට වැඩ සිදුකරන බවය, අන්තිම දිවිපැවැත්ම කරන බැවින් මානය නැතිකිරීමය. මුසු අහරින් යැපෙන බැවින් රසයෙහි ආශා නැතිබවය, ඇරැයුම් නොපිළිගන්නා බැවින් ගුණ භෝජන-පරම්පර භෝජන-වාරිත්ත යන ශික්ෂාපදයන් ගෙන් ඇවැත් නොවීමය, අපිස් ආදියට ගැලැපෙන පැවතුම් ඇති බවය, මනා පිළිවෙත් වඩන බවය, තමාගෙන් පැවත එන්නන්ට අනුකම්පා ඇති බවය යන මොහු අනුසස් වෙත්.

"පිඩු සිඟීමෙන් ලද අහරින් සතුටුවූ, අනුන් අයත් දිවිපැවතුම් ඇති. අහරෙහි ලොල්බව දුරුකළ මේ මහණ තෙම සියලු තැන නොපැකිලෙන බැවින් සතර දිසාවටම සුදුසුය.

"කුසිත බව දුරුකෙරේද, දිවිපැවැත්ම පිරිසුදු කෙරේද, එහෙයින් නුවණ ඇති මහණතෙම පිඩුසිඟීම නොඉක්මවයි.

"මෙබඳු ගුණ ඇති අනුන් වැඩීම නොකරන පිණ්ඩපාතික අංගය රකින මහණතෙම ලාභ ආදියක් බලාපොරොත්තු නොවී අංග රකින්නේ නම් දෙවියෝ පවා ගරු බුහුමන් කරන්නාහුය"

4 සපදානවාරිකංග සමාදානය:

යට කී අන්දමේ සුදුසු තැනෙක හිඳ "ලොල් බැවින් ගෙපිළිවෙල ඉක්මවා හැසිරීම දුරුකරමි. සපදානවාරිකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකින් හෝ එකකින් සමාදන් වියයුතු. මේ අංගය රකින මහණහු විසින් පිඩු පිණිස හැසිරීමට මත්තෙන් ගම්දොර සිට උවදුරු නැතිබව සැලකිය යුතු තමා පිඩු සිඟීමට යන යම් විටියක හෝ ගමක උවදුරු ඇත්නම් එබඳු තැන් අත්හැර සෙසු තැන පිඩු සිඟිය යුතුයි. යම් ගෙදරක හෝ, විටියක හෝ, ගමක හෝ තුන් දිනක් පිළිවෙලින් සිඟා

කිසිවක් නොලද්දේ නම් එබඳු තැන් පිටු සිඟීමට සුදුසු ගම් නොවේය'යි සිතාගෙන හැර යායුතුයි. එහෙත් යම් තැනකින් සුළු දෙයක්වත් ලැබේ නම්, එබඳු තැන් හැර නොයා යුතුයි. නොයායුතු තැන් හැර යායුතු තැන් සලකා යාහැකි වන පරිදි උදෑසනම පිටුපිණිස යායුතුයි. විහාරයෙහි දන් දෙන්නාවූ හෝ, අතරමග එන්නාවූ හෝ මිනිස්සු දැන, පාත්‍රය ගෙන පිණිසපාතය දෙන්නාහු නම් පිළිගත හැක. පිටුසිඟින වෙලෙහි ඉදිරියට හමුවන ගම් නො ඉක්මවා පිටුසිඟිය යුතුයි. ඒ ගමින් පිණිසපාතය යැපෙන පමණ නොලැබුනහොත් ගම් පිළිවෙළින් යා යුතුය. ප්‍රභේද:

මේ අංගයද උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් තුන් ආකාරයකින් රකී. උසස් වශයෙන් රකින්නා ඉදිරියෙන් හෝ පස්සෙන් ගෙනෙන ආහාරද බොජුන්හළට ගෙනවුත් දෙන ආහාරද නොපිළිගනී. ඉදිරියට හමුවූ දොරකඩටම පාත්‍රය ඉදිරිපත් කරයි. මේ ධූතාංගය රැකීමෙහි මහාකාශ්‍යප තෙරුන් වහන්සේ සමාන කෙනෙක් නැත. උන්වහන්සේගේ පාත්‍රය පේසකාර විටියෙහි දුප්පතෙකුගේ වෙස් ගෙන සිටි සක්දෙව් රජුට පාත්‍රය දුන්නේය. උසස් වශයෙන් මේ අංගය රකින භික්ෂුව, භික්ෂාව ගෙනේදෝහෝයි බලාපොරොත්තු නොවෙයි. මැදුම් වශයෙන් රකින භික්ෂුව ඉදිරියෙන් හෝ පස්සෙන් ගෙනෙන භික්ෂාවද ගනී. බොජුන් හළට ගෙනෙන ලද භික්ෂාවත් ගනී. හමුවූ දොරකඩට පාත්‍රය ඉදිරිපත් කරයි. භික්ෂාව ගෙනේදැයි බලාපොරොත්තු නොවෙයි. මැදුම් වශයෙන් අංගය රකින භික්ෂුව උසස් වශයෙන් රකින භික්ෂුවට අනුකූල වෙයි. පහත් වශයෙන් රකින භික්ෂුව භික්ෂාව ගෙනේදැයි එක දිනයක් පමණක් බලාපොරොත්තු වෙයි. මේ තුන්දෙනාගේම ධූතාංගය ගෙපිළිවෙළ අත්හැර පිටුසිඟීම ඇති කල බිඳෙයි.

ආනිසංස:

කිසි කුලයක් කරා නිතර නොඑළඹෙන බැවින් කුලයෙහි හැම කලම අලුත් බවය, කිසි කුලයක නොඇලෙන බැවින් හා මොළොක් ගුණ ඇති බැවින් සඳට බඳු ගුණ ඇති බවය, "අන් මහණ කෙනෙක් තම දායකයන්ගෙන් පසය නොගනීවා" යි

සිතීමය යන කුල මසුරුකම දුරුවීමය, සියලුදෙනා කෙරෙහි සමසිත් ඇති බවය, කුලයට ආධාරකිරීම, කුලයන් හා මිත්‍රවීම යනාදී දොස් නැති බවය. ආරාධනා ඉවසීමෙන් සතුටු නොවන බවය, ආහාර පිළියෙලකොට දීමෙන් ප්‍රයෝජන නැති බවය, අපිස්-සතොස් ආදී ගුණයන්ට අනුලෝමී පැවතුම් ඇති බවය යනාදීහු අනුසස් වෙත්. එහෙයින් කියන ලදී.

"මේ සස්තෙහි සපදානවාරිකංගය පුරණ මහණතෙම කුලයන්හි වන්ද්‍රයාට බඳුව හැම දවස්වලම අලුත්ව, කුලමසුරු කමක් නැතිව, සියලුදෙනා කෙරෙහි සම අනුකම්පා ඇතිව, නිතර කුලය කෙරෙහි ඵලභීමෙන් වන දොසින් මිදෙයි.

"එහෙයින් පසයෙහි ලෝබයෙන් ගෙපිළිවෙළ ඉක්මවා හැසිරීම දුරුකොට යට හෙලූ ඇස් ඇතිව වියදඬු පමණ දුර බලන, උත්සාහවත් හික්මුනෙම මේ ලෝකයෙහි අනුන් අයත් නොවූ පැවැත්මයයි කියනලද කැමති සේ හැසිරීම කැමති නම් සපදානවාරිකංගය පුරයි"

5 ඒකාසනිකංග සමාදානය:

ඒකාසනිකංගය සමාදන්වන මහණහු විසින් සුදුසු තැනෙක හිඳ වෙන වෙන අසුන්හි හිඳ කරන ආහාර පරිභෝගය දුරුකරමි. ඒකාසනිකංගය සමාදන් වෙමි." යන වාක්‍ය දෙකින්ම හෝ, එකකින් සමාදන්විය යුතුයි. ඒ ඒකාසනිකංගය රකින මහණහු අසුන් හලෙහි ඉන්නා කල තෙර සුනෙහි නොහිඳ තමාට ලැබියයුතු සුදුසු අසුන සලකා නො නැගිටිවියයුතු අසුනකම හිඳියයුතු. එහෙත් තමාගේ ඇදුරුවරයන් වහන්සේලා තමා වළඳා නිමවන්ට මත්තෙන් අසුන් හලට ආවාහු නම් අසුනෙන් නැගිට වතාවත් කළයුතු. ත්‍රිපිටක චූළාභය තෙරුන් වහන්සේ මෙසේ කියයි. "ඇදුරුවරයන් පැමිණිකල අස්තෙන් නැගිට වතාවත් කළයුතුයි. නැවත වැළඳීම නොකළ යුතුයි. ප්‍රභේද-

උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් ඒකාසනිකංගය ත්‍රිවිධවේ. උසස් වශයෙන් රකින මහණතෙම මදවූ හෝ බොහෝවූ හෝ වළඳන ආහාරයෙහි අත තැබූ පසු අන් ආහාරයක් නොගනී. සැදැහැවත්හු තෙරහු විසින් කිසිවක් නොවළඳනලදැ'යි ගිහිනෙල්

මේ සතුරු ආදිය පිළිගැන්නුව හොත් බෙහෙත් වශයෙන් හෙවත් ගිලන්පස වශයෙන් පමණක් ගෙන වළඳන්ට වටී. ආහාර වශයෙන් නොගතයුතු මැදුම් වශයෙන් රකින මහණතෙම වළඳන අතර පාත්‍රයෙහි ආහාර අවසන් නොවේද, ඒකක් නැවත නැවතත් පිළිගන්න ආහාර පිළිගනී. එහෙයින් මෙතෙම භෝජන පරියන්තික නම් වෙයි. පහත් වශයෙන් රකින්නා ආසනයෙන් නැගී නොසිටිනා තෙක්ද පාත්‍රය සෝදන ජලය නොගන්නා තෙක්ද, වළඳන හෙයින් ආසන පරියන්තිකද, උදක පරියන්තිකද, නම් වෙයි. මේ තුන්දෙනම නොයෙක් අසුන්වල හිඳ ආහාරයක් වැළඳූ කෙණෙහි ධුතාංගය බිඳෙයි. ආනිසංස:

නිරෝගබව ඇතිවීම, ශරීරයක් නැතිබව, සැහැල්ලුව පවත්නා බව, කාය බල ලැබීම, සුවසේ වාසය කිරීම, කැප නොකල බොජුන් වැළඳීම හේතුකොටගෙන පැමිණිය යුතු ඇවැත්වලින් මිදීම, රස තණ්හාව නැතිකිරීම, මදදෙයකින් සතුටුවීම යනාදී ගුණයන්ට අනුලෝමී පැවතුම් ඇතිබව යන මොහු අනුසස්ස. එහෙයින් කිහි.

"එක් ආසනයෙක හිඳ වැළඳීමෙහි ඇලුනු මහණහු ආහාර නිසා වන රෝගයන්ගෙන් පීඩා නොවිඳී, රසයෙහි ලොල් නොවූ ඒ මහණතෙම විදසුන් වැඩිම ආදී ස්වකීය කටයුතු නොපිරි හෙළයි"

"මෙසේ කෙලෙස් තුනි කිරීමය" යි කියනලද පිරිසිදු සැහැල්ලු ගුණයෙහි ඇලුනු පිරිසුදු සිතැති මහණතෙම යෝගීන් විසින් සෙවුනාලද සුවසේ වාසයකිරීමට කාරණාවූ ඒකාසන භෝජනයෙහි නිතර ඇලෙයි.

6 පත්තපිණ්ඩිකංග සමාදානය:

මේ අංගය සමාදන්වන්නහු විසින් දෙවන බඳුන දුරු කරමි. පත්තපිණ්ඩිකංගය සමාදන්වෙමි" යන වාක්‍ය එකකින් හෝ දෙකින්ම හෝ සමාදන් වියයුතුයි.

පත්තපිණ්ඩිකංගය පුරණ මහණහු විසින් කැඳ වළඳන කල බඳුනක තබා යම්කිසි ව්‍යඤ්ජනයෙක් ලබන ලද්දේනම් එය හෝ පළමුකොට පාත්‍රයෙන් පිළිගෙන වැළඳිය යුතුය. කැඳ

හෝ පාත්‍රයෙන් පිළිගෙන වැළඳිය යුතුය. කුණු මස් ආදී අවුළුකැරෙහි දැමීම හොත්, එය පිළිකුල් වියහැකි හෙයින් එබඳු පිළිකුල් උපදවන ආහාර එකට දැමීම වළක්වනු සඳහා, කැඳ හෝ, ව්‍යඤ්ජනය හෝ පළමුව වැළඳිය යුතුයයි කිය. මේ සකුරු ආදී පිළිකුල් නොවන යමක් ලැබුනේ නම්, එය පාත්‍රයෙහිම දමාලිය යුත්තේය. ආහාර පිළිගන්නාකල තමාට යැපෙන පමණක් ගතයුතු. මිරිස් අතු ආදී අමු අතු අතින් ගෙන වැළඳියයුතු වුවද අතත් දෙවන බඳුනක් මෙන් වියහැකි බැවින් එසේ නොකොට පාත්‍රයෙහි දමා දෙවන බඳුන ඉවත් කළ යුතු බඳුනක් මෙන් අතික් කෙහෙල්කොල ආදියක්ද නොගත යුතුයි. ප්‍රභේද:

මේ අංගය පුරණ මහණනුද උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් තුන් ආකාරය. මෙයින් උසස් වශයෙන් පුරන හික්ෂුව උග්ගස් වළඳන කල හප ඉවත දැමියයුතු හෙයින් එය හැර අන් ආහාරයක් වළඳන කල එහි තුබූ ඉවත් කළයුතු දෙයක්වත් ඉවත නොදමයි. බත් කැටි මස් මාලු ආදියත් දතින් කඩා නොවළඳයි. මැදුම් වශයෙන් පුරණ හික්ෂුව එකඅතකින් කඩා වළඳයි. එහෙයින් මේ හික්ෂුව හත්පයෝගී නම් වෙයි. පහත් වශයෙන් රකින හික්ෂුව පාත්‍රයෙහි දමාගත් දෙය අතින් හෝ දතින් කඩාගෙන වළඳයි. දෙවන භාජනයක් පිළිගත් කෙණෙහි මේ තුන්දෙනාගේම අංගය බිඳෙයි.

ආනිසංස:

නොයෙක් රස වැළඳීමෙහි ආශාව දුරුකිරීමය, නොයෙක් භාජනයන්ට බෙදූ නොයෙක් රසයන් කෙරෙහි උපදනා ආශාව දුරුකිරීමය, නුමුසු රසයෙහි ගිජු නොවී එක්කොට වළඳන බැවින් ආහාරයෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් අනුදත් ජීවිතින්ද්‍රියය පැවැත්වීමය'යි කියනලද ප්‍රයෝජන මාත්‍රයක්ම දක්නා බවය, තලු තැටි ආදිය පරිහරණය කිරීමෙන් විඩා නැති බවය, නොයෙක් භාජනයන්ට බෙදූ ව්‍යඤ්ජනයෙහි එක බඳුනට බෙදූ හැගීම් ඇති බැවින් නො විසිර පවත්නා බොජුන් ඇති බවය, මද දෙයක් කැමතිවීම ආදී ගුණයන්ට අනුලෝමවන බවය යන මොව්හු අනුසස්ස. එහෙයින් කිහ.

"නොයෙක් ආහාර බඳුන් පිළිබඳව සිත විසිර පවත්නා බව හැරුණු එකම පාත්‍රය යන හැඟීමෙන් යුතුව යට හෙලූ ඇස් ඇතිව, රස තණ්හාවෙහි මුල් උදුරන්නෙකු මෙන් මනාවත් ඇති"

"පිළිබිඹුව පෙනෙන සතුව උසුලන්නෙකු මෙන් මනා සිත් ඇති, පත්තපිණ්ඩිකංගය රකින මහණතෙම හැර අන් කවරෙක් අහර වළඳන්ට සමත්වේද?"

7 බලුපච්ඡාහත්තිකංග සමාදානය:

මේ අංගය සමාදන්වන්නහු විසින් ආහාර පචාරණය කොට නැවත කැපකොට ගන්නාලද භෝජනය දුරුකරමි. බලුපච්ඡාහත්තිකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකින්ම හෝ, එකකින් සමාදන් වියයුතු, (උපසපත් භික්ෂුවක් වළඳන අතර අත්පසට ගෙන ආ බත් මාලු ආදියක් නොපිළිගෙන ඉවත්කළ හොත් පචාරණය වේ.) මේ අංගය සමාදන්වූ භික්ෂුව එසේ පචාරණය කළ ආහාර නැවත කැපකරවාගෙන නොවළඳයි.

ප්‍රභේද:

මේ අංගය සමාදන්වන භික්ෂුවද උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් තුන් ආකාරය එයින් උසස් වශයෙන් රකින භික්ෂුව වැළඳීමට පටන්ගෙන පළමු පිඩ වළඳමින් හිඳිනාකල අත් පසට ගෙන ආ පචාරණය වන ආහාරයක් පිළිකෙව් කරන්නා හටම පචාරණය වන හෙයින් ඒ පළමු පිඩ වළඳා දෙවන පිඩ නොවළඳයි. මැදුම් වශයෙන් රකින භික්ෂුව යම් භෝජනයක් පචාරණය කෙළේද ඒ භෝජනය කැපකරවා වළඳයි. අනික් භෝජනයක් නොවළඳයි. පහත් වශයෙන් රකින භික්ෂුව යම් තාක් අස්නෙන් නොනැගී සිටීද ඒ තාක් වළඳයි. ඒ තුන් දෙනම පචාරණය කළ ආහාරයක් කැප කරවා වැළඳූ කෙනෙහි මේ තුන්දෙනාගේම ධුතාංගය බිඳෙයි.

ආනිසංස:

කැප නොකළ භෝජන වැළඳීමෙන් වන ඇවතින් දුරු වීමය, එක පිඩෙකිනුදු යැපෙන බැවින් කුස පිරෙන බැව් නැති බවය 'කැප කරවා වළඳමි'යි තබනලද ආහාර නැති බවය,

නැවත ආහාර සෙවීමක් නැති බවය, අල්පෙවිෂ්තාදී ගුණයන්ට අනුලෝමී පැවතුම් ඇතිබවය, යන මොහු අනුසස් වෙති. එහෙයින් කීව

"නුවණ ඇති බලපවිෂාහත්තිකංගය රකින යෝගිතෙම නැවත නොවළඳන බැවින් ආහාර සෙවීමෙන් විඩාවට නොපැමිණෙයි. ආහාර තැන්පත්කොට නොතබයි. කුසපුරා ආහාර බුදීම දුරුකරයි."

"එහෙයින් සුගතයන් වහන්සේ විසින් පසස්නාලද දෙයකින් සතුටුවීම ආදී ගුණවැඩිම කරන මේ බලපවිෂාහත්තිකංගය රාග දොෂ නසනු කැමති යෝගාවචර මහණ තෙම සේවනය කරයි"

8 ආරඤ්ඤකංග සමාදානය:

ආරඤ්ඤකංගය සමාදන් වන්නහු විසින් "මේ සෙනස්න දුරකරමි. ආරඤ්ඤකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකින්ම හෝ, එකකින් මේ අංගය සමාදන් වියයුතුයි.

එසේ සමාදන්ව, ගමන් සෙනසුන හැර වෙනෙහිම අරුණ ගතකළ යුතුය. මේ අංගය සමාදන්වූ මහණහු විසින් ගමේ විහාර-පන්සල්-ආවාස ආදී වසන තැන් හැර වනයෙහිම අරුණ නැංවිය යුතුය. මෙහි උපචාරය සහිත ගම "ගමන් සෙනසුන" නමි.

"ගම" නම්-එක ගෙයක් හෝ, ගෙවල් වැඩිගණනක් හෝ ඇති, වැට පවුරු ආදියකින් වටකළාවූ හෝ, නොකළ මිනිසුන් වාසයකරණ ලද්දාවූ හෝ පසුව වාසයකිරීමට එමුය'යි අත්හැර ගියාවූ හෝ යටත් පිරිසෙයින් සාරමසකට වැඩි කලක් ගැල්කරුවෝ වාසය කරනලද පෙදෙසද ගමය.

"ගාමෝපචාර" නම්: වැට පවුරුවලින් වටකළ ගමක ඒ වැට පවුරු අද්දර සිට හෝ පෙර අනුරාධපුරය වැනි දොරටු දෙකක් ඇති නගරයක ඇතුල් දොරටුවේ ඵලිපත්ත උඩසිට හෝ, මැදුම් වියෙහි සිටි වෙර ඇති මිනිසෙකු විසින් ගලක් ගැසුවොත් ඒ ගල වැටෙන පමණ තැනය. විනයධර තෙරහු තරුණ මිනිසෙක් තමාට වෙර ඇතිතෙක් අත දිගුකොට ගලක් ගැසුවහොත් එය වැටෙන පමණ තැනය'යි කියත්. සුතත් දරණ

තෙරහු කවුඩන් තෙරපන ලෙස දමන ගලක් වැටෙන පමණ තැනයි කියත්. වැට පවුරු ආදියකින් වට නොකළ ගමෙහි අන්තිම ගෙයි දොරකඩ සිට මාගමක් බඳුනකින් දමන චතුර වැටෙන පමණ තැන ගෙට උපචාරයයිද එතැන් සිට යටකී පරිදි වෙර ඇති මිනිසෙකු ගසනලද ගලක් වැටෙන පමණ තැන "ගම" යයිද එතැන් සිට දෙවන වරක් ගසනලද ගලක් වැටෙන පමණ තැන "ගමට උපචාර" යයිද කියයි.

මේ විස්තරය විනයෙහි අදින්නාදාන පාරාජිකාව ගැණ දැක්වූ ගමද-ගමේ උපචාරයද යන දෙක පිළිබඳය, විජමිහි නුවර දොර අගුලු කණුව පටන් සියල්ල වනය' යි කියනලදී. මේ ආරක්ෂකංගයෙහි සුතන් දෙසුමෙහි ආ නියායෙන් අරණ සෙනසුන ගතයුතු එහෙයින් ගම් කෙළවර පටන් දුනු පන්සියයක් (යාර 1000 ක් හෝ හි නැගු නව වියත් දුන්නෙන් පන්සියයක්) දුර පෙදෙස අරණ සෙනසුන නම් වෙයි. ඒ දුනු පන්සියය වැට පවුරු සහිත ගමේ ගම්දොර එළිපත පටන්ද නොකළ ගමේ පළමු කී පරිදි ගාමෝපචාරය ගැණීමට ගැසූ ගලක් වැටෙන පමණ තැන්ද ගෙණ විහාරයෙහි පවුර හෝ වැට තෙක් මැන නියම කරගතයුතුයි. ඉදින් විහාරය වැට පවුරු ආදියකින් වට නොකරනලද නම් සියල්ලට පළමු සෙනසුනක් හෝ බත්තළක් හෝ නිතර රැස්වන තැනක් හෝ බෝධියක් හෝ දාගැබක් හෝ සෙනසුනට දුරවී නම් ඒ දුර තැන සීමාකොට මැනිය යුතුය'යි. විනය අටුවාහි දක්වයි.

'විහාරයේද ගමේ මෙන් උපචාරය තබා විහාරෝපචාර-ගාමෝපචාර දෙක නියමකළ සේ ගැසූ ගල් දෙක වැටෙන පමණ අතර තබා වනයෙහි සිට දුනු පන්සියයක් වියයුතුය'යි මැදුම්සඟි අටුවාහි දක්වයි.

යම් අරණ සෙනසුනක ධුතාංග රකින පැවිද්දන්ට කඳු ගල් ගංගා ආදියෙන් වටවී ඇහුරුණු ගමක එහි වැසි මිනිසුන්ගේ නොයෙක් සද්ද ඇසේද, ඒ අරණ සෙනසුනට යනවිට ගංගාවලින් එතරව යායුතුද, අරණ සෙනසුනට කෙළින් ගම ආසන්න වුවත් යායුතු මග නොයෙක් හන්දි වංගුවලින් දික් වේද, ඒ මගින් දුනු පන්සියය වෙන්කර ගතයුතුයි.

යම් කෙනෙක් ගමට ආසන්න අරණ සෙනසුනෙහි මග දික්කරගැනීමට ඒ ඒ තැනින් ඇති කුඩා මං අනුරාද ඔහු ධුතාංග සොරෙකි. ඉදින් ආරක්ෂකකංගය රකින මහණහුගේ ඇදුරුවරු ගිලන්වුවහොත් ඒ ගිලනුන්ට වනය අයහපත් වේ නම්, ගම සෙනසුනට ගෙන ගොස් උපස්ථාන කළයුතුය. එසේ ගම සෙනසුනෙහි වසන්නහු විසින් අරුණට පළමුව අංගයට සුදුසු වනයට ගොස් අරුණ ගතකළ යුතුයි. ඉදින් ඒ ගිලන් ඇදුරුහුගේ රෝගය බලවත් වී නම්, අරුණ නගින තෙක් නොසන්සිඳේ නම්, ධුතාංගයේ පිරිසුදු බව පිණිස රෝගාතුරයා හැරදමා නොගොස් උපස්ථාන කළයුතුය. අරක්ෂකකංගය මෙසේ පිළිපැදිය යුතුය.

ප්‍රභේද:

උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් මේ අංගය ත්‍රිවිධවේ උසස් වශයෙන් රකින භික්ෂුව සියලු අංගවලින් යුත් වනයෙහි හැමකලම අරුණ ගතකරයි. මැදුම් වශයෙන් රකින භික්ෂුව වැසි සාරමසෙහි ගමෙහි වසයි. පහත් වශයෙන් රකින භික්ෂුව වැසි සාරමසෙහිද, ගිම් සාරමසෙහිද ගමෙහි වසයි.

මේ තුන්දෙනම තමන්ට නියමවූ පෙරකි කාලය තුළ වනයෙන් අවුත් ගමේ සෙනසුනක බණදහම් අසමින් දැන දැන අරුණ ගතකළත් ධුතාංගය නොබිඳෙන්නේය. බණ දහම කියා වනයට යන අතරමගදී අරුණ ඉක්මිගියත් ධුතාංගය නොබිඳෙන්නේය. දහම් දෙසන භික්ෂුව ආසනයෙන් බැස ගිය පසු මදක් නිදා හිඳ නැවත වනයට යන්නෙමි'යි සිතා නිදාගත් කල අරුණ නගීද ධුතාංගය බිඳෙයි. එසේම කැමැත්තෙන්ම ගමේ සෙනසුනක අරුණ ගතකළහොත් ධුතාංගය බිඳෙයි.

ආනිසංස:

මේ අංගය රකින මහණහු මේ වනය යන හැඟීම ඇති කරගැනීමෙන් මම කායවිවේකය ලද්දෙමි, නොලැබූ සමාධි ලබන්නටද, ලැබූ සමාධි රැකගන්නටද පොහොසත්වෙයි. භාගාවතුන් වහන්සේ ආරක්ෂකකංගය රකින නාගින තෙරුන්ට සතුටුවූවාක් මෙන් මේ අංගය රකින භික්ෂුවට සතුටු වෙත්. වනසෙනසුනෙහි වසන භික්ෂුවගේ සිත රූපාදී අරමුණුවලින්

රැකෙයි. විවේකයෙහි පුරුදුවන බැවින් බිය නැතිවෙයි. ජීවිතාසාව මගහැරියයි. විවේක සැපයෙහි රස විඳියි. අංග රැකීමට සුදුසු වෙයි.

"කායවිවේක ඇතිව කිසිවෙකු හා එකට නොවැස වන සෙනසුනෙහි ඇලුනු මහණතෙම වනවාසයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සිත සතුටුකරමින්"

"තනිව වනයෙහි වසන ඒ මහණතෙම යම් සැපයක් විඳි, ඒ සැපයෙහි රසය දෙවියන් සහිත සක්දෙව්දූද නොවිඳි.

"මේ ධූතාංග දරණ මහණ නමැති යුදසෙබළා, පසුල් සිවුරු නමැති කවද පොරවාගෙන, සෙසු ධූතාංගය නමැති යුද අවියෙන් සැරසී කෙලෙස් යුදබිම් නමැති වනයට පිවිසියේනම්:

"නොබෝ කලකින්ම සෙන් සහිත කෙලෙස් මරුන් ජය ගැනීමට පොහොසත් වෙයි. එහෙයින් නුවණැති මහණතෙම වන වාසයෙහි ඇලුම්කරයි"

9 රුක්බමුලිකංග සමාදානය:

රුක්බමුලිකංගය සමාදන්වන භික්ෂුව විසින් මම උච්ඡාදියෙන් සෙවිළිකළ ගෙය දුරුකරමි. රුක්බමුලිකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකින්ම හෝ, එකකින් සමාදන් වියයුතුයි. මේ අංගය රකින මහණහු විසින් රජයේ සීමාව දැනගැනීමට ඇති රුකය, දෙවියන් අරක්ගන්නාලදැ'යි මිනිසුන් පිදවිලි දෙන රුකය, ලාටුගන්නා රුකය, ගෙඩි කඩාගන්නා රුකය, වවුලන් වසන රුකය, සිදුරු ඇති රුකය, වෙහෙර මැද ඇති රුකය යන මේ රුක් උවදුරුසහිත බැවින් දුරුකොට විහාර කෙළවර පිහිටි රුකක් විසුම පිණිස ගතයුතුය.

ප්‍රභේද:

උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් මේ අංගය ත්‍රිවිධවේ. භික්ෂුවද මේ අංගය උසස්ව රකින භික්ෂුව, තමාට සුදුසු රුකක් ලැබුනු කල එය ඇමඳිම් ආදියෙන් පිළියෙළ කර ගැනීමකුත් නොකරයි. එකෙණෙහිම සොයාගත් ගසක් මුල වැටුනු කොළ පයින් ඉවත්කොට වාසය කරයි. මැදුම් පමණින් රකින භික්ෂුව එතැනට පැමිණියවුන් ලවා තමා හිඳින තැන සකස්කරවාගනී. පහත් පමණින් රකින භික්ෂුව ආරාමික සාමනේරාදීන්

කැඳවාගෙන ගොස් මුල් සැස පිරිසිදු කරවා, වැලි විසුරුවා, පවුරු ආදියෙන් හෝ වටකොට වසයි ගස වෙතට මිනිසුන් අවුත් පුද පවත්වන කල එතැනින් ඉවත්ව වෙන පිළියන් තැනෙක හිඳී. බුදුරදුන්ට හෝ ඇදුරුවරුන්ට උපස්ථාන කිරීමටද, බණ කීමට, හෝ බණ ඇසීමටද හැර විසීමට ගෙවල්-ගුහා-ලෙන් ආදි සෙවන සහිත තැනක වැස අරුණක් ගත නොකරයි. එසේ අරුණක් නැගුව හොත් අංගය බිඳෙයි.

අංගුත්තර භාණක තෙරහු බණ අසනු පිණිස සෙවෙනි තුළට වත් ධූතාංගය රකින්නා බණ අවසන්වූ පසුත් මෙහි මදක් වසමි'යි සිතා හුන් කල දැන අරුණ නගී නම් ධූතාංගය බිඳෙයි කියත්.

ආනිසංස

උපසම්පදා කළ තැනදීම ඇදුරුවරයන් විසින් "ඇවැත්නි, ඔබගේ පැවිද්ද රුක්මුල සෙනසුන් සඳහාය"යි වදාළ බැවින් සුදුසු පිළිවෙත් ඇතිබවය. මදය-පහසුය-නිවරදය'යි බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් වැනු බවය. නිතර ගස් කොළවල වෙනස්වීම දැකීමෙන් "අනිසය" යන හැඟීම ඇතිවන බවය, පන්සල්හි මසුරුකම නවකමිහි ඇලීම යන දොස් නැති බවය. රුක් දෙවියන් සමග වැසීමය. සුළු දෙයට කැමති බවය යනාදිය අනුසස්ය.

සම්බුදුරදුන් විසින් "මදය-සුලබය-සුදුසු සෙනසුනය'යි යම් රුක්මුල් සෙනසුනක් වණනලදද, එහෙයින් විවේකය කැමති මහණහට රුක්මුල හැර අන් සෙනසුනක් නැත"

"පන්සල් මසුරුකම දුරුකරන, දෙවියන් රකිනලද, විවේක රුක්මුලෙහි වසන මහණතෙම,

"ගස්වල දළ ලන කල රතුවූද, පැසුනු කල නිල්වූද, ඉඳුනු කල කහවූද, වේලුනු කල වැටුනාවූද කොළ දැක හැමදා පවතී" යන හැඟීම දුරලයි"

"එහෙයින් නුවණ ඇති මහණතෙම බුද්ධොක්පත්ති ආදිය ගස මුල සිඳු වූ බැවින් රුක්මුල් සෙනසුන බුදුරදුන් අයත් වේද, එහෙයින් භාවනාවෙහි ඇලුනවුන්ට ගෙයක් බඳු විවේක රුක්මුල් සෙනසුන නුවණ ඇත්තා පහත්කොට නොසිතයි"

10 අඛණ්ඩාසිකංග සමාදානය:

අඛණ්ඩාසිකංගය සමාදන් වන මහණහු විසින් "උඵ ආදියෙන් සෙවිලිකළ ගෙවල් ආදියද, රුක්මුලද, දුරුකරමි. අඛණ්ඩාසිකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකින්ම හෝ එකකින් සමාදන් වියයුතුයි. මේ වාක්‍යයෙහි රුක්ඛ මූලිකංගය නොගෙන රුක්ඛමූලය පමණක් ගත් බැවින් ඒ අංගය අත්නොහැරෙයි.

මේ අංගය සමාදන්වුවහුට බණ ඇසීමට හෝ දෙසීමටද, පොහෝ පවුරුණු කම් කිරීමට පොහොය ගෙයකට හෝ ඇතුල් වන්නට වටී. එහෙත් එය අවසන්වූ පසු සෙවෙන නැති අවකාශයට යායුතුය. පොහෝගේ ආදියට ඇතුල්වූ පසු වැසි පැවතුනොත් වැසි නවතින තෙක් සිටිය හැක. බොජුන්හලට හා ගිනිහලට ඇතුල්ව වත්පිළිවෙත් කරන්ටද බොජුන්හලෙහි තෙරුන්ට බතින් පිළිවිසින්ටද, අනුන්ට දහම් කියන්ට හෝ තමන්ට කියවාගන්ට හෝ ගෙවල් තුළට යාම වටී. දොරතුඩු සහසතු ඇද පුටු ආදියක් ගෙයක් තුළ තැබීමටද, වැඩිමහල්ලන්ගේ හෝ අන් කෙනෙකුගේ පිරිකරක් ගෙන යන කල වැසි ඇතිවුවහොත් පිරිකර නොතෙමෙන පිණිස මාර්ගය අසල පිහිටි ගෙයකටද ඇතුල්විය හැක. අනේ කිසි පිරිකරක් නැත්නම් වැස්සට නොතෙමෙම'යි සිතා වේගයෙන් නොගොස් පියවිගමනින් ගොස් ශාලාවෙහි සිට යාහැක. මේ පිළිපදනා අසුරුය.

ප්‍රභේද:

උසස්-මැදුම්-පහත් වශයෙන් මේ අංගය ත්‍රිවිධවේ. එයින් උසස් වශයෙන් රකින්නා හදිසියකදී ප්‍රයෝජනය ගැනීමට හැකිවනසේ ගහක් ගලක් ගෙයක් ළගවත් නොවසා ගහක් ගලක් වැස්මක් ආවරණයක් නැති එලිමහන් තැන් වලම සිවුරු වලින් කුටියක් කරගෙන හෝ වසයි. මැදුම් වශයෙන් රකින්නා ගස් ගල් ගෙවල් ඇසුරුකොට එහි ඇතුළට නොගොස් වසන්ට වටී. පහත් වශයෙන් රකින්නා උඩින් වැස්මක් නැති ගල්ලෙන් වලටද, කොළඹතු තුනිකොට සෙවිලිකළ කොලමඩු වලටද, ඉට්ටෙදි ආදියෙන් කළ කුටි වලටද, ගොවියන් විසින් කුඹුරු

සමීපයෙහි තාවකාලිකව කොට හැරදමා ගිය කුට්ටිවලටද ඇතුළු වෙයි.

සෙවනවූ ගෙයකට හෝ රුක් මූලකට හෝ ඇතුළුව "අරුණ ගතවෙයි" යන බව දැන දැනම අරුණ ගත කිරීමෙන් මේ අංගය බිඳෙයි "අංගුත්තරභාණක" තෙරහු කියත්.

ආනිසංස:

මේ අංගය රකින මහණහට ආවාසයන්ගෙන් හිරිහැර නැති බව, ථීනමිද්ධ දුරුකිරීම, කිසිතැනෙක නොඇලී වාසය කිරීම සිව්දිගින් රූපි දිගකට යතහැකි බව, මද දෙයකින් සතුටුවීම ආදී ගුණයන්ට අනුලෝම වන බව යනාදිය ආනිසංස වෙත්.

"පැවිදි බවට සුදුසු දුලබ නොවූ තාරකා නමැති මැණික් වලින් සැරසුනු අහස නමැති වියන් ඇති සඳ එළිය නමැති පහන් එලියෙන් ආලෝකවූ

"එළිමහනෙහි කිසිතැනෙක නොඇලුනු බැවින් මුවන් ගේ සිත් වැනි සිත් ඇති මහණතෙම ථීනමිද්ධය දුරුකොට භාවනාවෙහි ඇලුනේ,

යම් හෙයකින් නිර්වාණ රසය නොබෝ දිනකින්ම විඳි ද එහෙයින් නුවණැත්තේ එළිමහනහි ඇලුනෙක් වෙයි."

11 සෝසානිකංග සමාදානය:

සෝසානිකංගය සමාදන්වන්නහු විසින් "සොහොන නොවූ තැන දුරුකරමි. සෝසානිකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකම හෝ එකක් කියා සමාදන් විය යුතුයි.

මිනිසුන් ගම් පිහිටුවාගෙන සොහොනයයි සම්මත කරගත් තැන මිනියක් දවනතුරු සොහොන නොවෙයි. එහි නොවිසිය යුතුයි. මිනියක් දවා දොළොස් අවුරුද්දක්ම මිනි නොදවා නොවළලා අත්හැරදමා තුබූ බිම වුවත් සොහොනක් වෙයි එවැනි සොහොනක හෝ වසන කල සක්මන්මල මඩු ආදිය කරවා පැන් දිය සපයාගෙන දම් දෙසමින් නොවිසිය යුතුයි. මේ ධූතාංගය දුකසේ පිරියයුතු හෙයින් සොහොනෙහි වසන කල උවදුරු වැළැක්වීම පිණිස වෙහෙර වසන මහතෙරුන්ට හා ගම් මුදලියාට හෝ දන්වා විසිය යුතුයි.

සෞභෝනට යන කල මිනිසුන්ට තමා සෝසානික බව නොහඟවන පිණිස මහ මගින් නොගොස් කුඩා මගකින් යා යුතුයි. සෞභෝනෙහි සක්මන් කරන කල සංවේගය ඇතිවීම පිණිස සෞභෝන බල බලා සක්මන් කළයුතුයි ඊට යන කල බිය නුපදිනු පිණිස දවල් කාලයෙහි ගොස් සෞභෝනට යන මගෙහි ඇති තුඹස්-ගල්-මුල්-ගස් ආදී අරමුණු දැනගැනීම සුදුසුය. සෞභෝනෙහි ඊට හඬමින් ඇවිදින අමනුෂ්‍යයන්ට ලඟ ඇවිදිනාහයි කැට මුගුරු ආදියෙන් නොගැසිය යුතුයි. සෞභෝනට යායුතු එක දවසකුදු විහාරයෙහි නොවිසිය යුතුයි. අංගුත්තර භාණක තෙරහු මැදියම සෞභෝනෙහි වැස අඵයම එයින් නික්ම යන්නට වටියයි කියත්. සෞභෝනට යන මහණහු විසින් අමනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රියවූ තලසුණු, තලමුරුවට, උඳුබත්, මස්, කිරි, තෙල් බැදුම් ආදී කන බොන දෙය නොවැළඳිය යුතුයි. සෞභෝන දුමින් සිරුර ගඳ ඇති හෙයින් හා ප්‍රෙත පිශාව ආදීන් විසින් ලුහුබඳනා හෙයින් දායක ගෙදරවලට නොයා යුතුයි. මේ පිළිපදනා විධිය.

ප්‍රභේද:

මේද උසස්-මැදුම්-පහත් යයි ත්‍රිවිධවේ. උසස් වශයෙන් රකින්නා නිතර මිනි දවන මිනි ගෙණෙන මිනිසුන් හඬා වැළපෙන සෞභෝනක වසයි. මැදුම් වශයෙන් රකින්නා මේ තුනෙන් එකක් ඇති සෞභෝනක වසයි. පහත් වශයෙන් රකින්නා සෞභෝනයයි නියමකළ තැනක යටත් පිරිසෙයින් මිනි දැවූ දොළොස් අවුරුද්දක් පමණ ගතවූ තැනෙක වසයි.

මේ තුන්දෙනාගේම අංගය සෞභෝනක් නොවූ තැනක විසීමෙන් බිඳෙයි. අංගුත්තර භාණක තෙරහු "දහවල් දවස වුවත් සෞභෝනට නොගිය දිනෙක බිඳේය"යි කියත්.

ආනිසංස:

සෞභෝනෙහි නිතර වාසයෙන් මළමිනි දැක්මෙන් මරණ සතිය ලැබීම, එයින් මහණදමෙහි නොපමා බව, මළමිනි දැක්මෙන් අසුභ නිමිති ලැබීම, එයින් කාමරාගය නැතිවීම, සිරුර පිළිකුල් බව හා දුගඳ බව සැලකීමෙන් ඒකාන්තයෙන් කයේ තත්වය දැක මරණ සතිය ඇතිවී සංවේගය ඇතිවීම,

රෝගාතුරවූ ජරාවෙන් දිරුණු මළමිනී දැකීමෙන් ආරෝග්‍ය මදය, තරුණමදය, ජීවිතමදය යන මදයන් නැතිවීම, කුඩා මහත් බිය ඉවසීම, අමනුෂ්‍යයන්ගේ සැලකීම, මදදෙයින් සතුටුවීම ආදී ගුණයන්ට අනුව පැවැත්ම ආදිහු අනුසස් වෙත්.

"සෝසානිකංගය රකින මහණතෙම මරණ සිහිය ඇති බැවින් සිහිනෙන්වත් පමාවක් ඇති නොකරයි. බොහෝ මළමිනී දක්නා ඔහුගේ සිත කාම රාගයට වසඟ නොවේ.

"මහත් සංවේගයට පැමිණෙයි. රෝග නැත්තෙක්මි, තරුණයෙක්මි යන මදයට නොපැමිණෙයි. එසේම නිවන් සොයමින් වෙර වඩයි. මෙසේ නොයෙක් ගුණ ඇති සෝසානිකංගය නිවන් වෙත නැඹුරු සිත් ඇති යෝගාවචරයා විසින් සේවනය කටයුතුයි."

12 යථා සන්ථතිකංග සමාදානය:

යථාසන්ථතිකංගය සමාදන්වන මහණහු විසින් "සෙනස්නෙහි ලොල් බව දුරුකරමි. යථාසන්ථතිකංගය සමාදන්වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකම හෝ එකක් කියා සමාදන් විය යුතුයි.

මේ අංගය සමාදන්වූ හික්ෂුවට "මේ සෙනසුන ඔබටය"යි සෙනසුන් බාරදෙන තෙර විසින් යම් සෙනසුනක් බාරදෙනු ලැබේද, ඒ සෙනස්නෙන්ම සතුටු වියයුතුයි. මෙය යහපත අයහපත යනාදීන් විමසමින් අනිකෙක් හුන් සෙනස්නෙන් නොනැගිටු විය යුතුයි. මේ පිළිපදනා අයුරුයි.

ප්‍රභේද:

මේ අංගය උසස්-මැදුම්-පහත් යයි ත්‍රිවිධවේ. උසස්ව රකින හික්ෂුව තමාට ලැබුණු සෙනසුන දුරද?, ලඟද?, අමනුෂ්‍යයන්ගෙන් හෝ විෂයෝර සතුන්ගෙන් පීඩිතද, උණුසුම්ද, සිහිල්දැයි කියා නොවිචාරයි. එසේ ඇසීමෙන් ධූතාංගය කිලටුවෙයි. මැදුම් වශයෙන් රකින හික්ෂුවට සෙනසුනෙහි හොඳ තරක විචාරන්ට වටී. එහෙත් 'සෙනසුන තරක්වුවහොත් නොගනිමි. හොඳ වුවහොත් ගණිමි'යි සිතා ගොස් බලන්ට නොවටී. පහත් වශයෙන් රකින හික්ෂුවට සෙනසුනේ හොඳ තරක විචාරන්ටද, ගොස් බලන්ටද නොරුස්නේ නම් අන් සෙනසුනක් ලබාගන්ටද වටී

මේ තුන්දෙනාහටම 'තමාට ලැබුණු සෙනස්ත හොඳ නැත. අසවල් හික්ෂුව වසන සෙනස්ත හෝ අසවල් සෙනස්ත දෙවයි' වචනයෙන් කියා සෙනසුනේ ආශාවක් ඇතිකරගත් කල්හි අංගය බිඳෙයි.

ආනිසංස:

"ලද දෙයින් සතුටුවිය යුතුයයි" යන අවවාද පිළිපදනා බව බාලවූවන් නොනැගිටුවන බැවින් සබ්බසරුන්ගේ හිත සතුටුවන බව හා බඹසරට අනුකූල බව, හොඳ නරක නො විමසන බැවින් තාදී ගුණයට සමීපව පැවතීම. රාග දෝෂ නැතිකිරීම, බොහොමයක් කැමතිවන ආශාව දුරුකිරීම, මද දෙයකින් සතුටුවීම යන ගුණයන්ට අනුලෝමව පැවැත්ම යන ආදිය අනුසස්ස. එහෙයින් කියන ලදී.

"ලැබුණු සෙනසුනෙන් සතුටුවන යථාසන්ථතිකංගය රකින මහණතෙම හොඳය නරකය යන සිතිවිලි නැතිව තණකොළ ඇතිරියෙහින් සුවසේ සයනය කරයි.

"මේ අංගය රකින මහණතෙම මනා සෙනසුනෙහි නොඇලෙයි. නොමනා සෙනසුනෙහි නොකිපෙයි. බාල හික්ෂුන් පවා අස්තෙන් නොනැගිටුවන බැවින් සබ්බසරුන්ට හිත අනුකම්පා කරයි.

"එබැවින් සියගණන් ආයතීයන් විසින් පුරුදු කරන ලද තථාගතයන් විසින් පසසන ලද මේ අංගයෙහි නුවණ ඇති මහණතෙම යෙදෙන්නේය."

13 නේසජ්ජිකංග සමාදානය:

නේසජ්ජිකංගය සමාදන්වන මහණහු විසින් 'නිදාගන්නා ඉරියව්ව දුරුකරමි. නේසජ්ජිකංගය සමාදන් වෙමි" යන වාක්‍ය දෙකම හෝ එකක් කියා සමාදන් විය යුතුයි.

මේ අංගය රකින මහණතෙම මම නේසජ්ජික යෙමි'යි මුළු රැයම නොහිඳ, යාම තුනෙන් එක යාමයක් සක්මන් කළයුතුයි. හිඳීම-සිටීම-ගමන-සයනය යන සතර ඉරියව්වෙන් මේ අංගය රකින්නාට සයනය පමණක් නොවටී. මේ පිළිපදනා අයුරුය.

ප්‍රභේද:

මේ අංගය උසස්-මැදුම්-පහත් යයි ත්‍රිවිධවේ. උසස්ව රකින භික්ෂුව හට සක්මනෙන් හෝ ඉදිමෙන් සිටීමෙන් වෙහෙසවූවිට හේත්තුවීමට තබාගන්නා "පිටාටුව" යයි කියන ලද ලෑල්ල හෝ ඇන්දද "අකවටුව" යයි කියන ලද සඟල සිවුරෙන් හෝ දෙඅතින් දෙකලවයන් තදකොටගෙන හිදීමද, "ආයෝගපට්ට" යයි කියනලද වෙහෙසවූවිට එල්ලී සිටින පටිය හෝ පුවරුකඩද නොවටී. මැදුම් වශයෙන් රකින භික්ෂුවහට මේ තුනෙන් එකක් වටී. පහත් වශයෙන් රකින භික්ෂුවහට මේ තුනද, කොට්ටයද, අඬු සතර සහ හේත්තුවන ඇන්දෙන් යුත් කොටස් පහක් ඇති පුටුවද, මෙහිම දෙපස ඇඳි දෙක සහිත කොටස් සතක් ඇති පුටුවද වටී. පීළිභාහය තෙර අඬු සතරද හේත්තුවන ඇන්දද, දෙපස ඇඳි දෙකද ඇති පුටුවෙහි හිඳ නේසජ්ජිකංගය පුරා නොබෝ දිනකින් අනාගාමීව නැවත පිරිනිවියහ.

සයනය කළ කල මේ තුන්දෙනාගේම අංගය බිඳෙයි.

ආනිසංස:

නිදීමෙන් ඇතිවන සැපය, සයනයන්හි ඇලයෙන් ඇලයට පාර්ශව ගැඹීමෙන් ඇති සැපය, නිදා සුවයෙහිද යෙදී වාසය කරන්නේය. සැපගැන සිතේ බැඳුනේ සිදීම, සියලු කර්මස්ථානයන්හි යෙදීමට පහසු බව, දුටුවන් පහදවන ඉරියව් ඇති බව, වියඹ වැඩීමට අනුබල ලැබීම, මනාපිළිවෙත් ඇතිබව යනාදිය මේ ධූතාංගයේ අනුසස්ය.

"පලග බැඳ හිඳ කය කෙළින් තබා හිඳිනා මහණතෙම මරුගේ ළය කම්පාකරයි.

"හිඳීමෙහි යෙදුනු මහණතෙම නිදීමෙන් ඇතිවන සැප හැර පටන්ගත් වෙර ඇත්තේ තපෝවනය හොබවන්නේ යම්හෙයකින් පස්කම් සැපයෙන් තොර ප්‍රීතියට පැමිණේද, එහෙයින් නුවණ ඇති මහණතෙම නේසජ්ජිකංගයෙහි මනාව යෙදෙයි"

මෙතැන් සිට ධූතාංගයන්ගේ කුසලත්තිකය-විභාගය-සංකෂෙපය-විස්තාරය යන මොවුන්ගේ වශයෙන් විනිශ්චය දතයුතු.

කුසලන්තික:

මේ සියලු ධුතාංගයෝ පෘථග්ජනයාගේ හා සෝවාන් මග පටන් රහත් මග තෙක් ගැණෙන සේබ පුද්ගලයන් සත් දෙනාය, රහතුන්ය යන පුද්ගලයන්ගේ කුසල්ද, අබ්‍යාකතද වෙත්. එයින් රහතුන්ට අබ්‍යාකතය. සෙස්සන්ට කුසල්ය. අකුසල ධුතාංගයෙක් නැත. එසේ වුවත් "මේ සස්තෙහි ඇතැම් මහණෙක් පව් අදහසින් ලෝභයෙන් මඩනාලඳුව වනයෙහි වෙසෙයි" යනාදීන් වදාළ බැවින් අකුසල ධුතාංගයෙක් ඇතැයි යමෙක් කිවහොත් ඔහුට මෙසේ කියයුතු. "අකුසල් සිතකින් වුවත් වනයෙහි වසන්ට බැරිකමක් නැතැ"යි අපිත් කියන්නෙමු. නමුත් ඔහු වනයෙහි වසන්නෙකි. ඇතැම්විට ඔහු පව් අදහස් ඇත්තෙක් හෝ මද දෙයින් සතුටුවන්නෙක් හෝ වියහැක. ඔහුට වනයෙහි විසීම මුත් ධුතාංග රැකීමක් නැත.

මේ ධුතාංගයෝ වනාහි ඒ ඒ අංග සමාදානයෙන් කෙලෙස් කම්පාකරන ලද බැවින් "ධුත" නම්වූ භික්ෂුවගේ අංග තුයි, හෝ, කෙලෙස් කම්පාකරන අර්ථයෙන් "ධුත" යයි ව්‍යවහාර කරන "ඤාණ" නමැති අංගය ඇති බැවින් හෝ "ධුතාංග" නම් වෙත්. නොහොත් තමන්ට විරුද්ධ ධර්ම නසන බැවින් "ධුත" නම්වූද පිළිවෙතට කරුණු වන බැවින් "අංග" නම්වූද ධර්මයෝ "ධුතාංග" නම් වෙති. මේ සස්තෙහි අකුසලයෙන් කෙලෙස් නැතිකළ භික්ෂුවක් නැත. යමෙකුට අකුසල් අංග වෙත්ද, ඒ අකුසල් කිසි පාපයක් නොසොලවන බැවින්ද, ඒ අංග සමාදානයන්ට කරුණුවන අකුසලය "ධුත" නාමය නොලබන බැවින්ද අකුසල් 'ධුතාංග' නම් නොවෙත්. අකුසලය විවරාදී සිටුවසයෙහි ලොල්බව නොනසයි. පිළිවෙත් පිරීමටද කරුණු නොවෙයි. එහෙයින් අකුසල ධුතාංගයෙක් නැතකිම මනා කීමකි.

යම් අභයගිරි වැසි කෙනෙකුන්ට "ධුතාංගය" කුසලන්තිකයෙන් වෙන්වූ ප්‍රඥප්තිමාත්‍රයක් වේද ඔවුන්ට පරමාර්ථයෙන් ධුතාංගයෙක් නැත. තෙමේ අවිද්‍යාමානවූයේ කවර කෙලෙස් පදයක් නසන බැවින් ධුතාංග නම් වේද? එවිට ධුත ගුණයන් සමාදන්ව පවතී" යන කීමටත් විරුද්ධ වන්නේය.

එහෙයින් ඒ අභයගිරි වැසියන්ගේ කීම නොගත යුතුය. මේ කුසලත්තික වර්ණනායි.

ධූතාදීන්ගේ විභාග:

ධූත-ධූත වාද ධූත ධම්ම-ධූතාංග-ධූතාංග රැකීම කවරෙකුට සඵලවේද? යන කරුණු දතයුතුයි.

ධූත:

ධූතාංගය රැකීමෙන් කෙලෙස් නැතිකළ රහතුන් වහන්සේ "ධූත" නම්. තවද කෙලෙස් නසන සෝවාන් ආදී ආයතී මාර්ගද, විදසුන් නැණද, ධූතාංග රකින පුද්ගලයාට උපදනා සිතේ යෙදුනු නුවණද "ධූත" යයි කියයි.

ධූතවාද:

ධූතාංගයෙන් අනුන්ට අවවාද කරණ පුද්ගලයාද ධූත වාද" නම්. තමා ධූතාංගධරව අනුන්ට ධූතාංග රැකීමට අවවාද නොකරන පුද්ගලයෙක්ද, තමා ධූතාංගධර නොවී, ධූතාංග රැකීමට අනුන්ට අවවාද කරන පුද්ගලයෙක්ද, දෙකම නොකරන පුද්ගලයෙක්ද, දෙකම කරන පුද්ගලයෙක්ද ඇත.

බක්කුල තෙරුන් මෙන් යමෙක් තෙමේ ධූතාංගධරව අනුන්ට ධූතාංග සමාදානයට අවවාද නොකරන්නේද හෙතෙම ධූතවාද නොවූ ධූත පුද්ගලයායි කියනලද මැයි.

යමෙක් උපනන්ද තෙරුන් මෙන් තෙමේ ධූතාංගධර නොව අන්හට ධූතාංගයෙන් අවවාද කරන්නේද හෙතෙම ධූතවාදවූ ධූත නොවන පුද්ගලයායි. කියන ලද මැයි.

යමෙක් ලාලුදායි තෙරුන් මෙන් ඵදෙකින්ම විසුක්තද හෙතෙම ධූතවාදත් නොවූ ධූතත් නොවූ පුද්ගලයායි. කියන ලද මැයි.

යමෙක් ශාරීපුත්‍ර ස්වාමීන් මෙන් ඒ දෙකින්ම යුක්තද හෙතෙම ධූතවාදත්වූ ධූතත්වූ පුද්ගලයායි කියන ලද මැයි.

ධූතධර්ම නම්

"අප්පිච්ඡතං යෙව නිස්සාය" යනාදීන් වදාළ බැවින් අප්පිච්ඡතා අල්පේච්ඡ භාවයයි. සන්තුට්ඨිතා දොළොස් වැදෑරුම් සන්තොෂය (සල්ලෙඛනා කෙළෙස් ලියාලනබව) පටිවෙකතා (උතුම් විවේක භාවය) ඉදමට්ඨිතා යම් නුවණකින් පැවිද්දන්

විසින් ධූතාංගයෙහි පිහිටිය යුතුයයි කියනලද යන මේ ධර්ම පහ ධූතාංග චේතනාවට පිරිවර ධර්ම බැවින් ධූත ධර්මයෝයයි කියනු ලැබෙත් ලද දෙයින් සතුටු වීම නම් ධූතාංග සමාදන්ව පරිහරණය කරනු ලැබේද ඒ නුවණයි.

"ඉදම්ථිධිතා ඤාණමෙව", යනු එයින් කීහ. මොවුන් අතුරෙන් අප්පිච්ඡතාව හා සන්තුට්ඨිතාව අලෝභයෙහිද, සල්ලේඛතාව හා පච්චේකතාව අලෝභ-අමෝහ දෙකින්ද ඉදම්ථිධිතාව අමෝහයෙහිද ඇතුළත්වේ. ඒ එසේ මැයි.

මොවුන් අතුරෙන් අලෝභයෙන්ද ගෘහපති විවරාදී ඒ ඒ ධූතාංගයෙන් ප්‍රතික්ෂේප කටයුතු වස්තුවෙහි ලෝභයද අමෝහයෙන් ඒ ප්‍රතික්ෂේප කටයුතු වස්තුවෙහිම ආරක්ෂා දුෂ්ණ පරාධීන වෘත්ති වොර භය යන ආදීන්ව මුවහ කරන මොහයද නැතිකරන්නේය. තවද අලෝභයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් නිව්ඡන්දරාග පරිභෝග වශයෙන් අනුදන්තා ලද සුවපහස් ඇති ඇතිරිළි ආදිය පරිභෝග කිරීමෙන් පැවති කාමසුඛානුයෝගයද, අමෝහයෙන් අතිසල්ලේඛ වශයෙන් පැවති හෙවත් සුදුසු දෙයද, ප්‍රතික්ෂේප කිරීම් වශයෙන් පැවති අන්තකිලමථානු යෝගයද නැතිකරන්නේය. එහෙයින් මෙකී ධර්මයෝ ධූතධර්මයෝයයි දතයුතු.

ධූතාංග

යට දැක්වූ තෙළෙස් ධූතාංගයෝ "ධූතාංග" නම්. ඔවුන්ගේ ලක්ෂණාදිය යට කියනලද මැයි.

ධූතාංග සපලවන්නෝ:

රාග චරිතයාහට හා මෝහ චරිතයාටද ධූතාංග රැකීම සඵල වෙයි. කවරහෙයින්ද? ධූතාංග රැකීම දුක් ඇති පිළිපැදුමක්ද, කෙලෙස් සංසිදුවන පැවතුමක්ද වන හෙයින්. සැප පහසු ඇති උපකරණ ඇසුරුකොට පවත්නා රාගය දුක් පිළිවෙතෙහි පිහිටියහු නොලබන හෙයින් රාගය සංසිදෙයි. නුවණ ඇතිකල නොපමා බව ඇතිවීමෙන් කෙලෙස් ලිහියන නිසා මෝහය නැතිවී යයි. වනයෙහි සහ රුක් මුලෙහි නොගැටී වසන යෝගාවචර මහණහුගේ ද්වේෂය සංසිදෙන බැවින් දෝෂ

වරින් ඇත්තාහටද ආරඤ්ඤා-රුක්ඛමූලික අංග දෙක සඵල වෙයි.

සංක්ෂෙප වශයෙන්-

ප්‍රධාන අංග තුනක් හා මිශ්‍ර අංග පසක්දැයි අංග අටෙකි. සෙසු අංග කීපයක්ද ඇතුළත්වන සුවසේ රැකගත හැකි සපදානචාරික-ඒකාසනික-අඛණ්ඩකායික යන තුන ප්‍රධානය. සපදානචාරිකංගය රකිනවිට පිණ්ඩපාතිකංගයද රැකෙයි. ඒකාසනිකංගය රකින්නාහට පත්තපිණ්ඩික-බලුපච්ඡාහත්තික අංග දෙකම පහසුවෙන් රැකගත හැක. අඛණ්ඩකායිකංගය රකින්නාහට රුක්ඛමූලික-යථාසන්ථික අංග දෙකේ අමුතුවෙන් රැක්ක යුතු දෙයක් නැත. එහෙයින් මේ තුන ප්‍රධානය.

ආරඤ්ඤා- පංසුකුලික- තේවිචරික- තේසජ්ජික- සෝසානික යන අංග පස අනික් අංගයක් හා මිශ්‍ර නොවෙයි. මෙසේ අංග දහතුණද මේ පසද මූලින් කී ප්‍රධාන තුනද සමග සැකෙවින් අටක් වෙයි.

නැවත පංසුකුලික-තේවිචරික-දෙක සිවුරු පිළිබඳය. පිණ්ඩපාතික-සපදානචාරික-ඒකාසනික-පත්තපිණ්ඩික බලුපච්ඡාහත්තික යන පස පිණ්ඩපාතය පිළිබඳය. ආරඤ්ඤා රුක්ඛමූලික-අඛණ්ඩකායික-සෝසානික-යථා සන්ථික යන අංග පස සෙනසුන පිළිබඳය. තේසජ්ජික අංගය වියථිය පිළිබඳය මෙසේ අංග දහතුණ සතරෙක් වෙයි.

තවද සිවුපසය ඇසුරුකළ දොළොසෙක, වියථිය ඇසුරු කළ එකෙකැයි අංග දහතුන දෙවැදෑරුම් වෙයි. සේවනය කළයුතු නොකළයුතු වශයෙන්ද දෙපරිදි වේ. ධූතාංග රකින කල යමෙකුගේ කර්මස්ථාන වැඩේ නම්, ඔහු විසින් ධූතාංග රැකියයුතු. යමෙකුගේ කර්මස්ථාන පිරිහේ නම් ඔහු විසින් ධූතාංග නොරැකිය යුතු. ධූතාංග රැක්කත් නොරැක්කත් යමෙකුගේ කර්මස්ථාන වැඩේනම්, අනුන්ට හා පරපුරට අනුකම්පා පිණිස ඔහු විසින්ද අංග රැකිය යුතු. ධූතාංග රැක්කත් නොරැක්කත් යමෙකුගේ කර්මස්ථාන නොවැඩේ නම්, මතු වාසනා පිණිස ඔහු විසින්ද ධූතාංග රැකියයුතු. මෙසේ සෙවිය යුතු හා නොසෙවියයුතු වශයෙන් දෙපරිදි වුවත් සියලු ධූතාංග, සමාදාන

චේතනා වශයෙන් එක්වැදෑරුම්ය. ධූතාංගය රකින කල ඒ ධූතාංගධරයාගේ සිතෙහි ඇතිවූ යම් චේතනාවක්වේද එය ධූතාංගයයි අටුවාවද කියයි.

විස්තර වශයෙන්:

භික්ෂුන්ට ධූතාංග දහතුණමද, භික්ෂුණීන්ට අටක්ද, සාමණේරයන්ට දොළොසක්ද, සික්ඛමානාවන්ට හා සාමණේරීන්ට සතක්ද, උපාසකයන්ට හා උපාසිකාවන්ට දෙකක්දැයි සතළිස්දෙකකි. ආරඤ්ඤාකංගයට සුදුසු ඵලිමහන් තැනක සොහොනක් ලබාගත හැකිනම්, එක භික්ෂුවකට ධූතාංග දහතුනම සමාදන්ව රැකිය හැක.

භික්ෂුණීන් විසින් ආරඤ්ඤාකංගය හා බලපවිෂාහත්තිකංගය නොරැකිය යුතුයැයි සිකපදයෙන්ම වළක්වන ලදී. අබ්භෝකාසික-රුක්ඛමූලික-සෝසානික යන අංග තුන, එක්ව විසීමට සුදුසු සමාන අදහස් ඇති දෙවැන්නකු සොයා ගැනීම අපහසු බැවින් භික්ෂුණීන්ට ඒ අංග තුන සමාදන්ව විසීම අමාරුය. අපහසුවෙන් නමුත් එවැනි කෙනෙක් ලබා ගත්තත් තව කෙනෙක් සමග එකට විසීමෙන් ධූතාංග රැකීමෙහි ප්‍රයෝජනයක් නැත. එබැවින් මේ තුන හා මුල කී දෙක හැර අනික් අට භික්ෂුණීන්ට රැක්ක හැක.

තේව්වරිකංගය හැර සෙසු දොළොස සාමණේරයන්ට රැක්ක හැක.

සික්ඛමානාවන්ට හා සාමණේරීන්ට තේව්වරිකංගයද භික්ෂුණීන්ට තහනම් කළ පසද යන සය හැර අනික් අංග රැක්ක හැක.

උපාසක උපාසිකාවන්ට ඒකාසනික-පත්තපිණ්ඩික යන අංග දෙක පමණක් රැක්ක හැක. මෙසේ විස්තර වශයෙන් ධූතාංග සතළිස් දෙකකි.

මෙතෙකින් ධූතාංග කථාව දක්වන ලදී.

සප්පත ප්‍රමෝදය පිණිස කළ විශුද්ධි මාර්ගයේ ධූතාංග නිද්දේස නම්වූ දෙවෙනි පරිච්ඡේදයයි.

3. කම්මට්ඨානගහණ නිද්දේස.

ධුතාංග රැකීමෙන් සම්පාදනය කළ අපිස් බැව් ආදී ගුණයෙන් පිරිසුදු කළ සිවු පිරිසිදු සීලයෙහි පිහිටියහු විසින් මුලින් කී ගාරාවෙහි නුවණ ඇති සත්වතෙම සීලයෙහි පිහිටා සමාධියද විපස්සනාවද වඩන්නේ" යනු වදාළ හෙයින් සිත මුල්කොට ගෙන දක්වන ලද සමාධිය වැඩිය යුතුය. එය ගාරාවෙහි කොටින් දැක්වූ බැවින් භාවනා කිරීමට තබා දැන ගැනීම පවා දුෂ්කරය. ඒ සමාධිය පිළිබඳ විස්තරයද වඩන ක්‍රමයද ප්‍රශ්නෝත්තර වශයෙන් මෙහි දක්වනු ලැබේ.

1 සමාධි නම් කිම?

2 කවර අර්ථයකින් සමාධියයි කියයිද?

3 සමාධිය පිළිබඳ ලක්ෂණ-රස පව්වුපට්ඨාන-පදට්ඨානයෝ කවරහුද?

4 සමාධිය කී ආකාරද?

5 සමාධිය කෙසේ කිලුටු වේද?

6 සමාධිය කෙසේ පිරිසිදුවේද?

7 සමාධිය වැඩියයුතු කෙසේද?

8 සමාධි භාවනාවෙහි ආනිසංස කවරහුද?

1 සමාධි නම් කිම?

සමාධිය නොයෙක් ආකාරය. ඒ සියල්ල විචරණය කරන්ට යාමෙන් බලාපොරොත්තුවන අර්ථය සිද්ධ නොවන්නේය. එයින් මුළාවටද පැමිණිය හැක. එබැවින් මෙතැනට උවමනා අර්ථය පමණක් කියමි.

කුසල් සිත් පිළිබඳ සිතේ ඇතිවන එකඟ බවයි.

2 කවර අර්ථයකින් සමාධියයි කියයිද?

චිත්තචේතසිකයන් ඔබ මොබ විසිරයා නොදී එක අරමුණක රැස්කොට තැබීමයයි කියනලද සමාධාන අර්ථයකින් සමාධියයි කියයි. සමාදාන නම්: යම් ධර්මයක බලයෙන් චිත්තචේතසිකයෝ එක අරමුණක සමව-මනාකොට-නොවිසිර පවතිද එයයි.

3 සමාධිය පිළිබඳ ලක්ඛණ-රස-පවිච්ඡපට්ඨාන-පදට්ඨානයෝ කවරහුද?

චිත්ත චේතසිකයන්ගේ නොයෙක් අරමුණුවල නො විසිර පවත්නා බව හෙවත් සංහුන් බව "ලක්ඛණ"ය හෙවත් ස්වභාවයයි. චිත්ත චේතසිකයන්ගේ නොසන්සුන් බව නැති කිරීම "රස"ය හෙවත් කෘත්‍යයයි. උඩගු බැව් ආදියෙන් සිත කම්පා නොවීම, නොසැලීම "පවිච්ඡපට්ඨාන" හෙවත් වැටහෙන කාරණය හෝ එලයයි. සැපය "පදට්ඨාන" යයි හෙවත් ආසන්න කාරණයයි.

4 සමාධිය කී වැදෑරුම්ද?

නො විසිර පවත්නා ස්වභාවයෙන් සමාධිය එක් වැදෑරුමය.

උපචාර-අප්පණා,

ලෝකිය-ලෝකුත්තර,

සප්පිතික-නිප්පිතික,

සුඛසහගත-උපෙක්ඛාසහගත

සමාධි ආදී වශයෙන් දෙවැදෑරුමය.

හිත-මජ්ඣිම-පණීත,

සවිතක්ක සවිචාර-අවිතක්ක විචාරමත්ත-අවිතක්ක අවිචාර,

පිතිසහගත-සුඛසහගත-උපෙක්ඛාසහගත

පරිත්ත-මහග්ගත-අප්පමාණ

සමාධි ආදී වශයෙන් තෙවැදෑරුමය.

දුක්ඛාපට්පදාදන්ධාහිඤ්ඤා-දුක්ඛාපට්පදාබ්ච්ඡා හිඤ්ඤා

සුඛාපට්පදාදන්ධාහිඤ්ඤා-සුඛාපට්පදාබ්ච්ඡාහිඤ්ඤා

පරිත්ත පරිත්තාරම්මණ-පරිත්ත අප්පමාණාරම්මණ-අප්පමාණ පරිත්තාරම්මණ-අප්පමාණ අප්පමාණාරම්මණ,

පඨමජ්ඣාන-දුතිය ජ්ඣාන-තතියක්ඛාන-චතුත්ථජ්ඣාන භානභාගිය-ධීතිභාගිය-විසේසභාගිය-නිබ්බේධ භාගිය,

කාමාවචර-රූපාවචර-අරූපාවචර-අපරියාපන්න, ඡන්ද-චිත්ත-චිරිය-වීමංසා

සමාධි ආදී වශයෙන් සිව්වැදෑරුමය.

පඨමජ්ඣාන-දුතියජ්ඣාන-තතියජ්ඣාන-චතුත්ථජ්ඣාන පඤ්චමජ්ඣාන

සමාධි ආදී වශයෙන් පස්වැදෑරුම්ය.

මොවුනතුරෙන් එකාකාරයයි දැක්වූ කොටස කියා ඇත දෙයාකාරයයි දැක්වූ කොටසෙහි:

1 උපචාර 2 අප්පණා සමාධි:

බුද්ධ-ධම්ම-සංඝ-සීල-වාග-දෙවතා යන අනුස්සති සයේද, මරණසති-උපසමානුස්සති-ආභාරේපටික්කුල සඤ්ඤා-වතුධාතුවවත්ථාන යන මොවුන්ගේද වශයෙන් අප්පණාසමාධින්ට මුලින් ඇතිවන සිතේ එකඟ බව "උපචාර සමාධි"යයි. පරිකම්මයට අනතුරුව සිතේ ඇතිවන එකඟ බව "අප්පණාසමාධි"යයි.

1 ලෝකිය 2 ලෝකුත්තර සමාධි:-

කාම-රූප-අරූප යන ලෝක තුන පිළිබඳව ඇතිවන කුසල් සිත්වල එකඟබව "ලෝකිය සමාධි"යයි සෝවාන් ආදී ආයඨි මාර්ග පිළිබඳව ඇතිවන එකඟ බව "ලෝකුත්තර සමාධි"යයි.

1 සප්පිතික 2 නිප්පිතික සමාධි:

වතුක්කතය වශයෙන් පළමුවන-දෙවන-ධ්‍යානයන්හිද, පඤ්චකතය වශයෙන් පළමුවන-දෙවන-තුන්වන ධ්‍යානයන්හිද එකඟ බව "සප්පිතික සමාධි"යයි. සෙසු ධ්‍යානවල එකඟ බව "නිප්පිතික සමාධි"යයි උපචාර සමාධිය සප්පිතිකද-නිප්පිතිකද වෙයි.

1 සුඛසහගත 2 උපෙක්ඛා සහගත සමාධි-

වතුක්කතයෙහි මූල පටන් ධ්‍යාන තුනකද, පඤ්චකතයෙහි මූල පටන් ධ්‍යාන සතරකද එකඟ බව, 'සුඛසහගත සමාධි'යයි සෙසු ධ්‍යානයන්හි එකඟබව "උපෙක්ඛාසහගත සමාධිය"යි උපචාර සමාධිය සුඛසහගතද උපෙක්ඛා සහගතද වෙයි.

තෙපරිදියයි දැක්වූ කොටසෙහි:

1 හීන 2 මජ්ඣිම 3 පණීත සමාධි:

භාවනා වැඩිමෙන් ලැබූ කෙණෙහිම සමාධිය 'හීන'ය අතිශයින් භාවිත නොකළ සමාධිය "මජ්ඣිම"ය. සියලු ආකාරයෙන් භාවිත කළ සමාධිය "පණීත"ය.

1 සවිතක්ක-සවිචාර 2 අවිතක්ක-විචාරමත්ත 3 අවිතක්ක-අවිචාර සමාධි:-

උපචාර සමාධිය සමග පටිමජ්ඣාන සමාධිය "අවිතක්ක සච්චාර සමාධි" යයි. පඤ්චකනයෙහි දුතියජ්ඣාන සමාධිය "අවිතක්ක විචාරමත්ත" සමාධියයි. එනම් විචාරයෙහි නොව විතක්කයෙහි පමණක් ආදීනව දැක එය පමණක් නැති කරණු කැමතිව පටිමජ්ඣානය ඉක්මවා දුතියජ්ඣානය ලබයිද ඔහුගේ සමාධියයි. චතුක්කනය වශයෙන් දෙවන තුන්වන සතරවන ධ්‍යානයන්හිද, පඤ්චකනය වශයෙන් තුන්වන සතරවන පස්වන ධ්‍යානයන්හිද ඇතිවන සිතේ එකඟ බව 'අවිතක්ක අච්චාර සමාධි' යයි.

1 ජිතිසහගත, 2 සුඛ සහගත, 3 උපෙක්ඛා සහගත සමාධි-චතුක්කනය වශයෙන් පළමුවන දෙවන ධ්‍යානයන්හිද, පඤ්චකනය වශයෙන් පළමුවන දෙවන තුන්වන ධ්‍යානයන්හිද සිතේ එකඟ බව "ජිති සහගත සමාධි" යයි. චතුක්කනය වශයෙන් තුන්වන ධ්‍යානයෙහිද, පඤ්චකනය වශයෙන් සතරවන ධ්‍යානයෙහිද සිතේ එකඟ බව "සුඛ සහගත සමාධි" යයි. චතුක්කනය වශයෙන් සතරවන ධ්‍යානයෙහිද, පඤ්චකනය වශයෙන් පස්වන ධ්‍යානයෙහිද සිතේ එකඟ බව "උපෙක්ඛාසහගත සමාධි" යයි. උපචාර සමාධිය ජිති-සුඛ සහගතද උපෙක්ඛාසහගතද වෙයි.

1 පරිත්ත, 2 මහග්ගත, 3 අප්පමාණ සමාධි:-

උපචාර ධ්‍යානයෙහි යෙදුනු සිතේ එකඟ බව කාමාවචර බැවින් "පරිත්ත සමාධි" යයි. රූපාවචර අරූපාවචර කුසල සිත් පිළිබඳ එකඟ බව "මහග්ගත සමාධි" යයි. සෝවාන් ආදි මාර්ග පිළිබඳ එකඟ බව "අප්පමාණ සමාධි" යයි.

සතර පරිදියයි දැක්වූ කොටසෙහි:

- 1 දුක්ඛ පිළිපැදීම හා මද අභිඤ්ඤාව ඇති සමාධියක්ද,
- 2 දුක්ඛ පිළිපැදීම හා යුහුසුඵල අභිඤ්ඤාව ඇති සමාධියක්ද,
- 3 සැපවූ පිළිපැදීම හා මද අභිඤ්ඤාව ඇති සමාධියක්ද,
- 4 සැපවූ පිළිපැදීම හා යුහුසුඵල අභිඤ්ඤාව ඇති සමාධියක්ද ඇත.

මෙහි පිළිපැදීම නම්: ධ්‍යාන භාවනා කරන්නන්ගේ පශ්චි කසිණාදියෙන් කරන පළමුවන භාවනාවේ පටන් ඒ ඒ ධ්‍යානයාගේ උපචාර සිත තෙක් පැවති සමාධි භාවනාවය.

අභිඤ්ඤා නම්: උපචාර සිතේ පටන් අප්පණා සිත තෙක් පැවති පඤ්ඤාවේනසිකයෝය (නුවණය.)

දුක්ඛ පිළිපැදීම නම්: සමාධි භාවනාවයයි කියනලද මේ පිළිපැදීමට කාමාදී පඤ්චනිවරණ සහිත විතක්ක විචාරාදී විරුද්ධ ධර්මයන්ගේ පැවැත්ම බහුල බැවින් ඇතැම් යෝගාවචරයන්ට සමාධි භාවනාවට අපහසු බවය.

සැපවූ පිළිපැදීම නම්: සමාධි භාවනාවට නිවරණාදී විරුද්ධ ධර්මයන්ගේ වැඩි බවක් නැතිව පහසු ඇතිවීමය.

ඇතැම් කෙනෙකුන්ට අභිඤ්ඤාව අඩු වෙයි. ඇතැම් කෙනෙකුන්ට ඉක්මන් වෙයි.

යම් කෙනෙක් මතු දැක්වෙන සප්පාය-අසප්පායයන්හිද පළිබෝධ නැතිකිරීම ආදී මුල් කටයුතු වලද, අප්පණාකෝසල්ලයන්හිද සේවනය නොලබන්ද ඔවුන්ගේ පිළිපැදීම දුකය, අභිඤ්ඤාවද මදය.

සුදුසු සප්පාය සේවනය ලබන්නවුන්ගේ පිළිපැදීම සැපය, අභිඤ්ඤාවද ඉක්මන්ය.

යම් කෙනෙක් පළමුකොට සප්පාය සේවනය නොලැබ පසුව ලබන්ද, පළමුකොට සප්පාය ලැබ පසුව නොලබන්ද ඔවුන්ට දුක්ඛ පිළිපැදීම හා යුහුසුළු අභිඤ්ඤාව හෝ සැපවූ පිළිපැදීම හා යුහුසුළු අභිඤ්ඤාව හෝ මිශ්‍රව ඇතිවෙයි.

පළිබෝධ (භාවනා කිරීමට ඇති අපහසුකම්) නැතිකර නොගෙන පළමු කටයුතුද සලස්වා නොගෙන භාවනාවෙහි යෙදෙන්නවුන්ගේ පිළිපැදීම දුකය.

එසේ සම්පාදනය කරගෙන භාවනාවෙහි යෙදෙන්නවුන්ගේ පිළිපැදීම සැපය.

අප්පණාකෝසල්ල සම්පාදනය නොකරන්නවුන්ගේ අභිඤ්ඤාව මදය.

අප්පණාකෝසල්ල සම්පාදනය කරන්නවුන්ගේ අභිඤ්ඤාව යුහුසුළුය. මේ දෙක මිශ්‍රවීමෙන් අනික් දෙක ඇතිවෙයි.

තවද තණ්හා-අවිජ්ජා වශයෙන්ද සමථ-විපස්සනාධිකාර වශයෙන්ද, මොවුන්ගේ ප්‍රභේද දතයුතුයි.

තණ්හාව අධික පුද්ගලයන්ගේ පිළිපැදීම දුකය.

තණ්හාව අධික නොවූ පුද්ගලයන්ගේ පිළිපැදීම සැපය.

අවිජ්ජාව අධික පුද්ගලයන්ගේ අභිඤ්ඤාව මදය.

අවිජ්ජාව අධික නොවූ පුද්ගලයන්ගේ අභිඤ්ඤාව යුහුසුඵය.

පෙර ජාතිවල සමථ භාවනා වැඩිම පුරුදු නොකළ පුද්ගලයන්ගේ පිළිපැදීම දුකය.

පෙර ජාතිවල සමථ භාවනා වැඩිම පුරුදු කළ පුද්ගලයන්ගේ පිළිපැදීම සැපය.

පෙර ජාතිවල විදර්ශනා වැඩිම පුරුදු නොකළ පුද්ගලයන්ගේ අභිඤ්ඤාව මදය.

පෙර ජාතිවල විදර්ශනා වැඩිම පුරුදුකළ පුද්ගලයන්ගේ අභිඤ්ඤාව යුහුසුඵය.

කාමාදී කෙලෙස් ඉඳුරන් වැඩි සැදැහැ අඩු පුද්ගලයන්ගේ පිළිපැදීම දුකය-අභිඤ්ඤාව මදය.

කාමාදී කෙලෙස් ඉඳුරන් අඩු, සැදැහැ වැඩි පුද්ගලයන්ගේ පිළිපැදීම සැපය-අභිඤ්ඤාව මදය.

මේ දෙක මිශ්‍රවීමෙන් අනික් දෙක ලැබෙයි.

මෙසේ දැක්වූ පටිපදා-අභිඤ්ඤා දෙක අතරෙන් යමෙක් දුක්වූ පිළිපැදීමෙන්ද, මද අභිඤ්ඤායෙන්ද, සමාධිය ලබන්ද ඒ සමාධිය "දුක්ඛාපටිපදා-දන්ධාභිඤ්ඤා"යි කියනු ලැබේ. සෙස්සද මෙසේයි.

ද්විතීය චතුෂ්කය

1 පරිත්ත පරිත්තාරම්මණ

2 පරිත්ත අප්පමාණාරම්මණ

3 අප්පමාණ පරිත්තාරම්මණ

4 අප්පමාණ අප්පමාණාරම්මණ සමාධි:-

1 නුපුරුදු නොවැඩූ අරමුණු ඇති සමාධිය,

2 පුරුදු වැඩූ අරමුණු ඇති සමාධිය,

3 මනාව පුරුදු කළ නොවැඩූ අරමුණු ඇති සමාධිය,

4 මනාව පුරුදු කළ වැඩූ අරමුණු ඇති සමාධියයි.

සමාධි සතරාකාර වේ.

හිතට වසඟ නොවූ මතු ධ්‍යාන ලබාගැනීමට නොහැකි සමාධිය පරිත්තය. මනාකොට නොවැඩූ අරමුණෙහි පැවති සමාධිය පරිත්තාරම්මණය, මනාව පුරුදුකළ මතු ධ්‍යාන ලැබීමට හැකි සමාධිය අප්පමාණය, මනාව වැඩූ අරමුණෙහි පැවති සමාධිය අප්පමාණාරම්මණය. අනික් දෙක මිශ්‍රවීමෙන් ලැබෙයි.

තෘතීය චතුෂ්කය

ධ්‍යානාංග සතර වශයෙන් සමාධි සතරාකාර වේ.

1 කාමාදී පඤ්චවිවරණයන් යටපත් කළ විතක්ක-විචාර-පිති-සුඛ ඒකග්ගතා යන අංග පසින් යුක්තවූයේ "පද්මප්ඤ්ඤාන සමාධි" යයි.

2 විතක්ක විචාර සංසිද්ධිවීමෙන් පිති-සුඛ-ඒකග්ගතා යන අංග තුනෙන් යුක්තවූයේ "දුතියප්ඤ්ඤාන සමාධි" යයි.

3 පිති සංසිද්ධිවීමෙන් සුඛ-ඒකග්ගතා යන අංග දෙකින් යුක්තවූයේ "තතියප්ඤ්ඤාන සමාධි" යයි.

4 සුඛ සංසිද්ධිවීමෙන් උපෙක්ඛා-ඒකග්ගතා යන අංග දෙකින් යුක්තවූයේ "චතුත්ථප්ඤ්ඤාන සමාධි" යයි.

චතුර්ථ චතුෂ්කය

1 භානභාගිය, 2 ධීනිභාගිය, 3 විසේසභාගිය 4 නිබ්බේධභාගිය සමාධි:

1 පිරිහීමට සෛවුන සමාධිය "භානභාගිය" වෙයි. මෙය ධ්‍යානයන්ට පසම්තුරු කාමාදී නිවරණ විතක්ක විචාරාදීන්ගේ පැවැත්මෙන් වෙයි.

2 පිරිහීමෙන් හෝ දියුණුවක් නැති ලැබුවනම සිටි සමාධිය "ධීනිභාගිය" වෙයි. මෙය ඒ ඒ ධ්‍යානයට සුදුසු සිතිය පිහිටුවීම වශයෙන් ඇතිවෙයි.

3 දියුණුවන මතු මගපල ලැබීමට හේතුවන සමාධිය "විසේසභාගිය" වෙයි.

4 නිවන් අවබෝධ කරගැනීමට හේතුවන සමාධිය "නිබ්බේධභාගිය" වෙයි.

පඤ්චම චතුෂ්කය

1 කාමාවචර, 2 රූපාවචර, 3 අරූපාවචර, 4 අපරියාපන්න සමාධි;-

1 උපචාර ධ්‍යාන සිත හා යෙදුනු එකඟ බව ඇති සමාධිය කාමාවචරය.

2 රූපාවචර කුසල් සිත්වල පැවති එකඟ බව හා යෙදුනු සමාධිය රූපාවචරය.

3 අරූපාවචර කුසල් සිත්වල පැවති එකඟ බව හා යෙදුනු සමාධිය අරූපාවචරය.

4 ලෝකෝත්තර සිත්වල පැවති එකඟ බව හා යෙදුනු සමාධිය අපරියාපන්නය.

ෂ්ඨ චතුෂ්කය

1 ඡන්ද, 2 විරිය, 3 චිත්ත, 4 විමංසා සමාධි:

1 ඡන්දය (කැමැත්ත) අධිපති කොට ගෙන ලබන සමාධිය.

2 විශ්චය මුල්කොට ගෙන ලබන සමාධිය.

3 සිත මුල්කොට ගෙන ලබන සමාධිය.

4 ප්‍රඥාව නුවණ මුල්කොට ගෙන ලබන සමාධිය.

පඤ්චවිධ සමාධි

1 පඨමච්ඡේදාන, 2 දුතියච්ඡේදාන, 3 තතියච්ඡේදාන 4 චතුත්ථච්ඡේදාන, 5 පඤ්චමච්ඡේදාන සමාධි:-

1 චිතක්ක-විචාර-පීති-සුඛ-ඒකග්ගතා යන අංග පසෙන් යුක්ත පඨමච්ඡේදාන සමාධියයි.

2 චිතක්කය් පමණක් ඉක්මීමෙන් විචාර-පීති-සුඛ-ඒකග්ගතා යන අංග සතරෙන් යුක්ත දුතියච්ඡේදාන සමාධියයි.

3 විචාරයද ඉක්මීමෙන් පීති-සුඛ-ඒකග්ගතා යන අංග තුනෙන් යුක්ත තතියච්ඡේදාන සමාධියයි.

4 පීතියද ඉක්මීමෙන් සුඛ-ඒකග්ගතා යන අංග දෙකෙන් යුක්ත චතුත්ථච්ඡේදාන සමාධියයි.

5 සුඛද ඉක්මීමෙන් උපෙක්ඛා-ඒකග්ගතා යන අංග දෙකෙන් යුක්ත පඤ්චමච්ඡේදාන සමාධියයි.

සමාධි හෙද නිමි.

5 සමාධිය කෙසේ කිලටුවේද?

ඥාන විභංගයෙහි මෙසේ කියා තිබේ. "කිලිටි බව නම් භානභාගිය ධර්මයි. පිරිසිදු බව නම් විසේසභාගිය ධර්මයි. සමාධිය නිසා ධ්‍යානයට පැමිණි කෙනෙක් ධ්‍යානයට විරුද්ධ කම්සැප පිළිබඳව මෙනෙහි කිරීමෙන් සමාධිය කිලටුවෙයි. සමාධියෙන් පිරිහෙයි.

6 සමාධිය කෙසේ පිරිසිදු වේද?

පුරුදු ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් නැගී සිටි පුද්ගලයා අවිතක්ක සහගත සඤ්ඤාවන් ඇතිකිරීමෙන් ද්විතීය ධ්‍යානාදීහු කෙසේ උපදවන්නෙමිදෝ හෝයි, සිතමින් එයට උත්සාහ කිරීමෙන් සමාධිය පිරිසිදු වෙයි. ද්විතීය-තෘතීයාදී ධ්‍යානයන්ටද පැමිණිය හැක.

7 සමාධිය වැඩිය යුතු කෙසේද?

ලෝකික-ලෝකෝත්තර වශයෙන් දෙයාකාරවූ සමාධි අතුරෙන් ලෝකෝත්තර සමාධිය පසුව පඤ්ඤා භාවනායෙහි දැක්වෙයි. මෙහි දක්වන්නේ ලෝකික සමාධිය වඩන අයුරුය.

මේ සමාධිය වඩනු කැමති යෝගාවචරයා විසින් සීල නිද්දෙසයෙහි දැක්වූ පරිදි පිරිසිදු සීලයෙහි පිහිටා සිට දස පළිබෝධයන් අතුරෙන් එක් පළිබෝධයක් හෝ ඇත්තේ නම් එයද නැතිකොට කර්මස්ථාන උගන්වන කලාණුමිත්‍ර ගුරුවරයෙකු වෙත පැමිණ සහළුස් කර්මස්ථාන අතුරෙන් නමාගේ වර්තයට සුදුසු එක්තරා කර්මස්ථානයක් ඉගෙන සමාධි භාවනාවට නොසුදුසු අටළොස් විහාර අත්හැර පඤ්චාංගයෙන් යුත් සුදුසු විහාරයක හෝ, අන්තෑනක වසමින් සුලු පළිබෝධ දුරුකොට හිසකෙස් නියපොතු දික්ව ඇත්තේ නම් ඒවාද කපාදමා, සිවුරු අපිරිසිදු නම් ඒවාද සෝදාගෙන, භාවනා ක්‍රමය නොපිරිහෙලා භාවනා කළ යුතුය. මේ ඉතා සැකෙවිත්ය. විස්තරය මෙසේ දත යුතුයි.

දසපළිබෝධ (භාවනා කරන පැවිද්දෙකුට ඇතිවන කරදර-හිරිහැර දසයකි)

1 ආවාසය, 2 කුලය, 3 ලාභය, 4 ගණය, 5 නවකම්ය, 6 ගම්නය, 7 ඤාතිය, 8 ආබාධය, 9 ග්‍රන්ථය, 10 ඉද්ධිය යන දසයයි

ආවාස:

1 ආවාස නම්: එක කුඩා ගෙයක් හෝ, පිරිවෙණක් හෝ, සංඝාරාමයකි. එය හැම කෙනෙකුටම පළිබෝධ නොවෙයි.

යම් භික්ෂුවක් තමා වසන පන්සලෙහි හෝ, ආරාමයෙහි හෝ, ආවාසයෙහි හෝ, වෙහෙර විහාර ආදියෙහි හෝ, අලුත් වැඩ කටයුතුවල යෙදී වසන්නේද, බොහෝ බඩු රැස්කොට තබන්නේද ඒ ගැණ බලාපොරොත්තු ඇති භික්ෂුවට ආවාසය භාවනා කිරීමට බාධාවකි. එවැනි බලාපොරොත්තුවක් නැති කෙනෙකුට බාධාවක් නැත.

ආරාමයක විසුවත් භාවනාවට බාධාවක් නොවූ

භික්ෂුවගේ කථාව

අනුරාධපුරයෙන් නික්ම කුලදරුවෝ දෙදෙනෙක් ථූපාරාමයෙහි පැවිදිවූහ. ඔවුන් අතුරෙන් එක් නමෙක් උභය ප්‍රාතිමොක්ෂ ප්‍රගුණ කොට පස් වස් වීමෙන් පවාරණය කොට පාවිනඛණ්ඩරාජී නම් තැනට වාසය පිණිස ගියේය. අනෙක් නම ථූපාරාමයෙහිම විසිය. පාවිනකණ්ඩරාජීයට ගිය භික්ෂු එහිම කලක් වැස ස්ථවිර භාවයටද පැමිණ "මේ ස්ථානය විවේකයට සුදුසුය. මගේ යහළුවන් වහන්සේට ඒ බව දන්වමි"යි සිතා ථූපාරාමයට ගියේය. එන්නාවූම උන්වහන්සේ දැක සමානවස්සික තෙරුන්වහන්සේ පෙර ගමන් ගොස් පා සිවුරු පිළිගනිමින් වත් පිළිවෙත් කළ සේක. ආගන්තුක තෙරුන්වහන්සේ සෙනාසනයට ඇතුල්ව "මේ මෙහි බොහෝ කලක පටන් වසන්නෙකි. මගේ මිත්‍රයා මට දැන් ගිතෙල් හෝ පැණි හෝ වෙන පාන වර්ගයක් හෝ එවනවා ඇතැයි" සිතුවේය. රාත්‍රි ඉක්මණි. කිසිවක් නො ලැබුණේය. උදෑසන සිතන්නේ "දැන් උපස්ථායකයන් එවූ හඹු හා කැවුම් එවති"යි සිතුවේය. එවිටද එවන්නෝ නොවූහ. මෙහි නොඑවූවද ගමට ගිය කල ලබන්නෙමි වේදැයි උදෑසනම නෙවාසික භික්ෂු හා සමග ගමට පිවිසියේය.

මුළු විවීයක හැසිර කැඳිත්තක් ලදින් දෙදෙනා වහන්සේම එය ආසන ශාලාවෙක හිඳ වැළඳුවාහුය. "පේරු කැඳ නැතත් දහවල මනුෂ්‍යයෝ ප්‍රණීත හෝජන දෙති"යි ඔහු නැවත

සිතුවේය. දහවලද පිඩු පිණිස හැසිර ලද දෙයක්ම වළඳා "කිම, ස්වාමීනි, ඇමදාම මෙසේද යැපෙන්නේ" යයි ඇසුවේය. උන්වහන්සේ 'එසේය' යි කී සේක. "ස්වාමීනි, අප වසන පාචිනඛණ්ඩරාජිය මෙයට වඩා පහසුය. එහි වඩිනු මැනවැ" යි ආගන්තුක හික්ෂු කීයේය.

තෙරුන්වහන්සේ නුවර දකුණු දොරින් නික්ම ථූපාරාමයට යන මග හැර කුඹල්ගම මාර්ගයට පිළිපත් සේක. "ස්වාමීනි, කුමක් හෙයින් මේ මගට පිළිපත්තේදැ" යි විචාළ කල "ඇයි, ආයුෂ්මත්නි, පාචිනඛණ්ඩරාජිය වර්ණනා කෙළේ නොවේද? එහි යමු" යි කී සේක "ස්වාමීනි, මෙතෙක් කල් විසූ තැන කිම, වැඩි පිරිකරෙක් හේම නැද්දැ" යි ඇසූ කල "ආයුෂ්මත්නි, ඇද පුටු සාංඝිකය. එය අපි එද්දීම තැන්පත් කෙළෙමු. අන් කිසිවක් එහි නැතැ" යි කීයේය. "ස්වාමීනි මගේ සැරයටියද, තෙල්ගුලාවද වහන් උරයද එහිය" "ආයුෂ්මත්නි, එක දවසක් විසූ නොප එතෙක් බඩු එහි තබන ලද්දේදැ" යි ඇසූයේ 'එසේය' යි කීයේය. ආගන්තුක හික්ෂු පැහැදුණේය. හෙතෙම තෙරුන්වහන්සේ වැද "ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේ වැන්නවුන්ට ඇම තැන අරණ්‍යමය. ථූපාරාමය සතර බුදුවරුන් වහන්සේගේ ධාතු නිධාන ස්ථානයයි. ලෝවාමහාපායෙහි පහසුවෙන් ධර්මශ්‍රවණය කළ හැකිය. ඇමවේලේ රුවන්වැලි මහා චෛත්‍යයද, ස්ථවිර හික්ෂුන්ද, දක්නට ලැබෙයි. එතැන බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මාන කාලය වැනිය. ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේ මෙහිම වසනු මැනව. අපි යමිහ" යි දෙවන දවසෙහි පා සිවුරු ගෙන තෙමීම පාචිනඛණ්ඩරාජියට ගියේය. මෙබන්දන්ට කෙබඳු ආවාසයෙකුත් පළිබොධ පිණිස නොවන්නේය.

2 කුල (නෑදෑ ගෙදර හෝ උපස්ථාන කරන ගෙදර)

ඇතැම් හික්ෂුවක් තමාගේ නෑදෑයන් හා දායකයන් සමග නිතර ඇසුරුකරමින් ඔවුන්ගෙන් වෙන්ව කිසිවක් නොකර ඔවුන්ගේ කටයුතුවලද යෙදෙමින් වසයි. ගෙදරවල මිනිසුන් නැතුව අසල විහාරයකට බණ ඇසීමට පවා නොයයි. ඒ හික්ෂුවට එය භාවනාවට බාධාවකි. කෝරණක වෙහෙර වැසි

මහතෙරුන්ගේ බෑනණු හික්ෂුවට මෙන් ඇතැම් හික්ෂුන්ට දෙමවුපියෝ පවා බාධා නොවෙත්.

කෝරණක වෙහෙර වැසි මහතෙරුන්ගේ සොහොයුරියකගේ පුතෙක් උන්වහන්සේ වෙත පැවිදිව බණ දහම් ඉගෙනීමට රුහුණට ගියේය. තෙරුන්ගේ සොහොයුරිය නිතර තම පුත් හිමියන් ගැණ අසයි. එක් දිනක් මහතෙර කුඩා හිමි කැඳවාගෙන එනු පිණිස රුහුණට යන්ට පිටත්විය. කුඩා හිමිද තෙරුන් සහ මවු පියන් දැකීමට ගමට එන්ට පිටත්විය. දෙදෙනම මහවැලි ගංතෙර මගදී හමුවූහ.

මහතෙර කුඩාතම දැක "ඔබගේ මවු නිතර ඔබ ගැණ අසන්නීය. එහෙයින් ගමට ගොස් එව"යි බෑනණුවන් පිටත් කර මහතෙර රුහුණට ගියේය. කුඩා හිමිද ගමට යනවිට වස් වසන දිනය වී. වස් එළඹීමට ආරාධනාකළේ පියා සෑදවූ ආවාසයෙහිය. වස් විසූදා දිනපතා ගෙදරට පිණ්ඩපාතය වඩින ලෙස ආරාධනා කළේය. නමුත් තමා පුත්‍රයා බව ඒ දෙපලට නො හැඟවීය. තුන් මාසයක් ගෙදරින් පිණ්ඩපාතය වළඳා වස් අවසාන දිනයෙහි ලැබුණු නවරියන් රෙදිකැබැල්ලත් රැගෙන නැවතත් රුහුණට යන්ට පිටත්විය. මහතෙරද රුහුණේ සිට ගමට එන්ට පිටත්විය. පෙර මෙන් දෙනම මගදී මුනගැසී තොරතුරු විචාරා කුඩා හිමිට පුදා තිබූ රෙදිකැබැල්ලද මහ තෙරුන්ටදී කුඩා හිමි රුහුණටද මහතෙර ගමටද ගියේය. කුඩා හිමිගේ මවු මගදී මහතෙර දුටු කෙනෙහි "මගේ කුඩා හිමි කොයිදැ?"යි කියා හැඬුවාය. "තුන්මසක් මෙහි සිට ගියේ ඒ නමයයි" තමන්ට දී තුබූ රෙදිකැල්ලත් පෙන්වීය. බොහෝ කලක් නොදැක සිටි නිසා අදුනාගන්ට නොහැකිවිය. ඒ කුඩා හිමි පින්කම්හි කුසල විපාක අඩුවේයයි තමා පුතා බව නොහැඟ විය. මෑණියෝ කරුණ දැන "අහෝ! මාගේ පුතා පුදුම ගුණවතෙකැ"යි කියා සතුටු වූවාය.

මෙබඳු හික්ෂුන්ට කුලය බාධා නැත.

3 ලාභ නම් සිව්පසයයි. (සිව්පසය ලැබීමෙන් ඇතිවන බාධා)

පින් ඇති හික්ෂුන්ට ගිය ගිය තැන මනුෂ්‍යයෝ මහා පිරිකරත් සමග ප්‍රත්‍යය පිළිගන්වති. ඔව්හු දායකයන්ට අනුමෙවෙති කරමින් බණ වදාරමින් ශ්‍රමණ ධර්මය පුරාගන්නට අවකාශ නොලබති. අරුණෝද්ගමනෙහි පටන් පෙරයම දක්වා මිනිසුන් හා එක්ව හැනීම නොනවතී. දෙවන දිනද ඉතා උදෑසන ප්‍රත්‍යය ලොල පිණ්ඩපාතික හික්ෂුන් අවුත් "ස්වාමීනි, අසවල් උපාසකයාණෝ අසවල් උපාසිකාවෝ අසවල් මැති කුමාණෝ අසවල් මන්ත්‍රී දියණියෝ ඔබවහන්සේ දැකගන්නට කැමැත්තෙන් සිටිති"යි කියති. ඔව්හුද "ඇවැත්නි, පා සිවුරු ගනිව්"යි කියමින් ගමනටම සැරසී ගනිති. එහිම යෙදීම වෙන්. මෙසේ ඇතිකල්හි ඔවුනට ඒ බාධාවන්නාහ. එබැවින් ගණ කටයුතු හැරපියා කිසිවකු නොහඳුනන තැනකට වී තනිව විසිය යුතුයි. එසේවූ කල්හි ඒ ලාභ පළිබෝධ සිද්ධියන්තේය.

4 ගණ නම් සූත්‍රාන්ත හෝ අභිධර්ම හදාරණ ගණයාය. ඔවුනට පාඩම් කරවීම හා එයට අර්ථ කියාදීමෙන් යම් කෙනෙක් මහණදම් පිරීමට අවකාශ නොලබන්ද එබන්දන්ට ගණයා බාධා වන්නේය. ඒ ගණ බාධාව සිදුගන්නා ක්‍රමය මෙසේය, හික්ෂුහු පාඩම් කිරීමෙන් හෝ අර්ථ කීමෙන් වැඩි කොටසක් උගත්හු නම් උගන්නට තිබෙන සෙසු කොටස ස්වල්ප නම් එයද නිම කරදී අරණ්‍ය ගතවිය යුතුයි. ඉදින් උගත් කොටස ස්වල්ප නම් වැඩි කොටසක් උගන්නට ඇත්නම් යොදුනක් අතුර වසන අන්‍ය ගණවාචක හික්ෂුවක් කරා එළඹ "ආයුෂ්මතුන් වහන්සේ මේ නම්ලාට පෙළ කියාදීමෙන් සංග්‍රහ කරන සේක්වා"යි කිය යුතුයි. එසේත් නොලබත් නම් "ඇවැත්නි, මට කටයුත්තක් ඇත. තොපි පහසු තැන් බලා යව්"යයි කියා ගණයා හැරදමා ස්වකීය මහණුවම කර ගතයුතුයි.

5 නවකම්: (පන්සල් ආරාමවල වෙහෙර විහාර සැදවීම් හා අලුත්වැඩියා කරවීම්)

නොයෙක් වෙහෙර විහාර ගොඩනැගිලි ඇති පන්සල්වල ඒවායේ ජරාවාස හැර අලුත්වැඩියා කරවීම හෝ, අලුත් ගොඩනැගිලි සැදවීමට හෝ පටන්ගත් හික්ෂුවට වඩු ආදී කම්කරුවන්ගෙන් ඔවුන්ට උවමනා දෙය සැපයීමට පීඩා

ඇතිවෙයි. පටන්ගත් වැඩවලින් ඉතුරුව ඇත්තේ ස්වල්පය නම් ඒවා ඉක්මණින් නිමකළ යුතුය. බොහොමයක් ඉතුරු වී ඇත්නම් ඒ පන්සල් සඟසතු නම්, සංඝයාට හෝ සංඝයාගේ භාරකාරයන්ට හෝ පවරා විවේක ගෙන භාවනාවෙහි යෙදිය යුතුය.

6 අඩාන: නම් මාර්ග ගමනය

පැවිදි කිසි පිළිබඳව හෝ ප්‍රත්‍යය පිළිබඳව හෝ උවමනා යමක් නොලැබුනු විට ඉවසීම අමාරුය. වනයෙහි වසන හික්ෂුවකටද ගමන්යාමෙහි සිත් වළක්වාගැනීම අපහසුය.

තමාට යමක් උවමනා වුවහොත් එය නවත්වා ඉවසා දරා ගැනීම අපහසු නම් එහි ගොස් වහා එය රැගෙන හෝ ඉටුකරගෙන ආපසු ඇවිත් භාවනාවෙහි යෙදිය යුතුය.

7 ඤාති: නම් විභාරයෙහි ආවරිය-උපජ්ඣාය-සද්ධි විභාරික-අන්තෙවාසික-සමානුපජ්ඣායක-සමානාවරියක යන මොහුය ගෙදර: මව්පිය සහෝදර සහෝදරාදීහුය යන මොහුය. ඔවුන්ට ඇතිවන රෝග පීඩා ආදියකදී භාවනාකිරීමට ඇතිබාධා සංහිදුවා ගැනීමට උවමනා නම් පළමුකොට ඔවුන්ට උපස්ථාන කොට රෝගය සංසිදුවා ගතයුතුය. විශේෂයෙන් තමා උපසම්පදා කළ හෝ මහණ කළ ගුරුවරුන්ට රෝගයක් ඇතිවුවහොත්, කෙසේ නමුත් කැප සරුප් පරිදි උන්වහන්සේලා නිරෝග කරගත යුතුය. මව්පියාදීන්ටද එසේය. සොහොයුරන්ට ඔවුන් සතු බෙහෙත් ඇත්නම් පිළියෙල කොට දියයුතුය. එසේ නැත්නම් තමා සතු බෙහෙත් තිබේ නම් ඒවාද එතකලට දියයුතු තමා සතු බෙහෙත් නැත්නම් පිඩුසිඟාවත් සොයාදිය යුතුයි. නැවත දුනහොත් ගතයුතු නොඉල්විය යුතුය.

8 ආබාධ නම් මුල්වූ හෝ අනුබද්ධවූ හෝ යම්කිසි රෝගයෙකි. එය තමන් පෙළෙන්නේ බාධා පිණිස වන්නේය. ආබාධ පළිබෝධය සිදුලිය යුතු ක්‍රමය නම් එය සුවකර ගැනීමයි. ඉදින් කීප දවසක් බෙහෙත් කරන කල්හිදු ආබාධය සුව නොවේ නම් "මම තගේ දාසයෙක් හෝ බැළයෙක් හෝ නොවෙමි. අනාදිමත් සසර තාම පොෂ්‍යය කිරීමෙන් මම දුක් වින්දෙමි" යි ආත්මභාවයට ගරහා භාවනායෙහි යෙදිය යුතුයි.

9 ග්‍රන්ථ නම්: නිතර බණ දහම් ඉගෙනීමෙහි යෙදීමයි. කුන්ට්ටකයට අයත් පොත් නිතර කටපාඩම් කිරීම, එකට කීම, එහි අර්ථ පුරුදු කරගැනීම, නොතේරෙන තැන් ගුරුවරුන්ගෙන් ඇසීම ආදී වශයෙන් නිතර ඉගෙනීමෙහි යෙදීම භාවනාවට බාධාවකි.

එයට දෘෂ්ටාන්ත කථා මෙසේය.

මැදුම් සඟිය කට පාඩම්කර උගන්වන "දෙව" නම් තෙරුන්නාන්සේ ගල්වල වසන දෙව ස්ථවිරයන් වහන්සේ වෙත පැමිණ කර්මස්ථාන ඉල්ලූහ. උන්වහන්සේ ඇවැත්නි, තොපගේ ඉගෙනීම කෙතරම්දැ"යි විචාළසේක. "ස්වාමීනි, මට මැදුම් සඟිය ප්‍රශංසා"යි ඔහු පිළිතුරු දුනි. "ඇවැත්නි, මේ මැදුම් සඟි පරිහරණය දුෂ්කරය. මූලපණ්ණාසකය සප්තකායනය කරත්. මප්පධිම පණ්ණාසකයද එය සප්තකායනය කරත්. උපරිපණ්ණාසකයද නැඟී එන්නේය. තොපට කවර කර්මස්ථානදැ"යි උන්වහන්සේ කීසේක. "ස්වාමීනි, නහමක් එසේ සිතන්න. ඔබවහන්සේගෙන් කර්මස්ථාන ලබාගෙන මැදුම් සඟිය දිසාවත් නොබලමි' කමටහන් ගෙන අවුරුදු දහ නවයක් සප්තකායනය නොකොට විසිවන වසෙහි රහත්ව සප්තකායනය පිණිස පැමිණි භික්ෂූන්ට කියන සේක් ඇවැත්නි, පයඝාප්තිය නොබැලීමෙන් මට විසි වසෙක් ඉක්මුණේය. එහෙත් මට එහි පුරුදුකම් ඇත. ආරම්භ කරව"යි කියා මූල පටන් අග තෙක් එක අකුරකුත් නොවරදවා කීහ.

තවද කැරළිගිරි වෙහෙර විසූ නාග ස්ථවිරයන්වහන්සේ අටළොස්වසක් පයඝාප්ති හැරපියා භික්ෂූන්ට ධාතු කථා දෙසූහ. අනුරාධපුර වැසි තෙරවරුන් හා සමග ඉගෙනීම ගලපා බැලූකල වෙනසක් නොවීය.

තවද මහවෙහෙර වැසි ත්‍රිපිටක මූලාභය තෙරුන් වහන්සේ අටුවා නොඉගෙනම "පස්මහසඟි උගත් පිරිසට ත්‍රිපිටකය වර්ණනා කරමි"යි දවසෙක රත්බෙරය ගැස්වූ සේක. භික්ෂූහු "ඔහු විසින් කවර ආවායඝී මතයෙක් වණනු ලබන්නේද? ස්වකීය ආවායඝී මතය විනා අනෙකක් කියන්නට නො දෙමිහ"යි කීවුය. උපාධ්‍යායයන් වහන්සේද ස්වකීය උපස්ථානය සදහා පැමිණි

ඔහු විවාරණ සේක් "ඇවැත්නි, රන් බෙරය ගැස්වුවෝ තොපිදැ"යි ඇසුසේක "එසේය, ස්වාමීනි"යි කී කල්හි "කුමක් සඳහාදැ"යි අසා "ස්වාමීනි, පයඝාතය වර්ණනා කරනු සඳහාය"යි කී කල්හි "ඇවැත් අභය, මේ ස්ථානය පිළිබඳ ආවායඝ්‍රියෝ කෙසේ කියත්දැ"යි එක්ධර්ම පදයක් දැක්වූසේක. හෙතෙම "ස්වාමීනි, මෙසේ කියති"යි කිය. තෙරුන්වහන්සේ "හුම්" යන ශබ්දයෙන් එය වරද ලීලාව හැඟවූහ. ඉක්බිති හෙතෙම "ස්වාමීනි, මෙසේත් කියති. මෙසේත් කියති"යි අනෙක් අනෙක් සැටියෙන් තුන්වරක් කිය. තෙරුන්වහන්සේ ඒ සියල්ල "හුම්" කාරයෙන් ප්‍රතික්ෂේප කොට "ඇවැත්, තොප විසින් පළමුව කියන ලද්දේ ආවායඝ්‍රි මාර්ගයයි. එය ආවායඝ්‍රි මුඛයෙන් නොඋගන්නා ලද බැවින් එහි ස්ථිරව සිට ගන්නට නොහැකි විය. යව, සුදුසු ආවායඝ්‍රිවරයකු සමීපයෙන් අසා උගනුව"යි කීසේක. "ස්වාමීනි, මම කොයි යමිදැ?"යි ඔහු විචාළේය. "ගඟින් ඔබ රුහුණු රට තුලාධාර පර්වත විහාරයෙහි ස්ථව පයඝාතධර ධර්මරක්ෂිත නම් ස්ථවිර කෙනෙක් වෙසෙති. ඔවුන් කරා යව"යි කීහ. උන්වහන්සේද "මැනව ස්වාමීනි"යි කියා තෙරුන්වහන්සේ වැඳ පන් සියයක් හික්ෂුන් සමග ධර්මරක්ෂිත ස්ථවිරයන් වහන්සේවෙත පැමිණ වැඳ එකත්පස්ව උන්හ. තෙරුන් වහන්සේ විසින් "කුමක් පිණිස ආයේදැ"යි පුඵවුස්නා ලද්දේ බණ අසනු පිණිසය"යි කීයේය. "ඇවැත් අභය, දීර්ඝනිකායෙහි හා මධ්‍යම නිකායෙහි කලින්කල මා විවාරති. සෙසුධර්ම නොබැලූ මට තිස්වසෙක් ගතවිය. එසේ වුවද තෙපි රාත්‍රි කාලයෙහි මා වෙත පිරිවහව. මම තට දහවල් කියමි"යි කීකල්හි "එසේය, ස්වාමීනි"යි කියා කී සේම කළේය.

පිරිවෙන ඉදිරිපස මහ මඩුවක් කරවා ගම් වැස්සෝ දිනපතා බණ අසනු පිණිස එහි රැස්වෙති. තෙරුන් වහන්සේ රැ පිරිවැහු තැන් දහවල් කියමින් පිළිවෙළින්ම දෙශනාව නිම කොට අභය තෙරුන් ළඟ පත්කඩ අතුට වැඩහිඳ "ආයුෂ්මතුන් වහන්ස, මට කර්මස්ථානයක් වදාළ මැනව"යි කීහ. "ස්වාමීනි, මේ කුමක් කියන සේක්ද? මාත් ඔබ සමීපයෙන්ම අසා ගන්නා ලද්දේ නොවේද? ඔබ නොදන්නා කුමක් මම කියමිදැ"යි කිය එවිට

තෙරුන්නාන්සේ "ඇවැත්නි, මේ අධිගතයන්ගේ මාර්ග අනෙකකැ"යි කීහ. එකල අභය ස්ථවිර සෝවාන්ව සිටියේය. හෙතෙම උන්වහන්සේට කර්මස්ථාන දී අවුත් ලෝවාමහපායෙහි, ධර්මදේශනා කරන්නේ "තෙරුන් වහන්සේ පිරිනිව් සේකැ"යි අසා "ඇවැත්නි, මගේ සිවුරු ගෙනෙව" යි කියා සිවුර ගෙන්වා පොරවාගෙන "ඇවැත්නි, අප ආවායඝීයන් වහන්සේගේ අර්භත් මාර්ගය ඉතා සුදුසුය. අපගේ ආවායඝීයන් වහන්සේ සෘජුව උත්තමයෙකි. උන්වහන්සේ ස්වකීය ධර්මාන්තෙවාසිකයා ළඟ පත්කඩ එලා හිඳගෙන "මට කමටහන් කිව මැනව"යි කී සේක. ඇවැත්නි, අප ආවායඝීයන් වහන්සේගේ අර්භත්මාර්ගය ඉතා සුදුසුය"යි කීයේය. මෙබන්දන්ට ග්‍රන්ථ පළිබෝධ පිණිස නොවන්නේය.

10 ඉද්ධි: නම් පෘථග්ජන සෘද්ධියයි. එය විදර්ශනා වැඩිමට බාධාවකි. පෘථග්ජන සෘද්ධි ළඳරුවකු මෙන්ද, බාල ගෝයමක් මෙන්ද රැක ගැනීමට අපහසුය.

සෘද්ධිය සමාධියට බාධාවක් නොවේ. සමාධියෙන් පසු සෘද්ධිය ලබාගත යුතු බැවිනි. සමාධිය වඩා ඉතා සුළු වශයෙන් උපදවා ගත් සෘද්ධි ඉතා ඉක්මණින් නැතිවී යයි එයම රැක ගැනීමට වේර වඩන්නෙකුට වෙනෙකක් නොකළ හැක. විදර්ශනා වැඩිමට කැමැත්තේ නම් ඒ ගැණ නොසිතා විදර්ශනා වැඩිය යුතුයි සමාධිය වැඩියුත්තන් විසින් සෙසු පළිබෝධද සිදලිය යුතුය,

පළිබෝධ කථා නිමි.

කම්මට්ඨාන දායක:

කර්මස්ථානය "සබ්බත්ථකය-පාරිභාරිය" යයි දෙයාකාරවේ. තමා අතර වසන භික්ෂුව සංඝයා කෙරෙහි මෙන් වැඩිම "සබ්බත්ථක කම්මට්ඨාන" නම්. "මරණ සති"ය හා "අසුභ සඤ්ඤා"වත් සබ්බත්ථකයයි ඇතැමෙක් කියත්.

කර්මස්ථාන වඩන භික්ෂුව විසින් පළමුකොට තමා වසන විහාර සීමාවෙහි වාසය කරන භික්ෂුව සංඝයා 'සුවපත් වෙත්වා නිදුක් වෙත්වා' යි මෙහි වැඩිය යුතුයි. නැවත විහාර සීමාවෙහි

වැසි දෙවියන් වෙතද, නැවත ගොදුරු ගම් වැසි අධිපතීන් වෙතද, නැවත සාමාන්‍ය මිනිසුන් ආදී කොට ඇති සියලු සතුන් වෙතද මෙෙහි වැඩිය යුතුයි. එකට වසන හික්ෂු සංඝයා වෙත මෙන් වැඩිමෙන් ඔවුනොවුන් අතර මොලොක් දයාබර සිත් ඇතිවීමෙන් වාසය කිරීමට පහසු වෙයි. සීමාවැසි දෙවියන් වෙත මෙන් වැඩිමෙන් තමා ධාර්මික ආරක්ෂායෙන් ආරක්ෂාකරනු ලැබෙන්නේය. ගමෙහි අධිපතීන් වෙත මෙන් වැඩිමෙන් සොර සතුරු බියෙන් මිදී පිරිකරද රැකගත හැකි වෙයි. සෙසු ජනයන් කෙරෙහි මෙන් වැඩිමෙන් නින්දාපරිභව නොලබා පහසුවෙන් හැසිරීම ලැබෙයි. සියලු සතුන් වෙත මෙන් වැඩිමෙන් කිසි තැනෙක ගැටීමක් නොලැබ විසිය හැකි වෙයි.

මරණ සති වැඩිමෙන් මරණය ඒකාන්තයෙන් සිදුවන්නක් බව සැලකෙන බැවින් අයෝග්‍ය ප්‍රත්‍යය සෙවීම හැරදමා මතු මතුද සංවේග වඩන්නේ සුදුසු ප්‍රතිපත්තියෙහි පසුනොබස්නා පැවතුම් ඇත්තෙක් වන්නේය,

අසුභ සඤ්ඤාව වැඩිමෙන් දිව්‍ය රූපාදී අරමුණක පවා ආශාවක් ඇති නොවෙයි. මේ කර්මස්ථාන තුන භාවනා කරන හික්ෂුවට බොහෝ උපකාර ඇතිවන බැවින්ද, සියලු තැන්හිම වැඩිය යුතු බැවින්ද, කැමති භාවනාවක යෙදීමට කරුණු වන බැවින්ද, "සබ්බත්ථක කම්මට්ඨාන" නම්.

සතළිස් කර්මස්ථාන අතුරෙන් යම් කර්මස්ථානයක් යමෙකුගේ චරිතයට අනුකූල වෙයිද, එය ඔහු විසින් නිතර පරිහරණය කළයුතු බැවින් "පාරිභාරිය කම්මට්ඨාන" නම්. මේ දෙයාකාරවූම කම්මට්ඨන් දෙන තැනැත්තා "කම්මට්ඨාන දායක" නම්. හෙතෙම කළ්‍යාණමිත්‍රයාද වෙයි.

කළ්‍යාණ මිත්‍රයා:

"සීලය කරණ කොට ගෙන ආශ්‍රය කරන්නවුන්ට ප්‍රිය වූවෙක්ද, ගරු කළ යුත්තෙක්ද, ආදරයෙන් වර්ණනා කළ යුත්තෙක්ද, අවවාද කරන්නෙක්ද, රළු වචන ඉවසන්නෙක්ද ගැඹුරු දහම් කියා දෙන්නෙක්ද, සුදුසු තැන යොදන්නෙක්ද වියයුතු."

"ආනන්දය, කලාණම්මත්‍ර වූ මා වෙත පැමිණ ජාතිස්වභාව කොට ඇති සත්ත්වයෝ ජාතියෙන් මිඳෙන්නාහ." යනාදීන් වදාළ බැවින් සමයක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේම සර්වාකාර සම්පූර්ණ කලාණම්මත්‍ර වන සේක. එබැවින් උන්වහන්සේ ජීවමාන කල්හි උන්වහන්සේ සම්පයෙහි ගත් කර්මස්ථානයම සුගාහිත වන්නේය. උන්වහන්සේ පිරිනිවි කල්හි අසූමහ සච්චන් අතුරෙන් යම් කෙනෙකුත් වහන්සේගෙන් ගන්නට වටනේය. ඔවුන් වහන්සේ පිරිනිවි කල්හි තමා යම් කර්ම ස්ථානයක් ගනු කැමති නම් ඒ කර්මස්ථානයම ගෙන චතුෂ්කපඤ්චක ධ්‍යාන උපදවා ඒ ධ්‍යාන පදස්ථාන කොට විදර්ශනා වඩා රහත්වූ කම්මානුචයන් වහන්සේ වෙතින් ගතයුතුයි.

කිම? රහත්හු තමන් රහත් බව කියා පාත්ද? ඇයි? භාවනා කරන්නකු බව දැනගත් කල්හි කියා පාති. අස්සගුත්ත තෙරුන්නාන්සේ "මේ හික්ෂු කමටහන් වඩන්නෙකි. මේ කාරකයෙකැ" යි දැන අහස සම්කඩ අතුට ඊමත්තේ පළඟිත් හිඳ කර්මස්ථාන වදාළසේක් නොවේද? එබැවින් කම්මානුචයකු ලද නම් ඒ යහපති. ඉදින් නොලද නම් අනාගාමීන් වෙතින්ද ඔවුන් නොලද නම් සකෘදාගාමී, සෝවාන්, ධ්‍යාන ලාභි පාඨග්ජන, ත්‍රිපිටකධර, ද්විපිටකධර, එකපිටක ධර්යන් වෙතින්ද, පිළිවෙලින් ගත යුතුය. එකපිටක ධරයකුද නැති කල්හි අටුවා සමග එක සඟියක් දරණ ලජ්ජියකු වෙතින් ගතයුතුයි. එබඳු ලජ්ජි වූ සුත්‍රධරතෙමේ බුද්ධවංශාරක්ෂකවූ ආචාර්ය ප්‍රවේණිය පාලකවූ ආචාර්යතෙම ආචාර්ය මතයෙහි පිහිටි හෙයින් ආචාර්ය මතික වන්නේය, ස්වමත සංඛ්‍යාත අත්තනොමතයෙහි නොපිහිටි හෙයින් අත්තනොමතික නොවන්නේය. එහෙයින්ම පුරාතන තෙරවරු "ලජ්ජි රක්ඛිස්සති ලජ්ජි රක්ඛිස්සති" ලජ්ජියාම ශාසනය රැක ගන්නේය, ලජ්ජියාම ශාසනය රැකගන්නේයයි හඬ නැගූහ."

තවද කිය යුත්තෙක් ඇති. යට දැක්වුණු රහතන් වහන්සේ ආදී ඇත්තෝ තමන් අධිගත මාර්ගයම කියා දෙති. බහුග්‍රැත හික්ෂු එසේ නොවේ. හේ වනාහි ඒ ඒ ආචාර්යවරයන් කරා පැමිණ කර්මස්ථානයන්ට යොග්‍යවූ පෙළ අටුවා ශුද්ධ කරගත්

බැවින් සහිවලින් ඔබින් මොබින් සුත්‍රද කරුණුද ගෙනහැර දක්වා සැප නොසැප කියාදී සන වන ලැහැබෙහි ගමන් ගත් ඇතකු මෙන් මහ මඟ දක්වමින් කර්මස්ථාන කියන්නේය. එබැවින් එබඳු කර්මස්ථාන දායක කලාපණ මිත්‍රයා කරා පැමිණ උන්වහන්සේට වත් පිළිවෙත් කොට කර්මස්ථාන ගත යුතුයි.

එබඳු (උත්තමයෙක්) තමා වසන විහාරයෙහිම ලැබේ නම් ඒ යහපතී. ඉදින් නොලැබේ නම් එබන්දකු වසන තැනට යා යුතු. "යන්නහු විසින් පා සෝදා තෙල් ගල්වා වහන් පයලා කුඩ අල්වා තෙල් නළ මී පැණි ගෙන්වා ගෙන අතවැස්සන් පිරිවරා නොයා යුතුයි. ගමික වත් පුරා ස්වකීය පා සිවුරු තමාම ගෙන අතරමග පැමිණි සියලු විහාර ස්ථානයන්හිදී වත් පිළිවෙත් කරමින් සැහැල්ලු පිරිකර දරා පරම සල්ලෙඩ වෘත්තියෙන් යා යුතුයි. විහාරයට ඇතුල් වන්නහු විසින් අතරදීම දැහැටි දඬු කප්පියම් කරවා ගෙන යා යුතුයි. මොහොතක් විඩා හැර පා සෝදා තෙල් ගල්වා ගෙන පසුව ආවායඝීයන් වහන්සේ සම්පයට යම්"යි පළමුව අන්‍ය පිරිවෙනකට ඇතුළු නොවිය යුතුයි කුමක් හෙයින්ද? එහි ඒ ආවායඝීයන් වහන්සේට විසභාග හික්ෂුහු වෙසෙත් නම් ඔව්හු තමන් ආ කාරණය අසා උන්වහන්සේගේ අගුණ කියා පා "තෙපි එතනට අවුනම් නටුවනුය"යි ආපසු යන පරිදි විපිළිසර උපදවිය හැකි බැවිනි. එහෙයින් ඒ ආවායඝීයන් වැඩවසනා තැන් විවාරා ඉඳුරා එහිම යායුතුයි. ආවායඝීයන් බාලවුවද පා සිවුරු ගැනීම ආදිය නොඉවසිය යුතුයි. වැඩිමහලු නම් ගොස් උන්වහන්සේ වැද සිටිය යුතුයි. පා සිවුරු තබන්න, ඇවැත්නි, යි කී කල තැබිය යුතුයි පැන් වළඳන්න"යි කී කල කැමති නම් වැළඳිය යුතුයි. "පා සෝදා ගන්නැ"යි කී පමණින් නොසේදිය යුතුයි. ආවායඝීයන් වහන්සේ පෙරහා තුබූ දිය නම් එයට නොසුදුසු බැවිනි. "ඇවැත්නි, පා සෝදනු ජලය මා ගෙනාපුයේ නොවේ අන්‍යයන් විසින් ගෙනෙන ලද්දැ"යි කී කල ආවායඝීයන්ට නො පෙනෙන මානයේ ප්‍රතිච්ඡන්න ස්ථානයෙක හෝ අභ්‍යවකාශ විහාරයාගේ එකත්පසෙක හෝ හිඳ පා සේදිය යුතුයි. තෙල් නළ ගෙනවුත් දුන්න නම් නැගිට දොහොතින් සකසා පිළිගත යුතුයි. ඉදින් නොගත්තේ නම්

"මේ හික්මු දැන්ම පටන් සම්භෝග කොපාසකරන්නේය" යි ආවායඝියන්ට සිතියහැකි බැවිනි. ගත් ගමන්ම තෙල් පාදයෙහි නොගැල්විය යුතුයි එය ආවායඝියන්ගේ ශරීරයෙහි අභ්‍යංග කරන තෙලක් නම් නුසුදුසු බැවිනි. එබැවින් පළමුකොට හිස ගල්වා පසුව පිටිකර ආදියෙහි ගැල්විය යුතුයි. "ඇවැත්නි, මෙය සියල්ලට පරිහරණය පිණිස තිබෙන තෙලෙකි. පාදයෙහිද ගල්ව" යි කියන ලද නම් එසේ ගල්වා ගෙන "ස්වාමීනි, මේ තෙල් නළ තබන්නද" යි කියා ආවායඝියන් ගන්නා කල දිය යුතු. ගිය දවසේ පටන්ම "ස්වාමීනි, මට කර්මස්ථානයක් දී වදාරන්නැ" යි නොකිය යුතු. දෙවන දවස පටන් ආවායඝියන්ට ප්‍රකෘති උපස්ථායකයෙක් ඇත්නම් ඔවුන්ගෙන් ඉල්වාගෙන වත් කළ යුතුයි. ඉල්ලූ කලද නොදෙත් නම් අවකාශ ලත් විටෙක කළ යුතු වත් කරන්නහු විසින් කුඩාවූද මධ්‍යමවූද මහත්වූදැයි තුන් ආකාරවූම දැහැටි දඬු පිරිනැමිය යුතුයි. සිතවූද උෂ්ණ වූදැයි දෙයාකාර වුව දෝනා ජලය හා නහන ජලයද පිළියෙල කළයුතුයි ආවායඝී එයින් යමක් පරිභෝග කළේ නම් නිතර එයම එළවිය යුතුයි. නියම නැතිව යම් යම් දෙයක් පරිභෝග කරත් නම් ලද සැටියෙන් එළවිය යුතුයි. බොහෝ කොට කීමෙන් කීම? හගවත් බුදුන්වහන්සේ විසින් යනාදීන් බන්ධකයෙහි පණවා වදාළ සියලු වත් මැනෙවින් කළ යුතුයි. "මහණෙනි, අතවැස්සා විසින් ආවායඝියන් කෙරෙහි මනාව පැවතිය යුතුයි. මේ ඒ මනා පැවැත්මයි. උදෑසන්හිම නැගිට වහන් ගලවා උත්තරාසංගය එකස්කොට පෙරවා දැහැටි දඬු දිය යුතුයි. මුව දෝනා ජලය දිය යුතුයි. අසුන් පැනවිය යුතුයි. කැඳ ඇත්නම් භාජනය සෝදා කැඳ පිළිගැන්විය යුතුයි.

මෙසේ වත්තසම්පන්නියෙන් ආවායඝියන්ගේ සිත් ගන්නහු විසින් සවස වැඳ "යව" යි කී කල යායුතුයි යම් දවසෙක "කුමක් සඳහා ආයෙහිදැ" යි විචාරණ ලද්දේ නම් එදින ආ කාරණය කිය යුතුයි. එසේ නොවිචාරන්නේම වත් ඉවසා නම් දස දවසක් හෝ පසළොස් දවසක් හෝ ඉක්මුණු කල්හි දිනෙක "යව" යි කියද්දීද නොගොස් අවසරය ලබා ගෙන පැමිණි කාරණය දැන්විය යුතුයි.

අවේලාවක හෝ ගොස් කුමක් සඳහා ආයේදැ"යි විවාළ කල දැන්විය යුතුයි. ඉදින් "උදෑසනම එව"යි කීයේ නම් උදෑසනම යායුතු. ඒ නියමිත වේලායෙහි පින් ලෙඩකින් කුස දැවේ නම් අග්නිය අඩු බැවින් අහර හෝ නොදිරා නම් අනෙක් රොගයකින් හෝ පෙළේ නම් ඒ බව තතු පරිදි දන්වා තමනට සැප වේලාව සැලකොට ඒ වේලායෙහි පැමිණියයුතුයි. නොසැප වේලායෙහි කියා දෙනු ලබන කර්මස්ථානය මෙතෙහි කරන්නට නොහැකි බැවිනි.

"කමටහන් දෙන කලාණ මිත්‍රයා කරා එළඹ"
යන්නෙහි විස්තරය නිමියේය.

"ස්වකීය චරිතානුකූලවූ කර්මස්ථානයක් ලබා ගෙන" යන මෙහි චරිත වනාහි රාගචරිත-ද්වේෂචරිත-මොහවරිත-ශ්‍රද්ධාචරිත-බුද්ධිචරිත විතර්කචරිතයයි සය ආකාරවේ. ඇතැම්හු රාගද්වේෂචරිත-රාගමොහවරිත-ද්වේෂමොහවරිත-රාගද්වේෂ-මොහවරිතයයි සතරෙක්ද ශ්‍රද්ධාබුද්ධිචරිත, ශ්‍රද්ධාවිතර්ක චරිත, බුද්ධිවිතර්කචරිත, ශ්‍රද්ධාබුද්ධිවිතර්කචරිත යන සතරෙක් දැයි සංසර්ග සන්නිපාත වශයෙන් ලැබෙන අට සමග චරිත තුළසක් දක්වති. එසේ හෙද දක්වන හොත් රාගාදිය ශ්‍රද්ධාදිය හා සමග එක්කිරීමෙන් අනෙකවිධ චරිත කියයුතුය. එහෙයින් සැකෙවින් චරිත සය මෙයයි දතයුතු. චරියා ප්‍රකෘති උත්සන්නතා යනුදු අර්ථවශයෙන් මේමයි. රාගාදිහුම සන්නාතයෙහි උත්සන්න භාවයෙහි පවත්නා හෙයින් චරියා නම් වෙති. ප්‍රතිපක්ෂ භාවතාවක් නැති කල්හි ඒ ඒ සතන්හි ස්වභාව හෙයින් ප්‍රකෘති නම් වෙති. අන්‍ය ධර්මයන්ට වඩා අධික විසින් උත්සන්නතා නම් වෙත්"

මේ චරිතයන්ගේ වශයෙන් පුද්ගලයෝද රාගචරිතයාය, ද්වේෂචරිතයාය, මොහෙවරිතයාය, ශ්‍රද්ධාචරිතයාය, බුද්ධිචරිතයාය විතර්කචරිතයායි සඳහෙක් වෙත්.

ඔවුන් අතුරෙන් රාගචරිතයාහට වනාහි කුශල ප්‍රවෘත්ති සමයෙහි ශ්‍රද්ධාව බලවත් වේ. ශ්‍රද්ධාව රාගයට ආසන්න ගුණ

ඇති බැවින්, ඒ එසේමයි. අකුශල පක්ෂයෙහිවූ රාගය සිතිද්‍රය. රළු නැත. එසේම කුශල පක්ෂයෙහිවූ ශ්‍රද්ධාව සිතිද්‍රය. රළු නැත. රාගය වස්තුකාම සොයන්නේය, ශ්‍රද්ධාව ශීලාදී ගුණ සොයන්නේය. රාගය තමනට අහිතදේ නොහරින්නේය ශ්‍රද්ධා හිත දේ නොහරින්නේය. මෙසේ බැවින් රාගවර්තයාහට ශ්‍රද්ධාවර්තයා එකතුය.

ද්වේෂ වර්තයාහට කුශල ප්‍රවෘත්ති සමයෙහි බුද්ධිය බලවේදී. බුද්ධිය ද්වේෂයට ආසන්න ගුණ ඇති බැවින්.

ඒ එසේමයි. අකුශල පක්ෂයෙහිවූ ද්වේෂය ස්තේහ රහිතය. අරමුණෙහි නොඇලෙන්නේය. එසේම කුශල පක්ෂයෙහි බුද්ධිය ස්තේහ රහිතය. අරමුණෙහි නොඇලෙන්නේය. ද්වේෂය නැති වරදද සොයන්නේය. බුද්ධිය ඇති වරද සොයන්නේය. ද්වේෂය සත්වයන් දුරුකරන ආකාරයෙන් පවත්නේය. බුද්ධිය සංස්කාරයන් දුරුකරන ආකාරයෙන් පවත්නේය. මෙසේ බැවින් ද්වේෂ වර්තයාහට බුද්ධි වර්තයා එකතුය.

මොහ වර්තයාහට නූපන් කුසල් උපදවන්නට ව්‍යායාම කරත්ම බොහෝසෙයින් අන්තරායකර විතර්ක උපදී. විතර්කය මොහයට ආසන්න ලක්ෂණ ඇති බැවින්.

ඒ එසේමයි. මොහය අරමුණෙහි ව්‍යාකූලව පවත්නා බැවින් අනවස්ථිතය. විතර්කය නා නා ප්‍රකාර විතර්ක කරන බැවින් අනවස්ථිතය. මොහය ස්වභාව අවබෝධ වශයෙන් අරමුණෙහි නොබැස පවත්නා බැවින් චක්ඛේයය. විතර්කය ලඝු වූ කල්පනා ඇති බැවින් චක්ඛේයය. මෙසේ බැවින් මොහ වර්තයාහට විතර්ක වර්තයා එකතුය.

තවද ඇතැම් කෙනෙක් තෘෂ්ණාවර්ත-මානවර්ත-දෘෂ්ටිවර්ත-වශයෙන් අන්‍යවූත් වර්ත තුනක් දක්වති. එහි තෘෂ්ණා නම් රාගය, මානය, රාගය හා සම්ප්‍රයුක්තය. එබැවින් ඒ තෘෂ්ණා-මාන දෙක රාග වර්තයම අනුව යන්නේය. දෘෂ්ටිය මෝහ නිදානකොට ඇති බැවින් දෘෂ්ටිවර්තය මොහ වර්තයෙහිම වැටෙන්නේය.

වර්ත නිදානාදිය,

1 මේ සය ආකාර වර්තයන්ගේ නිදාන කීමෙක්ද?

2 මේ රාග වර්තයාය මේ ද්වේෂ වර්තයාය යනාදිය කෙසේ දත හැකිද?

3 කවර වර්තයක් ඇති පුද්ගලයෙකුට කීමෙන් සැපද?

1 රාගවර්ත-ද්වේෂවර්ත-මොහවර්ත යන මුල දැක්වුණු වර්ත තුන පූර්ව ජාතික පුරුද්ද නිදාන කොට ඇත්තේ යයිද, පඨවි-ආපෝ-තෙජෝ-වායු යන ධාතු හා වා පින් සෙම් යන දොස් නිදාන කොට ඇත්තේයයිද සමහරු කියත්.

ඒ එසේමයි. පූර්ව ජන්මයෙහි ඉෂ්ට ක්‍රියා හා ශුභ ක්‍රියා බහුල කොට ඇත්තේද, දෙව්ලොවින් චුතව මෙහි උපන්නේද රාගවර්තයෙක් වේ. පූර්ව ජන්මයෙහි අත්පා සිඳුම් වධ බන්ධන වෙර ක්‍රියා බහුල කොට ඇත්තේද, නිරයෙන් හෝ නාග යෝනියෙන් චුතව මෙහි උපන්නේද, ද්වේෂ වර්තයෙක් වේ. පූර්ව ජන්මයෙහි බහුලව මත්පැන් පානය කෙළේද, ධර්ම ශාස්ත්‍ර අභ්‍යාස නොකෙළේද, තිරිසන් යෝනියෙන් චුතව මෙහි උපන්නේද, මොහවර්තයෙක් වෙයි. පෙර පුරුද්ද නිදාන කොට ඇතැයි කීයේ මේ සඳහාය.

පෘථිවි ධාතු හා අඛි ධාතු උත්සන්න පුද්ගලයා මෝහ වර්තයක් වේ. තෙජෝ ධාතු හා වායෝ ධාතු උත්සන්න පුද්ගලයා ද්වේෂවර්තයෙක් වේ. මේ සිව් ධාතු සමව ඇති පුද්ගලයා රාගවර්තයෙක් වෙයි.

"සෙමින් ශුක්‍ර ප්‍රාඛ්‍ය වන බැවින්" සෙම අධික කොට ඇත්තේ රාගවර්ත වේ. "වාතය වියවුල්ව පවත්නා බැවින්" වාතය අධික කොට ඇත්තේ මොහවර්ත වේ. නැතහොත් සෙම අධික කොට ඇත්තේ මොහවර්ත වේ. වාතය අධික කොට ඇත්තේ රාගවර්ත වෙයි. ධාතු හා දොෂ නිදාන කොට ඇතැයි කීයේ මේ සඳහාය.

(මෙසේ විමුක්තිමාර්ග මතය දක්වා ඉක්බිති එහි දොස් කියති.)

පූර්ව ජන්මයෙහි ඉෂ්ට ක්‍රියා-ශුභ ක්‍රියා බහුලකොට ඇති වූද, දෙව්ලොවින් චුතව මෙහි උපන්නාවූද, සියල්ලෝ රාග වර්තයෝම නොවෙති. එයින් අන්‍යයෝ හෝ ද්වේෂ මොහ වර්තයෝ නොවෙති. එසේම ධාතුන් පිළිබඳ යට දැක්වුණු උත්සද

නියමයෙක්ද නැත. දොෂ නියම කළ තත්හිදු රාග මොහ දෙකම කියනලදී. හෙද පූර්වාපර විරුද්ධය. ශ්‍රද්ධාවරිතාදීන් පිළිබඳ එක නිදානයකුදු නොකියන ලද්දේය. එබැවින් ඒ සියල්ල නුවණින් විනිශ්චය කොට කියන ලද්දේ නොවේයයි දතයුතු.

වරින් පිළිබඳ අර්ථ කථාවායඕ මනානුසාර
විනිශ්චය මෙසේය.

මේ සත්වයෝ පූර්ව හේතු නියමයෙන් ලෝභොත්සන්නද, ද්වේෂොත්සන්නද, මොහොත්සන්නද, ආලෝභොත්සන්නද, අද්වේෂොත්සන්නද, අමොහොත්සන්නද වෙති. එහි විස්තර මෙසේය.

කර්ම කරන කාලයෙහි යමකුගේ ලෝභය බලවත්ව අලෝභය දුර්වලවේද, අද්වේෂය හා අමෝහය බලවත්ව ද්වේෂ මෝහ දුර්වල වේද, ඔහුගේ දුර්වලවූ අලෝභය ලෝභය මැඩ පියන්නට සමර්ථ නොවේ. බලවත්වූ අද්වේෂ හා අමෝහ ද්වේෂ මොහ මැඩලන්නට සමර්ථවේ. එසේ හෙයින් එබඳු කර්මයෙන් උපන් පුද්ගලයා ලෝහිවූ ක්‍රොධ රහිත ස්වභාව ඇති විදුරු නුවණින් යුක්තයෙක් වන්නේය.

කර්ම කරන කාලයෙහි යමෙකුගේ ලෝහ ද්වේෂ බලවත්ව අලෝභ හා අද්වේෂ දුර්වල වේද අමෝහය බලවත්ව මෝහය දුර්වල වේද එබඳු කර්මයෙන් උපන් පුද්ගලයා දන්තාභය තෙරුන් මෙන් ලෝහිවූද, ක්‍රොධකරනසුලුවූද, විදුරු නුවණැතියෙක් වන්නේය.

යමකු කර්ම කරන කාලයෙහි ලෝහ-මෝහ බලවත්ව අද්වේෂ දුර්වල වේද හෙතෙම ලෝහිවූද මුළුවූද, ක්‍රොධ නොකරන සුල්ලෙක් වන්නේය.

යමකු කර්ම කරන කල්හි ලෝහ-ද්වේෂ-මෝහ යන තුන් හෙතෙම බලවත්ව අලෝභ අද්වේෂ-අමෝහ දුර්වල වේද හෙතෙම ලෝහි වූද, ක්‍රොධකරනසුලු වූද, මුළියෙක් වන්නේය.

යමකු කර්ම කරන කල්හි අලෝභ බලවත්ව ලෝහ දුර්වල වේද, ද්වේෂ-මෝහ බලවත්ව අද්වේෂ-අමෝහ දුර්වල වේද හෙතෙම නිර්ලෝභවූ දිව්‍ය අරමුණු දැක කම්පිත නොවන මද

කෙලෙස් ඇතියෙක්වේ. එසේ වුවද කිපෙනසුලු මන්ද බුද්ධිකයෙක් වන්නේය.

යමකු කර්ම කරන කල්හි අලෝභ-අද්වේෂ බලවත්ව ලෝභ-ද්වේෂ දුර්වල වේද, මොහ බලවත්ව අමොහ දුර්වල වේද, හෙතෙම යට දැක්වුණු සේම නිර්ලෝභ-නොකිපෙන සුල්ලෙක් වේ. එහෙත් මූඩ වන්නේය.

යමකු කර්ම කරන කල්හි අලෝභ-අමොහ බලවත්ව ලෝභ-මොහ දුර්වල වේද, ද්වේෂ බලවත්ව අද්වේෂ දුර්වල වේද, හෙතෙම පෙර කීසේ නිර්ලෝභවූ ප්‍රාඥයෙක් වේ. එහෙත් දුෂ්ටවූ කිපෙන සුල්ලෙක් වන්නේය.

යමකු කර්ම කරන කල්හි අලෝභාදී හෙතු ත්‍රය බලවත්ව ලෝභාදී හෙතු ත්‍රය දුර්වල වේද, හෙතෙම මහා සංඝරක්ෂිත තෙරුන් මෙන් නිර්ලෝභවූද අක්‍රොධනවූද ප්‍රාඥවූද උතුමෙක් වන්නේය.

කිය යුත්තෙක් ඇති මෙහි ලෝභියායයි කියන ලද්දේ රාගචරිතයාය, කිපෙනසුල්ලා යයි කියන ලද්දේ ද්වේෂ චරිතයාය, මුඛියායයි කියන ලද්දේ මොහචරිතයාය. ප්‍රාඥ නම් බුද්ධිචරිතයාය. ලෝභ-ද්වේෂ නැති තැනැත්තෝ ප්‍රසන්න ප්‍රකෘතික බැවින් ශ්‍රද්ධාචරිතයාය. තවද අමොහ පරිවාර කර්මයෙන් උපන් තැනැත්තා බුද්ධිචරිතයා වන්නාසේම බලවත් ශ්‍රද්ධා පරිවාර කර්මයෙන් උපන් තැනැත්තෝ ශ්‍රද්ධාචරිතයාය. කාමචිතර්කාදිය පිරිවර කොට ඇති කර්මයෙන් උපන්නේ චිතර්ක චරිතයාය. ලෝභාදිය මිශ්‍ර කොට ඇති කර්මයෙන් උපන්නේ මිශ්‍රචරිතයාය.

මෙසේ ලෝභාදීන් අතුරෙන් යම් කිසිවක් පිරිවර කොට ඇති ප්‍රතිසන්ධි ජනක කර්මය වර්ත පිළිබඳ නිදානයයි දතයුතුයි.

2 මේ රාගචරිතයාය, මේ ද්වේෂ චරිතයාය යනාදිය කෙසේ දත හැකිද?

ඉරියව් වශයෙන්ද, කෘත්‍ය වශයෙන්ද, වැළඳීම් වශයෙන්ද, දර්ශනාදී වශයෙන්ද, ධර්ම ප්‍රවෘත්ති වශයෙන්ද, වර්ත දැනගන්නේය

ඉරියව් වශයෙන් වර්ත දැනගන්නා ආකාරය ගමන

රාගවර්තයා ප්‍රකෘති ගමනින් යන කල ලීලායෙන් යන්නේය. සෙමෙන් සමච පා තබා සමචම පා නගන්නේය. ඔහුගේ පාද උක්කුටිකය.

ද්වේෂවර්තයා පතුල් අගින් බිම සාරන්නක්නු මෙන් යන්නේය. පාද වහා බිම තබා වහාම නගන්නේය. ඔහුගේ පාද පස්සෙන් හයන ලද්දාක් මෙන් වෙයි.

මොහවර්තයා අවුල් ගමනින් යන්නේය. තැනි ගත්තක්නු මෙන් පා බිම තබා තැනි ගත්තක්නු මෙන් නගා ගන්නේය. ඔහුගේ පාද විලුඹින් හා අක්පල්ලෙන් වහා එසවෙන්නේය.

මාගන්දිය සුත්‍රොත්පත්තියෙහි:

රාගිහුගේ පාද උක්කුටිකය. (විලුඹින් හා අක්පතුලින් ගැළේ) ද්වේෂිහුගේ පාද පස්සෙන් අදනා ලද්දේ වේ. මූඩයාගේ පාද විලුඹින් හා අක්පතුලින් වහාම එබෙයි. මෙබඳු වන්නේ ප්‍රහීන කෙලෙස් ඇතියන්ගේ පාදයි යනු එහි භාවයි.

සිටීම හා ඉදීම

රාගවර්තයාගේ සිටීම හා ඉදීම ප්‍රසාද ජනකය. මිහිරිය. ද්වේෂවර්තයාගේ සිටීම හා ඉදීම තදය, දැඩිය. මොහවර්තයාගේ සිටීම හා ඉදීම අවුල්ය.

නිදීම

රාගවර්තයා සෙමෙන් සම කොට යහන පණවා ගෙන සෙමෙන් වැදැහෙව අංග ප්‍රත්‍යංග ඔබ්බොබ නොවිසිරෙනසේ මැනෙවින් තබාගෙන ප්‍රසාද ජනක ආකාරයෙන් නිදන්නේය. පුඬුළුවනු ලබන කල්හිදු වහා නැගී සිට සැක ඇත්තකු මෙන් සෙමෙන් ප්‍රතිචචන දෙන්නේය.

ද්වේෂවර්තයා යුහුව කෙසේ කෙසේ හෝ යම්තම් දෙයකින් යහන පණවාගෙන මුළු ඇඟම හෙළා ලන ලදුව මුහුණත් හකුළුවාගෙන නිදන්නේය. පුඬුළුවනු ලබන කල්හිදු වහා නැගී සිට කිපි එකකු මෙන් ප්‍රතිචචන දෙන්නේය.

මොහවර්තයා යහන අවුල්යේ පණවාගෙන අත් පා එහි මෙහි දමාලන ලදුව බොහෝසේ මුණින් හෙව නිදන්නේය.

පුබුදුවනු ලබන කල්හිද "හුම් හුම්"යි කියමින් මැලිකමින් නැගී සිටින්නේය.

සද්ධාවරිතාදීන්ගේ වරිතද පිළිවෙළින් රාගවරිතාදීන්ට සමාන බැවින් ඔවුන්ගේ ඉරියව්ද මෙබඳුයයි දතයුතුයි.

කෘත්‍ය වශයෙන් වරිත දැනගන්නා ආකාරය

කෘත්‍ය නම් හැමදීම් ආදියයි. රාගවරිතයා හමදින කල්හි මුස්න මැනෙවින් ගෙන යුහුසුලු නොවී වැලි නොවිසුරුවමින් නිකමල් ඇතිරියක් අතුරන්නා සේ පිරිසුදුව සම කොට හමදින්නේය. ද්වේෂවරිතයා මුස්න තරකොට ගෙන යුහු යුහුව දෙපස වැලි නගමින් රචහඬින් පිරිසිදුකම් නොබලා විෂම කොට හමදින්නේය. මොහවරිතයා මුස්න බුරුලින් ගෙන වැලි පෙරලමින් කැලිකසල අලලමින් අපිරිසිදුව විෂම කොට හමදින්නේය. සිවුරු සේදීම් පඬු පෙවීම් ආදි සියලු කෘත්‍යයන්හිද පිළිවෙල මෙසේය. ඒ එසේමයි. රාගවරිතයා දක්ෂව මිහිරි ලෙස සම කොට සකස් කොට වැඩ කරන්නේය. ද්වේෂවරිතයා ස්ථිරව දැඩි ලෙස විෂම කොට වැඩ කරන්නේය. මොහවරිතයා අදක්ෂව අවුල් ලෙස විෂම කොට පරිච්ඡේද රහිතව වැඩ කරන්නේය. රාගවරිතයාගේ සිවුරු පෙරවුම පවා ඉතා දැඩිත් නොවේ, ඉතා සිථිලත් නොවේ. දුටුවන් පහදින සේ පරිමණ්ඩල කොට භාත්පසින් වටකොටය. ද්වේෂවරිතයාගේ සිවුරු පෙරවුම ඉතා දැඩිවේ. පිරිමඩුලු නොවේ. (සිවුරු එහෙන් මෙහෙන් අල්ලෙන්නේ වේ.) මොහ වරිතයාගේ සිවුරු පෙරවුම බුරුල්ය, අවුල්ය. ශ්‍රද්ධාවරිතාදීන් පිළිබඳ වද මෙසේම දතයුතුයි.

වැළදීම් වශයෙන් වරිත දැනගන්නා ආකාරය

රාගවරිතයා සිනිඳුබු මධුර භෝජන ප්‍රිය කරන්නේය. වළඳන කල්හි ආලෝපය ඉතා මහත්කොට නොගෙන වට කොට රස විඳිමින් සෙමෙන් වළඳන්නේය. මිහිරිබු දෙයක් ලැබුණු කල සොම්නස් වන්නේයි. ද්වේෂ වරිතයා රච්චු ඇඹුල් ආහාර ප්‍රිය කරන්නේය. වළඳන කල්හි ආලෝපයෙන් කට පුරවාගෙන රස බැල්මක් නැතිව යුහු යුහුව වළඳන්නේය. අමිහිරි දෙයක් ලැබුණු විට දොම්නස් වන්නේයි. මොහවරිතයා අනියත රුවිකය-අසවල් රසයට ප්‍රියයයි කිය නොහැකිය. වළඳන කල්හි

කුඩා ආලෝප ගෙන වට නොකොට බන්තුවු භාජනයෙහිද හෙලමින් මුඛයෙහිද ගා ගනිමින් වික්ෂිප්තව නොයෙක්දේ කල්පනා කරමින් වළඳන්නේය. ශ්‍රද්ධාවරිතාදී තුන්දෙනාගේ පැවැත්මද පිළිවෙළින් යටකි බදුයයි දතයුතුයි.

දර්ශනාදී වශයෙන් වර්ත දැනගන්නා ආකාරය

රාගවර්තයා සුළු වූ හෝ සිත්කළු රූපයක් දුටුවිට මවිත වූවකු මෙන් බොහෝ වේලා බලා සිටින්නේය. ස්වල්ප ගුණයෙහිද ඇලෙන්නේ ඇති දොෂ ගණනට නොගන්නේය. යම් තැනෙක වැස යන විට වියොග නොකැමැතිව අපෙක්ෂා සහිතවම යන්නේයි. ද්වේෂවර්තයා ස්වල්පවූද අමනාම රූපයක් දුටු කල ක්ලාන්තවූවකු මෙන් මද වේලාවක්ම බලා සිටින්නේය. ස්වල්ප දොෂයෙහිද ගැටෙන්නේය. ඇති ගුණ පවා ගණනට නොගන්නේය. වූසූ තැනින් යන කල මිදී යන රිස්සෙන් අපෙක්ෂා රහිතවම යන්නේය. මොහ වර්තයා යම්කිසි රූපයක් දුටු කල එහි ගුණදොෂ විවේචනය පර ප්‍රත්‍යයෙන් කරන්නේය. අන්‍යයෝ නින්දා කෙරෙත් නම් තෙමේත් නින්දා කරන්නේය. අන්‍යයෝ ප්‍රශංසා කෙරෙත් නම් තෙමේත් ප්‍රශංසා කරන්නේය. ඔහු වනාහි අඥාන උපෙක්ෂායෙන් යුක්තය. ශබ්ද ශ්‍රවණාදියෙහිද මේ නියාමයි. ශ්‍රද්ධා වරිතාදීහුද මේ අනුසාරයෙන් දතයුතුයි. ඔවුන් මොවුන් හා එකතු බැවිනි.

ධර්ම ප්‍රවෘත්ති වශයෙන් වර්ත දැනගන්නා ආකාරය.

රාගවර්තයා කෙරෙහි මායා-සාධේය්‍ය-මාන-පාපිච්ඡතා-මහිච්ඡතා-අසන්තුට්ඨිතා-සිංග-වාපල්‍ය යනාදී ක්ලෙශ ධර්ම බහුලව ඇත්තේය. (මායා නම් තමා කෙරෙහි ඇති දොස් මුවහ කිරීමය. සාධේය්‍ය නම් නැති ගුණ පහළ කිරීමය. මාන නම් උඩගු බවය, පාපිච්ඡතා නම් නැති ගුණ පහළ කිරීම් මුඛයෙන් ප්‍රත්‍යය පිළිගැන්මෙහි පමණ නොදන්නා බවය, මහිච්ඡතා නම් ඇතිගුණ පහළකිරීම් මුඛයෙන් ප්‍රත්‍යය පිළිගැන්මෙහි පමණ නොදන්නා බවය, අසන්තුට්ඨිතා නම් ලද දෙයින් සතුටු නොවන බවය, සිංග නම් අහක් මෙන් උත්සන්නවූ කෙලෙස් ඇති බවය, වාපල්‍ය නම් ශරීර හා පරිෂ්කාර හෙබවීම් වශයෙන් පවත්නා ලොලුප්පය.

ද්වේෂවර්තයා කෙරෙහි ක්‍රොධ-උපනාහ-මක්ඛ-පලාස-ඉස්සා-මච්ඡරියාදී ක්ලේශ බහුලව පවත්නේය. ක්‍රොධ නම් කිපෙන බවය. උපනාහ නම් බැඳගන්නා ක්‍රොධය-වෛරය මක්ඛ නම් අනුන්ගේ ඇති ගුණ මැකීමය, පලාස නම් ගුණ ඇත්තේ ඔහුට පමණද මටද ඒ ගුණ ඇතැයි ගන්නා යුගග්‍රාහය. ඉස්සා නම් පර සම්පත් නොඉවසීමය, මච්ඡරිය නම් ස්ව සම්පත් නිගුහනය,

මොහවර්තයා කෙරෙහි-ථින-මිද්ධ-උද්ධව්ව-කුක්කුච්ච-විචිකිච්ඡා-ආධානගාහිතා-දුප්පට්ඨිස්සග්ගතාදී ක්ලේශ බහුලව පවත්නේය. ථින-මිද්ධ නම් චිත්ත වෛතසිකයන්ගේ ගිලන් බව හෙවත් අලස බවය, උද්ධව්ව නම් නොසන්සුන් බවය, කුක්කුච්ච නම් විපිළිසර හෙවත් පසුතැවිල්ලය. විචිකිච්ඡා නම් සැකය, ආධාන ගාහිතා නම් නුනුවණින් දැඩි කොට ගන්නා බවය, දුප්පට්ඨිස්සග්ගතා නම් ගත් මිට්‍යා ග්‍රහණය ඉවත් කොට පියනොහැකි බවය.

ශ්‍රද්ධාවර්තයා කෙරෙහි දෙන දෙයෙහි නොඇලී දීම් නම් මුත්තවාහිතාවද, බුද්ධාදී ආයතීයන් දක්නා කැමති බවද, බණ ඇසියටි බවද, ප්‍රීති බහුල බවද, රජ ඇමති ආදීන් හා එක්ව හැනී නොවසන බවද, ඇති දොස් මුවහ කිරීම සංඛ්‍යාත මායා රහිත බවද, පැහැදිය යුතු තැන පහදින බවද යනාදිය පවත්නේය.

බුද්ධිවර්තයා කෙරෙහි කීකරු බව, කල්‍යාණ මිත්‍රයන් ඇති බව, භෝජනයෙහි පමණ දන්නා බව, සිහි නුවණ ඇති බව, අප්‍රමාද බව, සංවේග කටයුතු තත්හි සංවේග කරන බව, සංවේගයට පැමිණ නුවණින් වියඪිකරන බව යනාදිය පවත්නේය.

චිත්තවර්තයා කෙරෙහි දොඩමලු බව, ගණසංගණිකා රාමය, කුශලානුයෝගයෙහි අනභිරතිය, ස්ථිර සිත් නැති බව, රාත්‍රියෙහි දුමන බව හෙවත් මෙසේ මෙසේ කරමිසි චිත්ත කරන බව, දහවල් දිලිසෙන බව හෙවත් ඒ චිත්තකිතයන්හි යෙදෙන බව, අරමුණින් අරමුණට යන බව හෙවත් එකක්

මඳක් කොට ඒ හැර නැවත අනෙකක් කරන බව යනාදිය බහුල වශයෙන් පවත්නේය.

යථෝක්ත වරියාවිභාවනාවිධිය වනාහි සර්වාකාරයෙන් පෙළෙහි හෝ අටුවාවෙහි ආයේ නොවේ. හුදෙක් ආචාර්ය මනානුසාරයෙන් දැක්වුනේය. එබැවින් ඒ සාරවශයෙන් නොගතයුතු. ඒ එසේමැයි. රාගවර්තයා කෙරෙහි අනුකූල කියු ඉරියව් ආදිය අප්‍රමාදව වසන ද්වේෂවර්තාදීන්ටද කළ හැකිය. මිශ්‍ර වර්තයෙන් යුත් එක පුද්ගලයෙකුහට දක්ෂ ගමන් අදක්ෂ ගමන් කුර්ක ගමන් ලැයි ගමන් ආදී හින්ත ලක්ෂණ ඉරියව් ඇතිවිය නොහැකිය. එබැවින් මෙහි ලා අටුවාවෙහි කියු විධියම සාර වශයෙන් සැලකිය යුතු ඒ මෙසේය. (පරසින් දන්නා නුවණ ඇති ආචාර්යවරයෝ ඒ නුවණින් වර්ත දැන කර්මස්ථාන කියති. එබඳු නුවණ නැති ආචාර්යවරයන් විසින් අතවැස්සන් විවාළ යුතු.) එසේ දැක්වුණු බැවින් පරසින් දන්නා නුවණින් හෝ අතවැස්සන් විවාරා හෝ මේ රාගවර්තයාය මේ ද්වේෂවර්තයාය යනාදිය දැනගත යුතුයි.

3 කවර වර්ත ඇති පුද්ගලයකුහට කුමක් සප්පායද?

රාගවර්තයාට සප්පාය

රාගවර්තයා හට වනාහි අපිරිසිදු වේදිකා ඇති උඩු මහල්හි නොව බිම පිහිටි හිත්තියෙහි හෝ භූමියෙහි පරිකර්ම නොකළ තෘණ කුටි හෝ කොළ සෙවෙණි කළ පන්සල් ආදියට ඇතුළත් ධූලි ගැසුණු වවුලන් ගැවසුණු, කැඩී බිඳී ගිය ඉතා උස් හෝ ඉතා මිටි ඡායා උදක නැති එහෙයින්ම රථවූ සිංහ වාසුකාදීන්ගෙන් සැක සහිත අපිරිසිදු විෂම මාර්ග ඇති, බලන්නවුන්ට පවා පිළිකුල් උපදවන මකුණුකැලන් පිරි ගිය විරූප දුර්වර්ණ ඇඳ පුටු ඇති සෙනස්ත සප්පාය වන්නේය. එසේම කොන් ඉරි ගිය ඔබ්බින් මොබ්බින් එල්ලෙන දික් ලුහුඬු නූලින් ගැවසුණු එහෙයින්ම ඉඩිපු බඳු හණවස්තු මෙන් රථ පහස් ඇති කිලිටි, බර, දුකසේ පරිහරණය කටයුතු හඳුනා හා පොරෝණයද දුර්වර්ණ මැටිපාත්‍රය හෝ සිදුරු තැණ ඇණ හා පෙති ලා ශොභා නැති කළ බර ඇති විරූප සටහනින් යුත් හිස්කබල සේ පිළිකුල් කටයුතු යකඩ පාත්‍රය හෝ සප්පාය වන්නේය.

පිටු පිණිස යන මාර්ගයද මන නොවඩන අසළ ගම් නොපිහිටි විෂමයෙක්ම සැප වන්නේය. පිටු පිණිස හැසිරෙන ගමද නුදුටුවත් මෙන් හැසිරෙන එක ගෙදොරකවත් පිණිසාතය නොලැබ නික්ම යන්නා දැක "වඩින්න ස්වාමීනි" යි ආසන ශාලාවට පමුණුවා කැඳ බත් දී ගොවුදෙහි ගවයකු ඇතුළු කොට උභ්‍ය දෙස නොබලාම යන්නාසේ ඉවත්ව යන මිනිසුන් ඇත්තේම සැප වන්නේය.

වළඳවන්නෝද දාසයෝ හෝ කම්කරුවෝ වෙන් නම් ඔව්හුද දුර්වර්ණව, දුර්දශව, කිලිටි හැඳ දුර්ගන්ධව පිළිකුල් කටයුතු සිරුරු ඇතිව ඉවත දමාලන සේ අගෞරවයෙන් වළඳවත් නම් එබන්නෝදම සැප වෙති,

කැඳ බත් හා කැවිලිද රුක්ෂ-දුර්වර්ණ-බොධ හමු කරන්නේ නිවුඩු සහල් ආදියෙන් කළ පිළිණු මොහොරු කාඩ් හා මේරු පලා මාළු සහිත යම්කිසිවක්ම සැප වන්නේය.

එයද යම්තම් කුස පිරෙන පමණටය. ඉරියව්වලින් සැප වන්නේ සිටීම හෝ සක්මන් කිරීමය. අරමුණු වනාහි නිලාදි වර්ණ කසිණයන් අතුරෙන් අපිරිසිදු පැහැති කිසිවක්ම සැප වන්නේය.

ද්වේෂවර්තයාට සැප

ද්වේෂවර්තයාට වනාහි ඉතා උස්ද නොවූ-ඉතා මිටිද නොවූ සෙවණින් හා ජලයෙන් යුත්-මොනවට බෙදාලූ බිත්ති කණු හා හිණි ඇති මල්කමින් ලියකමින් සුසැදි නානාවිධ චිත්‍ර කර්මයෙන් විචිත්‍ර සම සිතියු මාදු භූමිතල ඇති බඹ විමනක් මෙන් මල්දමින් විසිකුරු කළ පිළිවියනින් අලංකාරවූ පිරිසිදු සිත්කලු ඇතිරි අතට මොනවට පැණවූ ඇඳ පුටු ඇති තත්හි තත්හි සුවඳ ගන්වන පිණිස තබන ලද මල් හා වත්සුණු සුවදින් සුගන්ධවත්-දුටු පමණින් ප්‍රීති ප්‍රමොදය උපදවන සෙනස්තද, කිසි උවදුරු නැති-පිරිසිදු-සමතලා-අංලකාරවත් මාර්ගද සැප වන්නේය. සේනාසන පරිෂ්කාර වශයෙන් පණු මකුණු සර්ප මී ආදීන්ගේ ආශ්‍රය සිඳි ලන පිණිස එක ඇඳක් හා පුටුවක් වටනේය. ඉන් වැඩි නො වටනේය. හඳුනා පොරෝනා සිවුරුද විනපට

සෝමාරපට කොසෙය්‍ය සියුම් කපුපිළි සියුම් කොමු පිළි ආදීන් අතුරෙන් ප්‍රණීත ප්‍රණීත දෙයින් කළ-එකපට හෝ දෙපට ඇති-සැහැල්ලු-ශ්‍රමණ සාරූප්‍ය සේ පඩු රැඳි-ඉතා පිරිසිදු පැහැ ඇත්තේම වටනේය. පාත්‍රයද දිය බුබුලක් මෙන් මනා සටහන් ඇති මැණිකක් මෙන් ඉතා මට්ටු නිර්මල-ශ්‍රමණ සාරූප්‍යසේ පිරිසිදු පැහැ ඇති-යකඩ පාත්‍රයම වටනේය. පිඩු පිණිස වඩනා මගද උපද්‍රව රහිත සමතලා-සිත්කලු-ඉතා දුරද නොවූ ඉතා ආසන්නද නොවූ ගම් ඇත්තේම වටනේය. පිඩු පිණිස වඩනා ගමද "ආයතීයන් වහන්සේ දැන් දැන් එකී, 'යි පැන් ඉස ඇමදි තන්හි අසුන් පණවා ගෙන වඩනා කල පෙර ගමන් ගොස් පාත්‍රය ගෙන ගෙට පමුණුවා පැණවූ ආසනයෙහි වඩා හිඳුවා සකස් කොට සියතින් වළඳවන මිනිසුන් ඇත්තේම වටනේය. වළඳවන්නේද විශිෂ්ට රූ ඇති-ප්‍රසාද ජනක-මැනෙවින් ස්නානය කොට සුවඳ විලවුන් ගල්වා ගත්-සුවඳ දුමින් හා වත්සුණු සුවදින් සුගන්ධ ඇති නත්වන් පිරිසිදු සිත්කලු වස්ත්‍රාභරණයෙන් සැරසුණු-සකසා වළඳ වන්නේම සැප වෙයි. කැඳ බත් හා කැවිලිද වර්ණයෙන් සුවදින් හා රසයෙන් යුක්තවූ ඕජා ඇති-මනෝරමය-සර්වාකාර ප්‍රණීතයම වටනේය. එයද කැමති තාක් විය යුතුය. ඉරියව් වශයෙන් සැතපීම හා හිඳීමද අරමුණු වශයෙන් නිලාදී වර්ණ කසිණ අතුරෙන් පිරිසිදු පැහැ ඇති අරමුණුද සැප වන්නේය.

මොහවරිතයාට සැප

මෝහවරිතයාට වනාහි අභ්‍යවකාශයට අභිමුඛවූ සම්බාධ රහිතවූ යම් තැනෙක සිට බලන්නවුන්ට කිසිවකින් මුවහ නොව දිශා පැනෙත්ද එබඳුවූ සෙනසුන සැප වන්නේය. ඉරියව් අතුරෙන් සැප වන්නේ සක්මන් කිරීමය. අරමුණුද සුලුකුලු තරම් සරාව තරම් කුඩා වීනම් නොවටනේය. ගැහැටවූ අවකාශයෙහි සිත වඩාලාත් මුළාවට පැමිණෙයි. එබැවින් කුලුසරාව තරමින් සතර පස් අඟලක් විශාලව කරන ලද මහත්වූ කසිණ මණ්ඩලය වටනේය. සෙසු සියල්ල ද්වේෂ වරිතයාට කී බඳුයි.

ශ්‍රද්ධාවර්තයාට සැප

ශ්‍රද්ධාවර්තයාට වනාහි ද්වේෂවර්තයා පිළිබඳව කී විධිම සැප වන්නේය විශේෂයෙන් නම් ඔහුට බුද්ධානුස්සති ආදී අනුස්සති සයද සැප වන බවයි.

බුද්ධිවර්තයාට සැප

බුද්ධිවර්තයාට සේනාසනාදීන් අතුරෙන් මෙතම් දෙයක් සැප නොවන්නේයයි කිය යුතු නැති. කවරෙක් වුවද සැප වන්නේය යනුයි.

චිත්තවර්තයාට සැප

චිත්තවර්තයාට වනාහි අභ්‍යවකාශයට අභිමුඛවූ විවෘත සේනාසනය සැපවේ. යම්තැනෙක සිට බලන්නවුන්ට සිත්කලු ආරාම වන පොකුණුද පිළිවෙළින් ගම් නියම්ගම් ජනපදද නිල වර්ණ පර්වතද, පෙනෙත් නම් එබඳු තැන් සැප නොවන්නේය. එබඳු තැන් චිත්තකය දුවන්නටම හෙතුවිය හැකි බැවිනි. එහෙයින් ඔහු විසින් ගැඹුරු පර්වත විවරයෙහිද වනයෙන් මුඛවූ හත්ථිකුච්ඡ-පබ්භාර-මහින්ද ගුහා බඳු සේනාසනයෙහිද විසිය යුතුයි. අරමුණු වශයෙන් ඔහුට මහත් අරමුණු නොවන්නේය. එයද චිත්ත වශයෙන් දුවන්නට හෙතු විය හැකි බැවිනි. වටනේ කුඩා අරමුණු සෙසු සියල්ල රාගවර්තයාට කී බඳුයි.

"ස්වකීය වර්තානුකූලවූ" යන මෙහි වර්තයන්ගේ ප්‍රභේදපරිච්ඡේද, නිදානපරිච්ඡේද, විභාවනාපරිච්ඡේද, සප්පාය පරිච්ඡේද වශයෙන් විස්තර නිමිසේය.

මෙතෙකින්දු වර්තානුකූල කර්මස්ථාන සර්වප්‍රකාරයෙන් ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ නොවේ. මතු දැක්වෙන මාතෘකා පද විස්තර වන කල්හි එය තෙමීම ප්‍රකාශ වන්නේය.

දශවිධ කර්මස්ථාන විනිශ්චය මාතෘකා මෙසේය.

- 1 සංඛ්‍යා නිර්දේශ වශයෙන්
- 2 උපචාර-අර්පණාවන වශයෙන්
- 3 ධ්‍යාන ප්‍රභේද වශයෙන්
- 4 සමතික්‍රම වශයෙන්
- 5 වර්ධන-අවර්ධන වශයෙන්

6 ආරම්භණ වශයෙන්

7 භූමි වශයෙන්

8 ග්‍රහණ වශයෙන්

9 ප්‍රත්‍යය වශයෙන්

10 වරියානුකූල වශයෙන්

යන දශ ආකාරයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චය දත යුතුයි.

1 සංඛ්‍යා නිර්දේශ වශයෙන්

කසිණ 10

අසුභ 10

අනුස්සති 10

බ්‍රහ්මවිහාර 4

ආරුප්‍ය 4

සංඥා 1

වචන්ථාන 1

දස කසිණ නම්-පට්ඨකසිණ, ආපොකසිණ, තෙජොකසිණ, වායොකසිණ, නිලකසිණ, පීතකසිණ, ලොහිතකසිණ, ඔදාතකසිණ, ආලොකකසිණ, පරිච්ඡින්නාකාසකසිණ යන මොහුයි.

දස අසුභ නම්-උඬුමානක, විනිලක, විප්‍රබ්බක, විච්ඡිද්දක, වික්ඛායිතක, වික්ඛිත්තක, හතවික්ඛිත්තක, ලොහිතක, පුලවක, අට්ඨික යන මොහුයි.

දස අනුස්සති නම්-බුද්ධානුස්සති, ධම්මානුස්සති, සංඝානුස්සති, සීලානුස්සති, වාගානුස්සති, දෙවනානුස්සති, මරණානුස්සති, කායගතාසති, ආනාපාණසති, උපසමානුස්සති යන මොහුයි.

චතුර් බ්‍රහ්මවිහාර නම්-මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා යන මොහුයි.

සතර ආරුප්‍ය නම්:- ආකාසානඤ්චායතන, විඤ්ඤාණඤ්චායතන, ආකිඤ්චඤ්ඤායතන, නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන යන මොහුයි.

එකසංඥා නම්:- ආහාරයෙහි ප්‍රතිකූල සංඥාය.

එකවචන්ථාන නම්:- චතු ධාතු වචන්ථානයි.

මේ සංඛ්‍යාතිර්දේශ වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.

2 උපචාරාවහ-අර්පණාවහ වශයෙන්-

කායගතාසනිය හා ආනාපාණසනිය හැර බුද්ධානුස්සති ආදී සෙසු අනුස්සති අටද, ආහාරයෙහි ප්‍රතිකූල සංඥාවද, චතුර්ධානු චචත්ථානයද යන දශ කර්මස්ථාන උපචාරධ්‍යාන පමණක් ගෙන දෙන්නේය. අර්පණා ගෙන නොදෙන්නේය. සෙසු පට්ඨිකසිණාදි සමතිස් කර්මස්ථාන අර්පණාද ගෙන දෙන්නේය.

මේ උපචාරාර්පණාවහ වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි

3 ධ්‍යාන ප්‍රභෙද වශයෙන්-

අර්පණාවහ කර්මස්ථාන තිස අතුරෙන් ආනාපාණසනිය හා කසිණ දසය චතුෂ්කධ්‍යානිකය හෙවත් සතර රූපාවචර ධ්‍යාන ගෙන දෙන්නේය. කායගතාසනිය හා අගුහ දශය ප්‍රථමධ්‍යානිකය හෙවත් ප්‍රථමධ්‍යානය පමණක්ම ගෙන දෙන්නේය. මෙත්තා-කරුණා-මුදිතා යන ප්‍රථම බ්‍රහ්මවිහාරත්‍රය ත්‍රිකධ්‍යානිකය හෙවත් ප්‍රථම ද්විතීය තෘතීය ධ්‍යාන ගෙන දෙන්නේය. උපෙක්ෂා බ්‍රහ්මවිහාරය හා අරූපාවචර සතර චතුර්ථධ්‍යානිකය-හෙවත් චතුර්ථධ්‍යානය පමණක් ගෙන දෙන්නේය, (මේ කියන ලද්දේ චතුෂ්කතය වශයෙනි.)

ධ්‍යාන ප්‍රභෙද වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.

4 සමතික්‍රම වශයෙන්-

අංග සමතික්‍රමය, ආරම්භණ සමතික්‍රමයයි සමතික්‍රම දෙයාකාර වේ. (සමතික්‍රම නම් ඉක්මවීමය,) සියලු ත්‍රික චතුෂ්කයානික කර්මස්ථානයන්හි ඇත්තේ අංග සමති ක්‍රමයයි. විතර්කාදි අංගයන් ඉක්ම ඒ අරමුණු කොටම ද්විතීය ධ්‍යානාදිය ලැබියයුතු බැවිනි. චතුර්ථ බ්‍රහ්මවිහාරයයි කියන ලද උපෙක්ෂායෙහි ඇත්තේ අංගසමතික්‍රමයයි. ඒ වනාහි මෙත්තාදීන් පිළිබඳ අරමුණෙහි සොම්නස ඉක්ම ලැබියයුතු බැවිනි. සතර අරූපාවචරයන්හි ඇත්තේ ආරම්භණ සමති ක්‍රමයයි. ආකාශකසිණය හැර සෙසු පට්ඨි ආදී නව කසිණයන් අතුරෙන් කිසිවක් ඉක්ම ආකාශානඤ්චායතනය ලැබිය යුතුවේ. ආකාශාදිය ඉක්ම විඤ්ඤාණඤ්චායතනාදිය ලැබිය යුතුවේ.

එබැවින්, සෙස්සෙහි සමතික්‍රමයෙන් නැති, (මෙහි විස්තර මතු පහළ වන්නේය.)

මේ සමතික්‍රම වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.

5 වර්ධන-අවර්ධන වශයෙන්-

මේ කර්මස්ථාන සතළිස අතුරෙන් වැඩිය යුතු වන්නේ (පැතිර විය යුතු වන්නේ) දසකසිණ පමණකි. කුමක් හෙයින්ද? යම්තාක් තැන් ඒ කසිණ පතුරුවාද ඒ තාක් තැන්ම දිව්‍යශ්‍රෝත්‍ර ධාතුයෙන් ශබ්ද අසන්නටද, දිව්‍ය චක්ෂුසින් රූප දකින්නටද, වෙතෝපරියඤාණයෙන් පර සත්ත්වයන්ගේ සිත් දැනගන්නටද හැකිවන බැවිනි. (කසිණ නොපතළ තැන ඒ ශබ්ද ඇසීම් ආදිය කළ නොහැක.)

කායගතාසනිය හා අශුභ එසේ නොවැඩිය යුතුය (නො පැතිර විය යුතුයි.) කුමක් හෙයින්ද? කායගතාසනිය සභාග පරිච්ඡේද වශයෙන්ද, අශුභ භාත්පස පාෂාණ නිමිත්තාදීන්ගේ වශයෙන්ද, පරිච්ඡේද කරන ලද බැවින් හා එසේ වැඩිමෙන් විශෙෂ ආනිසංස නැති බැවින්ය. අසුභ පිළිබඳ පරිච්ඡන්තාකාරය මතු අසුභ භාවනානයයෙහි ප්‍රකාශවන්නේය. කායගතාසනි හා අශුභ වඩන හොත් වැඩෙන්නේ කුණප රාශිමය. නොවැඩුවද කාමරාග යටපත් වන බැවින් කිසි විශෙෂ ආනිසංසයෙක්ද නැත. එහෙයින් සෝපාක ප්‍රශ්නයෙහි "භාග්‍යවතුන් වහන්ස, රූපසංඥාව (මහත්ව වඩනලදද-අප්‍රමාණාලම්භනයෙහි පවත්නෙන්) විභූතය-පරිව්‍යක්තය. අස්ථිකසංඥාව අවිභූතය අපරිව්‍යක්තයයි කියන ලදී. එහි රූපසංඥාව විභූතය"යි කියේ නිමිති වැඩිම් වශයෙනි. අස්ථික සංඥාව අවිභූතයයි කියේ නිමිති නොවැඩිම් වශයෙනි.

එසේ නම් මේ මුළු පොළොව අසර්ථක සංඥායෙන් පැතුරුයෙමි, යි කියනලද්දේ කුමක් නිසාද? එසේ කියන ලද්දේ අස්ථිකසංඥා ලාභිභට වැටහෙන ආකාර වශයෙනි. අස්ථි නිමිත්ත වැඩිම් වශයෙන් නොවේ. ධර්මාශෝක රජ්ජුරුවන් රාජ්‍යයකරන කල්හි රාජමන්දිරයට පැමිණවූ කරවික පක්ෂියා අවට පිහිටි කැටපත් බිත්තිවල ස්වකීය ඡායාරූපය දැක මෙහි තවත් කරවික පක්ෂිහු ඇතැයි සිතා මිහිරිහඬින් හැඬීය. එමෙන්

ඒ තෙරුන්නාන්සේද අස්ථික සංඥාව ලත් බැවින් සියලු දිසාවන්හි තමහට වැටහුණු අස්ථිනිමිත්ත දක්නාසේක් මුළු පොළොව ඇටින් පිරුණේයයි සිතුවේ.

එසේ නම් ධම්මසංගණියෙහි වදාළ අශුභ ධ්‍යාන පිළිබඳ අප්‍රමාණාරම්භණ බව වරදද? එයද වරද නොවේ. ඇතැම්හු මහත් ඉදිමි ගිය ශරීරයෙහිද, මහත් අස්ථිකයෙහිද, නිමිත්ත ග්‍රහණය කරති. ඇතැම්හු කුඩා උද්ධමාතකයෙහිද, කුඩා අස්ථිකයෙහිද, නිමිත්ත ග්‍රහණය කරති. එහෙයින් ඇතැමුන්ගේ ධ්‍යාන අප්‍රමාණාරම්භණවේ. ඇතැමුන්ගේ ධ්‍යාන පරිත්තාරම්භණවේ. (මෙහිනුදු අශුභය නොවඩන ලද බව දැක්වූහ) තවද යමෙක් අශුභ වැඩිමෙහි-පැතිරවීමෙහි ආදීනව නොසලකාම වඩාද ඒ සඳහා අප්පමාණාරම්භණයයි කියන ලදී. ආනිසංසයක් නැති බැවින් එසේ නොවැඩිය යුතුය. කායගතාසති හා අශුභමෙන් සෙසු ආනාපාණාදියද නො වැඩිය යුතුය. කුමක් හෙයින්ද? ආනාපාණ නිමිති වඩනොත් වැඩෙන්නේ වාතරාසියෙක්මය. එතෙක්ද? එය නැහැ අග උඩුතොල යන අවකාශයෙන් සීමා සහිත වූයේද වෙයි. එසේ ආදීනව සහිත බැවින්ද, අවකාශයෙන් පිරිපුන් බැවින්ද, ආනාපාණ නොවැඩිය යුතු.

මෙෙහි ආදී බ්‍රහ්මචිහාරයෝ සත්වයන් අරමුණු කොට ඇත්තෝය. එබැවින් ඒ බ්‍රහ්මචිහාරයන්ගේ නිමිති වඩනොත් වැඩෙන්නේ සත්ව රාශිමය. ඒ වැඩිමෙන් කවර අර්ථයෙක්ද? එබැවින් එයද නොවැඩිය යුතුය. "මෙෙහි සහගත සිතින් එක් දිශාවක් වඩා" යනාදිය කුමක් හෙයින් වදාළසේක්ද? ඒ වදාළේ පරිග්‍රහ වශයෙන් විනා වර්ධන වශයෙන් නොවේ. ආවාස එකෙක දෙකෙක යනාදි පිළිවෙළින් එක් දිශාවෙක සියලු සතුන් පරිග්‍රහ කොට භාවනා කරන්නේ එයින් නිමිති වැඩිමෙක් නොවදාරන ලදී. බ්‍රහ්මචිහාර පිළිබඳ ප්‍රතිභාග නිමිති කැලම නැත. වඩනොත් වැඩියයුතු වන්නේ ප්‍රතිභාග නිමිතිය. ඒ නැති, කල්හි කුමක් වඩනේද? මෙහිදු පරිත්තාරම්භණ හා අප්පමාණාරම්භණ පරිග්‍රහ වශයෙන්ම දතයුතුයි. (බෙහෝ සත්වයන්ගේ පරිග්‍රහ වශයෙන් ප්‍රවෘත්ත වූයේ පරිත්තාරම්භණ

වෙයි. බොහෝ සත්වයන්ගේ පරිග්‍රහ වශයෙන් ප්‍රවෘත්ත වූයේ අප්‍රමාණාලම්බන වෙයි.

ආරුප්පාරම්මණයන්හිද කිසුණු ඉගිළි නැත බැවින් ආකාශය නොවැඩිය යුතුය. ඒ ආකාශය මෙතෙහි කළ යුතු වන්නේ කසිණාපගම වශයෙන්ය. එයින් ඔබ වඩතුද කිසිවක් වැඩෙන්නේ නොවේ. විඤ්ඤාණ ස්වභාව ධර්ම බැවින් නො වැඩිය යුතු. ස්වභාව ධර්ම නොවැඩිය හැකිය. එයද අභාවමාත්‍ර බැවින් වැඩිය නොහැකිය. නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනයද ස්වභාව ධර්ම බැවින් නොවැඩිය යුතුයි

බුද්ධානුස්සති ආදී සෙසු දස කර්මස්ථාන ප්‍රතිභාග නිමිති නැති බැවින් වැඩිය යුතු නොවේ. වැඩිය යුත්තේ ප්‍රතිභාග නිමිතියි. බුද්ධානුස්සති ආදී කර්මස්ථානයන්ට ප්‍රතිභාග නිමිති නැත. එබැවින් එයද නොවැඩිය යුතුයි.

මේ වර්ධනාවර්ධන වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.
6 ආරම්මණ වශයෙන්-

මේ සහළස් කර්මස්ථාන අතුරෙන් දසකසිණ-දස අශූභ-ආනාපාණසති-කායගතාසති යන දෙවිස්ස ප්‍රතිභාග නිමිති අරමුණු කොට පවත්නේය. සෙසු අටළොස ප්‍රතිභාග නිමිති අරමුණුකොට නොපවත්නේය.

ආනාපාණසතිය හා කායගතාසතිය හැර සෙසු අනුස්සති අටද, ආහාරයෙහි පිළිකුල් සංඥා-චතුර්ධාතු වචන්ථාන-විඤ්ඤාණඤ්චායතන-නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන යන සතරද ස්වභාව ධර්ම අරමුණු කොට පවත්නේය.

දස කසිණ-දස අශූභ-ආනාපාණසති-කායගතාසති යන මේ දෙවිස්ස ප්‍රතිභාග නිමිති අරමුණු කොට පවත්නේය. සතර බ්‍රහ්මවිහාර-ආකාශනඤ්චායතන-විඤ්ඤාණඤ්චායතන යන මේ සය ප්‍රඥප්ති අරමුණු කොට පවත්නේය.

විප්‍රබ්බක-ලොභිතක-පුළුවක-ආනාපාණසති-ආපොකසිණ-තෙජෝකසිණ-වායොකසිණ-හා සුයථිදීන්ගේ ආලෝකමණ්ඩල අරමුණු කොට ඇති ආලෝකකසිණ යන මේ අට චලිතාරම්මණ අරමුණු කොට පවත්නේය. එයද ප්‍රතිභාග නිමිති උපදීමට පූර්වභාගයෙහිය. ප්‍රතිභාග නිමිති වනාහි නිශ්චල මයි. සෙසු

සියල්ල අවලිතම අරමුණු කොට පවත්නේය. වෑහෙන සැරව ඇති බැවින් විප්ලබ්‍යකයද, වෑහෙන ලේ ඇති බැවින් ලොහිතකයද, පණුවන් සැලෙන බැවින් පුළුවකයද, කවුළු සිවුරු ආදියෙන් ඇතුළුව සුය්‍යාලෝකාදිය සැලෙන බැවින් ආලෝකයද වලිතයයි දතයුතු. සෙස්සන්ගේ වලිතත්වය ප්‍රකට මැයි.

මේ ආරම්භය වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.

7 භූමි වශයෙන්-

දශඅශ්‍රහ, කායගතාසනි, ආහාරයෙහි පිළිකුල් සංඥා යන දොළොස දෙවභූමියෙහිද, ඒ දොළොස හා ආනාපාණසතියද යන තෙලෙස බ්‍රහ්මභූමියෙහිද නැත්තේය. සතර ආරූප්‍ය හැර අන් කිසිවක් අරූපභූමියෙහි නැත්තේය. මනුෂ්‍ය භූමියෙහි වනාහි මේ සියල්ලම ඇත්තේය.

මේ භූමි වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.

8 ග්‍රහණ වශයෙන්-

දැකීමෙන්, ස්පර්ශකිරීමෙන්, ඇසීමෙන් යන ත්‍රිවිධාකාරයෙන් කමටහන් ගතයුතු වේ. එහි විනිශ්චය මෙසේය. වායෝ කසිණය හැර සෙසු නව කසිණද, දස අසුභද යන එකුන්විස්ස දැකීමෙන් හෙවත් ඇසින් දුටු වස්තු කරුණකොට ගෙනම උද්ග්‍රහ නිමිති උපදවිය යුතු. පූර්වභාගයෙහි ඇසින් බල බලාම ඔවුන්ගේ නිමිති ගතයුතුය.

කායගතාසනියෙහි තවපඤ්චකය දැකීමෙන්ද, සෙස්ස ඇසීමෙන්ද ගතයුතු බැවින් එය දිව්‍ය සුත වශයෙන් ගත යුත්තේය. ආනාපාණසතිය ස්පර්ශයෙන්ද, වායෝකසිණය දැකීමෙන් හා ස්පර්ශකිරීමෙන්ද, සෙසු අටළොස ඇසීමෙන්ද ගතයුතු.

ආදි කාර්මිකයාට වනාහි උපෙක්ෂා බ්‍රහ්මවිහාරයද, සතර ආරූප්‍යද නොගතහැකි. යට තුන් බ්‍රහ්මවිහාරයට කිසුණෙහි රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යානයටද, නොපැමිණ නොඉපද විය හැකි බැවිනි. සෙසු පන්තිය ගත හැකියි.

මේ ග්‍රහණ වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.

9 ප්‍රත්‍යය වශයෙන්-

මේ කමටහන් අතුරෙන් ආකාශ කසිණය හැර සෙසු කසිණ නවය ආරූපයන්ට ප්‍රත්‍යය. අභිඥාවන්ට දස කසිණම ප්‍රත්‍යයවේ. මෙත්තා-කරුණා-මුදිතා යන ප්‍රථම බ්‍රහ්මචිහාර ත්‍රය චතුර්ථ බ්‍රහ්මචිහාරයටද යට අරූපාවචරය. මතු මතු අරූපාවචරයටද, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනය නිරොධ සමාපත්තියටද ප්‍රත්‍යයවේ. සියලු දෘෂ්ට ධර්ම සුඛ විහාරයෝ විදර්ශනාවට හා සමාපත්තියට ප්‍රත්‍යය වෙත්.

මේ ප්‍රත්‍යය වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.

10 වරියානුකූල වශයෙන්-

දස අසුභ-කායගතාසනි යන මේ එකොළොස රාගචරිතයාටද, සතරබ්‍රහ්මචිහාර-නිලාදී වර්ණ කසිණ සතර යන අට ද්වේෂචරිතයාටද, එකම ආනාපාණසනිය මෝහචරිතයාට හා විතර්කචරිතයාටද අනුකූලවේ ශ්‍රද්ධාචරිතයාට වනාහි බුද්ධානුස්සති ආදී ප්‍රථම අනුස්සති සයද, බුද්ධිචරිතයාහට මරණ සති-උපසමානුස්සති-චතුර්ධාතු වචන්ථාන-ආහාර පිළිකුල් සංඥා යන සතරද අනුකූලවේ. වර්ණ කසිණ සතර හැර සෙසු කසිණද, සතර ආරූපයද සියල්ලන්ට අනුකූලවේ. කසිණයන්හි පරිත්ත කසිණය විතර්ක චරිතයාටද, අප්‍රමාණ කසිණය මෝහචරිතයාටද අනුකූල වන්නේය.

මේ වරියානුකූල වශයෙන් කර්මස්ථාන විනිශ්චයයි.

රාගචරිතාදීන්ට අශුභාදී වශයෙන්ද, ශ්‍රද්ධාචරිතාදීන්ට බුද්ධානුස්සති ආදී වශයෙන්ද යට දැක්වුණු මේ සියල්ල ඉඳුරා ප්‍රතිපක්ෂ වශයෙන් හා ඉතා සැප වශයෙන් කියන ලදැයි දතයුතුය. හුදෙක් රාගාදීන් ඔබ්බා නොලන-ශ්‍රද්ධාදීන්ට හෝ උපකාර නොවන-කුශල භාවනාවෙක් නැත. වදාළේමයි. මෙහිය සූත්‍රයෙහි, ඒ කෙසේද යත්? ශීලසම්පත්, කල්‍යාණ මිත්‍රත්ව, සැපවූ ධර්ම ශ්‍රවණ, වියර්, ප්‍රඥා යන මේ පඤ්ච ධර්මයෙහි පිහිටීමෙන් මත්තෙහි ධර්ම සතරෙක් වැඩිය යුතුයි. එනම්-රාගප්‍රභාණය පිණිස අශුභ වැඩිය යුතුයි. ව්‍යාපාද ප්‍රභාණය පිණිස මෙමත්‍රී වැඩිය යුතුයි. විතර්ක සිදු ලීම පිණිස ආනාපාණසනි වැඩිය යුතුයි. නව විධ මානස විනාශය පිණිස අතිත්‍යසංඥා වැඩිය යුතුයි. මෙසේ එකකුට සතර චරිතයක් නැතද, සතර කමටහන්

වැඩිය යුතුයයි වදාළ බැවින් සියලු කමටහන් සියලු කෙලෙස් මැඩපවත්නාහුයයිද, සියලු කුසල් වඩන්නේයයිද, දත යුතුයි.

රාහුල සූත්‍රයෙහිද එකම තෙරුන්ට සතර බ්‍රහ්මචිහාර, අශුභ, කායගතාසනි, ආනාපාණසනි යන කමටහන් සතක් වදාළ බැවින් අසවල් කමටහන අසවලාට සැප වේයයි දැක්වූ වචනමාත්‍රයෙහිම නොපිහිටා සියලු තැන අභිප්‍රාය සෙවිය යුතුයි. එය යට දැක්විණි.

"කර්මස්ථානයක් ගෙන" යන මෙහි කර්මස්ථාන
කථා විනිශ්චයයි,

"කර්මස්ථානයක් ගෙන" යන මෙහි "ගෙන" යන පදය පිළිබඳ අර්ථ ප්‍රකාශය මෙසේ දත යුතුයි. යට දැක්වූ පරිදි යෝගාවචරයා විසින් කමටහන් දෙන කලාංශ මිත්‍රයකු කරා එළඹ හඟවත් බුදුන්වහන්සේ වෙත හෝ ආවායඝීවරයාණන් වෙත ආත්මය පාවාදී සම්පූර්ණ අදහස් ඇතියෙක්ව හා සම්පූර්ණ ඇදහිලි ඇතියෙක්ව කමටහන් ඉල්විය යුතුයි. "භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මම ඔබ වහන්සේ වෙත මගේ ආත්මය පාවා දෙමි" යි කියා බුදුරජාණන් වහන්සේට ආත්මභාවය පාවාදිය යුතුය. එසේ පාවා නොදී ගැඹුරු වල් සෙනස්තෙහි වසන කල බිහිසුණු අරමුණු එළඹියොත් ස්ථිරව සිට ගන්නට නොහැකිවේ. එයින් හෙතෙම ග්‍රාමාන්තයට බැස පියා ගිහියන් හා මිශ්‍රව අයුතු ප්‍රත්‍ය ගමකට පැමිණ මහා විනාශයට පැමිණෙන්නේය. ආත්මභාවය පාවා දුන්නහොත් එබඳු බිහිසුණු අරමුණු එළඹ සිටියත්, බිය නොවන්නේය. "පණ්ඩිතය නොප විසින් නොපගේ ආත්මය පළමුකොටම බුදුරජාණන් වහන්සේට පාවා දෙන ලද්දේ නොවේදැ" යි සැලකෙන විට සොම්නස්ම උපදින්නේය. උතුම් කසි සඵලක් ඇතියෙක් එය මියන් හෝ පණුවන් හෝ කැ කල දොම්නස් වන්නේ නමුදු එය අවිච්ඡික භික්ෂූන් වහන්සේ නමකට දී උන්වහන්සේ එය කඩ කඩ කොට ඉරන කල්හි සොම්නස්ම වන්නේය. මේත් එබඳුයයි දතයුතුයි.

ආවායඝීයන්ට පාවා දෙතොත්, "ස්වාමීනි, මම මගේ ආත්මභාවය ඔබවහන්සේට පරිත්‍යාග කරමි" යි කියා පාවා දිය යුතුය. එසේ පාවා නුදුන්නහොත් හෙතෙම ආවායඝීයන් විසින්

තර්ජනීය කටයුත්තක් නොවේ. නොකීකරු වේ. අවවාද නොපිළිගනී. ආවායථීයන් නොවිචාරාම කැමති අතෙක යන්නක් වේ. එවිට එබන්දහුට ආවායථීවරයෝ ආමිසයෙන් හෝ ධර්මයෙන් සංග්‍රහ නොකෙරෙති. ගැඹුරු ග්‍රන්ථ නොඋගන්වති. එවිට හෙතෙම එකී දෙවැදෑරුම් සංග්‍රහ නොලබන්නේ ශාසනයෙහි පිහිට නොලබා නොබෝකලකින්ම දුශ්ශීල බවට හෝ ගෘහස්ථ බවට පැමිණේ. ආත්මභාවය පාවා දුනහොත් තර්ජනීය නොකළයුත්තක් නොවේ. හිතු අත යන්නේ නොවේ. සුවච්ච ආවායථීයන් අයත් පැවතුම් ඇත්තක් වේ. එයින් හෙතෙම ආවායථීවරයන්ගෙන් ද්විවිධ වූම සංග්‍රහ ලබමින් වූල පිණ්ඩපාතික තිස්ස තෙරුන්ගේ අතවැසියන් මෙන් ශාසනයෙහි අභිවෘද්ධියට පැමිණෙයි.

වූල පිණ්ඩපාතික තිස්ස තෙරුන්ගේ අතවැසියෝ

උන්වහන්සේ කරා කර්මස්ථාන ගන්නා පිණිස ශිෂ්‍යවරයෝ තුන්දෙනෙක් එළඹියාහුය. එක නමෙක් "ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේගේ ප්‍රයෝජනයකට යයි වදාළොත් මම සියක් පුරුෂ ප්‍රමාණ ප්‍රපාතයකට පණින්නට පසුබට නොවෙමි"යි කීයේය. එක නමෙක් "ස්වාමීනි, මම නුඹවහන්සේගේ ප්‍රයෝජනයකටයයි වදාළොත්, විලුඹෙහි පටන් ගලක් පිට උලා මුළු සිරුර ගෙවා දමන්නට පසුබට නොවෙමි"යි කීයේය. තුන්වැන්නා කියන්නේ "ස්වාමීනි, ස්වාමීන්වහන්සේගේ ප්‍රයෝජනයකටයයි වදාළොත්, 'හුස්ම හිරකොට ගෙන මැරෙන්නට පසුබට නොවෙමි'යි කීයේය. තෙරුන්වහන්සේ "ඒකාන්තයෙන් මොහු හව්‍යයෝය"යි ඔවුන්ට කර්මස්ථාන වදාළසේක. ඒ තුන් නම උන්වහන්සේගේ අවවාදයෙහි පිහිටා රහත් බවට පැමිණියාහුය. ආත්මභාවය පාවා දීමෙහි ආනිසංස මේය.

අලෝභාදී සයාකාරයකින් පිරිපුන් අදහස් ඇති යෝගිහු විසින්ම කමටහන් වැඩිය යුතුයි. පූර්ණාධ්‍යානයෙන් යුක්ත වූයේම තුන් බෝධීන් අතුරෙන් එක්තරා බෝධියකට පැමිණෙන්නේය.

ලෝභයෙහි දොස දක්නා බෝසත්වරයෝ අලෝභ අදහස් ඇත්තෝ වෙති. ද්වේෂයෙහි දොෂ දක්නා බෝසත්වරයෝ

අද්වේෂ අදහස් ඇත්තෝ වෙති. මෝහයෙහි දොෂ දක්නා බෝසත්වරයෝ අමොහ අදහස් ඇත්තෝ වෙති. ගිහිගෙයි විසීමෙහි දොෂ දක්නා බෝසත්වරයෝ නෛෂ්ක්‍රමය අදහස් ඇත්තෝ වෙති. (නෛෂ්ක්‍රමය නම් පැවිදිවීමයි) ගණයා කෙරෙහි ඇලීමෙහි දොෂ දක්නා බෝසත්වරයෝ (කෙසේ නම් විවේක වන්නමෝදැයි) ප්‍රවිවේක අදහස් ඇත්තෝ වෙති. සියලු භව ගතින්හි දොෂ දක්නා බෝසත්වරයෝ නිර්වාණයෙහි නැමුණු අදහස් ඇත්තෝ වෙත්. අතීත හෝ අනාගත හෝ වර්තමාන හෝ යම් පමණ සෝවාන්-සකෘදාගාමි-අනාගාමි-අර්හත්-පසේබුදු-සම්මාසම්බුදුවරයෝ වූවාහු නම් ඒ සියල්ලෝම මේ සයාකාරයෙන් තම තමන් විසින් පැමිණිය යුතු විශේෂයට පැමිණියාහුයි. එබැවින් යට දැක්වුණු සයාකාරයෙන් සම්පූර්ණ අදහස් ඇති විය යුතුයි.

පර සිත් දන්නා නුවණ ඇති ආවායථීවරයන් විසින් යට දැක්වුණු පරිදි අධ්‍යායයෙන් හා අධිමුක්තියෙන් යුක්තවූ කමටහන ඉල්වන අතවාස්සාගේ චිත්තාවාරය ඒ නුවණින් පිරිසිදු බලා මේ කවර වර්ත ඇත්තෙක්දැයි දැනගත යුතුයි.

පර සිත් දන්නා නුවණ නැති ආවායථීවරයන් විසින් "ඔබ කවර වර්ත ඇත්තෙක්ද" යි විචාරා "නොදනිමි" යි කිවහොත් "ඔබ කෙරෙහි කවර ධර්ම බහුලව පවතීද? අශුභාදීන් අතුරෙන් කවරක් මෙනෙහි කරන විට ඔබට පහසු දැනේද? කෙබඳු කමටහනකට ඔබගේ සිත නැමේද?" යනාදී වශයෙන් විචාරා දන යුතුයි. එසේ දැන ගෙන වර්තයට සුදුසු කමටහන් කිය යුතුයි.

කියන්නහු විසින්ද තුන් ආකාරයකින් කිය යුතුයි. සප්ඝායනා වශයෙන් හෝ මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන් හෝ කමටහන් පුරුදු කළහුට හිඳිම් එකක් දෙකක් සප්ඝායනා කරවා දිය යුතුයි. ළග වසන්නහුට පැමිණි පැමිණි ඇසිල්ලෙහි කිය යුතුයි. කමටහන ඉගෙන අන් තැනකට යනු කැමැත්තහුට ඉතා සංක්ෂේපද නොකොට ඉතා විස්තරද නොකොට කිය යුතුය. එහිද පඨවිකසිණය කියන්නහු විසින් කසිණ දොෂ සතරද, කසිණ කරන සැට්ඨ, කරගත් කසිණය භාවනා කරන සැට්ඨ, දෙවැදෑරුම් නිමිතිද, දෙවැදෑරුම් සමාධිද, සත්වැදෑරුම් සැප

හා අසැපද, දඟවිධ අර්පණාවෙහි දක්ෂ බවය, වියඝිසමත්වයද, අර්පණාවිධානයද යන මේ නව ආකාර කියයුතුයි. සෙසු කමටහන්හිද සුදුසු පරිදි කියයුතුය. ඒ සියල්ල ඒ ඒ කමටහන් පිළිබඳ භාවනා විධානයෙහි දක්වනු ලැබේ.

ආවායඝී වරයන් එසේ කමටහන් දෙන කල්හි යෝගාවචරයා නිමිත්තග්‍රහණය කොට ඇසිය යුතුයි. නිමිත්තග්‍රහණය නම් මේ යට පදය, මේ මතු පදය, මේ මෙහි අර්ථය, මේ අදහස, මේ උපමාවයයි ඒ ඒ ආකාර සිත්හි ධරාගැන්මයි. එසේ නිමිත්ත ග්‍රහණය කොට සකසා අසන්නේම කමටහන් ගන්නේ නම් වේ. එයින් ඔහුට උසස් ගුණ දහමුත්ට පැමිණීම වන්නේය. එසේ නොගන්නහුට උසස් ගුණ දහමුත්ට පැමිණීම නොවන්නේය.

ධර්මාවායඝී පණ්ඩිත මාතර ශ්‍රී ධර්මවංශ ස්ථවිර

ස්වාමීන් කළ

විශුද්ධිමාර්ග සිංහලානුවාදයෙහි කර්මස්ථාන ග්‍රහණ

නිර්දේශ නම් තෘතීය පරිච්ඡේදයයි.

4 පට්ටිකසිණ නිද්දේසය

"සමාධි භාවනාවට නුසුදුසු විහාර හා සුදුසු විහාර මෙන් පටන් විස්තර කරනු ලැබේ. යම් කෙනෙකුන්ට ආවායඝීයන් හා සමග එක විහාරයෙහි විසීම පහසුවන්නේ නම් එබන්දන් විසින් කර්මස්ථානය පිරිසිදු කර ගනිමින් එසේ විසිය යුතුයි. ආවායඝීයන් වෙත එක්ව විසීමට අපහසු ඇත්තන් විසින් ගව්වක් හෝ අධියොදුනක් හෝ යොදුනක් හෝ දුරින් පිහිටි සැප විහාරයෙක් වේනම් එහි විසිය යුතුයි. එබඳු තැනෙක වසන්නවුන්ට කර්මස්ථානය පිළිබඳ කිසි තැනෙක සැකයෙක් හෝ සිහිවූලාව ගිය කලක් හෝ විණි නම් උදෑසනම විහාරයෙහි වත පිළිවෙත කොට අතරමගදී පිණ්ඩපාත කර ගෙන වළඳා වැළඳු ඉක්බිතිම ආවායඝීයන් වසන තැනට ගොස් එදසවම ඔවුන්ගෙන් කර්මස්ථාන ශුද්ධ කොට ගෙන පසුදා ඔවුන් වැඳ නික්ම පෙරසේ අතරමග පිණ්ඩපාත කොට වළඳා විඩා නැතිවම ස්වකීය වාසස්ථානයට පැමිණිය හැකි බැවිනි. යොදුනක් පමණවත් ආසන්නයෙහි එබඳු සැපවූ විහාරයක් නොලබන්නවුන් විසින් කර්මස්ථානය පිළිබඳ සියලු ගැටළු තැන් විසඳා ඒ ගැනම සිතමින් සමාධි භාවනාවට නුසුදුසු විහාර හැර සුදුසු විහාරයෙක විසිය යුතුයි. නුසුදුසු විහාර නම් අටළොස් විහාර දොෂ අතුරෙන් එක දොෂයකින් හෝ යුක්ත විහාරයි.

ඒ අටළොස් දොෂ නම්:- 1 මහා විහාර, 2 අභිනව විහාර, 3 දිරාපත්වූ විහාර. 4 මහ මග අසළ විහාර, 5 පැන් පොකුණු ඇති විහාර, 6 පලාකොළ ඇති විහාර, 7 මල් ඇති විහාර, 8 එල ඇති විහාර, 9 බොහෝ දෙන බැලීමට පැමිණෙන විහාර, 10 නගර ඇසුරු කළ විහාර, 11 දැව ඇති විහාර, 12 කුඹුරු සීමා ඇසුරු කළ විහාර, 13 විසභාග පුද්ගලයින් ඇති විහාර, 14 මුහුදුවෙරළ ඇසුරු කළ විහාර, 15 පිටිසරබඳ ඇසුරුකළ විහාර, 16 රාජ්‍ය සීමා ඇසුරු කළ 17 සප්පාය නැති විහාර; 18 කලාණ මිත්‍රයන් නැති විහාර යන මේයි.

මේ අටළොස් දොෂ අතුරෙන් එක දොෂයකින් හෝ යුක්ත විහාර නුසුදුසු විහාරයි එබඳු තැනෙක නොවිසිය යුතුයි.

1 මහා විහාරයෙහි දොෂ

මහා විහාරයෙහි නොයෙක් අදහස් ඇති බොහෝ භික්ෂූහු රැස් වෙති. ඔවුහු අන්‍යෝන්‍යයෙන් හා විරුද්ධ වීමෙන් වත පිළිවෙත නොකරති බෝමළු ආදිය නොහමදිති. බොහෝ පැන් පරිභෝග පැන් පෙරහා නොතබති. මේ යෝගී භික්ෂූ ගොදුරු ගම පිඩු පිණිස යන්නට පාසිවුරු ගෙන නික්මෙන්න නොකළ වතක් හෝ පැන් නැති හිස් කළයක් හෝ දුටුනම් ඒ වත කළයුතුවේ. පැන් පෙරහා තැබිය යුතුවේ. එසේ නොකළ හොත් වත්ත හෙදයෙහි දුකුලා ඇවැත් වන්නේය. එසේ කරන්නට පටන්ගත් කල දහවල් වන්නේය. දහවල්ව පිඩු පිණිස ගිය කල කිසිවක් නොලබන්නේය. ඔහු විවේක ගත වූයේද හෙරණුන්ගේ හා දහර භික්ෂූන්ගේ හඬනැලූමෙන් හා සංඝ කර්මයෙන් වික්ෂිප්ත වන්නේය. යම්තැනෙක සියලු වත පිළිවෙත කෙරුණේ නම් සෙසු ගැහැටද නොවන්නේ නම් එබඳු මහා විහාරයෙහි වුවද විසිය යුතුය.

2 අභිනව විහාරයෙහි දොෂ

අභිනව විහාරයෙහි නවකර්ම බොහෝය. ඒ නොකරන්නවුන්ට සෙස්සෝ කිපෙති. දොස් නගති. "නුඹවහන්සේ සුවසේ මහණදම් කරවයි. අපි නවකම් කරමිහ"යි යම් තැනෙක භික්ෂූහු කියන්නම් එබඳු අභිනව විහාරයෙහි වුවද විසිය යුතුය.

3 දිරාපත් විහාරයෙහි දොෂ

ජරපත් විහාරයෙහි හැරවියයුතු කටු කොහොල් බොහෝය. යටත් පිරිසෙයින් තමන් වසන සෙනසුන පවා එබන්ද නොකරවන කලට සෙස්සෝ කිපෙති. දොස් නගති. ඒ කරවන්නට ගත්කල කමටහන පිරිහී යන්නේය.

4 මහ මඟ අසල විහාරයෙහි දොෂ:

මාවත් අසල විහාරයන්ට ආගන්තුක භික්ෂූහු රැ දාවල් රැස්වෙති. නොකල්හි පැමිණි භික්ෂූන්හට තමන්ගේ සෙනස්න දී රුක් මුලෙක හෝ ගල්පොත්තෙක හෝ විසිය යුතුවේ. පළමු දවසෙහි මෙන් දෙවන දවසෙහිද විය හැකි බැවින්

කර්මස්ථානයට අවකාශ නොලැබෙයි. එබඳු ආගන්තුක පීඩා නැති මහ මග අසල විහාරයෙහි වුවද විසිය යුතුයි.

5 පැන් පොකුණු ඇති විහාරයෙහි දොෂ:

ගල් පොකුණු වෙන්ද එබඳු තැනට පැන් පිණිස මහා ජනයා රැස්වෙති, නුවර වැසි රාජකුලපග තෙරවරුන්ගේ අතවැස්සෝද පඩි පෙවුම් ආදිය පිණිස එළඹෙති. ඔවුන් භාජන දර පඩිමරා ආදිය කොතන දැයි විචාරන කල අසවල් අසවල් තැනයයි දැක්විය යුතුවේ. මුළු කාලය එබඳු දෙයෙහි යෙදීමෙන් ගෙවී යන්නේය.

6 පලාපත් විහාරයෙහි දොෂ:

පලා කොළ ඇති විහාරයෙහි යෝගී භික්ෂූන් කමටහන් ගෙන දිවා විහරණයෙහි යෙදී සිටියද පලා නෙලන වනිකාවෝ ඔවුන් සම්පයෙහිම ගී ගයමින් පලා නෙලන්නහු ඒ ගිරාවය කර්මස්ථානයට අන්තරාය කරත්.

7 මල් ඇති විහාරයෙහි දොෂ:

පිපි ගිය නානාවිධ මල්ගස් ඇති විහාරයෙහිද පලා පත් විහාරයෙහි මෙන්ම උපද්ව වන්නේය.

8 එල ඇති විහාරයෙහි දොෂ:

අඹ දඹ පනා ආදී නානාවිධ එලයන්ගෙන් යුක්තවූ විහාරයෙහි වසන්නවුන්ගෙන් එල කැමැත්තෝ අවුත් එල ඉල්ලති. නුදුන් කල කීපෙති. බලාත්කාරයෙන් හෝ රැගෙන යති. සවස් කාලයෙහි විහාර මැද සක්මන් කරන්නවුන් විසින් එබන්දන් දැක "උපාසකවරුනි, කුමක් හෙයින් මෙසේ කරන්නහුදැ"යි විචාළ කල සිත් පුරා බැණ වදිති. විහාරයෙන් නෙරපීමටද උපක්‍රම යොදත්.

9 බොහෝ දෙනා බැලීමට පැමිණෙන විහාරයෙහි දොෂ:

පැතියයුතු-ලෝකයා විසින් සම්භාවනා කරනු ලබන දක්ෂිණගිරි, හත්ථිකුවිජ් ලෙණ, සැගිරි, සිතුවල්පව් වැනි විහාරවල වසන්නවුන් "රහත්වරුන් වහන්සේ"යි සිතා වැදීමට මනුෂ්‍යයෝ නොයෙක් දිගින් රැස්වෙති. යොගී භික්ෂූන්ට එය පහසු පිණිස නොවන්නේය. එබඳු තැන් සැප ඇතියවුන් විසින් දහවල් අත් තැනෙක ගොස් රාත්‍රි එහි අවුත් විසිය යුතුයි.

10 නගර ඇසුරුකළ විහාරයෙහි දොෂ:

නගර ඇසුරුකළ විහාරයෙහි විසභාග අරමුණු හමුවන්නේය. දිය අදින දාසිහු කළින් ඇඟ ගටමින් යන්නාහ. අයින්ව මග පවා නොදෙන්නාහ. අධිපති මිනිස්සු විහාරය මැද තිර ඇද ගෙන හිදිත්.

11 දැව ඇති විහාරයෙහි දොෂ:

දර හෝ දැව උපකරණයට නිසි රුක් හෝ ඇති විහාරයෙහි දර ගෙන යන ස්ත්රීන් පලා මල් ගෙන යන යට කී ස්ත්රීන් මෙන් අපහසුකම් කරති. "විහාරයෙහි රුක් කපා ගෙන ගෙවල් කරමින"යි මිනිස්සු අවුත් රුක් කපති. ගෙයින් නික්ම වෙහෙර මැද සක්මන් කරන හික්මුන් එබන්දක් දැක "උපාසකවරුනි, කුමක් කරව්දැ"යි විචාළ කල රිසිසේ බැන වදිති. විහාරයෙන් තෙරපීමට උපක්‍රම යොදත්.

12 කුඹුරු සීමා ඇසුරුකළ විහාරයෙහි දොෂ:

විහාරය අවට කුඹුරු ඇතිකල මිනිස්සු විහාර මැදම කලවිටි සාදාගෙන ගොයම් පාගති. ඉදිරිපසම වී වියලති. අන්‍යවූද බොහෝ අපහසුකම් කරති. තවද ඇතැම් විහාරයන්හි බොහෝ සංඝ හෝග ඇත්තේය. ඒ රක්තා ආරාමික කුලද ඇත. ඔව්හු "අපගේ ගොයම්කෑන"යි ආරාමිකයන්ගේ ගවයන් බැඳ සිටුවති. වී කරල් මුදුන් කඩාගෙන අවුත් "නුඹ වහන්සේගේ ආරාමික කුලයන්ගේ වැඩවල සැටි බලන්නැ"යි සංඝයාට දක්වති. එයින් රාජරාජ මහාමාත්‍යයන්ගේ ගෙදොර වලට පවා යන්නට සිදුවේ. මෙයද කුඹුරු ලඟ විහාරයන්හි විසීමේ වරදට ඇතුළත්ය.

13 විසභාගයන් ඇති විහාරයෙහි දොෂ:

විසභාගයන් ඇති විහාරයෙහි හික්මුණු කුමු අන්‍යෝන්‍ය වෛරීව කලහ කරති" කලහ නොකරන්න. ස්වාමීනි" යි වළකනු ලබන විට "මේ පංසුකුලිකයා ආ තැන් පටන් අපට මෙහි විසුමෙක් නැතැ" යි හඬ තලත්.

14 මුහුදු වෙරළ ඇසුරුකළ විහාරයෙහි දොෂ:

මුහුදු පටුන් හෝ ගොඩ පටුන් අසල පිහිටි විහාරයන් කරා නැව්වලින්ද ගැල්වලින්ද මනුෂ්‍යයෝ නිතර රැස්වෙති. ඔව්හු

"අපට ඉන්නට අවකාශ දෙන්න පැත් දෙන්න. ලුණු දෙන්නැ"යි ගැහැට කරත්.

15 පිටිසර බඳ විහාරයෙහි මනුෂ්‍යයෝ බුද්ධාදී රත්නත්‍රයෙහි ප්‍රසන්න නැත්තෝය.

16 රාජ්‍ය සීමායෙහි පිහිටි විහාරයන්හි වසන්නවුන්ට රාජ භය පැමිණෙන්නේය. එක් පැත්තෙක රජ "මේ හික්ෂු මගේ වගයෙහි නොසිටින්නේය"යි පහර දෙයි. අනෙක් පැත්තේ රජද එසේම පහර දෙයි. දෙපැත්තම සතුටු කරන හික්ෂු කලෙක එක රජෙකුගේ විජිතයෙහිද, කලෙක අනෙක් රජුගේ විජිතයෙහිද වසන්නේය. එවිට "මේ වරපුරුෂයෙකැ"යි අල්ලා නොයෙක් වධ හිංසා පමුණුවත්.

17 සැප නැති බව නම් විසභාග රූපාදී අරමුණු ලැබීම හෝ අමනුෂ්‍යාධිගෘහිත බවයි. එයට නිදර්ශනයක් මෙසේය. එක් තෙරුන් වහන්සේ කෙනෙක් අරණ්‍යයෙහි වසති. දවසෙක යකින්නියක් පත්සල් දොර සිට ගියක් කිවුය. හික්ෂුව පත්සලින් නික්ම දොරටුව ළඟට ආය. යකින්නිය ඉක්බිති සක්මන් මලුවේ කෙළවරට ගොස් ගායනා කළාය. හික්ෂුව එහි ගියේය. නැවත ඕතොමෝ සියක් පුරුෂ ප්‍රමාණ කඳුපල්ලමක සිට ගායනා කරන්නටවූය. හික්ෂුව ආපසු එන්නට හැරුණේය. යකින්නිය වේගයෙන් දිව අවුත් උන්වහන්සේ අල්ලාගෙන "වහන්සේ මා විසින් කා දමන ලද්දේ නුඹවහන්සේ වැනි එක් කෙනෙකු දෙදෙනෙකු නොවෙති"යි කිවුය.

18 කල්‍යාණ මිත්‍රයන් නැති බව නම් ආවායථීයන් හෝ ආවායථීසමයන් හෝ උපාධ්‍යායයන් හෝ උපාධ්‍යාය සමයන් හෝ උපාධ්‍යාය සමයන් හෝ නොලැබෙන බවයි. එයද මහා දොෂයෙක් මයි.

මේ අටළොස් දොෂ අතුරෙන් එකකින් හෝ යුක්ත වුණි නම් ඒ නුසුදුසු විහාරයයි දතයුතුයි.

සුදුසු විහාර නම් අංග පසකින් යුත් විහාර භාවනා කිරීමට සුදුසුය.

මහණෙනි, සේනාසනය කෙසේ පඤ්චාංගයෙන් යුක්ත වන්නේද? මහණෙනි, යම් සේනාසනයක් ගමට ඉතා දුරින්

නොව දුනු පන්සියයකට වඩා ආසන්නත් නොව ගමනාගමනයට පහසු වන්නේද, දහවල් ජනාකීර්ණ නොව රාත්‍රී නිශ්ශබ්දව මහාජන සන්නිපාතයෙන් වන ගිගුම් හඬ නැත්තේ වන්නේද, මැසි මදුරු, අවු සුළං නයි, පොළොං ආදීන්ගේ ස්පර්ශ නැත්තේ වන්නේද, එසේම එම සේනාසනයෙහි වසන්නවුන්ට විවර පිණ්ඩපාත සේනාසන ගිලන්පස බෙහෙත් පිරිකර නිරායාසයෙන් ලැබෙන්නේද, බොහෝ ඇසු පිරු තැන් ඇති, සැකතැන් නිරවුල් කර දීමට හැකි ධර්මධර විනයධර මාතෘකාධර ස්ථවිර භික්ෂූහු ඒ වෙහෙර වෙසෙත්ද, ඔවුහු කලින් කල එළඹ "ස්වාමීන් වහන්ස මේ කෙසේද; මෙහි අර්ථ කෙසේදැ" යි පුච්චන්නා ලද්දෝ අවිචාරවූ අර්ථය විචාර කෙරෙද්ද, ගැඹුරුවූ අර්ථය ලිහිල් කරද්ද, නොයෙක් සැක තැන් ඇති ධර්මයන්හි සැක දුරුකෙරෙද්ද, මහණෙනි, මෙසේ සේනාසනය පංචාංගයෙන් යුක්ත වන්නේය.

මෙවැනි විහාර කමටහන් වැඩීමට සුදුසුය.

"කුඩා පළිබොධ සිද" යනු කී හෙයින් යම් යම් කුඩා පළිබොධ ඇත්නම් එද සිදලිය යුතුය. කුඩා බාධාවන් සිදිය යුතු මෙසේය. දික්ව වැඩුණු කෙස්-නිය කැපිය යුතු. දිරා ගිය සිවුරෙහි දැඩිකම් හෝ ගෙත්තම් හෝ කළ යුතුයි. කිලිටි සිවුරු රදා ගත යුතුයි. පාත්‍රය මල බැඳී ඇත් නම් පිය ගත යුතුයි. ඇඳ පුටු ආදිය සුද්ධ කළ යුතුයි. මේ "කුඩා පළිබොධ සිද" යන්නෙහි විස්තරයයි.

"සියලු භාවනා විධි නොපිරිහෙලමින් භාවනා කළ යුතු" යනු කී හෙයින් පඨවි කසිණයෙහි පටන් සියලු කර්මස්ථාන පිළිබඳ විස්තර කරාව මෙසේ දත යුතුයි.

යට දැක්වුණු සේ කුඩා බාධාවන් සිදුළු භික්ෂු විසින් පිණ්ඩපාත කොට දන් වැළඳීමෙන් පසු බත් මත දුරුකොට ගෙන විවේක ස්ථානයෙහි සැපසේ හිඳ අභිනවයෙන් කර ගන්නාලද හෝ ප්‍රකෘතියෙන් තිබුණු හෝ පෘථිවියෙක නිමිත්ත ග්‍රහණය කළ යුතුයි. ඒ සඳහා පැරණි අටුවාවෙහි මෙසේ දක්වා ඇත්තේය.

"පඨවි කසිණය උගන්නා තැනැත්තේ මතු කියනු ලබන ආකාරයෙන් පිළියෙළ කරගන්නා ලද්දාවූ -හෝ-එසේ පිළියෙළ කර නොගත් බලමණ්ඩලාදි වශයෙන් ප්‍රකෘතියෙන් පිහිටි -හෝ-අන්ත සහිත-කෙළවර සහිත-කුඩා වට්ටියක් හෝ මලාවක් පමණවූ-පෘථිවි මණ්ඩලයෙහි නිමිත්ත ග්‍රහණය කරන්නේය, හෙතෙම ඒ නිමිත්ත සුග්ගහිත සුපධාරිත සුවචත්ථිත කරන්නේය, එසේ සුග්ගහිත සුපධාරිත සුවචත්ථිත කොට එහි ආනිසංස දක්වමින් රත්ත සංඥා ඇතිව ගෞරව එළවා 'එකාන්තයෙන් මේ ප්‍රතිපත්තිය පුරා ජරා මරණයෙන් මිදීගන්නෙමි'යි සන්තොෂයෙන් යුක්තව එහි සිත බැඳගන්නේය, එයින් ඒ යෝගී වස්තුකාම ක්ලේශකාමයෙන් වෙන්ව-ප්‍රථම ධ්‍යානය ලැබගෙන වසන්නේය"

මෙතැන් පටන් ඒ අටුවා පාඨයෙහි අර්ථ ප්‍රකාශ කිරීම සමග භාවනා විධිය දක්වනු ලැබේ.

යම් කෙනෙකුත් විසින් යට ජන්මයෙහිදු බුද්ධ ශාසනයෙහි හෝ සෘෂි ප්‍රවුජ්‍යායෙහි හෝ පැවිදිව පඨවි කසිණයෙහි චතුෂ්ක-පඤ්චක ධ්‍යාන උපදවන ලදද, එබඳු උපනීශ්‍රය සම්පන්න පින්වතුන්ට මල්ලක තෙරුන්ට මෙන් පිළියෙළ කර නොගත් පෘථිවියෙහි-එනම් සීසෑ තැන හෝ කලවිටි මඩුල්ලෙහි හෝ නිමිත්ත උපදින්නේය, ඒ එසේමයි, මල්ලක තෙරුන් වහන්සේ සීසෑ තැන බලත්ම එතරම්ම වූ පටිභාග නිමිත්ත උපන්නේය, උන්වහන්සේ එය වඩාලා පඤ්චක ධ්‍යාන උපදවා ධ්‍යාන පදස්ථාන කොට විදසුන්ද වඩා රහත්වූසේක.

එසේ කෘතාධිකාර නැතියවූත් විසින් ආවායථීයත් වෙත උගත් කර්මස්ථාන විධි නොවරද්දා චතුර්විධ කසිණ දොෂ දුරු කොට කසිණ මණ්ඩලය සාදාගත යුතුයි, චතුර්විධ කසිණ දොෂ නම් නිල-පිත-ලොහිත-අවදාන වර්ණ මිශ්‍රවීමයි, එබැවින් නිලාදී වර්ණවත් මැටි නොගෙන රාවණ ගඟ සැඩ පහරින් බිදීගිය ඉවුරෙහි මැටි වැනි අරුණු වත් මැටියෙන් කසිණ මණ්ඩලය සාදා ගත යුතුයි, "කසිණ මණ්ඩලය සාදා ගනිමි"යි විහාර මැද සාමණෙරාදීන් හැසිරෙන තැන නොව විහාර කෙළවර මුච්ඡවූ තැනෙක-තැම්බිටි ගලක් යට හෝ පන්සලෙක හෝ ගෙන

යාහැකි කොට හෝ එහිම පිහිටා සිටින සේ හෝ සාදාගත යුතුයි. සංහාරිම නම් තැන තැන ගෙන යා හැකිසේ සාදාගන්නා කසිණ මණ්ඩලය සාදාගන්නවුන් විසින් දඬු සතරෙක රෙදි කඩක් හෝ සමක් හෝ කළාල කඩක් හෝ බැඳ එහි තණ මුල් කැට ගල් වැලි නැති සිනට ඇඟරූ මැටිවෙන් එක් වියත් සතරගුල් වනසේ වටකොට ආලේප කර ගත යුතුයි. එය නිමිත්ත ග්‍රහණයෙන් භාවනා කරන කල්හි බිම තබාගෙන බැලිය යුතුයි. තත්‍රස්ථක කසිණ මණ්ඩලය සාදාගන්නවුන් විසින් බිම පියුම් කෙමියෙක ආකාරයෙන් කණු ගසා වැලින් බැඳ සාදාගත යුතුයි. අරුණුවන් මැටි මඳ නම් යටට වෙන මැටිටක් දමාලා උඩ පිරිසුදු කළ අරුණුවන් මැටියෙන්ම එක් වියත් සතරගුල් වනසේ වට කොට සාදාගත යුතුයි.

යට "කුඩා කුල්ලක් හෝ මලාවක් පමණවූ" යයි කියේ මේ ප්‍රමාණය සඳහාය. "අන්ත සහිත කෙළවර සහිත" යයි කියේ පරිච්ඡේදය සඳහාය.

මෙසේ මේ දැක්වුණු ප්‍රමාණ විසභාග වර්ණයකින් පරිච්ඡේද කර ගත් කසිණ මණ්ඩලය ගලකින් මැද බෙරෙ ඇසක් සේ සම කර ගත යුතුයි ගලකින් මැද සම කර ගත යුතුයයි කියේ ලී කැබල්ලකින් සම කරන කල අරුණුවන් පැහැයට විසභාග වර්ණ උපදින බැවිනි. එසේ සම කොට ගෙන ඒ ස්ථානයද හැමැද පියා ජලස්නානය කොට ගෙන අවුත් කසිණ මණ්ඩලයෙන් දෙරියන් වියත් ඇති තැන පණවාගත් එක් වියත් සතරගුල් පා ඇති මොළොක් ඇතිරි අතුළු පුටුවෙක හිඳගත යුතුයි. කසිණ මණ්ඩලයෙන් දෙරියන් වියතකට වඩා දුරව උන් කල කසිණය නොවැටහෙන්නේය. එයට වඩා ළංවූ කල කසිණයෙහි දොෂ පැනෙන්නේය. කී ප්‍රමාණයෙන් උස්වූ පුටුවෙක උන් කල කර නමා නැඹුරුව බැලිය යුතු වන්නේය. කී ප්‍රමාණයෙන් පහත් පුටුවෙක උන් කල දෙදන රිඳෙන්නේය. එබැවින් එතෙක්ම දුර, එතෙක්ම උස පුටුවෙහි හිඳ "කාමයෝ අල්පාස්වාදයෝය" යනාදි නියායෙන් කාමයෙහි ආදීනව සලකා කාමයෙන් මිදීම සියලු දුක් නැති කිරීමට උපායවූ නෛෂ්ක්‍රමාස සංඛ්‍යාත ධ්‍යාන ප්‍රතිලාභයෙහි අභිලාෂ ඇතිව බුද්ධ-ධර්ම-සංඝ

යන රත්නත්‍රයෙහි ගුණ සිහිකරමින් ප්‍රීති ප්‍රමොදය උපදවා "මේ සියලු බුදු-පසේබුදු-බුදු සවිවන් පිළිපත් නෛෂ්ක්‍රමය ප්‍රතිපදාවය"යි ප්‍රතිපදායෙහි ගෞරව ඇතිව "එකාන්තයෙන් මම මේ ප්‍රතිපත්තියෙන් නිවන් රස විඳිමි"යි දැඩි උත්සාහයෙන් යුතුව ඇස් ඇර බලාගෙන කසිණ මණ්ඩලය බලා භාවනා කළ යුතුයි.

කසිණ මණ්ඩලය බලන කල පමණට වඩා ඇස් දල්වාලා බලන්නහුගේ ඇස් වෙහෙසට පත්වන්නේය. කසිණ මණ්ඩලයද ලක්ෂණ වශයෙන් හෝ වර්ණ වශයෙන් වැටහෙන්නෙන් අතිවිභූත වන්නේය. එයින් ඔහුට නිමිත්ත නූපදනේය. ඉතා මදව ඇස හැර බලන්නහුට කසිණ මණ්ඩලය හරිහැටි නොපෙනෙයි සිතද කුසිත පක්ෂයෙහි වැටෙන්නේය. එයින්ද නිමිත්ත නූපදනේය. එහෙයින් වැඩියෙනුත් අඩුවෙනුත් ඇස නොහැර සමච ඇස් හැර නිමිත්ත ග්‍රහණය කරමින් භාවනා කළ යුතුය. එසේ භාවනා කරන කල කසිණ මණ්ඩලයෙහිවූ මැටිවල වර්ණය හෝ ලක්ෂණය හෝ නොසැළකිය යුතුයි. එසේ වුවද බල බලා භාවනා කටයුතු බැවින් වර්ණය නොහැර වර්ණය තමනට ආශ්‍රයවූ පෘථිවි ධාතුව හා සමාන ගතික කොට උත්සද වශයෙන් සසම්භාර පෘථිවියෙහි "පඨවි" යන යම් ලොක ව්‍යවහාරයෙන් ඇත්ද ඒ ප්‍රඥප්ති ධර්මයෙහි සිත පිහිටුවා මෙනෙහි කටයුතුයි. පඨවි, මෙදිනී, මහී, භූමි, වසුධා, වසුන්දරා යනාදී පෘථිවියට කියන නම් අතුරෙන් තමනට රිසියෙන-තමන් පූර්වයෙහි ගන්නා ලද සංඥා වශයෙන් අනුකූල වන-නම කිය යුතුයි. පෘථිවියට නොයෙක් නම් ඇතද "පඨවි" යන නාමය ප්‍රකට හෙයින් එයම කියමින් භාවනා කළ යුතුයි. විටෙක ඇස දල්වා ලාද විටෙක ඇස පියාලාද, ආවර්ජනය කටයුතුයි. උද්ග්‍රහ නිමිත්ත නූපදින තාක් මෙසේ කාල සියයකුදු කාල දහසකුදු ඉන් අධිකවද භාවනා කළ යුතුයි. මෙසේ භාවනා කරත් කරත් ඇස පියාලා ආවර්ජනය කරන විටද ඇස දල්වාලා ආවර්ජනය කරනවිට මෙන් කසිණ නිමිත්ත මනාව ඉදිරිපත් වේද එවිට උද්ග්‍රහ නිමිත්ත උපන්නේ නම් වන්නේය.

උද්ග්‍රහ නිමිත්ත උපන් කල පටන් එතැන නොහිඳිය යුතුයි. උද්ග්‍රහ නිමිත්ත උපන්නාට පසුවද කසිණ මණ්ඩලයම බල බලා භාවනා කළහොත් ප්‍රතිභාග නිමිත්ත නූපදී. එහි උන්නොත් ඒ දිසාව නොබලා සිටින්නටද නොහැකිය. එබැවින් එය ලත් ඇසිල්ලෙහි එතැනින් ඉවත්ව තමන් වසන තැනට පැමිණ එහි හිඳගෙන භාවනා කළ යුතුයි. පා දෙවූ මෙන් වන ප්‍රමාද දුරුකර ගන්නා පිණිස එක පටේ වහන් සඟලක්ද, උපද්‍රව දුරුකර ගන්නා පිණිස සැරයටියක්ද පරිහරණය කළ යුතුයි. කිසියම් නොසැපවූ කාරණයකින් ඒ ලත් තරුණ සමාධිය (උග්ගහ නිමිත්ත) නැතිව ගියේ නම් වහන් නැගී සැරයටිය ගෙන ඒ කසිණ මණ්ඩලය තුඩුණු තැනට ගොස් නැවත උද්ග්‍රහ නිමිත්ත උපදවාගෙන ආ යුතුයි. එසේ අවුත් සැපසේ හිඳගෙන භාවනා කළ යුතුයි. නැවත නැවත ආවර්ජනා කළයුතුයි. කල්පනා කරන අර්ථයෙන්ද විශේෂයෙන් කල්පනා කරන අර්ථයෙන්ද තර්කය විතර්කය ලබනලද නම් ඇති භාවනා කළ යුතුයි. එසේ කරත් කරත් අනුක්‍රමයෙන් ඔහුගේ නිවරණ යටපත්වී යන්නේය. කෙලෙස් සන්සිඳෙන්නේය. උපචාර සමාධියෙන් සිත එකඟ වන්නේය. ප්‍රතිභාග නිමිත්ත උපදනේය.

උද්ග්‍රහ ප්‍රතිභාග නිමිති දෙකේ වෙනස

උද්ග්‍රහ නිමිත්තයෙහි පෙණපහර ආදී කසිණ දොෂ පැමිණෙන්නේය. ප්‍රතිභාග නිමිත්ත වනාහි පසුම්බියකින් මැත්කොට ගත් කැඩපතක් මෙන්ද, මැනෙවින් පිරිසුදු කළ සත්තල්ලක් මෙන්ද වලාගැබින් නික්මුණු සඳුමඬලක් මෙන්ද, වැසිපටලයක් ඉදිරියෙහි පියාඹන කොකෙක් මෙන්ද, උද්ග්‍රහ නිමිත්ත පලාගෙන නික්මුණාක් මෙන් එයට වඩා සිය දහස් ගුණයෙන් සුපරිශුද්ධව වැටහෙන්නේය. ඒ ප්‍රතිභාග නිමිත්ත වනාහි වර්ණ ඇත්තෙක් හෝ සටහන් ඇත්තෙක් හෝ නොවේ. එබන්දෙක් නම් එය ඇසින් දැක්ක හැකිවිය යුතුයි. ඕලාරික විය යුතුයි. සම්මර්ශනයට යොග්‍ය විය යුතුයි. අනිත්‍යාදී ලක්ෂණත්‍රයයෙන් සලකුණු කටයුතු වන්නේය. මෙය ඇසින් දැක්ක හැකි ඖදාරික සම්මර්ශන යොග්‍ය-ලක්ෂණත්‍රයයෙන් සලකුණු කටයුතු වූවෙක් නොවේ. හුදෙක් සමාධි ලාභිත්ව

වැටහෙන මාත්‍රයෙකි. භාවනා සංඥායෙන් හැදිනෙන මාත්‍රයෙකි. ඒ උපන් කල පටන් ඔහුගේ නිවරණ යටපත්වේ. ක්ලේශයෝ සන්සිඳෙති. උපචාර සමාධියෙන් සිත සමාහිත වූයේ වේ.

සමාධි වනාහි උපචාර සමාධි අර්පණා සමාධියයි දෙයාකාරවේ. ඒ එසේ මයි. සිත උපචාර භූමියෙහිදීද, සමාහිත වන්නේය. ප්‍රතිලාභ භූමියෙහිදීද සමාහිත වන්නේය. උපචාර භූමියෙහිදී එකඟ වන්නේ නිවරණ නැතිකිරීමෙනි, ප්‍රතිලාභ භූමියෙහිදී විතර්කාදී ධ්‍යානාංග පහළ වීමෙනි. ඒ දෙයාකාර සමාධීන්ගේ වෙනස මෙසේ දතයුතුයි. උපචාර සමාධියෙහිදී ධ්‍යානාංගයෝ ශක්තිසම්පන්න නොවෙති. ඔවුන් ශක්ති සම්පන්න නොවන බැවින් ළදරුවකු නගා සිටවූ කල නැවත නැවත බිම හෙන්නාසේ උපචාර ධ්‍යාන උපන් කල්හි සිත විටෙක නිමිත්ත අරමුණු කරන්නේය. විටෙක භවාංගයට බසින්නේය. අර්පණාධ්‍යානය උපන් කල්හි ධ්‍යානාංගයෝ ශක්තිසම්පන්න වෙති. ඔවුන් ශක්තිසම්පන්න බැවින් බලවත් පුරුෂයකු හුනස්නෙන් නැඟී දවස මුළුල්ලේ සිටිය හැකිසේ අර්පණා සමාධි උපන් කල්හි සිත එක් වරක් භවාංග වාරය සිදු දෙදාවලක් හෝ එසේම සිටින්නේය. කුලල ජවන පිළිවෙළින්ම පවත්නේය.

ඒ දෙයාකාර සමාධි අතුරෙන් උපචාර සමාධි සමග යම් ප්‍රතිභාග නිමිත්තයෙක් උපදින්නේ නම් එය උපදවා ගැනීම ඉතා දුෂ්කරය. එබැවින් ඒ භාවනා කිරීමට හිඳ හුන් තැනම ඉදින් නිමිත්ත වඩා අර්පණා ලැබ ගන්නට පොහොසත් නම් එසේ ලැබගත යුතුය. ඉදින් අපොහොසත් නම් ඔහු විසින් ඒ නිමිත්ත සක්විති දරුගැබක් මෙන් නොපමාව රැකගත යුතුයි.

ප්‍රතිභාග නිමිත්ත රැකගත යුතු විධිය

ප්‍රතිභාග නිමිත්ත රැක ගනු කැමැත්තහු විසින් කරුණු සතක් අත්හැර සුදුසු කරුණු සතක් ඇසුරුකළ යුතුයි. 1 ආවාස, 2 ගොදුරු ගම, 3 කථා, 4 පුද්ගල, 5 භෞජන 6 සෘතු 7 ඉරියව් යන මේ සත දුරුකළ යුතුය.

මේ සුදුසු කරුණු සහ සෙවනය කරන්නේ කවරකු වුවද නොබෝ කලෙකින්ම අර්පණාව ඇති වන්නේය.

අසප්පාය ආවාස හා සප්පාය ආවාස

යම් ආවාසයෙක වසන්නහුට නූපත් නිමිත්ත නූපදින්නේ නම් උපත් නිමිත්ත හෝ නැතිවන්නේ නම් නොඑළඹී සිහිය නොඑළඹෙන්නේ නම් අසමාහිත සිත සමාහිත නොවන්නේ නම් එය අසප්පාය ආවාසය යම් ආවාසයෙක වසන්නහුට නාග පර්වත වාසි පධානියස්ස තෙරුන්ට මෙන් නිමිත්ත උපදී නම් උපත් නිමිත්ත ස්ථිර වේනම් සිහිය එළඹ සිටී නම් සිත සමාධිමත් වේනම් එය සප්පාය ආවාසයයි. එබැවින් යම් විහාරස්ථානයක බොහෝ ආවාස ඇත්නම් ඒ විහාරස්ථානයෙහි එක් එක් ආවාසයෙක තුන් තුන් දවස වැස සිත එකඟවූ ආවාසයෙහි විසුම් ගත යුතුයි.

ආවාස සප්පාය ලැබීමෙන් ලක්දිව සුඵන්නා ලෙන කමටහන් ගෙන විසූ පන්සියයක් හික්ෂුහු අර්හත්වයට පැමිණියෝය. එහිදී සෝවාන්වූද ස්ථානාත්තරයන්හි ආර්ය භූමියට පැමිණ එහිදී රහත්වූද, හික්ෂුන් ගණනෙක් නැත. එසේම සිතුල්පච්ච වෙහෙර ආදී ස්ථානයන්හිද මෙසේ රහත්වූවන්ද බොහෝ වූහ.

අසප්පාය ගොදුරු ගම් හා සප්පාය ගොදුරු ගම්:

සේනාසනයෙන් උතුරු දිග හෝ දකුණු දිග ඉතා නුදුරු තනිහි යෙළ කෝෂයක් අතර පිහිටි සුලභ ආහාර පාන ඇති ගොදුරු ගම් සප්පාය වන්නේය. එසේ නොවූයේ අසප්පාය වන්නේය. (උතුරු දිග හෝ දකුණු දිග පිහිටිය යුත්තේ ගමනාගමනයෙහි හිර මුහුණ නොකරන සඳහාය. යෙළ කොෂයෙක් නම් දුනු තුන් දහසෙකි.

අසප්පාය කථා හා සප්පාය කථා

දෙතිස් තිරශ්චිත කථාවන්ට ඇතුළත් කථා අසප්පායය. එබඳු කථා වනාහි ලද නිමිත්තද අතුරුදහන් වීමට හෙතු වන්නේය. සප්පාය වන්නේ දශ කථාවස්තු නිශ්ශ්‍රිත කථාය, එයද පමණට විය යුතුය.

අසප්පාය පුද්ගල හා සප්පාය පුද්ගල

යම් පුද්ගලයකු ඇසුරු කිරීමෙන් අසමාහිත සිත සමාහිත වේ නම් සමාහිත සිත ස්ථිර වේ නම් එබඳුවූ තිරිසන් කථා නොකරන ශිලාදී ගුණ යුක්ත පුද්ගලයා සප්පාය වන්නේය. තිරිසන් කථා කරන දර දඬු පුද්ගලයන් සප්පාය නොවන්නේය. එබන්දා වනාහි පහන් දිය කිලිටි කරන මඩ දිය මෙන් ඔහු කිලිටි කරන්නේය. එබන්දහු කරා පැමිණීමෙන් කොටි පර්වත වාසී දහර හික්ෂුහට මෙන් ලත් සමාපත්තිය පවා නැති වන්නේය. නිමිත්ත නැති වන්නේය යනු කියනුම කවරේද?

අසප්පාය භෝජන සෘතු හා සප්පාය භෝජන සෘතු

භෝජන වනාහි-කිසිවකුහට මිහිරි රස සප්පාය වන්නේය. කිසිවකුහට ඇඹුල් රස සප්පාය වන්නේය. එසේම සෘතුවද කිසිවකුහට ශීතද, කිසිවකුහට උෂ්ණද සප්පාය වන්නේය එබැවින් යම් භෝජනයක් හෝ සෘතුවක් සෙවුනහුට අසමාහිත සිත සමාහිත වේ නම්, සමාහිත සිත ස්ථිර වේනම් ඒ භෝජන සෘතු සප්පායයයිද එයින් අන්‍ය වූයේ අසප්පායයයිද දතයුතුයි.

අසප්පාය ඉරියව් හා සප්පාය ඉරියව්

කිසිවකුහට සක්මනද කිසිවකුහට නිදිම්-සිටිම්-හිදිම්-අතුරෙන් කිසිවක්ද සප්පාය වන්නේය. එහෙයින් ආවාසය මෙන් එයද තුන් දවස පරීක්ෂාකොට යම් ඉරියව්වෙක අසමාහිත සිත සමාහිත වේ නම් සමාහිත සිත ස්ථිරතර වේ නම් ඒ ඉරියව්ව සප්පායයයිද එයින් අන්‍යවූයේ අසප්පායයයිද දතයුතුයි.

මේ සප්තවිධ අසප්පාය දුරුකොට සප්තවිධ සප්පාය සෙවිය යුතුය. එසේ සප්පාය සොයන, නිමිත්තාසෙවන බහුලයාහට නොබෝ කලකින්ම අර්පණා වන්නේය.

මෙසේ සෙවුනා කල්හිදු යමෙකුහට අර්පණා නොලැබෙන්නේ නම් ඔහු විසින් දඟවිධ අර්පණා කෞශල්‍යය සම්පාදනය කටයුතුය. දඟවිධ අර්පණා කෞශල්‍යය නම්:

- 1 වස්තු විශද ක්‍රියාව
- 2 ඉන්ද්‍රිය සමත්ව ප්‍රතිපාදනය
- 3 නිමිත්ත කුශලතා
- 4 සිතට ප්‍රග්‍රහ දියයුතු කල ප්‍රග්‍රහ දීම

- 5 සිතට නිග්‍රහ කළයුතු කල නිග්‍රහ කිරීම
- 6 සිත සතුටු කළ යුතු විට සතුටු කිරීම
- 7 සිතට උපෙක්ෂා කළයුතු විට උපෙක්ෂා කිරීම
- 8 අසමාහිත පුද්ගල පර්වතනය
- 9 සමාහිත පුද්ගල සෙවනය
- 10 තදධිමුක්තිය යන මොහුයි.

1 වස්තු විශද ක්‍රියාව නම්:- ආධ්‍යාත්මික බාහිර වස්තු පිරිසිදු කර ගැන්මය, යම් විටෙක ඒ යොග්‍යාවචරයාගේ කෙස් නිය ලොම් දික්ව වැඩුනි නම් ශරීරය හෝ ධන මලින් ගැවසිණි නම් එවිට ආධ්‍යාත්මික වස්තු අපිරිසිදු වූයේ වෙයි. යම් විටෙක සිවුර දිරුම කඩට ගියේ නම්, කිලිටි වූයේ නම්, දුර්ගන්ධ වහනය කෙරේ නම්, සෙනස්ත හෝ කසලින් යුක්ත වූණි නම්, එවිට බාහිර වස්තු අපිරිසිදු වූයේ වෙයි. ආධ්‍යාත්මික බාහිර වස්තු අපිරිසිදු කල්හි චිත්ත-වෛතසික උපන්විට නුවණද අපිරිසිදු වේ. අපිරිසිදු පහන් කබල් පහන් තිර පහන් තෙල් නිසා නැගෙන පහන් සිල්ලේ එළියද අපිරිසිදු වන්නාක් මෙනි. අපිරිසිදු නුවණින් සංස්කාර සම්මර්ශනය කරන කල්හි සංස්කාරයෝද ප්‍රකටව පහළ නොවෙති. කමටහන වඩමින්ද අභිවෘද්ධියට නොපැමිණෙයි. ආධ්‍යාත්මික බාහිර වස්තු පිරිසිදු කල්හි චිත්ත-වෛතසික උපන්විට ඥානයද පිරිසිදු වන්නේය. පිරිසිදු පහන් කබල් පහන් තිර පහන් තෙල් නිසා නැගෙන පහන් සිල්ලේ ආලෝකයද පිරිසිදු වන්නාක් මෙනි. පිරිසිදු නුවණින් සංස්කාර සම්මර්ශනය කරන කල සංස්කාරයෝද ප්‍රකටව පහළවෙති. කමටහන යෙදෙනවිට එයද අභිවෘද්ධියට පැමිණෙන්නේය.

2 ඉන්ද්‍රිය සමත්ව ප්‍රතිපාදනය නම්:- ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන් සම බවට පැමිණවීමය. ඉදින් ඔහුගේ සද්ධිත්වය බලවත්ව සෙසු ඉන්ද්‍රිය දුර්වල වූණි නම් විරිසිත්වයෙන් සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන්ට අනුබල දීමයයි කියනලද ප්‍රග්‍රහයද, සතිත්වයෙන් අරමුණ කරා එළඹසිටීමයයි කියනලද 'උපට්ඨානයද' සමාධිත්වයෙන් සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන් තැන්පත් කිරීමයයි කියනලද 'අවික්ෂෙපයද' පඤ්ඤිත්වයෙන් ඇතිසැටියෙන් දැනගැනීමයයි කියනලද "දර්ශනයද" කළ හැකි නොවේ.

එබැවින් ඒ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම ස්වභාවය මෙනෙහි කිරීමෙන් හෝ යම් ආකාරයෙකින් මෙනෙහි කරන විට සද්ධිත්වය බලවත් වූයේද ඒ ආකාරයෙන් මෙනෙහි නොකිරීමෙන් හෝ සද්ධිත්වය අඩු කර ගත යුතුයි. එක්කලී තෙරුන්ගේ කථාව මෙහි ලා දෘෂ්ටාන්තය. ඉදින් විරියිත්වය බලවත් වූණි නම් සද්ධිත්වයට අධිමොක්ෂ කෘත්‍යයද, සෙසු ඉන්ද්‍රියයන්ට තම තමා අයත් සෙසු කෘත්‍යයද කළ හැකි නොවේ. එබැවින් ඒ විරියිත්වය පස්සද්ධාදී භාවනාවෙන් අඩු කර ගත යුතු සොණ තෙරුන්ගේ කථාව මෙහි දෘෂ්ටාන්තය, මෙසේ සෙසු ඉන්ද්‍රිය පිළිබඳවද එකක් බලවත් කල්හි සෙස්සන්ට තම තමා අයත් කෘත්‍ය කළ නොහැකි බව දතයුතුයි.

මෙහි කියයුත්තෙක් නම් මේ සමකිරීමෙන් විශේෂයෙන් ප්‍රශස්ත වන්නේ ශ්‍රද්ධා-ප්‍රඥා දෙදෙනාගේද, වියඝී-ප්‍රඥා දෙදෙනාගේද සමකිරීමයි. යමෙකුගේ ශ්‍රද්ධාව බලවත්ව ප්‍රඥාව දුබල වූණි නම් හෙතෙම මෝඩ සැදැහැවතෙකු වේ. ඔහු නුසුදුසු තැන පහදින්නේය. යමෙකුගේ ප්‍රඥාව බලවත්ව ශ්‍රද්ධාව දුබල වූණි නම් හෙතෙම කෙරාටික පක්ෂය හඳුනා කරන්නේය. සිත උපන් පමණින්ම කුසල් වෙයි. දන් ආදිය දීමෙන් කටයුතු නොකරයි. බෙහෙත් විෂවී හටගත් රොගයක් මෙන් පිළියම් නොකොට හැකිවේ. ශ්‍රද්ධා-ප්‍රඥා දෙක සම කල්හි සුදුසු තැන පහදින්නේය.

යමෙකුගේ සමාධිය බලවත්ව වියඝීය දුබල වූණි නම් කුසිතභාවය ඔහු මැඩලන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? සමාධිය කුසිතභාවයට පක්ෂ බැවිනි. යමෙකුගේ වියඝීය බලවත්ව සමාධිය දුබල වූණි නම් උද්ධච්ච භාවය ඔහු මැඩලන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? වියඝීය උද්ධච්ච පක්ෂයෙහි පවත්නා බැවිනි. එසේ හෙයින් සමාධිය වියඝීයෙන් යුක්ත වූයේ කුසිත භාවයෙනිද, වියඝීය සමාධියෙන් යුක්ත වූයේ උද්ධච්ච භාවයෙනිද, වැටෙන්නටද ඉඩ නොදෙන්නේය. එබැවින් මේ සමාධි වියඝී දෙක සම කර ගත යුතුය. ඒ සම කර ගැනීමෙන් අර්පණාව ඇති වන්නේය.

විශේෂයෙන් සමාධි භාවනායෙහි නියුක්ත යොගාවචරයාට බලවත්වූම ශ්‍රද්ධාව අවශ්‍යය. ශ්‍රද්ධාව මද වූණි නම් "පය්වි පය්වි" කී පමණින් ධ්‍යාන නොලත් කල උත්සාහය හැරපියන්නේය. බලවත් ශ්‍රද්ධා ඇත්තේ "බුදුන් වදාළ මේ විධි ඒකාන්තයෙන් සිද්ධ වන්නේයයි" අදහමින් පරිකර්ම කොට අර්පණාවට පැමිණෙන්නේය.

තවද සමාධි-ප්‍රඥා දෙක අතුරෙන් සමාධි වඩන්නාට බලවත්ව අවශ්‍ය වන්නේ එකාග්‍රතාවය ඔහු එකාග්‍රතායෙන් අර්පණාවට පැමිණෙන්නේය. විදර්ශනා වඩන්නාට බලවත්ව අවශ්‍ය වන්නේ ප්‍රඥාවය. හෙතෙම එයින් තිලකුණු අවබෝධ කරගනී යට දැක්වුණු සේ සමාධි ප්‍රඥාවන්ගේ සමකිරීමෙන්ද අර්පණාව ලබාගත හැකිය.

සතිය වනාහි හැම තන්හි බලවත්වම අවශ්‍යය. කුමක් හෙයින්ද? සතිය වනාහි සද්ධා විරිය පඤ්ඤාවන්ගේ වශයෙන් සිත උඩඟු බවට හැරීමෙන්ද, සමාධියෙන් කුසිත බවට හැරීමෙන්ද රැක ගනු ලබන බැවිනි. එහෙයින්ම සතිය සියලු ව්‍යඤ්ජනයන්හි ලුණු හා තෙල් මෙන්ද, සියලු රාජකාරියන්හි ඇමතියෙකු මෙන්ද, සිතිය සියලු තැනට අවශ්‍යවේ. "සිත සතිය පිහිටකොට ඇත්තේය. සතිය ආරක්ෂාව වැටහිමි කොට ඇත්තේය. සතිය නැත්නම් සිතේ ප්‍රග්‍රහ නිග්‍රහ නොවන්නේය."

3 නිමිත්ත කුශලතා නම්:- සිත එකඟ කර ගැන්මට කාරණ වන, තනා නොගත් පය්වි කසිණාදි නිමිති තනා ගැන්මෙහිද, තනා ගත් පය්වි කසිණාදි නිමිති භාවනා කිරීමෙහිද, භාවනා කිරීමෙන් ලැබ ගත් නිමිති රැක ගැන්මෙහිද දක්ෂ බවය. මෙහිලා තෙවනුව කී භාවනා කිරීමෙන් ලබා ගත් නිමිති රැකගැන්මෙහි දක්ෂ බව අදහස් කරන ලදැයි දතයුතුයි.

4 සිත ප්‍රග්‍රහ කළ යුතු කල ප්‍රග්‍රහ කරන්නේ කෙසේද? යම් විටෙක ඒ යොගාවචරයාගේ සිත ඉතා ලිහිල්ව ගිය වියෑම් ඇතිවිමි ආදියෙන් හැකිළී ගියේද එවිට පස්සද්ධි ආදි බොජ්ඣංග තුන නොවඩා ධම්මවිවයාදි බොජ්ඣංග තුන වැඩිය යුතුය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළසේක.

මහණෙනි, මිනිසෙක් මද ගින්නක් දල්වා ගනු කැමැතිව එහි අමු තණපත දමන්නේ නම්, අමුගොම දමන්නේ නම් අමු

දර දමන්නේ නම්, දිය මුසු සුළං දෙන්නේ නම්, පස් හෝ දමන්නේ නම්, ඒ පුරුෂයා තෙලේ ගිනි ඇඬින්න දල්වා ගන්නට පොහොසත් වේද? නැත. ස්වාමීනි, මහණෙනි, එමෙන් යම් කලෙක සිත හැකිළී ගියේ නම් එකල පස්සද්ධි සම්බෝජ්ඣාංගය සමාධිසම්බෝජ්ඣාංගය උපෙක්ඛාසම්බෝජ්ඣාංගය වඩන්නට කල් නොවන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, සිත හැකිළී ගියේය. හැකිළී ගිය සිත මේ ධර්මයන් ගෙන් නඟාලිය නොහැක්කේය. මහණෙනි, යම් විටෙක සිත හැකිළී ගියේ නම් එවිට ධම්මච්චය සම්බෝජ්ඣාංගය විරිය සම්බෝජ්ඣාංගය පීතිසම්බෝජ්ඣාංගය වඩන්නට කල් වන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, සිත හැකිළී ගියේය. හැකිළී ගිය සිත මේ ධර්මයන්ගෙන් නඟා සිටුවිය හැක්කේය. මහණෙනි, පුරුෂයෙක් මඳ ගින්නක් දල්වා ගනු කැමතිව එහි වියලි තණරොඩු දමන්නේ නම් වියලි ගොම වැරදි දමන්නේ නම් වියලි දරකැලි දමන්නේ නම් පිඹින්නේ නම් පස් හෝ නොබහන්නේ නම් ඒ පුරුෂයා ඒ ගිනි දල්වා ගන්නට පොහොසත් වේද? එසේය ස්වාමීනි, යනුයි.

මෙහි වනාහි ධම්මච්චය සම්බෝජ්ඣාංගාදීන්ගේ වැඩිම ඔවුන් පිළිබඳ ආහාර (ප්‍රත්‍යය) වශයෙන් වන්නේයයි දත යුතුයි.

"මහණෙනි, කුසල්-අකුසල්-වැරදි-නිවැරදි-උසස්-පහත් දහමුත් අතර යෝනිසෝමනසිකාරය (නුවණින් මෙතෙහි කිරීම-කුලොදීන්ගේ තත්වාචරෝධය කිරීම් වශයෙන් උපන් ජවන් සිත් ඉපදීමය' යි කියනලද නොවෙනස් සිහිකිරීම) දියුණුකර ගැනීම නූපත් ධම්මච්චය සම්බෝජ්ඣාංගය උපදවා ගැනීමටද, උපන් ධම්මච්චය සම්බෝජ්ඣාංගය දියුණු කරගැනීමටද හේතු වන්නේය" යනු බුද්ධ දේශනාවකි.

"මහණෙනි, කුසල් කිරීමෙහි මුල් ඇරඹීම වශයෙන් පැවති ආරම්භකාකූ නම් වියඊය, මැලි බැවින් නික්මීමය'යි කියනලද නික්මම ධාතු නම් වියඊය, ඉතා බලවත් පරක්කම ධාතු නම් වියඊය යන මේ වියඊයන්හි යෝනිසෝමනසිකාරය (නුවණින් මෙතෙහි කිරීම) වැඩිකර ගැනීම නූපත් විරිය සම්බෝජ්ඣාංගය දියුණුකරගැනීමටද හේතු වන්නේය" යනුද බුද්ධ දේශනාවකි.

"මහණෙනි, පිතිසම්බෝජ්ඣංගය ඇතිකරන බුද්ධානුස්සති ආදී අනුස්සති සන වැඩීමය, "සම්පසාදනිය" සූත්‍ර ආදී තෙරුවන්හි ගුණ සඳහන් දේශනා මෙනෙහි කිරීමය යන කරුණු ඇත. ඒ කරුණු බොහෝ සෙයින් නුවණින් මෙනෙහි කරන්නාහට, නූපත් පිතිසම්බෝජ්ඣංගය උපදී, උපන් පිති සම්බෝජ්ඣංගය වැඩිවෙයි. මහත්වෙයි. සම්පූර්ණ වෙයි" යනුද බුද්ධ දේශනාවකි.

ඒ දේශනාවන්හි කුසලාදීන්ගේ නිවැරදි සැප විපාක ඇතිවීමය, එස්සචේතසිකාදීන්ගේ අරමුණට වැදගැණිම් ආදියය යන ස්වභාව ලක්ෂණ හා, තිලකුණු වශයෙන් පැවති සාමාන්‍ය ස්වභාවයද අවබෝධ කිරීමේ ආකාරයෙන් ජවන් සිත් ඉපදීම කුසලාදියෙහි පවත්නා "යෝනිසෝමනසිකාර" නම්, "ආරම්භධාතු" ආදිය, ඉපදවීම් වශයෙන් පැවති මෙනෙහි කිරීම, ආරම්භධාතු ආදියෙහි යෝනිසෝමනසිකාරය නම්.

තවද: "ධම්මවිවය සම්බෝජ්ඣංගය" උපදවන ධර්ම සතක් ඇත. එනම්: අටුවා ඇතිව හෝ නැතිව, පස්මහ සඟි ඉගෙන ඇදුරුවරයන් ඇසුරු කරමින් ගැටලු තැන් විචාරීම යයි කියනලද පරිපූර්ණතාවය, උච්චව විරේචන අධෝ විරේචන කිරීමය, දික් කෙහෙ රැවුල්-නිය කැපීමය යන ආධ්‍යාත්මික වස්තු පිරිසුදු කිරීමය, හඳුනා පොරොත්තා සිවුරු පිරිසුදු කිරීමය, ආසන සකස් කරගැණීමය යන බාහිර වස්තු පිරිසුදු කිරීමයයි කියන ලද වත්ථුවිසද කිරියතාවය, සැදැහැ ආදී ඉඳුරන් සමබවට පමුණුවා ගැණීමයයි කියනලද ඉන්ද්‍රිය සමත්තපටිපාදනතාවය, බත් මාලු දැමූ තැන්වලට දූව එන කවුඩන් හා බල්ලන් මෙන් මෝහයෙන් මුළාවන පුද්ගලයන් දුරුකිරීමයයි කියනලද දුප්පඤ්ඤ පුත්ගල පරිවර්ජනතාවය, පටිච්චසමුප්පාද ආදියෙහි දක්ෂව හෝ විදසුන් වඩන්නාවූ හෝ මහ පැණවතුන් ඇසුරු කිරීමයයි කියනලද පඤ්ඤාවන්ත පුත්ගල සේවනතාවය පටිච්චසමුප්පාද-බන්ධ-ධාතු-ආයතන ආදී ගැඹුරු දහම් නුවණින් මෙනෙහි කිරීමයයි කියනලද ගම්හිරඤාණවරිය පටිච්චෙක්ඛණතාවය ධම්මවිවය සම්බෝජ්ඣංගයෙහි පැවති අදහස් ඇති බවය, ඊට නැමුණු බවයයි කියනලද තදධිමුත්තතාවයයි කියන ලද මේ ධර්ම සතය, මේ ධර්ම සත

වැඩීමද "ධම්මවිවය සම්බොජ්ඣංගය උපදවාගැනීමට හේතු වෙයි.

විරිය සම්බොජ්ඣංගය උපදවා ගැනීමට එකොළොස් ධර්ම කෙනෙක් කරුණු වෙත්.

1 අපායාදි භය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාකරන බව, 2 වියඝීයට අයත් ලෝකික ලෝකෝත්තර විශේෂාධිගමයන්ගේ ආනිසංස දක්නා බව, 3 "බුදු-පසේබුදු මහා ශ්‍රාවකයන් ගිය මඟ මා විසින් යායුතුය. කුසිතව ඒ මඟ යාහැකි නොවන්නේය"යි මෙසේ ගමන් මාර්ගය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන බව, 4 ප්‍රත්‍යය දෙන දායකයන්ගේ ඒ ප්‍රත්‍යය දානය මහත් ඵල කිරීමෙන් පිණ්ඩපාතයට බුහුමන් කරන බව, 5 "මාගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ වියඝාරම්භයෙහි ගුණ වර්ණනා කරනසේක. උන්වහන්සේ ඉක්මවා ලිය නොහැකි අනුශාසනා ඇතිසේක. අපට බොහෝ උපකාරසේක. ප්‍රතිපත්ති පූජායෙන් පුදන්නේම උන්වහන්සේ පිදුයේ නම් වන්නේය. අන්‍යාකාරයකින් පිදුයේ නම් නොවන්නේය"යි මෙසේ ශාස්තෘන්වහන්සේගේ මහත්ත්වය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන බව, 6 උන්වහන්සේගෙන් සද්ධර්ම නම් මහා දායාදය මා විසින් ගතයුතුය. එය කුසිතව ගත නොහැකියයි දායාද මහත්ත්වය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන බව 7 ආලෝක සංඥාව මෙනෙහි කිරීමය, ඉරියව් මාරුකිරීමය, අවකාශ ඇති තැන විසීමෙන්ද ටීන මිද්ධ දුරු කරන බව, 8 අලසවූ-භාවනාවෙහි නාම මාත්‍ර පවා නොදන්නා පුද්ගලයන් දුරුකරන බව, 9 භාවනාරම්භ වශයෙන් ආරබ්ධවූ දෘඪ වියඝී ඇති පුද්ගලයන් කලින් කල සෙවුනා බව 10 සතර වැදෑරුම් සමයක් ප්‍රධාන වියඝීයාගේ ආනුභාව සිහි කරන බව 11 ඒ වියඝී සම්බොධාංගයෙහි යෙදුනු ඊට බරවූ නැමුනු ගති ඇතිවීම යන මේ එකොළොස් ධර්මයෝ විරිය සම්බොජ්ඣංගය උපදවා ගැනීමට කාරණ වෙත්.

1 පීති සම්බොජ්ඣංගය උපදවාගැනීමට එකොළොස් ධර්ම කෙනෙක් කරුණු වෙත්. බුද්ධානුස්සති, ධම්මානුස්සති, සංඝානුස්සති, සීලානුස්සති, වාගානුස්සති, දෙවනානුස්සති, උපසමානුස්සති යන මේ සප්ත විධ භාවනා වැඩීමය, බුද්ධාදීන් කෙරෙහි ප්‍රසාද ස්තෙහ රහිත පුද්ගලයන් දුරුකරන බවය,

බුද්ධාදීන් කෙරෙහි ප්‍රසාද ස්නේහ සහිත සිතිදු සිත් ඇති පුද්ගලයන් සෙවුනා බවය, පසාදනීය සූත්‍රාදිය සිහිකරන බවය, පිතිසම්බෝජ්‍යාංගය උපදවා ගැන්මෙහි නැමුනු ගති ඇති බවය, යන මේ එකොළොස් ධර්මයෝ පිතිසම්බෝජ්‍යාංගය උපදවා ගැන්මට කාරණ වෙති.

මෙසේ මේ ආකාරයෙන් මේ ධර්ම උපදවා ගන්නේ ධම්මවිචය සම්බෝජ්‍යාංගාදිය වඩන්නේ නම් වන්නේය.

සිතට ප්‍රග්‍රහ දියයුතු කල ප්‍රග්‍රහ දෙන ආකාරයයි.

5 සිතට නිග්‍රහ කළයුතු කල නිග්‍රහ කරන්නේ කෙසේද? යම් කලෙක ඒ යෝගාවචරයාගේ සිත තරයේ පටන්ගත් වියහිත්වාදියෙන් නොසන්සුන් බවට පැමිණෙන්නේ වන්නේද, එකල ධම්මවිචයාදි සම්බෝජ්‍යාංග තුන නොවඩා පස්සද්ධි ආදී සම්බෝජ්‍යාංග තුන වඩන්නේය.

"මහණෙනි, මිනිසෙක් මහා ගිනිකඳක් නිවාලනු කැමතිව එහි වියළි තණ රොඩු දමන්නේ නම් වියළි ගොමවැරටි දමන්නේ නම් වියළි දර දමන්නේ නම් දියමුසු සුළං නොදෙන්නේ නම් පස් හෝ දිය නොදමාද ඒ මිනිසා මහා ගිනිකඳ නිවා ලන්නට සමර්ථවේද? නැත. ස්වාමීනි, මහණෙනි, එමෙන්ම යම් කලෙක සිත නොසන්සුන් බවට පැමිණියේද එකල්හි ධම්මවිචය සම්බෝජ්‍යාංගය-විරිය සම්බෝජ්‍යාංගය-පිති සම්බෝජ්‍යාංගය-වඩන්නට කල් නොවන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, සිත නොසන්සුන්, නොසන්සුන් සිත මේ ධර්මයන්ගෙන් සන්සිදුවා ගන්නට නොහැකිය. මහණෙනි, යම් කලෙක සිත නොසන්සුන් බවට පැමිණියේද එකල්හි පස්සද්ධි සම්බෝජ්‍යාංගය-සමාධි සම්බෝජ්‍යාංගය-උපෙක්ඛා සම්බෝජ්‍යාංගය-වඩන්නට සුදුසු වන්නේය. කුමක්හෙයින්ද? මහණෙනි, සිත නොසන්සුන්, එය ඒ ධර්මයන්ගෙන් සන්සිදුවා ගත හැක්කේය. මහණෙනි, මහා ගිනිකඳ නිවනු කැමතිව අමු තෘණ දමන්නේ නම්, අමු ගොම දමන්නේ නම්, අමු දර දමන්නේ නම්, දිය මුසු සුළං දෙන්නේ නම්, පස් හෝ දමන්නේ නම් ඒ මිනිසා ඒ ගිනිකඳ නිවාලන්නට සමර්ථවේද? එසේය ස්වාමීනි, යනු එහි අර්ථයි.

මෙහිදී පස්සද්ධි සම්බෝජ්‍යාංගාදීන්ගේ වැඩිම ඔවුන් පිළිබඳ ආහාර (ප්‍රත්‍යය) වශයෙන් වන්නේයයි දැනුනුයි.

"මහණෙනි, කායපස්සද්ධියෙක් ඇත්තේය. චිත්ත පස්සද්ධියෙක් ඇත්තේය ඒ කායපස්සද්ධි-චිත්තපස්සද්ධීන්හි යෝනිසොමනසිකාරය නූපත් පස්සද්ධි සම්බෝජ්‍යාංගය උපදවා ගැන්මටද, උපත් පස්සද්ධි සම්බෝජ්‍යාංගය වඩා ගැන්මටද, මහත් බවට පමුණුවා ගැන්මටද, සම්පූර්ණ කර ගැන්මටද පවත්නේය.

"මහණෙනි, සමථ නිමිත්තයෙක් අව්‍යග්ග නිමිත්තයෙක් ඇත්තේය. එහි යෝනිසොමනසිකාරය බහුල කර ගැන්ම නූපත් සමාධි සම්බෝජ්‍යාංගය උපදවා ගැන්මටද, උපත් සමාධි සම්බෝජ්‍යාංගය වඩාගැන්මටද, මහත් බවට පමුණුවා ගැන්මටද, සම්පූර්ණ කර ගැන්මටද පවත්නේය. මෙහි සමථ නිමිත්ත යනු සමථයටම (සමාධියටම) නමෙකි. අව්‍යග්ග නිමිත්තයනුදු අවික්ෂේපාර්ථයෙන් එයටම (ඒ සමාධියටම) නමය.

"මහණෙනි, උපෙක්ඛා සම්බෝජ්‍යාංගට්ඨානිය ධර්ම ඇත්තේය. එහි යෝනිසොමනසිකාරය බහුල කර ගැන්ම නූපත් උපෙක්ඛා සම්බෝජ්‍යාංගය උපදවා ගැන්මටද උපත් උපෙක්ඛා සම්බෝජ්‍යාංගය වඩා ගැන්මටද, මහත් බවට පමුණුවා ගැන්මටද, සම්පූර්ණ කර ගැන්මටද පවත්නේය.

මේ තුන් තත්ත්ව යෝනිසොමනසිකාරය නම් යම් යම් ආකාරයකින් ඒ යෝගිහිට පස්සද්ධි-සමාධි-උපෙක්ඛා උපන්නාහුද. ඒ ඒ ආකාරය සලකා ඒ පස්සද්ධි ආදීන් උපදවා ගැනීම් වශයෙන් පවත්වනලද මනසිකාරයයි

තවද 1 ප්‍රණීතාහාර සෙවුනා බව, 2 සැප සෘතු සෙවුනා බව, 3 සැප ඉරියව් සෙවුනා බව, 4 සමවූ කාය-වාග්-මනා ප්‍රයෝග ඇති බව, 5 ක්ලේශ පරිදාහ ඇති නොසන්සුන් පුද්ගලයන් දුරු කරන බව, 6 ක්ලේශ පරිදාහ නැති සන්සුන් පුද්ගලයන් සෙවුනා බව, 7 පස්සද්ධි සම්බෝජ්‍යාංගයෙහි නැමී ගිය අදහස් ඇති බව යන සජ්ඣ ධර්මයෝ පස්සද්ධි සම්බෝජ්‍යාංගය උපදවා ගැන්මට කරුණු වන්නාහ. 1

ආධ්‍යාත්මික බාහිර වස්තූන්ගේ විසඳ බව, 2 පදවි කසිණාදී විත්තෙකග්ගතා නිමිතීන්හි දක්ෂ බව, 3 සද්ධාදි ඉන්ද්‍රියයන් සමකර ගන්නා බව, 4 සුදුසු කාලයෙහි සිතට නිග්‍රහ කරන බව, 5 සුදුසු කාලයෙහි සිතට අනුබල දෙන බව, 6 භාවනාස්වාද රහිත සිත ශුද්ධ වශයෙන් සංවේග වශයෙන් සතුටු කරන බව, 7 ලිනුද්ධවිවාදී රහිතව සිත මනාව පවත්නා කල්හි එහි උපෙක්ෂා කරන බව, 8 වික්ෂිප්ත පුද්ගලයන් දුරු කරන බව, 9 සමාහිත පුද්ගලයන් සෙවුනා බව, 10 ධ්‍යාන විමොක්ෂ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන බව, සමාධි සම්බොජ්ඣංගයෙහි නැමි ගිය අදහස් ඇති බව යන එකොළොස් ධර්ම සමාධි සම්බොජ්ඣංගය උපදවාගැනීමට කරුණු වන්නේය.

1 ප්‍රිය අප්‍රිය සියලු සත්ත්වයන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථ බව, 2 චක්ෂුරාදියෙහි හා පාත්‍ර විචරාදියෙහි මධ්‍යස්ථ බව, 3 ප්‍රිය අප්‍රිය සත්ත්වයන් කෙරෙහි හා චක්ෂුරාදි පාත්‍ර විචරාදි සංස්කාරයන් කෙරෙහි මමත්වය කරන පුද්ගලයන් දුරුකරන බව, 4 සත්ත්වයන් කෙරෙහි හා සංස්කාරයන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථ පුද්ගලයන් සෙවුනා බව, 5 උපෙක්ෂා සම්බොධ්‍යංගයෙහි යෙදීම යන මේ පඤ්ච ධර්මයෝ උපෙක්ඛා සම්බොජ්ඣංගය උපදවා ගැනීමට කරුණු වන්නේය.

මෙසේ මේ ආකාරයෙන් මේ ධර්ම උපදවා ගන්නේ පස්සද්ධි සම්බොජ්ඣංගාදිය උපදවා ගන්නේ නම් වේ.

සිතට නිග්‍රහ කළයුතු විට නිග්‍රහ කරන ආකාරයයි.

6 සිත සතුටු කළයුතු විට සතුටු කරන ආකාරය

යම් විටෙක ඒ යෝගාවචරයාගේ සිත නුවණ මෙහෙසීමේ මද බැවින් හෝ සිත් එකඟ කිරීමෙන් ලැබියයුතු සැපය නොලැබීමෙන් හෝ විත්තය ආස්වාද රහිත වන්නේද එවිට ඒ සිත අෂ්ට සංවේග වස්තු මෙනෙහි කිරීමෙන් සංවේගයට පමුණුවා ගන්නේය.

අෂ්ට සංවේග වස්තූනම්- 1 ජාති, 2 ජරා, 3 ව්‍යාධි, 4 මරණ, 5 සතර අපාය දුක, 6 අතීත සංසාර මූලක දුක, 7 අනාගත සංසාර මූලක දුක, 8 වත්මන්හි අහර සෙවුම් මූලක දුක මේ

හැර බුද්ධ ධර්ම සංඝ යන තෙරුවන් ගුණ සිහි කිරීමෙන්ද ඔහුගේ සිතට සතුට උපදවන්නේය.

7 සිතට උපෙක්ෂා කළ යුතු විට උපෙක්ෂා කරන ආකාරය මෙසේ මැනෙවින් පිළිපදිනා ඒ යොගාවචරයාගේ සිත කම්මැලි බැවින් කුසිතයට නොපැමිණ උඩගු බවටත් නොපැමිණ ආසා ඇතිව අරමුණෙහි සමච පැවති සමාධි විවියට පිළිපත්තේ වන්නේද, එකල සිත උනන්දු කරවීමට හෝ ලිහිල් කරවීමට උත්සාහ නොකොට අස්ථියක සමච ගමන් කරන අසුන් මෙහෙයවන රියැදුරෙකු මෙන් මැදහත්ව බැලිය යුතුයි.

8 අසමාහිත පුද්ගල පරිවර්ජනය නම්:- නෛෂ්ක්‍රමය ප්‍රතිපදාවට හෙවත් ධ්‍යාන ප්‍රතිපත්තියට නොනැංග නොයෙක් කටයුතුවල යෙදුණු වික්ෂිප්ත සිත් ඇති පුද්ගලයන් දුරින්ම දුරුකිරීමය.

9 සමාහිත පුද්ගල සේවනය නම්- නෛෂ්ක්‍රමය ප්‍රතිපදාවට හෙවත් ධ්‍යාන ප්‍රතිපත්තියට නැංග සමාධිලාභී එකඟ සිත් ඇති පුද්ගලයන් කරා කලින් කල එළඹීමය.

10 තදබිමුක්තිය නම්- සමාධියෙහි අදහස් ඇති බව, සමාධියම ගුරුකොට ඇති බව, සමාධියට නැමී ගත් බව, සමාධියට වෙසෙසින් නැමී ගත් බව, සමාධියට බරව සිටින බවයි.

මේ දශවිධ අර්පණා කෞශල්‍යය සම්පාදනය කටයුතුයි. ලත් නිමිත්තෙහි එසේ අර්පණා කෞශල්‍යය සම්පාදනය කරන්නහුට අර්පණාව ලැබෙන්නේය. එසේ කොටද ඉදින් අර්පණාව නොලද්දේ නම් එතෙකිනුදු භාවනා යෝගය අත් නොහරින්නේය. මත්තෙහිද ව්‍යායාම කරන්නේය. සමග් ව්‍යායාමය හැරපියා පුද්ගලයෙක් මද විශේෂයකට හෝ පැමිණෙන්නේය. යන මෙය සිදුනොවන්නකි. එබැවින් සිත පවතින ආකාරය සලකන්නාවූ ප්‍රාඥයෝගී නැවත නැවත වියඞ් සමච යොදන්නේය. මදකුත් මැලිබවට යන සිත නඟාසිටුවන්නේය. මල් රොන්හි, මානිල්පෙත්තෙහි, මකුළුහුයෙහි, නැවෙහි, තෙල් නළෙහි, මීමැසි සල්ලවෙද්‍යාදීන්ගේ පැවැත්ම

අටුවායෙහි වර්ණනා කළ පරිදි දැන සිත මැලිබවෙන් හා උඩගු බැවින් සියලු ආකාරයෙන් මුදා ප්‍රතිභාග නිමිත්ත කරා මෙහෙයන්නේය.

මෙහි මල් රොන් ආදිය පිළිබඳ උපමා-උපමෙයා ගැලපීම. මෙසේ දක්වනුයි. අතිදක්ෂ මීමැස්සා අසවල් රුකෙහි මල් පිපුණේයයි අසා තියුණු වේගයෙන් ගමන් කරන්නේ ඒ ගස ඉක්ම පියාසර කොට යළිත් හැරී එන්නේ රේණු වගුළු කල්හි එහි පැමිණෙන්නේය. මල් පිපුණු ඇසිල්ලෙහි රේණු සුරසය පසුව වාතාදියෙන් එය ගිලිහී වැටෙයි. එවිට එහි එළඹෙන මීමැස්සාට සුරස මල් රේණු නොලැබෙයි. අදක්ෂ මීමැස්සා මද වේගයෙන් ගමන් කරන්නේ මල් රේණු වැටී ගිය කල්හිම එළඹෙන්නේය. අති දක්ෂත් නොවූ අදක්ෂත් නොවූ සම දක්ෂ මීමැස්සා වනාහි සම වේගයෙන් ගමන් කරන්නේ සුවසේ මල්ගොමුව කරා එළඹී කැමති පමණ මල් රේණු උකාගෙන මිවද සාදා මධුරසය වළඳන්නේය.

පැන් තළියෙහි තුබූ මහතෙල් මල් පෙත්තෙහි නහර විදුම් ආදී ශස්ත්‍ර කර්ම උගන්නා ශල්‍ය වෛද්‍ය ශිෂ්‍යයන් අතුරෙන් ඉතා දක්ෂ තැනැත්තේ ශිෂුව ශස්ත්‍රය හෙළා ලීමෙන් මහතෙල් පෙත්ත දෙකඩ කොට හෝ පලා ලන්නේය. දියෙහි හෝ ගලා ලන්නේය. අදක්ෂ තැනැත්තේ පෙත්ත කැපියේ දෝ හෝ දියෙහි ගැලී යේ දෝ හෝ යන බියෙන් සැතීන් ස්පර්ශ කරන්නටද අපොහොසත් වන්නේය. අතිදක්ෂත් නොවූ අදක්ෂත් නොවූ සම දක්ෂ ශිෂ්‍යයා සම ප්‍රයෝගයෙන් පෙත්තෙහි සැත් පද දක්වා ශිල්ප පුහුණු කොට ගෙන එබඳු ශස්ත්‍ර කර්මයෙහි වැඩකොට ලාභ ලබන්නේය.

යමෙක් බඹ සතරක් දිග මකුළුනුලක් ගෙනායේ නම් ඔහු සාරදහසක් කහවණු ලබන්නේය"යි රජු කී කල්හි අතිදක්ෂ පුරුෂයෙක් වේගයෙන් මකුළු නූල් හයන්නේ ඒ ඒ තැන සිදු ලන්නේය. අදක්ෂ පුරුෂයෙක් කැඩෙයි යන බියෙන් අතින් අල්ලන්ටද අපොහොසත් වන්නේය. සම දක්ෂ පුරුෂයා වනාහි කෙළවර පටන් ගෙන සම ප්‍රයෝගයෙන් දණ්ඩයෙන් වෙළා ගෙනවුත් දී ලාභය ලබන්නේය.

අතිදක්ෂ නියමුවා බලවත් වාතයෙහි රුවල පුරා පවත ගත්වන්නේ නැව නොමගට පමුණුවන්නේය. අදක්ෂ නියමුවා මඳ වාතයෙහි රුවල නඟා නැව එතැනම තබන්නේය. සම දක්ෂ නියමුවා වනාහි මඳ වාතයෙහි රුවල පුරා බලවත් වාතයෙහි අඩ රුවල ඇද සුවසේ රිසි තැනට පැමිණෙන්නේය.

"යමෙක් තෙල් නොඉතිරුවා බටය පිරෙව්වේ නම් ඔහු ලාභ ලබන්නේය"යි ආවායඝියකු අතවැස්සාට කී කල්හි අති දක්ෂ තැනැත්තේ වේගයෙන් පුරවමින් තෙල ඉතිරුවන්නේය. අදක්ෂ තැනැත්තේ තෙල් ඉතිරෙයි යන බියෙන් වත් කරන්නටද අපොහොසත් වන්නේය. සම දක්ෂයා වනාහි සම ප්‍රයෝගයෙන් තෙල් පුරවා ලාභ ලබන්නේය.

එමෙන්ම ඇතැම් යෝගාවචරයෙක් "ප්‍රතිභාග නිමිත්ත උපන් කල්හි වහා අර්පණාවට පැමිණෙන්නෙමි"යි වියඝිය දැඩි කරයි. ඔහුගේ සිත අධික උත්සාහ ඇති බැවින් උද්ධව්වයෙහි නොසන්සුන් බවෙහි වැටීමෙන් අර්පණාව ලැබ ගන්නට අසමර්ථ වෙයි ඇතැම් යෝගාවචරයෙක් අධික උත්සාහයෙහි දොස් දැක "මට දැන් අර්පණයෙන් කවර ප්‍රයෝජනදැයි වියඝිය පිරිහෙළයි. ඉතා හැකුළුණු වියඝිය ඇති බැවින් එවිට ඔහුගේ සිත කුසිත බැවිහි වැටෙයි. ඔහුද අර්පණා ලබන්නට අසමර්ථ වේ. යමෙක් වනාහි මඳකුදු මැලිවූ සිත මැලි භාවයෙන්ද, උඩගුවූ සිත උඩගු බැවින්ද, මුදා සම පිළිවෙතින් නිමිත්තට අහිමුබව භාවනා කොට අර්පණාවට පැමිණෙන්නේය.

මෙසේ විරිය සමයෝජන වශයෙන් නිමිත්තාහිමුබ කොට සිත යොදන ඒ යෝගාවචරයාට "දැන් අර්පණා උපදිති"යි කීමට සුදුසු වේලාවෙහි භවංගසොනය (භවංග සිත් ගලා ඒම) නැවතී "පඨවි පඨවි"යි භාවනානුයෝග වශයෙන් එළඹ සිටි ඒ පඨවි කසිණයම අරමුණු කොට මනොද්වාරාවර්ජනය උපදනේය. ඉක්බිති ඒ පඨවි කසිණයම අරමුණු කොට ජවන සතරෙක් හෝ පසෙක් දිවෙන්නේය. ඒ ජවන් අතුරෙන් කෙළවර ජවනය රූපාවචරය මුල් ජවන් තුන හෝ සතර කාමාවචරය. ඒ ජවන්හි විතක්ක-විචාර-පිති-සුඛ-එකගතා යන චෛතසික ප්‍රකෘති කාමාවචර චිත්තයන්හි විතක්කාදීන්ට වඩා අතිශය බලවත්යයි

දකුණුය. යට දැක්වුණු කාමාවචර ජවන් අර්පණාවට පරිකර්ම බැවින් පරිකර්මයයිද, ග්‍රාම-නගරයන්ට ආසන්න ප්‍රදේශය ගාමුපචාරය නගරුපචාරයයි කියන්නා සේ අර්පණාවට ආසන්න බැවින් හෝ සමීපයෙහි හැසිරෙන බැවින් උපචාරයයිද, පූර්වයෙහිවූ පරිකර්මයන්ට හෝ මතු අර්පණාවට හෝ අනුලෝම වන බැවින් අනුලෝමයයිද, එහිම අන්තිම ජවනය පරිත්ත ගෝත්‍රය මඩනා බැවින් හා මහග්ගත ගෝත්‍රය වඩනා බැවින් ගෝත්‍රයයිද කියනු ලැබේ. (ජවන් පසෙක් දිවේ නම් පළමුවන දෙවන තුන්වන ජවන එකක් එකක් පරිකර්ම-උපචාර-අනුලෝම නම්. සතරවන ජවනය ගෝත්‍රය නම්. පස්වන ජවනය අර්පණා' යි. ජවන් සතරෙක් දිවේ නම් පළමුවන දෙවන ජවන් එකක් එකක්ම උපචාර-අනුලෝම නම්. තුන් වැන්න ගෝත්‍රය. සතරවැන්න අර්පණායි.) අවිශේෂයෙන් සියල්ලට පරිකර්මාදී නම් ලැබුණු හෙයින් යටකී ක්‍රමය ගෘහිත ග්‍රහණ වශයෙනි. අගතිත ග්‍රහණ වශයෙන් ගතහොත් පංචක නයයෙහි පළමුවන ජවනය පරිකර්ම නම්. දෙවැන්න උපචාර නම්. තෙවැන්න අනුලෝම නම්. සතරවැන්න ගෝත්‍රය නම්. පස්වැන්න අර්පණායි. චතුෂ්ක නයයෙහි පළමුවැන්න උපචාරය. (මෙහි පරිකර්ම නැත.) දෙවැන්න අනුලෝමය. තෙවැන්න ගෝත්‍රය. සතරවැන්න අර්පණායි. අර්පණා වන්නේ සතරවන ජවනය හෝ පස්වන ජවනය මැයි එයින් සතර වැන්න අර්පණා වන්නේ ක්ෂිප්‍රාභිඥයන්ගේ වශයෙනි. පස්වැන්න අර්පණා වන්නේ දන්ධාභිඥයන්ගේ වශයෙනි. එයින් ඔබ ජවන් පතනය වේ. හවාංගයට චාරය වෙයි.

පළමු පළමු කුශල ධර්මයෝ පසු පසු කුශල ධර්මයන්ට ආසෙවන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යවෙතියි පටිඨානයෙහි වදාළ බැවින් ආසෙවන ප්‍රත්‍යය ලැබීමෙන් පසු පසු ධර්ම බලවත්වේ. එබැවින් සවැන්නෙහිද සත්වැන්නෙහිද අර්පණා වන්නේයයි ආසෙවන ප්‍රත්‍ය නොලත් පඨම ජවන චේතනාව දිට්ඨධම්ම වේදනිය වශයෙන්ද සවන චේතනාව තෙක් අපරාපරිය වේදනිය වශයෙන්ද විපාක දේද, එහෙයින් ආසෙවන ප්‍රත්‍යය ජවනයන් බලවත්වීමට ඒකාන්ත හේතු නොවෙයි. ආභිධම්මික ගොදුරු

ස්ථවිරයන් වහන්සේ කියනසේක එය සූත්‍ර සූත්‍රානුලෝම ආවායථිවාදයන් හා නොසැසැදෙන බැවින් ස්වකීය මති මාත්‍රයෙකැයි අටුවාචාරීන් විසින් ප්‍රතික්ෂේප කරනලදී. අර්පණා වන්නේ සතරවන පස්වන ජවන්හිමය. භවංගාසනය බැවින් එයින් ඔබ්බෙහි ජවන් හුණුයේ නම් වෙයි යනු අටුවා මතයි. මෙසේ විචාරණය කොටම කියූ බැවින් අටුවා මතය ප්‍රතික්ෂේප කළ හැකි නොවේ. ඒ එසේමයි. කඩාවැටුණු කඳු පල්ලමක් අද්දරට දිවෙන පුරුෂයෙක් නැවතීමේ බලාපොරොත්තුවෙන් බිඳිහිය ඉවුරු කෙළවරට පැමිණ එහි පය තබා සිටගන්නට අසම්පූර්ණ තටාකයටම වැටෙන්නා සේ භවාංගයට ආසන්න බැවින් සවැන්නෙහි හෝ සත්වැන්නෙහි නොව සතරවැන්නෙහි හෝ පස්වැන්නෙහිම අර්පණා වන්නේයයි දතයුතුයි. ඒ අර්පණා වනාහි ඒකචිත්තක්ෂණිකමය.

සප්ත ස්ථානයෙක කාලපරිච්ඡේද නැත. කවර සප්ත ස්ථානයෙකද? 1 ප්‍රථම අර්පණා, 2 ලෝකික අභිඥා, 3 සතරමාර්ග 4 මාර්ගාන්තර ඵල, 5 රූපාරූපභවයෙහි භවාංග නම් ධ්‍යාන, 6 නිරෝධසමාපත්තියට හෙතුවූ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන, 7 නිරෝධයෙන් නැගෙන්නහුගේ ඵලසමාපත්ති-යන සප්ත ස්ථානයෙහිය. මරණාසන්නයෙහිද සිහිමුළාවීමෙහිද එසේම ජවනයන්ගේ කාල නියමයක් නැත.

මෙහි සතරවැන්නට දැක්වුණු මාර්ගාන්තරඵල සිත් තුනකින් මතු නොවන්නේය. සවැන්නට දැක්වුණු නිරෝධ සමාපත්තියට හෙතුවූ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සිත් දෙකෙකින් මතු නොවන්නේය. පස්වැන්නට දැක්වුණු රූප අරූප භවයෙහි භවාංග නම් ධ්‍යාන චිත්තයන්ගේ ප්‍රමාණයක් නැත. සෙසු සතර තත්හිම ඇත්තේ එක චිත්තක්ෂණයකි. මෙසේ අර්පණා ඒක චිත්තක්ෂණික බව දත යුතුයි.

අර්පණාවට අනතුරුව භවාංගයට වැටෙන්නේය. අනතුරුව භවාංග සිදි ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යවේක්ෂා පිණිස මනෝද්වාරා වර්ජනය උපදී. ඉක්බිති ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්නේය. මෙතෙකින් ඒ යොගාවචරයා කාමයන්ගෙන් වෙන්වම අකුශල ධර්මයන්ගෙන්

වෙන්වම විතර්ක සහිත විචාර සහිත විවේකයෙන් නොහොත් විවේකයෙහි උපන් ප්‍රීති සැප ඇති ප්‍රථම ධ්‍යානය උපදවා වාසය කරන්නේය. මේ ප්‍රථම ධ්‍යානය උපදවා වසන්නහු විසින් අංග පඤ්චකයකින් නැතිකළ අංග පඤ්චකයකින් ඇතිවූ ක්‍රීඩිත කලාශාණයෙන් හා දශ ලක්ෂණයෙන් යුක්ත පඨවි කසිණ අරමුණුකොට ඇති ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණෙන ලදවේ.

ප්‍රථම ධ්‍යාන විභාගය

ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි "පස්කම් සැපයෙන් වෙන්වම යන තනහි විස්තරය නම්:- කාමයෙන් වෙන්ව යනුයි. මෙහි "එව" යන්න නියමය යන අර්ථයෙයි. එබැවින් ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ කල කාම එයට විරුද්ධ බවද, කාමයන්ගේ නැති වීමෙන් ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණෙන බවද දක්වන්නේයි. කාමයන්ගෙන් වෙන්වීමයයි මෙසේ නියම කරනු ලබන කල්හි මේ ප්‍රශ්නයේ ඒකාන්තයෙන් මේ ධ්‍යානයට කාමයෝ අතිශයින් විරුද්ධ බව හැඟෙයි. මේ ධ්‍යානය නොපවතීද අන්ධකාරය ඇති කල්හි පහත් ආලෝකය නොපවත්නා සේ යම් කාම කෙනෙකුන් ඇති කල්හි මේ ප්‍රථම ධ්‍යානය නො පවත්නේද, ඒ කාමයෝ මේ ප්‍රථම ධ්‍යානයට ප්‍රතිපක්ෂයෝය. මෙතෙර හැරවීමෙන් එතෙරට පැමිණීම සේ ඒ කාම තොර කිරීමෙන් මේ ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණීම වන්නේය. යන නියමය මේ "එව" ශබ්දයෙන් හඟවන්නේයයි දත යුතුයි.

"එව" ශබ්දය උත්තරපදයෙහිද නොදක්වා කුමක් හෙයින් පූර්වපදයෙහි පමණක් දක්වන ලද්දේද? කිම? අකුශල ධර්මයන්ගෙන් නොවෙන්වද ධ්‍යාන උපදවා විසිය හැකිද?

එසේ දතයුතු නොවේ. කාම නිස්සරණ හෙයින්ම එය ප්‍රථම පදයෙහි යොදන ලදී. ධ්‍යාන වනාහි සියලු කාමභවයන්ගේ සමතික්‍රමණයට ප්‍රතිපත්ති බැවින්ද, ක්ලේශ කාමයට ප්‍රතිපක්ෂ බැවින්ද, කාමයන්ගේම නිස්සරණයයි. තෙක්ඛම්මය යන යමෙක් වේද එය කාමයන්ගේ නිස්සරණයයි" යනු එහි අර්ථයි. මෙහි "තෙක්ඛම්ම" නම් ධ්‍යානයයි. (මෙයින් ව්‍යාපාදයට විරුද්ධ මෙමත්‍රිය මෙන්ද, විනිංසාවට විරුද්ධ කරුණාව මෙන්ද ධ්‍යානයට කාමරාගය ඉඳුරා විරුද්ධයයි කී නිසා දතයුතු)

තවද මහණෙනි, සෝවාන් මහණද මේ ශාසනයෙහිමය. දෙවන සකාදාගාමී මහණද මේ ශාසනයෙහිමය. යනාදී දෙශනා පාළියෙහි මෙන් මෙහිද උත්තර පදයෙහින් "එව" ශබ්දය යොදා කිය යුතු කාමයන්ගෙන් පමණක් නොවේ. අන්‍ය නිවරණ නම් අකුශලයන්ගෙන්ද වෙන් නොවේද ධ්‍යාන උපදවා වසන්තට නොහැක. එහෙයින් "විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්චෙව අකුසලෙහි ධම්මෙහි" යි දෙපදයෙහිම "එව" ශබ්දය යොදා දත යුතුයි. එවිට කාමයන්ගෙන් වෙන්වම අකුශල ධර්මයන්ගෙන් වෙන්වම යන අර්ථය ලැබේ.

මේ දෙපදයෙහි දැක්වුණු 'වෙන්වම' යන සාධාරණ වචනයෙන් තදංගවිචෙක-විෂ්කම්භනවිචෙක-සමුච්ඡේදවිචෙක-පටිප්පස්සද්ධිවිචෙක-නිස්සරණවිචෙක-යන පස්ආකාර විචෙකද, චිත්තවිචෙක-කායවිචෙක-උපධිවිචෙක යන තුන් ආකාර විචෙකද යන සියලු විචෙකයෝ ඇතුළත් වෙති. මේ ධ්‍යාන කථායෙහි කායවිචෙක-චිත්තවිචෙක-විෂ්කම්භනවිචෙක යන තුන් ආකාර විචෙක පමණක් ඇතුළත් බව දත යුතුයි.

කාමෙහි-යන මේ පදයෙන් "වස්තුකාම කවරේද? මන වඩන රූප" යනාදීන් නිර්දේශ පාළියෙහි දැක්වුණු වස්තු කාමද "ඡන්දය කාමය, රාගය කාමය, ඡන්දරාගය කාමය, සංකල්පය කාමය රාගකාමය, සංකල්ප රාග කාමය යනාදීන් නිර්දේශයෙහි හා විභංගයෙහි දැක්වුණු ක්ලේශකාමද යන සියල්ල ඇතුළත් වන බව දත යුතුයි.

("ප්‍රාර්ථනාකාරයෙන් ප්‍රවෘත්තවූ දුර්වල ලෝභය ඡන්දනාර්ථයෙන් ඡන්ද නම් වූයේ කැමති වන අර්ථයෙන් කාම නම්වේ. සෙස්සෙහිද මෙම නයයි. එයට වඩා බලවත් ලෝභය රඤ්ජනාර්ථයෙන් රාග නම් වේ. එයට වඩා බලවත් රාගය ඡන්දරාග නම්වේ. නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනයන්ගේ සංකල්පයට හේතුවූ ලෝභය සංකල්ප නම්. එයට වඩා බලවත්වූයේ රඤ්ජනාර්ථයෙන් රාග නම්වේ. සංකල්ප වශයෙන් ප්‍රවෘත්ත වෙසෙසින් බලවත්වූ ලෝභය සංකල්පරාග නම්වේ.")

මෙසේ ගත් කල්හි "විවිච්චෙව කාමෙහි" යන්නෙන් "වස්තුකාමයෙන් වෙන්වම" යන අර්ථය ලැබේ එයින් කාය

විවේකය කියවේ. "විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි" යන්නෙන් "ක්ලේශ කාමයෙන් හා සියලු අකුසලයෙන් වෙන්වම" යන අර්ථය ලැබේ එයින් විත්ත විවේකය කියවේ පළමු දැක්වුණු වස්තුකාම විවේක වචනයෙන් කාම සැප හැර පිම්ද, දෙවනු දැක්වුණු ක්ලේශ කාම විවේක වචනයෙන් ධ්‍යාන සැප ලබා ගැන්මද ප්‍රකාශ වීණි.

මෙසේ වස්තුකාම-ක්ලේශ කාම විවේකය කියවෙන හෙයින්ම මේ දෙපද අතුරෙන් පළමු වැන්නෙන් තෘෂ්ණාදී සංක්ලේශෝත්පත්තියට හේතුවූ වස්තු දුරු කිරීමද, දෙවැන්නෙන් ඒ සංක්ලේශ දුරු කිරීමද, එසේම පළමු වැන්නෙන් ලොල භාව හේතු දුරු කිරීමද, දෙවැන්නෙන් බාල භාව දුරු කිරීමද, පළමුවැන්නෙන් කාම ගුණාධිගමයට හේතුවූ ප්‍රාණසාතාදිය අශුද්ධ ප්‍රයෝග වන බැවින් එයින් වෙන්වීම් නම් ප්‍රයෝග ශුද්ධියද, දෙවැන්නෙන් තෘෂ්ණා සංක්ලේශ විශෝධනයෙන් හා විචර්තොපනිශ්‍රය ධ්‍යාන සංවර්ධනයෙන් වන ආශය පොෂණයද, ප්‍රකාශ කරන ලද්දේයයි දත යුතුයි. "කාමෙහි" යි වදාළ කාම අතුරෙන් වස්තු කාම පක්ෂයෙහි ක්‍රමය මෙසේය.

ක්ලේශකාම පක්ෂයෙහි ඡන්ද, රාග, කාමාසව, කාමරාගසංයෝජන, රූපතෘෂ්ණා යනාදී නොයෙක් හෙද ඇති කාමච්ඡන්දය කාමයයි කියන ලද්දේය. එයද අකුසලයෙහි ඇතුළත් වන නමුදු "තත්ථ කතමො කාමච්ඡන්දො කාමො" යනාදීන් විභංගයෙහි ධ්‍යානයට ප්‍රතිපක්ෂ වන බැවින් අකුසල සාමාන්‍යයෙන් නොගෙන වෙන් කොට ස්වරූපයෙන් දක්වන ලදී. ක්ලේශ කාම හෙයින් පූර්ව පදයෙහි හෝ අකුසල පයඝාපන්න බැවින් දෙවෙනි පදයෙහි හෝ වදාරන ලද්දේ යයිද කිය යුතුයි. ඒ කාමය නොයෙක් හෙද ඇති බැවින් "කාමස්මා" යි එක වචනයෙන් නොදක්වා "කාමෙහි" යි බහු වචනයෙන් දැක්වූහ. දිට්ඨි-මානාදීවූ සෙසු අකුසල ඇතද, විභංගයෙහි "තත්ථ කතමෙ අකුසලා ධම්මා කාමච්ඡන්දො" යනාදීන් නිවරණම අකුසල වසයෙන් දක්වන ලදී. ධ්‍යානාංගයන් තමන්ට විරුද්ධ වූවන්ට ප්‍රතිපක්ෂ බව දැක්වීම් වශයෙනි. ඒ එසේමයි. නිවරණයෝ ධ්‍යානාංගයන්ට ප්‍රතිපක්ෂයෝය.

ධ්‍යානාංග විසින් නිවරණ වනසනු ලැබේ. කියන ලද මැයි පෙටකයෙහි:- සමාධි නම් එකගතාව කාමච්ඡන්දයටද, ප්‍රීතිය ව්‍යාපාදයටද, විතර්කය ථිතමිද්ධයටද, සුඛය උද්ධවිචක්කුච්චයටද, විචාරය විවිකිච්ඡාවටද විරුද්ධය.

මෙසේ මේ "විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි" යන මෙයින් කාමච්ඡන්දයාගේ විෂ්කම්භන විවේකයද, "විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි" යන පදයෙන් පඤ්ච නිවරණයන්ගේම විෂ්කම්භන විවේකයද කියන ලද්දේය.

තවද අගතිත ගහණ වශයෙන් ගතහොත් (අගතිත ගහණ නම් මූල පදෙන් නොගත් දේ පසු පදෙන් ගැන්මයි) පළමුවන "විවිච්චෙව කාමෙහි" යන පදයෙන් කාමච්ඡන්ද නිවරණයාගේද දෙවන "විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි" යන පදයෙන් කාමච්ඡන්දය හැර ව්‍යාපාදාදි සෙසු සතර නිවරණයන්ගේද, විෂ්කම්භන විවේකය කියන ලද්දේය. එසේම පළමු පදෙන් ත්‍රිවිධ අකුසල මූල අතුරෙහි පඤ්චකාම ගුණ හෙද විෂයක ලොභයාගේද, දෙවන පදෙන් ආසාන වස්තු හෙදාදී විෂයක ද්වේෂ මෝහයන්ගේද, එසේම ඔසි අතුරෙහි පළමු පදෙන් කාමොසයාගේද, දෙවන පදෙන් භවාදී සෙසු ත්‍රිවිධ ඔසයන්ගේද, යොග අතුරෙහි පළමු පදෙන් කාම යොගයාගේද, දෙවන පදෙන් භවාදී සෙසු ත්‍රිවිධ යෝගයන්ගේද, ආසව අතුරෙහි පළමු පදෙන් කාමාසවයාගේද, දෙවන පදෙන් භවාදී සෙසු ත්‍රිවිධ ආසවයන්ගේද, උපාදාන අතුරෙහි පළමු පදෙන් කාමුපාදානයාගේද, දෙවන පෙදෙන් දිට්ඨිදී සෙසු ත්‍රිවිධ උපාදානයන්ගේද, කායගන්ථ අතුරෙහි පළමු පදෙන් අභිජ්ඣා කායගන්ථයාගේද, දෙවන පදෙන් ව්‍යාපාදාදි සෙසු ත්‍රිවිධ කායගන්ථයාගේද සංයෝජන අතුරෙහි පළමු පදෙන් කාම රාග සංයෝජනයාගේද, දෙවන පදෙන් සෙසු රූප රාගාදී නවවිධ සංයෝජනයන්ගේද, භව මූල අතුරෙහි පළමු පදෙන් තෘෂ්ණාවගේ හා තත් සම්ප්‍රයුක්තයන්ගේද, දෙවන පදෙන් අවිද්‍යාවගේ හා තත් සම්ප්‍රයුක්තයන්ගේද, අකුසල සිත් අතුරෙහි පළමු පදෙන් ලොභ සම්ප්‍රයුක්ත අෂ්ට්විධ අකුසල චිත්තයන්ගේද,

දෙවන පදෙන් දොස-මොහ සම්ප්‍රසක්ත සෙසු චතුර්විධ අකුසල චිත්තයන්ගේද විෂ්කම්භන විවෙකය කියනලදැයි දතයුතුයි.

"විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි"

යන මේ පදයන්ගේ අර්ථ ප්‍රකාශයයි.

මෙතෙකින් ප්‍රථම ධ්‍යානයාගේ දුරුකටයුතු අංගයන් දක්වා ඉක්බිති-ප්‍රථම ධ්‍යානය හා එක්ව යෙදුනාවූ අංගයන් දක්වනු පිණිස විතර්ක සහිතවූ විචාර සහිතවූ යනාදිය පටන්ගනී.

විතර්ක-විචාර විභාගය.

විතර්ක නම්:- සිත අරමුණට එළවීම හෝ මේ අරමුණ මෙඛණ්ඩ කල්පනාකිරීම හෝ විතර්කය නම්වේ. එහි ලක්ෂණය සිත අරමුණට නැංවීමය. අරමුණෙහි ගැටීම හෝ භාත්පස ගැටීම කෘත්‍යයකොට ඇත්තේය. ඒ එසේමයි. අරමුණෙහි ගැටීම් වශයෙන් භාත්පසින් ගැටීම් වශයෙන් යොග්‍යවචරයා අරමුණ විතර්කයෙන් පහකරන්නේය. මේ විතර්කය අරමුණට සිත එළවීම එලය කොට ඇත.

විචාර නම්:- විචරණය හෙවත් විතර්කයට ඉක්බිතිව අරමුණෙහි හැසිරීමයි. එහි ලක්ෂණය අරමුණ පිරිමදිනා බවය. සිත සමග උපන් ධර්මයන් ඒ අරමුණෙහි සිතට අනුව යෙදවීම කෘත්‍යයයි. අරමුණෙහි පවත්නා චිත්ත චෛතසිකයන් වෙන් නොකිරීමක් මෙන් පැවැත්ම එලයයි.

විතර්කය හා විචාරය දෙදෙන ප්‍රථමධ්‍යාන ආදී ඇතැම් සිතෙක (සවිතක්ක-සවිචාර සිත්හි) නොවෙන්ව එකවටම යෙදෙන්නේ නමුත් විතර්කය විචාරයට වඩා ප්‍රකට බැවින්ද, තමාගේ බලයෙන් සිත අරමුණට නැගෙන හෙයින් විචාරයට පෙරටුව යන බැවින්ද, සණ්ඨාවට ගැසීමෙහිදී ආදිකොට නැගෙන රාවය මෙන් පළමුකොට සිත අරමුණෙහි වැටීම විතර්ක නම්. ඒ විතර්කයට වඩා විචාරය සියුම් බැවින්ද අරමුණ පිරිමදිනා ස්වභාව ඇති හෙයින්ද සණ්ඨාවට පළමුව ගැසූ ශබ්දයෙන් නැඟී අනුරාවය මෙන් පසු පසුව අරමුණෙහි වැටීම විචාර නම්.

තවද විතර්ක-විචාර දෙදෙනා අතුරෙන් අනෙකට නැගෙනු කැමැති පක්ෂියෙකුගේ පියාපත් පැහැරීමක් මෙන්ද, සුවඳ අසා යන බඹරෙක් පියුමට අඟිමුඛව වැටීමක් මෙන්ද, සිත පළමුවෙන් උපදින කල පොපියන්නාක් මෙන් පැතිරීම විතක්ක නම්.

දුක නිපාත අටුවාවෙහි මෙය මෙසේ දක්වති. අනසෙහි ගමන් ගත් ගිජුලිහිණි පියාපත් දෙකින් සුළං අවුරා පියාපත් සංසිදුවා ගෙන යන්නා සේ අරමුණෙහි සිත නැංවීම වශයෙන් පැවැත්ම විතර්කයයි. ඒ ලිහිණි සුළං ගන්නා පිණිස පියාපත් පහරමින් යන්නාසේ අරමුණු පිරිමදිනා ස්වභාවයෙන් පැවැත්ම විචාරයයි. ඒ වනාහි අරමුණු පිරිමදින්නේය යනුයි. කුඩා ලිහිණියාගේ පියා පෙළීම බඳුයයි පොපි ඇති හෙයින් විතර්කය ප්‍රකට බව කීහ. මහ ලිහිණියාගේ පියා සන්සිදුවා යන ගමන බැවිනැයි වේග ඇති බැවින් විතර්කය ප්‍රකට සේ කීහ. කුඩා ලිහිණියාගේ පියා පැහැරීම බඳුයයි මද වේග ඇති සෙයින් විචාරය ශාන්ත සේම කීහ. මහ ලිහිණියාගේ පියා පොළමින් යන ගමන මෙනැයි මද පොපි ඇති සෙයින් විචාරයාගේ ශාන්ත සේම කීහ. ගිජුලිහිණි උපමාව උපවාරයෙහිවත් අර්පණායෙහිවත් පරමිපරා වශයෙන් පවත්නා කල්හි යෙදෙන්නේය. ඒ ගතිය ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි විතක්කයාගේ අරමුණට නැගීම් වශයෙන්ද, ද්විතීයධ්‍යානයෙහි විචාරයාගේ අරමුණු පිරිමැදීම් වශයෙන්ද ප්‍රකාශවේ.

තවද මල බැඳුණු ලොහො වළඳ එක් අතකින් තරයේ ගෙන අතික් අතින් සුණු තෙලින් යුත් ලොම්සුඹුළයෙන් (බුරුසුයෙන්) පිරිමදනාකල තරයේ ගත් අත බඳුය. විතර්කය පිරිමදනා අත බඳුය, විචාරය. එසේම කුම්භකාරයා දඬුපහරින් සක බමවා වළං කරන කල මැටි පිඩ පෙළා ගත් අත බඳුය. විතර්කය ඔබ මොබ හසුරුවන අත බඳුය, විචාරය. එසේම ලොහො බඳුන් ආදියෙහි වට රෙබා කරන්නහු මැද ඔබාගෙන සිටින කටුව බඳුය. අරමුණට සිත නගන විතර්කය පිටත්හි කව ගහන කටුව බඳුය. අරමුණු පිරිමදින විචාරය මෙසේ මෙබඳු විතර්කයෙන් හා විචාරයෙන් යුත් ධ්‍යානය මලින් හා ඵලයෙන් සැදුණු වෘක්ෂය මෙන් සවිතක්ක සවිචාරයයි කියනු ලැබේ.

මල් ගෙඩි නැති කාලයේදීත් ගසකට මේ ගස මල් ගෙඩි ඇති ගසක්කිය යන කියන්නාක් මෙන් විතක්ක විචාරයන් නැත්තාවූ ධ්‍යානයන් සවිතක්ක සවිචාර ධ්‍යානයයි කියයි.

විභංගයෙහිදී "මේ විතර්කයෙන් හා විචාරයෙන් යුක්ත වූයේ වේ." යනාදීන් වශයෙන් ධ්‍යාන භාවනාව පුද්ගලයෙකු විසින්ම කළයුතුයයි, පුද්ගලයා ගෙන දෙශනා කරන ලද්දේය. එහිම පරමාර්ථ වශයෙන් පුද්ගලයකු නැති බැවින් මේ විතක්ක විචාරයන්ගෙන් යුත් ධ්‍යානය යනාදී ක්‍රමයෙන් ධර්මාදිවිධාන වශයෙන්ද දක්වා ඇත.

'විවෙකය-විවෙකයෙන් නිපත් නොහොත් විවෙකයෙහි නිපත්' මෙහි විවෙක නම් නිවරණ පහවීම හෝ නිවරණයන්ගෙන් පහවූ ධ්‍යානය සමග යෙදුනු සිතිවිලි සමූහය හෝ විවෙක නම්. ඒ නිවරණයන්ගෙන් පහවීම වූ විවෙකයන් හෙතෙකොට ගෙන හෝ ඒ නිවරණයන්ගෙන් පහවූ ධ්‍යානය සමග යෙදුනු සිතිවිලි සමූහයෙහි හෝ හටගත්තේ විවෙකය නම්.

"පිති සුඛං-ප්‍රීති හා සැප ඇති"

මෙහි කාය-චිත්ත පිණවන්නේ ප්‍රීතිය නාමකයයි කියන ලද වේදනාදී ස්කන්ධ තුන හා සිතද පිනවන හෙයින් ප්‍රීති නම්. එහි ලක්ෂණය අරමුණ ප්‍රිය වශයෙන් දක්නා බවය. චිත්ත කාය දෙදෙන පිනවීම කෘත්‍යකොට ඇත්තේය. ඔද වැඩීම ඵලයයි.

ඒ මේ ප්‍රීති වනාහි බුද්දක පිති, බණ්ඩක පිති, ඔක්කන්තික පිති, උබ්බෙග පිති, එරණ පිතියයි පඤ්චවිධ වේ.

මෙයින් බුද්දක පිතිය:- ශරීරයෙහි ලොමුදැහැගැන්වීම් පමණක් කරන්නට සමර්ථය. (බුද්දක පිති නම් කුඩා ප්‍රීතියය.)

ක්ෂණික ප්‍රීතිය:- වරින් වර විදුලි කෙටීමක් සේ ඇතිවන ප්‍රීතියයි. ක්ෂුද්‍ර ප්‍රීතියට වඩා බලවත්ව උපදී.

ඔක්කන්තික පිතිය:- මුහුදු වෙරළ පැතිරෙන මුහුදු රළ සෙයින් ශරීරය පිණවමින් පැතිර බිඳෙයි. (මෙය ඔක්කන්තික කෙළවන ක්ෂණික ප්‍රීතියට වඩා බලවත් එකකි.)

උබ්බෙග පිතිය:- එයටත් වඩා බලවත්ය. කය උඩ ගෙන ගොස් අහසෙහි නගාපියන පමණට පමුණුවයි. ඒ එසේමය. පුණ්ණගල්ල (පණගල) නම් විහාරවාසී මහානිස්ස තෙරුන්

වහන්සේ පසළොස්වක පොතෝදා සවස එහි වෛතාස මලුවට පැමිණ සඳ එළිය දැක රුවන් වැලි සැ දිශාවට හැරී 'ඒකාන්තයෙන් මේ වේලාවෙහි සිවු පිරිස මහ සැය වදිති'යි පෙර මහා සැයෙහි පූජා දුටු විරු හෙයින් බුදුන් අරමුණු කොට ඇති උබ්බෙග පීති උපදවා සුණ්ඛිම ගැසූ විසිතුරු පන්දුවක්සේ අහසට නැඟී සිටින අරමුණු කළ මහසෑ මඵයෙහි ප්‍රීතිබලයෙන්ම අහසින් ගොස් පිහිටියේක.

එසේම ගිරිහඬු මහ වෙහෙරට සමීප වත්තකාල නම් ගම්වැසි එක් කුලදුවක් බලවත්වූ බුද්ධාලම්බන උබ්බෙග පීතියෙන් අහස නැංගාය. ඒ මෙසේය.

කුලදුවකගේ උද්වෙග ප්‍රීතිය

ඇයගේ මවුපියෝ එක් දවසෙක සවස බණ අසනු සඳහා විහාරයට යන්නට සැරසී 'දුවණියෙනි, ඔබ ගර්භණිය. අවේලාවෙහි ඇවිදීම නුසුදුසුය. අපි ඔබද සිහිපත් කොට බණ අසමිහ'යි කියා නැඟී ගියාහ. ඕනොමෝත් යනු කැමති වුවද මව්පියන්ගේ වචනය ඉක්මවන්නට අසමර්ථව ගෙදොර රඳා මිදුලේ සිට සඳ පහනින් ගිරිහඬුයෙහි ආකාශ වෛතාස මලුව බලන්නී එහි පහන් පූජාව දුටුවාය. සිවු පිරිස සුවද මලින් සැය පුදා පැදකුණු කරති. හික්ෂුසංඝයාගේ දහම් පිරිවහණ ශබ්දයද ඇසේ. 'විහාරයට ගොස් මෙබඳු සෑ මලුවෙක ඇවිදින්නට මෙබඳු මධුර ධර්මකථා අසන්නට ලැබුවෝ අහෝ ඒකාන්තයෙන් මහා පිනැත්තෝය'යි සිතමින් මුතු රැසක් බඳු වෛතාස බලන්ම ඇයට උබ්බෙග පීතිය උපන්නේය. ඕ අහස නැඟී මව්පියන්ට පෙර ආකාශ වෛතාස මලුවෙහි බැස සැය වැඳ බණ අසමින් සිටියාය. මව්පියෝ අවුත් විස්මිතව 'දරුව නුඹ කවර මඟකින් අවුදැ'යි විචාළහ. 'මම අහසින් ආමි. මඟකින් නො ආමි'යි ඇ කීවාය.

"දරුව අහසින් යන්නෝ රහතන් වහන්සේය. නුඹ කෙසේ අවුදැ"යි නැවත කීකල "සඳපහනින් වෛතාස දිශාව බලාගෙන සිටි මට බලවත්වූ බුදුන් අරමුණු කොට බලවත් ප්‍රීතියක් පහළ විය. එයින් මම මා උන් සිටි බව නොදන්නෙමි. ගත් අරමුණින්ම

අහස නැග සෑ මලුවෙහි පිහිටියෙමි"යි ඇ කීවාය. මෙසේ උඛ්ඛිත පිතිය අහස නගා පියන තරම්ය.

පරණ ප්‍රීතිය:- උපන් කල සකල ශරීරය සුළං පිරු කෝෂයක් මෙන්ද, මහා චතුරෙන් පිරුණු පර්වත කුහරයක් මෙන්ද, හාත්පසින් මුළු ශරීරයේම වැදී පැතිර පවතී.

මේ පස් ආකාර ප්‍රීතිය කෙලෙස් සංසිදුවීමට කාරණා වශයෙන් ගැබ් ගැනීමෙන්-මේරීමෙන් කායපස්සද්ධි-චිත්ත පස්සද්ධි යන දෙයාකාර පස්සද්ධි පුරන්නේය. පස්සද්ධි ගැබ් ගැනීමෙන්-මේරීමෙන් කායික චෛතසික දෙයාකාර සුඛ පුරන්නේය. ඒ සුඛ ගැබ් ගැනීමෙන්-මේරීමෙන් ක්ෂණික-සමාධි, උපචාරසමාධි, අර්පණාසමාධි යන තුන් ආකාර සමාධිද පුරන්නේය. ඒ තුන් ආකාර සමාධි අතුරෙන් අර්පණාසමාධියට මුල්ව වැඩෙන සමාධි සම්ප්‍රයුක්ත යම් එරණ ප්‍රීතියක් වේද එය මෙහිලා ප්‍රීතියයි අදහස් කරන ලදී.

"සුඛ-සැප" නාම කාය-චිත්ත කාය දෙදෙනා පිළිබඳ විධාව මනාව කා දමනුයි හෝ සාරාදමනුයි හෝ 'සුඛ' නම්. ඒ සුඛයෙහි සිහිල් මිහිරි ස්වභාව ලක්ෂණයකි. තමා හා යෙදුනු සෙසු චිත්ත-චෛතසිකයන් වැඩීම කෘත්‍යය'යි තමා හා යෙදුනු චිත්ත-චෛතසිකයන්ට උපකාරවීම හෝ වැටහීම ආසන්න කාරණය' යි. ප්‍රථමධ්‍යාන ආදී ඇතැම් සිතෙක මේ පිති-සුඛ දෙදෙනා වෙන් නොවී පවත්නාහු නමුත් අරමුණු ලැබීම වශයෙන් උපදනා සතුට 'පිති' නම්. ලැබූ අරමුණෙහි රසවිඳීම 'සුඛ' නම්. විතක්කය-විචාරය සමග යෙදී පවත්නාක්මෙන් යම් සිතෙක පිතිය ඇතිවී නම් සුඛයද ඒ සිතෙහිම පවතී. එහෙත් සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය-පඤ්චකනයෙහි චතුත්ථස්සධානය යන දෙසිතෙහි පිතියෙන් තොරව 'සුඛ'ය තනිව පවත්නා හෙයින් යම් තැනෙක 'සුඛ'ය ඇත්නම් එහි නියම වශයෙන්ම 'පිති'ය නොයෙදෙයි. මේ පිති-සුඛ දෙදෙනාගේ වෙනස නම්, 'පිති'ය සංඛාරක්ඛන්ධයටද, 'සුඛ'ය වේදනාක්ඛන්ධයටද ඇතුළත්වීමය.

තවද රුක් සෙවන හා පැන් නැති කාන්තාරාදී දික්මගක ගමන් කරන පිපාසයෙන් මිරිකුණ මිනිසෙකුට වනාන්තරයක් හෝ පැන් දැකීමෙන් හෝ ඇසීමෙන් උපදනා සිත මෙන් පිතියද,

ඒ මිනිසා රුක් සෙවනට පැමිණ පැත්තේ බිමෙන් උපදනා සිත මෙන් සුබයද දන යුතුයි. මෙබඳු පීතියද සුබයද මේ ධ්‍යානයට ඇති බැවින් හෝ මේ ධ්‍යානයෙහි ඇති බැවින් හෝ 'පීති සුබජ්ඣාන'යයි කියන ලදී. කාය විවේකයෙන් හා චිත්ත විවේකයෙන් හටගත් පීති-සුබය මේ ධ්‍යානයෙහි ඇති බැවින් මේ පීති-සුබය විවේකයෙන් හටගත්තේයයි දන යුතුයි. ධ්‍යානය විවේකයෙන් හටගත්තාක් මෙන් මෙයද විවේකයෙන්ම හටගත්තේයි. ඝාන විභංගයෙහි සුබය පීතිය හා එක්ව යෙදුනේ යයි දක්වා ඇත.

ප්‍රථම ධ්‍යානය යන මෙහි විස්තරය පසුව දැක්වෙයි. 'උපදවාය' යන මෙහි තමාගේ සිතෙහි උපදවාගැනීමේ වශයෙන් පමුණුවාගෙන'යයි අරුත් ගත යුතුයි. හෙවත් 'නිපදවා'යයි අරුත් කියයුතුයි. විභංගයෙහි ප්‍රථමධ්‍යානයාගේ ලැබීම නැවත නැවත ලැබීම-මනාව ලැබීම-නුවණින් දැකීම-ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම-ඉපදවීමයයි අරුත් දක්වයි.

"වාසය කරයි" යනු 'ඒ ධ්‍යානයට සුදුසු ඉරියව්වකින් වෙසෙයි' යන අරුත ගත යුතුයි. කියන ලද ප්‍රකාර ධ්‍යානයකින් යුතුව ශරීරය ක්‍රියා කරවීම-පැවැත්වීම-පාලනය-රැකීම-හැසිරීම-නිපදවීම යන අරුත්ය. විභංගයෙහිද ක්‍රියා කරවයි-පවත්වයි-පාලනය කරයි-රකියයි-හැසිරෙයි-වෙසෙයි. යනුවෙන් අරුත් දක්වයි.

"අංග පසකින් තොර-අංග පසකින් යුත්" යන මෙහි කාමච්ඡන්ද-ව්‍යාපාද-ථිතමිද්ධ-උද්ධවචකුක්කුච්ච-විචිකිච්ඡා යන පඤ්චනිවරණයන්ගේ නැති කිරීමෙන් අංග පසකින් තොර බව දනගනුයුතුයි. මේ නිවරණයන් නැති නොකොට ධ්‍යානයක් උපදවනට නොහැක. එහෙයින් මොවුන්ට 'පහානංග හෙවත් නැතිකරන අංග'යයි කියයි. ධ්‍යානය සිතේ ඇතිවන විට අනික් ලෝභාදී අකුසල්ද නැතිවෙත්. නමුත් විශේෂයෙන් මේ නිවරණ ධ්‍යානයට අනතුරුදායකවූ කාමච්ඡන්දය නිසා නොයෙක් රූපාදී අරමුණු වලින් පොළඹ වන ලද සිත එක අරමුණක නොපිහිටයි. කාමච්ඡන්දයෙන් වැසී ගිය සිත් ඇත්තා, කාමධාතුව නැතිකරන පිළිවෙතට හෙවත් ධ්‍යානයට නොපැමිණෙයි. ව්‍යාපාදයෙන්

අරමුණෙහි සිත ගැටී, හැසී පවතින බැවින් එකඟ නොවෙයි. චිත්තමිදයෙන්-කම්මැලි වෙයි. උද්ධව්වකුක්කුච්චයෙන්-සිත නොසංසිඳෙයි. විවිකිච්ඡාවෙන්-නොමග යන හෙයින් ධ්‍යානය ලබාගැනීමට හැකිවන පිළිවෙතට නොනඟී. මෙසේ ධ්‍යානයට අනතුරුදායක බැවින් නීවරණයන් 'පහාණංග'යයි කියයි.

සමන්තාගත අංග.

චිත්තර්කය සිත අරමුණට නඟන්නේය. විචාරය සිත අරමුණෙහි බඳින්නේය. මේ චිත්තර්ක විචාර යොගයෙන් සිතෙහි විසිරයාම වැළකී තැන්පත් බව සිද්ධවේ. සිත විසිරයාම වැළකී සම්පත් ලැබීමෙන් ප්‍රීතිය සිත පිණවීම කෙරේ. සුඛය සිත සුවපත් කෙරේ. මෙසේ මේ චිත්තර්ක-විචාර-ප්‍රීති-සුඛයන් ගෙන් අනුග්‍රහය ලත් එකඟතාව එස්සාදී සෙසු චෛතසික සහිත සිත එකත්තාරම්මණයෙහි සමව මනාකොට පිහිටුවන්නේය. එබැවින් මේ චිත්තර්ක-විචාර-ප්‍රීති-සුඛ-එකඟතා යන පඤ්ච ධර්ම ඉපදීම් වශයෙන් ධ්‍යානය පසඟිත් යුක්ත බව දතයුතුයි. මේ පස උපන් කල්හි ධ්‍යානය උපන්නේ නම්වේ. එහෙයින් මේ පස (ධ්‍යානය සමග යෙදෙන) සමන්තාගත අංගයයි කියනු ලැබේ. මේ පසින් යුක්තවූ ධ්‍යාන නම් අතිකෙක් ඇතැයි නොසිතිය යුතුයි. චතුරංගිනී සෙනා පඤ්චාංගික තුය්ඪ අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි කී කල්හි අංගයෙන් මිදුණු සෙනාවෙක් හෝ තුය්ඪයෙක් හෝ මාර්ගයෙක් හෝ නැත්තේය. අංග මාත්‍ර වශයෙන්ම එසේ කියන්නේය. මෙයද එබඳුයයි දතයුතුයි.

මේ පඤ්චාංගයෝ උපචාර ධ්‍යානයෙහිද වෙති. එසේ වුවද ඔව්හු එහිදී (උපචාරයෙහිදී) ප්‍රකෘති කාමාවචර චිත්තයෙහිදීට වඩා අතිශයින් බලවත්ය. මෙහිදී වනාහ උපචාරයෙහිදීටත් වඩා අතිශයින් බලවත්ව රූපාවචර ලක්ෂණයට පැමිණෙති. ඒ එසේමයි. මෙහි චිත්තර්කය කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුණ බැවින් ප්‍රකට වශයෙන්ම සිත අරමුණට නඟමින් උපදින්නේය. විචාරය අතිශයින්ම අරමුණ පිරිමදිමින් උපදින්නේය. ප්‍රීති හා සුඛ මුළු ශරීරය පතුරුමින් උපදින්නේය. 'ඔහුගේ ශරීරයෙහි විවේකස් ප්‍රීති සුඛයෙන් නොපහරනලද කිසි තැනෙක් නැත' එකඟතාවද කරඬුවෙක උඩු පියන්පත යට පතෙහි මෙන් අරමුණෙහි වැදී

සිට උපදින්නේය. මේ කියේ මෙහි විතර්කාදිය පිළිබඳ අන්‍ය ස්ථානයන්ට වඩා ඇති විශේෂයයි.

අර්පණා සමාධි වශයෙන් පවත්නා චිත්ත එකගතාව ස්වරූප වශයෙන් අංගයක් කොට නොවදාරන ලදුවත් විභංගයෙහි වදාළ බැවින් අංගයෙක්මය. යම් අදහසකින් බුදුරජාණන් වහන්සේ උද්දේස කරන ලද්දේද ඒ අදහසම විභංගයෙහි ප්‍රකාශ කරන ලද්දේය.

"ත්‍රිවිධ කල්‍යාණයෙන් හා දශ ලක්ෂණයෙන් යුක්තවූ" ධ්‍යානය යන මෙහි මූල-මැද-අග වශයෙන් ත්‍රිවිධ කල්‍යාණද ඒ මූල මැද අග්හි ලක්ෂණ වශයෙන් දශ ලක්ෂණද දතයුතුයි.

ත්‍රිවිධ කල්‍යාණය.

1 ප්‍රථම ධ්‍යානයාගේ ආදි කල්‍යාණය ප්‍රතිපදා විශුද්ධියයි.

ගොනුහු අවසන් කොට ඇති භාවනා විෂය ප්‍රතිපදා නම්වේ. ඒ ප්‍රතිපදාව පිළිබඳ උවදුරුවලින් වෙන්වීම ප්‍රතිපදා විශුද්ධියයි. එය ධ්‍යානය උපදින කෙණෙහි ඇතිවන හෙයින් 'ආදිය' හෙවත් 'මූලය'යි කියයි මේ ආදියෙහි ලක්ෂණ තුනකි.

2 උපෙක්ෂා නුබුද්ධතාව-උපෙක්ෂාව වැඩීම මධ්‍ය කල්‍යාණයයි.

3 සම්පහංසනාව-සතුටුවීම පරියොසාන කල්‍යාණයයි.

දශ ලක්ෂණය.

මෙය ත්‍රිවිධ කල්‍යාණ පිළිබඳමය.

ප්‍රතිපදා විශුද්ධි නම් ආදි කල්‍යාණයාගේ ලක්ෂණ තුනකි

1 ධ්‍යානය පිළිබඳ උපද්‍රවයන්ගෙන් සිත ශුද්ධවීම.

2 ඒ ශුද්ධවීමෙන්ම සිත මධ්‍යම සමථ නිමිත්තට පැමිණීම

3 ඒ පැමිණීමෙන්ම සිත එහි වැද සිටීම

මේ ආදි කල්‍යාණයාගේ ත්‍රිවිධ ලක්ෂණයි.

උපෙක්ඛානුබුද්ධතා නම් මධ්‍ය කල්‍යාණයාගේ

ලක්ෂණ තුනකි.

1 ප්‍රතිපදා බලයෙන් පිරිසිදුවූ සිත නැවත පිරිසිදුවූ සිත නැවත නැවත පිරිසිදු කිරීමට උත්සාහ නොකොට මැදහත්ව බැලීමය.

2 සමථ භාවයට පැමිණි හෙයින් නැවත එකඟ කිරීමට උත්සාහ නොකොට මැදහත්ව බැලීම.

3 සමථයට පැමිණි හෙයින්ම කෙලෙස් එකතුවීමක් නැති හෙයින් එකඟවූ සිත නැවත නැවත එකඟ කිරීමට උත්සාහ නොකර මැදහත්ව බැලීම.

මේ මධ්‍ය කලාපයාගේ ත්‍රිවිධ ලක්ෂණයි.

සම්පහංසනා නම් පරියොසානකලාපයාගේ ලක්ෂණ සතරකි.

1 එහි උපන් සමාධි-ප්‍රඥා නම් එකට බැඳී ධර්ම යුගලයන් නොඉක්මෙන බැවින් සතුටුවීම.

2 ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන් නා නා කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදී විමුක්ති රසයෙන් සතුටුවීම.

3 ඒ රස භාවයට අනුරූපව වියඞ් පවත්නා බැවින් සතුටුවීම.

4 නිතර නිතර සේවනය කිරීමෙන් සතුටුවීම.

මේ පරියොසාන කලාපයාගේ සතර ආකාර ලක්ෂණයි.

මෙය මතුද පැහැදිලි කෙරේ.

යට දැක්වුණු ත්‍රිවිධ කලාපය අතුරෙන් ප්‍රතිපදා විශුද්ධි නම් පරිකර්ම සහිත උපචාරයයිද, උපෙක්ෂානුබ්‍රැහණා නම් අර්පණා යයිද, සම්පහංසනා නම් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයයිද, අභයගිරි නිකායිකයෝ කියති. අර්පණාවට පැමිණි සිතම ප්‍රතිපදාවිශුද්ධි උපෙක්ෂානුබ්‍රැහණා ඤාණසම්පහංසනා යන ත්‍රිවිධ කලාපයෙන් යුක්ත බව පෙළෙහි වදාළ බැවින් ඔවුන්ගේ මතය වැරදි සහිතය. ඒ ත්‍රිවිධ කලාපයම අර්පණා ප්‍රාප්තය බව දතයුතුයි. එහිද ප්‍රතිපදා විශුද්ධිය ආගමන වශයෙන්ද, උපෙක්ෂානුබ්‍රැහණාව තත්‍වමජ්ඣන්තුවෙක්ඛාවගේ කෘත්‍ය වශයෙන්ද, සම්පහංසනාව ධර්මයන්ගේ අනතිවත්තනාදිය සිදුවීමෙන් පිරිසිදු වූ ඥානයාගේ කෘත්‍ය නිෂ්පත්ති වශයෙන්ද වන්නේය.

1 සතර පස් සිතක් ඇති යම් අර්පණා වාරයෙක අර්පණාව උපන්නේ නම් එවිට ඒ ධ්‍යානයට උපද්‍රව වශයෙන් පවත්නා නිවරණ නම් ක්ලේශ සමූහයාගෙන් සිත පිරිසිදු වන්නේය.

2 එසේ පිරිසිදු වීම හෙතු කොට ගෙන සිත නිවරණ රහිතව මධ්‍යම සමට නිමිත්තට පැමිණෙන්නේය. මධ්‍යම සමට නිමිත්ත නම් සිත සැඟවීමය, උඩගුවීමය යන දෙකෙළවරට නොපැමිණීමෙන් සමව පවත්නා අර්පණාසමාධි චිත්තය මධ්‍යම නම්වේ. ධ්‍යානයට සතුරු වූ නිවරණයන් සංසිදුවන බැවින් එම ධ්‍යානයම සමට නම් වෙයි. යෝගාවචරයාගේ සමාධි සුවයට කාරණා වන හෙයින් එම ධ්‍යානයම නිමිත්ත නම්වේ. මෙසේ සමව පවත්නා අර්පණා චිත්තයම ඒ ඒ කෘත්‍ය වශයෙන් මධ්‍යම සමට නිමිත්ත නම් වේ.

මධ්‍යම සමට නිමිත්තයට පැමිණීම නම් ඒ අර්පණා චිත්තයට අනන්තර ප්‍රත්‍යය වූ මුලින් උපදනා ගෝත්‍රික චිත්තය 'කිරිය' 'දියයි' යන වෙනස ඇතත් එකම පරම්පරාව බැවින් දීකිරි යන ලෝක ව්‍යවහාරය මෙන් එකම චිත්ත වීරියට පිරිනැමූ හෙයින් ගෝත්‍රික අර්පණා චිත්තයන්ගේ කාමාවචරය මහත් ගතය, හේතුය, එලය යන වෙනස්කම් ඇතත් එකම චිත්ත වීරියෙහි ඇතුළත් වන බැවින් අර්පණා සමාධි වශයෙන් කෙලෙස් සංසිදුවීමට පැමිණි ගෝත්‍රික චිත්තයද මධ්‍යම සමට නිමිත්තට ඇතුළත් වෙයි. එබැවින් යම් චිත්තක්ෂණයෙකිහි ගෝත්‍රික චිත්තය මධ්‍යම සමට නිමිත්තට පැමිණියේ නම්, එකෙණෙහිම අර්පණා සමාධි වශයෙන් කෙලෙස් සංසිදුවන හෙයින් අර්පණා සමාධියෙහිම ඇතුළත් වෙයි. මෙසේ අර්පණා චිත්තයට පෙරටුව උපදනා ගෝත්‍රික චිත්තයෙහි ඇති නිවරණ නමැති සතුරන් සංසිදුවීමය. මධ්‍යම සමට නිමිත්තට පැමිණීමය, අර්පණාවට ඇතුළත් වීමය යන ආකාරයෙන් ඇතිවූ 'පටිපදා විසුද්ධි'ය ප්‍රථම ධ්‍යානය උපන් කෙණෙහිම ගෝත්‍රික චිත්තයෙන් පැමිණීමෙන් ලැබෙයි. එහෙයින් ගෝත්‍රික චිත්තයෙහි ඇති ඒ ආකාරයෝ ගෝත්‍රික චිත්තයෙන් ලබන ලද අනන්තර ප්‍රත්‍යය බලයෙන් පසුව උපදනා අර්පණා සිතෙහි 'පටිපදා විසුද්ධි'ය යන නම් ඇතිව අර්පණාවටද ඒ විශේෂය ඇතිකරන්නාවූත් මෙන් වන බැවින් අර්පණා ක්‍රියාකාරකයෙහිම 'පටිපදා විසුද්ධි'යද ඇතැයි දතයුතුය.

යට කී ලෙස මෙසේ පිරිසුදුවූ සිත නැවත පිරිසුදු කිරීමට වුවමනා නැති බැවින්ද, අප්පණාව සමග යෙදුනු 'තත්ත්වමත්තපෙක්ඛා' ව සිත පිරිසුදු කිරීමට උත්සාහ නොකරන බැවින්ද, ඒ පිරිසුදුවූ සිතෙහිම මැදහත් බව වෙයි. කෙලෙස් සංසිද්ධිමට පැමිණි හෙයින් සමථයට පැමිණියහුගේ නැවත සංසිද්ධිමත් නැති බැවින් සමථයට වැයම් නොකරන්නාහු, සමථයට පැමිණි සිතෙහි මැදහත් වූයේ නම් වෙයි. එසේ සමථයට පැමිණි බැවින්ම කෙලෙස් වලින් දුරුවීමට ධ්‍යාන ප්‍රතිපත්තියට පැමිණියහුගේ ඒ සමථයෙන් කෙලෙස් යටපත්වූ හෙයින් කෙලෙස් හා එකතුවීමෙන් දුරුව නතිව එකඟ බවෙහි පිහිටි ධ්‍යාන චිත්තය නැවත එකඟ කිරීමෙහි උත්සාහ නොකරන්නාහු, එකඟ බව ඇතිකිරීමෙහි මැදහත්වූයේ නම් වෙයි. මෙසේ තත්ත්වමත්තපෙක්ඛාවගේ කෘත්‍යය වශයෙන් 'උපෙක්ඛානුබ්‍රහණ'යාගේ විස්තරය දතයුතුයි.

මෙසේ උපෙක්ඛාවෙන් වඩනාලද ඒ අප්පණාචිත්තයෙහි උපන් 'සමාධි-පඤ්ඤාය'යි කියනලද එකට බැඳී සමථ පවත්නා යුගල ධර්ම කෙනෙක් ඇද්ද ඒ ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ඉදිරි පසු නොවී සමථ පැවැත්නාහුද, සද්ධා ආදී යම් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් වෙත්ද, ඔවුහු නොයෙක් කෙලෙස්වලින් මිදී විමුක්ති කෘත්‍යයෙන් සමාන කෘත්‍ය ඇතිව පැවැත්නාහුද, මේ ධ්‍යාන භාවනා වඩන යෝගාවචර තෙම සමාධි-පඤ්ඤාවන් ඉක්මෙන්ට නොදීමය, සම කටයුතු ඇති බවය යන මොවුන්ට සුදුසු වියභිය පවත්වාද, ධ්‍යාන චිත්තයාගේ ඉපදීමේ මොහොත ඉක්මි ගොස්, සිටීමේ මොහොත පටන් නැතිවීමේ මොහොත තෙක් ලැබූ ආසේවනයක් ඇද්ද, ඒ සියලු ආකාරයෝ, කෙලෙසන පිරිසිදුවන ධර්මයන්හි ඒ ඒ දෝෂද, ආනිසංසද, නුවණින් දැක, ඒ ඒ අයුරින් සතුටු කරන ලද්දාහුද, ඒ ඒ නුවණින් පිරිසිදු කරනලද බැවින් නිර්මලව උපදන්නාහුද 'හෙවත් ඇතිවූවාහුද, එහෙයින් ඒ වෛතසිකයන්ගේ නොනවත්නා ස්වභාව සිද්ධකිරීමෙන් පිරිසිදු කරන ඤාණයාගේ කටයුත්ත ඇතිකිරීම් වශයෙන් 'සම්පහංසනාව-සතුටුකිරීම' ඇතිවේය'යි දතයුතුයි.

එහි යම් හෙයකින් උපෙක්ඛා වශයෙන් ඤාණය ප්‍රකට වේද එහෙයිනි.

යම්සේ භාවනා චිත්තය කුසිත බවට නොවැටේද එසේ විරිය සම්බෝජකධංගයෙන් වඩනාලද සිත 'සමාධි-විරිය' දෙදෙනාගේ සම බව කිරීමෙන් මැදහත් කරයිද, එබැවින් 'තත්‍රමජ්ඣානපෙක්ඛා' වශයෙන් මනාව මැදහත් වේ.

පූර්ව භාගයෙහි 'පාරිභාරිය පඤ්ඤා' වශයෙන් පැවති 'අප්පණා පඤ්ඤා'යයි කියනලද 'පඤ්ඤානද්‍රිය'ය අධික වේ. පඤ්ඤානද්‍රිය අධිකවූ හෙයින් 'තත්‍රමජ්ඣානපෙක්ඛා' වශයෙන් නොයෙක් කෙලෙසුන්ගෙන් අප්පණා සිත විමුක්ති වශයෙන් මිදේ. කෙලෙසුන්ගෙන් සිත මිදුනු බැවින් සද්ධා-පඤ්ඤා-විරිය-සමාධි යන ධර්මයෝ සමාන කෘත්‍ය ඇත්තාහු ඒක රස වෙත්. එහෙයින් ඤාණයාගේ කෘත්‍යයවූ 'සම්පතා සනාථ-සතුටුකිරීම' අවසානයෙහි කියනලදී.

මෙතැන් සිට 'පඨවි කසිණ ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණියේ වෙ' යි යන මෙහි අර්ථ දක්වයි.

පඨවි කසිණ පඨමජ්ඣාන:

ධ්‍යාන පිළිබඳ දේශනාවෙහිදී ගණන් වශයෙන් පළමු කොට දේශනා කළ බැවින් හෝ පිළිවෙත් වශයෙන් පළමු කොට පැමිණියයුතු බැවින් හෝ 'ප්‍රථම' නම්වේ.

පඨවි කසිණ අරමුණ බලන හෙයින් හෝ ධ්‍යානයට විරුධ කාමාදී නිවරණයන් දවන හෙයින් හෝ 'ධ්‍යාන' නම් වේ.

භාවනා කිරීමට සාදාගත් කසිණ මණ්ඩලයෙහි හෝ කලවිටි ආදි පියවි බිමක හෝ සිතින් වෙන් කරගත් එක් කොටසක් අරමුණු කොට සියල්ලම අරමුණු කරන බැවින් සකලාර්ථයෙන් 'පඨවි කසිණ'යයි කියයි. ඒ පඨවි කසිණය නිසා ලැබූ නිමිත්තද පඨවි කසිණ නම්. ඒ පඨවි කසිණ නිමිත්ත පිළිබඳ ධ්‍යානය පඨවි කසිණ ධ්‍යාන නම්.

එසේ පැමිණි ධ්‍යානයෙහි ඒ යෝගිහු විසින් ඉතා සියුම් අස්ලොමක් දෙපළවී යන සේ සියුම් ඊතලයකින් විදින්නෙකු මෙන්ද, කෑම පිසන අරක්කැමියෙකු මෙන්ද ආකාර සැලකිය යුතු.

දක්ෂ දුනුවායෙක් අස්ලොම විදීමට අරඹන කල එසවූ පයද, දුනු දණ්ඩද, දුනු දියද, ඊතලයේ ආකාරයද යන මොවුන් ගැන සලකයි. කෙසේද? මෙසේ දුනු දණ්ඩ ගෙන මෙසේ දුනු දිය යොදා, මෙසේ ඊතලය තබා, මෙසේ විදින ලදැයි සිතන්නේය. එසේ සලකා ගත් හෙතෙම එතැන් පටන් ඒ ඒ ආකාරයෙහි පිහිටා නොවරදවා අස්ලොම් විද ලන්නේය. එසේම යෝගීහු විසින්ද 'මවිසින්' මේ මේ බොජුන් වළඳා මෙබඳු පුද්ගලයන් ඇසුරු කිරීමෙන් මෙබඳු සෙනස්නෙහි මේ මේ ඉරියව්වෙහි සිට මේ කාලයෙහි මේ ධ්‍යානය ලබා ගන්නා ලදැයි, ආහාර වැළඳීම ආදී සියලු ආකාර සැලකිය යුතුයි. එවිට ඒ ධ්‍යානය නැතිවූ කල පළමු කී විධි සම්පාදනය කොට නැවත උපදවා ගන්නටද නොලැබූ ධ්‍යාන ලබාගන්නටද නැවත නැවත ධ්‍යානවලට පැමිණෙන්නටද සමර්ථ වන්නේය.

දක්ෂ වූ අරක්කැමියා ස්වාමියාට බොජුන් වළඳවන්නේ ස්වාමියා යම් යම් භෝජනයක් රුවියෙන් වළඳා නම් ඒ ඒ භෝජනය සිතට ගෙන එතැන් පටන් එබඳුවම ආහාර පිළියෙල කොට දී ලාභ ලබන්නේය. යෝගාවචරයාද ධ්‍යාන ලබාගත් ඇසිල්ලෙහි ඒ භෝජනාදී ආකාර සලකා ගෙන එතැන් පටන් එබඳු දෙයම සම්පාදනය කරන්නේ නැවත නැවත අර්පණා ලබාගන්නේය. යෝගීහු විසින් වලග විදිනෙකු මෙන්ද, අරක්කැමියෙකු මෙන්ද ඒ ඒ ආකාර සලකා ගත යුතු යයි කියන ලද්දේ එහෙයිනි.

"මහණෙනි, නුවණැති දක්ෂ අරක්කැමියා ඇඹුල් රසවූ හෝ තිත්ත රසවූ හෝ කුළු රසවූ හෝ මිහිරි රසවූ හෝ ක්ෂාර ද්‍රව්‍ය මිශ්‍රවූ හෝ ක්ෂාර ද්‍රව්‍ය මිශ්‍ර නුවූ හෝ ලුණු රසවූ හෝ ලුණු රස නුවූ හෝ නොයෙක් රස ඇති නොයෙක් අග්‍ර රස ඇති මාළයෙන් රජකුනට හෝ රජ ඇමතියකු හට හෝ වළඳවන්නේය. මහණෙනි, ඒ නුවණැති දක්ෂ අරක්කැමියා 'අද මාගේ ස්වාමියාට මේ මාළුව රිසිය. මෙයට අත තබා මෙය වඩා ගනී. මෙහි ගුණ කියා යයි' ස්වකීය ස්වාමියාගේ රුවියෙන් වළඳන ආකාරය සිතට ගන්නේය. මහණෙනි, එයින් ඒ නුවණැති දක්ෂ අරක්කැමියා හඳුනා පිළිඳ වැටුප්ද වැඩි වැටුප්ද ලබන්නේය.

කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, ඒ නුවණැති දක්ෂ අරක්කැමියා ස්වකීය ස්වාමියාගේ රූවිව වළඳන ආකාරය සිතට ගත්තේය. එහෙයින්. එමෙන්ම මහණෙනි, මේ ශායනයෙහි නුවණැති දක්ෂ භික්ෂු කෙලෙස් තවන වියඹ ඇතිව සිහි නුවණ ඇතිව ලොකයෙහි අභිධ්‍යා හා දොමිනස් මැඩ පවත්වා ගෙන කයෙහි කය අනුව බලමින් වේදනාවන්හි වේදනාව අනුව බලමින් චිත්තයෙහි චිත්තය අනුව බලමින් ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වාසය කරන්නේය. මහණෙනි, එසේ වසන ඒ භික්ෂුහුගේ සිත එකඟ වන්නේය. උපක්ලේශ ප්‍රභිණ වන්නේය. මහණෙනි, ඒ භික්ෂු ඒ ආකාරය සිතට ගත්තේය. එයින් ඒ භික්ෂු මේ ආත්මභාවයෙහි සැප විහරණද සිහිනුවණද ලබන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, එසේ ඒ භික්ෂු ස්වකීය චිත්තයාගේ ආකාර සිතට ගත්තේය. එහෙයින්.

"ආකාර සිතට ගැන්මෙන් යළි ඔහු ඒ ආකාර එසේ සම්පාදනය කරන්ම ඔහුට අර්පණා මාත්‍රයම සිද්ධ වන්නේය. එහෙත් ඒ අර්පණාව වැඩිකල් නොපවතින්නේය. අර්පණාව වැඩිකල් පවත්වා ගතහැකි වන්නේ සමාධියට විරුද්ධවූ නිවරණ ධර්ම මනාකොට සුද්ධකර ගැන්මෙනි. ඒ එසේමය. යම් මහණෙක් කාමයන්ගේ ආදීනව සැලකීම් ආදී වශයෙන් කාමච්ඡන්දය යටපත් කොට නොගෙන හෙවත් කාය චිත්ත දෙදෙනාගේ පීඩාවට නිමිතිවූ ව්‍යාපාදය නොසංසිදුවා ගෙන ආරම්භධාතු ආලෝක සංඥාදිය මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන් ජීනමිද්ධය දුරු කොට නොගෙන සමථ නිමිත්ත මෙනෙහි කිරීම් ආදී වශයෙන් උද්ධවිවකුක්කුච්චය නොනසා අන්‍යවූත් විචිකිච්ඡාවට කරුණුවූ මද නිමිමදනාදි සමාධියට විරුද්ධවූ ධර්මයන් සුද්ධකොට නොගෙන ධ්‍යානයට සමවන්නේ නම් ඒ භික්ෂු අපිරිසිදු තැනකට වත් බමරකුසේද, අපිරිසිදු උයනකට වත් රජකු සේද වහා ඒ ධ්‍යානයෙන් නැඟෙන්නේය. එසේ නොව යම් මහණෙක් සමාධි විරුද්ධවූ ධර්ම මනාව පිරිසිදු කොට ගෙන සමාධියට සමවදනේද ඔහු පිරිසිදු තැනකට වත් බඹරා සේද, පිරිසිදු උයනට වත් රාජයාසේද මුළු දවස සමාපත්තියෙහිම සිටින්නේය."

කාමච්ඡන්දයද ව්‍යාපාදයද උද්ධවිච කුක්කුච්චයද ථිතම්ඳ්ධයද පස්වෙනිවූ විචිකිච්ඡාවද දුරු කරන්නේ, විවේකජ ප්‍රීතිය උපදවන සිතින් පිරිසිදු තැනකට පැමිණි රජකු මෙන් ඒ ධ්‍යානයෙහි ඇලෙන්නේය. එහෙයින් සමාධිය කල් පැවතීම කැමැත්තහු විසින් විරුද්ධවූ ධර්ම ශුද්ධකොට ගෙන ධ්‍යානයට සමවැදිය යුතුයි.

තවද, සමාධි භාවනා අභිඥා වශයෙන් මහත් කරගැනීම සඳහා කුදු මහත් වශයෙන් හෝ උපචාරභූමි අර්පණාභූමි වශයෙන් හෝ ලද පරිදි ඒ පටිභාග නිමිත්ත වැඩිය යුතුයි. උපචාරභූමි අර්පණා භූමියයි. එහි වැඩුම් භූමි දෙකකි. උපචාරයට පැමිණ හෝ අර්පණාවට පැමිණ හෝ ප්‍රතිභාග නිමිත්ත වැඩිය යුතුයි. ඒ දෙතැනින් එක් තැනෙකදී අවශ්‍යයෙන් වැඩිය යුතුයි. 'ලද පරිදි පටිභාග නිමිත්ත වැඩිය යුතුය. කීයේ එහෙයිනි. පටිභාග නිමිත්ත වැඩීම:-

භාවනාවෙහි යෙදුනු යෝගාවචරයා විසින් මැටි බඳුන් සාදන කුඹලෙක් බඳුනෙහි යට කොටස කුඹල් සකෙන් පළමුව වෙන්කර ගෙන, නැවත වටෙන් උස්කර බඳුන වඩාද, කැවුම් සාදන්නෙක් මැද සිට වටේ ගෙන සාදයිද, බත් වඩන්නෙකු බත් මත්තෙහි බත් දමමින් එය මහත් කරයිද, වැලක් මුල සිට ලියලා වැඩේද, වස්ත්‍රය දිග පළල් කරන්නෙකු එය තෙමා නොයෙක් දිශාවට ඇද මහත් කරයිද, එමෙන් මේ පටිභාග නිමිත්ත එකවිට නොවඩා හෙවත් මහත් නොකොට සීමා කරගෙන ක්‍රමයෙන් වැඩිය යුතුය. කෙසේද? නගුලෙන් සි සාන ගොවියෙකු පළමුකොට සෑයුතු ප්‍රමාණය නගුලෙන් ලකුණු කොට ගෙන නැවත සායීද, සීමාබන්ධනය කරන හික්ෂුහු, අට දිශාවෙහි නිමිති ලකුණු කරගෙන ඒ අතරතුර සීමාව බඳිද, එමෙන් ඒ ලබනලද පටිභාග නිමිත්ත පිළිවෙළින් අගල-දෙක-තුන-සතර ආදී වශයෙන් ක්‍රමයෙන් වඩන විශාල කරන ප්‍රමාණය පළමුකොට සිතින් වෙන් කරගෙන, ඒ සීමා කරගත් පමණින් වැඩිය යුතුයි. එසේ සීමා කර නොගෙන වඩන්නෙකුට නිමිත්ත නොවැඩෙන බැවින් සීමා කර ගෙනම වැඩිය යුතුය.

ඉක්බිති වියන-රියන-ගෙමිදුල-පිරිවෙන-විහාර සීමාව යන මොවුන්ද, ගම්-නියම්ගම්-ජනපද-රාජ්‍ය-සමුද්‍ර සීමා යන මොවුන්ද, සිතින් වෙන් කිරීම් වශයෙන් වඩන්නහු විසින් මුළු සක්වළ හෝ, එයින් මත්තෙහි හෝ පිරිසිදු පිරිසිදු වැඩිය යුතුය. යම්සේ ජවන හංස පොතකයෝ පියාපත් ඇතිවූ දවස්වල පටන් මද මද තැන්හි පියාඹා පුරුදු කොට ක්‍රමයෙන් හිරු-සඳු ලඟට පවා යෙත්ද, එමෙන් යෝගාවචර මහණතෙම ඒ ඒ ප්‍රමාණයෙන් සීමා කරගෙන නිමිත්ත වඩන්නේ සක්වළ කෙළවරට හෝ ඊට වැඩියක් හෝ වඩයි.

ඉක්බිති ඒ යෝගාවචරයාට ඒ නිමිත්ත වැඩූ ප්‍රමාණයෙහි පොළොවේ වල, ගොඩැලි, ගංගා, පර්වත ආදී සියලු විෂමතැන් සමච ඇද උල් ගැසූ ගෙරිහමක් මෙන් සමතලාව වැටහෙයි. ඒ වැඩූ නිමිත්ත අරමුණු කොටගෙන, ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණි ආදිකාර්මිකයා විසින් ධ්‍යානාංග ගැන වැඩියෙන් කල්පනා නොකොට, නිතර ධ්‍යානයටම සමවැදිය යුතුයි. ධ්‍යානාංග ගැනම සිතා බලන යෝගීහට ඒ ධ්‍යාන සමග යෙදුනු විතක්ක විචාරාදී ධ්‍යාන අංගයෝ ප්‍රකටව වැටහෙයි. ප්‍රථමධ්‍යාන අවස්ථාව නිසා, ධ්‍යානාංග ප්‍රගුණවී බලවත් බවට නොපැමිණි ධ්‍යානය බැවින් අංග දුර්වලවද, ඕළාරිකවද වැටහී, ද්විතීයධ්‍යානය ඉපදවීමට උත්සාහය ඇති විය හැක. එවිට ප්‍රථමධ්‍යානයද ඉතා සියුම්ව පැවති හෙයින් ලැබූ ධ්‍යානයෙහි පුහුණුවක් නැතිව ඊට වඩා උසස් ධ්‍යානයකට පැමිණෙන්නට උත්සාහ කරන කල, ප්‍රථමධ්‍යානයෙන්ද පිරිහී, ද්විතීයධ්‍යානයටද පැමිණෙන්නට අසමත් වෙයි. එහෙයින් බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් "මහණෙනි, යම්සේ පුරුදු කළු බීමෙක නිතර වසන, තණ බිම් නොහඳුනන, විෂම කළු වල ඇවිදීමට නොදත්, යම් ගවදෙනක් 'මම නොගිය පැත්තකට යමි. නොකෑ තණ කමි. නොබී පැන් බොමි'යි සිතා ඉදිරි පළමු පය හරිහැටි නොතබා, දෙවන පසු පය එසෙවී පමණකින් නොගිය පැත්තකට යාමක් හෝ, නොකෑ තණ කෑමක් හෝ, නොබී පැන් බීමක් හෝ නොසිදු වෙයිද, ආදියෙහි උන් තැනටද යන්නට අසමර්ථ වෙයි. කුමක් හෙයින්ද? ඇය එතෙක් අඥාන හෙයිනි.

එමෙන්ම මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි ප්‍රථම ධ්‍යානය ලැබ ගෙන වාසය කරන්නට අදක්ෂ බාල-නොවියත් හික්ෂු සමාධි නිමිත්ත සේවනය නොකරයි, නොවඩයි, බහුල නොකරයි, මනාව පිහිටුවා නොගනියි. එසේ වුවද ඔහු ද්විතීය ධ්‍යානය ලබා ගෙන වාසය කරන්නට සිතයි. මහණෙනි, ඔහු ද්විතීය ධ්‍යානය ලබාගන්නට අසමර්ථ වෙයි. මහණෙනි, ඔහු ප්‍රථම ධ්‍යානයද ලබාගෙන වාසය කරන්නට අසමර්ථවෙයි. මහණෙනි, අර ගවදෙන මෙන් මේ හික්ෂු දෙපසින්ම බටුයේය. දෙපසින්ම පිරිහුණේයයි කිය යුතුයි.

එසේහෙයින් ඒ යෝගී විසින් පළමු කොට ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහිම පස් ආකාරයකින් විර්ණවසී වියයුතුයි.

පඤ්චවිධ වසී

ආවර්ජන, සමාපර්ජන, අධිච්ඡාන, වූච්ඡාන, පච්ච චෙක්ඛණ යයි වසී පසෙකි. (වසී නම් රිසියේ යටත් කොට ගෙන පවත්වන්නට සමර්ථ බවයි.)

1 කැමති යම් තැනෙක කැමති නම් ධ්‍යානාංගයක් කැමතිතාක් කල් ආවර්ජනය කිරීමෙහි සමර්ථ බව-ආවර්ජනයෙහි ප්‍රමාද නොවන බව ආවර්ජන වසීය.

2 කැමති යම් තැනෙක කැමති යම් ධ්‍යානාංගයකට කැමතිතාක් කල් සමචෑදීමෙහි සමර්ථ බව-සමචෑදීමෙහි ප්‍රමාද නොවන බව සමාපර්ජන වසීය.

3 කැමති යම් තැනෙක කැමති යම් ධ්‍යානාංගයක් කැමතිතාක් කල් අධිෂ්ඨානයෙහි සමර්ථ බව-අධිෂ්ඨානයෙහි ප්‍රමාද නොවන බව අධිෂ්ඨාන වසීය.

4 කැමති යම් තැනෙක කැමති යම් ධ්‍යානාංගයෙකින් කැමති කාලෙයෙක නැඟී සිටීමෙහි සමර්ථ බව-නැඟී සිටීමෙහි ප්‍රමාද නොවන බව වූච්ඡාන වසීය.

5 කැමති යම් තැනෙක කැමති යම් ධ්‍යානාංගයක් කැමති යම් කලෙක ප්‍රත්‍යවෙක්ෂාවෙහි සමර්ථ බව-ප්‍රත්‍යවෙක්ෂාවෙහි ප්‍රමාද නොවන බව පච්චචෙක්ඛණ වසීය.

ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් නැඟී පළමුකොට ධ්‍යාන චිත්තය සමග යෙදුනු පළමුවන අංගය වූ විතර්කය අරමුණු කරන්නනුට භවාංග

සිද්ධගෙන උපන් ආවර්ජනයට අනතුරුව එම අරමුණු කොට ඇති ජවන් සතරෙක් හෝ පසෙක් දිවෙන්නේය. අනතුරුව භවාංග දෙකක් උපදී. යළි විචාරය අරමුණු කොට ආවර්ජනයද යට දැක්වුණුසේ ජවන්ද දිවෙයි. මෙසේ ධ්‍යානාංග පසෙහි නිරතුරු සිත මෙහෙයවන්නට සමර්ථ වීනම් එවිට ආවර්ජන වසී සිද්ධවූයේ වේ. භවාංග සිත් දෙකකින් පසු ඇති සතර ජවන් සිත් ඇති මේ මුදුන් පැමිණි වසී වනාහි බුදුරජාණන් වහන්සේට යමා මහ පෙළහර දක්වන කල්හි ලැබෙන්නේය. සෙසු සැරියුත් තෙරුන් ආදීන්ටද ලැබෙන්නේ එබඳු කලෙකය. මෙයට වඩා සියුම් ආවර්ජන වසියෙක් නැති. බුදුනට එක භවාංගයෙක් අතුර හැර ජවන් සිත් ඉපදීමක් නොවන බැවිනි.

නන්දොපනන්ද නාගරාජයා දමනය කිරීමෙහිදී ආයුෂ්මත් මුගලන් තෙර වහ වහා තේජෝ කසිණාදියට සම වැදුනාක් මෙන් යම් කසිණයකට සමවදිනු කැමති සිතක් උපන් කල ඒ සිතට අනතුරුව භවාංග දෙකක් ඉපදී ඊට පසුව උපදනා මනෝද්වාරාවර්ජන සිතට අනතුරුව සමාපත්ති සිහි ඉපදවීමට හැකිවීම සමාපර්ජන වසී නම්.

සමාපත්ති නම්:- එම ධ්‍යාන සිත නැවත නැවත ඉපදවීමය. 'නන්ද' නම් මිසදිටුයකු සැරියුත් තෙරුන්ගේ හිසට පහරදෙන්නට සැරසෙන විට, යකුගේ පහර හිසට එන්නට මත්තෙන් තෙරුන්වහන්සේ ධ්‍යානයට සමවැද අභිඤ්ඤා බලයෙන් පර්වතයක් මවාපෑහ. යකුගේ පහර පර්වතයෙහි වැදුනේය. මේ සමාපර්ජන වසිනාය.

ධ්‍යානයට සම වැදී හෙවත් ඇතුළත්ව එක් අසුරු සනක් හෝ අසුරුසන් දසයක් හෝ කැමති කලක් එසේ ධ්‍යානය තබාගැනීමට සමත්වීම 'අධිච්ඡානවසිතා'යි.

එක් අසුරුසනක් හෝ දස අසුරුසනක් හෝ ධ්‍යානයට ඇතුළත්ව හිඳ, එයින් නැගී සිටිනු කැමති කල වහා නැගීසිටීමට හැකිවීම චුච්ඡානවසිතා'යි.

අනුරාධපුර මිහින්තලේ අඹතලාවිහාරයෙහි ගිලන්ව වැඩනුන් 'රෝහණ ගුත්ත' මහතෙරුන්ට උවදැන් පිණිස පැමිණි තිස් දහසක් පමණ සෘද්ධිමතුන් මැද උපසපන්වී අටවසක් පමණ

ඇති 'බුද්ධරක්ඛිත' නම් තෙරනමක් ද විය. එකල ගිලන් තෙරුන්ට කැඳ පිළිගන්වමින් සිටි දිව්‍යනාග රාජයා ගැණිමට ගුරුළෙක් අහසින් වේගයෙන් එනු දුටු බුද්ධරක්ඛිත තෙර ධ්‍යානයට සමවැද අභිඤ්ඤා බලයෙන් ගලක් මවා නාරජු ඇතුළු කෙළේය. ගුරුළා පර්වතයෙහි වැදී පළා ගියේය. එහි රැස්ව සිටි මහතෙරහු බුද්ධරක්ඛිත නොසිටියේ නම් අප හැමටම නින්දාවෙකැයි කිහ. අදිට්ඨාන වුට්ඨාන වසිතා දෙකම ඒ තෙරුන්ට ඇතිවිය.

ආචජ්ජන වසිතාවෙහිම 'පච්චවෙක්ඛණ්‍යවසිතා' ව ඇතුළත් වෙයි. ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා ජවනයෝම ඒ ආචජ්ජන වසිතාවෙහි මනෝද්වාරාචජ්ජන සිතට අනතුරුව ඒ ඒ ධ්‍යානාංග අරමුණු කිරීම් වශයෙන් දිවෙත්.

වසිතාවන්ගේ විසේස විභාග

අධිට්ඨාන වසිතාවෙන්ම වුට්ඨාන වසිතාවන් සිද්ධවෙයි. එසේ නම් 'ආචජ්ජන-පච්චවෙක්ඛණ්‍ය' දෙදෙනාගේ හා 'අධිට්ඨාන-වුට්ඨාන' දෙදෙනාගේද වෙනස කවරේද? ඒ ඒ ජවනයන්ට ධ්‍යානාංග ප්‍රකටව නොවැටහෙන හෙයින් එක එක ධ්‍යානාංගය ආචජ්ජනය (අරමුණු) කිරීම් වශයෙන් අතරතුරක් නැතිව ආචජ්ජන ජවන් ඉපදීමෙහි පොහොසත් බව 'ආචජ්ජන වසි' නම්. එම ධ්‍යානාංගයක් ස්වභාවයෙන් ප්‍රකටව වැටහෙන හෙයින් ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා ජවන් පැවැත්විය හැකි බව 'පච්චවෙක්ඛණ්‍යවසි' නම්.

තවද එක එක වින්ත විටියක සත් සත් ජවන් කෙනෙක් නියත වශයෙන් ඉපදීම ස්වභාව ධර්මය වුවත් ආචජ්ජන වශයෙන් අතරතුරක් නැතිව ජවන් ඉපදවීමෙහි පොහොසත් බව හෝ 'ආචජ්ජන වසි' නම්. ජවන් සතක් ඉපදීමට අවකාශ නොදී, සතර පස් ජවන් කෙනෙක් ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා වශයෙන් ඉපදවීම හෝ 'පච්චවෙක්ඛණ්‍ය වසි' නම්.

තමා කැමති තාක් කල් සමාපත්ති ජවන් ඉපදවිය හැකි බව 'අධිට්ඨාන වසි' නම්. 'මෙතෙක් කල් සමාපත්තියෙන් නොනැගීටීම්'යි ඉටා ගත් කාලය නොඉක්මවා, ඉන් මෙදැතුරෙහිත්, ධ්‍යාන කාලය අත්හැර සමවතින් නැගී සිටින

හැකි බව 'වුට්ඨාන වසී' නම්, එපරිද්දෙන්ම තමා විසින් ඉටාගන්නා ලද කාලය නොඅඩුකොට ධ්‍යානය පැවැත්විය හැකි බව හෝ 'අධිට්ඨාන වසී' නම්, තමා විසින් ඉටාගන්නා ලද කල්හිම ධ්‍යානයෙන් නැගී සිටිනු හැකි බව හෝ 'වුට්ඨානවසී' නම්.

මේ පංච වසීන්හි පුරුදු වූවහු විසින් පුහුණුවූ ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නැගී 'මේ සමාපත්තියෙහි ආසන්නවූ තීවරණ නම් සතුරෝ ඇත්තාහ. විතර්ක-විචාර ඖදාරික බැවින් අංගයෝද දුර්වලයහ'යි. එහි දොස් දැක විතර්ක-විචාර නැති බැවින් ද්විතීය ධ්‍යානය ශාන්ත වශයෙන් සලකා ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි කැමැත්ත දුරුකොට ද්විතීය ධ්‍යානය ලබාගන්නා පිණිස භාවනාරම්භ කළ යුතුයි.

එසේ ආරම්භ කරන්ම ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් නැගී සිහි නුවණ ඇතිව ධ්‍යානාංගයන් ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කරන්නාවූ ඔහුට විතර්කය හා විචාරය ඖදාරික වශයෙන් වැටහෙයි. ප්‍රීතිය හා සුඛය හා චිත්තෙකග්ගතාව හා ශාන්ත වශයෙන් වැටහෙයි. එසේ වැටහෙන කල්හි ඔහු ඖදාරිකාංග දුරු කර ගනු සඳහාද ශාන්තාංග ලබාගනු සඳහාද ඒ යට කී නිමිත්තම 'පඨවි-පඨවි' යි නැවත නැවත මෙනෙහි කරයි. එසේ මෙනෙහි කරන්නාවූ ඔහුට මේ දැන් ද්විතීය ධ්‍යානය ලැබෙන්නේයයි භවාංග උපච්ඡේදව ඒ පඨවි කසිණයම අරමුණු කොට මනො ද්වාරාවර්ජනය උපදී. ඉක්බිති ඒ අරමුණම එල්බ ජවන් සතරෙක් හෝ පසෙක් දිවෙයි. ඒ ජවනයන්ගේ අවසානයෙහි එක රූපාවචර දුතියජ්ඣානිකය, සෙසු සියල්ල කාමාවචරයි මෙනෙකින් ඒ යොගී විතර්ක විචාර යන අංග දෙකෙන් පිරිහුණු ප්‍රීති සුඛ එකග්ගතා යන අංග තුනෙන් යුත් චිත්තක්ක විචාරයන් නැති කිරීමෙන් හා කෙලෙස් යටපත් කිරීමෙන් චිත්තයාගේ එකඟ බව ඇති කරන්නාවූද, විතර්ක-විචාර නැති සමාධියෙන් උපන් ප්‍රීති හා සුඛ ඇති, ද්විතීය ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයි. එසේ ඔහු විසින් විතර්ක විචාර යන අංග දෙකින් වෙන්වූ ජිති-සුඛ-එකග්ගතා යන අංග තුනෙන් යුක්තවූ ත්‍රිවිධ

කලාශාණයෙන් හා දශ ලක්ෂණයෙන් සමන්විත පඨවි කයිණ ද්විතීයධ්‍යානය ලබාගන්නා ලද්දේ වෙයි.

ද්විතීය ධ්‍යානය ගැන දක්වනලද විභංග දේශනා පාළියෙහි:- විතර්ක-විචාර යන මේ අංගද්වය සංසිද්ධිමෙන් හෙවත් ප්‍රභාණ වශයෙන් ඉක්මිමෙන් ද්විතීය ධ්‍යානය ලබන කල්හි විතක්ක විචාරයන් පහළ නොවීමෙන්යයි කියනලදී. මෙහි කිය යුත්තෙක් ඇති ප්‍රථම ධ්‍යානය පිළිබඳ කිසිම ධර්ම කෙනෙක් ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි නොවෙති. ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි එස්සාදිහු අන්‍යයෝය. ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි එස්සාදිහු අන්‍යයෝය. එතකුළු වුවත් ඔදාරික අංග ඉක්මවීමෙන් ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් අන්‍යවූ ද්විතීය ධ්‍යානයට පැමිණෙයි. යන අර්ථය දක්වනු පිණිස 'විතක්ක විචාරය සංසිද්ධිමෙන්ය'යි. කියනලදී.

අප්පකධත්තං-මෙයින් නියතප්පකධත්තය කියනලදී. විභංගයෙහි 'අප්පකධත්තං පච්චත්තං'යි මෙතෙක්ම වදාළේය. මෙහි නියතප්පකධත්තය අදහස් කරනලද බැවින් තමාගෙන් උපන්-ස්ව සන්තානයෙහි උපන් යන අර්ථය ගත යුතුයි.

'සම්පසාදනං' මෙයින් ශ්‍රද්ධාව කියනු ලැබේ. නිලවර්ණ යෝගයෙන් වස්තුවෙකු නිල වන්නා සේ සම්ප්‍රසාදන යෝගයෙන් ධ්‍යානයද සම්පාදන වේ. නොහොත් එ' ධ්‍යානය සම්පසාදනයෙන් යුක්ත බැවින් විතර්ක විචාරයන්ගෙන් වන කැළඹුම් සංසිද්ධිමෙන් සිත පහදවන බැවින් සම්පසාදනයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ අර්ථ ගන්නා කල්හි 'සම්පසාදන වෙනසො'යි පද සම්බන්ධ කටයුතුයි. මුල කී 'සම්පසාදන යෝගතො සම්පදානං' යන අර්ථ විකල්පනයෙහි 'වෙනසො' යනු 'එකොදි භාවං' යනු හා යෙදිය යුතුයි. මේ එහි අර්ථ යෝජනාවය.

මේ දක්වන්නේ අර්ථ යෝජනාවය. මේ ද්විතීයධ්‍යානය සමග යෙදුනු සමාධිය තමාම ශ්‍රේෂ්ඨව-තනිව-අප්පණාවට නැගෙන අර්ථයෙන් හෙවත් ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි මෙන් විතක්ක විචාරයන්ගේ වශයෙන් අප්පණාවට නොනගින බැවින් අග්‍රව ශ්‍රේෂ්ඨව නැගෙන අර්ථයෙන් 'ඒකෝදි' නම් වෙයි. ලෝකයෙහි ශ්‍රේෂ්ඨයා එකෙක්මයයි කියයිද එමෙනි. තවද විතක්ක විචාර

දෙදෙනාගෙන් වෙන්වීමෙන් හුදකලාව මේ සමාධිය පවත්නා හෙයින්ද 'ඒකෝදි' යයි කියන්නට වටී නැවතත් මේ සමාධිය සමග යෙදුනු සෙසු 'එස්ස' ආදී වෛතසික ධර්මයන් පහළ කරන අර්ථයෙන් හෝ නගාසිටුවන අර්ථයෙන් හෝ සමාධිය 'ඒකෝදි' නම් වෙයි. එහෙයින් ශ්‍රේෂ්ඨ අර්ථයෙන් හා සෙසු එස්සාදි ධර්මයන් අප්පණාවට නගන අර්ථයෙන්ද 'ඒකෝදි' යයි ව්‍යවහාර වෙයි. මේ ඒකෝදි පදය සමාධියට නමකි. මෙසේ ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණි පුද්ගලයා 'ඒකෝදි භාව' යයි කියන ලද සමාධිය වඩන බැවින් ද්විතීයධ්‍යානය 'ඒකෝදිභාව' නම්. යම් හෙයකින් මේ 'ඒකෝදිභාවය' සිත පිළිබඳ ස්වභාවයක් වේද, සත්වයාගේවත් ජීවිතයාගේවත් ස්වභාවයක් නොවේද, එහෙයින් මේ ධ්‍යානය සිත පිළිබඳව උපදනා උතුම් හුදකලාවූ 'සමාධිය' හෙවත් 'එකඟ බව' යයි කියයි.

එහෙත් ප්‍රථමධ්‍යානයෙහිද මේ සද්ධාව හා සමාධියද ඇත. එකල කවරහෙයින් මේ ද්විතීයධ්‍යානය සමගම යෙදුනු 'සද්ධාව' 'සම්පසාදන' යයිද, ද්විතීයධ්‍යානයාගේ සංසුන් බවම 'ඒකෝදි භාව' යයිද කියන්නේද? ඒ එසේමයි ඒ ප්‍රථමධ්‍යානය පඤ්ච නිවරණයන් යටපත්කොට කෙලෙස් කිලුට සංසිඳු විය. එහෙත් විතක්ක-විචාරයන්ගේ කැළඹීමෙන්ද, අරමුණෙහි හැපීමෙන්ද, හාත්පස හැපීමෙන්ද, පවත්නා බැවින් විතක්ක විචාර දෙදෙනා විසින් ඒ ප්‍රථමධ්‍යානය සමග යෙදුනු 'එස්ස' ආදී සෙසු ධර්ම කළඹනු ලබන්නාක්මෙන් පවත්නා හෙයින් කුඩා මහත් රළයෙන් කැලඹෙන ජලය මෙන් ප්‍රථමධ්‍යාන සිත ඉතා පිරිසුදු නොවෙයි. එහෙයින් ප්‍රථමධ්‍යාන චිත්තයෙහි 'සද්ධාවේතසික' ය ඇතත් එය පිරිසුදු නැති හෙයින්-නො පහන් බැවින් ඊට 'සම්පසාදන' යයි නොකියයි. මේ ප්‍රථම ධ්‍යාන චිත්තයෙහි ඇති 'සමාධි වෛතසික'යද සද්ධා ආදී ඉඳුරන්ගේ සම බව ඇතත් 'විතක්ක විචාර' යන්ගේ කැළඹීමෙන්, පහන් බවක් නැති හෙයින් කැළඹුනු දියෙන් මසුන් මනාසේ නොපෙනෙන්නාක් මෙන් නොපැහැදුන හෙයින් 'ඒකෝදිභාව' යයිද නොකියයි.

මේ ද්විතීයධ්‍යානයෙහි විතක්ක-විචාරයන්ගේ ගැටීම නැති බැවින් බලවත් 'සද්ධාව'ද ඒ සද්ධාවෙන් ලබන ලද උපකාර

ඇති, හෙවත් එයින් පහදවන ලද 'සමාධි'යද පිරිසුදුව පවතී. එහෙයින් මේ ද්විතීයධ්‍යානයෙහි ඇති සද්ධාඒකත්වයට 'සම්පසාදන' යයිද, සිතේ 'ඒකෝදිභාව' යයිද කියයි.

විභංගයෙහි මෙසේ දක්වයි. සම්පසාදන නම් යම් සද්ධාවක් ඇද්ද-ඇදහීමක් ඇද්ද-ඇතුළත්ව ඇදහීමක් ඇද්ද-අධික පැහැදීමක් ඇද්ද එයයි. 'ඒකෝදිභාව' නම් සිතේ යම් නැවතීමක් ඇද්ද-යම් මනාව පිහිටීමක් ඇද්ද එයයි.

මෙසේ පැවති අටුවා කථාව විභංගපාළිය හා සමවේද එසේ අරුත් ගත යුතුයි.

ද්විතීයධ්‍යානය: 'අවිතක්ක-අවිචාර' යයි කවර හෙයින් කියේද? මේ ධ්‍යානයෙහි ඇති විතක්ක-විචාර දෙදෙන භාවනා බලයෙන් දුරුකළ හෙයින් 'අවිතක්ක-අවිචාරද' වෙයි. විභංගපාළියෙහිද මෙසේ කියයි. 'ද්විතීයධ්‍යානයෙහි යෙදුනු විතක්ක-විචාර දෙදෙන සංසුන්නාහුද-සංසිද්ධවීමට පැමිණෙව්වාහුද, මනාව සංසිද්ධවන ලද්දාහුද, අවරට පමුණුවන ලද්දාහුද, විශේෂයෙන් අවරට පමුණුවන ලද්දාහුද, විනාශයට පමුණුවන ලද්දාහුද, විශේෂයෙන් විනාශයට පමුණුවන ලද්දාහුද, වියලවන ලද්දාහුද, විශේෂයෙන් වියලවන ලද්දාහුද, කෙළවර පමණක් නොතබා විනාශකරන ලද්දාහුද එහෙයින් මේ ධ්‍යානය අවිතක්ක-අවිචාරය' යි කියන ලදී' යනුයි.

මෙතැන්හි 'විතක්ක-විචාරයන්ගේ සංසිද්ධවීම හේතු කොට ගෙන යන 'හේතුව' කියවෙන මුල් වචනයෙන්ම අවිතක්ක-අවිචාර බව නොකිය වේද? එසේනම් නැවතත් 'අවිතක්ක-අවිචාර' යයි කවරහෙයින් කියන ලද්ද? මුලින් කී 'විතක්ක-විචාරයන්ගේ සංසිද්ධවීම හේතු කොට ගෙන' යන වචනයෙන්ම විතක්ක-විචාරයන්ගේ නැති බව කියවෙන නමුත්, එය ඔවුන්ගේ නැති බව කීමටම යොදන ලද්දක් නොව, ද්විතීය ධ්‍යානාදියට පැමිණීමට උපාය හඟවන, සිත පහදවන බවට හා සිතේ එකඟ බවටද හේතුව ප්‍රකාශ කිරීමට කියන ලද්දකි එපමණකින් විතක්ක-විචාරයන්ගේ නැති බව ප්‍රකාශ නොවෙයි.

තවද 'ඕළාරික-ඕළාරික අංගයන් ඉක්මවීමෙන් ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් පසු ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණෙන්නේය'යි කියන

ලද හෙයින් 'විතක්ක-විචාරයන්ගේ සංසිද්ධිමෙන්' යි කී පමණින් ඔවුන්ගේ නැති බවක් නොහැඟෙයි.

නැවතද විතක්ක-විචාරයන් සංසිද්ධිම හේතුකොට ගෙන ද්විතීයධ්‍යානය 'සම්පසාදන'ය යන නම ලබයි. පඤ්ච නිවරණයයි කියන ලද කෙලෙස් කිලුටු සංසිද්ධිමෙන් නොවෙයි.

එසේම විතක්ක-විචාරයන් සංසිද්ධිමෙන් ද්විතීයධ්‍යානය 'ඒකෝදිභාව'ය ලබයි. උපචාරධ්‍යානය මෙන් නිවරණ දුරු කිරීමෙන්ද ප්‍රථමධ්‍යානය මෙන් අංග පහළවීමෙන්ද නොවෙයි.

මෙසේ 'සම්පසාදනය'ට හා 'ඒකෝදිභාවය'ට මේ විතක්ක-විචාරයන්ගේ සංසිද්ධිම හේතුවෙයි. තවද අවිතක්ක අවිචාර වන්නේත් විතක්ක-විචාර සංසිද්ධිමෙනි. ද්විතීය-තෘතීයධ්‍යාන හා චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිය මෙන් විතක්ක-විචාර නැති වීමෙන්ම නොවේ.

මේ ආකාරයෙන් 'විතක්ක-විචාරයන්ගේ සංසිද්ධිමෙන්' යන හේතුව කියවෙන පදයෙන් 'අවිතක්ක-අවිචාර' බවට ඇති හේතුව කියවෙන නමුත් විතක්ක-විචාරයන්ගේ නැති බව නොකියවෙයි. එහෙයින් 'අවිතක්ක-අවිචාර' යන මේ දෙවන වර කීමෙන් විතක්ක-විචාර' යන්නේ නැති බවම කිය වෙයි. එබැවින් 'විතක්ක-විචාර' යන්නට පසුව 'අවිතක්කං අවිචාරං'යි කියයුතුමය.

"සමාධිජං පිතිසුඛං-සමාධියෙන් හටගත් පිතිය හා සැප' ඇති' යන මෙහි ප්‍රථමධ්‍යානය ද්විතීයධ්‍යානයට "උපනිස්සයප්පච්චය' වශයෙන් ආධාරවන බැවින් ප්‍රථමධ්‍යානය සමග යෙදුනු සමාධියෙන් හෝ තමා හා යෙදුනු ද්විතීයධ්‍යාන සමාධියෙන් හෝ මේ 'පිති'ය හා 'සැප'ය උපන්නේය.

ඒ ප්‍රථමධ්‍යානයද, ඒ හා යෙදුනු සමාධියෙන් උපන්නේය. නමුත් ද්විතීයධ්‍යානය විතක්ක-විචාරයන්ගේ කැළඹීමෙන් වෙන්ව, ඉතා නිසොල්මන් බැවින්ද, ඉතාමත් පහත් බැවින්ද මේ ද්විතීයධ්‍යානය සමග යෙදුනු සමාධියම 'සමාධි' යයි කීමට සුදුසුය. එහෙයින් ද්විතීයධ්‍යානයාගේ ගුණවැනිමට මෙහි ඇති පිතිය හා සැපයද සමාධියෙන් හටගත්තේයයි කියනලදී.

තෘතීය ධ්‍යානය උපදවන ආකාරය.

මෙසේ ලබාගත් ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි යට කී සේ පස් ආකාරයකින් පුරුදු කරනලද වශිබව ඇති යෝගාවචරයා විසින් ප්‍රගුණවූ ඒ ද්විතීය ධ්‍යානයෙන් නැගී 'මේ සමාපත්තිය ආසන්නවූ විතර්ක-විචාර නම් සතුරන් ඇත්තේය. එහි පවත්නා ප්‍රීතියද සිත උල්පවන්නෙකි. එබැවින් එය ඖදාරික සේ වැටහේ. එය ඖදාරික බැවින් ම එහි අංගද දුබලය'යි ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි දොළ දැක තෘතීය ධ්‍යානය ශාන්ත වශයෙන් සලකා ඒ ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි ආශාව දුරුකොට තෘතීය ධ්‍යානය ලබාගන්නා පිණිස භාවනා කටයුතුයි. එසේ භාවනාරම්භ කරන්නා ද්විතීය ධ්‍යානයෙන් නැගී සිහි නුවණ ඇතිව ධ්‍යානාංග ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරත්ම ඔහුට ප්‍රීතිය ඖදාරික වශයෙන් වැටහෙයි. සුඛය හා එකඟතාව ශාන්ත වශයෙන් වැටහෙයි. එවිට ඔහු ඖදාරිකාංගය දුරු කරනු පිණිසද ශාන්තාංග ලබනු පිණිසද ඒ නිමිත්තම 'පඨවි-පඨවි'යි නැවත නැවත මෙනෙහි කරයි. එසේ මෙනෙහි කරත්ම දැන් තෘතීය ධ්‍යානය උපදින්නේයයි භවාංග සිදි ඒ පඨවි කසිණයම අරමුණුකොට මනෝද්වාරාවර්ජනය උපදි. ඉක්බිති එයම අරමුණුකොට ජවන් සතරෙක් හෝ පසෙක් දිවෙයි. එහි අවසාන ජවනය රූපාවචර තෘතීය ධ්‍යානයයි. මොබ සෙස්ස යට කී සේ කාමාවචරය. මෙසේ මේ යෝගාවචර තෙම එකාංගයකින් අඩුවූ අංග දෙකකින් සමන්විතවූ ත්‍රිවිධ කල්‍යාණයෙන් හා දශ ලක්ෂණයෙන් යුත් පඨවි කසිණ තෘතීය ධ්‍යානය ලබාගත්තේ වෙයි,

පිතියා ච විරාගා-යට දැක්වුණු ආකාර ඇති ප්‍රීතිය පිළිබඳ පිළිකුල් කිරීමෙන් හෝ ඉක්මීමෙන්, මෙහි 'ච' ශබ්ද සම්පිණ්ඩනාර්ථයි. එයින් සම්පිණ්ඩනය කරන්නේ ප්‍රීතියේ හෝ විතර්ක-විචාරයන්ගේ සංසිද්ධිය. ප්‍රීතියගේ සංසිද්ධිම සම්පිණ්ඩනය කරන කල්හි ප්‍රීතියෙහි විරාගයෙන්, වැලි ප්‍රීතිය සංසිද්ධිමෙන්යයි යෙදිය යුතුයි. මෙහි විරාග නම් පිළිකුල් කිරීමයි. එබැවින් ප්‍රීතියෙහි පිළිකුල් කිරීමෙන්ද, ප්‍රීතිය ඉක්ම වීමෙන්ද යන අර්ථ දතයුතුයි. විතර්ක-විචාරයන්ගේ සංසිද්ධිම සම්පිණ්ඩනය කරන කල්හි ප්‍රීතියෙහි විරාගයෙන් වැලි 'විතර්ක-විචාරයන්ගේ

සංසිද්ධිමෙන්ද පද යෝජනා කටයුතුයි, මෙහි විරාගය ඉක්මම් ගතයුතුයි. එහෙයින් ප්‍රීතිය ඉක්මවීමෙන් විතර්ක-විචාරද සංසිද්ධිමෙන් යි එවිට අර්ථ ගතයුතුයි.

විතර්ක-විචාර ද්විතීය ධ්‍යානයෙහිදී සංසිද්ධිමේ නොවේද, මෙහි යලිත් කුමක් හෙයින් ගනු ලැබේද? යනු මෙහි ලා ප්‍රශ්නයෙකි.

මේ ධ්‍යානයට මාර්ග දක්වනු පිණිස හා ගුණ කියනු පිණිසය යනු උත්තරයි. එහි විස්තරය මෙසේ දතයුතුයි.

විතර්ක-විචාර සංසිද්ධිම මේ ධ්‍යානයට ඒකාන්ත මාර්ගයෙකි. ද්විතීය ධ්‍යානය නොලද හොත් තෘතීය ධ්‍යානය නොලද හැකි බැවින් විතර්ක-විචාර ඉක්මවීම තෘතීය ධ්‍යාන ලාභයට මාර්ගයි. මේ පළමුවන උත්තරයේ විස්තරයයි. අනාගාමී මාර්ගය දක්වන තන්හි එයින් නොපහනු ලබන සක්කායදිට්ඨි ආදීන්ගේද ප්‍රභාණය දක්වනුයේ එහි ගුණ කීමය. එය ලබාගනු සඳහා උත්සාහ උපදවීම සඳහාය. එමෙන් මෙහිද මෙයින් නොසන්සිඳෙන විතර්ක-විචාර සංසිද්ධිමය කීම එහි ගුණ කීමයි.

'පිතිය හා සැප ඇති යන පදයාගේ අර්ථ යට කී ලෙසින් දතයුතුයි.

'ද්විතීය ධ්‍යාන'ය යනු ගණන් පිළිවෙළින් දෙවෙනිව යෙදෙන බැවින් ද්විතීය නම් වෙයි. එසේම යෝගාවචරතෙම පළමුකොට ප්‍රථමධ්‍යානයට සමවැද, මේ ධ්‍යානයට දෙවනුව සමවදනා බැවින්ද 'ද්විතීයධ්‍යාන'යයි කියයි.

ඒ ද්විතීය ධ්‍යානය විතක්ක-විචාරයන් දුරුකිරීම් වශයෙන් අංග දෙකකින් වෙන් බව දතයුතුයි. යම්සේ ප්‍රථම ධ්‍යානයාගේ උපචාර ක්ෂණයෙහි නිවරණයෝ නැතිවියන්ද, මේ ද්විතීයධ්‍යානයාගේ උපචාරක්ෂණයෙහිදී විතක්ක-විචාරයෝ ඒ නිවරණයන්ගේ පහවීමක් මෙන් නැතිවී යන්නාහු නොවෙත්. ඔවුන්ගේ කෙලෙස් ස්වභාවක් නැති බැවිනි. උපචාර භාවනාව ඔවුන් නැසීමට නොපොහොසත් වෙයි.

උපචාර භාවනාවෙන් ඒ විතක්ක-විචාර සම්බන්ධව පැවති තණ්හාව නැතිවී යන නමුත් සම්පූර්ණයෙන් නැති නොවී අප්පණාවට පැමිණෙන කෙණෙහි සම්පූර්ණයෙන් නැතිවී යන

බැවින් ද්විතීය ධ්‍යානය විතක්ක-විචාරයන්ගෙන් වෙන්වී උපදනේය. මෙසේ 'විතක්ක-විචාර' යන අංග දෙක අප්පණාවට පැමිණෙන කෙණෙහි නොඋපදනා බැවින් ද්විතීය ධ්‍යානයාගේ පහාණංගයෝයයි දතයුතුයි.

'අංග තුනකින් යුත්' යන මෙහි ද්විතීය ධ්‍යානය පීති-සුඛ-ඒකග්ගතා යන අංග තුනක් ඇත්තේය. විභංගප්ප කරණ පාළියෙහිද, ධ්‍යාන නම් 'සම්පසාදන-පීති-සුඛ-ඒකග්ගතා'යයි යමක් කියනලදද, එහි ඇති 'සම්පසාදන'ය ධ්‍යානය සරසන පිරිකර වශයෙන් මුත් ධ්‍යානාංග වශයෙන් නොවදාරණලදී. විශේෂයෙන් නිවරණයන්ට විරුද්ධ වශයෙන් දැකීමයයි කියනලද, උපනිච්ඡධානයට පැමිණි අංගයන්ගේ වශයෙන් මේ ද්විතීය ධ්‍යානයට අංග තුනක් ඇත. විභංකප්පකරණ පාළියෙහි 'එකල කවර අංග තුනකින් යුත් ධ්‍යානය උපදනේද? පීති-සුඛ-චිත්තෙකග්ගතා යන අංග තුනෙන් යුත් ධ්‍යානය උපදනේය'යි දක්වනලදී. මෙහි විස්තරය ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි ආ ක්‍රමයෙන් දතයුතුයි.

උපෙක්ඛකො ච-උපෙක්ඛා ඇතිව වාසය කරයි යන මෙහි පක්ෂපාත නොව සමච ඉසිලීමට සුදුසු පරිද්දෙන් බලන්නේය. ව්‍යක්තවූ විපුලවූ ස්ථිරත්වයට පැමිණි ඒ උපෙක්ෂාවෙන් යුත් බැවින් තෘතීය ධ්‍යානයට සමචන් පුද්ගලයා උපෙක්ෂක යයි කියනු ලැබේ. (ව්‍යක්තත්වය සංක්ලේශ විගමනයෙහි විපුලත්වය මහද්ගත භාවයට පැමිණීමෙනි. ස්ථිරත්වය ප්‍රීති විගමයෙනි, උපෙක්ෂාව දස වැදෑරුම්වේ.

දශවිධ උපෙක්ෂා

1 ෂඩංගොපෙක්ෂා, 2 බ්‍රහ්මවිහාරොපෙක්ෂා, 3 බොධ්‍යංගොපෙක්ෂා 4 විශේෂාපෙක්ෂා, 5 සංස්කාරපෙක්ෂා, 6 වෙදනොපෙක්ෂා 7 විදර්ශනොපෙක්ෂා, 8 තත්ත්වධ්‍යානොපෙක්ෂා, 9 ධ්‍යානොපෙක්ෂා 10 පාරිශුද්ධිපෙක්ෂා යනු ඒ දශයයි.

1 ෂඩංගොපෙක්ෂාව

මේ සස්තෙනි ක්ෂිණාශ්‍රව හික්ෂු ඇසින් රූප දැක සොම්නස් නොවේද දොම්නස් නොවේද සිහි නුවණ ඇතිව උපෙක්ෂකව

වාසය කෙරෙයි. මෙහි දැක්වුණු සේ රහතන්ගේ චක්ෂුරාදී සදොර ඉන්ට අනිෂ්ට අරමුණු වැටීමෙහිදී පිරිසිදුවූ ප්‍රකෘතිය නො වෙනස් වීම් ආකාරයෙන් පැවති යම් උපෙක්ෂාවක් වේද එය ශබ්දානුපෙක්ෂායයි කියනු ලැබේ. ඡළංගුපෙක්ෂා යනු පාළියි.

2 බ්‍රහ්ම විහාරොපෙක්ෂාව

මහබ්‍රහ්මගේ පවතින උපෙක්ෂාවට සම උපෙක්ෂාව මෙනෙදී සතර බ්‍රහ්ම විහරණයන්හි දක්වන ලද උපෙක්ෂා සහගත සිතින් එක් දිශාවක් පතුරා වාසය කරයි. මෙහි දැක්වුණු සත්ත්වයන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථාකාරවූ යම් උපෙක්ෂා වේද එය බ්‍රහ්මවිහාරොපෙක්ෂායයි.

3 බොධ්‍යංගොපෙක්ෂාව

බොජ්ඣංගයන්ට අයත් උපෙක්ෂාව කෙලෙසුන් කෙරෙන් සිත වෙන්කිරීමයයි කියනලද විවේකය ඇසුරු කළ උපෙක්ෂා සම්බොජ්ඣංගය වඩයි යන මෙහි දැක්වුණු සහජාත ධර්ම අතුරෙන් මධ්‍යස්ථාකාරවූ යම් උපෙක්ෂාවක් වේද එය බොජ්ඣංගොපෙක්ෂායයි. භාවනාව වීථි ප්‍රතිපත්ත කල්හි අලීනානුද්ධන අතිරාස්මාද භාවයෙන් ප්‍රග්‍රහ නිග්‍රහ සම්ප්‍රහර්ෂණයෙහි ව්‍යාපාරයක් නැති හෙයින් සම්ප්‍රසුක්ත ධර්මයන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථාකාරයෙන් පවත්නා උපෙක්ෂාව බොජ්ඣංගොපෙක්ෂායයි සේයි.

4 විශේෂාපෙක්ෂාව

විශේෂයෙන් යුත් උපෙක්ෂාව: උපෙක්ෂා නම්වූ මැදහත් ආකාරයෙන් පැවති කලින් කල විරිය නිමිත්ත මෙනෙහි කරයි. යන මෙහි දැක්වුණු පමණ ඉක්ම පටන් නොගන්නා ලද පමණ ඉක්ම ලිහිල් නොකරන ලද විශේෂ නම් යම් උපෙක්ෂාවෙක් වේද එය විශේෂාපෙක්ෂායයි.

5 සංස්කාරොපෙක්ෂාව

නිවරණාදීන් පරීක්ෂාකොට සනිටුහන් වශයෙන් සිටිනාවූ ආදීනව දුටු හෙයින් නිවරණාදීන් ගැන්මෙහි මධ්‍යස්ථවූ යම් උපෙක්ෂාවක් වේද එය සංස්කාරොපෙක්ෂායයි. සංස්කාරොපෙක්ෂා කිදෙනෙක් සමථ වශයෙන් උපදින්නද? සංස්කාරොපෙක්ෂා කිදෙනෙක් විදර්ශනා වශයෙන් උපදින්නද?

සංස්කාරොපෙක්ෂා අටදෙනෙක් සමථ වශයෙන් උපදිති. සංස්කාරොපෙක්ෂා දස දෙනෙක් විදර්ශනා වශයෙන් උපදිති.

6 වේදනොපෙක්ෂාව.

සැප දුක් නොවූ වේදනාවෙන් යුත් උපෙක්ෂාව යම් කලෙක කාමාවචර උපෙක්ෂා සහගත කුසල සිත උපන්නේද යන මෙහි දැක්වුණු යම් අදුක්ඛමසුඛ නම් උපෙක්ෂාවෙක් වේද එය වේදනොපෙක්ෂායි.

7 විදර්ශනොපෙක්ෂාව.

අනිත්‍යාදි වශයෙන් මෙනෙහි කිරීමෙහි මැදහත් විපස්සනාවෙන් යුත් උපෙක්ෂාව යම් පඤ්චස්කන්ධයක් ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත් බැවින් භූත නම් වේද, යම් පඤ්චස්කන්ධයක අනිච්ච දුක්ඛ අනත්ත යන තිලකුණු ලැබේද, ඒ ස්කන්ධ පඤ්චකයෙහි අනිච්චානුපස්සනා ආදි භාවනා ක්‍රමයෙන් නිව්වසංඥාදිය දුරුකොට මනාව දක්නාලද ආදීනව ඇති හෙයින් ඒ පිළිබඳ ඇලීම දුරු කරයි. උපෙක්ෂාව ලබයි යන මෙහි දැක්වුණු අනිත්‍යාදි වශයෙන් මෙනෙහි කිරීමෙන් මධ්‍යස්ථවූ යම් උපෙක්ෂාවෙක් වේද එය විදර්ශනොපෙක්ෂායි.

8 තත්‍රමධ්‍යත්වොපෙක්ෂාව.

ජන්දාදි 'යෙවාපනක' ධර්මයන්හි ඇතුළත් සහජාත ධර්ම සමථ ඉසිලීමට කාරණවූ යම් උපෙක්ෂාවෙක් වේද, එය තත්‍රමජ්ඣක්ඛානුපෙක්ඛායි. ('යෙවාපනක' ධර්මසංගණියෙහි බලනු.)

9 ධ්‍යානොපෙක්ෂාව.

උපෙක්ෂකව වෙසේ යන මෙහි දැක්වුණු අග්‍රවූ ධ්‍යාන සුඛයෙහි යෙදුනාවූද ඒ සැප අපක්ෂපාතව උපදවන්නාවූ උපෙක්ෂාවෙක් වේද එය ධ්‍යානොපෙක්ෂායි.

10 පාරිසුද්ධි උපෙක්ෂාව.

පිරිසිදු බව ඇතිකරන උපෙක්ෂාව: උපෙක්ෂාවෙන් යුත් සිහියෙන් පිරිසිදු චතුර්ථධ්‍යානය යන මෙහි දැක්වුණු නිවරණ විතර්ක-විචාරාදි සියලු ප්‍රතිවිරුද්ධවූ ධර්මයන්ගෙන් පිරිසිදුවූ ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්ම සංසිද්ධිමෙහිද උත්සාහ රහිතවූ යම් උපෙක්ෂාවෙක් වේද එය පාරිසුද්ධි උපෙක්ෂාවයි.

මේ දශවිධ උපෙක්ෂා අතුරෙන් ෂඩංගොපෙක්ෂා බ්‍රහ්ම විහාරොපෙක්ෂා බොධ්‍යංගොපෙක්ෂා තත්ත්වොපෙක්ෂා ධ්‍යානොපෙක්ෂා පාරිශුද්ධ්‍යුපෙක්ෂා යන සය අර්ථ වශයෙන් එකම තත්ත්වස්ථිතියකට පෙක්ෂාවීමය. එකම පුද්ගලයා කුමාර-තරුණ-මහලු-සෙනෙවි-රජ ආදී වශයෙන් බෙදී යන්නා සේ මෙයද ඒ ඒ අවස්ථා හෙදයෙන් බෙදී ගියේය. එබැවින් ඡළංගුපෙක්ඛා ඇති තැන බොජ්ඣංගුපෙක්ඛාදියද බොජ්ඣංගුපෙක්ඛා ඇති තැන ඡළංගුපෙක්ඛාදියද නොවන බව දැන යුතුය.

යට දැක්වුණු උපෙක්ෂා අර්ථ වශයෙන් එකක්වූ සේම සංස්කාරොපෙක්ෂාව හා විදර්ශනොපෙක්ෂාවද අර්ථ වශයෙන් එකක්මය. ඒ වනාහි එකම ප්‍රඥාව කෘත්‍ය වශයෙන් දෙයාකාර වූ සැටියි. පුරුෂයෙක් සවස ගෙට වත් සර්පයකු එළඹුණකට බඳු අක් ඇති දණ්ඩක් ගෙන සොයන්නේ බොල්ගොඩෙහි හොත්තා දැක සර්පයා දෝ නොවේ දෝ යි සැක ඇතිව නැවත නැවත පිරික්සන්නේ පෙනෙහි සෝවැනි තුන දැක සැකය දුරුව උභ්‍යංගියෙහි මැදහත් වන්නේද, එමෙන් අනිත්‍යාදි තිලකුණු දැනගැනීම පිණිස විදර්ශනා භාවනාවට පටන්ගත් යෝගාවචර මහණහට විදර්ශනා ඥානයෙන් සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍ය ස්වභාව සෙවීමෙහි මැදහත් බව වන්නේය. එය විදර්ශනොපෙක්ෂාය. යලිත් ඒ පුරුෂයා එළඹුණකට බඳු අක් ඇති දණ්ඩෙන් සර්පයා දැඩිව තද කොට ගෙන 'මම කෙසේ මුටද නොරිදවා මාද දෂ්ට කරවා නොගෙන මුගෙන් මිදී යෙමිදැ' යි උභ්‍යංගිය මුදාලන ආකාරය සලකමින් ගැන්මෙහි මධ්‍යස්ථ වන්නේද එමෙන් ඒ විදර්ශක තිලකුණු දුටු බැවින් භවත්‍රය ගිනි ඇවිළ ගත්තාසේ සලකා සංස්කාර අනිත්‍යාදි වශයෙන් ගැන්මෙහි මධ්‍යස්ථ වන්නේය. එය සංස්කාරොපෙක්ෂායි. මෙසේ විදර්ශනොපෙක්ෂාව සිද්ධ කළහි සංස්කාරොපෙක්ෂාවද සිද්ධවේ. (සෝවැනි තුන දුටුවහුට සර්ප ලක්ෂණ විචාරයෙහි මෙන් තුන් ලකුණු දුටුවහුට සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යාදි ලක්ෂණ සෙවීමෙහි මධ්‍යස්ථ වේද එපරිද්දෙන් සංස්කාර ලක්ෂණ විචාරයෙහි වෙයි. සංස්කාරයන්ගේ මැදහත්වූ

විදර්ශනොපෙක්ෂාව ඇතිවූ කල්හි දොස් දුටුවාවූ ඒ සංස්කාරයන් ගැනීමෙනි. උපෙක්ෂාවද සිද්ධවෙයි. මෙසේ මේ විදර්ශනා ප්‍රඥාව අනිත්‍යාදී වශයෙන් සෙවීමය. අනිත්‍යාදී වශයෙන් ගැන්මය. යන දෙතන්හි මැදහත් බවයයි කියන ලද කෘත්‍ය වශයෙන් දෙයාකාරයකින් බෙදන ලදී.

විශේෂාපෙක්ෂාව හා වේදනොපෙක්ෂාව ඔවුනොවුන් හාද සෙසු උපෙක්ෂාවන්හාද අර්ථ වශයෙන් වෙනස් වෙති.

දශවිධ උපෙක්ෂා අතුරෙන් මෙහිලා ගතයුත්තේ ධ්‍යානොපෙක්ෂාය. ධ්‍යානොපෙක්ෂායෙහි ලක්ෂණය මධ්‍යස්ථතා වයයි. පහකරන සුවයට විරුද්ධ බව කෘත්‍යකොට ඇත. ප්‍රීතියෙහි නොඇලීම ආසන්න කාරණා කොට ඇත.

මෙහි ප්‍රශ්නයෙක් නගී. මෙහි දැක්වෙන උපෙක්ෂාවද අර්ථ වශයෙන් තත්‍රමජ්ඣන්තූපෙක්ඛාවම නොවේද? එය ප්‍රථම ද්විතීය ධ්‍යානයන්හිද ඇති බැවින් එහිද උපෙක්ෂාවෙන් යුතුව වසන්තේයයි මේ ක්‍රමානුපෙක්ෂාව ගැන කිය යුතුය. නමුත් එසේ කියා නැත. කුමක් හෙයින් එසේ නොවදාළේද?

ප්‍රථම ද්විතීය ධ්‍යානයන්හි මේ උපෙක්ෂාව ඇත. චිත්තක විචාර පීති යන ධ්‍යානාංගයන් විසින් මඬන ලද බැවින් තත්‍රමජ්ඣන්තූපෙක්ඛාව චිත්තක විචාර ප්‍රීතීන් විසින් නොමඬනා ලද හෙයින් නැගී සිටියකු මෙන් ප්‍රකට කෘත්‍ය ඇත. එහෙයින් තෘතීය ධ්‍යානයෙහිම කියන ලදී.

චූටහිමී කොට ඇත්තේය. සම්පජ්ඣ්ඤය මූළානොවීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේය. තීරණය කෘත්‍ය කොට ඇත්තේය. හාත්පසින් සෙවීම චූටහිමී කොට ඇත්තේය.

මේ සති-සම්පජ්ඣ්ඤයට ධ්‍යානයන්හි ඇත්තේ නොවේද සිහි නුවණ නැතියාහට අර්පණා තිබේවා. උපචාර මාත්‍රයකුද නොලැබෙයි.

චිත්තකාදී ත්ථුලංග ඇති බැවින් යට ධ්‍යාන ඖදාරිකය. එසේ ඒ ධ්‍යාන ඖදාරික බැවින් පුරුෂයකුහට පොළොවෙහි ගමන පහසු වන්නාසේ එහි චිත්තයාගේ ගමන පහසු වන්නේය. එහෙයින් එහි සති-සම්පජ්ඣ්ඤ පිළිබඳ කෘත්‍යය වාක්ත නොවේ. මෙහි ඖදාරිකාංග නැති බැවින් මෙය සුක්ෂමය.

එබැවින් මෙහි පුරුෂයකුගේ කර මුවහතෙහි ගමන මෙන් සති-සම්පජ්ඣා කෘතියෙන් යුක්තවූම චිත්තයාගේ ගමන කැමති විය යුතුය.

තවද කිරිවස්සා දෙනගෙන් ඉවත් කරන ලද්දේ නමුදු ඉදින් රැක නොගන්නා ලද්දේ නම් නැවත දෙන කරාම දුවන්නේය. තෘතීය ධ්‍යාන සුඛයද ප්‍රීතියෙන් ඉවත් කරන ලද්දේ ඉදින් සති-සම්පජ්ඣායෙන් නොරක්තා ලද්දේ නම් නැවත ප්‍රීතියටම පැමිණෙන්නේය. (ද්විතීය ධ්‍යානයටම පැමිණෙන්නේය.) ප්‍රීති සම්ප්‍රයුක්තම වන්නේය. සත්ත්වයෝ සුවයෙහි ඇලෙති. මෙයට වඩා සුවයක් නැති බැවින් මෙය අති මධුර සුවයයි. සති-සම්පජ්ඣානුභාවයෙන්ම සුවයෙහි නොඇල්ම විය යුතුය. සුවයෙහි නොඇල්මට වෙන හේතු නැත.

කයෙන් සුවද විඳින්නේය. තෘතීය ධ්‍යානයෙන් යුක්තවූ යොගිහට 'මම සුව විඳිමි' යන හැඟීමෙන්-කල්පනාවෙන් නැත. එතකුදු වුවද හේ නාමකාය හා සම්ප්‍රයුක්තවූ යම් සුවයෙක් ඇද්ද එය විඳින්නේය. තවද නාමකාය හා සම්ප්‍රයුක්තවූ ඒ සුවයෙන් නිපත් අතිප්‍රණීතවූ රූපයෙන් ඔහුගේ රූපකාය ස්පර්ශ වන්නේය. එයින් ඔහු ධ්‍යානයෙන් නැඟී සිටියේද කායික සුව අනුභව කෙරෙයි. එහෙයින් තෘතීය ධ්‍යාන ලාභිහු කය සිත යන දෙක පිළිබඳව සුවයම විඳිය යන දැක්වීමට 'කයින් සුවයද විඳියි' කිහ.

යම් ධ්‍යානයක් හෙතු කොට ගෙන බුද්ධාදී ආයතීයෝ ඒ තෘතීයධ්‍යාන ලැබූ පුද්ගලයාට උපෙක්ෂා ඇත්තේ, සිහි ඇත්තේ සැප විහරණ ඇත්තේයයි ප්‍රශංසා කරත්. ඒ තෘතීය ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයි යනු එහි අර්ථයි. කුමක්හෙයින් උත්වහන්සේට ඔහුට එසේ ප්‍රශංසා කරනසේක්ද? ප්‍රශංසාවට සුදුසු බැවින් ඒ එසේමයි. ප්‍රශංසා කරන්නාහුයයි දතයුතුයි.

මේ තෙමේ ඉතා මිහිරි සුව ඇති-සුවයාගේ පරතොරට පත්-තෘතීය ධ්‍යානයෙහිද 'උපෙක්ෂකම වන්නේය. එහි සුවයෙහි ඇල්මෙන් ඒ ධ්‍යානයට සමනොවිඳින්නේමය. ප්‍රීතිය නූපදනා පරිදි සිහි එළවා සිටින බැවින් ස්මෘතිමත්ය. ආයතී කාන්තවූ ආයතී ජන නියෙවිතවූ නොකිලිවූ සුවය නාමකායයෙන් විඳින

බැවින් සුබවිහාරිය. එහෙයින් එසේ ප්‍රශංසාර්භය. එහෙයින්ම ආයතියෝ ඔහුට උපෙක්ෂා ඇත්තේ, සිහි ඇත්තේ සැප විහරණ ඇත්තේ යයි ප්‍රශංසා කරතියි දත යුතු.

'තතියං' ගණන් පිළිවෙළින්ද තුන්වැනි බැවින්ද සමවදින බැවින්ද මේ 'තතිය'යි.

එකංග විප්පතීණං දුචංග සමන්තාගතං-එකාංගයෙකින් තොරවූ අංග දෙකකින් යුක්තවූ මෙහි එකාංග විප්‍රතීණත්වය ප්‍රීති ප්‍රභාණ්‍ය වශයෙන් වූවෙකි. ප්‍රීතිය වනාහි ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි විතර්ක-විචාර මෙන් අර්පණාක්ෂණයෙහිම දුරුකරණු ලබන්නේය. එබැවින් එය ප්‍රභාණංගයයි කියන ලදී. සුබ-විත්තෙකග්ගතා ඉපදීම් වශයෙන් අංග දෙකකින් යුක්ත විය. එහෙයින් ධ්‍යාන විභංගයෙහි 'උපෙක්ෂාය, සති සම්පජ්ඣාද්දය, සුඛය, විත්තෙකග්ගතාය'යි වදාළේය. එසේ වදාළේ පයථාය වශයෙන් සපරිවාර ධ්‍යානය දක්වනු සඳහාය. උපෙක්ෂාව හා සතිසම්පජ්ඣාද්දය හැර නිෂ්පයථාය වශයෙන් උපනිධ්‍යාන ලක්ෂණයට පැමිණි අංගයන්ගේ වශයෙන් මෙය අංග දෙකකින් යුක්තය.

කවර අංග දෙකකින් යුත් ධ්‍යානය උපදනේද? 'සුඛය විත්තෙකග්ගතාය' අංග යන දෙකකින් යුත් තෘතීය ධ්‍යානය උපදියි. සෙස්ස ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි කී පරිදීමය.

තෘතීය ධ්‍යානය පිළිබඳ විස්තරයයි.

චතුර්ථධ්‍යානය ලබාගත යුතු ක්‍රමය

මෙසේ පැමිණෙන ලද තෘතීය ධ්‍යානය ඇති යෝගාවචරයා විසින් ඒ ධ්‍යානයෙහි මූලින් කීලෙස පස් ආකාරයකින් පුරුදු කළ වසිතා ඇතුළු තෘතීය ධ්‍යානයෙන් නැඟී 'මේ සමාපත්තිය ආසන්නවූ ප්‍රීති නමැති සතුරෙක් ඇත්තේය. මෙහි පවත්නා සැපය යන අහොගයෙන් මෙය ඕෆදාරික සේද වැටහෙයි. එහෙයින්ම එය අංග දුර්වලය'යි එහි දොස් දැක චතුර්ථ ධ්‍යානය ශාන්ත වශයෙන් සලකා තෘතීය ධ්‍යානයෙහි අපෙක්ෂාව හැර චතුර්ථධ්‍යානය ලබාගන්නා පිණිස භාවනා කළ යුතුයි.

තෘතිය ධ්‍යානයෙන් නැගී සිටිනු වණ ඇතිව ඒ යොගාවචර එසේ භාවනාරම්භකොට ධ්‍යානාංග ප්‍රත්‍යවේක්ෂාකරන්ම ඔහුට චෛතසික සොමනස්‍ය නම් සුඛය ඖදාරික වශයෙන්ද, උපෙක්ෂාවේදනාව හා චිත්තෙකාග්‍රතාව ශාන්ත වශයෙන්ද වැටහෙයි එවිට ඔහු ඖදාරිකාංග ප්‍රභාණය පිණිස හා ශාන්තාංග ප්‍රතිලාභය පිණිස ඒ කසිණ නිමිත්තයම 'පඨවි පඨවි' යි නැවත නැවත මෙනෙහි කරන්නේය. එසේ මෙනෙහි කරන්ම දැන් චතුර්ථ ධ්‍යානය උපදියයි භවාංග සිදි. ඒ පඨවි කසිණයම අරමුණු කොට මනොද්වාරාවර්ජනය උපදී. ඉක්බිති එයම අරමුණු කොට ජවන් සතර හෝ පස දිවේ එයින් අවසාන ජවනය රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යානිකය. සෙස්ස යට කීසේ කාමාවචරයි.

මෙහි කිය යුතු විශේෂයක් ඇති සුඛ වේදනාව අදුක්ඛම සුඛ වේදනාවට ආසේවන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය නොවේ. චතුර්ථ ධ්‍යානයෙහි ලැබිය යුත්තේ අදුක්ඛමසුඛ වේදනාවය. එබැවින් ඒ සතර පස් ජවන් උපෙක්ෂා වේදනා සම්ප්‍රසක්තය. එබැවින් එහි ප්‍රීතිය නොවන්නේය.

මෙනෙකින් ඒ යොගාවචර සුඛයද ප්‍රභාණය කිරීමෙන් දුක්ඛයද ප්‍රභාණය කිරීමෙන්, පූර්වයෙහිම සොමනස්‍ය හා දොමනස්‍ය අස්තංගම කිරීමෙන්, දුක් නොවූ, සුඛ නොවූ, උපෙක්ෂා ස්මෘතියෙන් පිරිසිදුවූ, චතුර්ථ ධ්‍යානය ලබා වාසය කරන්නේය. මෙසේ ඔහු විසින් එක් අංගයෙකින් විප්‍රතිණුවූ අංගද්වයෙකින් සමන්විතවූ, ත්‍රිවිධ කල්‍යාණ හා දශ ලක්ෂණ සම්පන්න පඨවිකසිණ චතුත්ථස්කධානය ලබාගන්නා ලද්දේවේ.

"සුඛස්ස ච පභාණා" යනාදියෙහි විචරණය මෙසේය
"කායික සුඛයද, කායික දුක්ඛයද දුරුකිරීමෙන්"

"පූර්වයෙහිය" යනු චතුත්ථධ්‍යානක්ෂයෙන් පූර්වයෙහිම ඒ සුව දුක් දෙදෙන දුරුකිරීම වෙයි' යන අර්ථ වන්නේයි

සොමනස්ස දොමනස්සානං අත්ථංගමා-චෛතසික සුඛ චෛතසිකදුක්ඛ යන මේ දෙකද පූර්වයෙහිම අස්තංගම කිරීමෙන් (අස්තංගම නම් දුරුකිරීමයි) ඔවුන්ගේ ප්‍රභාණය කවරදා වන්නේද? චතුර්ධ්‍යානයන්ගේ උපචාරක්ෂණයෙහිය. ඒ එසේ මයි.

සොමනස්සය චතුර්ථ ධ්‍යානයාගේ උපචාරක්ෂණයෙහිද, දුක්ඛ දොමනස්ස සුඛයෝ ප්‍රථම, ද්විතීය, තෘතීය ධ්‍යානයන්ගේ උපචාරක්ෂණයෙහිද ප්‍රතිණ වෙති. කිය යුත්තෙක් ඇති. 'සුඛස්ස ච පහාණා දුක්ඛස්ස ච පහාණා පුබ්බෙව සොමනස්ස දොමනස්සානං අත්ථංගමා' යි මෙහි සුඛ, දුක්ඛ, සොමනස්ස, දොමනස්ස වදාළේ දුරුකිරීමේ ක්‍රමයෙන් නොවේ. ඉන්ද්‍රිය විභංගයෙහි ඉන්ද්‍රිය උද්දෙස කළ ක්‍රමයෙනි. දුරුකිරීම් ක්‍රමයෙන් වදාළේ නම් 'දුක්ඛං-දොමනස්සං-සුඛං සොමනස්සං-විය යුතුය.

ඉදින් මේ දොමනස්සාදීහු ඒ ඒ ධ්‍යානයන්ගේ උපචාර ක්ෂණයෙහිම ප්‍රතිණ කරනු ලබන්නාහු නම් කුමක්හෙයින් ඉන්ද්‍රිය විභංගයෙහි ස්වකීය ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් දුක්ඛිත්වය කවර තැනෙකින් ඉතුරු නොකොට නිරුද්ධවන්නේදැයි ප්‍රශ්න කොට "මහණෙනි, මේ සස්තෙනි යම් යෝගාවචර මහණෙක් වස්තුකාමයෙන් ක්ලේශකාමයෙන් හා රාගාදී අකුසල ධර්මයෙන් වෙන්ව විතර්ක විචාර සහිතවූ ප්‍රථම ධ්‍යානය උපදවා වෙසේ නම් මේ ප්‍රථම ධ්‍යානයම හේතුකොට ගෙන ස්වකීය ප්‍රත්‍යයෙන් උපදින්නාවූ දුක්ඛිත්වය ඉතුරු නොකොට නිරුද්ධ වන්නේයයිද, එසේම ස්වකීය ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් දොමනස්සිත්වය සුඛිත්වය සොමනස්සිත්වය යන ඉන්ද්‍රියයෝ තුන්දෙන කවර කවර ධර්මයෙකින් ඉතුරු නොකොට නිරුද්ධවන්නාහුදැයි ප්‍රශ්න කොට 'මහණෙනි, මේ සස්තෙනි යම් යෝගාවචර මහණෙක් යට කියන ලද නියායෙන් ද්විතීය ධ්‍යාන තෘතීය ධ්‍යාන චතුර්ථධ්‍යානයන් උපදවා වෙසේ නම් ඒ ඒ ධ්‍යානයන් හේතුකොට ගෙනම ඒ ඒ ධ්‍යාන ක්ෂණයෙහි ඒ ත්‍රිවිධ ඉන්ද්‍රියයෝ ඉතුරු නොකොට නිරුද්ධ වන්නාහුයයි මෙසේ ධ්‍යාන ක්ෂණයෙහිම දොම්නස් ආදිය අතිශයින් නිරුද්ධවන බැවින් ධ්‍යානයෙහිම නිරොධය වදාරණ ලද්දේයි.

ඒ මෙසේ මයි. ඒ දොම්නස් ආදී විරුද්ධ ධර්මයන් ව්‍යුප්ප්‍රම කිරීම වශයෙන් අතිශයින් නිරුද්ධවීම ප්‍රථම ධ්‍යානාදියෙහිම වන්නේය. උපචාර ක්ෂණයෙහි වනාහි සාමාන්‍යයෙන් නිරොධවන්ද මනාකොට සර්වප්‍රකාරයෙන්ම නිරොධ නොවෙයි. ඒ එසේ මයි.

යම් ධ්‍යානයක් පළමුකොට උපදවන කල ඒ ධ්‍යාන චිත්තය අර්පණයයි කියති. ඒ අර්පණා සිතට පෙරටුව උපදින උපචාර චිත්තය ඒකාවර්ජනෝපචාර නම් වන්නේය. ඒ උපදවන ලද ධ්‍යානය සමාපත්ති විටි වශයෙන් නැවත නැවත උපදවන්නාහට ඒ ධ්‍යාන චිත්තයන්ට පෙරටු පෙරටුව උපදින උපචාර චිත්තයෝ නොයෙක් වර පවතින බැවින් අනෙකා වර්ජනෝපචාර නම් වෙන්නෙයි.

මෙසේ ප්‍රථම ධ්‍යානලාභී පුද්ගලයෙක්හට ප්‍රථම ධ්‍යානයට පෙරටුව උපදින උපචාර චිත්තක්ෂණයෙහි පළමුවෙන් අර්පණා ක්ෂණයෙහි නිරුද්ධ කරන ලද්දාවූද දුක්ඛේන්ද්‍රිය මැසි මදුරු ආදීන්ගේ වෙර පැහැර ගැන්මෙන් හා නපුරු කොට හිඳීමෙන් හටගත් ශරීර විධාවෙන්ද නැවත ඉපදියහැකි වන්නේය. එසේවූ නමුත් පළමු උපන් අර්පණා සිත තුළ ඒ දුක්ඛේන්ද්‍රිය නොවේමයි. උපචාරක්ෂණයෙහි නිරුද්ධවූ මේ දුක්ඛේන්ද්‍රිය ප්‍රතිපක්ෂ ධර්මයා කෙරෙත් පහනොවූ බැවින් මනාකොට සියලු ආකාරයෙන් නිරුද්ධවූයේ නම් නොවෙයි.

අර්පණා සිත තුළ වනාහි ප්‍රීති වෛතසිකය සම්පයුත්තව ඇති බැවින් ප්‍රීතිය පැතිරීම කරුණු කොට ඇති බැවින් හෝ ප්‍රීතියෙන් හටගත් රූපයන් පැතිරී යන බැවින් හෝ සියලු ශරීරයට සුඛ වේදනාව ඇතුල්වන ලද්දේ වෙයි. ඒ සැප වේදනාව ඇතුල්වූ ශරීරය ඇත්තාහට ප්‍රතිපක්ෂ ධර්මයෙන් පහවූ බැවින් දුක්ඛ ඉන්ද්‍රිය මනාකොට නිරුද්ධ වන්නේය. පළමු අර්පණාක්ෂණයෙහි නයන ලද්දාවූද දොමනස්සිනද්‍රිය යට කියන ලද ලක්ෂණ ඇත්තාවූ නොයෙක් වර්ජන ද්විතීයධ්‍යානෝප චාරයෙහි විතර්ක විචාරයන් ප්‍රත්‍යය කොට ඇති කාය පීඩාවක් හෝ චිත්ත පීඩාවක් හෝ ඇති කල නැවත උපදින්නේය විතර්ක විචාරයන් නැති කල ඒ දොමනස්සිනද්‍රිය නො උපදී. යම්තැනක දොමනස්සිනද්‍රිය උපදී නම් එහි විතර්ක විචාරයන්ගේ හටගැන්මද ඇත්තේමයි.

ද්විතීය ධ්‍යානෝපචාරයෙහි විතර්ක විචාර දෙදෙන අප්‍රභිණ වෙන් මයි. අර්පණාක්ෂණයෙහි ප්‍රභිණ කරන ලද ඒ දොමනස්සිනද්‍රිය නොයෙක් වර්ජන ද්විතීය ධ්‍යානෝපචාරයෙහි නැවත උපදින්නේය. ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි දුරු කරන ලද ප්‍රත්‍යය

ඇති බැවින් අර්පණා නම්වූ පළමුවෙනි ධ්‍යානක්ෂණය තුළ දොමනස්සින්ද්‍රිය නූපදින්නේය. මෙහි වනාහි ද්විතීය ධ්‍යානලාභී හට දොමනස්සින්ද්‍රිය උපදින්නේයයි කී වචනයෙන් ධ්‍යානලාභීන්ටත් දොමනස් පැවැත්මක් ඇතැයි කියනලද්දේ නම් වෙයි. එකල ඇති ඵරණ ස්වභාව ඇති ලොභය ධ්‍යානලාභීන්ට පවත්නාක් මෙන් ඇති ඵරණ ස්වභාවය ඇති ද්වේෂයකුත් ඇති බව ප්‍රකාශ කළේ නම් වන්නේය. එසේ වී නමුත් අනිවරණ ස්වභාව ඇති ද්වේෂයකුත් නැත්තේය. ද්වේෂයෙන් වෙන්ව පවත්නා දොමිනසකුත් නැත්තේයි.

යම් හේතුවකින් ප්‍රස්ථාන මහා ප්‍රකරණයෙහි ධ්‍යානලාභී හට දොමිනස් පැවැත්මක් දක්වන ලද්දේද එහි පිරිනුණ ධ්‍යානය අරමුණු කොට ධ්‍යාන ලද පුද්ගලයාහට උපදින දොමිනසක් දක්වන බැවින් ප්‍රස්ථානප්‍රකරණ පාළිය හා සමග විරෝධයකුත් නොසිතිය යුතුයි.

තවද අෂ්ට සමාපත්තිලාභීවූ කාලදේව තවුසාහට දොමිනස් උපන් බැවින් ධ්‍යානලාභීන්ට සියලු ආකාරයෙන්ම දොමිනස් නූපදින්නේයයිද නොකිය හැක්කේය. අනිවරණවූ ද්වේෂයක් හෝ ද්වේෂයෙන් වෙන්වූ දොමිනසක් හෝ නැති බැවින් දොමිනස ධ්‍යානලාභීන්ට ඇතැයි කියන්නටද නොවේ. ඉදින් ධ්‍යානලාභීන්ට ඇත්නම් රූපාවචර සත්වයන්ටද ඇතිවිය යුතුයි. අරූපාවචර සත්වයන්ට වනාහි අනිවරණ ස්වභාවවූ කාමච්ඡන්ද නිවරණය නිසා උපදනාවූ ථීනමිද්ධ උද්ධච්ච අවිජ්ජා නිවරණයන් දක්වන ප්‍රස්ථාන පාළියෙහි ව්‍යාපාද, කුක්කුච්ච නිවරණයන් නොදැක්වූ බැවින් ද්වේෂයාගේ අනිවරණ බවට පරිහරණයක්ද නැත්තේය. නිවරණ ස්වභාව නැත්තාවූ ඒ කාමච්ඡන්ද ආදීන් නිවරණ පැහැදිලි බැවින් නිවරණ නාමයෙන් කියන ලද බැවින් කාලදේව තවුසාට උපන් බැවින්ද යන යම් වචනයක් කියන ලදද එයද කාරණ නොවන්නේය.

කුමක්හෙයින්ද? උපදවන ලද දොමිනස හේතු කොට ගෙන ධ්‍යානයෙන් පිරිනුණේ නම් ස්වල්ප කාරණයකින් පිරිනුණාවූ ධ්‍යානය එබඳු උත්තමයෝ මදකින් නැවත උපදවන්නාහුයයි දත යුතුයි. එහෙයින් ප්‍රභිණ කරන ලද දොමිනස්සින්ද්‍රිය නැවත උපදින්නේය යන වචනය උපචාරක්ෂණයෙහි දොමනස්සින්ද්‍රිය

අප්‍රතිණා බව දක්වන පිණිස කියන ලද පරිකල්ප වචනයෙකැයි දන යුතුයි. ඒ පරිද්දෙන්ම තෘතීය ධ්‍යානපචාරයෙහි ප්‍රීතියෙන් තටගත් ප්‍රණීත රූපයෙන් පැතිරෙන ලද සුබෙන්ද්‍රිය උපදනේය. එබැවින් තෘතීය ධ්‍යානයෙහි නූපදනේයි. ඒ එසේ මයි. තෘතීය ධ්‍යානයෙහි සුබ වේදනාවට ප්‍රත්‍යවූ ප්‍රීතිය සියලු ආකාරයෙන්ම නිරුද්ධ කරන ලද මයි.

එසේම චතුර්ථ ධ්‍යානයාගේ උපචාරයෙහි ප්‍රතිණාද්‍රව්‍ය සොමනස්ස ඉන්ද්‍රියයාගේ ආසන්න බව හෙයින් අර්පණා ප්‍රාප්තවූ උපෙක්ෂාවගේ අභාවයෙන් මනාකොට නොඉක්මුණු හෙයින්ද උප්පත්තිය වෙයි. චතුර්ථ ධ්‍යානයෙහි නැත්තේමයි. එහෙයින්ම -පෙ-අපරිශෙෂ ග්‍රහණය කරන ලදී. මෙහි (වොදක) කියා. ඉදින් එසේ වීනම් ඒ ඒ ධ්‍යානයන්ගේ උප චාරයෙහි ප්‍රතිණාද්‍රව්‍ය මේ වේදනා මේ ධ්‍යානයෙහි කුමක් හෙයින් එක්කොට කියන ලදහුද? සුවෙන් ගන්නා පිණිසයි. අදුක්ඛමසුබ යන මෙහි යම් අදුක්ඛම සුබ වේදනාවක් කියන ලදද, හෝ නොමෝ සියුම්ව දන නොහැක, සුවෙන් ගන්නට නොපිළිවෙතුව, එහෙයින් යම්සේ නොදැමූ යම් නන්පරිද්දෙකින් එළඹ, ගන්නට නොපිළිවන්වූ ගොන්හු ගන්නා පිණිස ගොපොලු එක ගොවුදෙහි සියලු ගෙරන් රැස්කෙරේද, ඉක්බිතිවෙන් එකි එකී දෙත් පිටතට හරණේ පිළිවෙළින් ආවාහු මේ හේය, මොහු ගත්වවයි ඔහුද ගත්වාද එපරිද්දෙන්ම භාග්‍යවතුන්වහන්සේ සුවෙන් ගන්නා පිණිස මේ සියලු වේදනාවන් රැස් කෙළේ (එකතැන කිය.)

මෙසේ එක්කොට කී වේදනා දක්වා යමෙක් නොසුව වේද දුක් නොවේද සොම්නස් නොවේද දොම්නස් නොවේද මෝ නොමෝ උපෙක්ෂා වේදනායි, හෝ ගත්වන්තට පිළිවන් වේ. අනිකෙකුද ඇත. උපෙක්ෂාවේ නොවී මුත්තියට ප්‍රත්‍යය දක්වන පිණිසද, මේ සියලු වේදනා කියන ලදහයි දනගුයි.

දුක්ඛ ප්‍රභාණාදීහු ඒ උපෙක්ෂා වේදනාවට ප්‍රත්‍යයෝයි වදාළේ මැයි 'ඇවැත්නි, චතුර්ථ ධ්‍යාන නම් උපෙක්ෂාවෙතො විමුත්තියගේ සමාපත්තියට ප්‍රත්‍යයෝ සතර දෙනෙකි මේ ශාසනයෙහි -පෙ-යම්සේ හෝ සෙසු මග ප්‍රතිණාවූ සක්කාය දෘෂ්ටියාදීහු තෘතීය වර්ණනාහරණය පිණිස තෘතීය මාර්ගයෙහි ප්‍රතිණාය යයි කියන ලදහුද එපරිද්දෙන්ම මේ ධ්‍යානයට

වර්ණනාහරණය පිණිස තෘතීය මාර්ගයෙහි ප්‍රතිණයයි කියන ලදහයි දත යුතුයි.

තවද ප්‍රත්‍යය නාශයෙන් හෝ රාගද්වේෂාදීන් කෙරෙන් ඉතා දුරු බව දක්වන්නට මෙය වදාළේයයි දත යුතුයි. එසේමයි.

මොවුන් අතුරෙන් සුඛය සොමනස්සයටද, සොමනස්සය රාගයටද, දුක්ඛය දොමනස්සයටද, දොමනස්සය ද්වේෂයටද ප්‍රත්‍යයය-සුඛ-දුක්ඛ නාශයෙන් ප්‍රත්‍යය සහිත රාග ද්වේෂයෝ නැසුණෝ වෙති. එයින් ඔව්හු ඉතා දුරුවුවෝ වෙත්.

අදුක්ඛමසුඛ-දුක්ඛ නැති බැවින් අදුක්ඛවූ, සුඛ නැති බැවින් අසුඛවූ, මෙයින් දැක්වුණේ දුඃඛ-සුඛ දෙකට ප්‍රතිපක්ෂවූ තෘතීය වේදනාවය. දුඃඛ-සුඛයන්ගේ අභාව මාත්‍රය නොවේ. තෘතීය වේදනා නම් අදුක්ඛ සුඛ වේදනාය. උපෙක්ෂායයි සේයි. උපෙක්ෂායෙහි ලක්ෂණය ඉෂ්ටානිෂ්ට දෙකට විපරිතවූ මධ්‍යස්ථාලම්භනානුභවනයයි. රසය හෙවත් කෘත්‍යය මධ්‍යස්ථ භාවයයි. පච්චපට්ඨානය ගල් පිට මුවන් ගිය මං සේ සුව දුක් දෙකින් අනුමාන කටයුතු බැවින් අවිභූත භාවයයි හෙවත් නොපහළ බවයි. පදට්ඨානය සුඛ නිරෝධයයි. චතුර්ථ ධ්‍යානොපචාරය සුඛ නිරෝධ නම්. ඒ ආසන්න කාරණ කොට ඇත්තේයයි දත යුතුයි.

උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං-උපෙක්ෂායෙන් හටගත් ස්මෘති පාරිසුද්ධි ඇති මේ ධ්‍යානයෙහි ස්මෘතිය පිරිසිදුය. ඒ පිරිසිදු බව උපෙක්ෂායෙන් කෙරුණේය. අන්‍යයෙකින් කෙරුණේ නොවෙයි එහෙයින් එය උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධියයි කියනු ලැබේ. විභංගයෙහි මෙසේ වදාළේය. මේ ස්මෘතිය මේ උපෙක්ෂායෙන් විවෘතය, පාරිසුද්ධය, නිර්මලය. එහෙයින් උපෙක්ඛා-සතිපාරිසුද්ධියයි කියනු ලැබේ' ස්මෘතිය පිරිසිදු කරන මේ උපෙක්ෂාව අර්ථ වශයෙන් ගතහොත් තත්‍රමජ්ඣන්තතාවයයි දත යුතුයි. ඒ තත්‍රමජ්ඣන්තතායෙන් පිරිසිදු වන්නේ ස්මෘතිය මතු නොවේ. සියලු සම්ප්‍රසූක්ත ධර්මයෝම පිරිසිදු වෙති. එහෙත් දෙශනාව ස්මෘති ශීර්ෂයෙන් වදාළේය.

වැළි කියයුත්තෙක් ඇති, මේ උපෙක්ෂාව යට ධ්‍යානත්‍රයයෙහිද පවත්නේය. දහවල් සුයඹ් රශ්මියෙන් මඬනා ලද බැවින්ද, සෞම්‍යත්වයෙන් හා තමහට උපකාර බැවින්

සභාගවු රාත්‍රිය නොලැබීමෙන්ද, දහවල් විද්‍යමානවූද වන්ද රෙබාව අපිරිසිදුද අප්‍රකටද, වන්නාසේ මේ තනුමජ්ඣන්තුපෙක්බාවද, විතර්කාදී විරුද්ධ ධර්ම තෙජසින් මැවුණු බැවින්ද, සභාගවු උපෙක්ෂාව නොලැබුණු බැවින්ද, ප්‍රථම ධ්‍යානාදියෙහි විද්‍යමාන වුවද, අපිරිසිදු අප්‍රකට වන්නේය. (නොතියුණු බැවින් වන්ද රෙබාව මෙන් රාත්‍රියද සෞම්‍යය, රාත්‍රියෙහිම වන්ද රෙබාව දිලියෙන බැවින් රාත්‍රිය වන්ද රෙබාවට උපකාරය.) ඒ අපිරිසිදු කල්හි අපිරිසිදුවූ වන්ද රෙබාවෙහි ප්‍රභාව මෙන් සහජාතවූද ස්මෘති ආදීහු අපිරිසිදු වෙති. එහෙයින් ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානාදියෙහි එකෙකුද 'උපෙක්ෂා සති පාරිසුද්ධි' යයි නොවදාරණ ලදී. මේ චතුර්ථ ධ්‍යානයෙහි වනාහි විතර්කාදී විරුද්ධ ධර්ම නම් තෙජසින් නොමැවුණු බැවින්ද, උපෙක්ෂා වේදනාව නම් රාත්‍රිය ලැබුණු බැවින්ද, මේ තනුමජ්ඣන්තුපෙක්බා නම් වන්ද රෙබාව ඉතාම පිරිසිදුය. එබැවින් පිරිසිදු වන්ද රෙබායෙහි ප්‍රභාව මෙන් සහජාතවූ ස්මෘති ආදීහුද පිරිසිදුය, නිර්මලය. එබැවින් මේම උපෙක්ෂාසති පාරිසුද්ධියයි වදාරණලද්දේයයි දත යුතුයි.

"චතුත්ථං" ගණන් පිළිවෙලින් හෝ සතරවැනිව සමවදින බැවින් හෝ සතර වැනිවූ

"එකංග විප්පතිණං දුට්ඨංගසමන්තාගතං" යන මෙහි සොම්නස දුරුකිරීම් වශයෙන් එක් අංගයකින් තොර බව දත යුතුයි. ඒ සොම්නස ප්‍රභාණයද එක විටියෙහි පූර්වජවන්හිම වන්නේය. එහෙයින් එය ඒ ධ්‍යානය පිළිබඳ ප්‍රභාණංගයයි කිය යුතුයි. උපෙක්ෂා එකාග්‍රතා යන මොවුන්ගේ උත්පත්ති වශයෙන් දුට්ඨංගසමන්තාගතතාව දත යුතුයි. සෙස්ස ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි කී නියාමයි.

චතුෂ්කධ්‍යාන නය යි.

පඤ්චකධ්‍යාන ලබා ගත යුතු ක්‍රමය

පඤ්චකධ්‍යාන නිපදවන යෝගී විසින් පුහුණු කරන ලද ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් නැගී "මේසමාපත්ති ළඟම නිවරණ නමැති

සතුරන් ඇත්තේය. විතර්කය ඖදාරික බැවින් අංග වශයෙන්ද දුබලය' යි එහි දොස් සලකා ද්විතීය ධ්‍යානය ශාන්ත වශයෙන්ද ගෙන ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි ආශාව හැරපියා ද්විතීය ධ්‍යානය ලබා ගන්නා පිණිස භාවනාරම්භ කළ යුතුයි. එසේ භාවනා කරන්නාවූ ඔහුට යම් කලෙක ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නැඟී සිති නුවණ ඇතිව ධ්‍යානාංග ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්ම විතර්ක මාත්‍රය ඖදාරික වශයෙන් හා විචාරාදිය ශාන්ත වශයෙන් හා වැටහේද එකල්හි ඔහු විසින් ඖදාරිකාංග දුරුකිරීම සඳහාද ශාන්තාංග ලබාගැනීම සඳහාද ඒ නිමිත්තයම 'පඨවි-පඨවි' යි මෙනෙහි කළ යුතුයි. එවිට යටකී නියායෙන් ද්විතීයධ්‍යානය උපදින්නේය. එහි ප්‍රභාණාංගය විතර්කය පමණෙහි විචාරාදීහු පවතින අංගයෝය. සෙස්ස යටකී සේමයි.

එසේ ලබාගත් ද්විතීයධ්‍යානයෙහිද යටකී නයින් පස් ආකාරයෙකින් චිර්ණවශීව එයින් නැඟී 'මෙද ළඟම විතර්ක නම් සතුරෙක් ඇත්තේය. විචාරයද ඖදාරික බැවින් අංග දුර්වලය' යි එහිද දොස් දැක තෘතීයධ්‍යානය ශාන්ත වශයෙන් ගෙන ද්විතීයධ්‍යානයෙහි ආශාව හැරපියා තෘතීයධ්‍යානය ලබා ගන්නා පිණිස භාවනාරම්භ කළ යුතුයි.

එසේ භාවනා කරන්නහු ද්විතීයධ්‍යානයෙන් නැඟී සිති නුවණ ඇතිව ධ්‍යානාංග ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්ම ඔහුට විචාර මාත්‍රය ඖදාරික වශයෙන්ද ප්‍රීති ආදිය ශාන්ත වශයෙන්ද වැටහෙන්නේය. එවිට ඔහු විසින් ඖදාරිකාංග ප්‍රභාණය සඳහාද ශාන්තාංග ලබාගැනීම සඳහාද ඒ නිමිත්තයම 'පඨවි පඨවි' යි නැවත නැවත මෙනෙහි කළ යුතුය. එවිට ඔහුට යට කීසේ තෘතීය ධ්‍යානය උපදින්නේය. එහි ප්‍රභාණාංගය විචාරය පමණෙකි. චතුෂ්කනයෙහි ද්විතීයධ්‍යානයට මෙන් ප්‍රීති ආදි තුන ඇති අංගයෝය. සෙස්ස යටකී සේමය. චතුෂ්කනයෙහි ද්විතීයධ්‍යානය දෙකඩව පඤ්චකනයෙහි ද්විතීය-තෘතීය ධ්‍යාන වෙයි. චතුෂ්කනයෙහි තෘතීය-චතුර්ථ ධ්‍යාන පඤ්චකනයෙහි චතුර්ථ පඤ්චම ධ්‍යාන වෙයි. චතුෂ්කනයෙහි ප්‍රථමධ්‍යානය පඤ්චකනයයෙහිද ප්‍රථමධ්‍යානය මයි.

පඨවිකයිණ නිර්දේශ නම් සතරවන පරිච්ඡේදයයි.

5 සේස කසිණ නිද්දේසය

ආපෝ කසිණ

දැන් පඨවි කසිණයට අනතුරුව ආපෝ කසිණයෙහි විස්තර කථාව වන්නේය.

පඨවි කසිණය සේම ආපෝ කසිණයද වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් සුවසේ හිඳගෙන සකස් කරගත් හෝ ප්‍රකෘතියෙන් පිහිටි හෝ ජලයෙහි නිමිත්ත ග්‍රහණය කළ යුතුයි. මේ ආදි වශයෙන් මෙහිද මත්තෙහිද සියල්ල මෙසේ විස්තර කළ යුතුයි. මෙසේ මතු මෙපමණකුළු නොදක්වා විශේෂයක් ඇතහොත් එම දක්වන බව දත යුතුයි.

පෙර ජාතිවල ආපෝකසිණ භාවනා කළ පින්වතුන්ට චුල්ලසීච තෙරුන්ට මෙන් ප්‍රකෘතියෙන් පිහිටි ජලයෙහි එනම් පොකුණෙක හෝ විලෙක හෝ කලපුවෙක හෝ මුහුදෙහි හෝ නිමිත්ත උපදින්නේය. ලාභ සත්කාර නොතකා විවේකව වසමිසි මානෝටින් නැව් නැඟී දඹදිව වඩනා උත්වහන්සේට අතර මහමුහුද බලත්ම ඒ හා සමාන කසිණ නිමිත්ත පහළ විය. පෙර ජාතියෙහි ආපෝකසිණ භාවනා නොවැඩූ පින්වතුන් විසින් සතර කිසුණු දොස් හැරපියා නිල-පිත-ලොහිත ඔදාන යන සිව් පැහැ ඇති ජලය අතුරෙන් කිසියම් ජලයක් නොගෙන බිම නොවැටුණුතාක් ශුද්ධ වස්ත්‍රයෙන් පෙරාගත් අහස් දියෙන් හෝ එබදුවූම අන්‍ය පිරිසිදු ජලයකින් හෝ පාත්‍රයක් වත් සැලියක් වත් මුවවිට දක්වා පුරාගෙන විහාර කෙළවර යට කිසේ මුවහවු තැනෙක තබා ගෙන සුවසේ හිඳ අම්බු උදක වාරි සලිල ආදී ජලවාචක නම් අතුරෙන් ප්‍රසිද්ධ නම් වශයෙන් ගෙන 'ආපෝ-අපෝ' යි භාවනා කළ යුතුයි. එහි වර්ණය නොසැලකිය යුතුයි. ද්‍රව ලක්ෂණය මෙනෙහි නො කටයුතුයි. වර්ණය තමනට ආශ්‍රයවූ ජලය හා එක්කොට උත්සන්න වශයෙන් ප්‍රඥප්ති ධර්මයෙහි සිත මෙහෙයා භාවනා කළ යුතුයි. (උත්සන්න වශයෙන් ප්‍රඥප්ති ධර්මයෙහි සිත මෙහෙයීම නම් ආපොධාතූයේ උත්සන්නභාවයෙන්-ශක්ති හෙයින්-අධික බැවින් සසම්භාර ආපයෙහි ආපය යන යම් ලෝක ව්‍යවහාරයක් ඇත්ද ඒ

උපාදාන ප්‍රඥප්තියෙහි සිත පිහිටුවීමයි. මෙසේ භාවනා කරත්ම ඔහුට පිළිවෙලින් පෙර කී සේ උද්ග්‍රහ-ප්‍රතිභාග නිමිති උපදින්නේය. එහි උද්ග්‍රහ නිමිත්ත සැලෙන්නාසේ වැටහෙයි. ඉදින් ඒ ජලය පෙණ බුබුලින් මිශ්‍ර නම් එසේ පෙණ බුබුලින් මිශ්‍රවම වැටහෙයි. රළු තැඟිම් පෙණ මුසු බැව් කසිණ දොස පෙනේ. ප්‍රතිභාගනිමිත්ත වනාහි නොසැලෙන අභය තුබූ මිණි තල්වැටක් සේද මිණිමුවා කැටපත් තලයක් සේද වැටහෙයි. එසේ වැටහෙන්නා භාම ඒ යෝගාවචර උපචාර ධ්‍යානයටද පෙර කී සේ චතුෂ්ක පඤ්චක ධ්‍යානයන්ටද පැමිණෙන්නේය.

ආපොකසිණ වඩන ක්‍රමයයි

තෙජෝ කසිණය

තෙජෝ කසිණය වඩනු කැමැත්තහු විසින් තේජෝයයි කියන ලද ගින්නෙහි නිමිත්ත ගත යුතුයි. පෙර ජාතිවල තේජෝකසිණ භාවනා කොට පුරුදු ඇති පින්වතුනට විත්තගුත්ත තෙරුන්ට මෙන් ප්‍රකෘති ගින්නෙහි නිමිති ගනුත් පහන් සිල්ලෙහි හෝ උදුනෙහි හෝ පාත්‍ර පිසන තැන හෝ ලැව් ගින්නෙහි හෝ යම්කිසි තැනෙක ගිනිසිලු බලත්. නිමිත්ත උපදින්නේය. විත්තගුත්ත තෙරුන්ට වනාහි ධර්ම ශ්‍රවණ දවසෙහි පොහෝ ගෙට පිවිස පහන්සිල්ල බලත්ම නිමිත්ත උපන්නේය. පෙර ජාතිවල තේජෝකසිණ භාවනා කොට පුරුදු නොකළ තැනැත්තහු විසින් තේජෝ කසිණය පිළියෙළ කරගත යුතුය. එය පිළියෙළ කර ගන්නා ක්‍රමය මෙසේය. සිනිදුබු හර ඇති දර පලා වියලා ගෙන එය කැබලි කොට සුදුසු රුක් මුලකට හෝ මණ්ඩපයකට හෝ ගොස් පාත්‍ර පිසින ආකාරයෙන් රැස්කොට ගිනි දැල්විය යුතුයි. ඉක්බිති හුණ පැලැල්ලක හෝ සමෙක හෝ වස්ත්‍රයෙක හෝ එක් වියත් සතරඟුල් පමණ කොට සිදුරක් කරගත යුතුය. එය අර දැල්වෙන ගින්න ඉදිරියේ තබාගෙන යට දැක්වූ සේ හිඳගෙන යට තණ දර හෝ මතු දුම් සිල්ල හෝ මෙනෙහි නොකොට මැද තුනී නොව සනව පවත්නා ගිනිදැල්ලෙහි නිමිත්ත ගත යුතුයි. නිල පිතාදි වශයෙන් එහි පැහැය නො සිතිය යුතුය. උෂ්ණත්වය වශයෙන් ලක්ෂණ

මෙනෙහි නොකළ යුතුයි. වර්ණයද ගින්නටම එක්කොට තෙජෝ ධාතුවගේ අධික වශයෙන් සලකා උත්සන්න වශයෙන් ප්‍රඥප්ති ධර්මයෙහි සිත මෙහෙයා 'පාවක, කණ්ඞවත්තනි, ජාතවේද, හුත්‍යායනාදි අග්නි වාවක නම් අතුරෙන් ප්‍රකට නම වශයෙන්ම 'තෙජෝ-තෙජෝ' යි භාවනා කටයුතුයි. මෙසේ භාවනා කරන්නේ ඔහුට යට කියන ලද නන් පිළිවෙලින් උද්ග්‍රහ-ප්‍රතිභාග නිමිති උපදිත්. එයින් උද්ග්‍රහ නිමිත්ත ගිනි දැල් කැඩී කැඩී වැටෙන්නාසේ වැටහෙයි. ප්‍රකෘති තේජසෙහි නිමිති ගනුත් කසිණ දොස පෙනේ. පෙනහෙලි කැබලි හෝ අගුරු කැටයක හෝ හඵ හෝ දුම් හෝ වැටහෙයි. ප්‍රතිභාග නිමිත්ත වනාහි අහස්හි තුබූ රත් කම්බිලි කඩක්සේද රන් තල්වැටක් සේද රන් ටැඹක්සේද නිශ්චලව වැටහෙයි. එසේ වැටහෙන්නා හා සමග ඒ යෝගාවචර උපචාර ධ්‍යානයටද යට කී සේ චතුෂ්ක පඤ්චක ධ්‍යානයන්ටද පැමිණෙන්නේය.

තෙජෝ කසිණ වඩන ක්‍රමයයි

වායෝ කසිණය

වායෝ කසිණය වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් වායුයෙහි නිමිත්ත ගත යුතුයි. ඒ ගැන්මද සැලෙන තැන් බැලීමෙන් හෝ ඇඟ ස්පර්ශයෙන් හෝ විය යුතුයි. අර්ථ කථායෙහි ඒ මෙසේ දක්වති. වායෝ කසිණය උගන්නේ වායුවෙහි නිමිත්ත ගන්නේය. සැලෙන උග්ගස් අගක් හෝ හුණගස් අගක් හෝ රුක් අගක් හෝ කෙසගක් හෝ නිමිත්ත කොට බලන්නේය. ශරීරයෙහි වැද ගත් වාතය හෝ නිමිත්ත කොට බලන්නේය. මුදුනෙහි පත්‍ර විසින් සමවූ හිස් ඇතිව සිටි සන පත්‍ර ඇති උගක් හෝ උණක් රුකක් හෝ සතරගුල් ප්‍රමාණ සණ කෙස් ඇති පුරුෂයෙකුගේ හිසක් හෝ වාතයෙන් සැලෙන්නා දැක මේ වාතය මෙතැන වදනේයයි සිහි එළවා එසේම කවුළු දොරින් හෝ හිත්ති සිදුරින් හෝ තම ඇඟ හැපෙන වාතයෙක් වේනම් එහි හෝ සිහි එළවා වාත, මාරුත, අනිලාදී සුළං වාවක නම් වලින් ප්‍රකටවූ නම වශයෙන් "වාතො-වාතො" යි භාවනා කටයුතුයි. මෙහි උද්ග්‍රහ නිමිත්ත උදුනින් බාගත්

ඇසිල්ලේ කිරිබතක උණුසුම් වැටියක් බඳුව වලව වැටහේ. පටිභාග නිමිත්ත එම සන්සුන්ව නිශ්චලව වැටහේ. එසේ වැටහෙන්නා හා සමග ඒ යෝගාවචර උපචාර ධ්‍යානයටද යට කී සේ චතුෂ්ක පඤ්චක ධ්‍යානයන්ටද පැමිණෙන්නේය.

වායෝ කසිණය වඩන ක්‍රමයයි.

නිල කසිණය

නිලකසිණය පුරුදු කරන්නාවූ යෝගාවචර මහණ නිල වර්ණයෙහි නිමිත්ත ගනී. මලක හෝ වස්ත්‍රයෙක හෝ වර්ණ ධාතුයෙහි හෝ යි කී හෙයින් භාවනාවෙහි යෙදුන යෝගාවචරයාට අවිරලව පිපුණු නිල් මලින් ගැවසීගත් මල්ගසක් හෝ පූජා ස්ථානයෙහි මල් ඇතිරියක් හෝ නිල් පිළි, නිල් මිණි අතුරෙන් කිසිවක් හෝ දැක්මෙන්ම නිමිත්ත උපදී.

යෝගාවචරයා විසින් නිලපුල්, නිල්කටරොළු ආදී මල් ගෙන රේණු හෝ නැටි හෝ නොපෙනෙන පරිද්දෙන් වංගොටකයක් හෝ කරඬු පියනක් හෝ ඒ මල් පෙතියෙන් මුවවිට තාක් පුරා ඇතිරිය යුතුයි. නිල් වන් පිළියෙන් පොදියක් බැඳ එයින් හෝ පිරවිය යුතුයි. එහි මුවවිට බෙර ඇසක් මෙන් හෝ බැන්ද යුතුයි. ලොභොමල නිල් කොල නිල් අඳුන් නිල් අතුරෙන් යම් කිසිවකින් පඨවි කසිණයෙහි කී සේ ගෙන යා හැකි කොට හෝ හිත්තියෙක හෝ කසිණ මණ්ඩලයක් කොට වෙනස් පාටකින් වෙන් කළ යුතුය ඉක්බිති පඨවි කසිණයෙහි කී පරිදි "නිලං නිලං" යි මනස්කාර කළ යුතුයි මෙහිද උද්ග්‍රහ නිමිත්තයෙහි කසිණ දොස් පෙනෙන්නේය. රේණු නැටි පෙති අතර ආදිය වැටහෙන්නේය ප්‍රතිභාග නිමිත්ත කසිණ මණ්ඩලයෙන් මිදී අහස මිණි තල් වැටක් සේ වැටහෙන්නේය. සෙස්ස යට දැක්වූ සේ දත යුතුයි.

නිල කසිණ වඩන ක්‍රමයයි.

පිත කසිණය

පිත කසිණයෙහිද විධි යට දැක්වූ සේ දත යුතුයි. මෙහිද යෝගාවචර මහණට අවිරලව පිපුණු කහපාට මලින් ගැවසීගත්

මල්ගසක් හෝ මල් ඇතිරියක් හෝ කහ පිළි කහ පාට ධාතු අතුරින් කිසිවක් හෝ දැක්මෙන් විත්තගුත්ත තෙරුන්ට මෙන් නිමිත්ත උපදී. උන්වහන්සේට වනාහි සිතුල්පච්චෙහි පතඟි මලින් කළ ආයන පූජාව බලන්නා හා ම ඒ ආයන ප්‍රමාණ නිමිත්ත උපන්නේය.

යෝගාවචරයා විසින් කිණිහිරි මල් ආදියෙන් හෝ කසාවන් පිළියෙන් හෝ කසාවර්ණ ධාතුයෙකින් හෝ නීල කසිණයෙහි කී සේ කසිණ මණ්ඩලය කොට 'පීතකං-පීතකං'යි මනස්කාර පැවැත්විය යුතුයි. සෙස්ස එබඳු මයි.

පීත කසිණය වඩන ක්‍රමයයි.

ලොහිත කසිණය

ලොහිත කසිණයෙහිද විධි යට කී ආකාරය. මෙහිද යෝගාවචරයාහට බඳුවද ආදි අවිරල රත් මලින් ගැවසීගත් මල්ගසක් හෝ, මල් ඇතිරියක් හෝ, රතු පිළි රතු මැණික් රතු ධාතු අතුරෙන් කිසිවක් හෝ දැක්මෙන්ම නිමිත්ත උපදන්නේය.

යෝගාවචරයා විසින් ජයසුමන වද රත් කරඬු ආදි මලින් හෝ රත් පිළියෙන් හෝ සිවගුරු, දැහිගුල් ආදි රක්ත වර්ණ ධාතුයෙන් හෝ නීල කසිණයෙහි කී සේ ම කසිණ මණ්ඩලය කොට "ලොහිතකං-ලොහිතකං"යි මෙනෙහි කළ යුතුයි. සෙස්ස යට කී නියා ම යි.

ලොහිත කසිණය වඩන ක්‍රමයයි.

ඔදාත කසිණය.

ඔදාත කසිණයෙහිද යෝගාවචර මහණහට අවිරල සුදු මලින් ගැවසීගත් මල්ගසක් හෝ ඉද්ද දැසමන් ආදි මල් ඇතිරියක් හෝ හෙළඹුලු හෙළ පියුම් රැසක් හෝ සුදු පිළි මකුළු ආදි ධාතූන්ගෙන් කිසිවක් හෝ දැක්මෙන්ම නිමිත්ත උපදන්නේය. ඊයම් මඩුලු, රිදී මඩුලු, සඳ මඩුලුයෙහිද එසේම නිමිති උපදිය හැකිය.

යෝගාවචරයා විසින් යට දැක්වුණු පරිදි සුදු මලින් හෝ සුදු පිළියෙන් හෝ සුදු ධාතුවකින් හෝ නීල කසිණයෙහි කී සේ

කසිණ මණ්ඩලය කොට "මදාන-මදාන"යි මෙතෙහි කටයුතුයි. සෙස්ස යට කී ආකාරයයි.

මදාන කසිණය වඩන ක්‍රමයයි.

ආලෝක කසිණය.

ආලෝක කසිණයෙහි වනාහි ආලෝක කසිණය උගන්වන ආලෝකයෙහි එනම් හිත්ති සිදුරෙහි හෝ කෙසි සිදුරෙහි හෝ කවුළු අතරින් හෝ නිමිත්ත ගන්නේයයි කී හෙයින් යෝගාවචරයාහට හිත්ති සිදුරු ආදීන් අතුරෙන් කිසිවකින් හිරු එළිය හෝ සඳපහන හෝ වැදී හිත්තියෙහි හෝ භූමියෙහි හෝ නැගෙන මණ්ඩලය දැක්මෙන් නිමිත්ත උපදනේය. එසේම හැසුණු කොළ ඇති රුක් අතු අතරින් හෝ සන ශාඛා මඩුලු අතුරින් හෝ නික්ම බිම නැගෙන මඩුල්ල හෝ දැක්මෙන් නිමිත්ත උපදනේය.

යෝගාවචරයා විසින්ද එබඳුවම ආලෝක මණ්ඩලය "මහාසො-මහාසො"යි හෝ "ආලෝකො-ආලෝකො"යි හෝ භාවනා කටයුතුයි. එසේ නිමිත්ත උපදවා ගන්නට නොහැකිය විසින් කළයෙක පහණක් දල්වා එහි කට වසා එහි පසෙක සිදුරක් කොට හිත්තිය ඉදිරියෙහි තැබිය යුතුයි. ඒ සිදුරින් පහන් එළිය නික්ම හිත්තියෙහි මණ්ඩලයක් කෙරෙයි. ඒ බලා "ආලෝකො-ආලෝකො"යි භාවනා කළ යුතුයි. මේ වනාහි මුල දැක්වුණු නිමිත්තයනට වඩා විරස්ථායීය. මෙහි උද්ග්‍රහනිමිත්ත හිත්තියෙහි හෝ භූමියෙහි හෝ නැගුණු මණ්ඩලය බඳුය. ප්‍රතිභාග නිමිත්ත සන ප්‍රසන්න ආලෝක පුඤ්ජයක් බඳුයි. සෙස්ස යට කී ආකාරයයි.

ආලෝක කසිණ වඩන ක්‍රමයයි.

අංකාස කසිණය.

පරිච්ඡන්නාකාස කසිණයෙහිද යෝගාවචරයාහට හිත්ති සිදුරු ආදිය අතුරෙන් කිසිවක් දැක්මෙන්ම නිමිත්ත උපදනේය. යෝගාවචරයා විසින් සන කොට යෙවූ මඩුවෙක හෝ සම්

හුණ පැදුරු ආදීන් අතුරෙන් කිසිවෙක හෝ එක් වියත් සතරගුල් පමණ සිදුරක් කොට ඒ හිත්ති සිදුරු ආදී සිදුර "ආකාසො-ආකාසො"යි වැඩිය යුතුයි. මෙහි උද්ග්‍රහ නිමිත්ත හිත්ති පරියන්ත කඩතැන් පැළුණු තැන් සමග සිදුර සමානමය. වඩනු ලබන්නේද නොවැඩෙන්නේය. ප්‍රතිභාග නිමිත්ත ආකාශමණ්ඩලය වැටහෙන්නේය. වඩනු ලබන කල්හි වැඩෙන්නේය. සෙස්ස පඨවි කසිණයෙහි කී ආකාරයයි.

ආකාස කසිණය වඩන ක්‍රමයයි.

දශබලධර සියලු ධර්මයන් දක්නාසුළු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ රූපාවචර වතුෂ්ක පංචක ධ්‍යාන ඉපදවීමට හෙතුවූ දස කසිණද ඒ කසිණ වඩන ක්‍රමයද මෙසේ දක්වා ඉක්බිති ඔවුන් පිළිබඳ ප්‍රකීර්ණක කථාව දක්වනු ලැබේ.

කසිණ පිළිබඳ ප්‍රකීර්ණ කථාව.

කසිණ ඵල.

1 මේ දස කසිණ අතුරෙන් පඨවි කසිණයට සමවැද තෙමේ එකෙක්ව බොහෝදෙන වෙයි යනාදීන් වදාළ පරිදිවීම, අභස හෝ ජලයෙහි හෝ පොළෝ මවා එහි පයින් යාම්, සිටීම්, හිඳීම් ආදිය කිරීම, ස්වල්ප වශයෙන් හෝ අප්‍රමාණ වශයෙන් හෝ උපදවනලද ප්‍රතිභාග නිමිත්තයෙන් මතු දෙවන තුන්වන ජවන විටියෙහි හෝ සතරවන පස්වන ජවන විටියෙහි හෝ අභිභායතන නම් ධ්‍යාන ලැබීම් යන මේ ආදීහු සිද්ධ වෙත්.

2 ආපොකසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් පොළව පළා පැනනැඟීම, පොළව කිමිඳීම, ජල වැසි උපදවීම, ගංගා මුහුදු මැවීම, පෘථිවි පර්වත ප්‍රාසාදාදිය සෙලවීම යමක ප්‍රාතිභායාසයෙහිදී මෙන් ශරීරයෙන් දියදහර නැංවීමය යන මේ ආදිය සිද්ධ කළ හැක.

3 තෙජෝ කසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් දුම් නගින බවය, දිලිහෙන බවය, අගුරු වැසි ඉපදවීම, තමාගේ තෙජසින් අන්‍යයාගේ තෙජස මැඩපවත්වන බවය, කප්‍රපුළුන් හර ඇති දර ආදිය එක්රැස්කොටව තුබූ කල කැමති දේම දවන්නට සමර්ථවීම, දිවැසින් රූ දක්නා පිණිස ආලෝක කිරීම, පිරිනිවන් සමයෙහි තෙජෝ ධාතුයෙන් ශරීරය දවාලීම යනාදියද, අඳුර නැසීමය යන මේ ආදිය සිද්ධ කළ හැක.

4 වායෝ කසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් වාත වේගය වැනි වේගයෙන් ගමන් කිරීමය, කැමති දෙයක් අන් තැනකට යැවීමය, වාත, වැසි, වැනි වැසි උපදවීම යනාදියද මේ ආදිහු සිද්ධ කළ හැක.

5 නිල කසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් නිල් රූප මැවීම, අන්ධකාර කිරීම, යහපත් වර්ණ අයහපත් වර්ණ වශයෙන් උපද වන පටිභාග නිමිත්තයෙන් මතු දෙවන තුන්වන සතරවන පස්වන ජුවන් විටියෙහි ධ්‍යාන ලැබීමයයි කියනලද අභිභායනන ලැබීමය, සුභ විමෝක්ෂයට පැමිණීමය යනාදිහු සිද්ධ කළ හැකිය.

6 පිත කසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් රන් වන් රූ මැවීම, රන් වේවා යි ඉටීම, යහපත් වර්ණයෙන් අයහපත් වර්ණ වශයෙන් නිලකසිණයෙහි කී පරිදි අභිභායනන ලැබීම, සුභ විමෝක්ෂයට පැමිණීම යනාදියද කළ හැක.

7 ලොහිත කසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් රතු රූප මැවීම, රත්වන් වේවායි ඉටීමෙන් රත්වන් කිරීමය, යහපත් අයහපත් වර්ණ වශයෙන් නිලකසිණයෙහි කීපරිදි අභිභායනන ලැබීම, සුභ විමෝක්ෂයට පැමිණීම යනාදිහු සිද්ධ කළ හැක.

8 ඔදාත කසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් සුදුවන් රූ මැවීම, ටීනමිද්ධ දුරු කිරීම, අන්ධකාර නැසීම, දිවැසින් රූ දක්නා පිණිස ආලෝක කිරීම යනාදිය සිද්ධ කළ හැක.

9 ආලෝක කසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් ආලෝකයෙන් බබළන රූප මැවීමය, ටීනමිද්ධය දුරුකිරීම, අන්ධකාර නැසීම, දිවැසින් රූ දක්නා පිණිස ආලෝක කිරීම යනාදිය සිද්ධ කළ හැක.

10 ආකාස කසිණයට සමවැදීම් වශයෙන් මුවහවි තුඩුණු වස්තු ප්‍රකාශ කිරීම, පෘථිවි පර්වතාදිය තුළ අහස් මවා එහි ඉරියව් පැවැත්වීම, හිත්ති ආදියෙන් පිටත නොපැකිළ යාම යනාදිය සිද්ධ කළ හැක.

කසිණ ප්‍රභේද

මේ සියලු දස කසිණයෝම උඩ-යට-සරස-දෙකක් නොවීම-පමණ නොගැණීම යන හේද පසක් ලබන්. එහෙයින්

‘ඇතැම් පුද්ගලයෙක් පඨවි කසිණය, උඩ අහස් තලයට අභිමුඛකොට වඩා රූපාදිය හඳුනයි. (එසේ) යට-සරස-දෙකක් නොවීම-පමණ නොගැනීම යන මෙලෙසින්ද වඩා රූපාදිය හඳුනයි’ යනු විදාරණලදී.

මෙහි “උඩ” යනු ඉහළ අහසට ඉදිරිපත්කොටගෙන ධ්‍යාන වැඩීමය. “යට” යනු පහත බිම ඉදිරිපත්කොට ගෙන ධ්‍යාන වැඩීමය. “සරස” යනු කෙතක ලියැද්දෙන් පිරිසිදුන්නාක් මෙන් හාත්පසින් වෙන් කොට ගෙන, අට දිසාවන් ඉදිරිපත් කර ගෙන කසිණ වැඩීමය. මෙසේ වැඩීමට හේතුව නම් දෙවිලොව බඹලොව ආදියෙහි රූප දිවැසින් දකිනු කැමති පුද්ගලතෙම උඩට ආලෝක කසිණය පතුරුවයි. යට නරකය ආදී තැන්වල රූප දකිනු කැමති පුද්ගලතෙම යට භූමියෙහි ආලෝක කසිණය පතුරුවයි. වටා අනික් සක්වළ ආදියෙහි රූප දිවැසින් දකිනු කැමති පුද්ගලතෙම සරස ආලෝක කසිණය පතුරුවයි. එපරිද්දෙන් “යෝගාවචර තෙම ඒ ඒ ප්‍රයෝජන සලකා උඩ ආදී ඒ ඒ තත්ති කසිණය පතුරුවයි” යනු විදාළහ. “දෙකක් නොවීම” යනු පඨවි කසිණ ආදීන් අතුරෙන් යම්කිසි කසිණයක් වඩන කල, ඒ පටන්ගත් කසිණය හැර අනික් කසිණයක් බවට නොපැමිණීමය. යම්සේ ජලය තුළට චන්තාහට සියලු දිසාවන්හි ජලයම වේද, අනිකක් නොවේද, එමෙන් පඨවි කසිණය වැඩීමට පටන් ගත්තාහට එයම වෙයි. ආපෝ කසිණ ආදී අනිකක් නොවෙයි. අනික් කසිණයකින් මිශ්‍ර නොවෙයි. සෙසු කසිණයන්හිද මෙසේයි. “පමණ නොගැනීම හෙවත් අපමණ” යනු ඒ කසිණය එක් පෙදෙසක නොසිට අපමණ තත්ති පැතිරෙන බව දක්වනු පිණිස කියනලදී. කසිණය වනාහි භාවනා සිතින් අරමුණු කරන්නාහු කුඩාවූ හෝ, මහත්වූ හෝ දෙයක් ඇසිල්ලකින් සියල්ලම මෙනෙහි කරයි. එහි මේ මූලය, මැදය, අගයයි ප්‍රමාණයක් නොගනී

කසිණ භාවනා සමෘද්ධි නොවන්නෝ

යම් සත්ව කෙනෙක් කර්මාවරණයෙන් හෝ ක්ලේශාවරණයෙන් හෝ විපාකාවරණයෙන් හෝ යුක්තද ග්‍රද්ධා නැත්තෝද ඡන්ද නැත්තෝද, භාවණ නැත්තෝද කුසල

ධර්මයන්හි නියාම යයි සම්මතවූ සමායක් භාවයයි සම්මතවූ ආයථි මාර්ගයට පැමිණෙන්නට නුසුදුස්සෝද මෙසේ කියන ලද්දවුන් අතුරෙන් එකකුට වත් එක කසිණයෙක හෝ භාවනාව සමෘද්ධ නොවේ. එහි,

කර්මාවරණයෙන් යුක්තයෝ නම් මව්පියන් මැරීම ආදී පඤ්ච ආනන්තරිය කර්ම අතුරෙන් යම් කර්මයකින් යුක්ත වූවෝයි.

ක්ලේශාවරණයෙන් යුක්තයෝ නම් නියත මිථ්‍යාදෘෂ්ටිකයෝ හා උභතොබ්‍යඤ්ජනක පණ්ඩකයෝය.

විපාකාවරණයෙන් යුක්තයෝ නම් කුසලාකුසල අහෙතුකසන්නිරණ සිත් තුන ය. ද්විහෙතුක මහා විපාක සිත් සතර ය යන මෙයින් එක්තරා සිතකින් අහෙතුකව හෝ දුහෙතුකව පිළිසිදුගත් උභතොබ්‍යඤ්ජනක පණ්ඩකයෝද යන මොහුය.

ශ්‍රද්ධා නැත්තෝ නම් බුද්ධාදීන් කෙරෙහි ශ්‍රද්ධා විරහිත යෝය.

ඡන්ද නැත්තෝ නම් සෝවාන් ආදී මහඵල ලබාගැනීමටද සිවුසස් අවබෝධ කර ගැනීමටද කසිණ වැඩීමටද කැමැත්තක් නැති සත්වයෝයි.

ප්‍රඥා රහිතයෝ නම් ලොකික ලෝකෝත්තර සමායක් දෘෂ්ටි නැත්තෝයි.

මොවුන් අභව්‍ය චක්‍රයේ කසිණයෙහි පමණක් නොවේ. සෙසු කර්මස්ථානයන්හිද අභව්‍ය වෙති. මොවුන් අතුරෙන් එකකුටවත් භාවනා සමෘද්ධ නොවේ.

එබැවින් විපාකාවරණයෙන් විගතවූ හෙවත් ත්‍රිහෙතුක ප්‍රතිසන්ධියෙන් උපන් යෝගාවචර පුද්ගලයා විසින් කර්මාවරණ හා ක්ලේශාවරණ දුරින් දුරු කොට බණ ඇසීම සත් පුරුෂ සේවනයෙන් ශ්‍රද්ධාව හා ඡන්දය හා ප්‍රඥාව හා වඩා කර්මස්ථානයන්හි නැවත නැවත යෙදිය යුතුයි.

සෙසු කසිණ නිර්දේශ නම් පස්වන පරිච්ඡේදයයි.

6 අශූභ කර්මස්ථාන නිර්දේශය

කසිණයන්ට අනතුරුව අශූභ දක්වන ලදී. අශූභ වනාහි 1 උද්ධමාතක, 2 විනිලක, 3 විප්ලබ්ධක, 4 විච්ඡේදක, 5 වික්කායිතක, 6 වික්කිත්තක, 7 හතවික්කිත්තක, 8 ලොහිතක, 9 පුලවක, 10 අට්ඨික යයි දැව්වි වේ.

1 සුළං පිරුණු සමක් මෙන් මරණින් පසු අනුක්‍රමයෙන් නැගුණු ඉදිමීමෙන් යුක්තවූයේ උද්ධමාතය. උද්ධමාතයම උද්ධමාතකය පිළිකුල් හෙයින් කුත්සිතවූ උද්ධමාතය හෝ උද්ධමාතකය. මූල කීයේ ස්වභාවයෙහි ක ප්‍රත්‍යයය. දෙවැනිව කීයේ කුත්සිතාර්ථයෙහි ක ප්‍රත්‍යයයි. මෙයින් ඉදිමී ගිය මළ සිරුරය.

2 විනිල නම් විපරිහින්න වර්ණ ඇත්තේය. හෙවත් සුදු රත් ආදියෙන් මිශ්‍ර වර්ණ ඇත්තේයි. පූර්ව වර්ණයෙන් පෙරළී ගිය වර්ණ ඇත්තේ හෝ විනිලයම ස්වභාවයෙන් හෝ පිළිකුල් බැවින් හෝ නින්දිත බැවින් විනිලකයයි කියයි. මෙයින් උස් මස් ඇති තන්හි රත් පැහැවූ සැරව රැස්ව සිටි තන්හි සුදු පැහැවූ-බොහෝ සෙයින් නිල් පැහැති තන්හි නිල් පට පෙරෙව්වාක් බඳුවූ මළ සිරුරය.

3 බිඳී පැලී ගිය තන්හි වැහෙන සැරව ඇත්තේ විප්ලබ්ධය, විප්ලබ්ධම ස්වභාවයෙන් හෝ පිළිකුල් බැවින් හෝ නින්දිත බැවින් විප්ලබ්ධ හෝ විප්ලබ්ධකය. සැරව වැගිරෙන මළ සිරුරට මේ නම්.

4 දෙකඩ කොට කැපීමෙන් වෙන් කරන ලද්දේ විච්ඡේදය. විච්ඡේදයම ස්වභාවයෙන් හෝ පිළිකුල් බැවින් හෝ නින්දිත බැවින් විච්ඡේදකය. මැදින් කපාලු මළ සිරුරට මේ නම්.

5 ඔබ්බෙන් මොබ්බෙන් බලු කැණහිල් ආදීන් විසින් තන් අයුරින් කඩා කන ලද්දේ වික්කායිතය. වික්කායිතයම ස්වභාවයෙන් හෝ පිළිකුල් බැවින් හෝ නින්දිත බැවින් වික්කායිත හෝ වික්කායිතකය. එබඳු මළ සිරුරට මේ නම්.

6 බලු කැණහිල් ආදීන් විසින් කන ලදුව නොයෙක් ආකාරයෙන් ඒ ඒ තැන විසුරුණේ වික්කිත්තය. ඒ වික්කිත්තයම

ස්චාර්ථයෙන් හෝ පිළිකුල් බැවින් හෝ නින්දිත බැවින් වික්ඛිත්ත හෝ වික්ඛිත්තකය. අත් අත් තැනෙක පා අත් තැනෙක හිස අත් තැනෙකැයි මෙසේ ඒ ඒ තැන විසිරී ගිය මළ සිරුරට මේ නම්

7 අංග ප්‍රත්‍යංගයන්හි කාක පාද සේ සිටින්නට ආයුධයෙන් කොටා පෙරකී සේ ඒ ඒ තැන විසුරුවන ලද්දේ හත වික්ඛිත්තය. ඒ හතවික්ඛිත්තයම ස්චාර්ථයෙන් හෝ පිළිකුල් බැවින් හෝ නින්දිත බැවින් හතවික්ඛිත්ත හෝ හතවික්ඛිත්තකය. එබඳු මළ සිරුරට මේ නම්.

8 ඔබ්බේ මොබ්බේ ලේ වැගිරෙන්නේ ලොහිතකය. වැගිරෙන ලෙහෙ වැකුණු මළ සිරුරට මේ නම්.

9 පුළුව නම් පණුවෝය. පණුවන් වගුරුවන්නේ පුළුවකය. පණු කැළ වැගිරෙන මළ සිරුරට මේ නම්.

10 ඇටම අට්ඨිකය. ස්චාර්ථයෙන් හෝ පිළිකුල් බැවින් හෝ නින්දිත බැවින් ඇට හෝ අට්ඨිකය. ඇටසැකිල්ලටද එක ඇටයකටද මේ නම්.

අමුසොහොන් ආදියෙහි දැමූ මේ උද්ධුමාතකාදීන් අරමුණු කොට උපදනා පටිභාග උග්ගත නිමිත්තයටද ඒ නිමිති නිමිති කොට උපදනා ධ්‍යානයටද මේ උද්ධුමාතකාදී නාමම යෙදෙන බව දත යුතුයි.

උද්ධුමාතක අසුභය වඩන ආකාර

උද්ධුමාතක ශරීරයෙහි ද්විවිධවූ උද්ධුමාතක නිමිති උපදවා උද්ධුමාතක නම් ධ්‍යානය වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් පටවී කසිණයෙහි ආවායථියන් කරා එළඹ කර්මස්ථානය උගත යුතුයි. කර්මස්ථාන දෙන ආවායථියන් විසින්ද ඒ යෝගාවචර මහණහට අසුභ නිමිත්ත සදහා යා යුතු සැටිද, මළකුණ හත්පස නිමිති සැලකිය යුතු සැටිද, එකොළොස් ආකාරයෙන් නිමිති ගතයුතු සැටිද, යන එන මඟ සැලකිය යුතු සැටිදැයි මෙසේ අර්පණාවශාන කොට ඇති සියල්ල කියා දිය යුතුයි. යෝගාවචර මහණ විසින්ද සියල්ල මනාව ඉගෙන ගමට ඉතා නුදුරු නොලං බව ආදී ගුණයන් ගෙන් යුත් පෙර කී ආකාර සේනාසනයක් කරා එළඹ උද්ධු මාතක නිමිත්තයක්

සොයමින් විසිය යුතුය. එසේ වසන්නා විසින්ද අසවල් ගම් දොර හෝ වනදොර හෝ මඟ හෝ පර්වත පාදයෙහි හෝ රුක් මුල හෝ සොහොනෙහි හෝ උද්ධුමානක ශරීරයක් ඇතැයි කියන්නවුන්ගේ බස් අසා පිරුණු නදී ආදියට නොතොටින් බස්නාකු සේ ලඟි ලඟියේ නොයා යුතුයි. කුමක් හෙයින්ද? මළ මිනියට වණ්ඩ මෘගයෝ හෝ අමනුෂ්‍යයෝ හෝ අරක් ගෙන සිටිති. එයින් ඔහුගේ ජීවිත විනාශය හෝ වන්නේය. තවද ගමන් මඟ ගම් දොරින් නහන තොටින් හෝ කුඹුර අද්දරින් හෝ වුණි නම් හැල් ගෙවිලිය ආදී විසභාග රූප හමුවෙත්ද? ඇතැම්විට ඒ සිරුරුම හෝ විසභාග වන්නේය. පුරුෂයාහට ස්ත්‍රී ශරීරයද ස්ත්‍රීහට පුරුෂ ශරීරයද විසභාගය. එය අළුත මළ එකක් නම් ශුභ වශයෙන් වැටහී යාමෙන් බඹසරට අනතුරු හෝ වන්නේය. 'මා වැන්නකුට මෙය බැරි නොවේය' යි ඉදින් තමා සැලකේ නම් එවැන්නක් විසින් විසභාගාරම්මණය කරාද යායුතුයි. එසේ යන්නා විසින් සංඝස්ථවීරයන්ට හෝ අන්‍ය ප්‍රසිද්ධ භික්ෂුවකට හෝ දන්වා යා යුතුයි. කුමක් හෙයින්ද? සොහොනෙහි අමනුෂ්‍යයන්ගේ හෝ සිංහ ව්‍යාඝ්‍යාදීන්ගේ රූප ශබ්දාදී අනිෂ්ටාරම්මණයකින් පීඩිතවූ ඒ යෝගී භික්ෂුහුගේ අඟ පසඟ හෝ වෙවුලා නම් කෑ අහර හෝ නැගී ඒ නම් අන්‍ය ආබාධයෙක් හෝ වේ නම් ඒ සංඝස්ථවීර හෝ අන්‍ය ප්‍රසිද්ධ භික්ෂු හෝ ඔහු සතු විහාරයෙහි සිවුරු රැක ගනිති. සාමණේරයන් හෝ යවා පිළියම් කරවති. තවද සොහොන් භූමිය නම් නිසැක තැනෙකැයි සිතා සොරකම් කළාවුද නොකළාවුද සොරු එහි රැස් වෙති. මිනිසුන් විසින් ලුහුබඳනා ලද සොරු භික්ෂු ළඟ බඩු දමා පළා යෙති. මිනිස්සු බඩු සහිත සොරා දුටුමහයි ඔහු අල්ලාගෙන පෙළා ලති. එබන්දෙක් විණි නම් ඒ තෙරහු "මේ භික්ෂුහට පීඩා නොකරවු, මේ අපට දන්වා මෙබඳු වැඩක් සඳහා එහි ගියේය" යි කියා මිනිසුන්ට දන්වා සැනසුම් ලබා දෙති. දන්වා යාමෙහි මේ අනුසස්සය, එබැවින් යට දැක්වුණු සේ භික්ෂු නමකට දන්වා අසුන නිමිත්තක් දැකීමෙහි අභිලාෂ ඇත්තා විසින් අභිෂෙක ශාලාවට යන ක්ෂත්‍රියකු සේ යාග ශාලාවට යන යාගස්ථාමියෙකු සේ නිධානයක් තිබූ ස්ථානයකට යන

දුගියකුසේ ප්‍රීති සොම්නස් උපදවා අටුවාහි දැක්වුණු සැටියෙන් යා යුතුයි.

"උද්ධමානක අසුභ නිමිත්ත උගන්නා යෝගාවචර මහණතෙම නොමුළාව එළඹ සිටි සිහියෙන් යුක්තව සංවරවූ ඉන්ද්‍රියයෙන් යුක්තව බැහැර නොයැවූ සිතින් යුක්තව ගිය ආ මග සලකමින් හුදකලාව යන්නේය. ඒ උද්ධමානක නිමිත්ත තිබුණු පෙදෙසෙහි පිහිටි ගල හෝ තුඹස හෝ රූක හෝ පඳුර හෝ වැල හෝ වෙයිද එයත් මළ සිරුරු නිමිත්ත සමගම නිමිත්තක් කර ගන්නේය. එසේ කොට ඒ මළ සිරුර ස්වභාව වශයෙන් සිතා බලයි. කෙසේද වර්ණ ලිංග සටහන් දිසා, අවකාස, පිරිසිදීම, සන්ධි, විවර, පහත් තැන, උස්තැන යන ආකාරයෙනි. මනාකොට නිමිත්ත ඉගෙන මනාකොට පරීක්ෂාකර මනාකොට නිශ්චය කරගෙන තනිව නොමුළාව එළඹ සිටි සිහියෙන් සංවරවූ ඉන්ද්‍රියයෙන් බැහැර නොවූ සිතින් ආ ගිය මග සලකමින් හුදකලාව යන්නේය. සක්මන් කරන්නේද ඒ අසුභ නිමිත්ත සිතමින්ම සක්මන් කරන්නේය. හිඳින්නේද ඒ සිතමින්ම හිඳින්නේය.

ඒ උද්ධමානක අසුභ නිමිත්ත අවට ඇති, ගල් ආදී නිමිති, සලකුණු කරගැනීමේ ප්‍රයෝජනය කවරේද? 'උග්ගහ නිමිත්ත' එළඹ සිටි කල උපදනා මුළා බව දුරුකිරීමටය. වර්ණාදී එකොළොස් අයුරකින් නිමිති ගැනීමේ ප්‍රයෝජනය කවරේද? අසුභ අරමුණෙහි සිත යොදවා බැඳතැබීම පිණිසය, යන එන මග මතකතබාගැනීමේ ප්‍රයෝජනය කවරේද? කමටහන් වීටියට මනාව පැමිණීම පිණිසය. මෙසේ යෝගාවචර මහණතෙම අසුභ නිමිති දැකීමෙහි ආනිසංශ දක්නා සුළුව, ඒ කමටහන රත්නය යන සංඥාව උපදවා ගොරව එලවා අරමුණෙහි සතුටු-සොම්නස් ඇතිව 'මේ පිළිවෙතින්' ඒකාන්තයෙන් ජරා මරණයෙන් මිදෙන්නෙමි' යි සලකා, එම අරමුණෙහි සිත එලවා බඳී, ඉක්බිති ඒ යෝගාවචර මහණ තෙම කෙලෙසුන්ගෙන් හා අකුසලයන්ගෙන් තොරව විතක්ක-විචාර සහිතවූ, විචේකයෙන් හටගත් පීතිය හා සැප ඇති ප්‍රථමධ්‍යානය උපදවා වාසය කරයි. එයින් ඒ යෝගාවචර මහණහට 'රූපාවචර ප්‍රථමධ්‍යානයද, දිව්‍ය ආයථි විහාරයද, භාවනාමය පුණ්‍යක්‍රියා වස්තුවද ලැබෙයි.'

අටුවාවෙහි මෙසේ අසුභ නිමිත්ත ඉගෙනීම ආයථි මාර්ගයට ආසන්න කාරණය' යි දැක්වීද, එහෙයින් යම් යෝගාවචරයෙක් ශරීරයෙහි ස්වභාව සැලකීමෙන් සංවේගය උපදවා නොදැමුනු සිත දමනය කිරීම පිණිස අසුභ නිමිති දැකීමට සොහොනට යේ නම් තමා වසන විහාරයෙහි ගෙඩිය ගසා හික්මුණ රැස්කරවා කරුණ කියා සොහොනට යා යුතුයි. කමටහන් වැඩීම පිණිසම යන්නෙකු නම් එසේ නොකොට අතිකෙක් නොමැතිව තනිව, කලින් පුරුදු කළ සියලු කැනට යෝග්‍ය බුද්ධානුස්සති ආදී භාවනාවක් ඇත්නම් එය අත් නොහැර මෙනෙහි කරමින් සොහොනෙහි බලු ආදී සතුන්ගේ උවදුරු වළක්වාගැනීමට සැරයටියක් හෝ, සිවුරියක් පමණ දිග ලියක් හෝ ගෙන, ඇස් ආදී සඳුරන් නොයෙක් අරමුණු වල පැවැත්ත නොදී යා යුතුයි. මෙසේ විහාරයෙන් නික්ම යන්නහු විසින් තමා වසන විහාරයෙහි අසවල් දිසාවේ දොරටුවෙන් නික්මුනෙමි'යි දොරටුවද, යම් මඟකින් යන්නේ නම් ඒ මග නැගෙනහිර ආදී අසවල් දිසාවට යන මගයයිද, ඒ මගින් යන විට මේ හරියේදී වමට හැරුණේය. මේ හරියේදී දකුණට හැරුණේයයිද, මේ හරියේ ගලක්-තුඹසක්-ගසක්-පැලයක්-වැලක් ඇතැයිද මතක තබාගත යුතුයි. අසුභ නිමිත්ත ළංචන විට එහි දුගඳ නාසයට වැදී මොළය නරක්විය හැක. වමනය හෝ පිටවනට පුළුවන. කලකිරීමක් ඇතිවනටත් හැකිය. එහෙයින් උඩු සුළං බලා යන මග හැර, යටිසුළං බලා යන මගින් යා යුතුයි. ඉදින් යටිසුළං පැත්තට යන මග කඳු-පල්ලන්-ගල්-වැටකටු කැලෑ-දිය-මඩවගුරු ආදියකින් ඇහිරී නොයාහැකි නම්, සිවුරු කොණකින් නාසය වසාගෙන උඩුසුළං මාර්ගයෙන්ම යා යුතුයි.

මෙසේ ගමන්වන ඉගෙන සොහොනට ගිය යෝගාවචර තෙම ගිය කෙනෙහිම මළසිරුර නොබලා, යම් දිශාවකින් සිටියහුට අරමුණක් ප්‍රකට නොවේද, සිතත් භාවනාවට යෝග්‍ය නොවේද ඒ දිශාව හැර යම් දිශාවකින් සිටියහුට අරමුණක් ප්‍රකටව වැටහී සිතත් භාවනාවට යෝග්‍ය වේනම් ඒ දිශාවෙන් සිටිය යුතු. කුණපය ඇති දිශාවෙන් සුළං හමන කල ඒ පැත්තට

මුහුණ ලා සිටියහොත්, කුණු ගඳ ගසා සිත අරමුණෙහි නොපවතී. සුළං හමන පැත්තට පිටුපා සිටිය හොත් කුණපයට අරක්ගත් යක්, බු, පිසස් ආදී අමනුෂ්‍යයෝ වෙන්නම් කිපී අනතුරු කළහැක. එහෙයින් කෙලින්ම පිටුපා නොසිට, එයින් මදක් ඉවත්වී ඉතා දුරව සිටිනා කල අරමුණ හරිහැටි නොවැටහේද, ඉතා ළංවූ කල මිනිස් කුණපය බිය එලවන බැවින් බිය උපදවාද, පයට හෝ හිසට ළංව සිටිය හට කුණපස සමච නොපෙනේද, එහෙයින් ඉතා නොදුරව, නොළංව, කුණපය එකවර දැකීමට පහසු ලෙස මැදහරියෙන් සිටිය යුතු. මෙසේ සිටියහු විසින් ඒ පෙදෙසෙහි යම් ගහක් හෝ ගලක් හෝ වැලක් හෝ තුඹසක් හෝ ඇත්නම් එයද අසුභ අරමුණට නිමිති වශයෙන් හෙවත් සලකුණ වශයෙන් සලකා ගත යුතුය.

නිමිති සලකන ආකාර

නිමිත්ත අවට ඇස් හමුයේ ගලෙක් ඇත්නම් මේ ගල උසය කියා හෝ කුඩාය කියා හෝ මහත්ය කියා හෝ තඹ පැහැය කියා හෝ කළු පැහැය කියා හෝ සුදු පැහැය කියා හෝ දිගය කියා හෝ වටය කියා හෝ නියම සලකුණු කර ගත යුතුයි එසේ නියම සලකුණු ගෙන 'මේ ගල මෙතැනය, අසුභ නිමිත්ත මෙතැනය. මේ අසුභ නිමිත්තය මේ ගලයයි සැලකිය යුතුයි තුඹසෙක් නම් එයද උසය කියා හෝ මිටිය කියා හෝ කුඩාය කියා හෝ මහත්ය කියා හෝ තඹ පැහැය කියා හෝ කළු පැහැය කියා හෝ දිගය කියා හෝ වටය කියා හෝ සලකුණු කරගත යුතුයි. එසේ සලකුණු කොට ගෙන තුඹස මෙතැනය, අසුභ නිමිත්ත මෙතැනය, මේ තුඹසය, මේ අසුභ නිමිත්තයයි සැලකිය යුතුයි. රුකෙක් නම් එයද ඇසතුයෙක කියා හෝ නුගයෙක කියා හෝ කලසුයෙක කියා හෝ දිවුළුවෙක කියා හෝ උස, මිටි, කුඩා, මහත්, කළු, සුදු කියා හෝ සලකුණු කරගත යුතුයි එසේ සලකුණු කොට මේ ගස මෙතැනය, අසුභ නිමිත්ත මෙතැනය, මේ ගසය, මේ අසුභ නිමිත්තයයි සැලකිය යුතුයි ඉදින් ගසෙක් නම් එයද හිඳිය කියා හෝ කරඹය කියා හෝ කණේරුය කියා හෝ කටුකරඬුය කියා හෝ උස, මිටි, කුඩා, මහත් කියා හෝ දැනගත යුතුය. එසේ දැනගෙන මේ ගස

මෙතැනදී, මේ අසුභ නිමිත්ත මෙතැනදී, මේ ගසය, මේ අසුභ නිමිත්ත යයි සැලකිය යුතුය. ඉදින් වැලෙක් නම් එයද ලබු කියා හෝ කොමඩු කියා හෝ පෝටා කියා හෝ කළු වැල් කියා හෝ රසකිඳු කියා හෝ ව්‍යවස්ථා කර ගත යුතුය. එසේ දැනගෙන මේ වැල මෙතැනදී, අසුභ නිමිත්ත මෙතැනදී, මේ අසුභ නිමිත්තය මේ වැලයයි සැලකිය යුතුය. 'සනිමිත්ත කරන්නේය, සාරම්මණ කරන්නේය' යනුද මෙහිම ඇතුළති නැවත නැවත විනිශ්චය කිරීම සනිමිත්ත කිරීමය. මේ ගලය මේ අසුභ නිමිත්තය. මේ අසුභ නිමිත්තය මේ ගලයයි දෙක දෙක එක් කොට නියමකිරීම සාරම්මණ කිරීමය. 'මෙසේ සනිමිත්ත කොට සාරම්මණ කොට සභාග හෙයින් සලකුණු කරන්නේය' යි කී බැවින් එහි සභාග භාවය, අනන්‍යසාධාරණභාවය ඒ නිමිත්ත පිළිබඳ උද්ධමානභාවය මෙතෙහි කටයුතුය. ('වනිතං' යනු උද්ධමානකය යන අර්ථය. ස්වභාව යනු පිළිකුල් බැවින් රසයයි කියනු ලැබේ.)

ඉක්බිති වර්ණ, ලිංග, සටහන්, දිශා, අවකාශ, පිරිසිද්දීම යන සයාකාරයෙන් නිමිත්ත ග්‍රහණය කළ යුතුය.

ෂට්ථිධි නිමිත්ත ග්‍රහණ විධි

ඉදිමුණු මළ සිරුරෙහි නිමිත්ත ගැණීම පිණිස සොහොනට ගිය ඒ යෝගී මහණ විසින් වර්ණ වශයෙන් සිතාගන්නා කල මේ ශරීරය සුදු පාට ඇත්තෙකුගේය, කළුපාට ඇත්තෙකුගේය මගුරන්ගේ වැනි පැහැ ඇත්තෙකුගේ යයි වර්ණ වශයෙන් නියමකර ගත යුතුය.

ලිංග වශයෙන් සිතාගන්නා කල ස්ත්‍රීලිංග පුරුෂ ලිංග වශයෙන් නොගෙන ළමා වයසෙහි හෝ තරුණ වයසෙහි හෝ මහලු වයසෙහි හෝ සිටියකුගේයයි නියම කර ගත යුතුය.

සටහන් වශයෙන් සිතාගන්නා කල උද්ධමානක සටහන් වශයෙන්ම මේ මෙහි හිස් සටහන, මේ බෙල්ලේ සටහන, මේ අත් සටහන, මේ බඩේ සටහන, මේ කෙණ්ඩා සටහන, මේ පා සටහනයයි නියම කර ගත යුතුය.

දිශා වශයෙන් සිතාගන්නා කල මේ ශරීරයෙහි දිශා දෙකෙක. නැබිත් යට යට දිශාවය. නැබිත් උඩ උඩු දිශායයි

නියම කළ යුතුයි. නොහොත් මම මේ දිශායෙහිය, අසුභ නිමිත්ත මේ දිශාවෙහියයි නියම කර ගත යුතුයි.

අවකාශ වශයෙන් සිතාගන්නා කල මේ අවකාශයෙහි අන්ද, මේ අවකාශයෙහි පාද, මේ අවකාශයෙහි මැදුම් කයද, පිහිටියේයයි කියා හෝ මම මේ අවකාශයෙහිය, අසුභ නිමිත්ත මේ අවකාශයෙහි යයි නියම කර ගත යුතුයි.

පරිච්ඡේද වශයෙන් සිතාගන්නා කල මේ සිරුර යට පතුලින්ද උඩ කෙසගින්ද සරස සිවියෙන්ද වෙන්කරනලද්දේ ඒ වෙන්කරන ලද තන්හි දේතිස් කුණපයෙන් පිරුණෙයයි කියා නියම කරගත යුතුයි. යම් පමණ සිරුරු පෙදෙසක් උද්ධමාන වශයෙන් නුවණින් පිරිසිදු ගනීද එපමණක්ම මේ මෙබඳු උද්ධමනකයෙකැයි හෝ පරිච්ඡේද කළ යුතුයි.

පිරිමිහට ස්ත්‍රී ශරීරයද ස්ත්‍රීහට පිරිමි ශරීරයද නොවටී. විසභාගයෙහි අසුභාරම්මණය නොවැටහෙන බැවිනි. එයින් කීමෙක් වේද? කෙලෙස් ඉපදවීමට කාරණාවේ. ඉදිමී ගිය හෝ කුණුව ගිය ස්ත්‍රීද පිරිමින්ගේ සිත පොළඹවා ගෙන සිටින්නී යයි මැදුම්සඟි අටුවායෙහි දක්වා ඇත. එබැවින් සභාග සිරුරෙහිම සවැදැරුම් නිමිති ගත යුතුයි.

පෙර බුදුවරයන් වෙත කමටහන් පුරුදු කළ සොහොන් වල වසන ධුතාංග පරිහරණ කළ මහාභූත පිරිමැදි-සංස්කාර පරිග්‍රහ කළ නාම රූපයන් පිළිබඳ හටගැනීම දන්නා සත්ව පුද්ගල යන හැගීම නැති කළ පටිපඤ්ඤාණදස්සන විසුද්ධිය තෙක් විදසුන් වැඩු මහණදම් පිරු මේරු නුවණ ඇති පිළිවෙතින් රාගාදී කෙලෙස් තුනී කළ පින් ඇති යෝගාවචරයාට බැලූ බැලූ තන්හි ප්‍රතිභාග නිමිත්ත වැටහෙන්නේය. ඉදින් එසේත් නොවැටහේ නම් යට දැක්වුණු සයාකාරයෙන් නිමිති ගන්නා කල වැටහෙන්නේය. එසේත් නොවැටහේ නම් සන්ධි වශයෙන් සිදුරු වශයෙන් වල වශයෙන් ගොඩ වශයෙන් අවට වශයෙන් යන පස් ආකාරයෙන් නිමිත්ත ග්‍රහණය කළ යුතුයි.

පංචවිධ නිමිත්ත ග්‍රහණ විධි

සන්ධි වශයෙන් නිමිත්ත ග්‍රහණය නම් එක්සිය අසූවක් සන්ධි වශයෙන් නිමිති ගැන්මය. ඉදිමී ගිය ශරීරයෙහි එතෙක්

සන්ධි වශයෙන් කෙලෙස් නිමිත්ත ග්‍රහණය කරන්නේද? ඉදිමුණු ශරීරයෙහි බොහෝසේ සන්ධි නොපෙනීයයි. එබැවින් උරහිස සන්ධි, වැලමිට සන්ධි, දනිස්කටුව සන්ධි යන දකුණත සන්ධි තුනයි. එසේම වමත සන්ධි තුනයි. කටි සන්ධි, දණ සන්ධි, බොලට සන්ධි යන දකුණු පා සන්ධි තුනයි. එසේම වම් පා සන්ධි වශයෙන් නියම කළ යුතුයි.

සිදුරු වශයෙන්වූ තන්හි සිදුරු නම් දකුණත හා දකුණැල අතරය, වමත හා වම් ඇල අතරය, දෙපා අතරය, බඩ හා පෙකණි අතර හෝ උදර අතරය, කන් සිදුරුයි මෙසේ සිදුරු වශයෙන් නියම කටයුතුයි. ඇස් පියවි දැල්වී තුබූ බව හෝ මුව පියවි-හැර තුබූ බව හෝ නියම කර ගත යුතුයි.

පහන් තැන් වශයෙන්වූ තන්හි ශරීරයෙහි වළ තැන්-ඇස් වල හෝ ඇතුළු මුව හෝ උගුරු තුළ වළය හෝ නියම කට යුතුයි. නොහොත් මම වළ තන්හි ශරීරය ගොඩනගන්නී යයි නියම කට යුතුයි.

උස් තැන් වශයෙන්වූ තන්හි ශරීරයෙහි උස් තැන්-දණ හෝ ළය හෝ නළල හෝ නියම කට යුතුයි. නොහොත් මම ගොඩ, ශරීරය මිටි තැනැයයි නියම කට යුතුයි.

භාත්පස වශයෙන්වූ තන්හි සිරුර මුළුල්ල භාත්පසින් නියම කට යුතුයි. මුළු සිරුරෙහි නුවණ මෙහෙයා බලා වැටහෙන තැන උද්ධමාතකයයි සිත පිහිටවිය යුතුයි. ඉදින් එසේත් නිමිත්ත නොවැටහේ නම් උදරය අවසන් කොට ඇති මළ සිරුරේ ඉහළ කොටස අධිකව ඉදිමෙන බැවින් එහි 'උද්ධමාතකය උද්ධමාතකය'යි සිත පිහිටවිය යුතුයි.

දැන් ඒ යෝගාවචර මහණ නිමිත්ත මනා කොට ගණී යන්න විස්තරවේ.

ඒ යෝගාවචර මහණ විසින් ඒ ශරීරයෙහි වර්ණාදී වශයෙන් හා සන්ධි සිදුරු වශයෙන් හා යට කීසේ උද්ධමාතක නිමිති ගැනීම වශයෙන් මනාව නිමිති ගත යුතුයි. මනාව සිහි එළවා ආවර්ජනය කළ යුතුයි. එසේ කිරීමෙන් මනාව සිහි කළ යුතුයි. නියම කළයුතු ශරීරයට නුදුරුව නොළොව සිට ගෙන හෝ හිඳ ගෙන ඇස් දල්වා බලා ගෙන නිමිති ගත යුතුයි. උද්ධමාතක

අසුභය, උද්ධමානක අසුභයයි සිය දහස් වරද ඇස් දල්වා බැලිය යුතුයි. ඇස පියා ලා ආවර්ජනය කළ යුතුයි. මෙසේ නැවත නැවත බලත්ම ආවර්ජනය කරත්ම උග්ගහ නිමිත්ත (සිහි නැති නොවන පරිද්දෙන් එළඹ සිටී.) උග්ගහිත වෙයි. එසේ වන්නේ කවර විටෙකද? ඇස දල්වා බලනවිටද ඇස පියා සිතන එකසේ ආපාත ගතවේනම් එවිට යුග්ගහිත වූයේ වෙයි. මෙසේ සුග්ගහිත-සුපධාරිත-සුවචත්ථිත කොට එහිදීම භාවනාවශානයට යා නොහැකි නම්, එන කලට කියේ හුදකලාව ඒ නිමිත්තම මෙනෙහි කරමින් මතාව සිහි එළවා සංවර ඉන්ද්‍රිය ඇතිව බැහැර නොයැවූ සිත් ඇතිව ස්වකීය සේනාසනයටම ආ යුතුයි.

සොහොනින් නික්ම එන්නහු විසින්ද එන මග නියම කළ යුතුයි. එන මග මේ නැගෙනහිරට අභිමුඛය, මේ බටහිරට අභිමුඛය, මේ උතුරට අභිමුඛය, මේ දකුණට අභිමුඛය. මේ අනුදිගට අභිමුඛය. මෙතැනදී වමින් යෙයි, මෙතැනින් දකුණින් යෙයි, මෙතැන ගලය, මෙතැන තුගිසය, මෙතැන රුකය, මෙතැන ගසය, මෙතැන වැලයයි නියම කරමින් අවුත් සක්මනට නැග සක්මන් කරන විටද තද්භාගික සක්මනකටම නැංග යුතුයි එයින් කියේ අසුභ නිමිත්තයට අභිමුඛ භූමි ප්‍රදේශයකම සක්මන් කළ යුතු බවයි. හිඳගන්නා විටද තද්භාගික කොටම ආසනය පණවා ගත යුතුයි. ඉදින් ඒ දිග හෙබක් හෝ ප්‍රපාතයක් හෝ රුකක් හෝ වැටක් හෝ මඩක් හෝ ඇති හෙයින් ඒ දිශාව ඉදිරියෙහිවූ භූමි ප්‍රදේශයක සක්මන් කළ නොහැකි නම් අවකාශ නැති බැවින් ආසනය හෝ පණවා ගත නොහැකි නම් ඒ දිග නොබලමින් වුවද අවකාශනුරූප තැනෙක සක්මන් කළයුතුයි. හිඳ ගත යුතුයි. එහෙත් සිත නම් ඒ දිශාවටම අභිමුඛ කර ලිය යුතුයි.

භාත්පස නිමිති සලකුණු කරගැනීම කවර අර්ථයක් කවර ආනිසංසයක් පිණිසද? අසම්මොහය පිණිසය”

සන්ධ්‍යාකාලාදී අවේලාවෙක උද්ධමානක නිමිත්ත ඇති තැනට ගොස් භාත්පස නිමිති සලකුණු කොට ගෙන නිමිති ගන්නා සඳහා ඇස් දල්වා බලන්නෙකුට ඒ මළ සිරුර නැඟී සිටියාක් මෙන්ද මැඩගෙන එන්නාක් මෙන්ද පසුපස්සේ ලුහුබැඳ

එන්නාක් මෙන්ද වැටහේ නම් ඒ යෝගාවචර මහණ තෙම වේනාලයක් බදු බියකරුවු ඒ අරමුණු දැක සිත වික්ෂිප්තව උමතු වකු සේ වෙයි. බියට තැතිගැන්මට ලොමුදැහැ ගැන්මට පැමිණෙයි. පාළියෙහි දැක්වුණු අටතිස් අරමුණු අතුරෙන් මේසා බියකරු අරමුණෙක් නම් නැති. ඤාන විබ්භන්තක වන්නේ මේ අරමුණේදීය. මේ ඒසා බියකරුය. ඤානවිබ්භන්තක නම් සීලයෙන් මන්ත්‍රයෙන් පිරිහුණුවකු සේ ධ්‍යානයෙන් පිරිහුණුවෙක එහෙයින් ඒ යෝගාවචර මහණ තෙම සිත දැඩි කොට ගෙන මනා සිහිය එළවා ගෙන 'මළ සිරුර නැගිට ලුහුබැඳීමෙක්' නම් නොවන්නෙකි. ඒ ළඟ තුබුණු ගල හෝ වැල හෝ එත් නම් ඒ සිරුරද එන්නේවේ. ගල හෝ වැල හෝ නො ඒ නම් මළ සිරුරද එසේම නො එන්නේමය. මේ තොපට වැටහෙන ආකාරයෙකි. භාවනා සංඥායෙන් සිදුවුවෙකි. තොපට කර්මස්ථානය වැටහුණේ අදය. මහණ බිය නොවන්නැයි තෙමේ තමහට අවවාදකොට මාගේ පරිශ්‍රමය සඵලවියයි ප්‍රීති උපදවා ඒ නිමිත්තෙහි සිත මෙහෙයිය යුතුයි. එවිට විශෙෂයට පැමිණෙන්නේය. 'භාත්පස නිමිති සලකුණු කොට ගැන්ම අසම්මොහය පිණිසය'යි කියේ මේ නිසාය.

"එකොළොස් ආකාරයෙන් නිමිති ගන්නේ අසුභාරම්මණයෙහි සිත එළවා බඳින්නේය." ඒ යෝගී මහණහට ඇස දල්වා බැලීමෙන් උද්ග්‍රහ නිමිත්ත උපදනේය. උද්ග්‍රහ නිමිත්තෙහි සිත හසුරුවන්නාහට ප්‍රතිභාග නිමිත්ත උපදනේය. එහි සිත හසුරුවන්නේ අර්පණාවට පැමිණේ. අර්පණායෙහි සිට විදසුන් වඩා රහත් වන්නේය. 'එකොළොස් ආකාරයෙන් නිමිති ගැන්ම අසුභාරම්මණයෙහි සිත එළවා බැඳීම පිණිසය'යි කියේ එහෙයිනි.

"ගිය මාර්ගය ආ මාර්ගය ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂා කිරීම විචි ප්‍රතිපාදනය පිණිසය' ගිය ආ මග ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂා කිරීම කර්මස්ථාන විචිය මනාව ප්‍රතිපදානය කිරීම අර්ථකොට ඇත්තේය. එහි විස්තරය මෙසේ දත යුතුයි.

කර්මස්ථානය ගෙන එන මේ හික්ෂු අතින් යමෙක් අතර මගදී 'ස්වාමීනි, අද කවරදාදැ'යි දවස් විවාළ හොත් අන්‍ය

ප්‍රශ්නයක් හෝ විවාද හොත් පිළිසඳර හෝ කථා කල හොත් 'මම කර්මස්ථාන වඩන්නෙක්මි'යි කුෂ්ණිමිභූතව නොආ යුතුය. දවස කිය යුතුය, ප්‍රශ්නය විසඳිය යුතුය, නොදනි නම් නොදනිමියි' කිය යුතුය. දැනමි පිළිසඳර කළ යුතුය. එසේ කරන කල්හි ලැබෙත් තරුණ නිමිත්ත නැසී යා හැකිය. ඒ නැසී යතද විවාද කල දවස කිය යුතුය. ප්‍රශ්නය විසඳන්නට නො දන්නේ නම් නොදන්නා බව කිය යුතුය. දනිත් නම් කොටින් හෝ කිය යුතුය පිළිසඳරද කළ යුතුය. තවද ආගන්තුක හික්ෂුන් දැක ආගන්තුක පිළිසඳර කළ යුතුය. සෙසු සැමලු-බෝමලු-පොහෝගේ-බොජුන්හල්-ජන්තාසර-ආවායඕ-උපාධ්‍යාය-ආගන්තුක-ගමික යන සියලු කදුවන්ද පිරිය යුතුය. ඒ වත් පුරන කල්හිද තරුණ නිමිත්ත නැතිව යන්නේය. නැවත ගොස් නිමිත්ත ගන්නෙමියි යායැටි වුවද අමනුෂ්‍යයන්ගෙන් හෝ වණ්ඩ මාගයන්ගෙන් හෝ යුක්ත බැවින් සොහොනට යන්නට පවා නොහැකි වෙයි. නිමිත්ත හෝ නැතිව යෙයි. උද්ධමාතක නිමිත්ත දවසක් දෙකක් තිබි විනිලකාදී බවට හැරෙන්නේය. කර්මස්ථාන අතුරෙන් මේසා දුකසේ ලැබිය යුතු කර්මස්ථානයෙක් නැත. එබැවින් නිමිත්ත නැතිව ගිය කල්හි ඒ යෝගී රාත්‍රිස්ථානයෙහි හෝ දිවාස්ථානයෙහි හෝ හිදගෙන 'මම මේ දොරින් නික්ම අසුවල් දිගට අභිමුඛව මගට පැමිණ අසුවල් තැනදී වමට හැරුණෙමි අසුවල් තැනදී දකුණට හැරුණෙමි, ඒ මග අසුවල් තැන ගලය, අසුවල් තැන තුඹසය, රූකය, ගසය, වැලය, මම ඒ මඟින් ගොස් අසුවල් තැනදී අසුභය දිටිමි. එහිදී අසුවල් දිගට අභිමුඛව සිට මේ මේ ආකාරයෙන් භාත්පස නිමිති සලකා මෙසේ අසුභ නිමිත්ත උගෙන අසුවල් දිග සොහොනින් නික්ම මෙබඳු මාර්ගයෙන් මේ මේ දේ කරමින් අවුත් මෙහි උන්නෙමි'යි පලඟ බැඳ උන් තැන දක්වා ගිය ආ මග ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කළ යුතුය. එසේ කරන කල්හි ඒ නිමිත්ත ප්‍රකට වන්නේය. ඉදිරියෙහි තිබෙන්නාසේ වැටහෙන්නේය, කර්මස්ථානය පෙරසේම විටියට බැස ගන්නේය. 'ගිය ආ මග ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කිරීම විචිත්‍රතිපාදනය පිණිසය'යි කියේ එහෙයිනි

"ආනිසංග දැක්වමින් රත්තසංඥාව ගෞරව උපදවා ප්‍රිය කෙරෙමින් ඒ අරමුණෙහි සිත බැඳ තබන්නේය."

"උද්ධමාතක අසුභයෙහි සිත මෙහෙයා ධ්‍යාන උපදවා ධ්‍යානපදස්ථාන විදසුන් වඩා ඒකාන්තයෙන් මේ ප්‍රතිපත්තියෙන් ජරා මරණයෙන් මිදී ගන්නෙමි"යි මෙසේ ආනිසංග දැක්ක යුතුය.

දුප්පත් මිනිහෙකුට වටිනා මැණිකක් ලැබුන කල "ම විසින් දුර්ලභයෙක් ලබන ලදැ"යි එහි රත්ත සංඥාව ගෞරව උපදවා මහත් ප්‍රේමයෙන් එය රැක ගන්නේය. 'මවිසින්ද මේ ලබා ගන්නා ලද්දේ දුර්ලභ කර්මස්ථානයෙකි. දුගියාට මහඟු මිණි රුවණ බඳුය. වතු ධාතු කම්මට්ඨානිකයා තමා පිළිබඳවුම සතර මහා භූත අරමුණු කරන්නේය. ආණාපාණ කම්මට්ඨානිකයා තමාගේම නාසිකා වාතය අරමුණු කරන්නේය. කසිණ කම්මට්ඨානිකයා කසිණමණ්ඩලය කොට පහසු සේ භාවනා කරන්නේය. මෙසේ සෙසු කර්මස්ථාන සුලභය. මේ වනාහි දවසක් දෙකක් පමණක් පවත්නේය, එයින් පසු විනිලකා-ද්ත්වයට පැමිණෙන්නේය. මෙයට වඩා දුර්ලභ කර්මස්ථානයක් නැතැ"යි එහි රත්ත සංඥාව ගෞරව උපදවා ප්‍රිය වඩමින් ඒ නිමිත්ත රැක ගතයුතුයි. රාත්‍රිස්ථානයෙහිද දිවා ස්ථානයෙහිද උද්ධමාතක පිළිකුලැයි උද්ධමාතක පිළිකුලැයි නැවත නැවත සිත බැඳිය යුතුය. නැවත නැවත ආවර්ජනය කළ යුතුය. මෙනෙහි කළ යුතුය, කල්පනාවෙන් පහරන ලද්දක් මෙන්ද විතර්කයෙන් පහරණ ලද්දක් මෙන්ද කළ යුතුයි. මෙසේ කරත්ම ඔහුට ප්‍රතිභාග නිමිත්ත උපදින්නේය.

උද්ග්‍රහ නිමිත්තයේ හා ප්‍රතිභාග නිමිත්තයේ වෙනස.

උද්ග්‍රහ නිමිත්ත විරූපව පිළිකුල්ව භයානකව වැට හෙන්නේය. ප්‍රතිභාග නිමිත්ත කුස පුරා කා නිදන තරවූ අංග ප්‍රත්‍යංග ඇති පුරුෂයකු සේ වැටහෙන්නේය.

ඒයොගාවචර මහණ හට ප්‍රතිභාග නිමිත්ත පහළවත්ම අශුභ භාවනානුභාවයෙන් බාහිරවූ කාමසංඥාව දුරුවූ බැවින් විෂ්කම්භන වශයෙන් ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය ප්‍රහීණ වන්නේය. ලේ නැති වීමෙන් ලේ මුල් කොට ඇති සැරවද නැති වන්නා

සේ අනුනය (කාමච්ඡන්දය) ප්‍රභාණයෙන් ඒ මුල් කොට ඇති ව්‍යාපාදයද ප්‍රතිණවේ. එසේම උපචාර ධ්‍යානය උපදනා පරිද්දෙන් වඩනා ලද වියඪ ඇති බැවින් චීන-මිද්ධයද විපිළිසරයට විරුද්ධවූ කෙළෙස් විඩා නැතිවී සිත නිවුණු බැවින් උද්ධවිච-කුක්කුච්චයද සංසිද්දයි. තමා විසින් කරණ ලද භාවනාවෙහි ප්‍රතිඵලය තමහට අවබෝධවූ බැවින් ඒ ප්‍රතිපත්තිය නියම කොට වදාළ ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහින් ප්‍රතිපත්තිය කෙරෙහින් ප්‍රතිපත්ති ඵලය කෙරෙහින් විවිකිච්ඡාවද දුරුවේ. මෙසේ පඤ්චනිවරණයන්ගේ විෂ්කම්භන (යටපත් කිරීම) ප්‍රභාණයයි කියන ලදී.

ඒ හා සමගම ඔහුට ඒ ප්‍රතිභාග නිමිත්තෙහි සිත නැංවීම ලක්ෂණ කොට ඇති විතර්කයද, ඒ නිමිත්ත පිරිමැදීම කෘත්‍ය කොට ඇති විචාරයද ලබාගත් ඒ ධ්‍යානත්වය හේතුකොට වන ප්‍රීතියද, ප්‍රීතිමත්හට පස්සද්ධිය ලැබෙන බැවින් පස්සද්ධි නිමිත්ත කොට ඇති සුඛයද සුඛිතහට චිත්තසමාධි ලැබෙන බැවින් සුඛ නිමිති කොට ඇති එකාග්‍රතාවද යන ධ්‍යානාංගයෝ පහළ වෙති. මෙසේ ඒ යොගිහට ප්‍රථම ධ්‍යානයාගේ සෙවනැල්ලවූ උපචාර ධ්‍යානයද ඒ ඇසිල්ලෙහිම වන්නේය. මෙතැන් සිට අර්පණයෙහි පටන් සියල්ල පට්ඨකසිණයට කී පරිදීමයි.

උද්ධුමාතක අසුභ භාවනා විධියයි.

විනිලකාදියෙහිද "උද්ධුමාතක අසුභ නිමිත්ත උගන්තා යොගාවචර නොමුළාව පැමිණ සිටි සිහියෙන් යුක්තව -පෙ- හුදකලාව යන්නේය" යනාදීන් දැක්වුණු සේ විනිලක අසුභ නිමිත්ත උගන්තා-විපුබ්බක අශුභ නිමිත්ත උගන්තා යොගාවචර නොමුළාව පැමිණ සිටි සිහියෙන් යුක්තව -පෙ-හුදකලාව යන්නේය යනාදීන් උද්ධුමාතක පදය වෙනුවට විනිලකාදී පද යොදා යට කීසේ විනිශ්චය සහිත විස්තර දත යුතුයි.

මෙතැන් සිට උද්ධුමාතක කමටහණට වෙනස් තැන් පමණක් දක්වනු ලැබේ.

විනිලකයෙහි:- "විනිලක පටික්කුලය, විනිලක පටික්කුලය"යි මෙතෙහිකළ යුතුයි විශේෂයෙන් නිල්වූ මළ සිරුර පිළිකුලය, විශේෂයෙන් නිල්වූ මළසිරුර පිළිකුලයයි නිතර

මෙතෙහි කළ යුතුයි මේ විනිලක අග්‍රහ නිමිත්තෙන් උපද්‍රවන උග්‍රහ නිමිත්ත කබර කබර වර්ණවද ප්‍රතිභාග නිමිත්ත-රක්ත නිල ශ්වේත වර්ණ වැඩියෙන් තිබූ පාටකින් හෝ සම්පූර්ණයෙන් නිල්පාට ඇතුළු වැටහෙන්නේය.

විප්‍රබ්බකයෙහි:- "විප්‍රබ්බක පටික්කුලය විප්‍රබ්බක පටික්කුලය"යි මෙතෙහි කළ යුතුයි එහි උග්‍රහ නිමිත්ත සැරව වැගිරෙන්නා සේද, ප්‍රතිභාගනිමිත්ත නිශ්චලව සන්සුන්සේද වැටහෙන්නේය.

විච්ඡද්දකය:- විශේෂයෙන් සිදුරවූ හෙයින් විච්ඡද්ද නම් අග්‍රහ කමටහණ යුද්ධ භූමියෙහි හෝ සොරුන් වසන වනයෙහි හෝ රජ දරුවන් සොරුන් සිදු ලවන සොහොනෙහි හෝ සිංහ ව්‍යාඝ්‍රයන් විසින් මිනිසුන් කා දමන වනයෙහි හෝ ලැබෙයි. එබඳු තැනකට ගොස් දෙකට කැඩී දෙපළක වැටී ඇති එකම මළ සිරුර ඇස් නොහරවා එකම බැල්මෙන් බලන කල දෙකම එකපිට ඉදිරිපත් වේද එවැනි මළ සිරුරක් ලැබේ නම් මැනවි. එසේ දෙකඩවූ මළ සිරුරක් හමු නොවේ නම් තැන්-තැන්වල වැටී ඇති කුණප සියතින් නො අල්ලා ආරාමිකයකු ලවා හෝ සාමණේරයකු ලවා හෝ වෙන කිසිවකු ලවා හෝ එක තැන් කරවා ගත යුතුයි. සියතින් අල්ලන කල විශ්වාසයට පැමිණෙන්නේය. එබන්දෙක් නො ලැබේ නම් සැරයටියෙන් හෝ අන්කිසි දණ්ඩකින් හෝ එය එකඟුල් අනර ඇතිවන සේ එක් තැන් කොට "විච්ඡද්දක පටික්කුලය විච්ඡද්දක පටික්කුලය" යි මෙතෙහි කළ යුතුය. එහි උග්‍රහ නිමිත්ත මැදින් කැපුවා සේද, පටිභාග නිමිත්ත පරිපූර්ණවද වැටහෙන්නේය.

වික්කායිතකයෙහි-"වික්කායිතක පටික්කුලය වික්කායිතක පටික්කුලය"යි 'බලු කවුඩු ආදීන් විසින් විශේෂයෙන් කනලද මළසිරුර පිළිකුලැයි මෙතෙහි කළ යුතුයි. එහි උග්‍රහ නිමිත්ත ඒ ඒ තන්හි කුඩා කන ලද්දක්සේ ද පටිභාග නිමිත්ත පරිපූර්ණයේ ද වැටහෙන්නේය

වික්කිත්තකයද විච්ඡද්දකයෙහි කී සේ ඒ ඒ තැන විසිරී ඇති අත් පා ආදී සිවුරු කැබලි එක්තැන් කරවා ගෙන හෝ කරගෙන හෝ 'වික්කිත්තක පටික්කුලය, වික්කිත්තක පටික්කුලය'

යි මෙනෙහි කළ යුතුයි. එහි උද්ග්‍රහ නිමිත්ත අතර ප්‍රකටවද, ප්‍රතිභාග නිමිත්ත පරිපූර්ණවද වැටහෙයි.

හතච්ඡික්ඛිත්තක.

කඩු සැත් ආදියෙන් ඇණකොටා දමනලද හතච්ඡික්ඛිත්තක නම් මේ අසුභයද 'විච්ඡිද්දක' අසුභයෙහි කියන ලද්දාක් මෙන් සොරුන් වසන වන-කැලෑ-යුදබිම් ආදියෙහිම ලැබෙයි. එහෙයින් එබඳු තැනකට ගොස් පෙර කී ලෙසින් නොයෙක් දිසාවල දමනලද අත් පා ආදි අවයව, ආරාමිකාදීන් ලවා එක්තැන්කරවා හෝ, ලී කැල්ලකින් එකතුකොට, කැබලි අතර එක අඟලක් පමණ අවකාශ තබා එක්තැන් කොට 'හතච්ඡික්ඛිත්තකය පිළිතුලය, හතච්ඡික්ඛිත්තකය පිළිතුලය'යි නිතර මෙනෙහි කළ යුතුයි. මෙසේ භාවනා කරන්නාහට උපදනා උග්ගහනිමිත්ත, ප්‍රකටව පෙනෙන කඩු සැත් පහර මුඛවලින් යුක්ත වූවාක් මෙන් වැටහෙයි. පටිභාගනිමිත්ත, එකම ශරීරයක් මෙන් වැටහෙයි.

ලෝහනික.

ලේ වගුරුවන බැවින් 'ලෝහිතක' නම් මේ අසුභය යුදබිම් ආදියෙහි කඩුසැත් තෝමර ආදියෙන් ලබනලද පහර ඇත්තවුන්ගේ ඒ පහර වැදුණු තැන්වලින්ද, අත් පා ආදිය කපා ගියකල ඒ තැන්වලින්ද, බෙල්ලෙන් හා මුඛයෙන්ද ලේ වැගිරෙන කල්හිම ලැබෙන්නේය.

මේ කමටහණ වඩන යෝගීහු විසින් එබඳු ලේ වැගිරෙන මළසිරුරක් දැක 'ලේ වෑහෙන මළසිරුර පිළිතුලය, ලේ වෑහෙන මළසිරුර පිළිතුලය'යි නිතර මෙනෙහි කළ යුතුයි. මෙසේ භාවනා වඩන්නාහට මේ අසුභයෙහි උපදනා උග්ගහ නිමිත්ත සුළඟෙහි ලෙළදෙන රතු කොඩියක් මෙන් වංචලව වැටහෙයි. පටිභාග නිමිත්ත, නොසෙල්වෙන රතු කොඩියක් මෙන් වැටහෙයි.

පුළුවක.

පණුවන්ගෙන් ගැවසීගත් හෙයින් 'පුළුවක' නම් මේ අසුභය මැරී දෙනුන් දිනක් ගිය කල මුඛය, නාසය, කණය, යනාදි සිදුරු නවයෙන් වෑහෙන පණු කැල ඇති කල්හිම ලැබෙයි.

තවද බලු, කැණහිල්, මිනිස්, ගව, මී, ඇත්, අස්, පිඹුරු ආදීන්ගේ මල සිරුරුවල පණුවන් වැහුණු කල ඒ ඒ සිරුරුවල පමණින් බත් ගොඩක් මෙන්ද පණුකැල සිටී. එබැවින් ඒ බලු කැණහිල් ආදීන්ගේ හෝ ශරීර අතුරෙන් ලැබුණු යම් සිරුරක වැහුණු පණුගොඩ බලා 'පුළුවකය පිළිකුලය, පුළුවකය පිළිකුලය' යි නිතර මෙනෙහි කළයුතුයි. ලක්දිව වැසි වුල්ල පිණ්ඩපාතික තෙරුන්ට කලු දික්වැටෙහි පණුවන් වැගිරෙන ඇත් කුණක් දැක, එහි උග්ගහනිමිත්ත උපන්නේය. මෙහි උග්ගහනිමිත්ත පණුකැල සැලෙන්නාක් මෙන්ද, පටිභාග නිමිත්ත නිසලව සිටි බත් ගොඩක් මෙන්ද වැටහෙයි. මෙහි උපදනා නිමිති දෙකම පණු පිඩක්වම වැටහෙන බැවින් මිනිස් කුණපයෙහි හැර බලු කැණහිල් ආදි අන් කුණපවලද ලැබෙයි.

අට්ඨික.

"ඇටසැකිලි අසුභ කමටහණ වඩන මහණතෙම අමුසොනොනක දමනලද මස් ලේ සහිතවූ තහරින් බැඳුණු ඇටසැකිල්ලක් දකිද" යනාදීන් නොයෙක් ආකාරයෙන් පෙළෙහි වදාරණ ලදද, එහෙයින් යම් තැනෙක එබඳු ඇට සැකිල්ලක්වූ අසුභ නිමිත්තක් දමන ලද්දේ නම් ඒ යෝගාවචර තෙම යට කී නයින් එතැනට එළඹ ඒ ඇට සැකිල්ල හාත්පස ගල් තුඹස් ආදි නිමිති අරමුණු සමග කොට මේ 'මිනිඇට පිළිකුලය, මිනිඇට පිළිකුලය' යි සලකා යට කී ලෙස එකොළොස් පරිද්දෙන් නිමිති ගතයුතුයි. ඒ ඇටසැකිල්ලේ සුදුපාට පමණක් බලන්නාහට පිළිකුල නොවැටහී 'ඕදාන කසිණ'ය හා මිශ්‍රව වැටහෙයි. එහෙයින් සුදුපාට නොසලකා ඇටසැකිල්ල පිළිකුල් වශයෙන්ම සැලකිය යුතුයි.

මේ මිනි ඇටසැකිල්ල පිළිබඳ කමටහණෙහි උඩුමාතකාදි අසුභයන්හි මෙන් 'මේ ඇටසැකිල්ල පළමු වයසෙහි සිටියකුගේය' යනාදි වශයෙන් නොසැලකිය හැකි බැවින්, ලිංග වශයෙන් මෙනෙහි කටයුතු තන්හි අත් පා ආදීන්ගේ නම් වශයෙන් මේ අතය-පයය-හිසය-බඩය-දසරුවය-කටියය-කලවය-කෙණ්ඩය යන මොවුන්ගේ නම් වශයෙන් නියම කළයුතුයි. මේ ඇට දිගය-කොටය-හතරැස්ය-වටය-මහතය-

කුඩාය යන මොවුන්ගේ වශයෙන් සටහන් නියම කටයුතුයි. දිසා වශයෙන් හා අවකාශ වශයෙන් නියම කටයුතු විධිය, උඩුමාතකයෙහි කී ලෙසින් දක්වනු ලැබේ. ඒ ඒ ඇට කැබලිවල කෙළවර වශයෙන් පරිච්ඡේදය නියම කොට ගෙන ඇටසැකිල්ලෙහි යම් ඇටයක් භාවනා සිතට ප්‍රකටව වැටහේ නම් එහි නිමිත්ත ගෙන අප්පණාවට පැමිණ විය යුතුයි. ඇට සැකිල්ලෙහි හැර තනි ඇටයෙක සන්ධි වශයෙන් නියමය නොගත හැකි බැවින් ඇටවල උස් පහත් තැන් හෝ, උඩට යටට නැමුණු තැන් හෝ බලා මේ 'උස් තැනය, මේ පහත් තැනය' යි කියා හෝ, මම පහත් තැනක සිටියෙමි, ඇට සැකිල්ල උස්තැනකය. මම උස් තැනකය, ඇටසැකිල්ල පහත් තැනකය කියා හෝ නියමය කළ යුතුයි. ඇට සැකිල්ලක නිමිති ගන්නා කල තහර බැඳුමෙන් වෙන් වූවන්ගේද, වෙන් නොවූවන්ගේද, ඔවුනොවුන් ගැලපුනු නොගැලපුනු සන්ධි වශයෙන් නියම කළ යුතුයි. ඇටයන්ගේ අතර වශයෙන් මෙනෙහිකර, විවර අවිවර වශයෙන්ද නියම කළයුතුයි. සියලු ඇටසැකිල්ලෙහි හෝ එකම ඇටයෙක හෝ නුවණ හසුරුවා මේ ස්ථානයෙහි මේ ඇටය වෙයි යනාදීන් භාත්පසින් නියම කළයුතුයි. මෙසේ මෙනෙහි කරන්නාහට උග්ගහනිමිත්ත නොවැටහේ නම් නළල් ඇටයෙහි සිත පිහිටුවා භාවනා කළ යුතුයි.

මේ ඇටසැකිල්ල පිළිබඳ කමටහණෙහි එකොළොස් පරිද්දෙකින් නිමිති ගැණීම දක්වන ලද්ද, එමෙන් පළවකාදී අසුභයන්හිද යෙදෙන යෙදෙන පරිද්දෙන් නිමිතිගැණීම කළයුතුයි.

මේ ඇටසැකිල්ල පිළිබඳ කමටහණ සම්පූර්ණ අවයව ඇති මිනිසෙකුගේ ඇටසැකිල්ලක හෝ, එක එක ඇටයෙක හෝ සිද්ධවෙයි. එහෙයින් ඇටසැකිල්ලය, ඇටයය යන දෙකින් එකක, එකොළොස් පරිද්දෙකින් නිමිතිගෙන 'ඇටසැකිල්ල හෝ ඇටය හෝ පිළිකුලය' යි නිතර මෙනෙහි කළ යුතුයි. යම්සේ විනිලකාදී අසුභවල උපදනා උග්ගහ-පටිභාග නිමිති වර්ණ වශයෙන් හා සම්පූර්ණ-අසම්පූර්ණ වශයෙන් හෝ විවර-අවිවර වශයෙන් හෝ සැලිම්-නොසැලිම් වශයෙන් හෝ වෙනස්කම්

ඇති වෙනත්, මේ කමටහණෙහි උපදනා උග්ගහ-පටිභාග නිමිති වෙනස් නොව එක සමානයයි අටුවාවෙහි කියයි. එහෙත් එක ඇටයක උපදනා නිමිති දෙක සමාන වුවත්, ඇටසැකිල්ලෙහි උපදනා උග්ගහනිමිත්ත ප්‍රකටව පෙනෙන සිදුරු ඇතිවිද, පටිභාග නිමිත්ත සම්පූර්ණවද ඇති වෙයි. එක ඇටයක වුවත්, මිනිස් ඇට බැවින්ද, විරූප බැවින්ද, බියඵලවන ගතියෙන්ද පටිභාග නිමිත්ත ගොරෝසු ගති නැතිව මට්ටන්ව වැටහී සතුට ඉපදී 'උපචාර ධ්‍යාන' යද ඇතිවේයයි අටුවාවෙහි කියයි. ඒ අටුවාවෙහි 'සතර බ්‍රහ්ම විහාරයෙහිද, දස අසුභයෙහිද 'පටිභාග නිමිත්ත' නැත. සතර බ්‍රහ්ම විහාරයෙහි (තමාය-මිතුරාය යන) සීමාවක් නැතිවීමම 'නිමිත්තය' යිද දස අසුභයෙහි සුභය යන කල්පනාව නැතිවී පිළිකල් බව වැටහුණු කල්හිම 'නිමිත්ත උපන්නේවේ' යයිද කියා, ඊට අනතුරුව මෙහි 'නිමිත්ත උග්ගහ-පටිභාග' වශයෙන් දෙපරිදිය. 'උග්ගහ නිමිත්ත පිළිකල්ව බිය සහිතව වැටහේ' යයිද කියනලදී.

මෙසේ අටුවාවෙහි ආ විස්තරය එකට එක අසමාන බැවින් එහි ආ එකසමාන බව එක ඇටයකට නම්, සුදුසුයයි තීරණය කොට මේ විනිශ්චය කෙළෙමු. යට කී සීල නිද්දේසයෙහි ආ 'මහාතිස්ස' තෙරුන්ගේ කථාවෙන්ද මේ කරුණ පැහැදිලිය. කෙසේද? "ලක්ඛිව සැගිරිවැසි මහාතිස්ස තෙරුන්ට මග යන ස්ත්‍රියක් සිතනවූ කල ඇගේ අත් ඇට දැකීමී පමණකින් ඒ ස්ත්‍රිය ඇටසැකිල්ලක් වශයෙන් වැටහුණේය" මෙය අට්ඨක කමටහණෙහි උග්ගහ-පටිභාග නිමිත්තයන්ගේ වෙනස දැනගැනීමට උදාහරණයකි.

"මෙසේ සියලු කෙලෙස් නැතිකිරීමෙන් පිරිසිදු ගුණ ඇති, සහසැස් නම් ලද සක්දෙව්දු විසින් වර්ණනා කළ ගුණයෙන් යුත්, දසබලධාරීන් වහන්සේ, ඒ ඒ ධ්‍යානයන්ට හේතුවූ යම් දස අසුභ කෙනෙක් දෙසුසේක්ද"

"ඒ දස අසුභයන්ද, ඔවුන්ගේ මේ භාවනා ක්‍රමයද, මෙසේ දැන, එම අසුභයන් කෙරෙහිම නැවත මේ ප්‍රතිර්ණක කථාවද දතයුතුයි.

අශුභ ප්‍රතිර්ණක කථා

අශුභ අතුරෙන් කවරක් හෝ අරමුණු කොට ධ්‍යාන ලබා ගත් යෝගී විතරාගයකු සේ ලොල් නොවූ හැසිරීම් ඇති වන්නේය. හෙවත් ආලෝලභාවයෙන් හැසිරෙන්නේය.

එසේ නම් එය දශවිධ කොට කුමක් හෙයින් වදාළේද? එසේ වදාළේ ශරීරය උද්ධමානකාදී ඒ ඒ ස්වභාවයට පත්වීම් වශයෙන් හා රාගවරිත පුද්ගලයන්ගේ විභාග වශයෙනි.

ඒ එසේමයි. මළසිරුර පිළිකුල් බවට පැමිණෙන්නේ උද්ධමානක භාවයට හෝ විනිලකාදීන් අතුරෙන් එක්තරා අවස්ථාවකට හෝ පත්වන්නේය. එයින් යම් යම් ආකාර අසුභයක් ලද හැකි නම් ඒ ඒ අශුභයෙහි 'උද්ධමානක පටික්කුලය විනිලක පටික්කුලය' යනාදීන් නිමිති ගත යුතුමය. ශරීරය ඒ ඒ ස්වභාවයට පත්වීම් වශයෙන් දශවිධ කොට වදාළේයයි කියේ එහෙයිනි.

රාග වරිත පුද්ගලයන්ගේ විභාග වශයෙන් දශවිධ කොට වදාළේය යන්නෙහි අර්ථ මෙසේ දැක්වුණි.

1 උද්ධමානකය විශේෂයෙන් ශරීර සංශ්ඨානසාගේ විපත්තිය ප්‍රකාශ කරන්නේය. බැවින් එය සංශ්ඨාන රාගිත්තට සුදුසුවේ.

2 විනිලකය ඡවි වර්ණයාගේ විපත්තිය ප්‍රකාශ කරන බැවින් ශරීර වර්ණයෙහි ඇලුම් ඇත්තවුන්ට සුදුසුවේ.

3 විප්‍රබ්ධකය ශරීරය පිළිබඳ දුර්ගන්ධය ප්‍රකාශ කරන බැවින් මල් සුවඳ ආදිය ගැනීම් වශයෙන් නැඟුණු ශරීර ගන්ධයෙහි ඇළුම් කරන්නන්ට සුදුසුවේ.

4 විච්ඡේදකය ඇතුළෙහි සිදුරු ඇති බව ප්‍රකාශ කරන බැවින් ශරීරයෙහි අංග ප්‍රත්‍යංග පිළිබඳ සන භාවය පිණිස උපදානා ඇලුම් ඇත්තවුන්ට සුදුසුවේ.

5 වික්ඛායිතකය මස් වැඩි තන්හි සැපත විනාශ වන සැටි ප්‍රකාශ කරන බැවින් තන කලවා ආදී ශරීර ප්‍රදේශයෙහි මස් වැඩිම නිසා උපදානා ඇලුම් ඇත්තවුන්ට සුදුසුවේ.

6 වික්ඛින්නකය අංග ප්‍රත්‍යංගයන්ගේ ඒ ඒ තැන වැටීම් වශයෙන් වික්ෂේපය ප්‍රකාශ කරන බැවින් ඒ අංගප්‍රත්‍යංග පිළිබඳ ලීලාරාගිත්තට සුදුසුවේ.

7 හතවික්කිත්තකය ශරීරසංඝාතයාගේ හෙදය ප්‍රකාශ කරන බැවින් ශරීර සංඝාත සම්පත්තිරාගින්නට සුදුසුවේ. (ශරීර සංඝාත නම් අවයව එක්ව බැඳීතබෙන ශරීරයයි.)

8 ලොහිතකය ලෙයින් වැකිමෙන් පිළිකුල් බව ප්‍රකාශ කරන බැවින් අලංකාරයෙන් ජනිත ශොභායෙහි ඇලුම් ඇත්තවුන්ට සුදුසුවේ.

9 පුලවකය ශරීරය නොයෙක් පණුජාතින්ට සාධාරණ බව ප්‍රකාශ කරන බැවින් මේ ශරීරය මෙය මාගේයයි ඇලුම් කරන්නවුන්ට සුදුසුවේ.

10 අට්ඨකය ශරීරයේ ඇට පිළිබඳ පිළිකුල ප්‍රකාශ කරන බැවින් දත්ත සම්පත්තියෙහි ඇලුම් ඇත්තවුන්ට සුදුසුවේ.

මෙසේ රාග වර්ත පුද්ගලයන්ගේ හෙද වශයෙන් අශුභය දැව්බ කොට වදාරන ලදැයි දනගුයි.

අශුභ කර්මස්ථානයෙන් ප්‍රථමධ්‍යානය පමණක්

ලැබගත හැකිය.

දැව්බවූම අශුභාරම්මණය පිළිකුල්ය. පිළිකුල් බැවින්ම එහි සිත පිහිටුවා ගැන්ම දුෂ්කරය. නොසිටින දිය ඇති සැව වතුරු ඇති ගඟෙහි රිටි බලයෙන්ම නැව සිටුවාගත හැක්කේද, රිටි නැතහොත් නැව එහි සිටුවන්නට නොපිළිවන් වේද ඒ පරිද්දෙන් සිත පිහිටුවා ගනුත් හොත් හැක්කේ විතර්ක බලයෙන්මය. විතර්කය නැත්නම් සිත එහි නොපිහිටයි මෙයද එබඳුයයි දනගුයි. එබැවින් දැව්බ අශුභයම අරමුණු කොට භාවනා කිරීමෙන් ලද හැක්කේ ප්‍රථම ධ්‍යානය පමණි. විතර්ක නැති බැවින් ද්විතීය ධ්‍යානාදිය නොලද හැකිය.

ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි ප්‍රීතිය ඇත්තේය. පිළිකුල්වූ අශුභය

අරමුණු කොට සප්‍රීතික ප්‍රථම ධ්‍යානය

කෙසේ ලැබිය හැකිද?

පිළිකුල්වූද ඒ අරමුණු කොට 'එකාත්තයෙන් මම මේ පිළිවෙලින් ජරාමරණයෙන් මිදෙමි'යි ආනිසංග දක්නා බැවින්ද, නිවරණ සන්තාප ප්‍රභාණ වන බැවින්ද ප්‍රීති සොම්නස් උපදනේය. 'මම මෙයින් දැන් බොහෝ මිල ලබමි'යි සිතන පුස්සවුවාට අශුභ රැස් අරමුණු කොට ප්‍රීති සොම්නස් උපදින්නාක්

මෙන්ද, උප ශාන්තවූ ව්‍යාධි දුක් ඇති රෝගියා හට වමන විරෝධන ප්‍රවෘත්තියෙහි ප්‍රීති සොම්නස් උපදින්නාක් මෙන්දැයි දතයුතු.

අශුභ ලක්ෂණ.

දශවිධවූද මේ අශුභය ලක්ෂණ වශයෙන් එකක්මය. දශවිධවූද මේ අශුභයාගේ ලක්ෂණ අපිරිසිදු බවයි. දුර්ගන්ධ බවයි. නින්දිත බවයි පිළිකුල් බවයි. ඒ වනාහි මළ සිරුරෙහි මත වැටහෙන්නේ නොවේ. ස්ත්‍රියකගේ දත් ඇට දැක්මෙන් සැගිරී වැසි මහාතිස්ස තෙරුන්ට මෙන්ද, ඇතු පිට නැගී ගමන් ගත් රජු දැක්මෙන් සංසරක්ඛිත ස්ථවිරයන්ට උපස්ථාන කළ සාමනේරයන්ට මෙන්ද, ජීවමානක ශරීරයෙහිද වැටහෙන්නේය. මළසිරුර සේම ජීවමාන ශරීරයද අශුභම වේ. ජීවමාන ශරීරයෙහි අශුභ ලක්ෂණය ආගන්තුක අලංකාරයෙන් වැසි යන බැවින් නොපෙනේ. නිසර්ගයෙන්ම මේ ශරීරය දත් ඇට අධික කොට ඇති තුන්සියයක් ඇටින් නැඟුණේය. එක්සිය අසූවක් සන්ධියෙන් ගැළපුණේය. නවසියක් නහරින් වෙළුණේය. නවසියක් මස් වැදලින් ඇළවුණේය. තෙත් මිනිස් සමින් වැළදුණේය. සිවියකින් වැසුණේය. කුඩා මහත් සිදුරු ඇත්තේය. මේද තෙල් පිරුණු සැළියක් මෙන් උඩින් යටින් දිලියෙන්නේය.

පණු කැලන් විසින් සෙවුණේය රෝගයනට භාජනයකි, දූඛ ධර්මයනට වස්තූය. පැළී ගිය පරණ ගෙඩියක් මෙන් නව වුණද්වාරයෙන් නිතර කුණු වැගිරෙන්නේය. දෙ ඇසින් කබ ගලයි. දෙකන්බිලින් කන් කැඳුරු වැටෙයි. දෙ නාස් පුටයෙන් සොටු වැගිරෙයි. මුඛයෙන් ආහාර හා පිත හා සෙම හා ලේ හා නැගෙයි. අධෝ මාර්ග දෙකින් මළ-මුත්‍ර වැහෙයි. නවානුදහසක් රෝමකුපයෙන් අපවිත්‍ර ධහදිය ගලයි. නිල මැසි ආදීහු පිරිවරා ගනිති.

දැහැටි නොකා මුව නොදොවා හිස තෙල් නොගා නො නා හැදුමක් පෙරවුමක් නැතිව නග්න ස්වභාවයෙන් නො පිරු අවුල්වූ කෙසින් යුක්තව ගමන් ගමට ඇවිදින රජුගේ ද, පුස්සවූ සැඩොල් ආදීන් අතුරෙන් කිසිවකුගේද කිසි වෙනසක් නැත්තේය. අපිරිසිදු බැවින් දුගඳ බැවින් නින්දිත බැවින් පිළිකුල්

බැවින් රජෙකුගේද, සැඩොලකුගේද වෙනසක් නැති දැහැටි වළඳා මුව සෝදා නොයෙක් පාට ඇඳුමෙන් විළි තැන් වසා නොයෙක් වර්ගයේ සුවඳ විළවුන් ගල්වා කුසුමාභරණාදියෙන් සැරසී "මමය මාගේය"යි ගත යුතු ආකාරයට පත්කර ගනිති. ආගන්තුක අලංකාරයෙන් පිළිසන්ව යන බැවින් මේ ශරීරය පිළිබඳ ඇති සැටි ස්වභාව-අශුභ ලක්ෂණය නොදක් පුරුෂයෝ ස්ත්‍රීන් කෙරෙහිද, ස්ත්‍රීහු පුරුෂයන් කෙරෙහිද, ප්‍රේම කරති.

පරමාර්ථ වශයෙන් බලත් හොත් මෙහි ඇළුම් කටයුතු ස්වල්ප මාත්‍රවූද තැනෙක් නැත. ඒ එසේ මැයි, කෙස්-ලොම් නිය-දත්-කෙළ-සොටු-මළ-මු ආදීන් අතුරෙන් ශරීරයෙන් බැහැරට වැටුණු කිසිවකුත් කිසි කෙනෙක් අතින් පවා ස්පර්ශ කරන්නට කැමති නොවෙති. එබන්දක් දැක පෙළෙති. ලජ්ජා වෙති. පිළිකුල් කරත් බැහැරට නො වැටී ශරීරයෙහි සෙශවූ දේත් වැටුණු දේ සේම පිළිකුල් වුවද මොහොත්කාරයෙන් වැසුණු ආත්ම ස්තෝභ රාගයෙන් රන්වුවෝ ඉෂ්ටය, කාන්තය, නිත්‍යය, සුඛයයි ගනිති. එසේ ගන්නා හා ඔව්හු කැලේ පිපි කැල රූක දැක ගිලිහී නොවැටුණු මල් "මේ එල්ලෙන්තේ මස් කැබලිය මස් කැබලිය"යි වෙහෙසට පත්වන ජර නරි සමාන බවට පත් වෙති.

"එහෙයින් වනෙහි පිපි තිබුණ කැලරූකක් දැක ජර සිවලෙක් 'මා විසින් මස්වැදලි රුකෙක් ලබන ලදැ'යි සිතා වහා ගොසින් ඉතා ලොල් වූයේ, රුකින් වැටුණු වැටුණු කැලමල් ධූන් සපා "මේ මස් නොවෙයි. යමෙක් රුකද ඒ මසැයි' යම්සේ ගනීද, නුවණැත්තේ සිරුරින් ගිලිහුණු කෙල සෙම් සොටු ආදී කොටස් අශුභයයි ඒ සිවල්හු සේ නොගෙන ශරීරස්ථවූ ඒ කොටසක්ද එසේම අසුභයයි ගන්නේයි, මේ කය ශුභ හෙයින් ගෙන එහි මුළාවූ අඥානයෝ නොයෙක් පාපයන් කරන්නාහු දුකින් නොමිඳෙන්නාහුයි.

"එහෙයින් නුවණැත්තේ ජීවමානවූ සූතිකායයාගේද මළ සූතිකායයාගේද සුභ බැවින් වර්ජිතවූ පිළිකුල් ස්වභාවය බලන්නෙමි."

"මේ කය දුර්ගන්ධය, අපවිත්‍රය, කුණුය, කසළගොඩක් හෝ වර්ථස්කූපයක් වැනිය. නුවණැතියන් විසින් නින්දිතය. මුළුයන් විසින් ඇලෙන ලදිය.

"මේ කය අලුත් සමකින් වසන ලදය. නව දොරක් ඇත්තේය. මහා වණයෙහි කුණු ගඳ ඇති අසුවි හාත්පසින් වැගිරෙයි.

"මේ කයෙහි ඇතුළු පැත්ත ඉදින් පිට පැත්තට හැරුණේ නම් ඒකාන්තයෙන් දඬු මුගුරු ගෙන කවුඩන් බල්ලන් එළවන්නට සිදුවන්නේය.

එබැවින් පණ්ඩිත මහණහු විසින් දිවමන් සිරුර වේවා, මළ සිරුර වේවා අගුහ ලක්ෂණය පෙනෙන කොතැන හෝ නිමිති ගෙන කර්මස්ථානය අර්පණාවට පමුණුවා ගත යුතුයි.

සප්පත ප්‍රමෝදය පිණිස කළ විශුද්ධි මාර්ගයෙහි සමාධි භාවනාධිකාරයට ඇතුළත් සවැනි අගුහ කර්මස්ථාන නිර්දේශයයි.

7 "ඡ අනුස්මිති" නිර්දේශය

දශ අශ්වයාට අනතුරුව දශ අනුස්මිති දක්වනු ලැබේ. අනුස්මිති නම් නැවත නැවත සිහිකිරීමය. ස්මිතියම නැවත නැවත උපදනා බැවින් අනුස්මිතියයි කීසේය. තවද අනුරූපවූ යොග්‍යවූ ස්මිතිය හෝ අනුස්මිතිය පැවතියයුතු තත්විම පවත්නා බැවින් සැදැහැයෙන් සසුන් වන් කුලදරුවා හට යොග්‍යවූ ස්මිතිය අනුස්මිතියයි කීසේයි.

ඒ දස ආකාරයය.

1 බුදුන් අරමුණුකොට උපන් අනුස්මිතිය බුද්ධානුස්මිතියයි. එනම් බුදු ගුණ අරමුණුකොට ඇති සිහියයි.

2 ධර්මය අරමුණු කොට උපන් අනුස්මිතිය ධර්මානුස්මිතියයි. එනම් "ස්වාක්ඛාතො හගවතා ධම්මො" යනාදීන් සංඝ ගුණ අරමුණුකොට ඇති සිහියයි.

3 සංඝයා අරමුණුකොට උපන් අනුස්මිතිය සංඝානුස්මිතියයි. එනම් "සුපටිපන්නො හගවතො සාවකසංඝො" යනාදීන් සංඝ ගුණ අරමුණු කොට ඇති සිහියයි.

4 ශීලය අරමුණු කොට උපන් අනුස්මිතිය ශීලානුස්මිතියයි. එනම් තමන්ගේ නොකඩ බව අවිජ්ජනාදී ශීල ගුණ අරමුණු කොට ඇති සිහියයි.

5 දාන නම් ත්‍යාගය අරමුණු කොට උපන් අනුස්මිතිය ත්‍යාගානුස්මිතියයි තමන්ගේ "මුත්තවාගො-පයතපාණි" යනාදී ත්‍යාග ගුණ අරමුණු කොට ඇති සිහියයි.

6 දෙවියන් අරමුණු කොට උපන් අනුස්මිතිය දෙවතානුස්මිතියයි. එනම් දෙවියන් ශාක්ෂ්‍ය කොට තබා තමන්ගේ ශ්‍රද්ධා ගුණ අරමුණු කොට ඇති සිහියයි.

7 මරණය අරමුණු කොට උපන් ස්මිතිය මරණ ස්මිතියයි. එනම් ජීවිතින්දියොපච්ඡේදය අරමුණුකොට ඇති සිහියයි.

8 කෙසාදි හෙද ඇති රූපකාය කරා හෝ රූපකායයෙහි හෝ ගිය ස්මිතිය කායගතා සතියයි. "කායගත සති" යයි කියයුතු තත්වි හුශ්ව නොව කායගතා සතියයි කියන ලදී. එනම් කෙසාදි කාය කොට්ඨාස නිමිති (අරමුණු) කොට ඇති සිහියයි.

9 ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ආණාපාණ නම්. ඒ ආණාපාණ අරමුණු කොට උපන් ස්මෘතිය ආණාපාන ස්මෘතියයි. එනම් හුස්ම ඉහළට ගැනීම් පහළට හෙළීම් අරමුණු කොට ඇති සිහියයි.

10 නිර්වාණය උපසම නම්. ඒ නිර්වාණ නම් උපසමය අරමුණු කොට උපන් අනුස්මෘතිය උපසමානුස්මෘතියයි. එනම් සර්ව දෘඩොපසමය අරමුණු කොට ඇති සිහියයි.

මේ දශවිධ අනුස්මෘති අතුරෙන් බුද්ධානුස්මෘතිය භාවනා කරනු කැමැති ස්ථිර ප්‍රසාදයෙන් යුත් යෝගී විසින් යට දැක්වුණ සේ සුදුසු සෙනසුනක විසුම් ගෙන රහසිගතව විවේකව "ඉතිපිසො භගවා අරහං සම්මා සම්බුද්ධො, විජ්ජා වරණ සම්පන්නො සුගතො, ලොකවිදු අනුත්තරො පුරිසදම්ම සාරථී සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා" යි භගවත් බුදු රජුන්ගේ ගුණ සිහිකළ යුතුයි. එහි ක්‍රමය මෙසේය.

බුද්ධානුස්මෘති භාවනා විධිය.

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ මේ කාරණයෙහි අර්හත් වන සේක. මේ මේ කාරණයෙන් සමාසක් සම්බුද්ධ වනසේක. මේ කාරණයෙන් විද්‍යාවරණ සම්පන්න වනසේක. මේ මේ මේ කාරණයෙන් සුගත වනසේක. මේ මේ කාරණයෙන් ලොකවිදු වනසේක. මේ මේ කාරණයෙන් අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී වනසේක. මේ මේ කාරණයෙන් දෙවිමිනිසුන්ට ශාස්තෘ වනසේක. මේ මේ කාරණයෙන් බුද්ධ වන සේක මේ මේ කාරණයෙන් භගවත් වනසේකැයි සිහිකළ යුතුයි.

අරහං

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කවර කවර කාරණයකින් අර්හත් වනසේකද? 1 ක්ලේශයන් කෙරෙන් දුරුවූ හෙයින්ද 2 ක්ලේශ සතුරන් නොහොත් පුඤ්ඤාභිසංඛාරාදී දැවී නැසූ බැවින්ද 3 ප්‍රත්‍යයාදියට සුදුසු බැවින්ද 4 පච්චිකම්පිලිබඳ රහස් නැති බැවින්ද යන මේ මේ කාරණයෙන් උන්වහන්සේ (අරහ) අර්හත්යැයි සිහිකෙරේ. ඒ එසේ මයි.

1 උන්වහන්සේ සියලු ක්ලේශයන් කෙරෙන් ඉතා දුරයි. අර්හත් මාර්ගඥානයෙන් වාසනා සකල ක්ලේශ නැසූ බැවිනි.

එහෙයින් උන්වහන්සේ අර්භත්ය. මේ අර්ථයම ගාථා යෙනුද දක්වයි.

"යමක්භුගේ යමක්භු හා අසමංගිත්වය වේද එහෙයින් හෙතෙම දුර නම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙලෙසුන් හා අසංගීය එහෙයින් උන්වහන්සේ අර්භත්යයි දන්තා ලදි" යනු අර්ථයි.

2 උන්වහන්සේ විසින් ඒ ක්ලේශ නමැති සතුරෝ මාර්ග ඥානයෙන් නසන ලදහ. එහෙයින් අරභංය.

යම් හෙයකින් ඒ නාථයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රඥා නමැති ආයුධ ශාස්ත්‍රයෙන් රාගාදි නම් සියලු සතුරෝ නසන ලද්දෝද එහෙයින්ද උන්වහන්සේ අර්භත්ය.

තවද සංසාරය රථ චක්‍රයක් වැන්න. අවිද්‍යාව හා භව තෘෂ්ණාව එහි නාභියය. පුඤ්ඤාදී අභිසංඛාර අර හෙවත් දැවිය. ජරාමරණ නිම්වලල්ලය. ආශ්‍රව සමුදය නමැති අකුරින් විද ක්‍රිහව නමැති රථයෙහි යොදන ලදුව අනාදිමත් කාලයක් මුළුල්ලෙහි පවත්නේය. තථාගතයන් විසින් ඒ සංසාර නමැති චක්‍රයාගේ පුඤ්ඤාභි සංඛාරාදි නමැති අර බෝමැඩිදී වියඪ නමැති පාදයෙන් ශීල නමැති පෘථිවියෙහි පිහිටා ශ්‍රද්ධා නමැති අතින් කරමක්ෂයකරඥාන නමැති පොරොව ගෙන කපන ලද්දේය. එසේ හෙයින් (අර හත බැවින්) උන්වහන්සේ අර්භත්ය.

තවද සංසාර චක්‍රය යනු නොපෙනෙන අක්-මුල් ඇති සංසාරවාක්තයයි. ඒ සංසාර චක්‍රයාගේ මුල බැවින් අවිද්‍යාව නාභියය. අවසානය බැවින් ජරාමරණ නිම්වලල්ලය, සංඛාර විඤ්ඤාණ, නාම රූප, සළායතන, එස්ස, වේදනා, තණ්හා උපාදාන භව, ජාති යන සෙසු දශධර්මයෝ අරය. අවිද්‍යාව මුල් කොට ඇති බැවින් හා ජරා මරණ අවසාන කොට ඇති බැවින්ය.

දුඛාදි චතුස්සත්‍යයෙහි නොදැන්ම හෙවත් මෝහය අවිද්‍යා නම. කාමභවයෙහි අවිද්‍යාව කාමභවයෙහි සංස්කාරයන්ටද, රූපභවයෙහි අවිද්‍යාව රූපභවයෙහි සංස්කාරයන්ටද, අරූපභවයෙහි අවිද්‍යාව අරූප භවයෙහි සංස්කාරයන්ටද ප්‍රත්‍යය වන්නේය.

කාමභවයෙහි සංස්කාර කාමභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධි විඥානයටද, රූප භවයෙහි සංස්කාර රූපභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධි

විඤානයටද, අරූපභවයෙහි සංස්කාර අරූපභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධි විඤානයටද ප්‍රත්‍යය වන්නේය.

කාමභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධි විඤානය කාමභවයෙහි නාමරූපයන්ටද, රූපභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධි විඤානය රූපභවයෙහි නාම රූපයන්ටද, අරූපභවයෙහි ප්‍රතිසන්ධි විඤානය අරූප භවයෙහි නාමයන්ටද (එහි රූප නැති බැවිනි) ප්‍රත්‍යය වන්නේය.

කාමභවයෙහි නාම-රූප කාමභවයෙහි ෂඩාත්තයන්ටද, රූපභවයෙහි නාම රූප රූපභවයෙහි චක්ඛු සොත, මන යන ආයතනත්‍රයටද, (එහි සෘණ ජීවිතා කාය ආයතන නැති බැවිනි.) අරූපභවයෙහි නාමය අරූපභවයෙහි එකම මනායතනයටද ප්‍රත්‍යය වන්නේය.

කාමභවයෙහි ෂඩායතනය කාමභවයෙහි චක්ඛුසම්ඵස්සාදී ෂඩ්විධ ස්පර්ශයටද, රූප භවයෙහි චක්ඛු, සොත, මන යන ආයතන තුන රූප භවයෙහි චක්ඛුසම්ඵස්ස යොත සම්ඵස්ස, මනොසම්ඵස්ස යන ස්පර්ශ තුනටද අරූප භවයෙහි මනායතනය අරූපභවයෙහි එකම මනොසම්ඵස්සයටද, ප්‍රත්‍යය වන්නේය.

කාමභවයෙහි ෂඩ්විධ ස්පර්ශ එහි චක්ඛුසම්ඵස්සප වේදනා ආදී ෂඩ්විධ වේදනාවටද, රූපභවයෙහි ත්‍රිවිධ ස්පර්ශ එහි ත්‍රිවිධ වේදනාවටද, අරූපභවයෙහි එකම මනොසම්ඵස්සය එහි මනොසම්ඵස්සප වේදනාවටද ප්‍රත්‍යය වන්නේය.

කාමභවයෙහි ෂඩ්විධ වේදනාව එහි රූප තණ්හාදී ෂඩ්විධ තෘෂ්ණාවටද, රූප භවයෙහි ත්‍රිවිධ වේදනාව එහි ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවටද, අරූපභවයෙහි එකම මනොසම්ඵස්සප වේදනාව එහි ධම්ම තණ්හාවටද ප්‍රත්‍යය වන්නේය.

ඒ ඒ භවයෙහි ඒ ඒ තෘෂ්ණාව උපාදානයටද, උපාදානය භවයටද, භවය ජාතියටද, ජාතිය ජරා-මරණාදියටද මෙසේම ප්‍රත්‍යය වන්නේය.

ඇතැම් පුද්ගලයෙක් "කාම සැප වළඳන්නෙමි"යි කාමුපා දාන හේතුවෙන් කසිත් වචනයෙන් සිතින් පවි කොට අපායෙහි උපදියි. ඔහුට ඒ උපද්මට හේතුවූ කර්මය කර්මභවයයි කර්මයෙන් උපන් ස්කන්ධ උප්පත්ති භවයයි. ඒ ස්කන්ධයන්ගේ පහළවීම ජාතියයි. ඔවුන්ගේ මේරීම ජරාවයි. ඔවුන් බිඳියාම මරණයයි.

තවද අනිකෙක් 'ස්වර්ග සැප විදින්නෙමි'යි එසේම කුසල කොට එයින් ස්වර්ගයෙහි උපදියි. ඒ උපදීමට හේතුවූ කර්මය කර්ම භවයයි. කර්මයෙන් උපන් ස්කන්ධ උප්පත්තිභවයයි ඒ ස්කන්ධයන්ගේ පහළවීම ජාතියයි. මේරීම ජරාවයි. බිඳියාම මරණයයි.

තවද කිසිවෙක් "බ්‍රහ්ම සම්පත් විදින්නෙමි"යි කාමුපාදාන හේතුයෙන්ම මෙෙත්‍රී හෝ කරුණා හෝ මුදිතා හෝ උපෙක්ෂා හෝ වඩා ඒ භාවනා පිරිමෙන් බඟලොව උපදියි. ඒ උපදීමට හේතුවූ කර්මය කර්මභවයයි. සෙස්ස යට කීසේය.

තවද කිසිවෙක් "අරුපභවයෙහි සම්පත් විදින්නෙමි"යි ආකාසානඤ්චායනනාදී සමාපත්ති වඩා එයින් එහි උපදියි. ඒ උපදීමට හේතුවූ කර්මය කර්මභවයයි. කර්මයෙන් උපන් ස්කන්ධ උප්පත්තිභවයයි. ස්කන්ධයන්ගේ පහළවීම ජාතියයි. මේරීම ජරාවයි. බිඳියාම මරණයයි.

දිට්ඨපාදානාදී සෙසු උපාදාන මූලකත්වයෙහිද යෙදෙන පරිදි මෙසේම දතයුතුයි.

අවිද්‍යාව හේතුය, සංස්කාර හේතුසමුත්පන්නය. මේ අවිද්‍යා සංස්කාර යන දෙකම හේතුසමුත්පන්නයයි මෙසේ ප්‍රත්‍යය පිරිසිදු දැන්ම ධර්මස්ථිතිඥානයයි. (අවිද්‍යාව ආශ්‍රවසමුදයය) අනිත්‍යයෙහිද අනාගතයෙහිද අවිද්‍යාව හේතුය, සංස්කාර හේතුසමුත්පන්නය. මේ දෙකම හේතුසමුත්පන්නයයි ප්‍රත්‍යය පිරිසිදු දැන්ම ධර්මස්ථිතිඥානයයි. සියලු පද මෙසේ විස්තර කළ යුතුයි.

අවිද්‍යාව හා සංස්කාර හා එක් සංක්ෂෙපයෙක. විඤ්ඤාණ, නාම-රූප, සළායතන, එස්ස, වේදනා එක් සංක්ෂෙපයෙක. තණ්හා, උපාදාන, භව එක් සංක්ෂෙපයෙක. ජාති, ජරා මරණ එක් සංක්ෂෙපයෙක. මෙයින් මූල දැක්වුණු සංක්ෂෙපය අතීත කාලිකය. මැද දැක්වුණු සංක්ෂෙප දෙක වර්තමාන කාලිකය. අවසානයෙහි දැක්වුණු සංක්ෂෙපය අනාගත කාලිකයි.

තවද මෙහි අවිද්‍යා සංස්කාර, ගැන්මෙන් තණ්හා, උපාදාන භව ගැනුණේමය. එබැවින් ඒ පඤ්ච ධර්ම අතීත කර්මවෘත්තය. විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සළායතන, එස්ස, වේදනා යන පඤ්ච ධර්ම වර්තමාන විපාක වෘත්තය. තණ්හා, උපාදාන, භව ගැන්මෙන් අවිජ්ජා, සංඛාරද ගැනුණේමය. එබැවින් ඒ පඤ්ච

ධර්ම වර්තමාන කර්ම වෘත්තය. ජාති-ජරා-මරණ වශයෙන් දැක්වෙන්නේ විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සළායනන, එස්ස වේදනාය. එබැවින් ඒ පඤ්ච ධර්ම අනාගත විපාක වෘත්තයි. මෙසේ මෙය ආකාර වශයෙන් විසිවැදැරුමිය.

සංඛාර-විඤ්ඤාණ දෙක අතර එක් සන්ධියෙක. වේදනා තණ්හා අතර එක් සන්ධියෙක. භව-ජාති අතර එක් සන්ධියෙක හෙතුවල සම්බන්ධවූ එක් සන්ධියෙකි.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සංක්ෂේප සතරකින් හා කාල තුනකින් හා ආකාර විස්සකින් හා සන්ධි තුනකින් හා යුක්තවූ පටිච්චසමුප්පාදය සර්වාකාරයෙන් දන්නා සේක. ඒ දැන්ම ඥානාර්ථයෙන් ඥානය ප්‍රඥානාර්ථයෙන් ප්‍රඥාය. ප්‍රත්‍යයාවබෝධයෙහි ප්‍රඥාව ධර්මස්ථිති ඥානයයි එහෙයින් කියනු ලැබේ. උන්වහන්සේ ඒ ධර්මස්ථිති ඥානයෙන් ඒ ධර්ම තත්වාකාරයෙන් දැන වදාරා ඒ ධර්මයන් කෙරෙහි කළකිරී එහි නොඇලී ඒ සියල්ලෙන් මිදී යථෝක්ත සංසාර චක්‍රයාගේ අරයන් නැසීම විශේෂයෙන් නැසීම කළසේක. මෙසේ අර හත බැවින්ද උන්වහන්සේ අර්හත්ය.

"යම් හෙයකින් ලොකස්වාමීන් විසින් සංසාර චක්‍රයාගේ අරයෝ ප්‍රඥා කඩුවෙන් කපන ලදද එහෙයින් ඒ ලොකස්වාමී අරහං යයි කියනු ලැබේ."

බුදුරජාණන් වහන්සේ අග්‍රදක්ෂිණාවට සුදුසු බැවින් විවරාදී සිව්පසයටද, සෙසු පූජා විශේෂයන්ටද සුදුසු සේක. ඔවුන් උපන් කල්හි මහෙශ්වරයා දෙවමනුෂ්‍යයෝ ඇත්ද ඔව්හු අන් තන්හි නුපුදා උන්වහන්සේම පුදති.

ඒ එසේමැයි. සහම්පති බ්‍රහ්මයා මහමෙර හා රුවන්දමකින් පිදීය. සෙසු දෙවියෝද, බිම්සර කොසොල් රජ ආදී මනුෂ්‍යයෝද, ශක්ති පරිදි පිදූහ. අශෝක රජතුමා පිරිනිවී බුදුන් උදෙසා සයානුකෙළක් ධන වියදම් කොට දඹදිව මුළුල්ලෙහි සුඤ්ඤ දහසක් විහාර කරවූයේය. සෙසු පූජා විශේෂයන් පිළිබඳ කවර කථාද? මෙසේ ප්‍රත්‍යාදීන්ට සුදුසු බැවින් උන්වහන්සේ අරහය.

"පස්මරුන් දිනු ලෝක ස්වාමී ප්‍රත්‍යය සහිත පූජා විශේෂයන්ට සුදුසු බැවින් ලොකයෙහි අරහ යන අන්වර්ථ නාමයට සුදුසු වන්නේය."

4 ලොව පණ්ඩිතය යන ඇතැම් බාලයෝ අපකීර්ති හයින් රහසිගතව පව් කරති. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කිසි කලෙක එසේ රහසිගතවද පව් නොකරන සේක. එසේ පව් කිරීමෙහි රහස් නැති බැවින්ද උන්වහන්සේ අරහය.

"යම් හෙයකින් තෘදී බුදුන්හට පව් කිරීමෙහි රහස් නැත්තේද, එහෙයින් ඔව්හු රහස් නැති බැවින් 'අරහ'යි ප්‍රසිද්ධ"

"මෙසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ක්ලේශයන්ගෙන් ආරක්‍ෂා බැවින්ද, ක්ලේශාරී හත බැවින්ද, සංසාරවක්‍රයාගේ අර හත බැවින්ද, ප්‍රත්‍යාදීන්ට සුදුසු බැවින්ද, රහස්‍යවත් පව් නො කරන බැවින්ද අරහ නම් වන සේක."

"සම්මා සම්බුද්ධො"

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අවිපරීත කොට සියලු ධර්මයන් පරොපදෙශ රහිතව තමන්වහන්සේම අවබෝධ කළසේක. එහෙයින් උන්වහන්සේ සම්මාසම්බුද්ධය. ('සම්මා' යන්නෙන් අවිපරීත කොට යන අර්ථද. 'සං' යන්නෙන් තමන්වහන්සේම යන අර්ථයද දැක්විණි. 'සියලු ධර්මයන්'යි කර්මය ගත්තේ එක දෙශයක් නොදක්වන ලද බැවිනි. එක දෙශයක් නො දැක්වූ තැන නිෂ්ප්‍රදෙශය ගත යුතුය. ඒ එසේමයි. උන්වහන්සේ සියලු ධර්මයන් අවබෝධ කළ සේක්මය. උන්වහන්සේ අභිඥෙය ධර්ම අභිඥෙය වශයෙන් අවබෝධ කළ සේක. පරිඥෙය ධර්ම පරිඥෙය වශයෙන්ද, ප්‍රභාතව්‍ය ධර්ම ප්‍රභාතව්‍ය වශයෙන්ද, සාක්ෂාත් කරණීය ධර්ම සාක්ෂාත් කරණීය වශයෙන්ද, භාවිතව්‍ය ධර්ම භාවිතව්‍ය වශයෙන්ද අවබෝධ කළසේක. (අභිඥෙය ධර්ම නම් විශිෂ්ට ඥානයෙන් දත යුතු වතුස්සත්‍ය ධර්මයි. ලක්ඛණ-රස-පච්චුප්පිධාන-පද්ධිධාන වශයෙන් දත යුතු ධර්ම හෝ පරිඥෙය ධර්ම නම් භාත්පසින් දතයුතු දුඛ සත්‍යයි. අනිත්‍යාදී ලක්ෂණ වශයෙන් පිරිසිදු දත යුතු ධර්ම හෝ ප්‍රභාතව්‍ය ධර්ම නම් බැහැර කටයුතු තෘෂ්ණා නම් සමුදය සත්‍යයි. සාත්ක්ෂාත් කරණීය ධර්ම නම් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැක්ක යුතු නිර්වාණ නම් නිරෝධ සත්‍යයි. එල නිර්වාණ හෝ භාවිතව්‍ය ධර්ම නම් වැඩිය යුතු මාර්ග ධර්මයි.) වදාළේ මයි

"බ්‍රාහ්මණය, මව්සින් අභිඥෙය ධර්ම අභිඥානය ප්‍රභාතව්‍ය ධර්ම ප්‍රතිණය. භාවිතව්‍ය ධර්ම භාවිතය. එහෙයින් මම බුද්ධ

වෙමි." යනු අර්ථයි ("බ්‍රාහ්මණය, මාවිසින් විශේෂයෙන් දත යුතුවූ දූඛ සත්‍යය අවබෝධ කරන ලද්දේය. හාත්පසින් දුරු කරවනු ලබන සම්ප්‍රදාය සත්‍යය හාත්පසින් දුරුකරන ලද්දේය. ඇස් හමුයෙහි කටයුතු නිරෝධ සත්‍යය ඇස් හමු කරන ලද්දේය. වැඩිය යුතු මාර්ග සත්‍යය වඩනා ලද්දේය. එහෙයින් මම බුද්ධ නම් වෙමි')

තවද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ චතුස්සත්‍යය ආයතන විඤ්ඤාණාදී වශයෙන් අවබෝධ කළ හෙයින් සම්මාසම්බුද්ධ වන සේකැයි දක්වති.

උත්තරාසත්‍යය වක්ෂුරායතනය දූඛ සත්‍යයයිද, ඒ වක්ෂුරායතනය උපදවීමට හේතුවූ තෘෂ්ණාව සමුදය සත්‍යයයිද, ඒ වක්ෂුරායතන-තෘෂ්ණා යන දෙකින්ම නොපැවැත්ම නිරෝධ සත්‍යයයි. නිරෝධ අවබෝධ කරන ප්‍රතිපදාව මාර්ග සත්‍යයයිද මෙසේ එක් එක් ධර්මය උගුළුවීමෙන් සියලු ධර්මයන් මනා කොට තමන්වහන්සේම අවබෝධ කළ සේක. සොත්‍යායතන, සාණායතන, ජීවිතායතන, කායායතන, මනායතන මෙසේ යොදා දත යුතුයි. මෙසේම රූපාදීවූ ඛානිරායතන සයද, වක්ඛු විඤ්ඤාණාදී විඤ්ඤාණ කාය සයද, වක්ඛු ස්පර්ශාදී ස්පර්ශ සයද, වක්ඛු වේදනාදී වේදනා සයද, රූපසඤ්ඤාදී සඤ්ඤා සයද, රූප සඤ්චෙනනාදී චෙනනා සයද, රූප තණ්හාදී තෘෂ්ණා සයද, රූප විතක්කාදී විතක්ක සයද, රූපවිචාරාදී විචාර සයද, රූපක්ඛන්ධාදී පංචස්කන්ධද, දස කසිණද, දස අනුස්සතිද, උද්ධමානකාදී දස සංඥාද, කෙසාදී දෙතිස් කුණපද, ද්වාදස ආයතනද, වක්ඛුධාතු ආදී අටළොස් ධාතුද, කාමහවාදී නව හවද, ප්‍රථමධ්‍යානාදී ධ්‍යාන සතරද, මෙත්තාදී සතර අප්පමඤ්ඤාද, ආකාසානඤ්චායතනාදී අරූප සමාපත්ති සතරද, ප්‍රතිලොම වශයෙන් ජරා මරණාදීවූද, අනුලොම වශයෙන් අවිද්‍යාදීවූද, පටිච්චසමුප්පාදාංගද යොදා දත යුතුයි. එයින් අවසන්හි දැක්වුණු ජරා-මරණ යොදන සැටි මෙසේය. ජරා-මරණ දූඛ සත්‍යය, ජරා-මරණයට ප්‍රත්‍යය වන ජාතිය සමුදය සත්‍යය, ඒ ජරා-මරණ ජාති දෙකින්ම නිස්සරණය නිරෝධ සත්‍යය, නිරෝධය ප්‍රතිවේධ කරන ප්‍රතිපදාව මාර්ග සත්‍යයයි.

මෙසේ එක් එක් ධර්මය උගුළුවීමෙන්ද උන්වහන්සේ සියලු ධර්මයන් මනාකොට තමන් වහන්සේම අවබෝධ කළ සේක. එහෙයින් උන්වහන්සේ 'සම්මාසම්බුද්ධ' වන සේක.

"විජ්ජාචරණ සම්පන්නො"

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විද්‍යායෙන්ද, වරණයෙන්ද සම්පන්න බැවින්-යුක්ත බැවින් විජ්ජාචරණ සම්පන්න වන සේක.

එහි විද්‍යා නම් ත්‍රි විද්‍යායි. අෂ්ට විද්‍යා හෝ ත්‍රි විද්‍යාව භයහෙරව සූත්‍රයෙහිද, අෂ්ට විද්‍යාව අම්බට්ඨ සූත්‍රයෙහිද දැක්වුණු පරිදි දත යුතුයි. පුර්වෙනිවාසානුස්මිති ඥානය දිව්‍ය චක්ෂුර්භිඥානය, ආශ්‍රවක්ෂයකරඥානය යන මේ ඥානත්‍රය ත්‍රි විද්‍යායි විදර්ශනාඥානය. මනෝමය සෘද්ධිඥානය යන ඥානද්වය හා ෂට් අභිඥා හා අෂ්ට විද්‍යායි. (ෂට් අභිඥා නම් ඉද්ධිවිධි, දිබ්බසොත, පරචිත්තවිජානන, පුබ්බෙනිවාසානුස්සති, දිබ්බ චක්ඛු, ආසවක්ඛය යන ඥාන සයයි.)

වරණ නම් ශීල සංවරය, ඉන්ද්‍රිය සංවරය, භෝජනයෙහි පමණ දන්නා බවය, ජාගරියානුයෝගය හෙවත් නිදිවර්ජනයෙහි යෙදීමය, සද්ධා-හිරි-ඔත්තප්ප-බාහුසච්ච-විරිය-සති-පඤ්ඤා යන සප්ත ධර්මය-රූපාවචර ධ්‍යාන සතරය යන මේ පසළොස් ධර්මයි. මේ ධර්ම පසළොස් කරන කොට ආයඝි ශ්‍රාවක නිවන දෙසට ගමන් කරයි. එහෙයින් ඒ ධර්ම පසළොස් වරණ ධර්මයයි කියන ලදී.

ඒ එසේ මැයි. මැදුම් සහි මජ්ඣිම පණ්ණාසකයෙහි 'ඉධ මහානාම ආරිය සාවකො සීලවා භොති' ආනයින් දත යුතුයි.

උන්වහන්සේ මේ දැක්වුණු විජ්ජායෙන්ද, වරණයෙන්ද යුක්ත සේක. එහෙයින් විජ්ජා-වරණ සම්පන්න වන සේක.

මේ විජ්ජා-වරණ අතුරෙන් විද්‍යාසම්පත්තිය උන්වහන්සේගේ සර්වඥතාඥානයද වරණසම්පත්තිය මහාකාරුණීකත්වයද පුරා සිටියේය. උන්වහන්සේ සර්වඥතාඥානයෙන් ලොකයාගේ අර්ථාන්තර්ථ දැන වදාරා මහාකාරුණීකත්වයෙන් අන්තර්ථය හැරපියා අර්ථයෙහි යොදන

සේක. විජ්ජා-වරණ සම්පන්නයෙක් කරන්නේ එසේමය. එයින් උත්චහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ සුපටිපන්න වෙති. දුප්පටිපන්න නොවෙත්. විජ්ජාවරණසම්පන්න නොවූ ශාස්තෘවරයන්ගේ ශ්‍රාවකයෝ දුප්පටිපන්නව අත්තන්නප, පරන්නප, උභයන්නප වෙත්.

"සුගතො"

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 1 ශොභන ගමන් ඇති බැවින්ද 2 සුන්දර තැනට ගිය බැවින්ද 3 මනා කොට ගිය බැවින්ද 4 මනා කෙළුල් ඇති බැවින්ද සුගත වන සේක.

1 ගත නම් ගමනය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ගත-ගමන ශොභනය, පරිශුද්ධය, නිරවද්‍යයි. ඒ ගත නම්-ගමන නම් කීම? ආයථි මාර්ගයයි. උත්චහන්සේ ආයථිමාර්ග නම් ගතයෙන් නොලැගෙමින් නිවන් දිගට ගිය සේක. එබඳු ශොභන ගමන් ඇති බැවින් උත්චහන්සේ සුගතය.

2 සුන්දර තැන නම් නිර්වාණයයි. ඒ නිර්වාණ නම් සුන්දර තැනට ගිය බැවින්ද උත්චහන්සේ සුගතය.

3 උත්චහන්සේ මනා කොට ගිය සේක. ඒ ඒ මාර්ගයෙන් ප්‍රභීණ ක්ලේශයන් කරා පෙරළා නොගිය සේක. එහෙයින් උත්චහන්සේ සුගතය. කීයේමයි. සෝවාන් මාර්ගඥානයෙන් යම් ක්ලේශ කෙනෙක් ප්‍රභීණ කරන ලද්දාහු ඒ කෙලෙසුන් කරා නැවත නොඑන්නේය. ආපසු නොඑන්නේය. සකෘදාගාමී මාර්ගඥානයෙන් යම් ක්ලේශ කෙනෙක් ප්‍රභීණ කරන ලද්දාහු නම් ඒ කෙලෙසුන් කරා නැවත නොඑන්නේය. ආපසු නොඑන්නේය. අර්හත් මාර්ගඥානයෙන් යම් ක්ලේශ කෙනෙක් ප්‍රභීණ කරන ලද්දාහු නම් ඒ කෙලෙසුන් කරා නැවත නොඑන්නේය. ආපසු නොඑන්නේයයි යන සතර අර්ථයෙන් සුගත නම් වන්නේය.

තවද උත්චහන්සේ දීපංකරපාදමූලයෙහි පටන් බෝ මැඩ දක්වා සමක්‍රියංසත් පාරමි නෑම් සමාක් ප්‍රතිපත්තියෙන් මුළු ලොවට හිත සුව එළවමින් ශාස්වත උච්ඡේද වශයෙන් හෝ කාමසුඛ-අත්තකිලමථ වශයෙන් හෝ අත්තද්වයට නො පැමිණ ගිය සේක. එබැවින්ද උත්චහන්සේ සුගතය.

4 උන්වහන්සේ මනා කොට ගදනය කරන සේක කියන සේක. යුතු තැනිති යුතුමුම තෙපුල් තෙපලන සේක. එහෙයින්ද උන්වහන්සේ සුගතය. මේ අර්ථයට සාධක සූත්‍රයෙක් මෙසේයි.

තථාගතයන් වහන්සේ තමන්වහන්සේ දන්නා යම් වචනයෙක් අසත්‍යද, අනර්ථයෙන් යුක්තද, එයද අනුනට අප්‍රියද, එබඳු වචන නොවදාරන සේක. එසේම උන්වහන්සේ තමන් දන්නා යම් වචනයෙක් සත්‍යද, අනර්ථයෙන් යුක්තද, එයද අනුනට අප්‍රියද එබඳු වචනද නොවදාරන සේක. එසේම උන්වහන්සේ යම් වචනයෙක් සත්‍යයද, අර්ථයෙන් යුක්තද, එයද අනුනට අප්‍රියද එබඳු වචන කීමෙහි කාලය දන්නා සේක. අර්ථයෙක් වේ නම් අනුනට අප්‍රිය වුවද සත්‍ය වචනය වදාරන සේක. උන්වහන්සේ යම් වචනයෙක් අසත්‍ය නම් අනර්ථයෙන් යුක්ත නම් එය අනුනට ප්‍රිය වුවද නොවදාරන සේක එසේම උන්වහන්සේ යම් වචනයෙක් සත්‍ය වුවද අනර්ථයෙන් යුක්ත නම් එය අනුනට ප්‍රිය වුවද නොවදාරන සේක. එසේම උන්වහන්සේ යම් වචනයෙක් සත්‍යද අර්ථයෙන් යුක්තද එයද අනුනට ප්‍රියද එබඳු වචන කීමෙහි කාලය දන්නාසේක. (කාලානුරූපව එබඳු වචන වදාරන සේක.)

මෙසේ මනා තෙපුල් ඇති බැවින්ද උන්වහන්සේ සුගතය. ("සුගද" යයි කිය යුතු තනිනි නිරුක්ත නයයෙන් සුගත' විය.)

"ලොකවිදු"

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සර්වප්‍රකාරයෙන් ලොකය දන්නා බැවින් "ලොකවිදු" නම් වනසේක.

ඒ එසේමයි:- උන්වහන්සේ ස්වභාව වශයෙන්ද, සමුදය වශයෙන්ද, නිරොධ වශයෙන්ද, නිරොධොපාය වශයෙන්ද යන සර්වාකාරයෙන් ලොකය දත්සේක. (ස්වභාව වශයෙන් දැක්ම නම් දූඛ වශයෙන් දැක්මය. සමුදය වශයෙන් දැක්ම නම් යම් තැනෙක ඒ දූඛ ස්වභාවය නිරුද්ධ වේද ඒ නිර්වාණ වශයෙන් දැක්මය. නිරොධ උපාය වශයෙන් දැක්ම නම් ආයාසි මාර්ග වශයෙන් දැක්මයි. මෙහි ලොක නම් පඤ්චොපාදාන ස්කන්ධ ලොකයි.) "ලොක" යන්නෙන් පඤ්චොපාදාන ස්කන්ධ ලොකය වදාළ බවට දෙශනාවෙක් මෙසේයි.

එක් කලෙක රොහිතස්ස නම් දේවපුත්‍රයෙක් හටවත් බුදුන් කරා එළඹ "ස්වාමීනි, මම පෙර රොහිතස්ස නම් සෑමියෙක් ව සෘද්ධිබලයෙන් ලොකාන්තය දක්මි'යි සිතා ගමන් කෙළෙමි. ඒ මම ලොකාන්තය දැක ගන්නට නොහැකිව අතරදීම කාලක්‍රියා කෙළෙමි. ස්වාමීනි, පාද ගමනින් ගොස් ලොකාන්තය දැකගන්නට නොහැකිදැ"යි විචාළේය. එවිට බුදුහු මෙසේ වදාළහ.

"ඇවැත්නි, යම් තැනෙක ජාති-ජරා-ව්‍යාධි-මරණ නැත්තේද, චුති-උප්පත්ති නැත්තේද, ඒ නිර්වාණ නම්වූ ලොකාන්තය ප්‍රකෘති පාද ගමනින් ගොස් දැක්ක හැකියයි මම නොකියමි.

"යම් තැනෙක උත්පත්ති නම් ජාතිදුක නැත්තේ වේද, දිරිමි නම් ජරාදුක නැත්තේ වේද, ගිලිහීම් නම් මරණ දුක නැත්තේ වේද,

"උත්පත්තිය හෝ ඕපපාත උත්පත්තිය නැත්තේ වේද, ජාති දුක් ආදියෙන් විරහිතවූ සංස්කාර ලෝකයාගේ කෙළවරවූ නිර්වාණ ධර්මය පාද ගමනයෙන් ගොස් දකුණත්තේ යයි මම නොකියමි

"ඇවැත්නි, ඒ නිර්වාණ නම් ලොකාන්තයට නොපැමිණ දුක් අවසාන කිරීම වන්නේයයිද මම නොකියමි. තවද ඇවැත්නි, මේ සංඥා සහිත මනස් සහිත බලියක් පමණවූ ශරීරයෙහිම මම ලෝකයද, ලෝක සමුදයද ලෝක නිරොධයද, ලෝක නිරොධගාමී ප්‍රතිපදාවද පණවමි."

මෙහි ව්‍යාභි අවිඥානකවූ සෘතු සමුට්ඨාන රූප මාත්‍රයක චතුරාර්යසත්‍ය පණවන්නට නොපිණිවත් හෙයින් බලියක් පමණ මනුෂ්‍ය ශරීරයෙහිම පැණවූහයි දත යුතුයි.

(මේ අර්ථයම ගාථායෙන්ද සංග්‍රහකොට දක්වන්නේ)

"කිසි කලෙක ලොකාන්තයට පාද ගමනින් නොයා හැකිය, ලොකාන්තයට නොගොස් දුකින් මිදීමද නොකළ හැකිය.

'එඛැවින් ලෝකය දන්නා ලෝකයෙහි අත්තයට පැමිණ විසූ මාර්ග බ්‍රහ්මවය්‍යා ඇති කෙලෙස් සන්සිදුවූ මනා ප්‍රඥාවත් රහතත්වහන්සේ ලෝකාන්තය දැන මෙලොවද පරලොවද නොපතන සේක."

(මේ දේශනායෙහි "ලෝක" යි වදාළේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ලෝකය. කෙවල සෘතුසමුත්ථාන රූප ලෝකය නොවේ එහි චතුස්සත්‍යය පැණවිය නොහැක. මෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පංච උපාදානස්කන්ධ නම් ලෝකය දත් හෙයින් ලෝකවිදු නම්වූ සේකැයි කියා නියා දත යුතුයි. ලෝක නම් පංච උපාදානස්කන්ධ ලෝකය පමණෙක්ද? අන්‍ය ලෝක නැත්තේද? ඇත්නම් ඒ ලෝක උන්වහන්සේ නොදත් සේක්ද? යනු විසඳන්නට මෙහි දී ලෝක විභාගය දක්වා ඒ සියලු ලෝකද දත් පරිදි විස්තර කරති.)

සංස්කාර ලෝක, සත්ත්ව ලෝක, අවකාශ ලෝකයයි ලෝක ත්‍රිවිධ වේ.

"එකොලොකො සබ්බෙ සත්තා ආහාරටිඨිතිකා" යන මේ දේශනා පාළියෙහි දැක්වුණේ සංස්කාර ලෝකය. ("එක් ලෝකයෙකි. එනම් සියලුසත්වයෝ ප්‍රත්‍යයයෙන් පවත්නෝය. යනු එහි අර්ථයි. මෙහි ආහාර ශබ්දයෙන් ප්‍රත්‍යය වදාළ බව දතයුතුයි. ප්‍රත්‍යයෙහි නිපදනා සියල්ල සංස්කාර ලෝක නම්වේ. ඉන්ද්‍රිය බද්ධ අනිත්ද්‍රිය බද්ධ සියලු ස්කන්ධයෝ "පච්චයෙහි සංඛර්‍යිතනි ලුප්ථනනි පලුප්ථනනි" යි කී බැවින් සංස්කාර ලෝක නම් වෙත්" යනු සන්නයි. "සබ්බෙ සත්තා" යි වදාළේ පුද්ගලාධිෂ්ඨාන වශයෙනි.)

"සස්සතො ලොකොතිවා අසස්සතො ලොකොතිවා" යන මේ දේශනා පාළියෙහි දැක්වුණේ සත්ත්ව ලෝකය. ("දෘෂ්ටිගතිකයන්ගේ ශාස්වතාදී වශයෙන් ආත්මය ලෝකය යන කල්පනාව භූයෝ වෘත්තීන් සත්ත්වා විෂය වේ. සංස්කාර විෂය නොවේ. "ඉන්ද්‍රිය බද්ධ ස්කන්ධයන්ගේ සමූහයද සන්නානසද සත්ව ලෝක නම්" යනුයි සත්ව ලෝක නම් සත්වයෝයි.)

අවකාශ ලෝකය සද හිරු දෙදෙන යම්තාක් තැන් පරිහරණය කරත්ද, බබල බබලා දිගුත් බබුලුවත්ද, ඒ තාක් තැන් එක් ලෝකයෙකි. එබඳු දහස් ලෝකයෙහි ඒ දහසක් ලෝකයෙහි තාගේ වංශය පවත්නේය' යනු එහි අර්ථයි. "අනිත්ද්‍රිය බද්ධ රූපාදීන්ගේ සමූහයද සන්නානසද අවකාශ

ලෝක නම්" යනු සන්නයි. අවකාශ ලෝකයට භාජන ලෝක යනුද නමෙකි.)

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සංස්කාර සත්ව අවකාශ යන මේ ත්‍රිවිධ ලෝකය දත්සේක. එහෙයින් උන්වහන්සේ ලෝකවිදුය.

(මේ ත්‍රිවිධ ලෝක පිළිබඳ තවද විස්තරයක් කරති.)

සංස්කාර ලෝකය

ලෝක එකෙකි. එනම්-සියලු සත්වයෝ ප්‍රත්‍යයයෙන් පවත්නෝය.

ලෝක-දෙකෙකි.-එනම් නාම-රූපය.

ලෝක තුනෙකි, එනම්-සුඛ, දුඃඛ, උපෙක්ෂා යන ත්‍රි වේදනාය.

ලෝක සතරෙකි එනම්-කබලීකාර, එස්ස, මනෝසඤ්චෙනා, විඤ්ඤාණ යන සතරය

ලෝක පසෙකි එනම්-පංච උපාදානස්කන්ධයෝය.

ලෝක සයෙකි. එනම්-අධ්‍යාත්මික ආයතන සයය.

ලෝක සතෙකි. එනම්-විඤාන ස්ථිති සතය.

ලෝක අටෙකි. එනම්-අෂ්ට ලෝක ධර්මය

ලෝක නවයෙකි එනම්-සත්ත්වාචාස නවය

ලෝක දසයෙකි එනම්-ආයතන දසය.

ලෝක දොළොසෙකි.-එනම් ආයතන දොළොසය.

ලෝක අටළොසෙකි එනම්-ධාතු අටළොසය.

මේ සංස්කාර ලෝකයි. උන්වහන්සේ මේ සියල්ල දත් සේක. නිර්වාණයද මාර්ග-ඵලද සංස්කාර ලෝකයට ඇතුළත් නොවේ. නිර්වාණය ප්‍රත්‍යයෙන් නූපන්නේය. මාර්ග ඵල ප්‍රත්‍යයෙන් නිවන්ද ලෝකොත්තර බැවින් සංස්කාර නොවන්නේය. සංස්කාර වනාහි අනිත්‍ය දුඃඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණයෙන් යුක්තයි.)

සත්ත්ව ලෝකය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියලු සත්වයන්ගේ ආශය, අනුශය, චරිත, අධිමුක්ති දන්නා සේක. එසේම අපරජක්ඛ මහාරජක්ඛ, තික්ඛිනද්‍රිය, මුදිනද්‍රිය, ස්වාකාර, ද්වාකාර, සුවිඤ්ඤාපය, දුවිඤ්ඤාපය, භව්‍ය, අභව්‍ය සත්වයන් දන්නා සේක. එසේ

උත්වහන්සේ සත්ත්ව ලෝකයද දන්නා බැවින් ලෝකවිදු වන සේක.

(ආශය-"යම්සේ මෘගයෝ ගෝවරයට ගොස් නැවත අවුත් යම් තැනෙක හොවිද්ද? ඔහු ඔහුට ආශය නම් වේද, එසේම සිතද අන්‍යාථා ප්‍රවෘත්තිවද අවුත් යම් තැනෙක හොවී නම් ඔහු ඔහුට ආශයයි කියනු ලැබේ. හෙද සාශ්වත දෘෂ්ට්‍යාදී විසින් වතුර්විධ වේ. කීසේ මය.

මෙහි සාශ්වතය, උච්ඡේදය යන දෘෂ්ටිහු දෙදෙන වට්ටය ආශ්‍රය කළ පුහුදුන්ගේ ආශය, විවට්ටය ආශ්‍රය කළ ශුද්ධ සත්වයනට වනාහි අනුලෝම ක්ෂාන්තිය, යථාභූත ඥානය යන මේ ආශය" යනුයි.

අනුශය-මාර්ගයෙන් ප්‍රහීණ නොකළ බැවින් සත්තානයෙහි නිදි ගෙන මෙන් සිටින සුදුසු කරුණක් ලැබීමෙන් නැඟී එන රාගාදී ක්ලේශයෝ සන්දෙන අනුශයයෝය.

වර්ත සුවර්ත, දුශ්වර්ත රාගාදී ඡට්වර්ත හෝ (අධිමුක්ත නම් අධ්‍යාශය ධාතුයි. ඔහු ද්විවිධ වේ. හිනාධි මුක්තය පූර්ණාධි මුක්තයයි" යනුයි)

අපරජක්ඛ-මදවු කෙලෙස් රජස් ඇති ප්‍රඥා නෙත්‍ර ඇත්තාවූ නොහොත් උත්සන්න නොවූ රාගාදී රජස් ඇත්තාවූ මහාජක්ඛ-මහත්වූ කෙලෙස් රජස් ඇති ප්‍රඥා නෙත්‍ර

ඇත්තාවූ නොහොත් උත්සන්න රාගාදී රජස් ඇත්තාවූ තික්ඛිනද්‍රිය-තික්ෂණවූ ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රිය ඇති,

මුදිනද්‍රිය-මෘදුවූ ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රිය ඇති,

ස්වාකාර-සුන්දරවූ ආකාර ඇති-කල්‍යාණ ප්‍රකෘති ඇති.

ද්වාකාර-අයහපත් ආකාර ඇති-තරක ප්‍රතිපත්ති ඇති,

සුවිඤ්ඤාපය-පහසුවෙන් ධර්මය හැඟවිය හැකි,

දුර්විඤ්ඤාපය-පහසුවෙන් ධර්මය හැඟවිය නොහැකි,

හව්‍ය-කර්මාවරණ, විපාකාවරණ, ක්ලේශාවරණ නැති.

අහව්‍ය-කර්මාවරණ, විපාකාවරණ, ක්ලේශාවරණ ඇති.

(කර්මාවරණ නම් ආනන්තරිය කර්ම කළ. විපාකාවරණ නම් අහෙතුක ද්විහෙතුක ප්‍රතිසන්ධික. ක්ලේශාවරණ නම් නියත මිථ්‍යාදෘෂ්ටික.)

අවකාශලෝකය

තථාගතයන් වහන්සේ සත්ව ලෝකය සේම අවකාශ ලෝකයද දක්සේක. ලෝකයෙක් නම් එක් සක්වළෙකි. ("නෙමීමණ්ඩල සදාශුච්ච වක්‍රවාට පර්වතයෙන් හාත්පසින් පරික්ෂිප්ත හෙයින් ලෝකධාතුව වක්‍රවාළයයි කියනු ලැබේ" යනුයි.) සක්වළෙක් වනාහි අයම් විතරින් දොළොස් ලක්ෂ තුන්දහස් සාරසිය පණස් යොදුනෙකි. වටින් සතිස් ලක්ෂ දසදහස් තුන්සිය පණස් යොදුනෙකි. බොලින් (සතකමින්) දෙලක්ෂ සතලිස් දහස් යොදුනෙකි. මෙනෙක් විශාලවූ මේ මහාපාරිවිය සාරලක්ෂ අසූදහසක් යොදුන් සත ඇති ජලය පිට පිහිටියේය. පාරිවි සන්ධාරක ජලය යනු මේය. ඒ ජලයද තවලක්ෂ සැටදහසක් යොදුන් සත ඇති වාතයෙහි පිහිටියේය, මේ ලෝක ධාතුවගේ පිහිටීමයි.

මෙසේ පිහිටි සක්වළ මැද මහාමේරු පර්වතය සුදුසු දහසක් යොදුන් මහසයුරෙහි බැස සිටියේය. එතෙක්ම සයුරින් මතු නැගී සිටියේය. එහි අයම් විතරද සුදුසුදහස් යොදුනි. නානාවිධ රත්නයෙන් විචිත්‍රවූ යුගන්ධර, ඊසධර, කරවික, සුදස්සන, නෙමින්ධර, විනතක, අස්සකණ්ණ යන සප්තකුට පර්වතයෝ ඒ මහාමේරුවට අඩින් අඩි පමණින් මහාසාගරයෙහි බැස සිටියෝය. එසේම නැගී සිටියෝය. (යුගන්ධරය දෙසාළිස් දහසක් යොදුන් සමුද්‍රයෙහි බැස සිටියේ එපමණක්ම නැගී සිටියේය. ඊසධරය එක්විසිදහසක් යොදුන් සමුද්‍රයෙහි බැස සිටියේය. එපමණක්ම නැගී සිටියේය කරවික පර්වතය දසදහස්පන්සියයක් යොදුන් සමුද්‍රයෙහි බැස සිටියේය. එපමණක්ම නැගී සිටියේය. සුදර්ශන පර්වතය පන්දහස් දෙසිය පණසක් යොදුන් සමුද්‍රයෙහි බැස සිටියේය. එපමණක්ම නැගී සිටියේය. නෙමින්ධරය දෙදහස් සසිය පස් විසි යොදුන් සමුද්‍රයෙහි බැස සිටියේය. එපමණක්ම නැගී සිටියේය. විනතක පර්වතය එක්දහස් තුන්සිය දොළොස් යොදුන් සමුද්‍රයෙහි බැස සිටියේය. එපමණක්ම නැගී සිටියේය. අස්ස කණ්ණ පර්වතය ගව්වක් අධික කොට ඇති සසියපණස් යොදුන් සමුද්‍රයෙහි බැස සිටියේය. එපමණක්ම නැගී සිටියේය. තවද මේ සප්තකුට

මහාමේරුව පරීක්ෂෙප කොට සිටියේය. (මේරුව සිසාරා යුගන්ධරයද යුගන්ධරය සිසාරා ඊසධරයද යනාදීන් පිහිටියේයයි දත යුතුයි. සතරවරම් රජ දරුවන්ගේ දෙව යක්ෂයන්ගේද නිවාස එහිය. මේ පර්වත අතර සිදන්ත සාගර පිහිටියේය.

නිමාලය පර්වතය පන්සියයක් යොදුන් උසය. තුන්සියක් යොදුන් අයම් විතරය. සූඅසු දහස් කුටයන්ගෙන් හෙබියේය.

යම් දඹගසක් නිසා මේ ද්වීපය ජම්බුද්වීපයයි ප්‍රකාශවීද එහි පිහිටි ඒ දඹගස වනාහි වටින් පසළොස් යොදුන් හා උසින් පණස් යොදුන් හා කඳ ඇත්තේය. ශාඛා පණස් පණස් යොදුන් දිග ඇත්තේය. පුලුල සියක් යොදුන උස සියක් යොදුන අසුර භවනයෙහි විත්‍රපාටලි රුකද, ගරුද්ධ භවනයෙහි හිමුල් රුකද, අපරගොයානයෙහි කොළොම් රුකද, උතුරුකුරු දිවයිනෙහි කප්රුකද, පූර්වවිදෙහයෙහි මහරි රුකද, තව්තිසා භවනයෙහි පරසතු රුකද ප්‍රමාණයෙන් මෙතෙක්ම වන්නේය.

මේ මුළු ලෝක ධාතුව වටා පිහිටි සක්වළගල වනාහි දෙඅසු දහසක් යොදුන් මහා සමුද්‍රයෙහි ගැලී සිටියේය. එතෙක්ම සමුද්‍රරිත් මතු නැඟී සිටියේය.

මේ ලෝක ධාතුවෙහි පිහිටි වන්ද මණ්ඩලය එකුත් පණස් යොදුන, සූයම් මණ්ඩලය පණස් යොදුන, තව්තිසා භවනය දසදහසක් යොදුන, අසුර භවනයද, අවිච්ඡි මහා නිරයද, ජම්බුද්වීපයද එසේම දසදහස් දසදහස් යොදුන, අපරගොයානය සත්දහස් යොදුන, පූර්වවිදෙහයද සත් දහස් යොදුන, උතුරුකුරු දිවයින අටදහසක් යොදුනි. මේ එක එක මහා ද්වීපයෙක් පන්සිය පන්සිය කොඳෙව් පිරිවර කොට ඇත්තේය. මේ සියල්ල එක්කොට ගත් කල්හි එක් සක්වළෙකැයි කියනු ලැබේ, එයම එක් ලෝකධාතුවෙක්ද වන්නේය. ඒ සක්වළ තුනක් අතරෙහි ලොකන්තරිය නිරයෙකි. මෙසේ සක්වළ අනන්තය. ලෝකධාතූ අනන්තය. භාග්‍යවත් බුදුහු අනන්තවූ බුද්ධඥානයෙන් මේ සියලු අවකාශ ලෝකයද දත් සේක. එබැවින් උන්වහන්සේ සකල ලෝකය දත් බැවින් ලොකවිදු නම් වන සේක.

“අනුත්තරො”

තථාගතයන් වහන්සේ ගුණයෙන් තමන්වහන්සේට වඩා විශිෂ්ටතරවූ කිසිවකු නැති බැවින් අනුත්තර වන සේක. ඒ

එසේමයි. උන්වහන්සේ ශීල ගුණයෙන්ද, සමාධි ගුණයෙන්ද, ප්‍රඥා ගුණයෙන්ද, විමුක්ති ගුණයෙන්ද, විමුක්ති ඥානදර්ශන ගුණයෙන්ද යන සියලු ගුණයෙන් සියලු ලෝකය මැඩ සිටින සේක. උන්වහන්සේ ඒ ශීලාදී ගුණයෙන් තමන් හා සමයක්නු නැති බැවින් අසම සේක. අසමවූ අතීත බුදුවරයන් හා සම බැවින් අසමසම සේක. තමන් රුව බඳු ප්‍රතිමාද නොකට හැකි බැවින් අප්‍රතිම සේක. වදාළ 'සති පටිඨානාදී ධර්ම එසේ නොවේය' යි පෙරලා විරුද්ධ වියහැකි පුද්ගලයකු නැති බැවින් අප්‍රතිභාග' සේක. "තො බුදු නො වෙයි මම බුදුමි" යි සිටිය හැකි විරුද්ධ පුද්ගලයකු නැති බැවින් අප්‍රතිපුද්ගල සේක. (මෙහි ශීලාදී ගුණයෝ ලෞකික ලෝකෝත්තර මිශ්‍රයහ. විමුක්තිඥාන දර්ශනය වනාහි ලෞකිකම වේ. කාමාවචරම වේ. එසේ කල්හි "සදෙවකං ලොකං අභි භවති" යනු කෙසේද යත්? අනුභාවයෙන් අසදාශ බැවිනි. හෙතෙම විෂය හෙයින් ප්‍රවෘත්ති හෙයින් ප්‍රවෘත්ති ආකාර හෙයින් උත්තරීතර වූයේ අනන්‍ය සාධාරණ වූයේ තථාගතයන්ගේ විමුක්ති ගුණය අරමුණු කොට පවත්නි පවත්නේද විරුද්ධයන් සුප්‍රතිණ බැවින් අතර්කාවචරවූ පරම ගම්හිරවූ සුක්ෂම විෂය මනාකොට ප්‍රකටම කෙරෙමින් පවත්නේය. මනා කොට වසිතාවට පැමිණවූ බැවින්ද භවාංග පරිවාසය අපරිත්‍යක්ත බැවින්ද ලසුව පවත්නි යනුයි. වදාළේ මැයි.

දෙවියන්-මරුන්-බඹුන් සහිත ලෝකයෙහි ශ්‍රමණ- බ්‍රාහ්මණයන්-දෙවි මිනිසුන් සහිත ප්‍රජායෙහි මට වඩා ශීල සම්පන්නයෙකු මම නොදක්නෙමි සමාධි-ප්‍රඥා විමුක්ති-විමුක්ති ඥානදර්ශන පිළිබඳවද මෙසේමයි.

අග්ගප්පසාද සූත්‍රයෙන්ද මේ අර්ථය දැක්විය යුතුයි. "මහණෙනි, අපාදවූ හෝ ද්විපාදවූ හෝ චතුෂ්පාදවූ හෝ බහු පාදවූ හෝ රූපීවූ හෝ අරූපීවූ හෝ සඤ්ඤීවූ හෝ අසඤ්ඤීවූ හෝ නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවූ හෝ යම් පමණ සත්ව කෙනෙක් චේතද තථාගත අර්හත් සමයක් සම්බුද්ධයෝ ඒ සියලු සත්වයනට අග්‍රයහයි කියනු ලැබෙති. මහණෙනි, යම් කෙනෙක් බුදුන් කෙරෙහි පහන්වූහු නම් ඔවුහු අග්‍රයෙහි පහන්වූවෝය. අග්‍රයෙහි පහන් වූවනට අග්‍රවූ විපාක වන්නේය යනුයි."

"මට ආවායයි සේක් නැත. මට සමානසේක්ද නැත. දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි මට ප්‍රතිවිරුද්ධයෙක්ද නැත" යනුයි.

"පුරිසදම්මසාරථී"

"පුරිසදම්මෙ සාරෙතිති පුරිසදම්මසාරථී" පුරුෂදම්මයන් දම්නය කටයුතු පුරුෂයන් මෙහෙයයි-දම්නය කරයි-හික්මවයි යන අර්ථයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පුරිසදම්මසාරථී වන සේක. පුරුෂදම්මයෝ නම් නොදැමුණු-දම්නය කටයුතු තිරිසන්වූ හෝ මනුෂ්‍යවූ හෝ අමනුෂ්‍යවූ හෝ පුරුෂයෝය. පිරිමිය. ("දැමියයුතු ස්ත්‍රීන් ඇතද උතුම් හෙයින් පුරුෂයන්ම කීන." ස්ත්‍රීන් දම්නය කිරීම කවර අරුමයෙක්ද? උන්වහන්සේ පිරිමි දම්නය කරන සේක.) ඒ එසේමයි. උන්වහන්සේ විසින් අපලාල නාගරාජයාය, චූළොදර-මහොදර නාගරාජයෝ දෙදෙනාය. අග්නිසිඬ ධූමසිඬ නාගරාජයෝ දෙදෙනාය, ආරවාල නාගරාජය, ධනපාලක හස්තිය යන මේ ආදී තිරග්විත පුරුෂයෝ දම්නය කරන ලද්දෝය. විෂ නැති කොට සරණයෙහිද ශීලයෙහිද පිහිටුවන ලද්දෝය. (මෙහි අපලාල නම් තාරජ හිමවන වෙසෙයි. චූළොදර-මහොදර දෙදෙන නාදිව වෙසෙත්. අග්නිසිඬ-ධූමසිඬ දෙදෙන හෙළදිව වෙසෙත් යනුයි.)

එසේම උන්වහන්සේ විසින් සවිවක නිගණ්ඨය, අම්බට්ඨ මානවකය, පොක්ඛරසාති, සොණදණ්ඩ, කුට්ටන්ත බ්‍රාහ්මණයෝය යනාදී මනුෂ්‍ය පුරුෂයෝද, ආලවක, සුවිරොම, ධරරොම යක්ෂයෝය, සක්දෙව් රජය, බකබ්‍රහ්මය යනාදී අමනුෂ්‍ය පුරුෂයෝද විචිත්‍රවූ විනයන උපායයෙන් දම්නය කරන ලද්දෝය. කොසිය සූත්‍රය ඊට සාධකයි 'කෙසි, මම සියුම් ක්‍රමයෙන්ද, පරුෂ ක්‍රමයෙන්ද, සියුම්වූද පරුෂවූද ක්‍රමයෙන්ද ඔවුන් හික්මවමි' යනුයි.

තවද උන්වහන්සේ අදම්නයන් මතු දම්නය කරන සේක් නොවෙති. දම්නයන්ද දම්නය කරන සේක. විශුද්ධ ශීලාදියෙන් යුක්තයන්ට ප්‍රථමධ්‍යානාදිය දෙවාචදාරමින්ද සෝවාන් ආදීන්ට මතු මතු මාර්ගප්‍රතිපදා දෙවාචදාරමින්ද හික්මවනසේක.

"අනුත්තරො පුරිසදම්ම සාරථී"

අනුත්තරය, පුරිසදම්මසාරථීයයි යට අර්ථ දෙකක් වශයෙන් ගෙන විස්තර කළහ. මේ පද දෙකින් එකම අර්ථයද දැක්විය

හැකිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ "අනුත්තර පුරිස් දම්මසාරථී" වන සේක යනු වශයෙනි. හස්තිදම්‍ය සාරථීහු දමනය කටයුතු ඇතුන් එක් දිගකටම දුවවති. එයින් ඒ ඇත්තු ඒ දිගටම දුවති. ඒ හස්ති දම්‍ය සාරථීහු අනුත්තර නොවෙති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක පයඝංකයෙහි උන් පුරුෂ දම්‍යයෝ යම්සේ අට දිගටම නොලැගෙමින් දුවන්ද එසේ දුවවන සේක. හික්මවන සේක. එහෙයින් උන්වහන්සේ අනුත්තර පුරිසදම්ම සාරථී වනසේක. මේ සූත්‍රය එයට සාධකයි. "මහණෙනි, ඇතුන් දමනය කරන්නා විසින් මෙහෙයන ලද හස්තිදම්‍යයා එක දිශාවකටම දුවයි යනුයි. මෙහි අට දිශා නම් අෂ්ට සමාපත්තිය. "අට්ඨදිශා යනුද නිදර්ශන මාත්‍රයි. ලොකිකයන් විසින් අගත පූර්වවූ නිරෝධ සමාපත්ති දිගටද, නිර්වාණ දිගටද දිවන හෙයින්" යනුයි. පයඝංක යන්නෙන් මෙහි ඉරියව් කියන ලදැයි දත යුතුයි.

"සත්ථා දෙවමනුස්සානං"

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙවිමිනිසුන්ට ශාස්තෘ වන සේක. කවර අර්ථයෙකින් ශාස්තෘ වන සේක්ද? දිට්ඨධම්මික, සම්පරායික, පරමත්ථ යන මේ ත්‍රිවිධ අර්ථයෙන් සුදුසු පරිදි අනුශාසනා කරන්නාහ යන අර්ථයෙන් දිට්ඨධම්මික නම් මෙලොවින් වන අර්ථය සම්පරායික නම් පරලොවින් වන අර්ථය. පරමත්ථ නම් නිර්වාණය උන්වහන්සේ මේ ත්‍රිවිධ අර්ථයෙන් යොග්‍ය පරිදි දෙවි මිනිසුන්ට අනුශාසනා කරන සේක. එහෙයින් උන්වහන්සේ (සත්ථාය) ශාස්තෘය.

තවද සත්ථා යන මේ පදයෙන් සාර්ථවාහ කියනු ලැබේ. ("සත්ථාවාහො යනු සත්ථා යුතයෙහිම අර්ථ පහළ කරනු පිණිස කීහ. අර්ථය හා සමග පවත්නේ සත්ථ නම්. හේ කවර යත්? බඩු මිළ ගෙන වෙණ දහම් පිණිස දෙශාන්තරයට යන ජන සමූහ තෙමේ හිතොපදෙශ වශයෙන් රක්ෂා කටයුතු-අනුශාසනා කටයුතු වෙළඳ මිළ මෝහට ඇති හෙයින් සත්ථා නම් වේ.

යම් සේ සාර්ථවාහ සාර්ථයන් සොරුන් රැක සිටිනා නපුරු කාන්තාරයෙන්, දුර්භික්ෂ කාන්තාරයෙන්, නිරුද්‍ය කාන්තාරයෙන් එතෙර කරන්නේද එමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සත්වයන් ජාතිකාන්තාරාදියෙන් එතෙර කරන සේක.

ක්ෂේමභූමි නම් නිර්වාණයට පමුණුවනසේක. එහෙයින් උන්වහන්සේ සත්ථාය. මෙය නිර්දේශයෙහි ආ පරිදි දක්වන ලදැයි දත යුතුයි.

දෙවිමිනිසුන්ට යයි කීයේ උත්කාෂ්ට පරිච්ඡේද වශයෙනි. භව්‍ය පුද්ගල වශයෙනි. උන්වහන්සේ තිරිසන් සත්වයන්ටද අනුශාසනා කරන සේක්මය. තිරිසන් සත්වයෝද උන්වහන්සේගේ ධර්මය අසා උපනිස්සය සම්පත් ලබා එයින් දෙවන තෙවන ආත්මභාවයෙහි මාර්ගඵල ලබාගනිති. මණ්ඩුක දෙවපුත්‍රාදීහු එයට නිදර්ශනයයි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගග්ගරා නම් පොකුණු තෙර වම්පා නගරවාසීන්ට ධර්ම දෙශනා කරන කල්හි එක්මැඩියෙක් උන්වහන්සේගේ ස්වරයෙහි නිමිත්ත ග්‍රහණය කර සිටියේය. එක් ගොපල්ලෙක් නොදැන දඬු කෙළවර උගේ හිස මත තබා එහි එල්බ සිටියේය. එයින් මැඩියා කලුරිය කෙළේ ධර්ම ස්වරයෙහි ගත් ප්‍රසාදයෙන් තව්තිසා දෙව්ලොව දොළොස් යොදුන් රන් විමනෙක උපන්නේය. දෙවඟනන් දහසෙක් පිරිවර විය. ඔහු තමා සිරි සම්පත් දැක "කොළ, මමත් මෙහි උපන්මි කවර කර්මයක් කෙළෙමිදැ"යි බලන්නේ ඒ කාරණය දැන සතුටුව එකෙණෙහිම විමානය හා සමග එහි අවුත් බුදුන් පා වැන්දේය. බුදුහු මෙසේ විචාළෝය.

"සාද්ධියෙන් යසසින් සියලු දිගුන් බබුළුවමින් විශිෂ්ට වර්ණයෙන් යුක්තව කවරෙක් මේ මාගේ පා වදින්නේද?"

එවිට මණ්ඩුක දෙවපුත්‍ර මෙසේ කියයි.

"මම පෙර ජලය ගොදුරු කොට ඇති දිය මැඩියෙක්ව සිටියෙමි. ඔබගේ බණ අසන්ම ගොපල්ලෙක් මා මැරූයේය." උන්වහන්සේ ඔහුට බණ වදාළසේක. සුවාසුදහසක් ප්‍රාණීන්ට ධර්මාභිසමය විය. ඒ දෙවිපුත්ද සෝවාන්ව සිනාසිසි ගියේය.

"බුද්ධො"

දත යුතුය යන යමෙක් ඇත් නම් ඒ සියල්ල අවබෝධ කළ බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විමොක්ෂාන්තිකඥාන වශයෙන් බුද්ධ නම් වනසේක. (සියලු කෙලෙසුන් කෙරෙන් මක්න වන හෙයින් රහත් මඟ විමොක්ෂ නම්.

විමෝක්ෂාවශානයෙහි උපදනා බැවින් රහත් ඵලය විමෝක්ෂාන්ත නම්. රහත් ඵලය ලද කල ලැබිය යුතු බැවින් සවිනේ දන්තා නුවණ විමෝක්ඛන්තික ඥාණ නම්. ඒ නුවණින් බුද්ධ නම් විය යන අර්ථයි" යනුයි.) සම්බුද්ධ-බුද්ධ යන දෙපදයාගේ අර්ථ විශේෂය සන්නයෙහි මෙසේ දක්වති. "සම්බුද්ධො යන මෙයින් සංක්ෂේපයෙන්ද විස්තරයෙන්ද ශාස්තෘහුගේ චතුස්සත්‍යාවබෝධය ප්‍රකාශ කරන ලද්දේය. බුද්ධො යන මෙයින් එයින් අන්‍යවූ දතයුතු ධර්ම සමූහයාගේ අවබෝධය ප්‍රකාශ කරන ලද්දේය. පූර්ව වචනයෙන් හෝ ශාස්තෘහුගේ ප්‍රතිවේධ ඥානානු භාවය ප්‍රකාශ කරන ලද්දේය. පශ්චිම පදයෙන් දෙශනා ඥානානුභාවය ප්‍රකාශ කරන ලද්දේය.

කවර අර්ථයෙකින් බුද්ධ නම් වේද? චතුස්සත්‍යය තමන්ම අවබෝධ කළ බැවින්, අන්‍යයන් අවබෝධ කරවූ බැවින්, සියල්ල දන්තා බැවින්, සියල්ල දක්තා බැවින්, අතිකකු විසින් අවබෝධ නොකරවන ලද බැවින්, ක්ලේශ නිද්‍රායෙන් පිබිදී බැවින්, ආශ්‍රවක්ෂය කළ බැවින්, ක්ලේශ නමැති ලෙපන නැති බැවින්, එකාන්තයෙන් විතරාග, විතදොස, විතමොහ බැවින්, ඒකාන්ත නික්ලේශ බැවින්, එකායන මාර්ගයට ගිය බැවින්, හුදකලාව අනුත්තර සමාස සම්බෝධ අවබෝධ කළ බැවින්. අබුද්ධි නැසූ බැවින්, බුද්ධි ලැබූ බැවින් බුද්ධ නම් වේ. උන්වහන්සේට බුද්ධ යන මේ නාමය මව්පියන් විසින් සහෝදර-සහෝදරියන් විසින් මිත්‍රාමාත්‍යයන් විසින් සහලේ නැයන් විසින් මහණ බමුණන් විසින් දෙවියන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ. ඒ බුද්ධ යන ප්‍රඥප්ති නාමය වනාහි උන්වහන්සේට බෝමුල සර්වඥතාඥානය ලැබීම සමඟ විමෝක්ෂා න්තිකවශයෙන් ලැබුණේය.

"හගවා"

"හගවත්" යනු ගුණයෙන් විශිෂ්ටවූ සියලු සත්වයන්ට උතුම්වූ ගෞරවාර්භවූ. ඒ තථාගතයන් වහන්සේට කියයුතු ගෞරව නාමයෙකි.

"හගවත්" යනු මේ නාමය ශ්‍රේෂ්ඨ නාමයෙකි. 'හගවත්' යන මේ නාමය උතුම් නාමයෙකි. ඒ තථාගතයන් වහන්සේ

ගරුය. ගෞරවයෙන් යුක්තය. එබැවින් උන්වහන්සේ "භගවත්" යි කියනු ලැබේ. යනු එහි අර්ථයි. "භගවත්" යන මෙයින් කියනු ලබන්නේ ශ්‍රේෂ්ඨයෙකි. "භගවත්" යන මෙයින් කියනු ලබන්නේ උත්තමයෙකි. ඒ තථාගතයන් වහන්සේ ශ්‍රේෂ්ඨය, උත්තමය, ගෞරවයෙන් යුක්තය. එබැවින් උන්වහන්සේ භගවත්යයි කියනු ලැබේ යන වශයෙන්ද මෙහි අර්ථ දිය හැකිය. එවිට වචන ශබ්දයෙන් අර්ථය කියනු ලබන බව දත යුතුයි.

නාම වනාහි 1 ආචන්ථික නාම, 2 ලිංගික නාම, 3 නෙමිත්තක නාම, 4 අධිච්ච සමුප්පන්න නාමයයි සිව්වැදැරුම් වේ. අධිච්ච සමුප්පන්න නාමයට යදිවිජ්ජායයිද ලෝකයෙහි ව්‍යවහාර කරත්.

1 ගවයාගේ කුඩා අවස්ථාව ගෙන "වස්සා"යයිද, තරුණ අවස්ථාව ගෙන "දම්මයා"යයිද මහලු අවස්ථාව ගෙන "බලිවර්දයා"යයිද කියනු ලැබේ. මෙසේ ඒ ඒ අවස්ථා වශයෙන් ගෙන තබනු ලබන නාම ආචන්ථික නාමයි.

2 දඬු ඇත්තේ "දණ්ඩි"යයිද, ඡත්‍ර ඇත්තේ "ඡත්ති"යයිද සිඬා ඇත්තේ "සිඬි"යයිද, කර ඇත්තේ "කර්"යයිද කියනු ලැබේ. මෙසේ ඒ ලිංගික-ද්‍රව්‍ය ගෙන ඒ වශයෙන් තබනු ලබන නාම ලිංගික නාමයි.

3 ක්‍රිවිද්‍යා ඇත්තේ "තෙවිජ්ජ"යයිද, ෂට් අභිඥා ඇත්තේ "ෂඩ්භිඥ"යයිද කියනු ලැබේ. මෙසේ ඒ ඒ නිමිත්ත වශයෙන් ගෙන තබනු ලබන නාම නෙමිත්තක නාමයි.

4 වචනාර්ථ නොසලකා ශ්‍රීවර්ධන, ධනවර්ධන ආදී වශයෙන් තබනු ලබන නාම අධිච්චසමුප්පන්නයි.

මේ සිව් වැදැරුම් නාම අතුරෙන් "භගවත්" යනු නෙමිත්තක නාමයි. ඒ වනාහි උන්වහන්සේට මහාමායා දෙවි විසින් හෝ සුදොවුන් මහ රජතුමන් විසින් හෝ අසු දහසක් නැකුලයන් විසින් හෝ ශක්‍ර-සන්තුම්භාදී දෙවි කෙනෙකුන් විසින් හෝ තබන ලද්දේ නොවේ. හුදෙක් නෙමිත්තක වශයෙන් ලැබුණේය.

නෙමිත්තක නාම අතුරෙනුදු මේ ගුණ නෙමිත්තය. ඒ ගුණ මෙහි දැක්වේ.

ඒ තුන්ලෝ ගුරුවූ ශාස්තෘන් වහන්සේ ඵෙශ්වයහිදී හේද ඇති හග ධර්ම ඇත්තේය. යන අර්ථයෙන්ද, පන්ත සෙනාසනාදිය හජනය කෙළේය යන අර්ථයෙන්ද අර්ථ-ධර්ම විමුක්ති-රස භාග ඇත්තේය යන අර්ථයෙන්ද, ලෞකික ලෝකෝත්තර ධර්ම විභාග කෙළේය යන අර්ථයෙන්ද, රාගාදි හෙද කෙළේය යන අර්ථයෙන්ද, භාග්‍ය ඇත්තේය. යන අර්ථයෙන්ද, කාය භාවනාදී අනෙක භාවනා ක්‍රමයෙන් වඩන ලද සිත් ඇත්තේය, යන අර්ථයෙන්ද හවයෙහි අන්තයට ගියේය, යන අර්ථයෙන්ද, හගවත්සී කියනු ලැබේ. මේ එක් එක් පදයාගේ අර්ථ නිර්දේශයෙහි කී පරිදි දත යුතුයි.

තවද හගවා (හගවත්) යනු මෙසේද විර්ණනා කරනු ලැබේ.

1 භාග්‍යවා ඉති හගවා-භාග්‍ය ඇත්තේනුයි හගවා (හගවත්) නම් වේ. මෙහි භාග්‍ය නම් ලෞකික-ලෝකෝත්තර සෑප නිපදවන දාන ගිලාදී පාරමිභාවයට පැමිණි කුසල්ය "මෙහි භාග්‍ය නම් කුශලය. එහි මාර්ග කුශලය ලෝකෝත්තර සුඛ නිර්වර්තකය. සෙසු කුශලය ලෞකික සුඛ නිර්වර්තකයයි නොහොත් සෙසු කුශලයද විවර්තොපනිශ්‍රය වූයේ පයහියයෙන් ලෝකෝත්තර සුඛ නිර්වර්තකද වේ.' යනු සන්නයි.) "භාග්‍ය අස්ස අත්ථි" යන වාක්‍යයෙහි "භාග්‍යවා"යි විය යුතු තන්හි නිරුක්ති නයයෙන් හෝ ශබ්ද ශාස්ත්‍ර නයයෙන් "හගවා"යි විය.

ශබ්ද ශාස්ත්‍ර නය නම් 'පෘෂොදරාදීනි යථොපදිෂ්ටම්" යන පාණිනිය සූත්‍රයෙන් කියනලද පරිදි වන ව්‍යාකරණ නිපාත ක්‍රමයකි.

2 හග්ගවා ඉති හගවා-බිත්දේනුයි හගවා නම් වේ. කුමක් බිත්දේනුයිද? ක්ලේශ ශතසහශ්‍රයන් බිත්දේනුයි. ක්ලේශ වනාහි එකක-ද්විකාදී වශයෙන් නානාවිධය.

එකක වශයෙන්-රාග, දෝෂ, මෝහ නිත්‍ය, මනස්කාර සුඛ මනස්කාර, ආත්ම මනස්කාර.

ද්වික වශයෙන්:- අහිරික-අනොත්තප්ප, කොධ-උපනාහ මක්ඛ-පලාය, ඉස්සා-මච්ඡරිය, මායා-සායොය්‍ය, ථම්හ සාරම්හ, මාන-අතිමාන, මද-පමාද, තණ්හා-අවිජ්ජා

ත්‍රික වශයෙන්:- ලෝභාකුශල මූල-ද්වේෂාකුශල මූල-මෝහාකුශල මූල, කාය දුශ්චරිත-වාග් දුශ්චරිත-මනෝ දුශ්චරිත-තෘෂ්ණා සංක්ලේශ-දෘෂ්ටි සංක්ලේශ-මාන සංක්ලේශ-රාග මල-ද්වේෂමල-මෝහමල-රාග-විෂම-ද්වේෂ-විෂම-මෝහ විෂම-කාම සංඥා-භව සංඥා-විභව සංඥා, කාම විතර්ක-ව්‍යාපාද විතර්ක-විහිංසා විතර්ක-තෘෂ්ණා ප්‍රපඤ්ච දෘෂ්ටි ප්‍රපඤ්ච-මාන ප්‍රපඤ්ච.

චතුෂ්ක වශයෙන්:- නිත්‍ය සංඥා-සුඛ සංඥා-ආත්ම සංඥා-ශුභ සංඥා-යන චතුර්විධ විපරිත කාම භව දිට්ඨි-අවිජ්ජා යන චතුරාශ්‍රව අභිජ්ජා-ව්‍යාපාද-සීලබ්බතපරාමාස ඉදං සච්චාභිනිවෙස යන චතුර් ග්‍රන්ථ කාමාදි චතුරොස කාමාදි චතුරයෝග-ඡන්දාදි සතර අගති විවරාදි සිව්වස-පිළිබඳවු සතර තෘෂ්ණෝත්පාද, කාම-දිට්ඨි සීලබ්බත අත්ත වාද යන සතර උපාදාන.

පඤ්චක වශයෙන්:- බුද්ධ ධර්ම සංඝ ශික්ෂා පිළිබඳ සැක හා සබරම්සරුන් කෙරෙහි කිපීම් නම් පංච චේතෝබ්ල කාමයෙහි අවිතරාග-කායයෙහි අවිතරාග රූපයෙහි අවිතරාග-බ්‍රහ්මාරා කා නිදි සුව විදිම්-දෙවි සිරි පතා බලසර විසීම් නම් පංච විනිබන්ධ, කාමච්ඡන්දාදි පංච නිවරණ, රූපාභිනන්දනාදි පංච අභිනන්දන.

ෂට්ක වශයෙන්:- කොධ-මක්ඛ-ඉස්සා සාඨෙය්‍ය-පාපිච්ඡතා සන්දිට්ඨිපරාමාස යන ෂට් විවාද මූල රූප තෘෂ්ණාදි ෂට් තෘෂ්ණා කාය.

සප්තක වශයෙන්:- කාමරාග-භවරාග-පටිඝ-මාන-දිට්ඨි-විචිකිච්ඡා-අවිජ්ජා යන සප්ත අනුසය.

අෂ්ටක වශයෙන් මිත්ථ්‍යාදෘෂ්ටි ආදි අට්ඨ මිච්ඡත්ත.

නවක වශයෙන්:- තණ්හා-පරියෙසන-ලාභ-විනිච්ඡය ඡන්දරාග-අජ්ඣෙධාසනා-පරිග්ගහ මිච්ඡරිය-ආරක්ඛාධිකරණ යන නව තෘෂ්ණා මූලක.

දශක වශයෙන්-දශ අකුශල, දශ කර්මපථ

ද්වාෂෂ්ටික වශයෙන්-ද්වාෂෂ්ටි දෘෂ්ටි

අෂ්ට ශත වශයෙන්-අෂ්ට ශත තෘෂ්ණා විවරිත

මේ ආදී දරථ, පරිධාන, ක්ලේශ ශත සහසුයන් බිත්තේ නයි භගවා නම් වේ.

තවද සැකෙවින් කියත් හොත් ක්ලේශ මාර, ස්කන්ධමාර, අභියංස්කාර මාර, දෙවපුත්‍ර මාර, මාත්‍රා මාර යන පස් මරුන් බිත්දේනුයි හඟවා නම් වේ. හග්ගවායි කිය යුතු තනිහි පෙර කිසේම හඟවායි විය.

යම් හෙයකින් ඒ ශාස්තෘන් වහන්සේ බුන් රාග-දොස-මොහ ඇති සේකද, ආශ්‍රව නැති සේකද, සියලු පව් බිඳ පී සේකද එහෙයින් හඟවායි කියනු ලැබේ යනු අර්ථයි.

මෙසේ භාග්‍ය ඇත්තේ හඟවා, හග්න ක්ලේශ ඇත්තේ හඟවායි අර්ථ දෙකෙක් දක්වන ලදී. එයින් 'භාග්‍ය ඇත්තේ' හඟවා යන්නෙන් ශතපුණ්‍යශ්‍රී ලක්ෂණ ධරවූ උන්වහන්සේ රූපකාය සම්පත්තියද, 'හග්න ක්ලේශ ඇත්තේ' හඟවා යන්නෙන් ධර්මකාය සම්පත්තියද දක්වන ලදැයි දත යුතුයි. එසේම 'භාග්‍ය ඇත්තේ හඟවා'යි කීමෙන් සාමාන්‍ය ලෝකික මහාජනයා විසින් බුහුමන් කරනු ලබන බවද, 'හග්න ක්ලේශ ඇත්තේ හඟවා'යි කීමෙන් පරික්ෂක ලෝකයා විසින් බුහුමන් කරනු ලබන බවද දැක්වුණේය තවද මූල පදෙන් ක්ෂත්‍රියාදී ගෘහස්ථයන් විසින් ඵලභිය යුතු බවද, දෙවෙනි පදෙන් තාපසාදී ප්‍රවුජ්ඣයන් විසින් ඵලභිය යුතු බවද, මූල පදෙන් ඵලභී ගෘහස්ථයන්ගේ කාය පීඩා දුරු කිරීමෙහි පොහොසත් බවද, දෙවෙනි පදෙන් ඵලභී පැවිද්දන්ගේ චිත්තපීඩා දුරු කිරීමෙහි පොහොසත් බවද, මූල පදෙන් තමන් කරා ඵලභියනට ලෝකික සැප දීමෙහි සමර්ථ බවද, දෙවෙනි පදෙන් තමන් කරා ඵලභියනට ලෝකොත්තර සැප දීමෙහි සමර්ථ බවද දැක්වුණේය.

3 හගෙහි යුත්තො ඉති හගවා-හග ධර්මයන්ගෙන් යුක්ත වූයේ හගවා (හගවත්) නම් වන්නේය. හග ධර්ම නම් හග ශබ්දයෙන් වාච්‍ය වන (1) ඵෙශ්වයඝී, (2) ධර්ම, (3) යශස්, (4) ශ්‍රී, (5) කාම, (6) ප්‍රයත්න යන ඡට් අර්ථයි.

1 උන්වහන්සේට ස්වකීය චිත්තයෙහි පරම ඊශ්වරත්වය ඇත්තේය. ලෝකික සම්මත අණිමලසීම ආදී ඵෙශ්වයඝී හෝ සර්වාකාරයෙන් පරිපූර්ණව ඇත්තේය. ('ආදි ශබ්දයෙන් මනීම, පත්ති, පාකම්ම, ඊසතා, වසිතා, යන්ථාකාමාවසාසිකා යන මේ

සඳෙන සංගෘහිතයෝයි. ඉහි කායයාගේ අනුභාව කිරීම අණම නම් වේ. (අණු නම් කුඩා) ලඝු බව-සැහැල්ලු බව ලඝිම නම් වේ. ආකාශයෙහි පදසාගමනාදීන් මහත්ත්වය මහිම නම් වේ. ඒ මහිමයෙන් ඉෂ්ට දෙශයට ප්‍රාප්තිය පත්ති නම්. අධිෂ්ඨානාදී වශයෙන් ඊප්සිත නිෂ්පාදනය පාකම්ම නම්. තමා වසඟ බව-ඊශ්වරභාවය ඊප්සිත නම්. සෘද්ධිවිධියෙහි වශිභාවය වසිතා නම්. අහසින් යන්නනුගේ හෝ අතික් කිසිවක් කරන්නනුගේ හෝ යම්කිසි තැනෙක නිමාවට පැමිණීම යන්ට්කාමාවසාසිත නම්. කුමාර රූපාදී දර්ශනයයිද කියත්. මේ අෂ්ටවිධවූ ලොකික සම්මත ඵෙශ්වය් හගවත්නු සෘධිවිධි ඥානයෙහි ඇතුළත් වූයේ අනන්‍ය සාධාරණ නුයි 'සබ්බාකාරපරිපූරං'යි අර්ථ කිහි. 'යනු සන්තයි.) ශාසනිකවූ හෝ බාහිරකවූ හෝ හග නම් ඵෙශ්වය් ඇත්තේ හගවායි කී නියායි.

(2) ධර්ම නම් ලොකොත්තර ධර්මය.

(3) යශස් නම් විද්‍යමානවූම ගුණය කරණ කොට ලැබුණු තුන් ලෝ පතළ-ඉතා පිරිසිදු කීර්තිය.

(4) ශ්‍රී නම් රූපකාය දර්ශනයෙහි ව්‍යාපෘත වූවන්ගේ මනනුවන් පිණිවිමෙහි සමර්ථවූ සර්වාකාර පරිපූර්ණ සියලු අංග ප්‍රත්‍යංග ගත ශෝභාය.

(5) කාම නම් සිතූ පැතු ආත්ම හිත හෝ පරහිත හෝ සියල්ල සිදුවන බැවින් එසේ අහිෂ්ට සිද්ධ නම් කාමය.

(6) ප්‍රයත්න නම් සියලු ලෝකයාගේ ගෞරව ලැබීමට හේතුවූ සමයක් ව්‍යායාම නම් උත්සාහය.

මෙකී හග ධර්ම ඇත්තේ හෝ හගවායි.

4 විභත්තවා ඉති හගවා-බෙදූ සේක් නුයි හගවා නම් වේ. කුමක් කෙසේ බෙදූසේක් නුයිද? සියලු ධර්මයන් කුසල ත්‍රිකාදී-දුකාදී හෙදයෙන් බෙදූසේක් නුයි. කුසලාදී ධර්මයන් ස්කන්ධ-ආයතන-ධාතු-සත්‍ය-ඉන්ද්‍රිය-පටිච්චසමුප්පාදාදී හෙදයෙන් බෙදූසේක් නුයි. දූඛාය් සත්‍යය පීඩන-සංඛත-සන්තාප-විපරිනාම යන අර්ථ වශයෙන්, සමුදයාය් සත්‍යය ආයුභන-නිදාන-සංයෝග-පළිබොධ යන අර්ථ වශයෙන්ද නිරොධාය්

සත්‍යය නිස්සරණ-විවේක-අසංඛත-අමිත යන අර්ථ වශයෙන්ද, මාර්ගායච්ඡත්‍යය නියතාණික-හෙතු-දස්සන-අධිපතෙය්‍ය යන අර්ථ වශයෙන්ද බෙදුසේක් නුයි- බෙදා විවෘත කොට වදාළසේක් නුයි හගවා නම් වේ. විභග්තවායි කිය යුතු තන්හි පෙරසේ හගවායි විය.

5 හත්තවා ඉතා හගවා-හජනය කළසේක් නුයි හගවා නම් වේ. කුමක් හජනය කළ සේක් නුයිද? දිව්‍ය විහරණ-බ්‍රහ්මවිහරණ-ආයච්චිහරණ යන ත්‍රිවිධ විහරණයෙන් හජනය කළ සේක් නුයි, (දිව්‍ය විහරණ නම් ධ්‍යාන, බ්‍රහ්මවිහරණ නම් මෙමත්‍රී-කරුණා-මුදිතා-උපෙක්ෂා, ආයච්චි විහරණ නම් ඵලසමාපත්ති) කාය විවේක-චිත්ත විවේක-උපධි විවේක යන ත්‍රිවිධ විවේකයන් හජනය කළ සේක් නුයි, (කාමයන් කෙරෙන් වෙන්වූ කාය ඇති බව විසින් ඒ කී භාවය කාය විවේක නම්. ප්‍රථමධ්‍යානාදී වශයෙන් නිවරණාදීන් කෙරෙන් විවික්තචිත්ත ඇති බව චිත්ත විවේක නම්. ස්කන්ධොපධි ආදී උපධින් කෙරෙන් වෙන්වූ හෙයින් උපධි විවේක නම් නිවන) සුඤ්ඤත-අප්පණිහිත-අනිමිත්ත යන ත්‍රිවිධ විමොක්ෂයන් හජනය කළසේක් නුයි, අන්‍යවූද ලෞකික-ලොකොත්තර උත්තරි මනුෂ්‍ය ධර්ම හෝ හජනය කළ සේක් නුයි-බහුල කළ සේක් නුයි හගවා නම් වේ. 'හත්තවා'යි විය යුතු තන්හි පෙර සේ හගවායි විය.

6 හවෙසු වත්තගමනො ති හගවා-හවත්‍රුයෙහි වමාළ තෘෂ්ණා ගමන් ඇත්තේ නුයි හගවා නම් වේ. 'මෙහනස්ස ඛස්ස මාලා' යනු 'මෙඛලා' වූ සේ මෙයද හගවායි වූයේය.

අරහං යනාදී පදයන්ගේ අර්ථ විභාගයයි.

මෙසේ මේ මේ කාරණයෙන් ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අර්හත්ය, සම්‍යක්සම්බුද්ධය, විද්‍යාවරණසම්පන්නය, සුගතය, ලොකවිද්‍ය, අනුත්තර සුරුෂ්ඨමයසාරථිය, දෙවිමිනිසුන්ට ශාස්තෘය, බුද්ධය, හගවත් යයි බුද්ධ ගුණ සිහිකරත්ම ඒ යෝගීහුගේ සිත රාගයෙන් ද්වේෂයෙන් මොහයෙන් නොපෙළෙන්නේය.

බුදුගුණ අරමුණු කොට ගත් ඔහුගේ සිත එකල්හි සෘජුවම පවත්නේය. රාගාදීන් පෙළුමක් නැති බැවින් ඔහුගේ සිතෙහි කාමච්ඡන්දාදී නිවරණයෝ යටපත් වෙති. කර්මස්ථානය අභිමුඛ වීමෙන් සිත සෘජුව බැවින් විතර්ක-විචාරයෝ බුදු ගුණයටම නැඹුරුව සිටිති.

එසේ බුදු ගුණ විතර්කනය කරත්ම විචාරණය කරත්ම උපචාර ධ්‍යානය ගෙන දෙන බලවත් ප්‍රීතිය උපදනේය. සිත ප්‍රීතිමත් බැවින් ප්‍රීතිය ආසන්න කොට ඇති පස්සද්ධියෙන් කාය චිත්ත දරප් සන්සිඳෙනේය. දරප් සන්සිඳීමෙන් කායිකවූද, චෛතසිකවූද සුවය උපදනේය. සුඛිත වීමෙන් සිත බුද්ධ ගුණ අරමුණු කොටම සමාධිමත් වන්නේය. මෙසේ පිළිවෙළින් පැවත එක් ඇසිල්ලෙහි ධ්‍යානාංග පහළ වන්නේය, (මේ අර්ථය සන්නයෙහි මෙසේ දැක්වේ. "යම් සමයෙක බුදු ගුණ අරමුණු කොට ඇති භාවනා තොමෝ මතු මතුවෙහි වෙසෙස් එළවමින් පවතීද, එසමයෙහි නිවරණයෝ යටපත් වෙති. කිලෙස්සු සන්සිඳෙත්. සද්ධාදී ඉඳුරෝ සුවිසද වෙති. භාවනා ප්‍රගුණ වීමෙන් විතක්ක විචාරයෝ සාහිසයව පටුවූ කෘත්‍ය ඇතිව පවත්නාහු බලවත් ප්‍රීති උපදී. ප්‍රීති ආසන්න කාරණ කොට ඇති පස්සද්ධි තොමෝ සවිශෙෂව පවත්නි පස්සද්ධිකාය ඇත්තාහට සමාධිය. ආසන්න කාරණකොට ඇති සුඛයතරව පවත්නි. සුඛයෙන් අනුබූහිත චිත්තය කමටහන පිහිටවයි. මෙසේ අනුක්‍රමයෙන් සුඛභාගයෙහි විතර්කාදීහු මතුවෙහි පටු-පටුතර භාවයෙන් පැවැත භාවනාවගේ මධ්‍යම සමථ ප්‍රතිපත්තීන් ඉඳුරන්ගේ එකරස භාවයෙන්ද පටුතමව එක කෙණෙහි ධ්‍යානාංගයෝ උපදිති දත යුතුයි.)

බුද්ධ ගුණ අරමුණු කොට ගත් මේ ධ්‍යානය උපචාර ප්‍රාප්තම වේ. අර්පණාප්‍රාප්ත නොවේ. බුද්ධ ගුණයන්ගේ ගැඹුරු බවද, නානාවිධවූ බුද්ධ ගුණ සිහි කිරීමේ අදහස් පහළවන බවද එයට හේතු වශයෙන් සැලකිය යුතුයි.

("ගැඹුරු දියෙහි හුණු නැවක් මෙන් ගැඹුරු බුදුගුණෙහි අර්පණා විසින් පිහිට නොලැබෙන බැවින්ද නොයෙක් බුදු ගුණ සිහිකරනවහු එක් ගුණයක් සිහි කොට අනික් ගුණයක්

සිහි කිරීමෙහි අභිලාෂ ඇතිව සිටි හෙයින්ද අර්පණාවට නො පැමිණ උපචාර ප්‍රාප්ත ධ්‍යානවේ" යනු සන්නයි.)

බුදු ගුණ සිහිකිරීම නිසා උපදනා බැවින් මේ ධ්‍යානය බුද්ධානුස්මෘතියයි ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

බුද්ධානුස්මෘතියෙහි ආනිසංස.

මේ බුද්ධානුස්මෘතියෙහි යෙදුණු යෝගාවචරතෙම බුදුන් වහන්සේ කෙරෙහි ගෞරව ඇත්තේ වේ. යටත් පැවතුම් ඇත්තේ වේ. ශ්‍රද්ධායෙන්ද, ස්මෘතියෙන්ද, ප්‍රඥායෙන්ද, පුණ්‍යයෙන්ද මහත් බවට පැමිණියේ වේ. නිතර ප්‍රීති-ප්‍රමොදයෙන් වසන්නේ වේ. කුඩා-මහත් බිය ඉවසන්නේ වේ. දුක් ඉවසීමට සමර්ථ වේ. 'බුදුන් හා එක්ව වසමි' යන අදහස් ඇතියේ වේ. බුද්ධානුස්මෘතිය රදා සිටින ඔහුගේ ශරීරය පවා චෛත්‍යයක් මෙන් පිදිය යුතුවේ. ඔහුගේ සිත බුද්ධ භූමියට නැමුණේ වේ. පාපයක් කරමිසි සිතෙන්නා භාම බුදුන් අභිමුඛයෙහි සිටිනා සේ පෙනී යන බැවින් පච්ඡිකිරීමෙහි ලජ්ජා-භය ඇත්තේ වේ. ඉදින් මාර්ග-ඵල නොලද්දේ නම් එකාන්තයෙන් මරණින් මතු සුගති ගාමී වේ.

එසේ හෙයින් මෙසේ මහානුභාව ඇති බුද්ධානුස්මෘතිය සදහා නුවණැත්තේ නිතර අප්‍රමාදය වඩන්නේය.

බුද්ධානුස්මෘති භාවනා විධියයි.

ධර්මානුස්මෘතිය.

ධර්මානුස්මෘතිය වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් රහසිගතව විවේකව හිඳගෙන "ස්වාක්ඛාතො භගවතො ධම්මෙ සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චත්තං චෙදිතබ්බො විඤ්ඤාති" යි පයඝාප්ති ධර්මයෙහිද නවවිධ ලොකොත්තර ධර්මයෙහිද ගුණ මෙනෙහි කළයුතුයි. පයඝාප්ති ධර්ම නම් ත්‍රිපිටක පාළිය. නවවිධ ලොකොත්තර ධර්ම නම් සෝවාන්, සකාදාගාමී, අනාගාමී අර්හත් මාර්ග-ඵල හා නිර්වාණයි.) මින් 'ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො' යන පදෙන් පයඝාප්ති-ලොකොත්තර යන ද්විවිධ ධර්මයන්ගේද 'සන්දිට්ඨිකො' ආදී සෙසු පදෙන් ලොකොත්තර ධර්මයන්ගේද ගුණ දැක්වේ.

"ස්වාක්ඛාතො හගචතා ධම්මො"

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පයඝාප්ති ලොකොත්තර ධර්ම මනාකොට දෙශනා කරන ලද්දේය. පයඝාප්ති ධර්මය වනාහි ආදි කල්‍යාණ-මධ්‍ය කල්‍යාණ-පරියොසාන කල්‍යාණ බැවින්ද, සාර්ථක සවාසඤ්ජන සර්වසම්පූර්ණ පිරිසිදු බ්‍රහ්ම වයඝාව ප්‍රකාශ වන බැවින්ද ස්වාක්ඛාතය-මනා කොට දෙශනා කරන ලද වනැයි දත යුතුයි. ඒ එසේමයි. බුදුන් වදාළ එක ගාථාවෙකුදු ශාසන ධර්මය සමන්තභද්‍ර බැවින් මූල පදෙන් ආදි කල්‍යාණය, දෙවැනි තෙවැනි පදෙන් මධ්‍ය කල්‍යාණය, අවසන් පදෙන් පරියොසාන කල්‍යාණයි. එසේම එකානුසන්ධික සූත්‍රයෙන් නිදානයෙන් ආදි කල්‍යාණය, නිගමනයෙන් පරියොසාන කල්‍යාණය, සෙස්සෙන් මධ්‍ය කල්‍යාණයි. නානානුසන්ධික සූත්‍රයෙන් ප්‍රථම අනුසන්ධියෙන් ආදි කල්‍යාණය, අවසාන අනුසන්ධියෙන් පරියොසාන කල්‍යාණය, සෙස්සෙන් මධ්‍ය කල්‍යාණයි. මේ දැක්වුණු ත්‍රිවිධ කල්‍යාණත්වය සූත්‍රපිටක වශයෙනි. සූත්‍ර-විනය උභය පිටක වශයෙන් මෙසේය. සූත්‍ර-විනය වනාහි සනිදාන-සඋත්පත්තික වශයෙන් ආදි කල්‍යාණය විනය ජනයන්ට අනුරූප බැවින් හා දෙසත්‍ර ලබන ශීලාදී අර්ථය අවිපරිත බැවින් හා හෙතු උදාහරණ සහිත බැවින් හා මධ්‍ය වශයෙන් මධ්‍යකල්‍යාණය අසන්නවුන්ට ශ්‍රද්ධාව උපදවන බැවින් නිගමන වශයෙන් පරියොසාන කල්‍යාණයි (ත්‍රිපිටක වශයෙන් ත්‍රිවිධ කල්‍යාණත්වය මෙසේය.) සියලු පයඝාප්ති ශාසනය එහි අර්ථයවූ ශීල වශයෙන් ආදි කල්‍යාණය. සමථ-විදර්ශනා-මාර්ග-එල වශයෙන් මධ්‍ය කල්‍යාණය. නිර්වාණය වශයෙන් පරියොසාන කල්‍යාණයි තවද ශීල-සමාධි වශයෙන් හෝ ආදි කල්‍යාණය. විදර්ශනා මාර්ග වශයෙන් මධ්‍ය කල්‍යාණය. එල-නිර්වාණ වශයෙන් පරියොසාන කල්‍යාණයි.

බුද්ධ සුබෝධිතායෙන් හෝ ආදිකල්‍යාණය. (බුදුන් මහා නුවණ ඇති බැවින් ධර්මය තත් ප්‍රභව හෙයින් ආදි කල්‍යාණ යයි කී සේයි. ධර්ම සුධර්මතායෙන් මධ්‍යකල්‍යාණය ධර්ම සුධර්මතා නම් සංකල්පයන්ගේ ප්‍රභාණත්වය හා ව්‍යවදානයාගේ පරිපූර්ණත්වය ගෙන දෙන බවයි.) සංස සුප්‍රතිපත්තියෙන් පරියොසාන කල්‍යාණයි.

ධර්ම අසා ඒ පිණිස පිළිපදිනවුන් විසින් අවබෝධ කටයුතු අභිසම්බෝධියෙන් හෝ ආදිකල්‍යාණය. ("බෝධිය වනාහි අභි-සම්බෝධිය, ප්‍රත්‍යක්‍යබෝධිය, ශ්‍රාවක බෝධියයි ත්‍රිවිධ වේ. මෙයින් පිටත් අන්‍යථා නිර්වාණාධිගමයක් නැති බැවින් එහි සියලු ගුණයෙන් අග්‍රවූ බැවින්ද සෙසු බෝධිද්වයට මුල බැවින්ද අභිසම්බෝධිය ආදිකල්‍යාණයයි කිහු" ප්‍රත්‍යක්‍ය බෝධියෙන් මද්ධකල්‍යාණය ශ්‍රාවක බෝධියෙන් පරියෝසාන කල්‍යාණයි. (ඒ බෝධි දෙකට හිතබැවින්ද ශාසන ධර්ම ශ්‍රාවක බෝධිය අවසන් කොට ඇති බැවින්ද ශ්‍රාවක බෝධියෙන් පරියෝසාන කල්‍යාණයි කී සේයි.)

ධර්මය තෙමේ අසනු ලබන්නේ නිවරණ දුරුකිරීමෙන් ශ්‍රවණ මාත්‍රයෙන්ද කල්‍යාණම ගෙන දෙන්නේය. එබැවින් ආදිකල්‍යාණය, පිළිපදිනු ලබන්නේ සමථ-විදර්ශනා සැප ගෙන දීමෙන් ප්‍රතිපත්තියෙන්ද කල්‍යාණම ගෙන දෙන්නේය එබැවින් මධ්‍ය කල්‍යාණය පිළිපදනා ලද්දේ ප්‍රතිපත්ති-එල නිමි කල්හි සධංගෝපෙක්ෂා වශයෙන් ඉෂ්ටාරම්මණාදියෙහි තාදී භාවය ගෙන දීමෙන් ප්‍රතිපත්ති එලයෙන්ද කල්‍යාණම ගෙන දෙන්නේය. එබැවින් පරියෝසාන කල්‍යාණයි.

මෙසේ ධර්මය ආදි මධ්‍යාවසාන කල්‍යාණ බැවින්
ස්වාක්ඛාතයි

සාර්ථ-සබ්‍යඤ්ජන-සර්ව සම්පූර්ණ පිරිසිදු බ්‍රහ්ම වයඨාව ප්‍රකාශ කරන බැවින් කෙසේ ස්වාක්ඛාත වන්නේද?

ත්‍රිවිධ කල්‍යාණ ධර්ම වදාරණ බුදුහු යම් ශාසන බ්‍රහ්ම වයඨාවක් මාර්ග බ්‍රහ්මවයඨාවක් ප්‍රකාශ කෙරෙත්ද, නානා නයෙන් දක්වන්ද, ඒ උභය බ්‍රහ්මවයඨාම තම තමාට යෙදෙන යෙදෙන පරිදි අර්ථ සම්පත්තියෙන් යුක්ත බැවින් සාර්ථය බ්‍යඤ්ජන සම්පත්තියෙන් යුක්ත බැවින් සබ්‍යඤ්ජනය. (ශාසන බ්‍රහ්මවයඨා නම් ත්‍රිවිධ ශික්ෂා හා සියලු පාළි ධර්මයයි. මාර්ග බ්‍රහ්මවයඨා නම් සියලු ශික්ෂාවන්ගේ සාරයවූ ශික්ෂාත්‍රය සංගෘහිත ආයඨි මාර්ගයයි. මෙයින් ත්‍රිවිධ ශික්ෂා නම් ශාසන බ්‍රහ්මවයඨාවද, මාර්ග බ්‍රහ්මවයඨාවද අර්ථ සම්පත්තියෙන් යුක්ත බැවින් සාර්ථය පාළිධර්ම නම් ශාසන බ්‍රහ්ම වයඨාව අර්ථ

සම්පත්තියෙන් හා බ්‍යඤ්ජන සම්පත්තියෙන් හා යුක්ත බැවින් සාර්ථක, සබ්‍යඤ්ජනද වේ.

(ද්විවිධ බ්‍රහ්මවයඝ්භා නෙන්ති ක්‍රමයෙන්ද සර්ථ-සබ්‍යඤ්ජන පරිදි දක්වති) ඒ ද්විවිධ ශාසන-මාර්ග බ්‍රහ්මවයඝ්භා වනාහි සංකාසන, පකාසන විවරණ, විභජන උත්තානීකරණ පඤ්ඤාත්ති යන සවැදෑරුම් අර්ථයෙන් යුක්ත බැවින් සාර්ථය. අක්ෂර, පද, බ්‍යඤ්ජන, ආකාර, නිරුක්ති, නිද්දේස යන ෂඩ්විධ ශබ්ද සම්පත්තියෙන් යුක්ත බැවින් සබ්‍යඤ්ජනය. (සංක්ෂේපයෙන් අර්ථය හැඟවීම සංකාසනය) පළමුවෙන් අර්ථය හැඟවීම පකාසනය සංක්ෂේපයෙන් කියන ලද්ද විස්තර කිරීම විවරණය. පළමු කියන ලද්ද නැවත නැවත බෙදා දැක්වීම විභජනය. විවරණය තවද ප්‍රකටකොට කීම උත්තානී කරණය. විභජනය දෘෂ්ටාන්ත දැක්වීමෙන් ඇසුවත් සිත සතුටු වනසේ ප්‍රකාරයෙන් හැඟවීම පඤ්ඤාත්තිය. මෙයින් සංකාසන පකාසන දෙකින් උද්දේසයද, විවරණ-විභජන දෙකින් නිද්දේසයද, උත්තානීකරණ-පඤ්ඤාත්ති දෙකින් පටිනිද්දේසයද දක්වන ලදී. උද්දේසය උග්ඝටිතඤ්ඤා පුද්ගලයන් සඳහාය. නිද්දේසය විපචිතඤ්ඤා පුද්ගලයන් සඳහාය. පටිනිද්දේසය ඤෙය්‍ය පුද්ගලයන් සඳහාය.

අක්ෂර නම් අකුරුයි. "යා-සා" ආදී එක් අකුරක් ඇති පදද අක්ෂර වශයෙන්ම මෙහි සලකනු ලැබේ. එක් අකුරක් හෝ විභක්තාන්තව අර්ථ ප්‍රකාශ කෙරේ නම් ඒ පදයි. දෙවැනි මතයෙහි අකුරු දෙකකින් වැඩිවූයේ පදයි. බ්‍යඤ්ජන නම් පද කීපයක් එක් වීමෙන් සෑදෙන වාක්‍යයි. වාක්‍ය විභාගකිරීම ආකාරයි. නිරුක්ති නම් නිර්වචනය. "ථුස්සති" ති එස්සො, වේදයන්ති වේදනා යනාදීන් විග්‍රහ දැක්වීම නිරුක්තියයි. නිර්වචනය තවද විස්තර කිරීම නිර්දේශයි. (මේ දොළොස් වැදෑරුම් අර්ථ-බ්‍යඤ්ජනයන්ගේ විස්තර විභාගය නෙන්තිකලිකා යෙහි බලනු.)

එසේම අර්ථගම්හිරත්වයෙන් හා ප්‍රතිවේධ ගම්හිරත්වයෙන් යුක්ත බැවින් සාර්ථය. ධර්මගම්හිරත්වයෙන් හා දේශනා ගම්හිරත්වයෙන් යුක්ත බැවින් සබ්‍යඤ්ජනය. ("මෙහි අර්ථ නම් පෙළ අර්ථයි. ප්‍රතිවේධ නම් පෙළ හා පෙළ අර්ථයාගේ

යථාච්ඡේදයයි ධර්ම නම් පාළිය. දේශනා නම් මනසින් නිශ්චය කළ පෙළ දෙසීමයි. යම් හෙයකින් මේ අර්ථාදිහු ශූන්‍යයෙන් විසින් මහා සාගරය සේ මන්ද බුද්ධීන් විසින් දුරවගාහයෝද නොලැබිය යුතු පිහිටි ඇත්තාහුද, එහෙයින් ගම්හිර නම් වෙත්" යනුයි. අත්ථපටිසම්භිදා පටිභානපටිසම්භිදා විෂය බැවින් සාර්ථය ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, විෂය බැවින් සබ්බසංස්කරාය ("මෙහි අර්ථයෙහි ප්‍රභේද ගත ඥානය අත්ථපටිසම්භිදා නම්. අත්ථ, ධම්ම, නිරුත්ති, පටිසම්භිදාවන් කෙරෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය පටිභාන පටිසම්භිදා නම්. මේ පටිභාන පටිසම්භිදාවද අර්ථ විෂය හෙයින් "අත්ථපටිසම්භිදා විසයතො සාත්ථං" යනු "අර්ථසම්පත්තිය නැතහොත් පටිභානපටිසම්භිදාව නොවන බැවින් ධර්මය නම් පෙළය. නිරුත්ති නම් පාළිපදයන් නිර්ධාරණය කොට වචනයයි එහි ප්‍රභේදගත ඥානයෝ ධර්ම නිරුත්ති ප්‍රතිසංවිත් නම් වෙන්නුයි. බ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියක් නැතහොත් ධම්ම නිරුත්ති පටිසම්භිදාවන් නොවන බැවින්" යනුයි.

පණ්ඩිතයන් විසින් දතයුතු බැවින් පරීක්ෂක ජනයාගේ චිත්තප්‍රසාදය එළවන බැවින් සාර්ථය. ඇදහිය යුතු බැවින් ලෝකික ජනයාගේ චිත්තප්‍රසාදය එළවන බැවින් සබ්බසංස්කරාය.

ගැඹුරු අදහස් ඇති බැවින් සාර්ථය. නොගැඹුරු පද ඇති බැවින් සබ්බසංස්කරාය.

ඌනයයි ඇතුළු කළ යුත්තක් නැතිව සියල්ලෙන් සම්පූර්ණ බැවින් සර්වසම්පූර්ණය. අධිකයයි බැහැර කළයුත්තක් නැතිව සියල්ල නිර්දෝෂ බැවින් පිරිසිදුයි.

තවද ශීලවිශුද්ධි ආදී සම්මාන ප්‍රතිපත්තියෙන් අධිසම්මාන ව්‍යක්ත වන බැවින් සාර්ථය පයථිප්පිතයෙන් ආගමය ව්‍යක්ත වන බැවින් සබ්බසංස්කරාය. ශීලාදී පඤ්චධර්මස්කන්ධයෙන් යුක්ත බැවින් සර්වසම්පූර්ණය. දෘෂ්ටි මානාදී උපක්ලේශ නැති බැවින්ද, නිවන් පිණිස පවත්නා බැවින්ද, ලෝකවිෂයයෙහි අපෙක්ෂා නැති බැවින්ද පිරිසිදුයි.

මෙසේ සාර්ථ, සබ්බසංස්කරාය සර්ව සම්පූර්ණ පිරිසිදු බ්‍රහ්මචර්‍යයාව ප්‍රකාශ කරන බැවින් ධර්මය ස්වාක්ඛාත වන්නේය.

ස්වාක්ඛාත යන්නෙහි තවද අර්ථ පක්ෂයෙක් මෙසේය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මයාගේ අර්ථ විපයභාසයෙක් කිසිකලෙක්හිද නොවන්නේය. එබැවින් “සුච්ඡි අක්ඛාත” මොනවට වදාළේය යන අර්ථයෙන් ස්වක්ඛාත වේ. ඒ එසේ මැයි.

අන්‍යාතිර්ථකයන්ගේ ධර්ම පිළිබඳ අර්ථ විපයභාස වේ. ඔවුන් අන්තරායකරයි කී ධර්ම අන්තරායකර නොවේ. නෙය්‍යභාණිකයයි කී ධර්ම නෙය්‍යභාණික නොවේ. එයින් ඔවුන්ගේ ධර්ම දුරක්ඛාතය, ස්වාක්ඛාත නොවේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මයාගේ අර්ථ එසේ විපයභාස නොවේ. අන්තරායකරයයි වදාළ ධර්ම අන්තරායකරමය. නෙය්‍යභාණික යයි වදාළ ධර්ම නෙය්‍යභාණිකමය. එය කිසි කලෙක වෙනස් නොවන්නේයි.

මේ දැක්වුණේ පයභාසති ධර්මය ස්වාක්ඛාත පරිදියි.

ලෝකෝත්තර ධර්ම වනාහි නිර්වාණයට අනුරූපවූ ප්‍රතිපත්තියද, ප්‍රතිපත්තියට අනුරූපවූ නිර්වාණයද වදාළ බැවින් ස්වාක්ඛාතය. කියේ මයි.

ඒ භගවත්හු විසින් ශ්‍රාවකයන්ට නිර්වාණගාමී ප්‍රතිපදාව මනාකොට පණවන ලද්දේය. නිර්වාණයද ප්‍රතිපදාවද සංසන්දනය වේ. සමවේ කෙසේද? ගංගාජලය හා යමුතා ජලය හා සංසන්දනය වන්නාක් මෙනි සම වන්නාක් මෙනි යනු එහි අදහසයි. (මෙයින් මාර්ග හා නිර්වාණ අන්‍යෝන්‍ය අනුරූප බැවින් ස්වාක්ඛාත බව හැඟවූහ. ඉක්බිති ත්‍රිවිධ ලෝකෝත්තර ධර්මයන්ගේ ස්වාක්ඛාත බව දැක්වූ) ආයථි මාර්ග අන්තර්වයට නොපැමිණ මධ්‍යම ප්‍රතිපදා වූයේම මධ්‍යම ප්‍රතිපදායයි කියන ලද බැවින් ස්වාක්ඛාතය. ආයථි ඵල සංසුන් කිලෙස් ඇත්තේම සංසුන් කෙලෙස් ඇතැයි කියනලද බැවින් ස්වාක්ඛාතය. නිර්වාණය. ශාස්වත අමාත ත්‍රාණ ලෙණාදි ස්වභාව ඇත්තේම ශාස්වත ත්‍රාණ ලෙණයයි වදාළ බැවින් ස්වාක්ඛාතයි.

මෙයින් ලෝකෝත්තර ධර්ම ස්වාක්ඛාත පරිදි දැක් වුණේයි.

“සන්දිට්ඨිකො”

සන්දිට්ඨිකො-යන මෙයින් කිසි නැතෙක ආයථිමාර්ගද කිසි නැතෙක නවලෝකෝත්තර ධර්මද කියනු ලැබේ. ආයථිමාර්ග සන්දිට්ඨික වන්නේ මෙසේය. ආයථි මාර්ග ස්වකීය

සන්තතයෙහි රාගාදීන් නැතිකරන බැවින් තමා විසින්ම දැක්ක යුතුය යන අර්ථයෙන් සන්දිට්ඨිකය. මෙසේ වදාළහ.

“බ්‍රාහ්මණය, රාගයෙන් රත්වූ රාගයෙන් මඩනා ලද රාගයෙන් වළඳනා ලද්දාවූ පුද්ගල තමහට වඩ පිණිසද අනුන්ට වඩ පිණිසද, තමා අනුන් යන දෙපක්ෂයට වඩ පිණිසද සිතන්නේය. චෛතසික වූත් දුක් දොම්නස් විඳින්නේය. රාගය ප්‍රතිණවු කල්හි තමහට හෝ අනුන්ට හෝ ඒ දෙපක්ෂයටම හෝ වඩ පිණිස නොසිතන්නේය. චෛතසිකවූත් දුක් දොම්නස් නොවිඳින්නේය. බ්‍රාහ්මණය, මෙසේ හෙයින් ධර්මය සන්දිට්ඨිකය යනු එහි අර්ථයි. මෙහි ධර්ම නම් මාර්ග ධර්මයි දතයුතුයි.”

නව විධවූම ලෝකෝත්තර ධර්ම සන්දිට්ඨික වන්නේ මෙසේය.

නව විධ ලෝකෝත්තර ධර්ම යම් යම් කෙනෙකුත් විසින් අධිගත නම් ඔවුන් ඔවුන් විසින් අනුන්ගේ ශ්‍රද්ධායෙන් නොගොස් ප්‍රත්‍යවේක්ෂාඥානයෙන් තමා විසින්ම දැක්ක යුතුය. එබැවින් සන්දිට්ඨිකයි.

තවද ප්‍රශස්තවූ දෘෂ්ටිය සන්දෘෂ්ටිය සන්දෘෂ්ටියෙන් දිනන්නේ සාන්දෘෂ්ටිකය. ඒ එසේ මයි. ආයතීයමාර්ග සම්ප්‍රසුක්ත සන්දෘෂ්ටියෙන්ද, ආයතීයමාර්ග කාරණවූ සන්දෘෂ්ටියෙන්ද, නිර්වාණය විෂයවූ සන්දෘෂ්ටියෙන්ද කෙලෙසුන් දිනන්නේය. රටින් දිනන්නා රටයි වන්නා සේ නවවිධ ලෝකෝත්තර ධර්ම සන්දෘෂ්ටියෙන් දිනන හෙයින් සාන්දෘෂ්ටික වේ.

තවද දෘෂ්ටි යනු-දර්ශනය-දැක්මය. දෘෂ්ටියම සංදෘෂ්ටි සංදර්ශනය. සංදෘෂ්ටියට හෙවත් සංදර්ශනයට සුදුසු වූයේ සාංදෘෂ්ටිකය. ලෝකෝත්තර ධර්ම වනාහි භාවනා ප්‍රතිවේධ වශයෙන්ද, ප්‍රත්‍යක්ෂ ප්‍රතිවේධ වශයෙන්ද දක්නා ලබන්නේම සසර භය නවත්වාලයි. එහෙයින් වස්තුවට සුදුසු වූයේ වාස්තවික වන්නා සේ සංදෘෂ්ටියට සුදුසු වූයේ සාංදෘෂ්ටික වෙයි.

“අකාලිකො”

කල් නොයවා විපාක දෙන්නේ අකාලිකය. මෙයින් මාර්ගය කියනු ලබන බව දත යුතුය. එහි විස්තරය මෙසේය. තමාගේ

එල දීමට කාලයක් නැත්තේ අකාලය. අකාලයම අකාලිකය ලෝකික කුශල උප්පජ්ජ වශයෙන් හෝ අපරාපරිය වශයෙන් හෝ එල දෙයි. දිට්ඨධම්ම වශයෙන් එල දෙන්නේත් පස් දවස්, සත් දවස් ඉක්මම් එලදෙයි. ලෝකෝත්තර කුශල වනාහි එසේ නොව අනතුරුවම එලදෙයි. මාර්ග චිත්තය ළඟටම එල චිත්තය උපදින්නේය.

තවද එල දීමට දුර කාල ඇත්තේ කාලිකය. එනම් ලෝකික කුසල්ය. කාලික නොවන්නේ හෙවත් එල දීමට දුර කාල නැත්තේ අකාලිකය, මාර්ගයට අනතුරුවම විපාකයි.

"එහිපස්සිකො"

එවු, බලවු යන මේ විධියට සුදුස්සේ එහිපස්සිකය. එනම් නවලෝකෝත්තර ධර්මයි. නවලෝකෝත්තර ධර්ම වනාහි ඒකාන්තයෙන් විද්‍යමාන බැවින්ද, පිරිසිදු බැවින්ද එසේ කීමට සුදුසුය. කිසිවෙකද නැති හිස් මීට රන්රුවන් ඇතැයි දක්වා එවු, බලවුයයි කීමට නුසුදුසුය. එසේම මළ මූ ඇති මීට කිසිවක් ඇතද, ඇත්තේ අසූවියක් බැවින් එවු, බලවුයි කීමට නුසුදුසුය. වසාලීමට නම් සුදුසුය. ලෝකෝත්තර ධර්ම වනාහි වළාකුළු රහිත අහස පූර්ණවන්ද්‍රමණ්ඩලය සේ ඒකාන්තයෙන් විද්‍යමාන බැවින්ද, පඬුවන් පලසෙක ලූ ජොතිරංගමිණිය සේ එකාන්තයෙන් පිරිසිදු බැවින්ද එවු, බලවුයයි කීමට සුදුසුය. එබැවින්ම ඒ "එහිපස්සික"යි.

"ඔපනයිකො"

සිත්හි උපනයනය කළ යුත්තේ එළවිය යුත්තේ උපදවා ගත යුත්තේ ඔපනයිකය. එනම් මාර්ග එලයි. එහි විනිශ්චය මෙසේය. උපනය නම් එළවීමය. ගිනිගත් සිය සඵව හෝ හිස හෝ නොතකා භාවනා වශයෙන් තමාගේ සිතෙහි උපනය කළ යුත්තේ ඔපනයිකය. ඒ කවරේද? සෝවාන් ආදී මාර්ග-එල ධර්මයි. නිර්වාණය වනාහි තමාගේ සිතින් උපනයයට-ප්‍රත්‍යක්ෂකිරීම් වශයෙන් ඇලීමට සුදුසු යන අර්ථයෙන් ඔපනයික වේ. නැතහොත් නිර්වාණයට පමුණුවන හෙයින් මාර්ගද ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු බවට පමුණුවන හෙයින් එල හා නිර්වාණද උපනෝයය. උපනෝයම ඔපනයිකය. (මෙයින් නවලෝකෝත්තරම ඔපනයික පරිදි දැක්වුණු.)

"පව්වත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤාති"

උග්ඝට්ඨිතඤ්ඤා ආදි සියලු විඤයන් විසින් තම තමා කෙරෙහිම දතයුතුයි. කෙසේ දතයුතුද? මා විසින් මාර්ග වඩන ලද්දේය. එල ලබන ලද්දේය. නිර්වාණය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන ලද්දේයයි දත යුතුයි. ඒ එසේමයි.

ආවායථීවරයන් මාර්ග වැඩූ කල්හි ශිෂ්‍යයාගේ කෙලෙස් ප්‍රතිණ නොවේ. ආවායථීවරයන්ගේ එල සමාපත්තියෙන් ශිෂ්‍යයා සුවසේ නොවසයි. ආවායථීවරයන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ නිර්වාණය ශිෂ්‍යයා ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නේ නොවෙයි. නව ලොකෝත්තර ධර්ම වනාහි අත්‍යයන්ගේ හිස පැළඳි ආභරණ සේ දැක්ක හැකි නොවේ. නුවණ ඇත්තන් විසින් තම තමා සිත්හිම ලා දැක්ක යුතුයි. විදිය යුතුයි.

මේ ධර්මය අඥයන්ට විෂය නොවේ. එහෙත් ස්වාක්ධාතය කුමක් හෙයින් ස්වාක්ධාතද? සන්දිට්ඨික හෙයින් ස්වාක්ධාතය අකාලික හෙයින් සන්දිට්ඨිකය. එහිපස්සික හෙයින් අකාලිකය, යමෙක් ඒහිපස්සික නම් ඒ ඕපනයිකයි. මෙසේ ධර්ම ගුණ සිහිකරත්ම ඒ යෝගාවචරයාගේ සිත රාගයෙන් ද්වේෂයෙන් නොමඩනා ලද්දේය. ඔහුගේ සිත එකල්හි ධර්මය අරමුණු කොටම සපුර්ණවට පැමිණේ. එයින් පෙර කීසේම නිවරණ යටපත් වේ. ධ්‍යානාංග උපදී. ධර්මය පිළිබඳවු ගුණ ගැඹුරු බැවින්ද, නානාවිධ ගුණ සිතෙහි නැඟෙන බැවින්ද අර්පණාවට නොපැමිණ උපචාරයට පැමිණීම වේ. ඒ වූකලී ධර්ම ගුණ සිහිකිරීමෙන් උපන් බැවින් ධර්මානුස්මෘතිය යන සංඛ්‍යාවට පැමිණේ.

ධර්මානුස්මෘතියෙහි ආනිසංස

මේ ධර්මානුස්මෘතියෙහි යෙදුණු යෝගාවචර මහණ මෙබඳු ඕපනයික ධර්මයක් දේශනාකරන්නාවූද, මෙබඳු අංගයන්ගෙන් යුක්තවූද, ශාස්තෘවරයකු අනිතයෙහිද නොදකිමි. දැන්ද නොදකිමි. ඔවුන් හා සමයෙක් නැතැ"යි ධර්ම ගුණ දර්ශනයෙන්ම තත්දේශකවූ ශාස්තෘන්වහන්සේ කෙරෙහි ගෞරව සහිත වේ. යටත් පැවතුම් ඇත්තේ වේ. ධර්මය කෙරෙහි ගරුබුහුමන් කරන්නේ ශ්‍රද්ධාදියෙන් මහත්බවට පැමිණේ. ප්‍රීති ප්‍රමොදය බහුල කොට ඇත්තේ වේ. භය හා භයානක අරමුණු ඉවසා දක්

ඉවසීමෙහි සමර්ථ වේ. ධර්මය හා එක්ව වසමිසි යන සිත් පහළ වේ. ධර්ම ගුණානුස්මරණයට ස්ථානවූ ඔහුගේ ශරීරයද වෛරාග්‍ය ගෘහයක් මෙන් පූජාවට සුදුසුවේ. නිරුත්තරවූ ධර්මාවබෝධයට සිත් නැමේ. ශික්ෂාපදයක් ඉක්මවියහැකි කාරණයක් පැමිණියද ධර්මයාගේ සුන්දර බව සිහි වීමෙන් වහා හිරි ඔතප් පහළ වේ. ඉදින් ලෝකෝත්තර ගුණ නොලදද සුගතියට නැමුණේ වේ.

එබැවින් නුවණැත්තේ මේසා මහානුභාව ඇති ධර්මානුස්මෘතිය සඳහා ඒකාන්තයෙන් නිතර අප්‍රමාදයව වඩන්නේය.

ධර්මානුස්මෘති භාවනා විධියයි.

සංඝානුස්මෘතියයි.

සංඝානුස්මෘතිය වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් යට කීසේ රහසිගතව විවේකව හිඳ

"භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා සුපටිපත්තිය සුපටිපත්ත නම් සමයක් ප්‍රතිපදාවට අනිවර්තනි ප්‍රතිපදාවට-අනුලෝම ප්‍රතිපදාවට-අවිරුද්ධ ප්‍රතිපදාවට ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාවට මනාව පිළිපත්තේය. (සමයක් ප්‍රතිපදා නම් යහපත් ආයථිමාර්ග ප්‍රතිපත්තියයි. ඒ යහපත් ආයථිමාර්ග ප්‍රතිපත්තිය ප්‍රතිපක්ෂවූ ක්ලේශයන් නැවත හැරී නොඑන සේ දුරු කරන බැවින් අනිවර්තනි ප්‍රතිපදා නම්වේ. අවබෝධ කරගත යුතුවූ නිර්වාණයට ඒකාන්තයෙන් අනුලෝම වන බැවින් අනුලෝම ප්‍රතිපදා නම්වේ. අනුලෝම බැවින්ම විරුද්ධ නො වන බැවින් අවිරුද්ධ ප්‍රතිපදා නම්වේ.

නිර්වාණ ධර්මයට අනුරූප ස්වභාව ප්‍රතිපත්ති බැවින් ධර්මානු ධර්ම ප්‍රතිපදා නම්වේ. මෙසේ සමයක් ප්‍රතිපත්තියට පිළිපත් බැවින් ශ්‍රාවක සංඝයා සුප්‍රතිපත්තයි. ශ්‍රාවකයෝ නම් භාග්‍යවතුන්ගේ අවවාද අනුශාසනා සකසා අසන්නෝය (කළ වරද දැක කරන ධර්මදේශනා අවවාදය කළ වරද නොදැක ආදියෙහිම කරන ධර්ම දේශනා අනුශාසනයයි. කළ වරද දැක හෝ ආදියෙහි කරන ධර්ම දේශනා අවවාදය, පසු පසුව කරන

ධර්ම දේශනා අනුශාසනයි. ඒ අවවාද අනුශාසනා පරිදි පිළිපැදීමෙන් කායඛිය සිදුවන බැවින් ආයඛී භාවයට පමුණුවන ඇසීම සකසා ඇසීමයි. මෙයින් ආයඛියෝම නිෂ්පයඛීයයෙන් ශ්‍රාවකයෝ වෙතියි දත යුතුයි.) ශ්‍රාවකයන්ගේ සංඝසමූහ ශ්‍රාවක සංඝය. ආයඛී ශීල සමානත්වයෙන් හා ආයඛී දෘෂ්ටි සමානත්වයෙන් සමූහ භාවයට පැමිණි පිරිස මෙයින් කියනු ලැබේ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝ උජුපටිපන්නය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝ ඥායපටිපන්නය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝ සාමීච්චිපටිපන්නය.

ඒ සමයක් ප්‍රතිපදාව සෘජුය, ගොමුත්‍ර වංක සේ හෝ වංක නැති බැවින් අවංකය. වන්දු රෙබා වංක සේ වංක නැති බැවින් අකුටිලය, නඟුල් අග වංක සේ වංක නැති බැවින් අජම්භය. එබඳු සෘජු-අවංක-අකුටිල-අජම්භ ප්‍රතිපදාවට පිළිපන්නේ උජුපටිපන්නය.

ඒ සමයක් ප්‍රතිපදාව ඥායය. ඥාය නම් ආයඛීවූ නිර්දොෂ උපායයි. ඒ සමයක්ප්‍රතිපදා නම් ආයඛීවූ නිර්දොෂ උපායයට පිළිපන්නේ ඥායපටිපන්නය. (අවිරුද්ධ බැවින් ඥාය යනු නිර්වාණයයි. ඒ නිර්වාණය යමකින් ප්‍රතිවේද කරනු ලැබේද එය හෝ ඥායයයි. එනම් සමයක් ප්‍රතිපදාවයි. ආයඛීමාර්ගයයි.)

ඒ සමයක් ප්‍රතිපදාව සාමීචිය. සාමීචි නම් සසර දුකින් බැහැරලීමට සමර්ථය. සාමීචි නම් සසර දුකින් බැහැරලීමට සමර්ථ ප්‍රතිපදාවට පිළිපන්නේ සාමීචිපටිපන්නය.

මේ දැක්වුණු අර්ථ වශයෙන් මාර්ගස්ථයෝම සුපටිපන්නය. එලස්ථයෝ වනාහි ඒ සමයක් ප්‍රතිපත්තියෙන් ලබාගත යුත්ත ලබාගත් බැවින් අතීත ප්‍රතිපදාව ගෙන සුපටිපන්නය හයි දත යුතුයි.

"මෙසේ ආදි පදයට අර්ථ නිර්දේශ භාවයෙන් සෙසු පදයන්ගේද අර්ථ කියා ඉක්බිති සතර පදයන්ගේ අම්මුටු අර්ථ දක්වති."

ස්වාක්ධාත ධර්ම විනයෙහි අනුශාසනා පරිදි පිළිපත් බැවින්ද අවිරුද්ධ ප්‍රතිපදාවට පිළිපත් බැවින්ද සුපටිපන්නය. දෙඅන්තයට නොගොස් මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවට පිළිපත් බැවින්ද, කය-වචන-සිත යන තුන් තන්හි ඇද කුද දුරුකිරීම පිණිස

පිළිපත් බැවින්ද උප්පට්ඨපන්නය. ඥාය නම් නිර්වාණයයි. ඒ ඥාය පිණිස පිළිපත් බැවින් ඥායපට්ඨපන්නය. යම් පරිදි පිළිපත් කෙනෙක් අනුන් විසින් කරනු ලබන උපස්ථානාදී සාම්ප්‍රියට සුදුසු වෙන්ද එසේ පිළිපත් බැවින් සාම්ප්‍රියට්ඨපන්නයි.

යම් මේ පුරිස යුග සතරෙක් වේද? පුරුෂ පුද්ගලයෝ අටදෙනෙක් වෙන්ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මේ ශ්‍රාවක සංඝ ආනුනෙය්‍යය, පානුනෙය්‍යය, දක්ඛිණෙය්‍යය, අඤ්ජලිකරණීයය. ලෝකයාගේ නිරුත්තර පින් කෙතයි.

පුරිස යුග සතර නම්-සොතාපත්ති මාර්ගස්ථ-ඵලස්ථ එක් පුරිස යුගයෙක, සකෘදාගාමී මාර්ගස්ථ-ඵලස්ථ එක් පුරිස යුගයෙක අනාගාමී මාර්ගස්ථ-ඵලස්ථ එක් පුරිස යුගයෙක අර්හත් මාර්ගස්ථ-ඵලස්ථ එක් පුරිස යුගයෙකි.

පුරුෂ පුද්ගලයෝ අටදෙන නම් තෙලේ සතර යුග වෙන් වෙන් වූවෝයි. පුරුෂ යනුද පුද්ගල යනුද එක අර්ථයි. වෙනෙය්‍ය වශයෙන් මෙසේ එක්කොට වදාරන ලදී.

යුග වශයෙන් සතරෙක්ද, පුද්ගල වශයෙන් අටෙක්ද වූ මේ භාග්‍යවතුන්ගේ ශ්‍රාවක සංඝයා ආනුනෙය්‍යය ආනුන යනු ගෙනවුත් දිය යුත්තය. දුරින් හෝ ගෙනවුත් සිල්වතුන් කෙරෙහි දිය යුතු සිව්පස ආනුනයයි. ඒ ආනුනයට සුදුස්සේ ආනුනෙය්‍යය. පිළිගැන්වුවනට මහත් ඵල සිද්ධ කරන බැවිනි. දුරින් ගෙනවුත් සියලු සම්පත්තියම සංඝයා කෙරෙහි පිදිය යුතුය යන අර්ථයෙහි සිව්පසය ආභවනීය නම්වේ. ශක්‍රාදීන් විසින් පවා පිදියයුතු දානයට සුදුසුය යන අර්ථයෙන්ද ආභවනීයය, බ්‍රාහ්මණයන්ගේ ආභවනීය නම් වූ යාග ගින්න මහත්ඵල දෙන්නේයයි ඔව්හු විශ්වාස කරති. එසේම සංඝයාද පුදන ලද්දේ මහත් ඵල දෙන්නේය වදාළේමයි.

යම් මනුෂ්‍යයෙක් ශත වර්ෂයක් මුළුල්ලෙහි වල්හි වසමින් ගිනි දෙවියා පුදන්නේද, යම් මනුෂ්‍යයෙක් එක මොහොතකුද භාවිතාත්මයන් පුදන්නේද අර ශත වර්ෂ පූජාවට වඩා මේ මොහොතක පූජාව ශ්‍රේෂ්ඨය.

සර්වාස්තිවාදී නිකායිකයෝ ආභවනීය යනු ආනුනෙය්‍ය වී යයි කියති. ව්‍යඤ්ජන වශයෙන් එහි මද වෙනසක් ඇතද අර්ථ වශයෙන් සමානයි.

"පාහුනෙයො"

පාහුන නම් දිශානුදිශායෙන් පැමිණෙන ප්‍රිය මනාප ඥාති මිත්‍රයන් උදෙසා ගෞරවයෙන් පිළියෙළ කළ ආගන්තුක භෝජනයයි, එය ඔවුන්ට නොදී පවා සංඝයාට දිය යුතුය. සංඝයාම එය පිළිගන්නට සුදුසුය. සංඝයා බදු පාහුනකයන් නැති බැවිනි.

ඒ එසේමයි:- සංඝයා වනාහි එක් බුද්ධාන්තරයක් ඉක්ම ගිය කල්හිම, අසංඛ්‍ය ගණන් කල්ප ඉක්ම ගිය කල්හිම දැක ගන්නට ලැබේ. සෙසු පාහුනකයෝ මුළු දා දැක්ක හැකිය. එසේම සංඝයා විපක්ෂ ධර්මයන්ගෙන් යුක්ත අසම්මිශ්‍රය. ප්‍රිය මනාප බැව් වඩන ශීලාදී ධර්මයෙන් යුක්තය මෙසේ පාහුනය දෙන්නට සුදුසුය. පාහුනය පිළිගන්නට සුදුසුය. යනු අර්ථයෙන් සංඝයා පාහුනෙයාවේ. ("ඥාති මිත්‍රයෝ වෙන්ව ගියාහුද නොබෝ කලෙකින්ම එති. ඔවුන් කෙරෙහි ප්‍රිය මනාප බවද ස්ථිරව නොපවත්නාක් මෙන් නොව ඒ සාසයට අමුතු සත්කාර යෙදිය යුතුයි. ආයථී සංඝයා කෙරෙහි විද්‍යමාන ප්‍රිය මනාප කරවූ ශීලාදී ගුණ දහම් කිසි කලෙකත් අඩු නොවන හෙයින්ය. සංඝ තෙමේ පාහුනෙයා නම් වේ"

අතැමිහු "පාහුනෙයො," යනු පාහවනියෝ"යි කියති. සියල්ලට පළමුව ගෙනවුත් සත්කාර කළ යුතුය, පිදිය යුතුය යනු එහි අර්ථයි. සංඝයා පූර්වකාරයට සුදුස්සේය. සර්වප්‍රකාරයෙන් හෝ පිදිය යුත්තේ පාහවනියය. පාහුනෙයො යනුද ඒ අර්ථයෙන් කියනු ලැබේ.

"දක්ඛිණෙයො"

දක්ඛිණා නම් පරලොව සුව තකා දියයුතු දානයයි. දක්ඛිණාවට සුදුසු වූයේ හෝ දක්ඛිණාවට හිත වූයේ හෝ දක්ඛිණෙයාය. සංඝයා වනාහි මහත් ඵල කිරීම් වශයෙන් දක්ඛිණාව පිරිසිදු කරන්නේයි.

"අඤ්ජලිකරණියො"

දොහොත් මුදුනෙහි තබා සියලු ලෝකයා විසින් කරනු ලබන අඤ්ජලි කර්මයට සුදුසු වූයේ අඤ්ජලිකරණියයි.

“අනුත්තරං පුඤ්ඤකම්බේතං ලෝකස්ස”

ලෝකයාගේ නිරුත්තර පින් කෙතය. අසදාශවූ පින් පල දෙනස්ථානයයි. රජ්ජුරුවන්ගේ හෝ ඇමතියන්ගේ හෝ හැල් හෝ යව හෝ පැලවෙන තැන රජ්ජුරුවන්ගේ හැල් කෙතය, යවකෙතය ඇමතියන්ගේ හැල් කෙත යවකෙතයයි කියන්නා සේ සියලු ලෝකයාගේ පින් පැලවෙන තැන ලෝකයාගේ පින් කෙතයයි කියත්. සංඝයා නිසා ලෝකයාගේ නානාවිධ හිතසුව ඵලවන පින් නැගෙන්නේය. එහෙයින් සංඝයා ලෝකයාගේ අනුත්තර පින් කෙතයි.

මෙසේ සුපටිපන්නතාදී සංඝගුණ සිහිකරත්ම ඒයෝගාවචරයාගේ සිත රාගයෙන්, ද්වේෂයෙන්, මෝහයෙන් නොමඩනා ලද්දේ සෘජුම වන්නේය. එයින් නිවරණය යටපත් වන්නේය. නිවරණ යටපත් වත්ම ධ්‍යානාග උපදනේය. සංඝ ගුණ ගැඹුරු බැවින්ද, නා නා විධ සංඝ ගුණ සිහිවන බැවින්ද ධ්‍යානය අර්පණාවට නොපැමිණ උපචාරයට ප්‍රමාණ වන්නේය. සංඝ ගුණ සිහි කිරීමෙන් ලැබුණු බැවින් මෙය සංඝානුස්මාතියයි කියනු ලැබේ.

මේ සංඝානුස්මාති භාවනායෙහි යෙදුණු යෝගාවචරසංඝයා කෙරෙහි ගෞරව ඇත්තේ වෙයි. යටත් පැවතුම් ඇත්තේ වෙයි ග්‍රද්ධාදියෙන් මහත්බවට පැමිණෙන්නේය. ප්‍රීති-ප්‍රමොදය බහුලව කුදු මහත් භය ඉවසීමෙහිද සමර්ථයෙක් වන්නේය. සංඝයා සමග වෙසෙමි යන සිත් ඇතිවේ. සංඝානුස්මාතියෙන්යුත් ඔහුගේ ශරීරය පවා සංඝයා රැස්වූ පොහෝ ගෙයක් මෙන් පූජාවට සුදුසු වන්නේය. සංඝ ගුණාධිගමය සඳහා ඔහුගේ සිත නැමෙන්නේය. ඉක්ම වියයුතු ශික්ෂාපදයක් ඇතිවූ කල්හි සංඝයා සම්මුඛයෙහි පෙනී ගියාසේ හිරි-ඔහප් ඵලභි සිටින්නේය. මතු ධ්‍යාන-මාර්ග-ඵල නො ලබන්නේ සුගතිගාමී වන්නේයි.

මෙසේ හෙයින් මහානුභාව ඇති සංඝානුස්මාතිය සඳහා මනා නුවණැත්තා ඒකාන්තයෙන් අප්‍රමාද වන්නේයි.

සංඝානුස්මාති භාවනා විධියයි.

ශීලානුස්මෘතිය.

ශීලානුස්මෘතිය වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් රහසිගතව විවේකව හිඳ මගේ සිල් අඛණ්ඩය, අවිඡ්ඡය, අසබලය, අකල්මාෂය, භූජ්ස්සය, විඤ්ඤාප්පත්ථය, අපරාමට්ඨය, සමාධි සංවත්තනිකය'යි අඛණ්ඩතාදී ගුණ වශයෙන් ස්වකීය සිල් සිහි කළ යුතුයි. ගිහියා විසින් ගිහි සිල් සිහි කළ යුතුයි. පැවිද්දා විසින් පැවිදි සිල් සිහි කළ යුතුයි. (අනුන්ගේ සිල් සිහි කෙළේ ඵ්‍රිය මනාප භාවය එළවන බැවින් හුදෙක් මෙමත්‍රියට පදස්ථානවේ. වෙන වෙනම කමටහන් නොවේ. එබැවින් තමාගේ සිල් සිහි කළ යුතුයයි කිහ.)

ගිහිවූ හෝ පැවිදිවූ හෝ යමෙකුගේ ශීලයෙහි කොන් කැඩුණු වස්ත්‍රයෙක මෙන් මුලින් හෝ අගින් හෝ එක ශික්ෂා පදයක්වත් නො කැඩුනේද ඒ අඛණ්ඩය.

මැද සිදුරුවූ වස්ත්‍රයක් මෙන් මැද එක ශික්ෂා පදයක්වත් නො බිඳුනේද එය අවිඡ්ඡය.

පිටෙහි හෝ කුසෙහි හෝ නැගී දික්-වට ආදී සටහන් ඇති කළු-රතු ආදී වෙනස් වර්ණයෙන් යුත් ගව දෙනක මෙන් පිළිවෙළින් ශික්ෂාපද දෙක-තුන නො බිඳුනේද ඒ අසබලය.

විසභාග බිත්දියෙන් විසිතුරුවූ-තිත් ඉසුණු ගව දෙනක මෙන් අතර අතර ශික්ෂාපද නො බිඳුනේද එය අකල් මාෂය.

තවද සාමාන්‍ය වශයෙන් කියත්හොත් සත් වැදෑරුම් මෛරුනයෙන් හෝ ක්‍රෝධ-උපනාහ. ආදී පාප ධර්මයෙන් හෝ අනුපහත වූ සියලු ශීල අඛණ්ඩය, අවිඡ්ඡය, අසබලය, අකල්මාෂයි.

ඒ අඛණ්ඩාදී ශීලම තෘෂ්ණා දාසත්වයෙන් මිදී සෛවරී භාවය කරන හෙයින් භූජ්ස්සය. තෘෂ්ණා දාසත්වයෙන් මිදීම නිවන් අරමුණු කිරීමයි.

බුද්ධාදී නුවණැත්තන් විසින් ප්‍රශංසා කරන ලද හෙයින් විඤ්ඤාප්පසර්ථය. "මම මේ ශීලයෙන් දෙවියෙක් වන්නෙමි" යනාදීන් තෘෂ්ණායෙන් හෝ "ශීලයෙන් ශුද්ධිය වන්නේය" යනාදීන් දෘෂ්ටියෙන් හෝ පරාමර්ශනය නො කරන ලද බැවින් අපරාමට්ඨය. නැතහොත් "තාගේ ශීලයෙහි මේ මේ දෝෂ

ඇතැ"යි කිසිවකු විසින් පරාමර්ශනය නො කළ හැකි බැවින් අපරාමටියයි.

උපචාරසමාධි-අර්පණාසමාධි පිණිස හෝ මාර්ග සමාධි-එළ සමාධි පිණිස හෝ පවත්නා බැවින් සමාධිසංවත්තනිකය.

මෙසේ අඛණ්ඩාතදි වශයෙන් ස්වකීය සිල් සිහි කරත්ම ඒ යෝගාවචර මහණහුගේ සිත රාගයෙන් ද්වේෂයෙන් මෝහයෙන් නොමඩනා ලද්දේය. එවිට ඔහුගේ සිත ඒ අරමුණු කොට සෘජුම වන්නේය. ඉක්බිති පෙර කී සේ ඔහුගේ සිතෙහි නිවරණ යටපත් වන්නේය. නිවරණ යටපත් වත්ම ධ්‍යානාංග උපදනේය. ශීල ගුණ ගැඹුරු බැවින්ද, නා නා ප්‍රකාර වශයෙන් ශීල ගුණ පිළිබඳ අදහස් පහළවන බැවින්ද ධ්‍යානය අර්පණාවට නො පැමිණ උපචාරයට පමුණුවන්නේය. ශීල ගුණ සිහි කිරීමෙන් උපත් බැවින් එයට ශීලානුස්මෘතියයි කියනු ලැබේ.

මේ ශීලානුස්මෘතියෙහි යෙදෙන යෝගාවචර මහණ ශික්ෂාවෙහි ගෞරව කරන්නේය. සිල්වතුන් හා එකඟ පැවතුම් ඇතියෙක් වන්නේය. ධර්මාමිෂ පටිසන්ථාරයෙහි නො පමා වන්නේය. අත්තානුවාදාදී බියෙන් මිදුණේ වන්නේය. ස්වල්ප මාත්‍ර වරදෙහිද බිය සුලු වන්නේය. ශ්‍රද්ධාදීන්ගේ මහත් බවට පැමිණෙන්නේය. ප්‍රීති-ප්‍රමොදය බහුල වන්නේය. මතු මාර්ග එළ නො ලබන්නේ සුගති ගාමී වන්නේයි.

මෙසේ හෙයින් ශීලානුස්මෘතිය සඳහා මනා නුවණ ඇත්තා හැම කල්හිම අප්‍රමාද වන්නේයි.

ශීලානුස්මෘති භාවනා විධියයි.

ත්‍යාගානුස්මෘතිය.

ත්‍යාගානුස්මෘතිය වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් ස්වභාවයෙන්ම දන් දීමෙහි සැදුණකු පැහැදුණකු විය යුතුයි. දන් දීමෙහි දානසංවිභාගයෙහි නිතර යෙදුණකු විය යුතුයි.

තවද ත්‍යාගානුස්මෘති භාවනාව වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් ඒ භාවනාව ආරම්භකරන දිනයෙහි "දැන් ඉතින් මෙතැන් පටන් දන් පිළිගන්වන්නක්හු ඇති කල්හි එහි පිඩකුදු

නොදී නොවළඳමි" යි සමාදන්ව ගෙන එදිනම ගුණවත් දන් පිළිගත්වන්නකුට ස්වකීය ශක්ති පරිදි-ස්වකීය බල පරිදි දානයක් දී ඒ දුන් දානය නිමිති කොට ගෙන රහසිගතව විවේකව හිඳ මෙසේ මෙනෙහි කළ යුතුයි. 'මම වනාහි නිරපෙක්ෂ පරිත්‍යාග ඇත්තෙක්ව දන් දෙනු පිණිස නිරත්තරයෙන් පවිත්‍ර කරනලද සිත් ඇතිව විසුයේ නම් මට එකාන්තයෙන් ලාභයෙක. ආයුෂ දී දිව්‍යමය වූද මනුෂ්‍යමය වූද ආයුෂයට භාගි වන්නේය' යනාදි වශයෙන්ද 'දන් දෙන්නේ ලොවට ප්‍රිය වන්නේය. ඔහු බොහෝ දෙන භජනය කරන්නාහ' යනාදි වශයෙන්ද 'සත්පුරුෂයන්ගේ ධර්මය නොඉක්මවන්නේ-දන් දෙන්නේ ලොවට ප්‍රිය වන්නේය' යනාදි වශයෙන්ද භගවත් බුදුන් විසින් දන් දෙන්නහු පිළිබඳ යම් ලාභ කෙනෙක් වර්ණනා කරනලද නම් ඒ ලාභ මට එකාන්තයෙන් වන්නේය යනුයි.

"සුලද්ධං වත මෙ" 'මා විසින් යම් බුදු සස්තක් හෝ මිනිසක් බවෙක් හෝ ලබනලද නම් එය එකාන්තයෙන් මනාව ලබන ලද්දේය. කුමක් හෙයින්ද? මසුරුමලින් මධ්‍යා ලද සත්ත්වයන් අතුරෙහි මම මසුරුමලින් මිදිගත් සිතින් වසමි.

"මච්ඡෙරමල පරිසුට්ඨිතාය පජාය"-මසුරුමලෙන් මධ්‍යා ලද්දාවූ සත්ත්වයන් අතුරෙන් ස්වකීය සම්පත් අන්‍යයන් හා සාධාරණ බව නොඉවසීම ලක්ෂණ කොට ඇති මසුරු බව සිතෙහි දීප්තිය දූෂ්‍යකරන පාප ධර්ම අතුරෙන් එකක් බැවින් මලයයි කියනු ලැබේ.

'විගතමල මිච්ඡෙරෙන චෙනසා විහරාමි'-සෙසු රාගදොසාදි මලද මසුරු බවද විගතවූ සිතින් යුතුව වාසය කරමි. මහානාම සූත්‍රයෙහි ගිහිගෙයිම සෝවාන්වූ මහානාම ශාක්‍යයා විසින් සෝවාන් වූවහුගේ නිශ්‍රය විහාර විවාළ බැවින් එයට අනුරූප වශයෙනි.

"මුත්තවාගො"- දෙන දෙය අල්ලා නොගැනිමි වශයෙන් මුදා හරනලද ත්‍යාග ඇත්තේ. යමෙක් කිසිවක් දෙන්නේ සාපෙක්ෂව දේ නම් ඒ මුත්තවාග නොවේ.

"පසතපාණි"- පිරිසිදු කර ගත් අත් අත්තේ. සියතින් සකසා දන් දෙනු පිණිස ඇමදා සෝදාගත් අත් ඇත්තේයි.

‘වොස්සග්ගරතො’ - වොස්සග්ගයෙහි ඇලුණේ වොස්සග්ග නම් පරිත්‍යාගයයි. සත්තාභියොග වශයෙන් පරිත්‍යාගයෙහි ඇළුණේය.

“යාවයොගො” - අන්‍යයන් විසින් ඉල්ලූ දෙය දෙන බැවින් යාවනයට යොග්‍යය. ‘යජයොග’ යයිද මේ ලියති. සජනයෙන් දීමෙන් යුක්ත වූයේය යනුයි.

“දාන සංවිභාගරතො” - දානයෙහිද සංවිභාගයෙහිද ඇළුණේ මම දන් ද දෙමි. මා විසින් පරිභොග කළ යුත්තෙන් කොටස්ද බෙදමි යි මෙසේ දෙක්හිම ඇළුණේය යනුයි.

මෙසේ විගතමල මච්ඡෙරතාදී වශයෙන් ස්වකීය ත්‍යාග ගුණය සිහි කරත්ම ඒ යෝගාවචර මහණගේ සිත රාගයෙන් ද්වේෂයෙන් මොහයෙන් මැඩීමක් නොවන්නේය. ත්‍යාගය අරමුණු කොට ඔහුගේ සිත එකල්හි සෘජුවන්නේය. පෙර සේ නිවරණ විෂ්කම්භනය වත්ම ධ්‍යානාංග උපදන්නේය. ත්‍යාග ගුණ ගැඹුරු බැවින්ද ‘නානාවිධ ත්‍යාග ගුණ සිහිවන බැවින්ද ධ්‍යානය අර්පණාවට නොපැමිණ උපචාරයට පමුණු වන්නේය. ත්‍යාග ගුණය සිහිකිරීමෙන් ලත් බැවින් එය ත්‍යාගානුස්මෘතියයි කියනු ලැබේ.

මේ ත්‍යාගානුස්මෘතියෙහි යෙදුණු යෝගාවචර මහණ බොහෝ සෙයින් ත්‍යාගාධිමුක්ත වේ. නිර්ලෝභ අදහස් ඇත්තේ වේ. මෙමත්‍රියට අනුලෝමව හැසිරේ. විශාරද වේ. ප්‍රීති ප්‍රමොදය බහුල වේ. මතු ධ්‍යාන මාර්ග ඵල නොලබන්නේ සුගතිගාමී වේ.

එසේ හෙයින් මහත් ආනුභාව ඇති ත්‍යාගානුස්මෘතිය සඳහා මනා ගුණවත්තු එකාන්තයෙන් අප්‍රමාද වන්නේය.

ත්‍යාගානුස්මෘති භාවනා විධියයි.

දෙවතානුස්මෘතිය.

දෙවතානුස්මෘතිය වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ ආයථි මාර්ග වශයෙන් අධිගත ශ්‍රද්ධාදී ගුණයෙන් යුක්ත විය යුතුයි. එසේවූ ඔහු විසින් රහසිගතව විවේකව හිඳ ‘වාතුර්මහාරාජික’ නම් දෙවියෝ ඇත්තාහ, තාවතිය නම් දෙවියෝ ඇත්තාහ.

යාම-තුසිත-නිම්මාණරති-පරිනිම්මිතවසවන්ති නම් දෙවියෝ ඇත්තාහ. බ්‍රහ්ම කාසික දෙවියෝ ඇත්තාහ. එයින් මතු පරිත්තාහාදි තවද දෙවියෝ ඇත්තාහ. යම්බදු වූ ශ්‍රද්ධාවෙකින්, ශීලයෙකින්, ශ්‍රැතයෙකින්, ත්‍යාගයෙකින්, ප්‍රඥාවෙකින් සමන්විතව ඒ දෙවියෝ මෙයින් වූතව එහි උපන්නාහුද මටද එබදු වූ ශ්‍රද්ධා-ශීල-ශ්‍රැත-ත්‍යාග-ප්‍රඥා ඇත්තේයයි මෙසේ දෙවියන් ශාක්ෂ්‍ය තබා තමන්ගේ ශ්‍රද්ධාදි ගුණ සිහි කළයුතුයි.

මහානාම සූත්‍රයෙහි වනාහි 'මහානාමය, යම් කලෙක ආයථි ශ්‍රාවක තමාගේද, ඒ දෙවියන්ගේද ශ්‍රද්ධා-ශීල-ශ්‍රැත-ත්‍යාග-ප්‍රඥා සිහිකෙරේද එකල ඔහුගේ චිත්තය රාගයෙන් මඬනා ලද්දේ නොවේය' යි වදාළ නමුදු දෙවියන්ගේ ඒ ශ්‍රද්ධාදි ගුණ සාක්ෂ්‍ය කොට ගත යුතුයි. සූත්‍රයෙහි එසේ වදාළේ දෙවියන්ගේ ශ්‍රද්ධාදි ගුණ තමාගේ ශ්‍රද්ධාදි ගුණ හා සම බව දක්වනු පිණිසය. 'දෙවියන් ශාක්ෂ්‍ය තනි තබා තමා ගුණ සිහි කෙරේය' යි අටුවායෙහි එය ස්ථිර වශයෙන් කියනලදී. එහෙයින් දෙවියන්ගේ ශ්‍රද්ධාදි ගුණ සිහිකොට පසුව තමාගේ ශ්‍රද්ධාදි ගුණ සිහි කළ යුතුයි. එසේ සිහි කරත්ම ඔහුගේ සිත රාගයෙන්, ද්වේෂයෙන්, මොහයෙන් මඬනා ලද්දේ නොවේ. එකල දෙවියන් අරඬයා ඔහුගේ සිත සෘජුම වේ. එයින් පෙර කී සේ නිවරණ යටපත් වේ. එවිටම ධ්‍යානාංග උපදී. ශ්‍රද්ධාදි ගුණ ගැඹුරු බැවින්ද, නානාවිධ ගුණ සිහිවන බැවින්ද ධ්‍යානය අර්පණාවට නොපැමිණ උපචාරයට පමුණුවන්නේය. එය වනාහි දෙවියන්ගේ බදු තමන්ගේ ගුණ සිහිකරන බැවින් දෙවතානුස්මෘතියයි කියනු ලැබේ.

දෙවතානුස්මෘතිය වඩන යෝග්‍යාවචර දෙවියන්ට ප්‍රියවේ, මනාප වේ, බොහෝ සෙයින් ශ්‍රද්ධාදීන්ගේ මහත්බවට පැමිණේ. ජිනි-ප්‍රමොද්‍ය බහුලව වෙසේ. මතු ධ්‍යාන මාර්ග-එල නොලබන්නේ සුගතිගාමී වේ.

එසේ හෙයින් මහානුභාව ඇති දෙවතානුස්මෘතිය සඳහා මනා නුවණැත්තන් එකාන්තයෙන් අප්‍රමාද වන්නේය.

දෙවතානුස්මෘති භාවනා විධියයි.

ඡාන්දස්සතිය පිළිබඳ විශේෂ විභාගයක්.

මේ ඡාන්දස්සතිය පිළිබඳ විස්තරයක් මහානාම සූත්‍රයෙහි වදාළේය. එහි බුද්ධාන්දස්සතිය වදාළ තන්හි "එකල ඔහුගේ සිත තථාගතයන් අරභයා සෘජුම වන්නේය," යනාදීන් වදාරා ඉක්බිති "මහානාමය," සෘජු සිත් ඇති ඒ ආයඝී ශ්‍රාවක අත්ථවේදය ලබන්නේය ධම්මවේදය ලබන්නේය. ධම්මුපසංහිත පාමුජ්ජය ලබන්නේය ප්‍රමුදිතයාහට ප්‍රීතිය උපදනේය" යනුයි.

"අත්ථවේදය" නම් "ඉතිපිසො භගවා" යනාදියෙහි අර්ථය නිසා උපදින සන්නෝෂයයි.

"ධම්මවේදය" නම් එහි පාළිය නිසා උපදින සන්නෝෂයයි

"ධම්මුපසංහිත පාමුජ්ජය" නම් ඒ අර්ථ-ධර්ම දෙකම නිසා උපදින සන්නෝෂයයි.

දෙවනානුස්මතියෙහි දෙවියන් අරභයායි වදාළේ පළමු කොට දෙවියන් අරභයා පැවති සිත් වශයෙනි. නොහොත් දෙවිත්ගේ ගුණ බඳු වූ හෝ දිව්‍යභාවය නිපදවන්නාවූ හෝ තමාගේ ගුණ අරභයා පැවති සිත් වශයෙනි.

මේ සවැදැරුම් අනුස්මතිය සමෘද්ධ වන්නේ ආයඝී ශ්‍රාවකයන්ටමය. කුමක් හෙයින්ද? බුද්ධ-ධර්ම-සංඝ ගුණ ප්‍රකට වන්නේ ඔවුන්ටම බැවිනි. අබණ්ඩ-අවිජ්ජාදි ගුණ ඇති ශීලයෙන් යුක්ත වන්නෝත් පහවූ මසුරු මල ඇති ත්‍යාගයෙන්ද යුක්ත වන්නෝත් මහානුභාව ඇති දෙවියන්ගේ ගුණ බඳු ශ්‍රද්ධාදිගුණයෙන් යුක්ත වන්නෝත් ඔව්හුය. මහානාම සූත්‍රයෙහිද, ගෙග සූත්‍රයෙහිද, සම්බාධොකාස සූත්‍රයෙහිද, උපොසථ සූත්‍රයෙහිද, එකාදස නිපාතයෙහිද මේ වදාළේත් ඔවුන් අරභයාය. එබැවින් සවැදැරුම් අනුස්සති සමෘද්ධ වන්නේ ආයඝී ශ්‍රාවකයන්ටමයයි දතයුතුයි. මහානාම සූත්‍රයෙහි සෝවාන් පුද්ගලයාගේ නිශ්‍රය විහාර කෙසේදැයි විචාරණ ලද බුදුරජාණන් විසින් ඒ දැක්වීම සඳහාම මේ සවැදැරුම් ආනුස්සති විස්තර වශයෙන් වදාරණ ලද්දේය.

අනුස්මතිය වශයෙන් ආයඝී ශ්‍රාවකයාගේ සිත පිරිසිදු කොට මතු පරමාර්ථ විශුද්ධිය ලබා ගන්නා පිණිස වදාරණ ලද්දේය. මහණෙනි, මේ සසුන්හි ආයඝී ශ්‍රාවක "ඉතිපිසො භගවා"

යනාදීන් තථාගතයන් වහන්සේ සිහි කරන්නේය, එසේ සිහි කරන විට ඔහුගේ සිත සෘජු වන්නේය. ගෙඩයෙන් නික්මෙන්නේය. මිඳෙන්නේය. නැගී සිටින්නේය. මහණෙනි ගෙඩ යනු පඤ්චකාම ගුණයන්ට නමෙකි "මහණෙනි, මේ අරමුණු කොටද මෙලොව ඇතැම් සත්වයෝ විශුද්ධ වෙති" යනු එහි අර්ථයි.

සම්බාධොකාස සූත්‍රය මහකාන්තායන ස්වාමීන් විසින් වදාරණ ලද්දකි. එහි ආයඪී ශ්‍රාවකයා හටම පරමාර්ථ විශුද්ධි ධර්මය පිණිස ඔකාසාධිගම වශයෙන් කියන ලද්දේය. "ඇවැත්නි, ආශ්වයඪීය, ඇවැත්නි, අද්භූතය, සියල්ල දන්නා ඒ අර්හත් සම්මා සම්බුද්ධන් විසින් සත්ත්වයන්ගේ විශුද්ධිය පිණිස නිර්වාණාවබෝධය පිණිස මේ අනුස්සතිට්ඨාන සය මැනවින් වදාරණ ලද්දේය. කවර සයෙක්ද යත්? ඇවැත්නි, මේ ශාසනයෙහි ආයඪී ශ්‍රාවක "ඉති පි සො" යනාදීන් තථාගතයන් වහන්සේ සිහි කෙරෙයි. -පෙ-මෙසේ මේ ලෝකයෙහි ඇතැම් සත්වයෝ විශුද්ධ වෙති.' යනු එහි සංක්ෂිප්ත අර්ථයි.

යනාදීන් පෙහෙව ගත් ආයඪී ශ්‍රාවකයාහටම චිත්ත විසොධන කාර්මස්ථාන වශයෙන් පෙහෙවස්හි මහත් ඵල බව දක්වනු සඳහා වදාරණ ලද්දේය.

"විශාඛාවෙනි, ආයඪී උපොසථය වන්නේ කෙසේද? විශාඛාවෙනි, කිලිට්වූ සිත උපක්‍රමයෙන් පිරිසිදු වන්නේය. විශාඛාවෙනි, කිලිට්වූ සිත කෙසේ උපක්‍රමයෙන් පිරිසිදු වන්නේද? විශාඛාවෙනි, මේ සසුන්හි ආයඪී ශ්‍රාවක "ඉති පි සො හගවා" යනාදීන් තථාගතයන් වහන්සේ සිහි කරන්නේය" යනු එහි අර්ථයි.

"මහානාමය, ශ්‍රද්ධා ඇත්තේ ආරාධක වේ. ශ්‍රද්ධා නැත්තේ ආරාධක නොවේ. පටන් ගත් වියඪී ඇත්තේ ඵලභිසිටි සිහි ඇත්තේ, සමාධිමත් වූයේ, ප්‍රඥා ඇත්තේ ආරාධක වේ. හළ වියඪී ඇත්තේ, මුළු සිහි ඇත්තේ විභ්‍රාන්ත සිත් ඇත්තේ, ප්‍රඥා රහිත වූයේ ආරාධක නොවේ. මහානාමය, නොප මේ පස්දහම පිහිටා මතු සදහම් වඩව මහානාමය, නොප "ඉති පි සො හගවා" යනාදීන් තථාගතයන් සිහි කරව" යනුයි. "නානා විභරණයෙන්

වසන අප විසින් කෙබඳු විභරණයෙකින් විසිය යුතුදැයි විචාළ සෝවාන්වූ මහානාම ශාක්‍යයාගේ ප්‍රශ්නයට තථාගතයන් වහන්සේ දී වදාළ පිළිතුරයි.

මේ සියලු නිදර්ශනයන්ගෙන් දැක්වූයේ ආයතී ශ්‍රාවකයන් විසින්ම සවාදාරුමී අනුස්සති වැඩිය යුතු බවයි. එසේ වුවද පිරිසිදු ශීලාදී ගුණ ධර්මයෙහි සිහිටි පාරාමිත්‍යයන් විසින්ද එය වැඩිය යුතුයි. අනුශ්‍රව වශයෙන් වුවද බුද්ධාදී ගුණ සිහි කරන්නවුන්ගේ සිත පහදින්නේය. එයින් නිවරණ මැඩ මහත් ප්‍රමොද ලබා කටකන්දර වාසී ඵ්ස්සඳෙව තෙරුන් මෙන් විදසුන් වඩා රහත්ද වන්නේය. ඵ්ස්සඳෙව තෙරුන්වහන්සේ මාරයා මවා පෑ බුදුරුව දැක "රාග-දොස-මොහ සහිත මාරයා මවා ගත් බුදුරුව මේ සා ශෝභාසම්පන්න නම් රාග දොස මොහ රහිත උත්තරවහන්සේගේ රූපය කෙසේ නම් ශෝභාසම්පන්න නොවේදැ"යි බුද්ධාරම්මණ ප්‍රිති උපදවා විදසුන් වඩා එහිම රහත්වූයේක.

සවාදාරුමී අනුස්සති නිර්දේශය නම් සත්වැනි පරිච්ඡේදයයි.

8 අනුස්මාති කර්මස්ථාන නිර්දේශය

මරණානුස්මාතිය.

දෙවතානුස්මාතියට අනතුරුව මරණානුස්මාතිය දක්වනු ලැබේ. මරණ නම් එක් භවයකට ඇතුළත් ජීවිතෙන්දිය සිද්ධියාමය. එය ජීවිතෙන්දියොපච්ඡේද මරණයයි කියනු ලැබේ. ඒ හැර සමුච්ඡේද මරණය, ක්ෂණික මරණය, සම්මුති මරණයයි තවද මරණ තුනෙක් ඇත්තේය. සමුච්ඡේද මරණ නම් රහතත් වහන්සේගේ සියලු සසර දුකින් මිදීම නම් මරණයයි. ක්ෂණික මරණ නම් සංස්කාරයන්ගේ ක්ෂණ භංගයයි. සම්මුති මරණ නම් "ගස මැරුණේය, ලොභය මැරුණේය" යනාදි වශයෙන් පවත්නා ලොක සම්මත මරණයයි. මේ ත්‍රිවිධ මරණ මෙහි අදහස් නොකරන ලද බවද මුල දැක්වුණු ජීවිතෙන්දියොපච්ඡේද මරණයම අදහස් කරන ලද බවද දත යුතුයි.

ඒ ජීවිතෙන්දියොපච්ඡේද මරණයද වනාහි කාල මරණය, අකාල මරණයයි නැවත දෙවැදෑරුම් වේ. කාල මරණය පුණ්‍යක්ෂයයෙන් හෝ ආයුෂ්‍යක්ෂයයෙන් වන්නේය. අකාල මරණය උපච්ඡේදක කර්මයෙන් වන්නේය. එහි විස්තරය මෙසේය. උපත් භවයෙහි ආයුසන්තතිය පැවතීමට හෙතෙම ආහාරාදි ප්‍රත්‍යය සම්පත් ඇතද ප්‍රතිසන්ධිජනක කර්මය විපාකාදී අවසන් විමෙන් යමෙකුගේ මරණය වේද ඒ පුණ්‍ය ක්ෂය මරණයයි. කාල ආහරාදි සම්පත් නැති විමෙන් මෙකල මිනිසුන්ට ශතවර්ෂ ප්‍රමාණ ආයුෂ්‍ය ක්ෂයවීමෙන් සිදුවන මරණය මෙන් යමෙකුගේ මරණය වේද එය ආයුෂ්‍යක්ෂය මරණයයි. අකාල මරණය තත් ක්ෂණික වශයෙන්ද පූර්වකෘත වශයෙන් දැයි දෙ ආකාරයෙකින් සිදුවේ. දුස්සීමාර කලාබු රාජාදීන්ට මෙන් ඒ ඇසිල්ලෙහි කළ බලවත්වූ අකුශල කර්මයෙන් උන් තැනින් චුතවීම වශයෙන් සිදුවන මරණය තත් ක්ෂණික අකාල මරණයයි. පූර්වජාතික උපච්ඡේද කර්මයෙන් අවියෙන් පැහැර සිය දිවි නසාගැනීම ආදී වශයෙන් සිදුවන මරණය පූර්වකෘත අකාල මරණයයි.

පුණ්‍යක්ෂය මරණය, ආයුක්ෂය මරණය, උපක්‍රම මරණය යන මේ ත්‍රිවිධ මරණයට කි ජීවිතෙන්දියොපච්ඡේද මරණයෙහි ඇතුළත් බව දනගුයි. ඒ මරණය පිළිබඳව අනුස්මාතිය මරණානුස්මාතියයි. (මෙහි පුණ්‍යක්ෂය මරණයයි කියේ ප්‍රස්තුත වශයෙනි. පාපක්ෂයයෙන්ද මරණය සිදුවේ. එබැවින් එය කර්මක්ෂය මරණයයිද කියනු ලැබේ. උපත් ලෝකයට නියමිත ආයුෂ තව ශෛව තිබියදීත් ප්‍රතිසන්ධි දුන් කර්මයේ ශක්තිය අවසන් වීමෙන් සිදුවන මරණය කර්මක්ෂය මරණයයිද, ප්‍රතිසන්ධි දුන් කර්මයේ ශක්තිය තව ශෛව තිබිය දීත් උපත් ලෝකයට නියමිත ආයුෂය අවසන්වීමෙන් සිදුවන මරණය ආයුක්ෂය මරණයයිද, කර්ම-ආයු යන දෙකිම ශක්තිය තව ශෛව තිබියදීත් දෘෂ්ටධර්ම වශයෙන් හෝ අපරාපරිය වශයෙන් හෝ කළ බලවත්ම අන්‍ය කර්මයෙක ශක්තියෙන් සිදුවන මරණය උපච්ඡේදක මරණයයිද දන ගුයි. මෙයින් මුල් දෙක කාල මරණයයිද තෙවැන්න අකාල මරණයයිද කියනු ලැබේ. කර්ම-ආයු දෙකිම ශක්තිය එකවිට අවසන් වීමෙන් සිදුවන උභයක්ෂය මරණයද කාල මරණයෙහිම ඇතුළති.

මරණානුස්මාතිය වඩනු කැමති යෝගාවචර මහණ විසින් රහසිගතව විවේකව හිඳ "මරණං භවිස්සති ජීවිතීන්ද්‍රියං උපච්ඡේදස්සති" මරණය වන්නේය, ජීවිතෙන්දිය සිදි යන්නේය කියා "මරණං මරණං" මරණය මරණය කියා හෝ නුවණින් මෙතෙහි කළ යුතුයි. මනාකොට නුනුවණින් මෙතෙහි කළොත් ප්‍රිය පුත්‍රයාගේ මරණය සිහිකිරීමෙහිදී වැදූ මැණියන්ට මෙන් ප්‍රිය ඇත්තන්ගේ මරණය සිහිකිරීමෙහි ශෝකය උපදින්නේය. වෛරීන්ගේ මරණය සිහිකිරීමේදී වෛරීන්ට මෙන් අප්‍රිය ඇත්තන්ගේ මරණය සිහිකිරීමෙහිදී ප්‍රීතිය උපදින්නේය. මළමිනි දැකීමෙහිදී මළමිනි දවන්න වූන්ට මෙන් මධ්‍යස්ථයන්ගේ මරණය සිහිකිරීමෙහිදී සංවේග නූපදින්නේය. තමා මරනු පිණිස කඩුව අමෝරා දිව එන වධකයා දැකීමෙහිදී බියසුල්ලාට මෙන් තමාගේ මරණය සිහිකිරීමෙහිදී හය උපදින්නේය. ශෝක ඉපදීමය, ප්‍රීති ඉපදීමය, සංවේග නූපදීමය, බිය ඉපදීමය යන මේ සියල්ල වන්නේ සති-සංවේග-ඤාණ නැති බැවින්ය.

එබැවින් ඒ ඒ තනි මරාදෑ, මැරුණා වූද, සතුන් දැකීමෙන්ද, දැක පුරුදු සම්පත් විඳි සත්ත්වයන් මරණය සිහිකිරීමෙන්ද සති-සංවේග-ඤාණ-උපදවා මරණය වන්නේය යනාදි නියායෙන් මෙනෙහි කෙළේ වන්නේ එසේ කළ විටය. එසේ කරත්ම තියුණු නුවණැතියන්ගේ නිවරණ යටපත්වේ. මරණානුස්මාති පිහිටයි. කර්මස්ථාන උපචාර ප්‍රාප්තම වන්නේය.

මෙසේ භාවනා කරන කල්හි කර්මස්ථාන උපාචාර ප්‍රාප්ත නුඹ නම් මතු දැක්වෙන අට ආකාරයෙන් මරණය සිහි කළයුතුයි.

මරණය සිහි කළ යුතු අට ආකාරය.

- 1 වධක පච්චපට්ඨානය.
- 2 සම්පත්ති විපත්තිය.
- 3 උපසංහරණය.
- 4 කාය ඛත්‍යාධාරණය.
- 5 ආයු දුබ්බලය.
- 6 අනිමිත්තය.
- 7 අද්ධාන පරිච්ඡේදය.
- 8 බණ පරිත්තය.

1 වධක පච්චපට්ඨානය.

වධක පච්චපට්ඨානය නම් වධකයකු එළඹ සිටියේ මරණය එළඹ සිටියේයයි සිහි කිරීමය "මුගේ හිස සිදු ලමියි" කඩුව ගෙන පැමිණි ගෙල පහරනා වධක ඒකාන්තයෙන් එළඹ සිටියේම මරණයද එළඹ සිටියේයයි, සිහි කළ යුතුයි.

කුමක් හෙයින්ද? මරණයද උත්පත්තිය සමගම අවුත් ඒකාන්තයෙන් දිවි පැහැර ගන්නෝ බැවිනි. නයි හතු කැකුළු මුදුණින් පස් සුගක් ගෙන නඟින්නා සේම සත්වයෝ ජරා-මරණ ගෙනම උපදිති. ඒ එසේමයි. ඔවුන්ගේ ප්‍රතිසන්ධි විත්තය උත්පාදයට අනතුරුවම ජරාවට පැමිණ පර්වත ශිඛර යෙන් ගිළිහුණු ගලක් මෙන් සම්ප්‍රසක්ත ධර්ම සමගම බිඳී යන්නේය. මේ ක්ෂණික මරණය උත්පත්තිය සමගම පැමිණි ආකාරයයි. එසේම මෙහි දැක්වුණු ජීවිතින්ද්‍රියොපච්ඡේද මරණයද උත්පත්තිය සමගම පැමිණියේ වන්නේය. උදය පර්වතයෙන්

නැගුණු සුය්‍යා අස්ත පර්වතයට යන්නේ ගිය ගිය තන්හි මදකුදු නො නැවති ගමන් කරන්නායේ, පර්වතයෙන් ගලා වැටෙන සැඩ වතුර ඇති ගංගාව මදකුදු නොසිට ගලා බස්නායේ මේ සත්වයාද උපන්නාත් පටන් මදකුදු නොනැවති මරණයට අභිමුඛවම ගමන් කරන්නේය.

"මේ මනුෂ්‍යයා යම් එක රැයක මව් කුස පිළිසිඳ ගන්නේද එසේ පිළිසිඳ ගත් හෙතෙම අහස නැගී වළාකුළක් මෙන් මරණය කරා යන්නේය. එසේ යන්නේ ඇසිල්ලකුදු නො නවතින්නේය."

ග්‍රීෂ්ම කාලයෙහි සුය්‍යාපයෙන් ඇළ දොළ සිඳි යන්නායේ උදය කාලයෙහි ආපෝ ධාතු රසයෙන් තෙත්ව ලිහිල්ව ගිය බන්ධන ඇති වෘක්ෂ එල නටුවෙන් ගිලිහී යන්නායේ, මුගුරින් පහළ මැටි බඳුන් බිඳී යන්නායේ, හිරු රැස් වගුළ පිති බිඳු වැනසී යන්නායේ එසේ යන සත්වයා මරණයටම ආසන්න වන්නේය.

එහෙයින් කියන ලදී:-

"රෑ දාවල් ඉක්ම යන්නේය. ජීවිතය නිරුද්ධ වන්නේය. ඇළ-දොළවල ජලය සේ මනුෂ්‍යයන්ගේ ආයුක්ෂය වන්නේය. විලිකුන් එල උදෑසනක්සේ හිමෙන් වන හය සේ උපන් සත්වයන්ට එක්වත් මරණයෙන් හය පැමිණෙන්නේය. කුඹලා තැනු සියලු මැටි බඳුන් බිඳී යන්නායේ මිනිසුන්ගේ මුළු ජීවිත බිඳීමෙන් අවසන් වන්නේය. සුයෝර්දයෙහි තණ අග පිති බිඳක්සේ මිනිසුන්ගේ ආයුක්ෂය වන්නේය. මැණියනි, පැවිඳි වන්නට යන මා නො වළකන්න."

මෙසේ කඩුව අමෝරා ගත් වධක සේ උත්පත්තිය හා සමගම පැමිණි මේ මරණය ගෙළ කපාලන ඒ වධකසේ ඒකාන්තයෙන් දිවි පැහැර ගන්නේය. දිවි පැහැර නොගෙන නම් නො නවතින්නේය. එසේ හෙයින් උත්පත්තිය සමගම පැමිණි බැවින්ද, දිවි පැහැර ගන්නා බැවින්ද, කඩුව අමෝරා ගත් වධකසේ මරණය එළඹ සිටියේම යයි මෙසේ වධක පවිට්ටපට්ඨාන වශයෙන් මරණය සිහි කළ යුතුයි.

2 සම්පත්ති විපත්තිය.

සම්පත්ති විපත්ති වශයෙන් මරණය කෙසේ සිහි කළ යුතුද? සම්පත්ති ශෝභමාන වන්නේ විපත්තියෙකින් නො මැඩෙන

කාක්කය. විපත්තියෙකින් නො මැඩෙන සම්පත් නම් ලොව තුළම නැත්තේය.

තවද සියලු නිරෝගිතාවය ව්‍යාධිය අවසාන කොට ඇත්තේය. සියලු යෞවනතාවය ජරාව අවසාන කොට ඇත්තේය. සියලු ජීවිත මරණය අවසාන කොට ඇත්තේය. මේ සියලුම ලෝකයා ජාතියෙන් අනුව යන ලද්දේය ජරායෙන් වළඳනා ලද්දේය. ව්‍යාධියෙන් මඩනා ලද්දේය. මරණයෙන් පහරනා ලද්දේය.

පබ්බතොපම සූත්‍රයෙහි:-

"අහස පැහැර සිටි විශාල ගෛල පර්වත ස්ථිර දිගින් මඩිමින් භාත්පයින් පෙරළි පෙරළි එන්නාසේ ජරා-මරණ දෙදෙනා ක්ෂත්‍රිය-බ්‍රාහ්මණ-වෛශ්‍ය ශුද්‍ර-වණ්ඩාල-පුක්කුස යන සියලු සත්වයන් මඩිමින් එන්නේය. කිසිවකු නො හරනේය. සියල්ල මැඩලන්නේය. එහි ඇතුන්ට යා හැකි නොවේ රථයන්ට යා හැකි නොවේ පා බල සේනාවටද යා හැකි නොවේ. මන්ත්‍ර යුද්ධයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ දිනිය හැකි නොවේ."

මෙසේ ජීවිත සම්පත්තිය මරණ විපත්තියෙන් අවසාන බව නියම කරන්නාහු විසින් සම්පත් විපත් වශයෙන් මරණය සිහි කළ යුතුයි.

3 උපසංහරණය

අනුන් හා සමග තමන් එළවා බැලීමෙන් මරණය සිහිකළ යුතුයි. ඒ වනාහි සත් ආකාරයෙකින් කළ යුතුයි.

(1) යශස් මහත්ව වශයෙන්

(2) පුණ්‍ය මහත්ව වශයෙන්

(3) වීර්‍ය මහත්ව වශයෙන්

(4) සෘද්ධි මහත්ව වශයෙන්

(5) ප්‍රඥා මහත්ව වශයෙන්

(6) පසේ බුදු වශයෙන්

(7) සමාස සම්බුද්ධ වශයෙන්

(1) යශස් මහත්ව වශයෙන් කෙසේ සිහිකළ යුතුද?

මේ මරණය වනාහි මහායශස් ඇති මහ පිරිවර ඇති ධන වාහනයෙන් යුත් මහා සම්මත, මහා මන්ධාතු, මහා සුදස්සන

දළන්නෙමි, නිමි ආදී මහ රජ දරුවන් මතුයෙහි පවා නිසැකවම වැටුණේය. මා මතුයෙහි වැටෙති යනු කවර කථාද?

"මහ යසස් ඇති මහා සම්මත ආදී ඒ රජ දරුවෝ පවා මාර වසඟයට ගියාහුය. මා වැන්නවුන් කෙරෙහි කිය නුම කිම?

මේ යශස් මහත්ව වශයෙන් සිහි කළ යුතු ආකාරයයි.

(2) පුණ්‍ය මහත්ව වශයෙන් කෙසේ සිහි කළ යුතුද?

ජෝතිය, ජටිල, උග්ග, මෙණ්ඩක, පුණ්ණක, යන මේ මහ පින් ඇති ලෝකප්‍රසිද්ධ සිටුවරයෝද, තව එබඳු අන්‍යයෝද යන සියල්ලෝම මරණයට පැමිණියෝය. මා වැන්නන් කෙරෙහි කවර කථාද?

මේ පුණ්‍ය මහත්ව වශයෙන් සිහි කළ යුතු ආකාරයයි.

(3) වීඨි මහත්ව වශයෙන් කෙසේ සිහි කළ යුතුද?

"වාසුදෙව, බලදෙව, හිමසේන, යුධිෂ්ඨීර, වාහුර, පියදාමල්ල යන මොහුද මාර වසඟයට ගියෝය. මෙසේ වියරී බලයෙන් යුත් ලෝකප්‍රසිද්ධ මේ වීරයෝ පවා මරණයට ගියෝය. මා වැන්නන් කෙරෙහි කවර කථාද?

මේ වියරී මහත්ව වශයෙන් සිහි කළ යුතු ආකාරයයි.

(4) සෘද්ධි මහත්ව වශයෙන් කෙසේ සිහි කළ යුතුද?

"සෘද්ධිමතුන්ගෙන් අග්‍ර වූ යම් ද්විතීය අග්‍ර ශ්‍රාවකයන් වහන්සේ කෙනෙක් පය මහපට ඇඟිලි පමණෙකින් චෛජ්‍යන්ත ප්‍රාසාදය කම්පා කළෝද" උන්වහන්සේ පවා ඒ සා සෘද්ධිය හා සමග මෘගයෙක් මෘගෙන්ද මුඛයට මෙන් සෝරවු මාර මුඛයට පිවිසි සේක. මා වැන්නන් කෙරෙහි කවර කථාද?

මේ සෘද්ධි මහත්ව වශයෙන් සිහි කට යුතු කළ ආකාරයයි.

(5) ප්‍රඥා මහත්ව වශයෙන් කෙසේ සිහි කළ යුතුද?

සම්බුද්ධයන්වහන්සේ හැර අන්‍ය සියලු ප්‍රාණිත්‍රම ප්‍රඥායෙන් සැරියුත් ස්වාමීන්ට සොළොස් වන කලාවටද නො අගිති. ඒසා මහා ප්‍රඥවූ ප්‍රථම අග්‍ර ශ්‍රාවකයන් වහන්සේ පවා මාර වශඟයට ගිය සේක. මා වැන්නන් කෙරෙහි කවර කථාද?

මේ ප්‍රඥා මහත්ව වශයෙන් සිහි කළ යුතු ආකාරයයි.

(6) පසේ බුදු වශයෙන් කෙසේ සිහි කළ යුතුද?

ස්වකීය ප්‍රඥා-විධි බලයෙන් සියලු කෙලෙස් සතුරන් සාධා පසේ බුදු බැව් ලත් කඟවෙහෙණ බදු ස්වයම්භූවරයෝද මරණයෙන් මිදී ගන්නට අසමර්ථ වූවෝය. මම කෙසේ මිදී ගන්නෙමි ද?

“අතේ රන් වලලු ගැටුම්, හුණ කිළිල් කිසි තැනෙක නොලැගුම් ආදී ඒ ඒ නිමිති ලබා පරීක්ෂා කාරීවූ යම් මහර්ෂි කෙනෙක් ස්වයම්භූඥාන තේජසින් ආශ්‍රවක්ෂයට පැමිණියෝද හුදකලා විසුමෙන් කඟවෙහෙණ බදු ඒ පසේ බුදුවරයෝද මාරයා ඉක්ම නොගියෝය. මා වැනියන් කෙරෙහි කවර කථාද?

මේ ප්‍රත්‍යක්ෂ බුද්ධ වශයෙන් සිහි කළ යුතු ආකාරයයි.

(7) සමයක් සම් බුද්ධ වශයෙන් කෙසේ සිහි කළ යුතුද?

අශීති අනුබ්‍යඤ්ජනයෙන් හා දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙන් හා විචිත්‍ර රූපකාය ඇති, සර්වාකාර පරිශුද්ධ ශීල ස්කන්ධාදී ගුණරත්නයෙන් සමෘද්ධ ධර්මකාය ඇති යශෝ මහත්ව පුණ්‍ය මහත්ව, වියඞ් මහත්ව, සමෘද්ධි මහත්ව, ප්‍රඥා මහත්ව, යන මේ මහත්වයන්ගේ පරතෙරපත්, අසමවූ අසමසමවූ අප්‍රති පුද්ගලවූ, අර්හත්-සමයක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේ පවා වැසි දිය වැටීමෙන් මහ ගිනි කදක් සේ මරණ වැසි වැටීමෙන් නිවී ගිය සේක.

‘යම් මරණයක් ඒ සා මහානුභාව ඇති මහර්ෂීන් වහන්සේට පවා බියෙන් ලජ්ජායෙන් වයසට නොගියේ නම් විළි බිය නැති සියලු සතුන් මැඩ පියන සුලු ඒ මරණය මා වැනි සතකු කෙසේ නම් නො මැඩපියාද?

මේ සමයක් සම්බුද්ධ වශයෙන් සිහි කළ යුතු ආකාරයයි

මෙසේ යශෝමහත්ත්වාදියෙන් සමන්විතවූ අන්‍යයන් හා සමග සමානභාවයෙන් මරණය තමා කෙරෙහි එළවා ඒ විශේෂ සත්ත්වවරයන්ට සේ මටද මරණය වන්නේයයි සිහි කරත්ම කර්මස්ථානය උපචාර ප්‍රාප්තවේ. මෙසේ උපසංහරණ වශයෙන් මරණය සිහිකළ යුතුයි.

4 කාය බහු සාධාරණය.

ස්වකීය ශරීරය අන්‍ය බොහෝ සත්වයන්ට සාධාරණ බව සලකා බැලීමෙන් මරණය සිහි කළ යුතුයි.

ඒ මෙසේය:-

මේ ශරීරය බොහෝ දෙනාට සාධාරණය. අසු කුලයෙක පණුවන්ට සාධාරණය. ඒ පණුවන් අතුරෙන් සිවිය ඇසුරු කළ පණුවෝ සිවිය කා දමති. සම ඇසුරු කළ පණුවෝ සම කා දමති, මස ඇසුරු කළ පණුවෝ මස කා දමති, නහර ඇසුරු කළ පණුවෝ නහර කා දමති, ඇට ඇසුරු කළ පණුවෝ ඇට කා දමති, මිදුල ඇසුරු කළ පණුවෝ මිදුල කා දමති. ඔව්හු එහිම උපදිති, එහිම දිරති, එහිම මියති, එහිම මළ මූ කෙරෙති. ඔවුන්ගේ තිඹිරිගෙයද ගිලන්හලද සොහොනද වැසිකිළියද කෙසකිළියද මේ ශරීරයමය. එය ඔවුන්ගේ ප්‍රකෝපයෙන් මරණයට පැමිණෙයි. ඒ අසුකුලයේ පණුවන්ට සේම මේ ශරීරය මරණයට හේතුවන නොයෙක් සිය ගණන් ආධ්‍යාත්මික රෝගයන්ටද, බාහිර නයි ගෝත්‍රසු ආදී සත්වයන්ටද සාධාරණය. සිව් මං සන්ධියෙක කළ ඉලක්කයෙහි සියලු දිගින් හෙණ ඊ-සැත්-තෝමර-පහණ ආදිය වැදහෙන්නාසේම මේ ශරීරයෙහි සියලු උපද්‍රවයෝ වැදහෙති. මේ ශරීරය ඒ උවදුරු වලින්ද මරණයට පැමිණෙයි.

"මහණෙනි, මේ සසුන්හි හික්ෂුහු දහවල් ගෙවෙත්ම රැ වත්ම මෙසේ සලකයි. මාගේ මරණයට හේතු බොහෝය. නයෙක් හෝ ගෝත්‍රස්සෙක් හෝ පත්තෑයෙක් හෝ මා දෂ්ට කෙළේ නම් එයින් මගේ මරණය වන්නේය. එසේ වන මරණය මට බුදුන් වදාළ අනුශාසනා කිරීමට අන්තරායකර වන්නේය. එසේම මම පය පැකිළ වැටුණෙමි නම් වැළඳු ආහාර හෝ අප්පිණ විණි නම් පිත හෝ සෙම හෝ ශස්ත්‍රක වාත හෝ කිපිණි නම් එයින් මගේ මරණය වන්නේය. ඒ මරණය මට බුදුන් වදාළ අනුශාසනාව කිරීමට අන්තරායකර වන්නේය," යනුයි.

මෙසේ කාය බහුසාධාරණ වශයෙන් මරණය සිහි කළ යුතුයි.

5 ආයු දුර්වලත්වය.

ආයු දුර්වල වශයෙන් සලකා මරණය සිහි කළ යුතු කෙසේද?

මේ ආයුෂ වනාහි අබලය, දුර්වලය, සත්වයන්ගේ ජීවිත ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස පිළිබඳය, ශීත-උෂ්ණ පිළිබඳය, මහාභූත පිළිබඳය, ආහාර පිළිබඳයි.

ඒ එසේමයි. මේ ජීවිතය ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස සමච්ඡ පවත්නා තාක් පවත්නේය. පිටත නික්මුණු නාසිකා වාතය ඇතුළට නොපිව්වෙත්ම ඇතුළු පිවිසුණු නාසිකා වාතය පිටත නොනික්මෙත්ම සත්වයා මළේ නම් වේ. එසේම මේ ජීවිතය සතර ඉරියව් සමච්ඡ පවත්නාතාක් පවත්නේය. කොයෙකක් හෝ අධික වත්ම ආයුෂය සිඳි යයි. ශීත-උෂ්ණද සමච්ඡ පවත්නා තාක් පවත්නේය. අධික ශීතයෙන් හෝ අධික උෂ්ණයෙන් හෝ පීඩිත වත්ම වැනසියයි. මහාභූතද සමච්ඡ පවත්නාතාක් පවත්නේය. පෘථිවි ධාතු හෝ ආපො ධාතු ආදීන් අතුරෙන් කිසිවක් හෝ කිපීමෙන් බලසම්පන්න පුද්ගලයෝද තදව ගත් ශරීර ඇත්තෝව අතිසාරාදී වශයෙන් තෙත්වූ කිලිටි ශරීර ඇත්තෝව මහාදාහයෙන් පෙළුණෝව සන්ධිබන්ධන හෝ සිඳිගියෝව ජීවිතක්ෂයට පැමිණෙති. කබලිකාරාහාරයද සුදුසු අවස්ථාවෙහි ලදහොත් ජීවිතය පවතී. නොලදහොත් නො පවතී.

මෙසේ ආයු දුර්වල වශයෙන් මරණය සිහි කළ යුතුයි.

6 අනිමිත්තය.

අනිමිත්ත වශයෙන් සලකා මරණය සිහි කළ යුතු කෙසේද? අනිමිත්ත නම් කාලාදී වශයෙන් ව්‍යවච්ඡේද රහිත බවය. (මෙතෙක් කල් ජීවත් වන්නේය යන නියමයක් හෝ සීමාවක්) නැති බවය.

සත්වයන්ගේ (1) ජීවිතය, (2) ව්‍යාධිය, (3) කාලය, (4) දෙහ නික්ෂේපය, (5) ගතිය යන මේ පස ජීවලෝකයෙහි ව්‍යවච්ඡේද රහිතය. දැනගත නොහැකිය.

(1) මෙතෙක් කල්ම ජීවත් විය යුතුය. මින් ඔබ්බෙහි ජීවත් විය යුතු නොවේයයි නියමයක් නැති බැවින් ජීවිතය අනිමිත්තය. ඒ එසේමයි සත්වයෝ කලලාවස්ථාවෙහිද මැරෙති. අර්බුද-පෙසි-සන අවස්ථාවෙහිද මැරෙති. එක් මැසි-දෙමැසි-තෙ මැසි-සිව් මැසි-පස්මැසි-දස මැසි කලද මැරෙති. කුසින් සැහැල්ලු වන කලද මැරෙති. ඉන්පසු අවිරුද්‍ර සියයෙන් මොබද ඔබද මැරෙති.

(2) මේ ව්‍යාධියෙන්ම සත්වයෝ මැරෙති, අන් ව්‍යාධියෙකින් නොමැරෙතියි නියමයක් නැති බැවින් අනිමිත්තය. සත්වයෝ ඇස් රෝගයෙනුදු මැරෙති, සොත රෝගාදීන් අතුරෙන් කිසිවකින්ද මැරෙත්.

(3) මේ කාලයෙහිම මරණය විය යුතුය, අන් කලෙක මරණය නොවිය යුතුයයි නියමයක් නැති බැවින් අනිමිත්තය. සත්වයෝ පෙරවරුද මැරෙති. පස්වරු ආදියෙහිද මැරෙත්.

(4) මැරෙන්නවුන්ගේ දෙහය මෙහිම වැටිය යුතුය. අන් තැනෙක නොවැටිය යුතුයයි නියමයක් නැති බැවින් අනිමිත්තය. ඇතුළුගම උපන්නවුන්ගේ දෙහය පිට ගමද පිට ගම උපන්නවුන්ගේ දෙහය ඇතුළු ගමද ගොඩ උපන්නවුන්ගේ දෙහය දියෙහිද දියෙහි උපන්නවුන්ගේ දෙහය ගොඩද වැටිය හැකිය.

(5) මෙයින් චුත වුවත් අසුවල් තැන ඉපදිය යුතුයයි නියමයක් නැති බැවින් අනිමිත්තය. දෙව්ලොවින් චුතව මිනිස් ලොවද මිනිස් ලොවින් චුතව දෙව්ලෝ ආදියෙහිද උපදිත්. මෙසේ සත්වයෝ යන්ත්‍රයෙහි යෙදූ ගොනුන් මෙන් ගති පඤ්චක ලොකයෙහි කැරකෙන්නාහ.

මෙසේ අනිමිත්ත වශයෙන් මරණය සිහි කළ යුතුයි.

7 අද්ධාන පරිච්ඡේදය.

අද්ධාන පරිච්ඡේද නම් කාල පරිච්ඡේදය. මෙකල මනුෂ්‍යයන්ගේ ජීවිතය මෙතෙක් කල් විය යුතුයයි කාල පරිච්ඡේදයෙක් නැත. යමෙක් වැඩි කල් ජීවත්වන්නේ නම් ඔහු අවරුදු සියයක් හෝ ඉන් ස්වල්පයක් වැඩිව හෝ ජීවත් වන්නේය.

"මහණෙනි, මිනිසුන්ගේ ආයුෂ්‍ය ස්වල්පය. පරලෝ යා යුතුය. කුලක කළ යුතුය. බඹසර විසිය යුතුය. උපන්නවුන්ගේ නොමැරී සිටීමෙක් නැත. මහණෙනි, යමෙක් වැඩිකල් ජීවත් වේ නම් ඔහු ශත වර්ෂයක් හෝ ඉන් ස්වල්ප වැඩියක් හෝ ජීවත් වේ."

"මිනිසුන්ගේ ආයුෂ්‍ය ස්වල්පය. සත්පුරුෂ ඒ සම්භාවනා නොකරන්නේය. ඔහු හිය ගිනි ගත්තකුසේ හැසිරෙන්නේය.

මාරයාගේ නොපැමිණීමෙන් නැත. ඒකාන්තයෙන් මාරයා පැමිණෙන්නේය.

"තවද, මහණෙනි, පෙරවූ දෙයක් නොපට ප්‍රකාශ කොට කියමි ඇසුව මැනව. මහණෙනි, යටගිය දවස අරඹන නම් ශාස්තෘවරයාණ කෙනෙක් වූහ. ඔව්හු උපමා සතකින් මරණානුස්මාතිය ප්‍රකාශ කොට ලෝ සතුන් බිය ගන්වා සුවර්තයෙහි යෙදූහ. හිරු උදාවත්ම තණග පිණිබිඳු සේ, දියෙහි නැගී බුබුළු සේ, දිය ඇඳි ඉර සේ, පර්වතයෙන් ගලා බස්නා ගංගාව සේ, දිවග කෙළ පිඩ සේ, රත් යකබල මස් කැබැල්ල සේ, මස් ලොඹුව කරා ගෙන යන ගවයා සේ, මනුෂ්‍ය ජීවිතය ඇසිල්ලක් පාසා මරණයට ළංවන්නේය. එය ස්වල්පය, විනාශවී යන ස්වභාව ඇත්තේය. බොහෝ දුක්ය, බොහෝ උපායාසය, නුවණින් දත යුතුය. කුසල් කටයුතුය, බලසර විසිය යුතුය, උපන්නහුට නොමැරී විසීමෙන් නොවේ."

අතික් සූත්‍රයක්ද වදාළේය. "මහණෙනි, යම් මේ මහණෙක් මම එක් ෫ දාවලක් ජීවත් වන්නෙමි නම් යහපති. ඒ කාලය තුළ මම බුද්ධ ශාසනය සිහිකර ගන්නෙමි. එයින් ම විසින් බොහෝ ආත්ම හිත කර ගන්නා ලද්දේ වන්නේය. අහෝ මම එක් දාවලක් ජීවත්වන්නෙමි නම් යහපති. -පෙ-අහෝ මම එක් පිණ්ඩපාතයක් වළඳන තාක් කල් ජීවත් වන්නෙමි නම් යහපති -පෙ-අහෝ මම බත් පිඬු සතරක් පසක් වළඳන තාක් කල් ජීවත් වන්නෙමි නම් යහපති. ඒ කාලය තුළ මම බුද්ධ ශාසනය සිහි කර ගන්නෙමි. එයින් ම විසින් බොහෝ ආත්ම හිත කර ගන්නා ලද්දේ වන්නේය." මහණෙනි, මෙසේ යම් කෙනෙක් මරණ සති වඩන්ද, ඔව්හු දන්ධව (සෙමින් ගිණිමයයි කියනලද) මරණ සති වඩන්නෝය. ඔව්හු ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස ප්‍රමත්තව වසන්නෝය.

"මහණෙනි, යම් කෙනෙක් 'අහෝ මම එක් ආලෝපයක් මුව තබා ගිලින තාක් ජීවත් වන්නෙමි නම් යහපති -පෙ- ආශ්වාස කොට ප්‍රශ්වාස කරන තාක් හෝ ප්‍රශ්වාස කොට ආශ්වාස කරන තාක් හෝ ජීවත් වන්නෙමි නම් යහපති. ඒ කාලය තුළ මම බුද්ධ ශාසනය සිහි කර ගන්නෙමි. එයින් ම

විසින් බොහෝ ආත්ම හිත කර ගන්නා ලද්දේ වන්නේයයි මරණ සති වඩත් නම් ඔව්හු තීක්ෂණවූ මරණ සති වඩන්නෝය. ඔව්හු ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස අප්‍රමත්තව වසන්නෝය.

මෙසේ පිඬු සතරක් පසක් කා ගිලින තරම් කාලයටත් විශ්වාස නො තබා ජීවිත කාලය ස්වල්පයයි අද්ධාන පරිච්ඡේද වශයෙන් මරණය සිහි කළ යුතුයි.

8 බණ පරිත්තය

ජීවිතය ඉතා ස්වල්ප ක්ෂණයක් පවත්නා වශයෙන්ද සලකා මරණය සිහි කළ යුතුයි කෙසේද? පරමාර්ථ වශයෙන් සත්වයන්ගේ ජීවිත ක්ෂණය ඉතා ස්වල්පය. එක විත්තක්ෂණයක් පමණවූම කාලයක් වන්නේය. "රථවක්‍රය පෙරලෙන්නේ එක නෙමි ප්‍රදේශයකින්ම පෙරලෙන්නාසේ සිටින්නේත් එකනෙමි ප්‍රදේශයකින්ම සිටිනාසේ සත්වයන්ගේ ජීවිතයද එක විත්ත ක්ෂණයෙකින්ම පවත්නේය. ඒ විත්ත ක්ෂණය නිරුද්ධ කල්හි සත්වයා මළේය, නිරුද්ධ වූයේ යයි කියනු ලැබේ" වදාළේමයි.

"අතීත හෙවත් නිරුද්ධ විත්තක්ෂණයෙහි සත්වයා ජීවත් වූයේය. ඒ නිරුද්ධ විත්තක්ෂණයෙන් දැන් ජීවත් වෙමින් සිටින්නේ නොවේ. මතු ජීවත් වන්නේද නොවේ. අනාගත විත්තක්ෂණයෙහි සත්වයා ජීවත් වූයේ නොවේ. දැන් ජීවත් වෙමින් සිටින්නේද නොවේ. මතු ජීවත් වන්නේය. වර්තමාන විත්තක්ෂණයෙහි සත්වයා ජීවත් වූයේ නොවේ, දැන් ජීවත් වෙමින් සිටී. මතු ජීවත් වන්නේ නොවේ.

"ජීවිතයද, ආත්මභාවයද, සුඛ දුඃඛ වේදනාවද යන මෙය හුදෙක් එක විත්තක්ෂණයෙකින් යුක්තය, ජීවිතක්ෂණය වහා පෙරළෙයි" (ආත්ම භාව යන්නෙන් මෙහි ජීවිත-වේදනා විඤ්ඤාණ හැර සෙස්ස ගත යුතුයි.)

"මැරෙණ පුද්ගලයාගේ නිරුද්ධවූ ස්කන්ධයෝද දැන් මෙහි ජීවත් වන පුද්ගලයාගේ නිරුද්ධවූ ස්කන්ධයෝද යන මේ සියල්ලෝ සමානයෝය. ඒ දෙපක්ෂයෙහිම වූවෝ ප්‍රතිසන්ධාන (ගැළපීම්) රහිතවම ඉක්ම ගියෝය" (ජීවිතය එක විත්තක්ෂණිකය.)

"මේ ලෝක සත්වයා නූපත් සිතින් නූපන්නේය. දැන් පවත්නා සිතින් ජීවත් වන්නේය. චිත්තයාගේ භංගයෙන් මැරුණේය" (ඒ ඒ ධරන සිත් නිසා තිස්සයා ජීවත් වන්නේය යනාදි වචන ප්‍රවෘත්තියට විෂයවූ) සන්නාත ප්‍රඥාප්තිය පරමාර්ථයි-නොනස්නෙයි.

මෙසේ බණපරිත්ත වශයෙන් මරණය සිහි කළ යුතුයි.

මෙසේ මේ දැක්වූ අට ආකාර අතුරෙන් කිසියම් ආකාරයෙකින් සිහි කරත්ම නැවත නැවත සිහිකිරීම් වශයෙන් සිත එකඟ වන්නේය. මරණාරම්භණ සතිය පිහිටන්නේය. නිවරණ යටපත් වන්නේය. ධ්‍යානාංග පහළ වන්නේය. එසේ වුවද මරණ අරමුණ ස්වභාව ධර්මයක් හෙයින්ද, සංවේග ජනක හෙයින්ද ධ්‍යානය අර්පණාවට නොපැමිණ උපචාරයට පැමිණීම වන්නේය.

ප්‍රශ්නයකි:- නිර්වාණය අරමුණු කොට ලොකෝත්තර ධ්‍යානයද, ප්‍රථම තෘතීය අරුපාවචර සිත් අරමුණු කොට ද්විතීය-චතුර්ථ අරුපාවචර ධ්‍යානයද අර්පණාවට පැමිණේ. එහි නිර්වාණයද, ප්‍රථම තෘතීය ධ්‍යාන සිත්ද ස්වභාව ධර්ම නොවේද? මෙහි ස්වභාව ධර්මවූ මරණය අරමුණු කොට ධ්‍යානය කුමක් හෙයින් අර්පණාවට පැමිණේද?

උත්තර මෙසේයි:- ඔව්හු භාවනා විශේෂ හෙයින් අර්පණාවට පැමිණෙති. ලොකෝත්තර ධ්‍යාන අර්පණාවට පැමිණීම වන්නේ විශුද්ධි භාවනා ක්‍රම වශයෙනි. අරුපාවචර අර්පණාවට පැමිණීම වන්නේ ආරම්භණාති ක්‍රම වශයෙනි මෙහි ඒ දෙවිධියම නැති බැවින් අර්පණාවට නොපැමිණේ, උපචාරයට පැමිණීම වේයයි දත යුතුයි.

ඒ මේ ධ්‍යානය ස්මෘති බලයෙන් උපත් බැවින් මරණානුස්මෘතිය යන ගණයට පැමිණෙන්නේය.

මේ මරණානුස්මෘති භාවනායෙහි යෙදුණු හික්ෂු නිතර අප්‍රමාදව වසන්නේය. සියලු භවයන්හි නො ඇළීම් සංඥාව ලබන්නේය. ජීවිත තෘෂ්ණාවහැර පියන්නේය. පාපයට ගරහන්නේය. ප්‍රත්‍යයන් රැස්කර නැබීම බහුලව නොකරයි. පරිෂ්කාරයෙහි මසුරු මල නැතියෙක් වන්නේය. ඔහුට අනිත්‍ය

සංඥාව පුරුද්දට යෙයි, ඒ අනුසාරයෙන් දෘඩ සංඥාද අනාත්ම සංඥාද වැටහෙයි. මරණ සතිය භාවනා නො කොළෝ මරණාසන්න කාලයෙහි නපුරු මෘග-යක්ෂ-සර්ප-සොර වධක යන මොවුන් විසින් මඬනා ලද්දාවූ සේ වහා තැති ගැනීමට මුළාවට පැමිණෙති. එසේ නොව මේ තෙම නිර්භයව නො මුළාව කාල ක්‍රියා කරන්නේය. මේ ආත්ම භාවයෙහි ඉදින් නිවන් නොලද්දේ නම් මරණයෙන් මතු සුගතිගාමී වන්නේය, එසේ හෙයින් මහා නුවණැති මහානුභාව ඇති මරණානුස්මෘතිය සඳහා ඒකාන්තයෙන් නිතර අප්‍රමාදව වඩන්නේයි.

මරණානුස්මෘතියෙහි විස්තර කථා නිමි,

කායගතා සතිය

මරණානුස්මෘතියට අනතුරුව කායගතා සතිය දක්වනු ලැබේ. මේ කායගතා සතිය වනාහි බුද්ධෝත්පාද කාලයෙක විනා අන් කලෙක නො ලැබෙන්නේය. අන්‍ය නිර්වක කෙනෙකුන්ට විෂය නො වන්නේය.

"මහණෙනි, එක ධර්මයෙක් වඬනා ලද්දේවී නම් බහුල වශයෙන් පුරුදු කරන ලද්දේවී නම් මහත් සංවේග පිණිස, මහත් අර්ථ පිණිස, මහත් යෝගක්ෂෙම පිණිස, මහත් ස්මෘති සම්ප්‍රඥා පිණිස, ඥාන දර්ශන ලබා ගැනීම පිණිස, මේ ආත්ම භාවයෙහි සැප විහරණ පිණිස, විද්‍යා-විමුක්ති-එල ප්‍රතිවේධ පිණිස වන්නේය. කවර එක ධර්මයෙක්ද? කායගතා සතියයි.

"මහණෙනි, යම් කෙනෙක් කායගතා සති වළඳන් නම් ඔහු නිවන් වළඳති. යම් කෙනෙක් කායගතාසති නොවළඳින් නම් ඔහු නිවන් නො වළඳිත්.

"මහණෙනි, යම් කෙනෙකුන් විසින් කායගතාසති වැළඳිණි නම් ඔවුන් විසින් නිවන් වැළඳිණි, නොවැළඳිණි නම් නිවන් නො වැළඳිණි. පිරිහිණි නම් නිවන් පිරිහිණි, නොපිරිහිණි නම් නිවන් නො පිරිහිණි. වැරදිණි නම් නිවන් වැරදිණි නො වැරදිණි නම් නිවන් නො වැරදිණි."

මෙසේ වර්ණනා කොට වදාරා නැවතත් “මහණෙනි, කෙසේ බහුල වශයෙන් පුරුදු කරන ලද කායගතාසනිය මහත් ඵල මහානියංස වන්නේද? මහණෙනි, -මෙසසුන්හි මහණ අරණ්‍ය ගත වූයේ යනාදීන් ආනාපාණපඛිබ-ඉරියාපට්ඨඛිබ-චතු සම්පජ්ඣ්ඤාපඛිබ-පටික්කුලමනසිකාරපඛිබ-ධාතු මනසිකාරපඛිබ-නවසිවට්ඨිකපඛිබ යන මේ තුදස් පඛිබ වශයෙන් දක්වන ලද්දේය. ඒ තුදස් පඛිබ අතුරෙන් ඉරියාපට්ඨ-චතුසම්පජ්ඣ්ඤා ධාතු-මනසිකාර යන පඛිබ තුන වදාළේ විදර්ශනා වශයෙනි. නවසිවට්ඨික පඛිබ වදාළේ විදර්ශනා ඥානයෙනිම ආදීනවානුපස්සනා වශයෙනි, උන් උඬුමානකාදියෙහි යම් සමාධි භාවනාවෙක් සිද්ධවේ නම් එය අශුභ නිර්දේශයෙහි දක්වන ලද්දේය. එවිට මෙහි සමාධි වශයෙන් දැක්විය යුත්තේ ආනාපාණපඛිබය. හා පටික්කුලමනසිකාර පඛිබයයි එයින්ද ආනාපාණපඛිබය ආනාපාණසති වශයෙන් වෙනම කර්මස්ථානයෙකි.

මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි නැවතද මේ යෝගාවචර මහණ තෙමේ මේ ශරීරයෙහි කෙස්, ලොම්, නිය, දත් ආදී කොට මුත්‍ර කෙළවර කොට ඇති දෙතිස් කුණප කොටස් ඇත්තාහුයි.

පතුළින් උඩ කෙසෙහිත් යට සිටියෙන් පිරිසුන් මේ චතුර් මහා පූතිකාය නා නාවිධ අසුවියෙන් පිරුණේයයි ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරෙයි. කෙසේ ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරේද? මේ කයෙහි කෙස් ඇත්තේය. මේ කයෙහි ලෝම ඇත්තේය, මේ කයෙහි නිය ඇත්තේය, මේ කයෙහි දත් ඇත්තේය, මේ කයෙහි සම ඇත්තේය, මේ කයෙහි මස් ඇත්තේය, නහර ඇත්තේය, ඇට ඇත්තේය, ඇට මිදුලු ඇත්තේය, චකුගඩු ඇත්තේය, හෘදය ඇත්තේය, යකන මාංශ ඇත්තේය, බඩ දිව ඇත්තේය, පිහක මාංශ ඇත්තේය, පපු කැන් ඇත්තේය, අතුණු ඇත්තේය. අතුණුබහන් ඇත්තේය, උදරිය ඇත්තේය, මළ ඇත්තේය, පිත ඇත්තේය, සෙම ඇත්තේය, සැරව ඇත්තේය, ලේ ඇත්තේය, ඩහදිය ඇත්තේය, මේදතෙල් ඇත්තේය, කඳුලු ඇත්තේය, වුරුණුතෙල් ඇත්තේය, කෙළ ඇත්තේය, සොටු ඇත්තේය, සඳමිදුළු ඇත්තේය, මුත්‍ර ඇත්තේය.

මෙහි 'කාය' නම් ගර්ථයයි. අශුවි රාශියෙක යන අර්ථයෙන්ද කුන්සිනවු-පිළිකුල්වූ කෙසාදීන්ටද, චක්ෂුරෝගාදී අනෙක රෝග ශතයන්ටද හේතුවන හෙයින්ද උත්පත්තිස්ථාන හෙයින්ද ගර්ථය කායයයි කියනු ලැබේ.

ඒ එසේ මයි:- පතුළෙහි පටන් උඩ කෙස්ගෙහි පටන් යට සමෙහි පටන් සරස බඹයක් පමණවූ මේ ගර්ථයෙහි මුළු උත්සාහයෙන් සෙවූ නමුත් කිසිවෙක් කිසි මුත්තක් හෝ මැණිකක් හෝ වෛද්‍යයීයක් හෝ අභිලක් හෝ කොකුමක් හෝ කපුරක් හෝ වත්සුණු ආදීන් අතුරෙන් ස්වල්ප පවිත්‍රයක් හෝ නොදක්නේය. නැවත කුමක් දක්නේද? ඉතාම දුර්ගන්ධවූ පිළිකුල් සහගතවූ දර්ශනයට පවා නිශ්ශ්‍රිතවූ කෙස-ලොමාදී නානාවිධ අශුවිම දක්නේය. "අන්ටී ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා -පෙ-මුත්තං"යි එහෙයින් කියන ලදී. මේ මෙහි පද සම්බන්ධ වර්ණනාවයි.

කායගතාසති භාවනා විධිය

මේ කර්මස්ථානය වඩනු කැමති යෝගාවචරයා විසින් යටකී සේ කල්‍යාණ මිත්‍රයකු වෙත පැමිණ මෙය ගත යුතුයි. කර්මස්ථාන දායක ආවායථි විසින්ද සත් වැදෑරුම් උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය හා දස වැදෑරුම් මනස්කාර කෞශල්‍යය කියා දිය යුතුයි.

සප්තවිධ උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය

1 වචනයෙන්, 2 සිතින්, 3 වර්ණ වශයෙන්, 4 සටහන් වශයෙන්, 5 දිශා වශයෙන්, 6 අවකාශ වශයෙන්, 7 පරිච්ඡේද වශයෙන් යන සත් ආකාරයෙන් උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය කියා දිය යුතුයි.

1 වචනයෙන්

මේ පුතිකුල මනස්කාර කර්මස්ථානය ත්‍රිපිටකධරයකු වුවද මෙනෙහි කරන කල පළමු කොට වාග්හෙද කිරීමෙන්ම හෙවත් වචනයෙන් කීමෙන්ම පුරුදු කළ යුත්තේයි. එසේ පුහුණු කරන කල්හිම මලය දනවී වැසී මහාදෙව තෙරුන් ළඟ කමටහන් ගත් ස්ථවිර දෙනමට මෙන් ඇතැම් කෙනෙකුන්ට කර්මස්ථානය ප්‍රකට වන්නේය. මහාදෙව තෙරුන්වහන්සේ ඒ

දෙදෙනාවහන්සේ කමටහන් ඉල්ලූ කල 'සාර මසක් මෙයම පුහුණු කරව'යි ද්වන්තිංසාකාර පාළිය කියවූහ. ඒ දෙදෙනා වහන්සේට සඟි දෙකක් තුනක් ප්‍රගුණව තුබුණේය.

ඔව්හු ගෞරවයෙන් කමටහන ගෙන සාරමස පුහුණු කිරීමෙන්ම සෝවාන්වූහ. එබැවින් කමටහන දෙන ආවායථි විසින් 'පළමුකොට මෙය වචනයෙන් කියමින්ම පුහුණු කරව' යි අතවැස්සාට කිය යුතුය. අතවැස්සා විසින්ද තව පඤ්චකාදිය පරිච්ඡේද කොට අනුලොම ප්‍රතිලොම වශයෙන් පුහුණු කටයුතුය.

"කෙසා, ලොමා, නඬා, දන්තා, තවො"යි කියා නැවත ප්‍රතිලොම වශයෙන් පුහුණු කොට නැවත අනුලොම වශයෙන් 'තවො, දන්තා, නඬා, ලොමා, කෙසා'යි කිය යුතුයි.

ඉක්බිති වකුගඩුව පස්වෙනි කොට ඇති පඤ්චකයෙහිද "මංසං, නහාරු, අට්ඨි, අට්ඨිමිඤ්ජා, වක්කං"යි කියා ප්‍රතිලොම වශයෙන් 'වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජා, නහාරු, අට්ඨි, මංසං තවො, දන්තා, නඬා, ලොමා කෙසා'යි කිය යුතුයි. මෙසේ වක්ක පංචකාදියෙහි අනුලොම සප්ඤ්ඤායනාව ඒ ඒ පස් පස් කොටස් වලින් අවසන්කොට ප්‍රතිලොමසප්ඤ්ඤායනාව පූර්වපූර්ව පංචකයන් හා සම්බන්ධ කොට කෙසය දක්වා අවසන් කොට පුහුණු කළ යුත්තේය.

ඉක්බිති පස්ථාස පංචකයෙහි "හදයං, යකනං, කිලොමකං, පිහකං පස්ථාසං"යි කියා නැවත ප්‍රතිලොම වශයෙන් 'පස්ථාසං පිහකං, කිලොමකං, යකනං, හදයං, වක්කං, අට්ඨිමිඤ්ජා, අට්ඨි, නහාරු, මංසං, තවො, දන්තා, නඬා, ලොමා, කෙසා'යි කිය යුතුයි.

ඉක්බිති මත්ථලුංග පංචකයෙහි අන්තං අන්තගුණං. උදරියං, කර්ඨං මත්ථලුංගං"යි කියා නැවත ප්‍රතිලොම වශයෙන් 'මත්ථලුංගං, කර්ඨං, උදරියං, අන්තගුණං, අන්තං, පස්ථාසං, පිහකං, කිලොමකං, යකනං, හදයං, වක්කං, අට්ඨිමිඤ්ජා, අට්ඨි, නහාරු, මංසං, තවො, දන්තා, නඬා, ලොමා කෙසා'යි කිය යුතුයි.

ඉක්බිති මෙදව්ජක්කයෙහි 'පිත්තං, සෙම්භං, පුඛ්ඛො, ලොහිතං, සෙදො, මෙදො'යි කියා නැවත ප්‍රතිලොම වශයෙන්

මෙදො, සෙදො, ලොහිතං, පුබ්බො, සෙම්භං පිත්තං, මත්ථදුංගං, කර්සං, උදරියං, අන්තගුණං, අන්තං, පප්ථාසං, පිහකං, කිලොමකං, යකනං හදයං චක්කං, අට්ඨිමිඤ්ජා, අට්ඨි, නහාරු, මංසං, තවො, දන්තා, නබා, ලොමා, කෙසා'යි කිය යුතුයි.

ඉක්බිති මුත්තවිජ්ජකයෙහි "අස්සු, වසා, බෙලො, සිංගාණිකා, ලසිකා, මුත්තං'යි කියා නැවත ප්‍රතිලෝම වශයෙන් 'මුත්තං, ලසිකා, සිංගාණිකා, බෙලො, වසා, අස්සු, මෙදො, සෙදො, ලොහිතං, පුබ්බො, සෙම්භං, පිත්තං, මත්ථදුංගං, කර්සං, උදරියං අන්තගුණං, අන්තං, පප්ථාසං, පිහකං, කිලොමකං, යකනං, හදයං, චක්කං අට්ඨිමිඤ්ජා අට්ඨි, නහාරු, මංසං, තවො, දන්තා, නබා, ලොමා, කෙසා'යි කිය යුතුයි.

පෘථිවි ධාතු බහුල බැවින් මත්ථදුංගය - "කර්සං මත්ථදුංගං'යි කර්සය අවසන් කොට කිහි. මෙහි වනාහි 'මංසං, නහාරු, අට්ඨි, අට්ඨිමිඤ්ජා, චක්කං, චක්කං, අට්ඨිමිඤ්ජා, අට්ඨි නහාරු, මංසං, තවො දන්තා, නබා, ලොමා, කෙසා'යි මෙසේ චක්ක පංචකාදියෙහි අනුලෝම වශයෙන් සජ්ඣාය කියා ප්‍රතිලෝම සජ්ඣාය පුර්වයන් හා සම්බන්ධ කොට කියන ලදී. මෙසේ සජ්ඣාය ක්‍රමය සම්මොහවිනෝදනියෙහි වෙන වෙන තුන් පංචාහයෙක පුර්වයන් හා එක්කොට තුන් පංචාහයෙකැයි පංචාහ ඡටිකයක් සජ්ඣාය කටයුතුයයි යමක් කියන ලද්ද මුහු ආදි අන්ත දක්වන පිණිස කියන ලදැයි දත යුතුයි. සම්මොහ විනෝදනියෙහි තව පංචකයෙහි යට කී නියමය අනුලෝමයෙන්ම පස් දවසෙක, පටිලෝමයෙන් පස් දවසෙක, අනුලෝම පටිලෝමයෙන් පස් දවසෙකැයි අඩමසක් සජ්ඣාය කටයුතුය. ඉක්බිති ආචාරීන් සම්පයට ගොස් චක්කපංචකය ඉගෙන එසේ අඩමසක් සජ්ඣාය කටයුතුය. ඉක්බිත්තෙන් ඒ දස කොටසුන් එක් කොට ගෙන අඩමසෙක, නැවත පප්ථාසපංචකාදියෙහිද එකී එකී පංචකය ඉගෙන අඩ අඩමසෙක, ඉක්බිත්තෙන් ඒ පසළොස් කොටසුන් එක් කොට ගෙන අඩමසෙක, මත්ථදුංගපංචකය අඩමසෙක, ඒ විසි කොටසුන් එක්කොට ගෙන අඩමසෙක, මෙදවිජ්ජකය අඩමසෙක, ඉක්බිති ඒ සවිසි කොටසුන් එක් කොට ගෙන

අඩමසෙක, මුත්තවිජක්කය අඩමසෙක, ඉක්බිති සියලු දෙතිස් කොටසුන් එක් කොට ගෙන අඩමසෙකැයි මෙසේ සමසක් සප්කාය කටයුතුයයි කියන ලදී. එහි ආදිවූ අනුලොම සප්කායද, අනුලොම-පටිලොම සප්කායයෙහි අන්තවූ පටිලොම සප්කායද මෙහි දක්වන ලදැයි දත යුතුයි. සප්කාය කාලයෙහිම කෙසාදී කොටඨාශයන්ගේ වර්ණ නිමිත්තය, සටහන් නිමිත්තය, දිසා නිමිත්තය, ඔකාය නිමිත්තය, පරිච්ඡේද නිමිත්තය යන මොවුන් තෙප්ලෙන් තෙප්ලෙන් පැහැර පැහැර එකී එකී කොටස්හි මෙම වැන්නයි තුන් පරිද්දෙකින් සප්කාය කටයුතුයි."

මෙසේ සියක් කල් දහස් කල් සියදහස් කල් වචනයෙන් කිය කියා සප්කායනා කට යුතුයි. එයින් කමටහන් පෙළ පුහුණු වෙයි සිත ඔබ මොබ නුදුවයි. කොටස් ප්‍රකට වෙයි. හත්ථ සංඛලිකාවක් සේද, වතිපාදපන්නියක් සේද වැටහෙයි. ("හත්ථ සංඛලිකා නම් දෙ අත එකමුඛ කොට ඔවුනොවුන් හා සම්බන්ධකොට තබන ලද ඇඟිලි"යි. වතිපාදපන්නි නම් වැටෙනි ඉති පෙළයි.)

2 සිතින්

වචනයෙන් සේ ම සිතින්ද සප්කායනා කටයුතුයි. වචනයෙන් කරන සප්කායනාව සිතින් සප්කායනා කිරීමටද සිතින් සප්කායනාව අශුභ ලක්ෂණාවබෝධයටද උපකාර වන්නේය.

3 වර්ණ වශයෙන්

කෙසාදීන්ගේ වර්ණය ව්‍යවස්ථා කටයුතුයි.

4 සටහන් වශයෙන්

කෙසාදීන්ගේ සටහන් ව්‍යවස්ථා කටයුතුයි.

5 දිශා වශයෙන්

ශරීරයෙහි නාභියෙන් උඩ උඩදිශාය. නාභියෙන් යට යට දිශාය. මේ කෙසාදී කොටස් මේ මේ දිශායෙහි යයි දිශා ව්‍යවස්ථා කට යුතුයි.

6 අවකාශ වශයෙන්

මේ කොටස් මේ මේ අවකාශයෙහි යයි අවකාශ නියම කට යුතුයි.

7 පරිච්ඡේද වශයෙන්

සභාග පරිච්ඡේදය, විසභාග පරිච්ඡේදයයි පරිච්ඡේද දෙකෙකි. මේ කෙසාදී කොටස් යට හා මන හා සරස හා මෙනම් දෙයින් පරිච්ඡන්තයයි සභාග පරිච්ඡේදයද, මේ කෙස්ස, ලොම් නොවේ. මේ ලොම්ය, කෙස් නොවේයයි අමිශ්‍ර වශයෙන් විසභාග පරිච්ඡේදයද දත යුතුයි.

මෙසේ සප්තවිධ උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය කියාදී නැවතත් මේ කර්මස්ථානය අසුවල් සූත්‍රයෙහි පිළිකල් වශයෙන් වදාළේය. අසුවල් සූත්‍රයෙහි ධාතු වශයෙන් වදාළේයයි කියා දිය යුතුයි. මේ වනාහි සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි පිළිකල් වශයෙන්ද, මහාහත්ථිපදොපම, මහාරාහුලොවාද, ධාතුවිභංගයන්හි ධාතු වශයෙන්ද වදාරන ලද්දේය. කායගතාසති සූත්‍රයෙහිදී වර්ණ වශයෙන් වැටහෙන්නවුන් සඳහා චතුර්ධ්‍යාන බෙදන ලද්දේය. එහි ධාතු වශයෙන් වදාළ කොටස විදර්ශනා කර්මස්ථානය. ප්‍රතිකූල වශයෙන් වදාළ කොටස සමථ කර්මස්ථානය. මෙහි සමථ කර්මස්ථාන මයි.

සප්තවිධ උද්ග්‍රහකෞශල්‍ය විධියි.

මෙසේ උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය කියා දී ඉක්බිති දශවිධ මනස්කාර කෞශල්‍යය කියා දිය යුතුයි.

දශවිධ මනස්කාර කෞශල්‍යය

- 1 අනුපූර්ව වශයෙන්
- 2 නාති ශීඝ්‍ර වශයෙන්
- 3 නාති සනික වශයෙන්
- 4 වික්ෂේප දුරුකිරීම් වශයෙන්
- 5 ප්‍රඥප්ති ඉක්මිම් වශයෙන්
- 6 අනුපූර්ව මුඤ්චන වශයෙන්
- 7 අර්පණා වශයෙන්
- 8 අධිවිත්ත සූත්‍ර වශයෙන්
- 9 සිතිභාව සූත්‍ර වශයෙන්
- 10 බොජ්ඣංග කොසල්ල සූත්‍ර වශයෙන්
- 1 අනුපූර්ව වශයෙන්

මේ කර්මස්ථානය පුහුණු කරන්නට ගත් තැන් පටන් කෙසාදී දෙතිස් කොටස් පිළිවෙළින් මෙනෙහි කළ යුතුය. එකක්

හැර එකක් මෙනෙහි නොකළ යුතුය. පෙනී දෙතිසකින් යුත් හිණිමඟෙක නගින අදක්ෂ පුරුෂයෙක් එක් එක් පෙත්ත හැර හැර නගිත්ම ක්ලාන්තව වැටෙයි. මත්තට නැඟ ගත නොහැකි වෙයි. එමෙන් එකක් හැර එකක් මෙනෙහි කරන යෝගාවචරයාද භාවනා සම්පත්ති වශයෙන් ලබා ගත යුතු ආස්වාදය නොලබා සිත ක්ලාන්තව වැටෙයි. භාවනාව සම්පාදනය කර ගත නොහැකි වෙයි. එබැවින් පිළිවෙළින්ම මෙනෙහි කළ යුතුයි.

2 නාති ශීඝ්‍ර වශයෙන්

පිළිවෙළින් මෙනෙහි කරන්නහු විසින්ද ඉතා ශීඝ්‍ර වශයෙන් මෙනෙහි නොකළ යුතුයි. තුන් යොදුන් මඟකට පැමිණ යා යුතු නොයා යුතු තැන් නොසලකා ලඟි ලඟියේ සිය වරක් හෝ ගමනා ගමනය කරන පුරුෂයා හටද යා යුතු මඟ අවසන් වුවත් යා යුතු නොයායුතු තැන් විවාරාම යා යුතු වන්නාසේ ශීඝ්‍රව මෙනෙහි කරන්නහුට කර්මස්ථානය අවසන් වුවත් විභූත වශයෙන් නොවැටහෙන්නේය. විශේෂ ගුණයක් ගෙන නොදෙන්නේය. එබැවින් අතිශීඝ්‍ර වශයෙන් මෙනෙහි නොකළ යුතුයි.

3 නාති සනික වශයෙන්

ඉතා ශීඝ්‍රයෙන් මෙනෙහි නොකළ යුතු සේම ඉතා සෙමෙන්ද මෙනෙහි නොකළ යුතුය. එක් දවසින් තුන් යොදුන් මඟක් ගෙවා යා යුතු පුරුෂයකු හට අතර මග ගස් ගල් විල් බලමින් ප්‍රමාද වෙමින් යත්ම දෙතුන් දිනකින් ඒ මඟ ගෙවා යායුතු වන්නාසේ ඉතා සෙමෙන් මෙනෙහි කරන කල කර්මස්ථානයාගේ අවශානයෙක් නොවන්නේය. විශේෂාධිගමයට ප්‍රත්‍යයද නොවන්නේය.

4 වික්ෂේප දුරුකිරීම් වශයෙන්

කර්මස්ථානය හැර පියා පිටත ප්‍රථුත්තාරම්මණයෙහි සිත නොහෙළිය යුතුයි. එකපදික ප්‍රපාත මාර්ගයෙක ගමන් ගත් පුරුෂයා තමා තබන පිය නොසලකා ඔබ මොබ බලමින් යන්නේ පියවර වැරදිණි නම් සියක් ප්‍රමාණ ප්‍රපාතයෙහි හෙන්නාසේ චිත්ත වික්ෂේපය ඇති කල කර්මස්ථානය පිරිහෙන්නේය. නැතිව යන්නේය. එබැවින් වික්ෂේප දුරුකිරීම් වශයෙන්

මෙනෙහි කට යුතුයි. ("රූපාදීහු නිලාදී විසින් නානා ස්වභාව ඇති හෙයින් පුටුත්තාරම්මණ නම් වෙත්. අශූචිය පිළිකුලැයි කෙසාදියෙහි පැවතිය යුතුවූ අශුභානුදර්ශනාව හැර ශුභාදී විසින් ගත්තා ලබන කෙසාදීහු බහිද්ධා පුටුත්තාරම්මණ නම් වෙතියි දත යුතු'යි.

5 ප්‍රඥප්ති ඉක්මිම් වශයෙන්

කෙස්ස, ලොම්ස යනාදී වශයෙන් පැවති ප්‍රඥප්තිය ඉක්ම පිළිකුල්යයි සිත තැබිය යුතුයි. ජල දුර්ලභ නියං සමයෙහි මිනිස්සු වල්හි ලිඳක් දුටු නම් එහි තලපත් ආදී සලකුණු බැඳ ඒ සලකුණින් අවුත් නහති, පැත් බොති. නිතර එහි ගමනාගමනයෙන් ගමන් මග ප්‍රකටවූ කල ඒ සලකුණින් ප්‍රයෝජන නැත. රිසි රිසි ඇසිල්ලෙහි අවුත් නහති, පැත් බොති. එමෙන් පූර්වභාගයෙහි කෙස්ස, ලොම්ස යනාදී වශයෙන් ප්‍රඥප්තිය මෙනෙහි කරන කල පිළිකුල් බව ප්‍රකටය. ඉක්බිති ඒ ප්‍රඥප්තිය ඉක්ම පිළිකුල් බැවිහිම සිත යෙදිය යුතුයි.

6 අනුසූර්ව මුඤ්චන වශයෙන්

දෙතිස් කොටස් අතුරෙන් යම් යම් කොටසෙක් නො වැටහේ නම් ඒ නොවැටහෙන කොටස් හැර පීමෙන් අනුසූර්ව මුඤ්චන වශයෙන් මෙනෙහි කළ යුතුයි. ඒ කළ යුතු මෙසේය.

යෝගාවචර මහණ 'කෙසා'යි මෙනෙහි කරත්ම මනස්කාරය ගොස් 'මුත්තං' යන අවශ්‍යන කොටසෙහි හැපී සිටින්නේය. 'මුත්තං'යි මෙනෙහි කරත්ම 'කෙසා' යන ප්‍රථම කොටසෙහි හැපී සිටින්නේය. මෙසේ මෙනෙහි කරත්-කරත් ඔහුට ඇතැම් කොටස් වැටහී සිටියි, ඇතැම් කොටස් නො වැටහී සිටියි, එවිට වැටහෙන කොටස් ගෙන එහි භාවනා කට යුතුය. දෙකක් වැටහෙන කල එයින්ද වඩා වැටහෙන කොටස ගෙන එය මෙනෙහි කිරීමෙන් අර්පණා උපදවා ගත යුතුයි.

උපමාවෙක් මෙසේය:- තල් රුක් දෙතිසක් ඇති තල් වනයෙකි. එහි වදුරෙක් වසන්නේය. උග්‍ර අල්වාගනු කැමති වැද්දෙක් උග්‍ර ලැගුම් ගෙන සිටි මුල් තල් රුකෙහි කොළයට ඊයෙන් විදි ඔල්වර හඬ නඟන්නේය. වදුරා පිළිවෙළින් ඒ ඒ තල් රුකට පැන පැන ගොස් අවශ්‍යන තල් රුකට යන්නේය.

වැද්දා එහිදී ගොස් පෙර සේ ඊයෙන් විද හඬ නගන්නේය. එවිට වඳුරා පෙර සේ රුකින් රුකට පැන පැන ගොස් මුල් තල් රුකට එන්නේය. මෙසේ උන් උන් තැනින් උගුළුවනු ලබන්නේ හඬ නැගූ නැගූ තන්හි නැගිට පසුව එක් තලකට පැන එහි මැද තල් ගොබ් දණ්ඩ අල්වා ගන්නේය. විදුනු ලැබුවත් නොනැගෙන්නේය. එහි තල් වනයෙහි දෙතිස් තල් රුක් මෙනි, මේ ශරීරයේ දෙතිස් කොටස් වඳුරා මෙනි, සිත වැද්දා මෙනි. යෝගාවචර තෙම දෙතිස් තලක් ඇති තල් වනයෙහි වඳුරාගේ විසීම මෙනි, දෙතිස් කොටස් ඇති සිරුරෙහි චිත්තයාගේ අරමුණු වශයෙන් හැසිරීම වැද්දා මුල් තලෙහි කොළ හියෙන් විද හඬ නැගූ කල වඳුරා තලින් තල පැන අවශාන තලට යාම මෙනි. යෝගී 'කෙසා'යි මෙනෙහි කරන්නට වත් කල පිළිවෙලින් ගොස් සිත අවශාන කොටසෙහි හැපී සිටීම්. එහිදී හඬ තැලූ කල වඳුරා පෙරලා ඊම මෙනි. සිත පෙරලා මුල් කොටසට ඊම නැවත නැවත උගුළුවනු ලබන වඳුරා ශබ්ද කළ කල තැනින් තැගී සිටීම මෙනි, නැවත නැවත මෙනෙහි කරන්නේ නොවැටහෙන කොටස් හැර වැටහෙන කොටස්හි පරිකර්ම කිරීම, අවසානයෙහි එක්තලෙක හි මැද ගොබ් දණ්ඩ අල්වා ගෙන විදිනු ලැබුවත් නොනැගීම මෙනි. අවසානයෙහි වැටහෙන කොටස් දෙකක් ඇති කල්හි එයින්ද එකක් හැර වඩා වැටහෙන කොටස ගෙන එය නැවත නැවත මෙනෙහි කොට අර්පණා උපදවීමය.

තවද උපමාවෙකි

දෙතිස් කුලයක් ඇති ගමෙකි, පිණ්ඩපාතික හික්ෂු නමක් ඒ ඇසුරු කොට වසන්නේය. හික්ෂු පිඩු පිණිස යන්නේ ආදීම ගෙයි හික්ෂා දෙකක් ලද නම් ඔබ්බෙහි එක් ගෙයක් හරන්නේය. දෙවන දින හික්ෂා තුනක් ලද නම් ඔබ්බෙහි දෙ ගෙයක් හරන්නේය. තෙවන දින ආදි ගෙයිම පා පුරා ලද නම් ඔබ්බෙහි නොගොස් අසුන් හලට වැද වළඳන්නේය. දෙතිස් කුලයක් ඇති ගම මෙනි. ද්වන්තිංසාකාරය පිණ්ඩපාතික හික්ෂු මෙනි. යෝගාවචර හික්ෂු ඒ ගම නිසා විසුම මෙනි, යෝගාවචර ද්වන්තිංසාකාරයෙහි පරිකර්ම කිරීම ආදීම ගෙයි හික්ෂා දෙකක්

ලැබ ඔබ්බෙහි එකක් හැරීමද දෙවෙනි දින හික්ෂා තුනක් ලැබ ඔබ්බෙහි දෙකක් හැරීමද මෙනි, මෙනෙහි කරත් කරත් නොවැටහෙන කොටස් හැර හැර වැටහෙන කොටස්හි දෙ කොටස දක්වා පරිකර්ම කිරීම තුන් වැනි දින ආදි ගෙයීම පා පුරා ලැබ අසුන් හල හිඳ වැළඳීම මෙනි, ඒ දෙකින්ද වඩා වැටහෙන්න ගෙන එය නැවත මෙනෙහි කොට අර්පණා උපදවීමය.

7 අර්පණා වශයෙන්

අර්පණා වන්නේ කොටස් වශයෙනි. කෙසාදින් අතුරෙන් එක් එක් කොටසෙකම අර්පණා වන්නේය.

8 අධිවිත්ත සූත්‍ර වශයෙන්

"මහණෙනි, සමථ විදර්ශනා භාවනාවෙහි යෙදුණු භික්ෂු විසින් නිමිති තුනෙක් මෙනෙහි කළ යුතුය. කලින් කල සමාධි නිමිත්ත මෙනෙහි කළ යුතුය. කලින් කල පග්ගහ නිමිත්ත මෙනෙහි කළ යුතුය. කලින් කල උපේක්ෂා නිමිත්ත මෙනෙහි කළ යුතුය. මහණෙනි, ඉදින් ඒ භික්ෂු සමාධි නිමිත්තම මෙනෙහි කෙළේ නම් සිත කුසිත බවට වැටෙන්නේය. පග්ගහ නිමිත්තම මෙනෙහි කෙළේ නම් සිත නොසන්සුන් බවට වැටෙන්නේය. උපෙක්ෂා නිමිත්තම මෙනෙහි කෙළේ නම් සිත ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස සමාධිමත් නො වන්නේය. මහණෙනි, ඉදින් ඒ භික්ෂු කලින් කල සමාධි නිමිත්ත-කලින් කල පග්ගහ නිමිත්ත-කලින් කල උපෙක්ෂා නිමිත්ත මෙනෙහි කෙළේ නම් ඔහුගේ ඒ සිත මෘදුද, කර්මණ්‍යයද, ප්‍රභාස්වරද වන්නේය. නො බිඳෙන සුළු වන්නේය. ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස මොනවට සමාධිමත් වන්නේයි.

"මහණෙනි, රත් කරු හෝ රත් කරු අනවැසි හෝ උදුන සදා උදුන් මුව ගිනි පත්තු කර අඬුවෙකින් රත් රත් ගෙන එහිලා වරින් වර පිඹින්නේය. වරින් වර දිය ඉස්සේ නේය. වරින් වර උපෙක්ෂක වන්නේයි. ඉදින් හේ පිඹින්නේ නම් රත්රන්ද විනාශවී යන්නේය. දියම ඉස්සේ නම් නිවී යන්නේය. මහණෙනි, ඉදින් ඔහු වරින් වර පිම්ඹේ නම් වරින් වර දිය ඉස්සේ නම් වරින් වර උපෙක්ෂක වූයේ නම් ඒ රත්රන් මෘදුද, කර්මණ්‍යයද, ප්‍රභාස්වරද වන්නේය. නො බිඳෙන සුළු වන්නේය. කර්මාන්ත

පිණිස සුදුසු වන්නේය. ඉදින් එයින් නලල් පටක් හෝ කුණ්ඩලාභරණයක් හෝ ග්‍රීවාභරණයක් හෝ ස්වර්ණමාලාවක් හෝ කරනු කැමති වූයේ නම් එය කළහැකි වන්නේය.

"මහණෙනි, එමෙන් සමට විදර්ශනායෙහි යෙදුණු භික්ෂු විසින් කලින් කල සමාධි නිමිත්තද, කලින් කල ප්‍රභවන නිමිත්තද, කලින් කල උපෙක්ෂා නිමිත්තද මෙතෙහි කෙරේ නම් ඒ මෙතෙහි කිරීම චිත්තය මොළොක් වීමටද කර්මාර්ථ වීමටද ප්‍රභාවත් වීමටද කාරණය වන්නේය. භාවනා කර්මයට එළඹීමෙන් නොබිඳෙන්නේ වෙයි. ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස සමාධිමත් වන්නේය, අභිඥායෙන් අවබෝධ කටයුතු වූ යම්, යම් ධර්මයක් එසේ අවබෝධ කර ගැනීම පිණිස සිත නැමිණි නම් පූර්ව හේතු ආදී කරුණු ඇති කල්හි එය අවබෝධකර ගත හැකි වන්නේය."

9 සිතිභාව සූත්‍ර වශයෙන්

"මහණෙනි, ධර්ම සයෙකින් යුක්ත භික්ෂු නිරුත්තර ශීති භාවය-සිහිල් බව-නිර්වාණය අවබෝධ කර ගන්නට සමර්ථය. කරව ධර්ම සයෙකින්ද? මහණෙනි, භික්ෂු ඉදින් සිතට නිග්‍රහ කටයුතු කල්හි නිග්‍රහ කෙරේද, සිතට ප්‍රග්‍රහ කටයුතු කල්හි ප්‍රග්‍රහ කෙරේද, සිත සතුටු කටයුතු කල්හි සතුටු කෙරේද, සිතට උපෙක්ෂා කටයුතු උපෙක්ෂා කෙරේද, ප්‍රණීතාධි මුක්තිය වේද හෙවත් මාර්ග ඵලයන්ට නැමුණු සිත් ඇති වේද, නිර්වාණයෙහි ඇළුණේ වේද, මහණෙනි, මේ ධර්ම සයෙන් යුක්ත භික්ෂු අනුත්තර ශීතිභාවයද කියන ලද නිර්වාණය අවබෝධ කර ගන්නට සමර්ථය." මෙය සිතිභාව සූත්‍රයයි දතයුතුයි.

10 බොජ්ඣංග කොසල්ල සූත්‍ර වශයෙන්

බොජ්ඣංග කොසල්ලය වනාහි-"මහණෙනි, එපරිද්දෙන්ම යම් සමයෙකිනි සිත කුසිත භාවයෙහි වැටීම් වශයෙන් සැගවුනේද එසමයෙහි පස්සද්ධි සම්බොධාංගය වැඩීමට කල් නොවන්නේයයි" යනාදීන් බොධාංග කෞශල්‍යය පෘථිවි කසිණ නිර්දේශගත අර්පණා කෞශල්‍ය කථායෙහි දක්වන ලද්දේ මයි.

මෙසේ මේ සප්තවිධ උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය මනාව දැන ගෙන මේ දශවිධ මනස්කාර කෞශල්‍යයද මනාව නිශ්චය

කොට ගෙන ඒ යෝගාවචර මහණ විසින් උභය කොශලය වශයෙන් කර්මස්ථානය උගත යුතුය. ඉදින් ඒ යෝගාවචරයාට ආවායඝ්චරයාණන් සමඟ එක වෙහෙර විසීම පහසු නම් විස්තර වශයෙන් කියවා නොගෙන කර්මස්ථානයෙහි යෙදෙමින් විශෙෂ ලබා ගනිමින් මතු මතු කියවා ගත යුතුය. අන් තැනෙක වසනු කැමති නම් යට කිසේ විස්තර වශයෙන් කියවාගෙන නැවත නැවත වචනයෙන්ද සිතින්ද පිරිවහා සියලු ගැට තැන් ශුද්ධ කොට ගෙන පශ්චිකසිණයෙහි කී පරිදි නුසුදුසු සෙනසුන් හැරපියා සුදුසු සෙනස්තෙක වසමින් කුඩා පළිබෝධද දුරුකොට ගෙන ප්‍රතිකූල මනස්කාරයෙහි පරිකර්ම කළ යුතුයි.

ඔහු විසින් පළමුකොට කෙශයෙහි නිමිති ගත යුතුයි. කෙසේ ගත යුතුද? එක කෙස් ගසක් හෝ කෙස්ගස් දෙකක් හෝ කුඩා අල්ලේ තබාගෙන පළමු කොට එහි වර්ණය සැල කිය යුතුයි කපාලු තැනෙක හෝ ජලපාත්‍රයෙක හෝ කැඳ පාත්‍රයෙක හෝ තිබෙන කෙස් බැලුවාද නිවන අදහසින් බලන බැවින් වරද නැති කලු පැහැ කල්හි දුටු නම් කලු පැහැයයිද, සුදු පැහැ කල්හි දුටු නම් සුදු පැහැයයිද, ඒ දෙකින් මුසු කල්හි දුටු නම් අධික සේ පැහැවශයෙන්ද මෙතෙහිකටයුතුයි. කෙස් මෙන්ම සියලු තව පංචක ඇසින්ම දැක නිමිති ගත යුතුයි. එසේ නිමිති ගෙන සියලු කොටස් වර්ණ, සටහන් දිශා, අවකාශ, පරිච්ඡේද වශයෙන් ව්‍යවස්ථා කළ යුතුයි. එසේ ව්‍යවස්ථාකොට ඉක්බිති වර්ණ, සටහන්, ගන්ධ, ආසය අවකාස යන පස් ආකාරයෙන් පිළිකල් බව ව්‍යවස්ථා කළ යුතුයි. ඒ සියලු කොටස් පිළිබඳ පිළිවෙළ කථාව මෙසේය.

කෙශයෙහි වර්ණාදි පංචවිධ ව්‍යවස්ථාව

කෙස් වනාහි ප්‍රකෘති වර්ණ වශයෙන් අළුත් පෙනෙල ඇට මෙන් කලුපැහැය සටහන් වශයෙන් දික් වට තරාදි දඬු බඳුය. දිශා වශයෙන් උඩ දිශායෙහි පිහිටියේය. දෙපස කන් සිලින්ද, ඉදිරිපස නළල් කෙළවරින්ද, පසුපස ගලවලයෙන්ද වෙන්කරණ ලද හිස්කබල වසා සිටිතාක් සම කෙස් අවකාශයය. ඒ වනාහි පරිච්ඡේද වශයෙන් හිස වසා සිටි සමෙහි වියගක් පමණ ඇතුළුව පිහිටා යට ඒ කේශයන්ගේම මුල් තලයෙන්ද, මතු අහසින්ද,

සරය ඒ ඒ කෙස් ගසින්ද වෙන් කරන ලදය. කෙස්ගස්-දෙකෙන් එක් කොටසක් නොවෙයි යනු සභාග පරිච්ඡේදයය. කෙස් ලෝම නොවේ. ලෝම කෙස් නොවේ. යනාදි වශයෙන් සෙසු එක්තරා කොටස් හා අසම්මිශ්‍ර බව, කෙස් නම් වෙනම කොටසක යන බව විසභාග පරිච්ඡේදයයි.

කෙසෙ පිළිබඳ වර්ණාදි වශයෙන් පංචවිධ ප්‍රතිකූල නියමය.

මේ කෙස් නම් වර්ණ වශයෙනුද පිළිකුල්ය. සටහන් වශයෙනුද පිළිකුල්ය. ගන්ධ වශයෙනුද පිළිකුල්ය. ආශය වශයෙනුද පිළිකුල්ය. අවකාශ වශයෙනුද පිළිකුල්ය.

සිත්කලවූද කැඳ බඳුනෙක වේවා බත් බඳුනෙක වේවා කෙස් වැනි කිසිවක් දැක "මේ ආහාරය කෙස්ගසින් මිශ්‍රය. බැහැර දමවුය"යි පිළිකුල් උපදවති. මෙසේ කෙස් වර්ණ වශයෙන් පිළිකුල්ය. රෑ කෑම කනවිට කෙස් සටහන් ඇති වරා කෙන්දක් හෝ නියද කෙන්දක් හෝ හැපුණහොත් එසේම පිළිකුල් කරති. මෙසේ සටහන් වශයෙන් පිළිකුල්ය. තෙල් ගැල්වුම් සුවද දුම් කැටීම් ආදියෙන් සකස් නොකළ කෙස්වල ගඳ ඉතා පිළිකුල්ය. ගින්නෙහි බහාලූ කෙස්වල ගඳ එයටද වඩා පිළිකුල්ය. වර්ණ වශයෙන් සටහන් වශයෙන් කෙස් පිළිකුල් නැතැයි යම්තමින් කියහැකි වුවද, ගන්ධ වශයෙන් නම් එකාන්තයෙන් පිළිකුල්මය.

ළඳරුවන්ගේ අගුළු වර්ණ වශයෙන් කසාවන් වර්ණය සටහන් වශයෙන් කස පිඩෙක් වැන්න. කසළ ගොඩදැමූ ඉදිමි ගිය කලු බල්ලකුගේ මළකුණ වර්ණ වශයෙන් පැසුණු තල් ගෙඩියක වර්ණය, සටහන් වශයෙන් වටකොට ලූ මිහිගු බෙර කඳක් වැනිය. උගේ දන්ද සමන් කැකුළු බඳුය. ඒ මේ අගුළු හා බලකුණ හා වර්ණ වශයෙන් සටහන් වශයෙන් පිළිකුල් නැතැයි. යම්තමින් කියහැකි වුවද ගන්ධ වශයෙන් නම් එකාන්තයෙන් පිළිකුල්ය, එමෙන් කෙසුන් වර්ණ වශයෙන් සටහන් වශයෙන් පිළිකුල් නැතැයි යම්තමින් කියහැකි වුවද ගන්ධ වශයෙන් නම් පිළිකුල්මය. අපිරිසුදු තන්හි ගම්වැසියන් ගේ මළ-මු ආදිය වැහීමෙන් සැදුණු පලාපත් නාගරිකයන්ට පිළිකුල්ය. පරිභෝග නොකළ හැකිය. එමෙන් කෙස්ද ලේ සැරව-මළ මු-පින් සෙම්

ආදිය වැහීමෙන් සැදුණේය. ඉතා පිළිකුල්ය. මේ ආශය වශයෙන් පිළිකුල් පරිදියි. තවද මේ කෙස් නම් අශුවී ගොඩෙක හටගත් පුස් මෙන් එක්තිසක් පිළිකුල් කොටසෙහි හටගත්තේය. සොහොනෙහි කසල ගොඩෙහි හටගත් පලා සේ අගල් ආදියෙහි හටගත් පියුම් සේ මහනිල් සේ අශුවී තත්ති හටගත් බැවින් පිළිකුල්ය. මේ අවකාශ වශයෙන් පිළිකුල් පරිදියි.

මෙසේ කෙස්හි මෙන් සෙසු කොටස්හිද වර්ණ සටහන් ගත්ධ, ආශ්‍රය අවකාශ වශයෙන් පස් ආකාර පිළිකුල් බව දත යුතුයි. වර්ණ සටහන් දිශා අවකාශ පරිච්ඡේද වශයෙන් සියල්ල වෙන් වෙන් කොට නියම කළ යුතුයි.

ලෝම-

ලෝම වනාහි ප්‍රකෘතිවර්ණ වශයෙන් කෙස් මෙන් නුමුසු කළු පැහැ ඇත්තේ නොවේ. කළු පිඟුවන් පැහැ ඇත්තේය. සටහන් වශයෙන් අග නැමී ගිය තලමල් බදුය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිසායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් කෙස් පිහිටි කැන් හා අතුල් පතුල් හා හැර බොහෝසෙයින් සෙසු මුළු සිරුර වසා සිටි සමෙහි පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් ශරීරය වෙලා සිටි සමෙහි ලේඛිත්තකු පමණ ඇතුළට පිවිසගෙන යට තම තමාගේම මුල් තෙලෙන්ද මතු අවකාශයෙන්ද, සරස අන්‍යෝන්‍ය රොමයෙන්ද පිරිසිදු සිටියේය. ලෝම දෙකෙක් එකට පිහිටියේ නොවේ. මේ ලෝම පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කෙශයට කී නියාමයි.

නබ-

නබ යනු විසි නියපොතුය. ඒ වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙතවර්ණය සටහන් වශයෙන් මසුන්ගේ කොරපොතු බදුය. දිශා වශයෙන් පා නියපොතු යට දිසායෙහිද, අත් නියපොතු උඩ දිශායෙහිද පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ඇඟිලි දෙඅත් අග පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් නියෙහි දෙපස හා මුල යන තුන් දිසායෙහි ඇඟිලි කෙළවර මසින්ද පිටත හා අග ආකාශයෙන්ද, සරස ඔවුනොවුන් විසින්ද, පිරිසිදිනා ලද්දාහුය. නිය පොතු දෙකක් එක්ව නැත්තේය. මේ නිය පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කෙශයට කී නියායි.

දන්ත-

දන්ත යනු සම්පූර්ණ දත් ඇතියවුන්ගේ වශයෙන් දෙතිස් දත්ය. ඔවුන්ද වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය. සටහන් වශයෙන් නොයෙක් සටහන්ය. යට දත් ඇත්දෙහි මැද දත් සතර මැඩි පිඩෙක පිළිවෙළින් තුබූ ලබුඇට බඳුය. එහි දැලේ එක එක දත එක් මුලක් හා එක් අගක් ඇත්තේය ඉද්ද මල් කැකුළු බඳුය. එයින් දැලේ එක එක දත මුල් දෙකක් හා අග් දෙකක් ඇත්තේය. ගැල් ධූරයෙහි ඇවිළුවිය පොලු බඳුය. එයින් දැලේ දත් දෙක දෙක මුල් තුනක් හා අග් තුනක් ඇත්තේය. එයින් දැලේ දත් දෙක දෙක මුල් සතරක් හා අග් සතරක් ඇත්තේය. උඩු ඇත්දෙහිද මෙසේය. දිශා වශයෙන් උඩදිශායෙහි පිහිටියේය, අවකාස වශයෙන් දෙහණු ඇටෙහි පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට හණු ඇටෙහි පිහිටි තමන්ගේම මුල් තලයෙන්ද මතු අභසින්ද, සරස ඔවුනොවුන් විසින්ද පිරිසිදිනා ලද්දාහුය. දැත් දෙකක් එක්ව නැත්තේය, මේ දත් පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයට කී නියායි.

තව-

තව නම් මුළු සිරුර වසා සිටි සමය. ඒ සම මතුයෙහි කාලවර්ණවූද, ශාඛවර්ණවූද, පිතවර්ණවූද, සිවියෙක් ඇත මුළු සිරුරෙහි පිහිටි සිවිය උලුප්පා ගනු ලැබුවොත් ඩෙබර ගෙඩියක් තරම් වේ. මුල කී සම වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය. ඒ බව ප්‍රකටවන්නේ ගිනිදැල්ලකින් හෝ අවියෙකින් හෝ පිට සිවිය කැඩීගිය කල්හිය. සම සටහන් වශයෙන් සැකෙවින් ශරීර සටහන්මය. විස්තර වශයෙන් මෙසේය. පා ඇඟිලි සම පටපණු කොෂ බඳුය. පිටපතුල් සම සියලු පිට පතුල වැසෙන සේ වසන ලද සපත්තුයයි ව්‍යවහාරවූ නලි වහනට බඳු සටහන් ඇත්තේය.

සිහින් කකුල් සම බත් වැසූ තල්කොළ බඳුය. කලවේ සම සාල් පිරු දික් පසුම්බියක් බඳුය. ආනිසඳ සම දිය පිරු පෙරහන් පටක් බඳුය. පිටෙහි සම පුවරුවක් වසාලූ සමක් බඳුය. බඩෙහි සම විණා ඔරුවක් වසාලූ සමක් බඳුය. ළෙහි සම බොහෝසෙයින් සතරැස් සටහන්ය දැනෙහි සම හියවුරක් වසාලූ සමක් බඳුය. පිටි අල්ලෙහි සම කරකොපුවක් හෝ පණාවැස්මක්

බදුය. අත් ඇඟිලි සම යතුරු පසුම්බියකට බදු සටහන් ඇත්තේය. ග්‍රීවා සම ග්‍රීවා සැටියක් බදුය. මුහුණෙහි සම කුඩා මහත් සිදුරු ඇති පණු කුඩුවක් බදුය. හිසෙහි සම පසුම්බියක් බදුය.

සම අරමුණු කොට ගෙන භාවනාකරන යෝගාවචර මහණ විසින් උඩුතොල පටන්, නුවණ උඩු අතට මෙහෙයා පළමුකොට මුහුණ වසා සිටි සම ව්‍යවස්ථා කටයුතුය. ඉක්බිති නළල් ඇට සම නියමකටයුතු. ඉක්බිති පසුම්බියෙහි බහාලූ පාත්‍රයටද පසුම්බියටද අතරින් අත යවන්නාසේ හිස ඇටයටද, හිස සමටද, අතරින් නුවණ යවා ඇට හා සමග සම එකට බැඳී පවත්නා බව නොතකා හිසෙහි සම නියම කටයුතුයි. ඉක්බිති පිටිකර සමද, ඉක්බිති අනුලෝම වශයෙන් හා ප්‍රතිලෝම වශයෙන් දකුණත සමද, එසේම අනුලෝම වශයෙන් හා ප්‍රතිලෝම වශයෙන් වමත සමද, නියම කටයුතුයි. (අංශ ප්‍රදේශයෙහි පටන් අත්හි පිටිපසින් අවතරණය අනුලෝම නම්. මණිබන්ධයෙහි පටන් අත්හි පූර්වභාගයෙන් ආරොහණය ප්‍රතිලෝම නම්.) ඉක්බිති පිටේ සමද, ඉක්බිති අනුලෝම වශයෙන් හා ප්‍රතිලෝම වශයෙන් දකුණු පය සමද, එසේම අනුලෝම වශයෙන් හා ප්‍රතිලෝම වශයෙන් වම් පය සමද, ඉක්බිති පිළිවෙළින්ම වස්ති සමද, උදර සමද, හෘදය සමද, ග්‍රීවා සමද, නියම කටයුතුයි. ග්‍රීවා සමට අනතුරුව යට හණු සම නියමකොට යටිතොල අවසානයට පමුණුවා නිම කළ යුතුයි. මෙසේ මහත් මහත් සම අරමුණු කොට භාවනා කරන්නේ සියුම් සමද ප්‍රකට වන්නේය.

දිසා වශයෙන් උඩ-යට යන දෙදිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් මුළු සිරුර වෙළාගෙන සිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට පිහිටි තලයෙන්ද මතු අහසින්ද, පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදය විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයට කී නියායි.

මංස-

මංස නම් නව සියයක් මස් පිඩුය. ඒ වනාහි වර්ණ වශයෙන් රත් පැහැය. කැල මල් බදුය. සටහන් වශයෙන් කොඩා පිඩු මස තල්පත වැසූ බත්මුලක් බදුය. කලවේ මස ඇඹරුම් ගලේ

දුගල බදුය. ආනිසද මස මැටි පිඬින් කළ ලිපි කෙළවර බදුය. පිටේ මස පැදුරේ වනා වියලාගත් තල් ගුලි පටලයක් බදුය. පරාල දෙකේ පිහිටි මස පෙතැලි රුකඩ කුසෙක තුනිකොට ඇල්වූ මැටියක් බදුය. තනෙනි මස සිට ගෙන බිම හෙළි මැටි පිඬක් බදුය. බාහු දෙකේ මස දෙගුණ කොට තිබූ සමගැසූ මහමියකු බදුය. මෙසේ මහත් මහත් මස් වැදලි අරමුණුකොට ගෙන භාවනා කරත්ම සියුම් සියුම් මස් වැදලිද ප්‍රකටව වැටහෙන්නේය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශායෙහිම පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් මදක් අධික කොට ඇති. තුන්සියක් ඇට අනුලේපකොට වසා සිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට ඇටසැල්ලෙහි පිහිටි තලයෙන්ද, උඩ සමින්ද, සරස ඔවුනොවුන් විසින් පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයට කී නියායි.

නභාරු

නභාරු නම් නව සියයක් නභරය. ඒ වනාහි වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙත වර්ණය. සටහන් වශයෙන් නානා සටහන්ය. මින් උගුරේ මතු භාවය පටන් මහ නභර පසෙක් ශරීරය වෙළමින් ඉදිරිපසින් බසියි. පසෙක් පසු පසින් බසියි. පසෙක් දකුණැලයෙන්ද, පසෙක් වමැලයෙන්ද බසියි. පසෙක් දකුණත වෙළමින් එහි පෙර පසින්ද, පසෙක් වම් පසින්ද, එසේම පසෙක් වමත වෙළමින් එහි පෙර පසින්ද පසෙක් වම් පසින්ද බසියි. පසෙක් දකුණු පස වෙළමින් එහි පෙර පසින්ද, පසෙක් වම් පසින්ද එසේම පසෙක් වම් පස වෙළමින් එහි පෙර පසින්ද, පසෙක් වම් පසින්ද බසියි. මෙසේ ශරීරය ධරන මහ නභර සැට කය වෙළමින් බස්නා බව දත යුතුයි. කණ්ඩර යනුද මේ මහා නභර වලට නම්. මේ සියලු නභර කන්දල මකුල බදුය. (කන්දල මකුල යනු කැණහිවිමල් කැකුළයයි සන්නය කියයි.) මීට වඩා සියුම්වූ ඒ ඒ ප්‍රදේස්හි වැතිර සිටින ඇතැම් නභර හූ රැහැන් බදුය. මීටද වඩා සියුම්වූ ඇතැම් නභර කිඳිවැල් බදුය. මීටද වඩා සියුම්වූ ඇතැම් නභර මහා විණාවෙක තත් බදුය. ඇතැම් නභර දළනුල් බදුය. අත් පා පිට යන මේ තැන්හි නභර කුරුලු පා බදුය. හිසෙහි නභර ළදරුවන්ගේ හිස්දැල් බදුය.

පිටෙහි නහර අවිච්චි ලූ තෙත් දැල් බඳුය. සෙසු අංග ප්‍රත්‍යංගානුගත නහර ශරීරයෙහි ලූ දැල් සැටියක් බඳුය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් මුළු ශරීරයෙහි ඇට වැළඳගෙන සිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට තුන් සියයක් ඇට වල මතු පිහිටි තලයෙන්ද, උඩ මස්ති හා සම්භි හා හැපි සිටි ප්‍රදේශයෙන්ද, සරස අන්‍යෝන්‍යයන්ගෙන්ද පිරිසිදුන ලද්දාහුය. මේ නහර පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කෙශයන්ට කී නියායි.

අට්ඨි

අට්ඨි යනු දත් දෙතිස හැර සෙසු තුන්සියක් පමණ ඇටය. ඒ මෙසේය-අත් ඇට සුසැටෙකි. පා ඇට සුසැටෙකි මස් ඇසුරු කළ මොළොක් ඇට සුසැටෙකි. විඵම් ඇට දෙකෙකි. එක් එක් පාදයෙහි ගොප් ඇට දෙකෙකි. කෙංඛා ඇට දෙකෙකි. දණ ඇට එකෙකි, කලවේ ඇට එකෙකි, කටි ඇට දෙකකි, පිටකටු ඇට අටළොසෙකි, ඉලඇට සුවිස්සෙකි, ලෙහි ඇට තුදුසෙකි, හෘදය ඇට එකකි, අකු ඇට දෙකකි, පතු ඇට දෙකකි, බාහු ඇට දෙකකි, අග් බාහු ඇට දෙකකි. උගුරු ඇට සතකි, හණු ඇට දෙකකි, නාසා ඇට එකකි, හිස් කබලේ නවයකි. මෙසේ ඇට තුන්සියයක් පමණ ඇතැයි දත යුතුයි. මේ සියලු ඇටම වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙත වර්ණය. සටහන් වශයෙන් නානා සටහන්ය.

ඒ එසේමයි:- පය ඇඟිල්ලෙහි අග පුරුකෙහි ඇට ඉඟිති ඇට බඳුය, මැද පුරුකෙහි ඇට කොස් ඇට බඳුය, මුල් පුරුකෙහි ඇට පණාබෙර බඳුය, පිටි පතුලෙහි ඇට තැළි කැණහිල්ල අල රැසක් බඳුය, (කැණහිල්ල නම් කන්දල ය.) විඵම් ඇට එකැටි තල් ගෙඩියක ලොඳ බඳුය, ගොප් ඇට එකට බැඳී ක්‍රීඩා ගෝලක බඳුය, ජංඝා ඇට ගොප් ඇටෙහි පිහිටි තැන පොතු නොගැළවූ හිඳි බඩක් බඳුය, කුඩා ජංඝා ඇට කුඩා දුනු දණ්ඩයක් බඳුය, මහත් ජංඝා ඇට වැහැර ගිය සර්ප පිටක් බඳුය, දණ ඇට එක් අතකින් විරුණු පෙණ පිඩක් බඳුය, ඒ දණ ඇටෙහි ජංඝා ඇට, පිහිටි තැන ඉතා උල්වූ අක් ඇති හරක් අඟක් බඳුය, කලවේ ඇට නපුරු කොට සැසි වූ පොරෝ දණ්ඩයක් බඳුය, කලවේ

ඇට කටි ඇටෙහි පිහිටි තැන ක්‍රීඩා පන්දුවක් බඳුය ඒ කලවේ ඇටින් කටි ඇට පිහිටි තැන අග කැපු මහ දොඹ ගෙඩියක් බඳුය, එකාබද්ධව පිහිටි කටි ඇට දෙක කුඹල් උදුනක් බඳුය, ඒ දෙක වෙන් වෙන්ව කඹුරන්ගේ යකළෙහි බැඳී වළලු බඳුය. කෙළවර පිහිටි ආනිසදයෙහි ඇට යටිමුව කොට ගත් සර්ප පෙණක් බඳුය, සත් තැනෙක කුඩා මහත් සිදුරු ඇත්තේය. පිටකටු ඇට ඇතුළතින් මතු-මතුයෙහි හකුළුවා තිබූ ඊයම් පටක් බඳුය, පිටතින් හිඳිපත් වැලක් බඳුය, ඒ අතරතුර කියත් දත් බඳු කටු දෙකක් තුනක් ඇත්තේය. සුවිසි ඉල ඇට අතුරෙන් නොපිරිපුන් ඇට නොපිරිපුන් දැකැති බඳුය. පිරිපුන් ඇට පිරිපුන් දැකැති බඳුය, ඒ සියලු ඉල ඇට සුදු කුකුළකුගේ විදහා ගත් පියාපත් බඳුය. තුදස් ලෙහි ඇට දිරා ගිය රට් ගිය සැකිල්ලක් බඳුය, හෘදය ඇට හැඳි පොලොත්තක් බඳුය, අකු ඇට කුඩා ලෝ වැයෙක අත් දඬු බඳුය, පතු ඇට එක් අතෙකින් ගෙවුණු උදැල්ලක් බඳුය, බාහු ඇට කැට පත් මීට බඳුය, අග්‍ර බාහුවෙහි ඇට යුග්මවූ මුල් තල් කඳ බඳුය, අත්කර ඇට එක් කොට අලවා තුබූ හැකුළුණු ඊයම් පතක් බඳුය, පිටි අල්ලේ ඇට තැලූ කැණිල්ල අල රැසක් බඳුය, අත් ඇඟිල්ලෙහි මුල පුරුකේ ඇට පණාබෙර බඳුය, මැද පුරුකේ ඇට නොපිරිපුන් කොස් ඇට බඳුය, අක් පුරුකෙහි ඇට ඉඟිනි ඇට බඳුය, උගුරු ඇට සහ දංචෙහි විද පිළිවෙළින් තුබූ හුණකිලිල් මද බඳුය, යටි හණු ඇටය කඹුරන්ගේ යකුළක බැඳී වළල්ලක් බඳුය, උඩු හණු ඇටය ලියන සැතක් බඳුය, ඇස්වල ඇට හා නාස්වල ඇට ලොදු ඉවත් කළ ලා තල් ගෙඩි බඳුය, නළල් ඇට යටි මුව කොට තුබූ සක්තල කපාල බඳුය. කන්සිලු ඇට කරනැවැම්යන්ගේ කරකොපුව බඳුය, නළලින් හා කන් සිලින් හා මතු පට බඳනා තන්හි ඇට සංකූචිත ඝනපූර්ණ පටල බණ්ඩයක් බඳුය. (සංකූචිත ඝනපූර්ණ පටල බණ්ඩය යනු තෙලැති පූකඩයයි සන්නය කියයි.) තෙල් පූ හැකුළුණු කඩ පටක් යයිද කියත් මුදුනෙහි ඇට මුහුණින් කැපූ ඇඳ පොල් ගෙඩියක් බඳුය. හිසෙහි ඇට මයා තුබූ දිරාගිය ලබු කබල් බඳුය.

දිශා වශයෙන් උඩ-යට යන දෙ දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් සාමන්තයෙන් සියලු ශරීරයෙහි පිහිටියේය විශේෂයෙන් හිසෙහි ඇට උගුරු ඇටෙහිද, උගුරු ඇට පිටකටු ඇටෙහිද, පිටකටු ඇට කටි ඇටෙහිද, කටි ඇට කලවා ඇටෙහිද, කලවා ඇට දණ ඇටෙහිද, දණ ඇට කෙංඬා ඇටෙහිද, කෙංඬා ඇට ගොප් ඇටෙහිද, ගොප් ඇට පිටිපතුල් ඇටෙහිද පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් ඇතුළු ඇටමිදුලින්ද මතු මසින්ද, අග මුල ඔවුනොවුන්ගෙන්ද පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ ඇට පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කෙශයන්ට කී නියායි.

අට්ඨමිඤ්ජ

අට්ඨමිඤ්ජ නම් ඇට ඇතුළේ පිහිටි මිදුලය. එය වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය. සටහන් වශයෙන් මහත් මහත් ඇට ඇතුළේ මිදුල උණ පුරුකෙක බහා ලූ හුයා පි මහවේවැල් අග් බදුය. කුඩා කුඩා ඇට ඇතුළේ මිදුල සිහින් හුණ පුරුකෙක බහා ලූ හුයා පි තුනී වේවැල් අග් බදුය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ඇට ඇතුළේ පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් ඇට ඇතුළු තලයෙන් පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කෙශයන්ට කී නියායි.

වක්ක

වක්ක නම් එක්ව බැඳී සිටි මස් පිඩු දෙකකි. එය වර්ණ වශයෙන් මඳ රත් වර්ණය. එරබදු ඇට පැහැය. සටහන් වශයෙන් ළමයින්ගේ එක් කොට බැඳී ක්‍රීඩාගෝල සඟලක් හෝ එක නටුයෙහි හටගත් අඹගෙඩි දෙකක් බදුය. දිශා වශයෙන් උඩු දිශායෙහිය. අවකාශ වශයෙන් ගළවළයෙන් නික්ම එක් මුලක් ඇතිව මඳක් ගොස් දෙකක්ව බෙදී දළ නහරින් බැඳී හෘදය මාංශය සියාරා සිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් සියලු අතින්ම වකුගඩු කෙළවරින් පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ වකුගඩුව පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කෙශයන්ට කී නියාමයි.

හදය

හදය නම් හෘදය මාංශයයි. එය වර්ණ වශයෙන් රත් පියුම් පෙත්තක පිට පැත්ත බඳු වර්ණය. සටහන් වශයෙන් පිට පෙති හැර යටි මුව කොට තුඩු පියුම් කැකුළක් බඳුය. පිටත සිලුටුය, ඇතුළත වැටකොප් ගෙඩියෙක ඇතුළු බඳුය. නුවණැත්තන්ට මදක් ප්‍රබෝධවද, නුවණ මදවුන්ට හැකිලිද සිටියි. ඒ ඇතුළෙහි අඩ පතක් පමණ ලෙයෙන් යුත් දොඹ ගෙඩියක් පමණවූ වළෙකි. මනෝධාතුව හා මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුව පවත්නේ ඒ ලෙය ඇසුරු කොටය. ඒ ලෙය රාගවර්තයාහට රක්ත වර්ණය. ද්වේෂ වර්තයාහට කාලවර්ණය. මොහවර්තයාහට මස් සේද දියත්තක් බඳු වර්ණය. විතර්ක වර්තයාහට කොල්ලු යුෂ වර්ණය. ශ්‍රද්ධා වර්තයාහට කිණිහිරි මල් වර්ණය. ප්‍රඥාවර්තයාහට වනාහි ප්‍රසන්නය, විප්‍රසන්නය, අනාවිලය, පණ්ඩරය, පරිශුද්ධිය, ඔප ලූ දැරග මිණක් මෙන් ප්‍රභාස්වරයි. දිශා වශයෙන් උඩ දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ශරීරාභ්‍යන්තරයෙහි දෙතන මැද පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් හෘදය භාගයෙන් පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ හෘදය පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කෙශයන්ට කී නියාමයි.

යකන

යකන නම් අක්මාය. ඒ වනාහි එක්ව බැඳී මස් පටල දෙකෙකි. වර්ණ වශයෙන් රක්ත වර්ණය, පඩුවන් ස්වභාව ඇත්තේය, ඉතා රත් පැහැ නොගත් කුමුදු මලෙක පිට පෙත්ත බඳුය, සටහන් වශයෙන් මුලදී එකක්ව අගදී දෙකක්ව ගියේය, කොබෝලිල පතක් බඳුය. එයද වනාහි නුවණ මදවුන්ට එකක්ව මහත්ව පිහිටියේය. නුවණැත්තන්ට කුඩාව දෙකක්ව හෝ තුනක්ව පිහිටියේය. දිශා වශයෙන් උඩ දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් දෙ තන අතර දකුණු පැත්තෙන් පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් යකාත් භාගයෙන් පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ අක්මාව පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කෙශයන්ට කී නියාමයි.

කිලෝමක

කිලෝමක නම් දලබුවයි. ඒ වනාහි වැසුනාවූ දලබුව, නොවැසුනාවූ දලබුවයි දෙවැදෑරුම් වේ. වසා වැළඳ ගෙන

සිටින මසක් දලබු නාමයෙන් කියවෙන බව දනායුතුයි. ඒ දෙවැදෑරුම්වූද දලබුව වර්ණ වශයෙන් දුහුල් කඩක් බඳු ශ්වෙත වර්ණ වූවෙකි. සටහන් වශයෙන් ස්වකීය අවකාශ ස්ථානය බඳු සටහන් ඇත්තේය. දිශා වශයෙන් වැසුනු දලබුව උඩ දිශායෙහිද නොවැසුනු දලබුව උඩ යට යන දෙ දිශායෙහිද පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් වැසුනාවූ දලබුව හෘදය හා වකුගඩුව වසා ගෙනද නොවැසුනාවූ දලබුව මුළු ශරීරයෙහි සමට යටින් මස වසා වැළඳ ගෙනද සිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට මසින්ද, උඩ සමින්ද, සරස කිලෝමක භාගයෙන්ද පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි විසභාග පරිච්ඡේදය කෙශයන්ට කී නියායි.

පිහක

පිහක නම් බඩදිව් මසයි. ඒ වර්ණ වශයෙන් නික මලක් සේ නිලවර්ණය. සටහන් වශයෙන් සත් අඟල් පමණවූ බැඳුමක් නැති කලු වස්සකුගේ දිවක් බඳු දෙයෙකි. දිශා වශයෙන් උඩ දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් හදවතට වම් පස උදර පටලයේ මතු භාගය ඇසුරු කොට සිටියේය. මෙය ආයුධ පහරෙකින් පිටවුවහොත් මරණය ඒකාන්තය. පරිච්ඡේද වශයෙන් පිහක භාගයෙන් පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කෙසන්ට කී නියායි. පස්ථාස

පස්ථාස නම් දෙතුන් කඩක්ව බෙදුණු පපුමසයි. එය වර්ණ වශයෙන් දුඹුක් දිඹුල් ඵලයක් බඳු රක්ත වර්ණය. සටහන් වශයෙන් නොසම කොට කැඩූ සහ කැවුමක් බඳුය. කැ-බිවූ කිසිවක් ඇතුළු නැති විට නැගෙන කර්මප් තෙපෝ උෂ්ණයෙන් මෙය පිදුරු සපක් මෙන් නිරස වේ. ඕජාවක් නැත්තේ වේ. දිශා වශයෙන් උඩ දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ශරීරය ඇතුළේ දෙතන අතර හදවත හා අක්මාව මත්තෙන් වසා ගෙන එල්බෙමින් සිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් පස්ථාස භාගයෙන් පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කෙසන්ට කී නියායි.

අන්ත

අන්ත නම් පිරිමිත්තට දෙතිස් රියන් පමණවූද ස්ත්‍රීත්තට අටවිසි රියන් පමණවූද එක් විසි තැනෙකින් තැම් සිටි අතුනු වැටියයි. එය වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙත වර්ණය. වැලිමුසු කොට හනාගන් සුදු සුණු බදාමක් බදුය. සටහන් වශයෙන් ලේ ඔරුවෙක හිස්වල් පත් කපා දරණ ගසා දමාලූ සර්ප සිරුරක් බදුය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශායෙහි හට ගත්තේය. අවකාශ වශයෙන් උඩ ගලවළුයෙහිද, යට මළ මාර්ගයෙහිද, බැඳී සිටි බැවින් ගලවළු හා ගුද පියස කෙළවර කොට ඇති ශරීරාභ්‍යන්තරයෙහි පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් අන්ත භාගයෙන් පිරිසිඳිනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කෙසෙයන්ට කී නියායි.

අන්තගුණ

අන්තගුණ නම් අතුනුබහන්ය. එනම් අතුනු, නැමුණු තැන බැඳුම්ය. එය වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙතය හෙල්මැලි මුලක් බදුය. සටහන් වශයෙන්ද හෙල්මැලි මුලක් බදුය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාස වශයෙන් උදලු පොරෝ ආදී කර්මාන්ත කරන්නවුන්ගේ යන්ත්‍ර අදනා කල යන්ත්‍ර පෝරු බැඳ ගෙන සිටින යන්ත්‍ර සූත්‍ර මෙන් අතුනු වැටි ගිලිය නොදී එක් කොට බැඳ ගෙන පා පිස්නා බිස්සෙහි දරන මඩුල්ල අතර මසා සිටින රැහැන් මෙන් එක් විසි අතුනු වැටි අතුරෙහි පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් අන්තගුණ භාගයෙන් පිරිසිඳිනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කෙසෙයන්ට කී නියාමයි.

උදරිය

උදරිය නම් උදරයෙහිවූ අසිත-පිත-බායිත-සායිතයි. අසිත නම් බත් ආදී අනුභව කළ දේය. පිත නම් අඹපැණි ආදී පූ දේය. බායිත නම් කැවුම් ආදී කඩා කෑ දේය. සායිත නම් මීපැණි ආදී ලෝනා ලද දේය. ඒ වර්ණ වශයෙන් වැළඳු ආහාරම බදු වර්ණය. සටහන් වශයෙන් පෙරහනෙක ලිහිල් කොට බදනා ලද සහල් බදුය. දිශා වශයෙන් උඩ දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් උදරයෙහි පිහිටියේය. උදර නම් දෙපසින් මිරිකන

ලද තෙත් වස්ත්‍රයෙක මැද නැගි බුබුලක් බඳු අතුණු පටලයයි. එය පිටතින් සිලිටුය. ඇතුළු කුණු මස් කසළ වෙළු පොරෝනා කඩෙක පුප් හෝ කුණුවූ කොස්කටුවෙක ඇතුළු හෝ බඳුය. එහි තක්කොටක-ගණ්ඩුප්පාදක-තාලහිරක-සුවිමුඩ-පටතන්තුක සුත්තක ආදී දෙතිස් කුලෙක පණුවෝ ආකුල ව්‍යාකුලව මුළු මුළුව හැසිරෙති. ඔව්හු ආහාරපාන නොලත් කල්හි පැන පැන ශබ්ද නගමින් හෘදය මාංසය කාලති. ආහාරපාන ලත් කල්හි කට හැර පළමු පළමු වැටෙන දෙ තුන් පිඩ ඉක්මන් ඉක්මන්ව පැහැර කති. ඔවුන්ගේ තිඹිරි ගෙයද, වැසිකිළියද, ගිලන් හලද, සොහොන් ගෙයද එයම වන්නේය. සැඩොල් ගම් දොර ගවර වලෙක නියං සමයෙහි මහ පොදු ඇති වැසි වස්තා කල ජලයෙන් ගෙනවුත් දැමූ මළ මූ-ඇට-නහර-කෙළ-සොටු-ලේ ආදී නානාවිධ කුණු කන්දල් මඩදියෙන් කැළඹී දෙතුන් දිනෙකින් පණුකැලගෙන් සිලිසිලිව සුයඹ් රශ්මියේ දැවීම් වේගයෙන් කකියා මතුයෙහි පෙණ බුබුලු නඟමින් ඉතා නිල්වන්ව පරම දුර්ගන්ධව ඉතාම පිළිකුල් ජනකව සිඹගැන්ම තිබේවා, ආස්වාදනය කර ගැන්ම තිබේවා, ළංවන්තට දැක ගන්තට පවා නුසුදුසුව තිබෙන්නාසේ නානාවිධ ආහාරපාන දිය දත් නමැති මොහොලින්කොටා දිව නමැති අතින් පෙරළා අග දිව තුනී කෙළින් හා මුල් දිව බොල් කෙළින් කලතා ඇසිල්ලෙකින් වර්ණ-ගන්ධ-රස රහිතව රෙදි වියන්නන්ගේ නානුසේද, බල්ලන් නඟා ලුවක් සේද වවා-පින් සෙමින් වෙලන ලදුව බඩේ ගින්නෙන් දැවෙන ලදුව පණුකැලෙන් අවුල්ව මතු මතුයෙහි පෙණ බුබුලු නඟමින් පරම දුර්ගන්ධ බවට හා පිළිකුල් බවට පැමිණ සිටින්නේය. මෙය නුවණැසින් බලන කල ඇතිවන අමනොඥත්වය කියනුම කවරේද? කියනු ඇසෙන විටද ආහාරපානාදියෙහි අමනොඥත්වය වන්නේය. මේ උදරයෙහි වැටෙන ආහාරපානාදිය පස් ආකාරයකට බෙදී යයි. එක් කොටසෙක් පණුවෝ කති. එක් කොටසෙක් බඩේ ගින්නෙන් දා යයි. එක් කොටසෙක් මුත්‍ර බවට පැමිණෙයි. එක් කොටසෙක් මළ බවට පැමිණෙයි. එක් කොටසක් රස බවට හැරී මස් ලේ ආදිය වඩයි. පරිච්ඡේද වශයෙන් උදර පටලයෙන්ද, උදරිය

භාගයෙන්ද පිරිසිදිනා ලද්දේය මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි, විසභාග පරිච්ඡේදය කෙසෙයන්ට කී නියායි.

කරිය

කරිය නම් නොපැසුණු ආහාර බඩේ ගින්නෙන් පැසී මෙන් හටගන්නා මළය. එය වර්ණ වශයෙන් බොහෝ සේම වැළඳු ආහාරයට බදු වර්ණය. සටහන් වශයෙන් අවකාශ ස්ථානය බදුය. දිශා වශයෙන් යට දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් පක්වාශයෙහි පිහිටියේය. පක්වාශය නම් යට නාභියට හා පිටකටුමුලට අතර අතුනු කෙළවර පිහිටි අටඟුල් පමණ උස්වූ හුණ තලයක් බදු තැනෙකි. උඩ බිම් පෙදෙසක වැටුණු වැසිදිය ගිලිහී යට බිම් පෙදෙසක් පුරා සිටින්නේ ආමාසයෙහි වැටුණු ආහාරපානාදිය බඩගින්නෙන් පෙණ නඟමින් පැසී ඇඟරුම් ගලකින් අඟරන ලද්දාක් මෙන් සිලිටුව අතුණු සිදුරින් ගිලිහී අඟරා උණ තලයෙක ලන පඬුවන් මැටි සේ රැස්ව සිටින්නේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් පක්වාශය පටලයෙන්ද, කරිය භාගයෙන්ද පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි, විසභාග පරිච්ඡේදය කෙසෙයන්ට කී නියායි.

මත්ථලංග

මත්ථලංග නම් හිස්කබල අතර පිහිටි මිදුළු රැසයි. එය වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙත වර්ණය. නයිහතු පිඩක් බදුය. දී බවට නොපැමිණි නරක් වූණු කිරි බදුයයි කීවද සුදුසුය. සටහන් වශයෙන් අවකාශ ස්ථානයට බදුය. දිශා වශයෙන් මතු දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් හිස්කබල තුළ මැසුම් සතර ඇසුරු කොට එක් කොට තුබූ පිටිපිඩු සතරක් මෙන් එක්ව පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් හිස්කබල ඇතුළු තලයෙන්ද, හිස් මොළ භාගයෙන්ද පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි, විසභාග පරිච්ඡේදය කෙසෙයන්ට කී නියායි.

පිත්ත

පිත්ත නම් පිතයි. එය බද්ධපිතය, අබද්ධපිතයයි දෙ වැදෑරුම්ය. බද්ධපිත වර්ණ වශයෙන් ඝන මිනෙල් බදු වර්ණය. අබද්ධ පිත මැලවුණු රණවරා මල් බදු වර්ණය. සටහන් වශයෙන් ඒ දෙපිත්ත ස්වකීය අවකාශ ස්ථානය බදුය. දිශා වශයෙන්

අබද්ධපිත කෙස්-ලොම්-නිය-දත් යනු මෙහි මස් රහිත තැන් හා තද වියලි සම් හැර සෙසු සියලු ශරීරය තෙල් බින්දුවක් දිය මෙන් පැතිර සිටියේය. ඒ කිපි කල ඇස් කහ පැහැවේ, කරකැවිල්ල සැදේ, ශරීරය කම්පාවේ. කැසීම ඇතිවේ. බද්ධපිත වනාහි හෘදයවස්තුව හා පපුව අතර අක්මාව නිසා පිහිටි මහවැටකොළ වහල්ලකට බඳු පින් කොෂයෙහි පිහිටියේය. ඒ කිපි කල සත්වයෝ උමතු වෙති. සිහි විපයභීස වෙති. විලි-බිය හැරපියා නොකට යුතුදේ කෙරෙහි, නොකිය යුතුදේ කියති, නොසිතිය යුතුදේ සිතත්. පරිච්ඡේද වශයෙන් පින්ත භාගයෙන් පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයන්ට කී නියායි.

සෙම්භ-

සෙම්භ නම් සෙමය, එය ශරීරය තුළ පාත්‍රයක් පුරා ලන තරම් ඇත්තේය. වර්ණ වශයෙන් ග්වේත වර්ණය. කැලිය කොළ මිරිකු දියක් බඳුය. සටහන් වශයෙන් තමා සිටින අවකාශ ස්ථානය බඳුය. දිසා වශයෙන් උඩ දිසායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් උදර පටලයෙහි පිහිටියේය. එය වනාහි ආහාරපාන වළඳනා කල්හි කැට කැබලිති වැටීමෙන් දියසෙවෙල දෙබේව නැවත එක් වන්නාසේ නැවත එක් වන්නේය. මේ සෙම මදවූ කල්හි පැසුණු හඬක් මෙන්ද, කුණුවූ කිකිළි බිත්තරයක් මෙන්ද උදරය ඉතා පිළිකුල් කුණු ගදින් යුක්තවේ. එයින් නැගුණු ගදින් තැලිනැඟීමද ඇති වේ. මුඛයද කුණුගදව පිළිකුල් කුණපයක් වැනි වේ. ඒ මිනිසා පවා කුණු ගද ගසා යයි. කියයුතු බවට පැමිණේ. මේ සෙම වනාහි වැඩි ඝනවූකල පියන් පතින් වැසිකිළියේ ගඳ ඇතුළතම අවුරා සිටින්නාක් මෙන් දුර්ගන්ධය උදරයෙහිම අවුරා සිටින්නේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් සෙම්භ භාගයෙන් පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයන්ට කී නියායි.

පුබ්බ

පුබ්බ නම් සැරවයි. එය ජීවමාන ශරීරයෙහි නම් වර්ණ වශයෙන් ඉදුණු කොළයකට බඳු වර්ණය. මළසිරුරේ නම් කුණුවූ ඝන කැඳක් බඳු වර්ණයි. සටහන් වශයෙන් පිහිටි අවකාශ

ස්ථානය බඳුය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිසායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වසයෙන් අසුවල් තැන නිබඳ අවකාශයයි කියයුතු තැනෙක් නැති. කුණු-කටු. අවි-ගිනි ආදිය හැපී ලේ නැගී පැසුණාවූද, ගං පොළ ආදිය නැඟුනාවූද කොතැන හෝ මෙයට අවකාශයි. පරිච්ඡේද වශයෙන් පූයා භාගයෙන් පිරිසිදුතා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාගපරිච්ඡේදයයි විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයන්ට කී නියායි.

ලෝහිත

ලෝහිත නම් ලේය. එය රැස්වසිටින ලෙය, විසිර පවත්නා ලේයයි දෙවැදෑරුම් වේ. රැස්ව සිටිනා ලෝහිත නම් එක් තැනෙන් රැස්ව සිටිනා ලේයයි. එය කකාළ සන ලතු දිය බඳු වර්ණ ඇත්තේය. විසිර පවත්නා ලෝහිත නම් මුළු සිරුරෙහි විසිර පවත්නා ලේයයි. එය ප්‍රසන්න ලතු දිය බඳු වර්ණ ඇත්තේය. සටහන් වශයෙන් ඒ දෙවැදෑරුම් ලේහෙම තමන් සිටින ස්ථානය බඳු සටහන්ය. දිශා වශයෙන් මුල කී ලේ උඩ දිශායෙහිද, යටකී ලේ උඩ-යට යන දෙදිසායෙහිමද පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් විසිරපවත්නා ලේ කෙස්-ලොම්-නිය දත්ති මස් නැති තැන් හා තද වියලුණු සමහා හැර නහර වැල් අනුසාරයෙන් සියලු උපාදින්න ශරීරයෙහි පැතිර පවත්තේය. රැස්ව සිටින ලේය යකනය පිහිටිතැන යට කොටස පුරා පාත්‍රයක් පිරෙන තරම්ව හඳවත්-වකුගඩු-පපු යන මොවුන් මතුයෙහි ටික ටික වැස්සෙමින් වකුගඩු-හඳවත් පපුමස් තෙමමින් පවත්තේය ලෙයෙන් එය නොතෙමෙත් හොත් පිපාසය උපදින්නේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් ලෝහිත භාගයෙන් පිරිසිදුතා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයන්ට කී නියායි.

සෙද

සෙද නම් ඩහදියයි. එනම් රොම කුපාදියෙන් වැගිරෙන ආපෝ ධාතු විශෙෂයක්වූ ඩහදියයි. වර්ණ වශයෙන් පහන් තලතෙල් බඳු වර්ණ ඇත්තේය. සටහන් වශයෙන් පිහිටි තැන් බඳුය. දිසා වශයෙන් දෙදිසායෙහිම පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ලෙයට මෙන් නිබඳ පිහිටි අවකාශ ස්ථානයෙක් නැති. ගිනි රශ්මියෙන් හෝ ඉර අවිවෙන් හෝ සෘතුවිකාරාදියෙකින්

හෝ ශරීරය නැවුණුවිට දියෙන් නශාගත් ඇසිල්ලෙහි නොසම කොට කැඩු නෙළුම් දැලි කලඹෙකින් මෙන් සියලු කෙස්-ලොම් කුප විවරයෙන් වැගිරෙන්නේය. එයින් ස්වේදයාගේ සටහන කේස-ලෝමකුප විවර වශයෙන්ම කියයුතුයි. ස්වේදය ගෙන භාවනා කරන යෝගාවචර විසින් කෙස් ලොම කුප විවර පුරා සිටි වශයෙන්ම මෙතෙහිකළ යුතුයි. පරිච්ඡේද වශයෙන් ස්වේදභාගයෙන් පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයන්ට කී නියායි.

මෙද

මෙද නම් මිදුණු තෙලය. එය වර්ණ වශයෙන් පලනලද කහ ගැටයක් බඳු වර්ණය. සටහන් වශයෙන් මහත් ශරීර ඇත්තවුන්ට සම හා මස හා අතුර තුළ කසාවන් දුහුල් රෙදි කඩක් බඳු සටහන්ය. කෘශ ශරීර ඇත්තවුන්ට කෙංඬා මස හා කලවේ මස හා පිටකටුව ඇසුරුකළ පිටු මස හා බඩමස හා නිසා දෙතුන් පටක් කොට තුළු කසාවන් දුහුල් කඩක් බඳු සටහන්ය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් මහත් ශරීර ඇත්තවුන්ගේ මුළු සිරුරෙහි පැතිරද, කෘශ ශරීර ඇත්තවුන්ගේ කෙංඬා මස් ආදිය නිසාද පිහිටියේය. මේ මේදය තෙල් වුවද ඉතා පිළිකුල්ය. එබැවින් හිස ගානා පිණිස හෝ නශාකිරීම් ආදියක් පිණිස හෝ නොයොදති. පරිච්ඡේද වශයෙන් යටමසින්ද, මතු සමින්ද, සරස මේද භාගයෙන්ද පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයන්ට කී නියායි.

අස්සු-

අස්සු නම් කඳුළුය. එනම් ඇසින් වැගිරෙන ආපෝධාතු විශේෂයකි. එය වර්ණ වශයෙන් පහත් තුලතෙල් බඳුය. සටහන් වශයෙන් පිහිටි අවකාශ ස්ථානය බඳුය. දිසාවශයෙන් උඩදිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශවශයෙන් ඇස්වළ පිහිටියේය මේ කඳුළු පිත්කෝෂයෙහි පිත මෙන් ඇස්වළෙහි නිතර රැස්ව තුළුයේ නොවේ. සත්වයන් සතුටින් සිනාසෙන කල්හිද, දුකින් හඬනා වලප්නා කල්හිද, විසම ආහාර වළදනා කල්හිද, ඇස්හි දුම් හෝ දුලි ආදියක් වැදගන්නා කල්හිද, ඒ ඒ සොම්නස් ආදි

හේතුවෙන් නැගී ඇස්වළ පුරා හෝ සිටී. වැගිර හෝ යෙයි. මේ ගෙන භාවනාකරන යෝගී විසින් ඇස්වළ පුරා සිටි වශයෙන්ම භාවනාකළ යුතුය. පරිච්ඡේද වශයෙන් අග්‍රාභාගයෙන් පිරිසිදිනාලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේද යයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේසයන්ට කී නියායි.

වසා

වසා නම් පුරුණයි. එනම් දියවියන තෙලයි. එය වර්ණ වශයෙන් පොල්තෙල් හෝ කැඳෙහි ලූ තෙල් හෝ බදු වර්ණය සටහන් වශයෙන් තහන කල පහන් දිය මතුයෙහි විසිර කැරකෙන තෙල් බිඳු බදුය. දිශා වශයෙන් උඩ-යට යන දෙදිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් බොහෝසේ අතුල්-පතුල්-පිටිඅත්-පිටිපා-නාස්පුට-නළල-අංශකුට යන මෙහි පිහිටියේය. එසේත් ඒ තත්හි නිබඳ පිහිටියේ නොවේ. ගිනි උෂ්ණයෙන් හෝ ඉර අව්වෙන් හෝ විසභාග සාතුවෙන් හෝ විසභාග ධාතුවෙන් හෝ ඒ තැන් උෂ්ණවූ කල නහන කල පහන් දිය මතුයෙහි තෙල් බින්දුමෙන් පිහිටියේය. පරිච්ඡේද වශයෙන් වසා භාගයෙන් පිරිසිදිනාලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේශයන්ට කී නියායි.

බෙල

බෙල නම් කෙලය. එනම් මුව තුළ පෙණ මිශ්‍ර ආපෝ ධාතු විශේෂයකි. එය වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය. පෙණ බදුය. සටහන් වශයෙන් අවකාශ ස්ථානයට බදු සටහන්ය. පෙණ සටහන් ඇත්තේයයිද කියතැකිය. දිශා වශයෙන් මතු දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශවශයෙන් දෙකපොල් පෙදෙසින් බැස දිවෙහි පිහිටියේය. එසේත් එහි නිබඳ පිහිටියේ නොවේ. ඇඹුල් ආදී ආහාරයක් දුටු විට හෝ සිහිකළවිට හෝ උෂ්ණ තික්ත, කටුක, ලොණ, අම්බිල අතුරෙන් කිසිවක් මුව තුළ තුබූවිට හෝ හෘදය ක්ලාන්තවූවිට හෝ කිසිවක් සඳහා පිළිකුල් උපන් විට හෝ ඉපිද දෙකපොල් පෙදෙසින් බැස දිවෙහි පිහිටයි. එය දිව අගදී තුනිය. මුලදී සතය. මුවෙහිලූ හබලපෙති-සහල් ආදී ආහාර ගංගුවරේ කැණූ ලිදෙක ජලය මෙන් අවසන් නොවම තෙමාලන්නට සමර්ථය. පරිච්ඡේද වශයෙන් බෙල භාගයෙන්

පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේසයන්ට කී නියායි.

සිංසානිකා

සිංසානිකා නම් සොටුය. එනම් හිස් මුලින් වැගිරෙන අගුවි විශේෂයෙක. එය වර්ණ වශයෙන් ළා තල් ලොඳු බඳු වර්ණය. සටහන් වශයෙන් අවකාශ ස්ථානයට බඳු සටහන්ය. දිශා වශයෙන් මතු දිශායෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් දෙනාස්පුට පුරා සිටියේය. නෙළුම් කොළයෙකදී බැඳ කටුවෙකින් නෙළුම් කොළය. සිදුරුකළ විට ඒ සිදුරෙන් දී බැසයන්නා සේ සත්වයන් හඬනා කල හෝ විසභාග ආහාරයෙන් හෝ සතුයෙන් හෝ ධාතුක්ෂොභවූ කල හෝ හිස තුළින් කුණු සෙම් බවට පැමිණ හිස් මුල ගිලිහී තල්ල මුදුනෙන් පිහිටි සිදුරින් බැස නාස්පුට පුරා හෝ සිටිනේය. වැගිර හෝ යන්නේය. මෙය අරමුණු කොට භාවනා කරන යෝගාවචර විසින් නාස්පුටයෙහි පිරි සිටි දේ සලකා භාවනා කළ යුතුයි. පරිච්ඡේද වශයෙන් සිංසානිකා භාගයෙන් පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේද යයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේසයන්ට කී නියායි.

ලසිකා

ලසිකා නම් සඳුම්දුළුයි. එනම් ශරීරයෙහි සන්ධි අතර පවත්නා බෙලසුල් කුණප විශේෂයෙකි. එය වර්ණ වශයෙන් කිණිහිරි ලාටු බඳු වර්ණය. සටහන් වශයෙන් අවකාශ ස්ථානයට බඳු සටහන්ය. දිශා වශයෙන් දෙදිසායෙහිම පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ඇට සන්ධිවල තෙල් ලිම් කෘත්‍යය සිද්ධ කරමින් එකසිය අසූවක් සන්ධි අතරෙහි පිහිටියේය. සඳුම්දුළු මඳ වූවන් නැගෙන විටද හිඳින විටද යන එන විටද අත් පා දිග අරින විට හා හකුළන විටද ඇට කටු කට කට ගායි. අසුරු ගසන්නාසේ වෙයි. යොදුනක් දෙකක් ගිය විට වාතය කිපෙයි, ශරීරයට වේදනා උපදියි, වැඩිවූවන් එසේ ඉරියව් පවත්වන විට කට කට ගැමෙන් හෝ වා කිපුමෙන් හෝ වේදනාවෙන් හෝ නොවෙයි. පරිච්ඡේද වශයෙන් ලසිකා භාගයෙන් පිරිසිදුනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේද යයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කේසයන්ට කී නියායි.

මුත්ත

මුත්ත නම් මුත්තයි. එය වර්ණ වශයෙන් උඳු ගැරු දියට බඳු වර්ණය. සටහන් වශයෙන් යටිමුව කොට තුඩු කළයෙක දියට බඳු සටහන්ය. දිශා වශයෙන් යට දිශායෙහි වූයේය. අවකාශ වශයෙන් වස්තිය තුළ පිහිටියේය. වස්තිය නම් වස්තිප්‍රටයයි. ගවරවළෙක කට නැති සිලිදිය වදනා කලයක් ලූ කල එහි ගවරවළ ජලය ඇතුළු වෙයි. එහෙත් එහි ඒ ජලය ඇතුළු වන මාර්ගය නොපෙනෙයි. එමෙන් ශරීරයෙන් මුත්ත වස්තිප්‍රටයට ඇතුල් වෙයි. ඇතුල්වන මාර්ගය නොපෙනෙයි. නික්ම යන මාර්ගය පෙනෙයි. ඒ නික්ම යන මාර්ගයෙහි මුත්ත පිරුණු කල 'මුත්ත කරමි'යි අදහස් පහළ වෙයි. පරිච්ඡේද වශයෙන් වස්ති අභ්‍යන්තරයෙන්ද, මුත්ත භාගයෙන් ද පිරිසිදිනා ලද්දේය. මේ මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය කෙසයන්ට කී නියාමයි.

මෙසේ මේ කෙසාදී කොටස් වර්ණ වශයෙන් සටහන් වශයෙන් දිශා වසයෙන් අවකාශ වශයෙන් පරිච්ඡේද වශයෙන් නියමකොට යට දැක්වූ පරිදි අනුපූර්ව, නාති ශිෂ්‍යාදී නියායෙන් වර්ණ-සටහන්-ගන්ධ-ආසය-අවකාශ යන පස් ආකාරයෙන් පිළිකුල-පිළිකුලැයි මෙනෙහි කරත්ම කෙසාදී ප්‍රඥප්ති ඉක්මිම් වශයෙන් පවත්නා භාවනා කෙළවර ඒ සියලු කොටස් එකවරම ප්‍රකට වෙයි. එක නූලෙහි ඇවුණු දෙතිස් පැහැයෙකින් යුත් මල් දෙතිසක් ඇති මල් මාලාවක් දෙස බලනවිට සියල්ල එකවර ප්‍රකට වන්නාක් මෙනි. යට මනස්කාර කොශලය කථායෙහි 'කෙසා'යි මෙනෙහි කරත්ම යෝගාවචරයාගේ මනස්කාරය ගොස් 'මුත්තං' යන අවශ්‍යන කොටසෙහි හැපී සිටින්නේයයි කීයේ මේ නිසාය.

(මෙතෙක් කීයේ ආධ්‍යාත්මික ශරීරය පිළිබඳ මනස්කාර විධියයි.)

බාහිර ශරීරය පිළිබඳ මනස්කාර කරත් හොත් ඔහුට යට දැක්වුණු සේම සියලු කොටස් ප්‍රකටව ගිය කල්හි ඇවිදිනාවූ සියලු මනුෂ්‍ය, තිරිසන් ආදීහු සත්ත්වාකාර වශයෙන් නොව කොට්ඨාස රාසි වශයෙන් වැටහෙත්. ඔවුන් විසින් අනුභව

කරනු ලබන ආහාර පානාදිය ඒ කොට්ඨාස රාශි තුළ දමනු ලබන්නාක් මෙන් වැටහෙයි. ඉක්බිති යට කීසේ අනුපූර්ව මුඤ්චනාදී වශයෙන් 'පිළිකුල-පිළිකුලැ'යි නැවත නැවත මෙතෙහි කරත්ම අනුක්‍රමයෙන් අර්පණා උපදින්නේය.

උග්ගහනිමිත්ත හා පටිභාග නිමිත්ත

මෙසේ කෙසාදීන් පිළිබඳව වර්ණ-සංභන්-දිශා-අවකාශ-පරිච්ඡේද වශයෙන් වැටහීම උග්ගහනිමිත්තය. එය සැම අතින්ම පිළිකුලැයි වැටහීම පටිභාගනිමිත්තයි.

ඒ පටිභාගනිමිත්ත ආසෙවනය කරත්ම භාවනා කරත්ම යටකීසේ අග්‍රහ කර්මස්ථානයෙහි මෙන් ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන්ම අර්පණා උපදින්නේය.

යම් යෝගාවචරයෙකුට එකම කොටසෙක් ප්‍රකට වුණි නම් යමෙක් එක කොටසෙක්හි අර්පණාවට පැමිණ නැවත අතික් කොටසෙක භාවනාවෙහි නොයෙදේ නම් ඔහුට උපදින්නේ එකම අර්පණාවය. යමෙකුට නොයෙක් කොටස් ප්‍රකට වුණි නම් යමෙක් එක කොටසෙක අර්පණා ලබා පසුව අනෙක් කොටස්හිද භාවනා කෙළේ නම් ඔහුට මල්ලක තෙරුන්ට මෙන් කොටස් ගණනට ප්‍රථමධ්‍යාන උපදින්නේය. මල්ලක තෙරුන් වහන්සේ දීඝභාණක අභය තෙරුන් වහන්සේගේ අත ගෙන "අභය ආයුෂ්මතුනි, මේ ප්‍රශ්නය උගන්නා" යි කියා මේ කාරණය කී සේක. ඒ මල්ලක තෙරුන් වහන්සේ දෙතිස් කොටස්හි ප්‍රථමධ්‍යාන දෙතිසක් ලැබූ කෙනෙක. රෑය එකකට සමවැද දවල් එකකට සම වදනේ නම් නැවත මුල් එකට සම වදනේ අඩමසක් ඉක්මිමෙන්ය. ඉදින් දවස් පතා එකකට සම වදනේ නම්නැවත එයට සමවදනේ මසක් ඉක්මිමෙන්ය.

මෙසේ මේ කර්මස්ථානය ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන් සමාද්ධ වතුළු වර්ණ-සංභන් ආදියෙහි ස්මෘති බලයෙන් සමාද්ධ වන බැවින් කායගතාසනියයි කියනු ලැබේ.

මේ කායගතාසනි භාවනායෙහි යෙදෙන හික්ෂු අරති, රති මැඩලන්නේය. අරති රතීහු ඔහු මැඩ ලන්නට සමර්ථ නො වෙති. (අරති නම් අරණ්‍ය සේනාසනාදියෙහි නොඇල්මය. රති

නම් පංචකාමයෙහි ඇල්මයි) ඔහු උපනුපත් අරති-රති මැඩලමින් වසන්නේය තවද භයානක අරමුණු මැඩලන්නේය. භයානක අරමුණු ඔහු නොමඬිති. ඔහු උපනුපත් භයානක අරමුණු මැඩලමින් වසන්නේය. (පිළිකුල් භාවනායෙන් ආත්මස්තේනය හිනවීම එයට හේතුවයි.) ශීතොෂ්ණාදිය ඉවසන්නේය. කෙසාදීන්ගේ වර්ණ හෙදය ගෙන භාවනා කිරීමෙන් චතුර්ථධ්‍යාන ලබන්නේය. එයින්ම ඡටි අභිඥා ප්‍රතිවේදයද කරන්නේයි.

‘එසේ හෙයින් නුවණැත්තේ අප්‍රමාදව මෙබඳු ආනිසංසයෙන් ඇත්තාවූ මේ කායගතාසති භාවනාව ඒකාන්තයෙන් වඩන්නේයි.’

කායගතාසති භාවනාව පිළිබඳ විස්තර කරා මාර්ගය

මෙතෙකින් නිමියේය.

ආනාපාණසතිය.

“මහණෙනි, මේ ආනාපාණසති සමාධිය වඩනා ලද්දේ බහුල වශයෙන් පුරුදු කරන ලද්දේ විනම් ශාන්තද-ප්‍රණීතද-අසෙවනකද-සුඛවිහරණද වන්නේය. උපනුපත් පාප අකුසල ධර්ම ඇසිල්ලෙන් අතුරුදහන් කරන්නේය. සන් සිදුවන්නේය”යි බුදුරජාණන් වහන්සේ ආනාපාණසති සමාධියට ප්‍රශංසා කළ සේක.

“මහණෙනි, කෙසේ මඩනා ලද කෙසේ බහුල වශයෙන් කරන ලද ආනාපාණසති සමාධිය ශාන්ත-ප්‍රණීත-අසෙවනක-සුඛවිහාර වන්නේද? කෙසේ උපනුපත් පාප අකුසල ධර්ම ඇසිල්ලෙන් අතුරුදහන් කරමින් සන්සිදුවන්නේද?”

“මහණෙනි, මේ සසුන් වැද පැවිදිවූ මහණ ආරණ්‍යයකට හෝ වෘක්ෂමූලයකට හෝ ශුන්‍යාගාරයකට හෝ ගොස් පලඟ බැඳ හිඳගෙන කය සෘජුව තබා සිහිය කර්මස්ථානයට අභිමුඛ කොට පිහිටුවා සිහි ඇතිවම ආශ්වාස කරන්නේය. සිහි ඇතිවම ප්‍රශ්වාස කරන්නේය. දීර්ඝ කොට ආශ්වාස කරමින් දීර්ඝ කොට ආශ්වාස කරමිනි දැන ගන්නේය. දීර්ඝ කොට ප්‍රශ්වාස කරමින් දීර්ඝ කොට ප්‍රශ්වාස කරමිනි දැනගන්නේය. ලුහුඬු කොට ආශ්වාස කරමින් ලුහුඬු කොට ආශ්වාස කරමිනි දැන ගන්නේය.

ලුහුඬු කොට ප්‍රශ්වාස කරමින් ලුහුඬු කොට ප්‍රශ්වාස කරමිසි දැන ගන්නේය. සියලු කායයාගේ උත්පත්ති ක්‍රමාදිය විශේෂයෙන් දැන ආශ්වාස කරමිසි හික්මෙන්නේය. සියලු කායයාගේ උත්පත්ති ක්‍රමාදිය විශේෂයෙන් දැන ප්‍රශ්වාස කරමිසි හික්මෙන්නේය. -පෙ-පටිනිස්සග්ගානුපස්සිව ආශ්වාස කරමිසි හික්මෙන්නේය. පටිනිස්සග්ගානුපස්සිව ප්‍රශ්වාස කරමිසි හික්මෙන්නේය'යි භෞමිෂ වස්තුක ආනාපාණසති කර්මස්ථාන වදාළසේක. දැන් කළ යුත්තේ ඒ භාවනා කරන ක්‍රමය විස්තර කිරීමයි. මෙතැන් පටන් එසේ විස්තර කරමු.

"කථං භාවිතො ව භික්ඛවෙ ආනාපාණාසති සමාධි" යන මෙහි 'කථං' යනු ආනාපාණසති සමාධි භාවනාව නානා ප්‍රකාරයෙන් විස්තර කරනු කැමැත්තෙන් කරන විචාරීමය. 'කෙසේ' යනු එහි අර්ථයි. 'භාවිතො ව භික්ඛවෙ ආනාපාණසති සමාධි' යනු එසේ විචාරනු ලබන ධර්මය 'කථං ඛුලී කතො-පෙ-වූපසමෙති' යනුද ඒ මයි

"භාවිතො"-උපදවන ලද හෝ වඩන ලද (ඉපද ලබ්ධාසෙවන වූයේ භාවිතය. ප්‍රගුණ භාවයට ගියේ වඩිභීතය)

"ආනාපාණසති සමාධි"-ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස පිරිසිඳ ගන්නා සිහිය හා යෙදුණු සමාධිය මෙයින් සති සමාධිත්ගේ එකුප්පාදාදී ලක්ෂණ කීහ. නොහොත් ආනාපාණාසතියෙහිවූ සමාධිය මෙයින් උපචාර-අර්පණා සමාධි කීහ.

"ඛුලීකතො"-බොහෝ කොට පවත්වන ලද හෙවත් නැවත නැවත කරන ලද මෙයින් ආචර්ජනාදී වයිභාවය කීහ. (මේ පද තුනින් උපදවාගත්-උපදවාගෙන ආසේවනය කර ගත්-ආසේවනය කර ප්‍රගුණ කර ගත්-ප්‍රගුණ කර ගෙන ආචර්ජන සමාපර්ජනාදී පස් ආකාරයෙන් වසඟ කර ගත් ආනාපාණසති සමාධිය කියවුණේ යයි දත යුතු.)

"සන්නො වෙව පණිතො ව"-සන්නො ව එව ප්‍රණිතො ව එව'යි එව ශබ්දය දෙතන්හිම ලා ශාන්තමද ප්‍රණිත මදැයි අර්ථ ගත යුතුයි. එහි අදහස මෙසේය. අශුභ කර්මස්ථාන ශාන්ත ප්‍රණිත වන්නේ හුදෙක් ප්‍රතිවේධ වශයෙන් පමණෙකි. ආරම්භණ වශයෙන් ඒ ශාන්ත ප්‍රණිත නොවේ කුමක් හෙයින්ද? ඒ

අශුභාරම්මණ ඖදාරිකද පිළිකුල්ද බැවිනි. මේ ආනාපාණසතිය ඒ කෙසේ හෝ අශාන්තත අප්‍රණීත නොවේ. සියලු ආකාරයෙන්ම ශාන්ත ප්‍රණීත වේ. ආරම්මණ ශාන්තත්වයෙන්ද ශාන්ත වේ. ව්‍යුපශාන්ත වේ. නිර්වාන වේ. ප්‍රතිවේධ නම් අංග ශාන්තත්වයෙන්ද ශාන්ත වේ, ව්‍යුපශාන්ත වේ, නිර්වාන වේ. ආරම්මණ ප්‍රණීතත්වයෙන්ද ප්‍රණීත වේ, අතෘප්තිකර වේ, ප්‍රතිවේධ නම් අංග ප්‍රණීතත්වයෙන්ද ප්‍රණීත වේ, අතෘප්තිකර වේ. (අශුභාරම්මණ මහත්ය, පිළිකුල්ය. එබැවින් ඒ ආරම්මණ වශයෙන් ශාන්ත ප්‍රණීත නොවේ. මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසාරම්මණ සියුම්ය, ප්‍රණීතය. එබැවින් ඒ ආරම්මණ වශයෙන් ශාන්ත ප්‍රණීතවේ. ප්‍රතිවේධ වශයෙන් දෙකම ශාන්ත ප්‍රණීතයි.)

"අසෙවනකොව" සේවනයක් නැත්තේය සැප විහරණ ඇත්තේය. යන මෙහි වනාහි මේ ආනාපාණසති කර්මස්ථානයට ශාන්ත ප්‍රණීත කර ගන්නා පිණිස අමුතුයෙන් යමක් වත් කළ යුතු නොවේ. එහෙයින්ම අනාසිත්තකය. අනාසිත්තක හෙයින්ම අව්‍යාකීර්ණ හෙයින්ම පාරිසෙක්කය හෙවත් චෙන්ය. ආවේනිකය මෙහි පරිකර්මයෙන් හෝ උපචාරයෙන් හෝ ශාන්ත භාවයෙක් වුවමනා නොවේ. ස්වභාවයෙන්ම ශාන්තය. ප්‍රණීතයයි (ඇතැම්හු මේ 'අසෙවනකො' යන්නට අනාසිත්තකය, ඔප්ප් විය, ස්වභාවයෙන්ම මධුරය, යන අර්ථ දෙත්.)

"සුඛො ව විහාරො"-සමචතට සමචත්-සමචත් ඇසිල්ලෙහි කායික චෛතසික සුඛ ලබාගැනීමට කරුණු වන බැවින් සුඛ විහාරදවේ. (ත්‍රික-චතුෂ්ක-ධ්‍යාන වශයෙන් හෝ උපෙක්ෂාවගේ ශාන්ත බැවින් හෝ සුඛගතික හෙයින් සියලු ධ්‍යානයන්ගේ වශයෙන් චෛතසික සුඛ ලබාගැනීමට කාරණා වෙයි. ධ්‍යාන සමුත්ථාන ප්‍රණීත රූප ස්ථූට ශරීර ඇති බැවින් කායික සුඛ ලබාගැනීමට කාරණා වේ. ඔහු ධ්‍යානයෙන් නැගී සඳ වෙයි යනු සත්තයි.)

"උප්පත්තූප්පත්තෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ"-උපනුපත් (යටපත් නොකළ) ලාමක අකුසල ධර්මයන් අකුසල ධර්ම නම් අකොශලය නම් අවිද්‍යායෙන් නිපත් ධර්මයි-පාප ධර්මයි.

‘යානසො අන්තරධාපෙනි’-ඇසිල්ලෙකින්ම අතුරුදහන් කරයි-යටත් කරයි.

“වූපසමෙති”-විශේෂයෙන් සන්සිඳුවයි (“සෙසු සමාධි තමාගේ ප්‍රවෘත්තික්ෂණයෙහි විරුද්ධ ධර්මයන් වූපසමනය කෙරෙයි. කුමක් හෙයින් මේ සමාධියම මෙසේ වෙසෙසා කියන ලදද යත්: පූර්වභාගයෙහි පටන්ම නානා විතර්ක ව්‍යපශමනය කරන හෙයින්.

එහෙයින්ම මේ කමටහන තීක්ෂණ ප්‍රඥා ඇති ඥානෝත්තරයනටය. ඥානෝත්තරයගේ ක්ලේශ ප්‍රභාණය සෙස්සන්ගේ ක්ලේශ ප්‍රභාණයට වඩා සාතිශයවේ. ශුද්ධා විමුක්තියහට වඩා දෘෂ්ටිපාප්තයාගේ ක්ලේශ ප්‍රභාණිය මෙති. එහෙයින් මේ ආනාපාණසති විශේෂය සඳහා “යානසො අන්තරධාපෙනි වූපසමෙති” යි කීහ. නොහොත් නිමිත්ත ප්‍රාදුර්භාවය ඇති කල්හි ඒ ක්ෂණයෙහිම අංග ප්‍රාදුර්භාවය වන හෙයින් මේ සමාධියම එසේ කියන ලදී.’ යනු සන්නයි.)

තවද මෙය නිබ්බේධභාගිය බැවින් පිළිවෙළින් ආයතී මාර්ග වෘද්ධියට පැමිණ කෙලෙස් සිද්ධි-සන්සිඳුවයි. (ශාසනිකයන්ගේ ධ්‍යාන භාවනාව බොහෝ සෙයින්ම නිබ්බේධ භාගියය. බුදුන්ට වනාහි එකාන්තයෙන් නිබ්බේධභාගියම වේ. මේ කමටහන වඩාම සියලු බුදුවරයෝ බුද්ධත්වයට පැමිණෙත්.)

“කථං භාවිතො ච භික්ඛවෙ” යනාදියෙහි විස්තරය යට දැක්වුණේය. එහි ලුහුඬු අදහස මෙසේය. ‘මහණෙනි, කෙසේ වඩන ලද කෙසේ බහුල කරන ලද ආනාපාණසති සමාධිය ශාන්ත-ප්‍රණීත-අසෙවනක-සුඛවිහාර වන්නේද? කෙසේ උපනුපත් ලාමක අකුසල ධර්ම ඇසිල්ලෙන් අතුරුදහන් කරන්නේද? සන්සිඳුවන්නේද?

“ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු”-මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි භික්ෂු මේ ශාසනයෙහි යන්නෙන් සර්වාකාර ආනාපාණසති සමාධි උපදවන යොගාවචරයාට ආධාරවූ බුද්ධ ශාසනය දක්වයි. එසේ නැති අන්‍ය ශාසන ප්‍රතිවේධ කරයි.

“මහණෙනි, ප්‍රථම ශ්‍රමණද මේ ශාසනයෙහිමය. ද්විතීය ශ්‍රමණද මේ ශාසනයෙහිමය. තෘතීය ශ්‍රමණද මේ ශාසනයෙහි

මය. චතුර්ථ ශ්‍රමණද මේ ශාසනයෙහිමය. පරප්‍රවාද ශුන්‍යය. ශ්‍රමණයන්ගෙන් හිස්ය."

මෙයින් ඒ භික්ෂුහට ආනාපාණසති සමාධි භාවනාවට සුදුසු සෙනසුන දක්වයි. බොහෝ කලක් රූපාදී නානා අරමුණෙහි බැඳී ගිය සිත ආනාපාණසති සමාධි අරමුණට නැඟෙන්නට නොකැමැතිව කුළු ගොනකු යෙදූ රථය මෙන් නොමඟටම දුවයි. කුළු දෙනගේ කිරි මුළුල්ල බි වැඩුණු කුළු වසු හික්මවා ගනු කැමති ගොපොල්ලා ඒ වසු දෙනගෙන් ඉවත් කොට අසල සවි ඇති කණුවක් සිටුවා එහි යොතින් බැඳ ලයි. වසු ඔබ මොබ දඟලා පැන යා නොහැකිව ඒ කණු මුලම වැතිර හිඳී. එක්කෝ එහිම නිදයි. එමෙන් බොහෝ කලක් රූපාරම්මණාදී රස පානයෙන් වැඩුණු ස්වකීය දුෂ්ට වූ සිත දමනය කර ලනු කැමති ඒ භික්ෂුද ඒ සිත රූපාදී අරමුණෙන් ඉවත් කොට වලකට හෝ රුක්මුලකට හෝ හිස් ගෙයකට හෝ පැමිණ ආනාපාණ කණුවෙහි සති යොතින් බඳින්නේය. එවිට ඒ සිත ඔබ මොබ දුවාද පෙර පුරුදු අරමුණු නොලැබ සති යොත කඩාගෙන පැන යා නොහැකිව ඒ අරමුණම ගෙන උපවාර-අර්පණා වශයෙන් පවත්නේය. එහෙයින් පැරණියෝ මෙසේ කිහ.

'ගොපොල්ලා දමනය කරගත යුතු වසු යොතින් කණුවෙහි බැඳලන්නා සේ යෝගාවචර ස්වකීය සිත සිහියෙන් අරමුණෙහි දැඩිව බැඳ ලන්නේය. මෙසේ හෙයින් ඔහුගේ ඒ සේනාසනය භාවනාවට යොග්‍ය වන්නේය. 'මෙයින්' ඒ භික්ෂුහට ආනාපාණසති සමාධි භාවනාවට සුදුසු සෙනසුන දක්වයි' යනු යට දැක්වුණේ මේ නිසාය.

තවද මේ ආනාපාණසති කර්මස්ථානය සෙසු කර්මස්ථානයන්ට වඩා ප්‍රධානය. සියලු බුදු-පසේබුදු-බුදුසව්වන්ගේ විශේෂාධිගමයට හා මේ ආත්මභාවයෙහි සැප විහරණයට හා කාරණය. ස්ත්‍රී-පුරුෂ-ඇත්-අස්-ගව ආදීන්ගෙන් පිරුණාවූ ග්‍රාමාන්තය හැර නොපියා භාවනා කළ නොහැකිය. එයට ශබ්දය කටුවන බැවිනි. අග්‍රාම අරණයෙහි නම් භාවනා කළ හැකිය. යෝගාවචරහට අග්‍රාම අරණයෙහිදී මෙය වඩා ආනාපාණසති චතුර්ථධ්‍යානය ලැබ එම පාදක කොට සංස්කාර

සම්මර්ශනයෙන් අග්‍රඵල නම් අර්හත්වය ලබාගත හැකිය. එබැවින් එයට අනුරූප සෙනසුන් දක්වන බුදුරජාණන් වහන්සේ අරණ්‍ය සේනාසනයකට ගියේ හෝ වේදායී යනාදීන් වදාළසේක. බුදුරජාණන් වහන්සේ වාස්තු විද්‍යාව දන්නා ආවායථීවරයකු බඳුය. වාස්තු විද්‍යාවායථී වනාහි නගර නිර්මාණයට සුදුසු භූමියක් දැක මැනෙවින් පරීක්ෂාකොට බලා 'මෙහි නුවර නංවවුය' යි උපදෙස් දී සුවසේ නුවර නිමි කල්හි රජ කුලයෙන් මහත් සත්කාර ලබන්නේය. බුදුරජාණන් වහන්සේද යෝගාවචරහට යොග්‍යවූ සෙනසුන සොයා 'මෙහි කමටහන් වඩව' යි නියොග දී එහි කමටහන් වැඩූ යෝගාවචර අර්හත්වයට පැමිණි කල්හි 'එකාන්තයෙන්' භාග්‍යවත්තු සමයක් සම්බුද්ධයෝය' යන මහත් සත්කාරය ලබනසේක.

මේ යෝගාවචර භික්ෂු දිවියකු බඳුයයි කිය යුතුයි. දිවි වනාහි වනාන්තරයෙහි වන ලැහැබෙක හෝ තෘණ ලැහැබෙක හෝ ගිරිදුර්ගයෙක හෝ සැඟවී සිට වල්මී-ගෝන-හුරු ආදීන් අල්වා ගන්නේය. අරණ්‍යාදියෙහි වැදී කර්මස්ථාන වඩනා යෝගාවචර භික්ෂුද පිළිවෙළින් සෝවාන්-සකෘදාගාමී-අනාගාමී-අර්හත් මාර්ග ඵල ලබා ගන්නේය.

'යම් සේ දිවියා සැඟවී සිට මුවන් අල්ලාගන්නේද, එසේ මේ යුක්තයොග විදර්ශක බුද්ධපුත්‍රද අරණ්‍යයට වැද උතුම් මාර්ග ඵල ලබා ගන්නේය.'

එසේ හෙයින් යෝගාවචරයන්ගේ භාවනොත්සාහ ජවයට සුදුසු භූමිවූ අරණ්‍ය සෙනසුන දක්වන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අරණ්‍යයට ගියේ හෝ වේද යනාදීන් වදාළසේක.

"අරඤ්ඤගතො වා"-අරණ්‍යයකට ගියේ හෝ වේද යන පදෙහි විභාග කවරේද යත්, අරණ්‍ය නම් නගර ගම් ආදියෙන් නික්ම ඉන්ද්‍රඛීලයෙන් පටන්හි මේ සියල්ල අරණ්‍ය යයිද හෝ යටත් පිරිසෙයින් සතර රියන් දුන්නකින් දුනු පන්සියයක් දුරවූ ස්ථානය අරණ්‍යයයිද මෙසේ අභිධම්මපයථීයයෙනුද සූත්‍ර පයථීයයෙනුද කියන ලද ලක්ෂණ ඇති අරණ්‍ය සේනාසනයන් අතුරෙන් යමෙකුහට පහසු යම්කිසි අරණ්‍යයකට ගියේයි දත යුතුයි.

"රුක්ඛමූලගතො වා"-වෘක්ෂ සමීපයකට ගියේ හෝ.

"සුඤ්ඤාගාරගතො වා"-ජන ශුන්‍ය විවේක ගෘහයකට ගියේ හෝ, අරණ්‍ය වෘක්ෂමූල හැර සෙසු පර්වත-කඳු රැළි ගිරිගුහා-සුසාන-වනප්‍රාන්ත-අඛණ්ඩාස-පලාලපුඤ්ජ යන ස්ථානවිධ සේනාසන ශුන්‍යාගාරයයි කියයුතුයි.

මෙයින් සෘතු තුනටද, ධාතු තුනටද, වර්ෂා තුනටද යොග්‍යවූ ආනාපාණසති භාවනානුකූල සේනාසන දක්වන ලද්දේය. ("ගිම් කල්හි ශීතල බැවින් අරණ්‍යය අනුකූල වේ. ශරත් කල්හි විවරණ බැවින් රුක් මුල් අනුකූල වේ. වැසි කල්හි වැසි වසින බැවින් ශුන්‍යාගාරය අනුකූල වේ. ශ්ලේෂ්ම ප්‍රකෘතීහට අරණ්‍යය, පිත්ත ප්‍රකෘතීහට වෘක්ෂමූලය, වාත ප්‍රකෘතීහට ශුන්‍යාගාරය අනුකූලවේ. මෝහවර්තයාහට අරණ්‍යයද, ද්වේෂවර්තයාහට වෘක්ෂමූලයද, රාගවර්තයාහට ශුන්‍යාගාරයද අනුකූල වෙයි") එසේ දක්වා සයනය කුසිත පක්ෂයෙහිද ස්ථාන වංක්‍රමණ ඖද්ධ්‍ය පක්ෂයෙහිද වැටෙන බැවින් ඒ තුන හැර අලීන අනොද්ධ්‍ය පාක්ෂිකවූ හිදිම් දක්වන්නේ "නිසිදති"යි කිහ.

"නිසිදති"-හිද ගන්නේය.

හිදගැන්ම දැඩිවන සැටිද, ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස සුවසේ පවත්නා සැටිද, අරමුණු ගැන්මට සුදුසුවන සැටිද දක්වන්නේය.

"පල්ලංකං ආභුජිත්වා"-භාත්පසින් උරුබද්ධාසනය බැඳ-අරමිණියා ගොතා හිදගෙන, (මෙයින් හිදගැන්ම දැඩි වන සැටි කිහ.)

"උජුං කායං පණ්ඩාය"-උපරි ශරීරය සෘජුව තබාගෙන අටළොස් පිටකටු ඇට කොන් එකක් මතු එකක් තිබෙන සේ පිළිවෙළින් පිහිටුවාගෙන මෙසේ උන් කල්හි සම්-මස්-නහර නොනැමෙන බැවින් විටින් විටවත් වේදනා නූපදියි. වේදනා නැති කල්හි සිත එකඟවේ. කමටහන නොවැටෙයි. එයින් භාවනා වෘද්ධිය වේ. (මෙයින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස සුවසේ පවත්නා සැටි කිහ.)

"පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා"-කර්මස්ථානානිමුඛ කොට සිහිය එළවා (බාහිර අරමුණින් සිහිය ඉවත්කොට කර්මස්ථානයට අභිමුඛ කොට පිහිටුවා යනු අර්ථයි. මෙහි පරි යනු අභි යන්නෙහි

අර්ථය දෙයි.) පරි යනු පරිග්‍රහාර්ථය, මුඛ යනු නියතීකාර්ථය, සතියනු උපස්ථානාර්ථය. එහෙයින් පරිමුඛං සතියං කියනු ලැබේ. ගන්නාලද නියතීකාර්ථය ඇති සතිය කොට යනු එහි සංක්ෂිප්ත තේරුමයි. (නියතීකාර්ථය නම් කෙලෙසුන් ගෙන් නික්මීමය-නිර්වාණය-නිවන් අරමුණකොට සතිය උපදවා ගෙන)

“සො සතොව අස්සසති සතො පස්සසති”-ඒ හික්ෂු යට කී පරිදි හිඳගෙන, යටකී පරිදි සිහි එළවාගෙන ඒ සතිය නොහරිමින්ම ආශ්වාස කරයි. සියලු තැන සතොකාරී වෙයි. සතොකාරීව කෙසේ ආශ්වාස කරන්නේද කෙසේ ප්‍රශ්වාස කරන්නේද යනු දක්වන්නට “දීඝං වා අස්සසන්තො” යනාදිය කිහි. විභංගයෙහි ඒ යෝගාවචර තෙමේ සිහියෙන් යුක්තවම ආශ්වාස කරන්නේය. සිහියෙන් යුක්තවම ප්‍රශ්වාස කරන්නේය. කියන ලද්දේය. දෙතිස් ආකාරයෙකින් සතොකාරී වෙයි. දීර්ඝ කොට ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් සිත එකඟවූ බව දනුන්නේ සිහිය එළඹුණේ වේ. ඒ සිහියෙන් ඒ නුවණින් සතොකාරී වෙයි. දීර්ඝ කොට ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් යනාදි සෙසු සතළොස් තන්හිද මෙසේම අර්ථ දතයුතුයි) (මෙයින් සතොකාරීවම ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කළ යුතු බව කිහි.)

“දීඝං වා අස්සසන්තො,”-දීර්ඝ කොට හෝ ආශ්වාස කරන්නේ ආශ්වාස නම් පිටවෙන වාතයයිද, ප්‍රශ්වාස නම් ඇතුළුවන වාතයයිද විනය අටුවාහි දැක්වේ. සූත්‍ර අටුවාහි වනාහි ආශ්වාස නම් ඇතුළුවන වාතයයිද, ප්‍රශ්වාස නම් පිට වන වාතයයිද දක්වා තිබේ. සියලුම ගර්භශායී සත්වයන් මව් කුසින් බිහිවන කල පළමුකොට ඇතුළත තිබුණු වාතය පිටතට නික්මේ. පසුව පිටත වාතය සියුම් රජස් ගෙන ඇතුළට පිවිස තල්ලේ හැපී නිවී යයි. මේ ආශ්වාසය මේ ප්‍රශ්වාසයයි දතයුතු මෙසේය.

(“මව් කුස උපන් සඳ නික්මෙනුවට අවකාශ නොලද වාතය මව්කුසින් නික්මෙන්න පිටතට නික්මෙන බැවින් උත්පත්ති ක්‍රම වශයෙන් විනය අටුවායෙහි ඇතුළත්හි නාශා වාතය ගෙන ‘ආදොශ්වාසය’ ආශ්වාස නැමැයි කිවු පළමු නාශා වාතය ඇතුළත ඉක්බිති බාහිර කරන බැවින් සූත්‍රාන්ත අටුවායෙහි

භාවනා ක්‍රමයෙන් ආදියෙහි නාශාවාතය ගෙන ආදොශ්වාසය ආශ්වාසයයි වදනා නාශාවාතය ආශ්වාස නමැති කිහු.

මේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන්ගේ දීර්ඝබව හෝ හුස්ව බව හෝ දතයුත්තේ කාල වශයෙනි. දීර්ඝ පෙදෙසක පැතිර පවත්නා දිය දික් ඇල්ලයයිද, වැලි දික්වැල්ලයයිද, ලුහුඬු පෙදෙසක පැතිර පවත්නා දිය කොට ඇල්ලයයිද, වැලි කොටවැල්ලයයිද, ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ. එමෙන් කලාප වශයෙන් සුණු විසුණු වූද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කාල වශයෙන් ගෙන දීර්ඝ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසය, හුස්ව ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයයි කියනු ලැබේ. ඇතුන්ගේද නයින්ගේද, ශරීර දීර්ඝය. ඔවුන්ගේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස දීර්ඝව සෙමෙන් පවත්නේය. එබැවින් ඒ දීර්ඝ ආශ්වාස දීර්ඝ ප්‍රශ්වාසයයි කියනු ලැබේ බලු සා ආදීන්ගේ ශරීර ලුහුඬුය. ඔවුන්ගේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කොටින්-කොටින් ඉක්මන්ව පවත්නේය. එබැවින් එය හුස්ව ආශ්වාස හුස්ව ප්‍රශ්වාසයයි කියනු ලැබේ. මිනිසුන්ගෙන් ඇතැම් කෙනෙක් හස්ති-සර්පාදීන් මෙන් දීර්ඝකොට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරති. ඇතැම් කෙනෙක් බලු-සා ආදීන් මෙන් ලුහුඬු කොට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරති. දීර්ඝ කොට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන කල්හි දීර්ඝ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයයිද හුස්ව කොට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන කල්හි හුස්ව ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයයිද දත යුතු.

මේ යෝගාවචර හික්ෂු නව ආකාරයෙකින් දීර්ඝ කොට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේ "මම දීර්ඝ කොට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරමි"යි දැනගන්නේය. එසේ දැනගත් ඔහුට දීර්ඝ අස්සාස-පස්සාස රස්ස අස්සාස-පස්සාස යන සතරින් හෝ මේ කියනු ලබන නවයෙන් හෝ එක් ආකාරයෙකින් කායානුපස්සනා සතිපට්ඨාන භාවනාව සමෘද්ධ වේ.

පටිසම්භිදායෙහි

දීර්ඝ කොට ආශ්වාස කරන්නේ "දීර්ඝ කොට ආශ්වාස කරමි"යිද, දීර්ඝකොට ප්‍රශ්වාස කරන්නේ "දීර්ඝකොට ප්‍රශ්වාස කරමි"යිද කෙසේ දන්නේද?

දීර්ඝ ආශ්වාසය දීර්ඝ වේලාවක් ආශ්වාස කරයි, දීර්ඝ ප්‍රශ්වාසය දීර්ඝ වේලාවක් ප්‍රශ්වාස කරයි. දීර්ඝ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස

දීර්ඝ චේලාවක් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරයි. එසේ දීර්ඝ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස දීර්ඝ චේලාවක් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේ ඒ යෝගාවචරයාහට කත්තුකම්‍යතා කුශලච්ඡන්දය උපදින්නේය. (කත්තුකම්‍යතා කුශලච්ඡන්දය නම් පෙරට වඩා අතිශයයෙන් භාවනා කරනු කැමැති බවයි) ඉක්බිති ඒ කත්තුකම්‍යතා කුශලච්ඡන්ද වශයෙන් පෙරට වඩා අතිශයයෙන් සියුම්වූ ("භාවනා බලයෙන් කායප්‍රග්‍රබ්ධ වූ දරථ පරිදාහ ඇති බැවින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස වාතයෝ සුක්ෂ්ම තරව පවත්නාහුයි" දීර්ඝ ආශ්වාසය දීර්ඝ චේලාවක් ආශ්වාස කරයි. කත්තුකම්‍යතා කුශලච්ඡන්ද වශයෙන් පෙරට වඩා අතිශයයෙන් සියුම් වූ දීර්ඝ ප්‍රශ්වාසය දීර්ඝ චේලාවක් ප්‍රශ්වාස කරයි. කත්තුකම්‍යතා කුශලච්ඡන්ද වශයෙන් පෙරට වඩා අතිශයයෙන් සියුම්වූ දීර්ඝ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස-දීර්ඝ චේලාවක් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරයි. එසේ කත්තුකම්‍යතා කුශලච්ඡන්ද වශයෙන් පෙරට වඩා අතිශයයෙන් සියුම්වූ දීර්ඝ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස දීර්ඝ කොට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේ ඒ යෝගාවචරයාහට ප්‍රමෝදය උපදන්නේය. ("ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන් සුක්ෂ්මතර බැවින්ද ආලම්බනය ශාන්තිකර බැවින්ද කර්මස්ථානය වී ප්‍රතිපන්න බැවින්ද භාවනා චිත්ත සහගත වූ ප්‍රමෝදය හෙවත් ක්ෂුද්‍රිකාදි ප්‍රභේද ඇති තරුණ ප්‍රීතිය උපදී" ඉක්බිති ප්‍රමෝද වශයෙන් පෙරටත් වඩා අතිශයයෙන් සියුම්වූ දීර්ඝ ආශ්වාස දීර්ඝ චේලාවක් ආශ්වාස කරයි. එසේම දීර්ඝ ප්‍රශ්වාස දීර්ඝ චේලාවක් ප්‍රශ්වාස කරයි. දීර්ඝ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස දීර්ඝ චේලාවක් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරයි. එසේ ප්‍රමෝද වශයෙන් පෙරට වඩා අතිශයයෙන් සියුම්වූ දීර්ඝ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස දීර්ඝ වශයෙන් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේ ("අනුක්‍රමයෙන් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන් අතිශයයෙන් සුක්ෂ්මතර බවට පැමිණීමෙන් නොවැටහෙන කල්හි සෙවිය යුතු ආකාරයට පැමිණි") ඒ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන් කෙරෙන් සිත පෙරලෙයි. තනු මධ්‍යස්ථතා නම් උපෙක්ෂාව පිහිටයි. (භාවනා බලෙන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් සුක්ෂ්මතර බවට පැමිණි කල්හි එහි ප්‍රතිභාග නිමිත්තය උපන් කල්හි ප්‍රකෘති ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසය කෙරෙන් සිත නවතී. ඒ ප්‍රතිභාග නිමිත්තයෙහි උපචාර-අර්පණා හේද සමාධිය උපන් කල්හි

නැවත ධ්‍යානෝත්පාදය පිණිස ව්‍යාපාරයක් නැති බැවින් අධ්‍යුපෙක්ෂණය වෙයි කියත්."

මේ නවාකාරයෙන් දීර්ඝ කොට පැවති ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කායය. (ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නිසා උපන් ප්‍රතිභාග නිමිත්තද ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නමින්ම ගැණෙන බව දතයුතුයි.) ඒ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස අරමුණ කරා එළඹ සිටින්නේ සතිය අනුපස්සනාව ඤාණය. (අනුපස්සනා නම් සමථ වශයෙන්ද, විපස්සනා වශයෙන්ද යථාභූතාවබෝධයයි.) කාය උපට්ඨානය සති නොවේ. සතිය උපට්ඨාන හා සති වේ. ඒ සතියෙන් ඒ ඤාණයෙන් ඒ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කාය ලබන්නේය. එහෙයින් කායානුපස්සනා සතිපට්ඨාන භාවනායයි කියනු ලැබේ. ("කුමක් කී නියාද යත්:- යථොක්ත වූ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කායයෙහිද ඕනට නිශ්‍රයවූ කරජකායයෙහිද කායයාගේ අනුපස්සනාය. අනුදකවූ මර්චියෙහි උදකානුපස්සනාව මෙන් අනිත්‍යාදී ස්වභාවාකාරයෙහි නිත්‍යාදිභාවයෙන් අනුපස්සනාවක් නොවෙයි. නැවත කීමෙක්ද යත්:- තත්වූ පරිද්දෙන් අනිත්‍ය දූඛානාත්මාසුභ භාවයාගේම අනුපස්සනාය. නොහොත් කායයෙහි මමය, මාගේය, ස්ත්‍රිය, පුරුෂයයි ගතයුතු කිසිවක්හු නැති බැවින් එබඳුවක්හු නොබලා කායමාත්‍රයාගේම අනුපස්සනාව කායානුපස්සනා නම්. ඒ කායානුපස්සනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ස්මෘති නොමෝම උපස්ථාන වී සතිපට්ඨාන නම් වෙයි. ඔහුගේ භාවනාව-වඩිස්තාව කායානුපස්සනා සතිපට්ඨාන භාවනාව නම් වන්නේය. භ්‍රස්ව පදයෙහිද නව ආකාරාදියෙන් භාවනා වැඩීම මෙසේම දත යුතුයි. මේ මතු දක්වන්නේ වෙනස් තැන් වන්නේයි. සෙස්ස පෙර කී අයුරුය.

මෙසේ මේ යෝගාවචර තෙම දීර්ඝ කාල වශයෙන්ද ස්වල්ප කාල වශයෙන්ද යටකී පරිදි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස වන්නේයයි පාළියෙහි ආයේය. එහෙයින් භ්‍රස්ව පදයාගේ වශයෙන් "තෙන වුච්චති කායානුපස්සනා" සතිපට්ඨානා යන තැන් දක්වා අර්ථ යෙදිය යුත්තාහ. මෙසේ දීර්ඝ කාල වශයෙන්ද ස්වල්ප කාල වශයෙන්ද යටකී නව ආකාරයෙන්ද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් දන්නා යෝගාවචර මහණ තෙම මේ දික් කොට ආශ්වාස

කරන්නාහු දික් කොට ආශ්වාස කරන්නෙමිසි දන්නේය. දික් කොට ප්‍රශ්වාස කරන්නාහු දික් කොට ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි දන්නේය. ලුහුඬු කොට ප්‍රශ්වාස කරන්නාහු ලුහුඬු කොට ආශ්වාස කරන්නෙමිසි දන්නේය. ලුහුඬු කොට ප්‍රශ්වාස කරන්නාහු ලුහුඬු කොට ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි දන්නේයයි දත යුත්තේයි. මෙසේ දන්නා ඒ මහණහුගේ නාසය නම් උඩු තොල්හි දීර්ඝවූ ආශ්වාස දීර්ඝවූ ප්‍රශ්වාස ලුහුඬු ආශ්වාසය ලුහුඬු ප්‍රශ්වාසය යන සතර ආකාරවූ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයෝ පවත්නාහු යයි දත යුතුයි.

සියලු ආශ්වාස කායයාගේ ආදි-මධ්‍ය-අවසාන ප්‍රකට කොට දනිමින් ආශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේය සියලු ප්‍රශ්වාස කායයාගේ ආදි මධ්‍ය අවශානය ප්‍රකට කොට දනිමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේය. ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ප්‍රකට කොට දනිමින් ඥානසම්ප්‍රසුක්ත සිතින් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කළ යුතුයි.

ඇතැම් යෝගාවචරයෙකුට කලාප වශයෙන් සුණු විසුණු වූ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කායයෙහි ආදිය ප්‍රකටවේ. මධ්‍ය අවශාන ප්‍රකට නොවේ. ඒ යෝගාවචර තෙම ආදියම පිරිසිඳ දැන ගන්නට සමර්ථවේ මධ්‍ය අවශාන පිරිසිඳ දැනගන්නට සමර්ථ නොවේ. ඔහු ඒ මධ්‍ය අවශාන දෙක්හි වෙහෙසට පත්වේ. ඇතැම් යෝගාවචරයෙකුට මධ්‍යය ප්‍රකටවේ. ආදි අවශාන ප්‍රකට නොවේ ඇතැම් යෝගාවචරයෙකුට අවශානය ප්‍රකටවේ. ආදි-මධ්‍ය ප්‍රකට නොවේ. ඔහු ආදි-මධ්‍යයෙහි වෙහෙසට පත්වේ ඇතැම් යෝගාවචරයෙකුට ආදි-මධ්‍ය-අවශානය යන තුන් තැනම ප්‍රකට වේ. ඔහු ඒ සියල්ලම පිරිසිඳ දැන්මට සමර්ථවේ. කිසි තැනකද වෙහෙසට පත් නොවේ. එබැව්දකු විය යුතුයයි දක්වන්නට යයි ඔහු ආශ්වාස කයය හාත්පසින් මනා කොට දැන ගන්නා ස්වභාව ඇත්තාහු ආශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේය. ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේයයි වදාළහ. මේ උක්ත ප්‍රකාරයෙන් සර්වකාය ප්‍රතිසංවේද වශයෙන් උත්සාහ කරන්නේය. මනස්කාරය පවත්වන්නේය වැයම් කරන්නේය යනුයි.

මේ කී පරිදි තුන් තැන්හිම හික්මෙන්නහුගේ යම් සංවරයෙක් වේද එය අධිශීල ශික්ෂාය. යම් සමාධියෙක් වේද එය අධි චිත්තශික්ෂාය. යම් ප්‍රඥාවෙක් වේද එය අධි ප්‍රඥා ශික්ෂාය මේ මෙහිලා ත්‍රිවිධ ශික්ෂායි.

ඒ අරමුණෙහි එකී සිතියෙන් එකී මනස්කාරයෙන් හික්මෙන්නේය, සෙවින්නේය, වඩන්නේය, බහුල කරන්නේයයි එහි අර්ථ දැක්වුණුය. එහි වනාහි යම් හෙයකින් පූර්ව වස්තුවය නම් පූර්ව භාවනාද්වයෙහිද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ තත්වාකාරයෙන් දික් ලුහුඬු බව අවබෝධවන බැවින් ප්‍රඥාවගේ උත්පත්තිය ලැබීම යයි එතකුණු වුවත් යම් ආකාරයකින් පැවති ඒ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ ගැනීම් මාත්‍රයක් බැවින් ඒ දුෂ්කර නොවන්නේය.

"අස්සාමි, පස්සාමි" යි වර්තමාන ක්‍රියායෙන් පාළිය දක්වා මෙතැන් පටන් කටයුතු ඥානොත්පාදාදී ආකාර දක්වන්නට "සබ්බකාය පටිසංවේදී අස්සසිස්සාමි" යනාදීන් අනාගතකාල වශයෙන් පාළිය තබන ලදැයි දැක්වුණුය.

ඖදාරිකකාය සංස්කාර සංසිදුවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි' යි හික්මෙන්නේය. ඖදාරික කායසංස්කාර සංසිදුවමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි' යි හික්මෙන්නේය. (කාය සංස්කාර නම් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයි. එය චිත්ත සමුට්ඨාන වුවද කය පිළිබඳව පවත්නා බැවින් කායසංස්කාරයයි කියන ලදී.)

එහි ඖදාරික බවද සියුම් බවද සන්සිදුවනා සැටිද මෙසේ දැක්වුණුය. කර්මස්ථානාරම්භයට පළමු ඒ යොගාවචරයාගේ කය හා සිත පීඩාසහිතය-ඖදාරිකය. කය හා සිත පීඩාසහිත-ඖදාරික කල්හි ඔහුගේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසද ඖදාරිකය-බලවත්ය-නාසිකාව නො පොහොනේ මුඛයෙන්ද ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේය. උඩු කය කෙළින් තබා පලඟ බැඳ හිදීමයයි කියන ලද කාය පරිග්‍රහයද සිහිය මුඛයට අභිමුඛ කොට සැළසීම යයි කියන ලද කාය පරිග්‍රහයද සිහිය අභිමුඛ කොට එළවී යයි කියන ලද චිත්ත පරිග්‍රහයද කරන ලද කල්හි ඒ කය හා සිත ශාන්ත වන්නේය. කය හා සිත ශාන්ත කල්හි ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසද ශාන්තව සියුම්ව පවත්නේය. ඇද්දෝ හෝ නැද්දෝ හෝයි

සෙවිය යුතු බවට පැමිණෙන්නේය. මිනිසකු වේගයෙන් දුව හෝ පර්වතයකින් බැස හෝ මහ බරක් හිසින් බහා සිටි කල්හි ඔහුගේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ඖදාරිකය, නාසිකාව නො පොහොතේ මුඛයෙන්ද ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේය. ඒ විධාව දුරු කොට දිය නා පැන් බී තෙත් කඩක් ළය තබා ගෙන සිහිල් සෙවනේ හුන් කල්හි ඒ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස සියුම්ව ඇද්දෝ හෝ නැද්දෝ හෝයි සෙවියයුතුවට පැමිණෙන්නේය. මෙහිදීත් එබඳුයයි දත යුතු කුමක් පරිගෘහිත කාලයෙහිම වූයේය. හෙයින්ද? අපරිගෘහිත කාලයෙහි ඔහුට ඖදාරික ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස සන්සිඳුවමිසි යන ආභෝගයෙක් සමන්තාහාරයෙක් මනස්කාරයෙක්-ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයෙක් නුවූයේය. පරිගෘහිත කාලයෙහිම වූයේය. එහෙයින් අපරිගෘහිත කාලයෙහි සියුම් නොව පරිගෘහිත කාලයෙහිම සියුම්වන්නේය.

"කාය චිත්ත සදරු (පීඩා සහිත) කල්හි කායසංස්කාර අධිකව පවත්නේය. කාය චිත්ත අදරු (පීඩා රහිත) කල්හි සුක්ෂමව පවත්නේය.

'පරිගෘහිත කාලයෙහිද ඖදාරිකයයි කිය යුතු, ප්‍රථමධ්‍යානෝපචාරයෙහි සියුම්ය. ප්‍රථමධ්‍යානෝපචාරයෙහි ඖදාරිකය, නොපචාරයෙහි සියුම්ය. ප්‍රථමධ්‍යානෝපචාරයෙහි ඖදාරිකය, ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි සියුම්ය ප්‍රථමධ්‍යානයෙහිද ද්විතීයධ්‍යානෝපචාරයෙහිද ඖදාරිකය, ද්විතීයධ්‍යානයෙහි සියුම්ය ද්විතීයධ්‍යානයෙහිද තෘතීයධ්‍යානෝපචාර යෙහිද ඖදාරිකය, තෘතීයධ්‍යානයෙහි සියුම්ය. තෘතීයධ්‍යානයෙහිද චතුර්ථධ්‍යානෝපචාරයෙහිද ඖදාරිකය, චතුර්ථධ්‍යානයෙහි අති සියුම්ව නැතැයි කිය යුතු බවට පැමිණෙන්නේය" මේ කියන ලද්දේ දිසභාණක සංයුක්ත භාණකයන්ගේ මතයයි. මජ්ඣිම භාණකයෝ "ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි ඖදාරිකය. ද්විතීයධ්‍යානෝපචාරයෙහි සියුම්ය" යනාදි වශයෙන් යට ධ්‍යානයෙහිදීට වඩා මතු මතු ධ්‍යානෝපචාරයෙහිදී සියුම්යයි කියති. දෙපක්ෂයේම මතයෙන් අපරිගෘහිත කාලයෙහි පැවති කාය සංස්කාර පරිගෘහිත කාලයෙහි සන්සිඳෙන බවද පරිගෘහිත කාලයෙහි පැවති කාය සංස්කාර ප්‍රථම ධ්‍යානෝපචාරයෙහි

සන්සිදෙන බවද -පෙ-චතුර්ථධ්‍යානෝපවාරයෙහි පැවති කාය සංස්කාර චතුර්ථ ධ්‍යානයෙහිදී සන්සිදෙන බවද කියැවෙයි දත යුතුයි මේ සමටයෙහි ක්‍රමයයි.

විදර්ශනායෙහිදී වනාහි අපරිග්‍රහිත කාලයෙහි හෙවත් කමටහන් නොගත් කල්හි පැවති කාය සංස්කාර ඖදාරිකය. සතර මහාභූත පරිග්‍රහිත කල්හි සියුම්ය. සතර මහාභූත පරිග්‍රහිත කල්හිද ඖදාරිකය. උපාදාය රූප පරිග්‍රහිත කල්හි සියුම්ය. උපාදාය රූප පරිග්‍රහිත කල්හිද ඖදාරිකය. සකල රූප පරිග්‍රහිත කල්හි සියුම්ය. සකල රූප පරිග්‍රහිත කල්හිද ඖදාරිකය. අරූප පරිග්‍රහිත කල්හි සියුම්ය. අරූප පරිග්‍රහිත කල්හිද ඖදාරිකය. රූපාරූප පරිග්‍රහිත කල්හි සියුම්ය. එයද ඖදාරිකය. ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහිත කල්හි සියුම්ය. එයද ඖදාරිකය. සප්‍රත්‍යය නාම-රූප පරිග්‍රහිත කල්හි සියුම්ය. එයද ඖදාරිකය ලක්ෂණාරම්මණික විදර්ශනායෙහි සියුම්ය එයද දුර්වල විදර්ශනායෙහි ඖදාරිකය. බලවත් විදර්ශනායෙහි සියුම්ය. (මෙහි රූපා රූප පරිග්‍රහයයි දෘෂ්ටි විශුද්ධි කීනු සප්‍රත්‍යය නාම-රූප පරිග්‍රහයයි කාංක්ෂාවිතරණ විශුද්ධි කීනු. ලක්ෂණාරම්මණික විපස්සනායයි උදයව්‍යය දර්ශනායෙන් පෙරටු කලාප සම්මර්ශනයෙහි පහරවා කීනු. බලවත් විපස්සනායයි හඬගානු දර්ශනායෙහි පහරවා හෝ නිර්වේදානු දර්ශනායෙහි පහරවා හෝ කීන. සමටයෙහි කියෙ මෙහිද පූර්ව පූර්ව කාය සංස්කාර පශ්චිම පශ්චිමයෙන් සන්සිදෙන්නේය. කාය සංස්කාර පිළිබඳ ඖදාරිකත්වය හා සුක්ෂමත්වයද පටිපස්සද්ධියද මෙසේ මෙහි දක්වන ලදැයි දත යුතුයි.

සැරියුත් ස්වාමි පටිසම්භිදායෙහිද මේ අර්ථය වෝදනා පරිහාර සමගින් මෙසේ දක්වයි,

මෙහි කාය සංඛාර නම් දීර්ඝ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයෝය. ඔව්හු කායික බැවින් කයින් වෙන්ව නො පවත්නා හෙයින් කාය සංඛාර යයි කියනු ලැබෙත්. යම් කායසංඛාරයෙකින් ශරීරය ඉදිරියට නැමීම් දෙපසට නැමීම් සැලීම් ආදී ක්‍රියා කෙරේද ඒ කාය සංඛාර ඖදාරික කාය සංස්කාරය. ඒ ඖදාරික කාය සංස්කාර සන්සිදුවමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරමිනි හික්මෙන්නේය. යම්

කාය සංස්කාරයෙකින් ගරිරය ඉදිරියට නැමීම් දෙපසට නැමීම් සැලීම් ආදී ක්‍රියා නොකෙරේද ඒ කායසංස්කාර සුක්ෂම කායසංස්කාරය, ඒ සුක්ෂම කාය සංස්කාර සන්සිදුවමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරමිසි හික්මෙන්නේය.

(වොදනාවෙකි.) එසේ නම් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස වාතය අරමුණු කොට ගත් සිතෙක පැවැත්ම නොවේ. ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන්ගේ පැවැත්මද නොවේ, ආනාපාණ සතියේ පැවැත්මද නොවේ. ආනාපාණසති සමාධියේ පැවැත්මද නොවේ එබඳු සමාපත්තියකට පණ්ඩිතයෝ සමවැදීමද නොකරති. නැගී සිටීමද නො කරති.

(පරිහාර) එසේ ඇති කල්හි වාතය අරමුණු කොට ගත් සිතේ පැවැත්මද වේ. ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන්ගේ පැවැත්මද වේ ආනාපාණ සතියේ පැවැත්මද වේ. ආනාපාණසති සමාධියේ පැවැත්මද වේ. පණ්ඩිතයෝ ඒ සමාපත්තියට සමවැදීමද කෙරෙති. නැගී සිටීමද කරත්.

එයට උපමා මෙසේය:- ලෝහ බඳුනකට තට්ටු කළ කල්හි පළමුකොට ඖදාරිකය හඬ නඟී. ඒ අනුව සිත පවතී. ඖදාරික හඬ අඩුවූ කල්හි සියුම් හඬ පවතී ඒ අනුව සිතද පවතී. ඒ සියුම් හඬ නැතිව ගිය කල්හිද එය අරමුණු කොට සිත පවතී එමෙන් පළමුකොට ඖදාරික ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස සන්සිදුණු කල්හි සුක්ෂම ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස අරමුණු කොට සිත පවතී. ඒ සන්සිදුණු කල්හිද එය අරමුණු කොට සිත පවතී. සෙස්ස පෙර කී සේය.

කායානුපස්සනා වශයෙන් දැක්වූ ප්‍රථම චතුෂ්කයාගේ අනුපූර්ව පද වර්ණනාවයි.

යෝගාවචරයාට කර්මස්ථාන වශයෙන් වදාළේ මේ දැක්වුණු චතුෂ්ක සතර පමණෙකි. මතු දැක්වෙන චතුෂ්ක ත්‍රිකය මෙයින් ධ්‍යාන ලත් පුද්ගලයාහට වෙදනානුපස්සනා චිත්තානුපස්සනා ධම්මානුපස්සනා වශයෙන් වදාළේය. එබැවින් මේ කර්මස්ථානය වඩා ආනාපාණ චතුර්ථධ්‍යානය පදස්ථාන කොට ඇති විදර්ශනයෙන් සිව් පිළිසිඹියා සමග අර්හත්වය ලබනු කැමති යෝගාවචරයා විසින් පෙර කී සේ සිල් පිරිසිදු කර ගැනීම් ආදී සියල්ල කොට යට කී පරිදි ආවායච්චරයකු

කරා ගොස් උග්‍රගත පරිපූර්ණ-උපට්ඨාන-අප්පණා-ලක්ඛණ යන සන්ධි පසින් යුත් කර්මස්ථානය උගත යුතුයි.

එහි:-

උග්‍රගත නම් කර්මස්ථාන ග්‍රන්ථය උගැන්මය.

පරිපූර්ණ නම් අර්ථ උගැන්මය. නොහොත් ග්‍රන්ථ වශයෙන් අර්ථ වශයෙන් කර්මස්ථාන උගැන්ම උග්‍රගතය. එහි සැක තැන් විචාරීම් පරිපූර්ණයි.

උපට්ඨාන නම් මේ භාවනායෙහි යෙදෙන්නහුට මෙසේ නිමිත්ත උපදියයි වටහා ගැන්මය.

අප්පණා නම් මෙයින් මෙසේ ධ්‍යාන උපදියයි දැන ගැන්මය."

ලක්ඛණ නම් කර්මස්ථානයාගේ ලක්ෂණය මේ කර්මස්ථානය මෙබඳු ලක්ෂණ ඇත්තේයයි කර්මස්ථානයාගේ ස්වභාව දැන ගැන්මය ("ගණනා-අනුබන්ධනා ඵ්‍රස්ථානා යන මොවුන්ගේ වශයෙන් භාවනා වඩා ධ්‍යානාවට පැමිණීමද එයින් මතුයෙහිද සල්ලක්ඛණාදී වශයෙන් මස්තක ප්‍රාප්තියද යන කමටහන්හුගේ ස්වභාව සැලකීමය")

මෙසේ පඤ්ච සන්ධික කර්මස්ථානය උගන්නේ නම් තෙමේත් වෙහෙසට පත් නොවන්නේය. ආවායඝීයන්ද වෙහෙසට පත් නොකරන්නේය, එබැවින් ස්වල්පයක් කියවා ගෙන බොහෝ වේලා සප්තධායනා කොට පඤ්ච සන්ධික කර්මස්ථානය උගෙන ආවායඝීයන් සම්පයෙහිම හෝ වෙන තැනෙක හෝ යට කී ආකාර සෙනසුනෙක වෙසෙමින් කුඩා පළිබෝධද දුරු කොට පියා දහවල් ආහාර කෘත්‍යය නිමවා හත්තමුර්ච්ඡාවද දුරු කොට ගෙන තෙරුවන් ගුණ සැලකීමෙන් සිත සතුටු කොට ආවායඝීයන් උගැන්වූ ක්‍රමයෙන් එක පදයකුළු සිහි නැති නොකොට මේ ආනාපාණසති කර්මස්ථානය මෙනෙහි කළ යුතුයි. ඒ මෙනෙහි කරන ක්‍රමය මෙසේය.

ගණනය, අනුබන්ධනය, ඵ්‍රස්ථාන, ධ්‍යානය, සල්ලක්ඛණය විචිට්තය, පාරිසුද්ධිය, පතිපස්සනය යන මේ අට මෙනෙහි කළ යුතු පිළිවෙළයි.

ගණන නම් ගණන් කිරීමය, අනුබන්ධන නම් සිහිය ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස අනුව පැවැත්වීමය, ඵ්‍රස්ථාන නම් ස්පර්ශ කරන

තැනය, යිපන නම් අර්පණය, සල්ලක්ඛණ නම් විදර්ශනය, විවට්ටන නම් මාර්ගය, පාරිසුද්ධි නම් ඵලය, පතිපස්සන නම් ප්‍රත්‍යවේක්ෂණයි.

ගණන:-

යෝගාවචරයා විසින් පළමු කොට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ගණන් කිරීමෙන් මේ කර්මස්ථානය මෙනෙහි කළ යුතුයි. ගණන් කරන කල්හිද පසින් යට නො නැවැත්විය යුතුයි. දසයෙන් මතු නො ගෙනිය යුතුයි. එක, තුන, පහ යනාදී වශයෙන් අතර නො කැඩිය යුතුයි. පසින් යට නැවත්තුව හොත් ඉඩ මඳ ගාලෙහි ගවරැළසේ සම්බාධ අවකාශයෙහි සිත කැළඹෙයි. දසයෙන් මතු ගෙන ගිය හොත් සිත ගණනෙහිම බැඳෙයි. අතර කඩකළහොත් කර්මස්ථානය මුදුන් පැමිණියේදෝ හෝ නො පැමිණියේ දෝ හෝයි සිත වංචල බවට පත් වෙයි. එබැවින් එසේ දොස් නොවන පරිදි ගණන් කළ යුතුයි. ගණන් කරණ කල පළමු කොට සෙමින් ගිනීමයයි කියන ලද වී මනින්නහුගේ ගණනින් ගණන් කළ යුතුයි. වී මනින්නා වියෙන් කුරුණිය පුරා එ-කයි කියා මල්ලට දමයි. නැවත කුරුණිය පුරවන අතර රොඩුවක් ඇත්නම් ඒ ඉවත දමමින් එකයි-එකයි එකයි කියයි. දෙකයි-දෙකයි-යනාදී වශයෙන් කියන්නේත් එසේය. මේ යෝගාවචරයා විසින්ද ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස අතුරෙන් යමක් වැටහුණේ නම් එය අරමුණු කොට ගෙන එකයි-එකයි. දෙකයි-දෙකයි. තුනයි-තුනයි-යනාදී වශයෙන් දසය දක්වා වැටෙන වැටෙන ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස අරමුණු කොට ගණන් කළ යුතුයි. එසේ ගණන් කරන කල්හි නික්මෙන්නාවූද ඇතුළු වන්නාවූද ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ප්‍රකට වෙයි. එසේ ප්‍රකට වූ කල්හි ඔහු විසින් ඒ සෙමින් ගිනීමයයි කියන ලද ගණන-වී මනින ගණන හැරපියා-සිසු ගණනින්-ගොපලු ගණනින් ගණන්කළ යුතුයි. දක්ෂ ගොපොල්ලා කැට ගල් ඔඩොක්කුවෙහි ලා ගෙන රැහැන් කෙවිටි ගෙන උදෑසනක්සේ ගාලට ගොස් කෙවිටෙන් ගවයන් පිට පහර දී නඟා පියා ඉදි දොරටු ටැම් මතුයෙහි හිඳ දොරටු එන එන ගවයා එකයි-දෙකයි යනාදීන් කැට ගල් දම දමා ගණන් කරයි. රැ මුළුල්ලේ ගැහැටවූ ගව ගාලෙහි දුක සේ උන්

ගවයෝ නික්ම එන්නෝ උනුත් ඇඟ ගටමින් වහ-වහා රංචු රංචු නික්මෙති. ගොපොල්ලාද වහ වහා තුනයි-හතරයි-පහයි-යනාදී වශයෙන් ගණන් කරයි. එසේම මේ යොගාවචරයාද පෙරසේ ගණන් කරන්නේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ප්‍රකට ව වහ වහා නැවත නැවත හැසිරෙයි. ඉක්බිති ඔහු විසින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නැවත නැවත හැසිරෙයි දැන ඇතුළු පිට වදනා ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නොගෙන දොරටු පත් පත් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසම ගෙන එකයි-දෙකයි-තුනයි-හතරයි පහයි, හයයි-දෙකයි-තුනයි-හතරයි-පහයි-හයයි-හතයි-එකයි-දෙකයි-තුනයි-හතරයි-පහයි-හයයි-හතයි-අටයි-නවයයි-දහයයි-කියා වහ වහා ගණන් කළ යුතුයි, කර්මස්ථානය මෙසේ ගණන පිළිබඳව කල්හි ඒ ගණන බලයෙන්ම සිත එකඟ බවට පත්වේ. සැඩ වතුරේ රිටේ බලයෙන් නැව ධ්වනිම මෙනි. මෙසේ වහ වහා ගණන් කරන්නේ කර්මස්ථානය අතර නැතිව පවතින බව ඔහුට වැටහෙයි. එවිට ඔහු විසින් කර්මස්ථානය නිරන්තර ප්‍රවෘත්තියයි දැන ඇතුළු පිට වදනා වාතය අරමුණු නො කොට පෙරසේම වහ වහා ගණන් කළ යුතුයි. ඉදින් ඇතුළු පිටියෙන වාතය හා සමග සිතද ඇතුළු කෙළේ නම් ඇතුළු වාතයෙන් පහරන ලද්දාක් මෙන්ද මේද තෙලින් පිරුණාක් මෙන්ද වේ. පිටතට නික්මෙන වාතය හා සමග සිත බැහැර කෙළේ නම් බැහැර නොයෙක් අරමුණුවල සිත දිවෙන්නේ වේ. එසේ නො කොට ස්පර්ශ කරන ලද නාසිකා අගම සිතිය පිහිටුවා භාවනා කෙළේ නම් භාවනාව සමාද්ධිවේ. "ඇතුළු පිට වදනා වාතය අරමුණු නොකොට පෙර සේම වහ වහා ගණන් කළ යුතු" යයි කියේ මේ නිසාය. මෙසේ මේ ගණන් කිරීම් කෙතෙක් කල් කළ යුතුද? යම්තාක් කලෙකින් ගණන් කිරීම් නැතිව ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසාරම්භයෙහි සිතිය පිහිටාද ඒ තාක් කල් කළ යුතුය. මේ ගණන් කිරීම කළ යුත්තේ බැහැර අරමුණුවල දිවෙන විතර්කය නවත්වා සිතිය ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසාරම්භයෙහිම පිහිටුවනු සඳහාය. මෙසේ ගණන් කිරීම් වශයෙන් මෙනෙහි කොට ඉක්බිති අනුබන්ධය වශයෙන් මෙනෙහි කළ යුතුය.

අනුබන්ධනය:-

අනුබන්ධන නම් ගණන් කිරීම නවත්වා සිහියෙන් නිතොර ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස අනුව යාමය. ඒ අනුව යාමද ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන්ගේ ආදි-මධ්‍ය-අවශ්‍යන අනුව යාම් වශයෙන් නො කළ යුතුය. පිටත නික්මෙන වාතයේ ආදිය නැබය, මධ්‍යය, හෘදයය, අවශ්‍යනය නාසිකාවය, ඇතුළුවන වාතයේ ආදිය නාසිකා අගය මධ්‍යය හෘදයය, අවශ්‍යනය නැබය. ඒ අනුව ගිය හොත් සිත වික්ෂේපව පීඩා සහිතද වංචල පිණිසද වේ.

එබැවින් අනුබන්ධනයෙන් මෙනෙහි කරන විට ආදි, මධ්‍ය අවශ්‍යන වශයෙන් මෙනෙහි නො කළ යුතුයි. එසේ නම් කෙසේ මෙනෙහි කළ යුතුයි. ඵ්‍රස්තවශයෙන්ද ය්පන වශයෙන්ද මෙනෙහි කළ යුතුයි. ගණන වශයෙන් අනුබන්ධන වශයෙන් මෙනෙහි කරන්නාසේ ඵ්‍රස්ත වශයෙන් ය්පන වශයෙන් වෙන වෙනම මෙනෙහි කිරීමෙක් නැති. ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ස්පර්ශ කළ කළ තැන් ගණන් කරන විට ගණන වශයෙන්ද ඵ්‍රස්ත වශයෙන්ද මෙනෙහි කෙළේ වේ. එහිම ගණන් කිරීම නවත්වා ස්මෘතියෙන් අනුබන්ධනය කරමින් අර්පණා වශයෙන් සිත ය්පනය කළ විට අනුබන්ධන වශයෙන්ද ඵ්‍රස්ත වශයෙන්ද ය්පන වශයෙන්ද මෙනෙහි කෙළේ වෙයි. මේ අර්ථය පැහැදිලි කරනු සඳහා අටුවායෙහි පංගුල දොවාරික උපමාද, පටිසම්භිදායෙහි කකචුපමාවද දක්වන ලද්දේය.

පංගුලෝපමාව:-

ක්‍රීඩාකාමී මව්-පුත් දෙදෙන හෝවිල්ලෙක නැග සිටිති. කොරෙකු හෝවිල්ල පදවයි. හෝවිල්ල වරෙක ඔබ යයි වරෙක මොබ එයි, ඔහු හෝවිල්ල පදවා හෝවිල්ල බැඳි ටැම් මුලතිරි ඔබ මොබ යන හෝවිලි පෝරුවේ දෙකොණ හා මැද බලයි. ඔහුට එසේ බැලීම සඳහා විශේෂ උත්සාහයක් අවශ්‍ය නොවේ. අනායාසයෙන්ම සිද්ධවන බැවිනි. එසේම මේ යෝගාවචරයාද සිහියෙන් උපනිබන්ධන ටැම් මුල තිරිඳ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස හෝවිල්ල මෙහෙයා ඒ නිමිත්තම ගෙන සිහියෙන් උන්නේ ක්‍රමයෙන් නැගෙන වැටෙන ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන්ගේ ආදි-

මධ්‍ය-අවශ්‍යතා ස්පර්ශය කළ තත්ත්වම සිහිය පිහිටුවා බලයි. ඒ බැලීම සඳහා ඔහුට විශේෂ උත්සාහයක් නැත. දොවාරිකොපමාව-

දොරටුපාලයා නුවර ඇතුළු පිට සිටියවුන් වෙත ගොස් තෝ කවරෙක්ද? කොයි සිට ආයෙහිද? කොයි යන්නෙහිද? නා අත කිමෙක්ද?" යි පරීක්ෂා නො කරයි. එසේ පරීක්ෂා කිරීම ඔහුට අයත් නොවේ. දොරටුව කරා පැමිණි පැමිණියන්ම පරීක්ෂා කිරීමය ඔහුට අයත්. එසේම මේ යෝගාවචරයාහටද ඇතුළු වන් වාතද බැහැර ගිය වාතද අරමුණු කිරීම අයත් නොවේ. නාසිකාග්‍රයට පැමිණි පැමිණි වාතය අරමුණු කිරීමමය අයත්.

කකචොපමාව:-

කකචොපමාව උපමෙයයෙහි පටන් මෙසේ දත යුතුයි.

'උපනිබන්ධන නිමිත්ත නම් නාසිකාග්‍රයද, ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසද එක සිතකට අරමුණු නො වන්නේය ඒ තුන අරමුණු කිරීම වශයෙන් නොදන්නා යෝගාවචරයාට ආනාපාණ සති භාවනා සිද්ධි නොවන්නේය. මේ වොදනාවය. පරිහාර මෙසේය.

උපනිබන්ධන නම් නාසිකාග්‍රයද, ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසද එක් සිතකට අරමුණු නොවන්නේය. ඒ තුන අරමුණු කිරීම් වශයෙන් දන්නා යෝගාවචරයාහට ආනාපාණ සති භාවනාව සිද්ධි වන්නේය.

කෙසේ මේ ධර්ම තුන එක් සිතකට අරමුණු නොවේද කෙසේ නො දන්නාහුද? කෙසේ සිත වික්ෂේප නොවේද? කෙසේ භාවනා නිපදවන්නාවූ වියඝිය පෙන්නේද? කෙසේ භාවනානු යෝගය සිද්ධි වේද? කෙසේ ලොකික ලොකොත්තර විශේෂයට පැමිණේද? යන මේ ප්‍රශ්න කකචොපමායෙන් ක්‍රමයෙන් විසඳනු ලැබේ.

සම බිමෙක තුබූ රුක් කඳෙකි. වඩුවෙක් එය කියතින් ඉරන්නේය. ඉරන කල වඩුවාගේ සිහිය රඳා පවත්නේ කියත් දැනි වදිනා තැනය. ඔබ මොබ යන කියත් දැනි පිළිබඳ ඔහුගේ මෙනෙහි කිරීමෙක් නැත. එහෙත් ඔහුට ඒ යන-එන කියත් දැනි පිළිබඳ දැනීම නැත්තේ නොවේ. හැම කියත් දැනීම එහි

ස්පර්ශ කරමින් යන එන බැවිනි. මෙසේ ඒ වඩුවාගේ රුක් කඳ ඉරිමේ වියඟියද පෙනේ. කඳ ඉරිමී ක්‍රියාවද සිද්ධ වේ. කඳ දෙකඩව යාමද වෙයි.

සම බිම තුබූ රුක් කඳ මෙනි. උපනිබන්ධන නිමිත්ත (උපනිබන්ධන නිමිත්ත නම් නැහැ අග හෝ මුඛ නිමිත්තය.) කියත් දැති මෙනි. ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ඉරන කල වඩුවාගේ සිහිය කියත් දැති වදිනා තැන රදා පැවැත්ම මෙනි. යෝගාවචරයාගේ සිහිය නැහැ අග හෝ මුඛ නිමිත්තේ රදාපැවැත්ම එහා මෙහා යන කියත් දැති පිළිබඳ මෙනෙහි කිරීමක් නැත්තා මෙනි. ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස මෙනෙහි නොකිරීම, යන එන හැම කියත් දැති පිළිබඳ දැනීම ඇත්තා මෙනි. යන එන හැම ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස පිළිබඳම දැනීම ඇති බව රුක් කඳ ඉරිමේ වියඟිය ඇති බව මෙනි කාය-චිත්ත කර්මණ්‍ය ඇති බව, කඳ ඉරිමී ක්‍රියාව සිද්ධවීම මෙනි. යෝගාවචරයාගේ උපක්ලේශ ප්‍රභාණය හා විතර්ක සංසිදීමය. කඳ දෙකඩව යාම මෙනි. සංයෝජන ප්‍රභාණය හා අනුශය කෙළවරය.

මෙසේ බලත් උපනිබන්ධන-ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස යන ධර්ම තුන එක සිතට අරමුණු වන්නේ නොවේ. එහෙත් මේ ධර්ම තුන එක සිතින් නොදන්නේද නොවේ. සිත වික්ෂෙපයට යන්නේද නොවේ. ප්‍රධාන නම් වියඟියද පෙනෙයි. භාවනානුයෝගයද සිද්ධවේ. ලොකික-ලොකෝත්තර විශේෂයටද පැමිණේ.

"යමකු විසින් බුදුන් වදාළ පරිදි මේ ආනාපාණසතිය සම්පූර්ණයෙන් භාවනා කරන ලද්දේද පිළිවෙළින් පුරුදු කරන ලද්දේද ඔහු මේ ගැබින් නිකුත් පුන්සඳ සේ මේ ලොව ආලෝක කරන්නේය.

මෙය කකවොපමාව මෙයින් ගත යුත්තේ ආ ගිය වශයෙන් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස මෙනෙහි නොකිරීම පමණයි.

මෙසේ මේ කර්මස්ථානය මෙනෙහි කරත්ම කිසිවකුහට නොබෝ කලෙකින් ප්‍රතිභාග නිමිත්ත උපදනේය. අවශේෂ විතර්කාදී ධ්‍යානාංගයන්ගෙන් යුක්තවූ අර්පණයයි කියන ලද ය්‍යනාවද සිද්ධ වන්නේය. විධාපත් වූවකු ඇදෙක හෝ පුටුවෙක

හෝ හිඳින කල්හි ඇඳ හෝ පුටුව හෝ නැමෙයි. ශබ්ද කෙරෙයි. ඇතිරි රැළි ගැසෙයි. විඩාපත් නුවුවකු හිඳිනා කල්හි එසේ නොනැමෙයි, ශබ්ද නොකෙරෙයි, ඇතිරි රැළි නො ගැසෙයි. පුළුන් පිරුසේ ඇඳ පුටු නිශ්චලව තිබෙයි. එමෙන් කිසිවෙකු හට ගණන වශයෙන් මෙනෙහි කරන කාලයෙහි පටන් ඖදාරික ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නිරුද්ධවීම් වශයෙන් කාය පීඩා සන්සිඳෙයි. එසේ සන්සුන් කල්හි කයද සිතද සැහැල්ලු වෙයි. ශරීරය අභසෙහි නැඟී යන ආකාරයට පැමිණෙයි. ඔහුගේ ඖදාරික ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නිරුද්ධ කල්හි සිත සියුම්වූ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නිමිත්ත අරමුණු කොට පවතියි. එයද නිරුද්ධ කල්හි මතු මතු එයටද වඩා සියුම්වූ පසු පසු එයටද වඩා අභිශයයෙන් සියුම්වූ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස අරමුණු කොට පවතියි. ලොහො හිරටුයෙකින් කස්තලට ගැසුකල එකවරින්ම සිත මහත් ශබ්දය අරමුණු කොට පවතියි. ඒ නිරුද්ධ කල්හි ක්‍රමයෙන් සියුම් සියුම් ශබ්දය අරමුණු කොට පවතියි. මේත් එබඳුයයි දත යුතුයි.

අන්‍ය කර්මස්ථාන වඩත් වඩත්, මතු-මතු ප්‍රකට වේ. මේ වනාහි එසේ නොවේ. මේ වඩත් වඩත් ක්‍රමයෙන් සියුම් වේ. අන්තිමේදී ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ඇතැයි යන වැටහීමද නැති වේ. එසේවූ කල්හි ඒ යෝගාවචර හුනස්නෙන් නැඟී සමීකඩ ගසා දමා ගෙන නොයා යුතුයි, කුමක් කළ යුතුද? ආවායභියන් විචාරමිසි හෝ මගේ කර්මස්ථානය නැති වුණිසි සිතා හෝ හුන් තැනින් නොනැඟිය යුතුයි. ඉරියව් වෙනස් කළහොත් කර්මස්ථානය අළුත් අළුත්ම වේ. එබැවින් හුන් තැනම හිඳ ගෙන පූර්වයෙහි තමන් විසින් ඵ්‍රසනා වශයෙන් සලකන ලදද එතනින් කර්මස්ථානය නැවත එළවා ගත යුතුයි. කර්මස්ථානය ඇති බව සිතට එළවා ගන්නා ආකාරය මෙසේය. කර්මස්ථානය හෙවත් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නොවැටහෙන බව දැනුණු ඒ යෝගාවචරයා විසින් මේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ඇත්තේ කොහිද? නැත්තේ කොහිද? ඇත්තේ කාහටද? නැත්තේ කාහටදැයි සැලකිය යුතුයි. එසේ සලකන්නහු විසින් මේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස මව් කුස වසන්නවුන්ටද, දියෙහි ගිලුණුවන්ටද, අසංඥිතල වැසියන්ටද, මළවුන්ටද, චතුර්ථධ්‍යානයට සමවැදුණුවන්ටද,

රූපා-රූප භවසමංගීන්ටද, නිරෝධසමාපත්තියට සමවැදුණුවන්ටද නැත්තේයයි දත යුතුයි. එසේ දැන තමාම තමා පිළිවිසිය යුතුයි. 'පණ්ඩිතය, තෝ කිම දැන් මව් කුස වසන්නෙහිද? නැත. දියෙහි ගිලුණෙහිද? නැත. අසංඥයෙහිද නැත. මළේද? නැත. චතුර්ථධ්‍යානයට සමවැදුණෙහිද? නැත. රූපා-රූපභව සමංගියෙක්ද? නැත. නිරෝධ සමාපත්තියට සමවැදුණෙහිද? නැත. එසේ නම් තට ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස තිබිය යුතුමය. නුවණ මද බැවින් තට ඇත්තාවූම එය දැන ගත නොහැකිය'යි මෙසේ දැන ඔහු විසින් ප්‍රකෘතියෙන් වැද ගන්නා තැන් වශයෙන් සිත පිහිටුවා මෙනෙහි කළ යුතුයි. මේ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස දික් නැතැ ඇත්තවුන්ට නාස් පුටයෙහි ගැටී පවතී. කොට නැතැ ඇත්තවුන්ට උඩු තොල ගැටී පවතී. එබැවින් ඔහු විසින් මේ තැන ගැටෙමින් පවතියයි නිමිති එළවිය යුතුයි. 'මහණෙනි, මම නුවණ නැති මූළා සිහි ඇත්තහුට ආනාපාණසතිය නොකියමි'යි බුදුහු වදාළේ මේ අවස්ථාව ගෙනය. කවර කමටහනක් හෝ සම්පාදනය වන්නේ සිහි නුවණ ඇත්තහුටමය. මේ හැර සෙසු කමටහන් මෙනෙහි කරත් කරත් ප්‍රකට වන්නේය. මේ ආනාපාණය ගරුය. භාවනාවද ගරුය. බුදු-පසේබුදු-බුදුපුත්වූ මහාසත්වයන්ටම මෙනෙහි කිරීමට තැත්ය. මේ ලාමක නොවේ. ලාමකයන් විසින් සෙවුනා ලද්දේද නොවේ. මෙනෙහි කළ කළ තරමින් ශාන්ත වේ. සියුම් වේ. එබැවින් මෙහි ලා බලවත්ම සිහි නුවණ තිබිය යුතුයි. පට සඵ හිදියම් කරන කල සියුම්වූම හිදි තිබිය යුතුය. හිදි විදිනා කටුව එයටද වඩා සියුම් විය යුතුය. පටසඵවක් වැනිවූ මේ කමටහන භාවනා කරන කල හිදි වැනිවූ සිහියද හිදි විදිනා කටුව වැනිවූ නුවණද බලවත්ම විය යුතුයි. එබඳු සිහි නුවණින් යුක්ත යෝගාවචර යා ඒ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසය ස්වභාවෙන් ස්පර්ශ කරන ලද තැන් හැර අනෙක් තැනෙක නොසෙවිය යුතුයි සී සානා ගොවි සී සාලා ගොනුන් මුදා පියා ගොදුරට යවා තෙමේ සිහිල් සෙවනේ හිඳ විශ්‍රාම කරන්නේය. ගොන්නු වේගයෙන් ගොස් කැලේ වදිති. ගොවියා නුවණැත්තෙක් නම් උන් නැවත සී සැමෙහි යොදවනු කැමතිව ගොනුන්ගේ පියවර අනුව ගොස්

කැලේ නැවිදියි. රැහැන් කෙවිටි ගෙන කෙළින්ම උන් පැන් බොන තොටට ගොස් එහි හිඳියි. ගොන්නු දහවල් ගොදුරු කා සවස් වන්නාම පැන් තොටට ගොස් පැන් නා බී ගොඩ නැගී සිටිති. ගොවි එසේ උන්, උන් දැක රැහැනින් බැඳ කෙවිටින් අනිමිත් ගෙනවුත් නැවත සී සැමෙහි යොදවයි. මේ යෝගාවචර භික්ෂු විසින්ද ප්‍රකෘතියෙන් ස්පර්ශ කරන ස්ථානය හැර අන්තෑනෙක ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නොසෙවිය යුතුයි. සී රැහැනද නුවණ කෙවිටද ගෙන ප්‍රකෘතියෙන් ස්පර්ශ කරන ස්ථානයෙන්ම සිත එළවා මනස්කාරය පැවැත්විය යුතුයි. එසේ මනස්කාර පවත්වන්නේ පැන් තොට ගවයන් මෙන් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නොබෝ කලෙකින් ලැබෙයි. එවිට සී රැහැනින් බැඳ එහිම යොදා නුවණ කෙවිටින් විඳිමින් නැවත නැවත කර්මස්ථානයෙහි යෙදිය යුතුයි. එසේ යෙදෙන්නාම නොබෝ කලෙකින් උද්ග්‍රහ නිමිති පටිභාග නිමිති වැටහෙන්නේය. නිමිති වනාහි සියල්ලවුන්ටම එකසමානව වැටහෙන්නේ නොවේ. කිසිවකුහට සුව පහස් උපදවමින් හිමුල් පුලුන් පෙඳ සේද, කපු පුලුන් පෙඳ සේද, වාතධාරායේද වැටහේ යනු සමහර ආවායචාරයන්ගේ මතයයි. අටුවායෙහි ආ විනිශ්චය මෙසේය. කිසිවකුහට මේ නිමිති තාරකාවන්ගේ ප්‍රභා රූපයක් සේද, ගෝළාකාර මාණික්‍යයක් සේද, මුක්තාඵලයක් සේද වැටහෙයි. කිසිවකුහට රළු පහස් ඇතිව කපු ඇට සේද, දඬු හරයකින් කළ ඉද්දක් සේද වැටහෙයි. කිසිවකුහට දික්කොට ගෙතු හවඩියක් සේද, මල් වඩමක් සේද, දුම්සිලක් සේද වැටහෙයි. කිසිවකුහට පළල් මකුළු හූ සේද, වලා පටල සේද, නෙළුම් මල් සේද, රිය සක් සේද, සඳ මඩුලු-හිරු මඩුලු සේද වැටහෙයි.

කුමක් හෙයින් එසේ නානා විධව වැටහේද යත්-සංඥා නානාත්වයෙන් එසේ නානා විධව වැටහෙයි. භික්ෂුහු කීප දෙනෙක් එක් තැන්ව සූත්‍රාන්තයක් හදාරා හිඳිති. ඔවුන් අතුරෙන් එක් නමෙක් මේ තොපට කෙබඳුව වැටහුණේදැයි විචාරයි 'පර්වතයකින් ගලා බස්නා මහත් ගඟක් මෙන් මට වැටහුණේය' යි ඔහු කියයි. අනිකෙක් මට එය වනරාජියක් මෙන් වැටහුණේයයිද අනිකෙක් 'සිහිල් සෙවන ඇති අතු පහරින්

රැඳි පලබ්ධින් නැමුණු ගසක් මෙන් වැටහුණේය'යිද කියයි. එකම සූත්‍රාන්තය ඔවුනොවුන්ට තමතමන්ගේ ප්‍රඥා නානත්වයෙන් නොයෙක් ආකාරව වැටහෙයි. එපරිද්දෙන් එකම කර්මස්ථානය ඔවුනොවුන්ගේ සංඥා නානත්වයෙන් නොයෙක් ආකාරව වැටහෙයි. මේ නිමිත්ත සංඥායෙන් උපදින්නේය. එය සංඥාව නිමිති කොට ඇත්තේය. සංඥාව නිදානකොට ඇත්තේය. මෙසේ සංඥා නානත්වයෙන් නොයෙක් ආකාරව වැටහේයයි දත යුතුයි.

මෙහි වනාහි ආශ්වාස අරමුණු කොට ඇති සිත අනෙකෙකි. ප්‍රශ්වාස අරමුණු කොට ඇති සිත අනෙකෙකි, නිමිත්ත අරමුණු කොට ඇති සිත අනෙකෙකි. මේ ධර්ම තුන නැත්තහුගේ කර්මස්ථානය අර්පණොපචාරයන්ට නොපැමිණේ. ඇත්තහුගේම අර්පණොපචාරයට පැමිණේ.

මෙසේ නිමිත්ත පැමිණ සිටි කල්හි යොගාවචරයා විසින් ආවායීයන් වෙත පැමිණ "මට මෙබඳු නිමිත්තයෙක් පෙනේ" යයි කිය යුතුයි. ආවායීයන් විසින්ද මේ නිමිත්තයයි කියා හෝ නොනිමිත්තයයි කියා හෝ නොකියා "ඇවැත්නි, එබන්දෙක් වන්නේය"යි කියා "නැවත නැවත මෙතෙහි කරව"යි කිය යුතුයි. නිමිත්තයයි කියේ නම් එයින්ම අවසානයට පැමිණෙන්නේය. ("උපදනුවට දුෂ්කරවූ නිමිත්ත ලබන ලද බැවින් යම් යම් කලෙක විශේෂය උපදවන්නෙමි නො වේදැයි සිතා උත්සාහයේ නිමාවට පැමිණෙයි. නිමිත්ත නො වේයයි කියේ නම් එයින්ම ආසා අත්හැර පසුබැසීමට පැමිණෙන්නේය. (මෙතෙක් කල් භාවනායෙහි යෙදුණු නමුත් නිමිති පමණෙක් පවා නො උපන. විශේෂ ලාභයට හේතු නොවෙමිසි සිතා පසුබට බවට පැමිණේ.)" මේ දීඝභාණකයන්ගේ මතයයි. මධ්‍යම භාණකයෝ "ඇවැත්නි, මේ නිමිත්තයි. කමටහන නැවත නැවත මෙතෙහි කරවයි කිය යුතුය"යි කියති. මෙවිට ඔහු විසින් නිමිත්තයෙහිම සිත පිහිට විය යුතුයි. මෙතැන් පටන් ඔහුට අනුබන්ධන වශයෙන් උසන වශයෙන් මනස්කාරය හැර පියා ධ්වජන වශයෙන් භාවනාව වන්නේය.

"ප්‍රතිභාග නිමිත්තයෙහි සිත පිහිටුවමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයෙහි නානාකාරය ප්‍රකට කරමින් නුවණැත්තේ ස්වකීය චිත්තය අර්පණාවට පමුණුවන්නේය." මෙසේද අර්ථ දිය හැකිය,

"නුවණැති යෝගාවචරයා ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස නානාප්‍රකාරයෙන් ප්‍රකට කරමින් හෙවත් ඖදාරික සන්සිදුවමින් එහි ලත් ප්‍රතිභාග නිමිත්තෙහි සිත පිහිටුවමින් සිය සිත ක්‍රමයෙන් අර්පණාවට පමුණුවන්නේය."

මෙසේ ප්‍රතිභාග නිමිති ලත් තැන් පටන් ඔහුගේ නිවරණ යටපත් වන්නේය. ක්ලේශ සන්සිදෙන්නේය. සිතිය එළඹ සිටින්නේය. සිත උපචාර සමාධියෙන් සන්සිදුනේ වන්නේය. එවිට ඔහු විසින් ඒ නිමිත්ත වර්ණ වශයෙන් මෙනෙහි නොකට යුතුයි. ලක්ෂණ වශයෙන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා නොකට යුතුය. ක්ෂත්‍රිය රජ බිසවක් සකවිති දරු ගැබ සේද, ගොවියකු හැල් යව ගැබ සේද ආවාසාදී සන්වැදැරුම් අසප්පාය දුරු කොට එම ආවාසාදී වැදැරුම් සත් සප්පාය සොයමින් සකසා රැක්ක යුතුය. එසේ රැක තැවත තැවත මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන් වඩා දඟවිධ අර්පණා කෞශල්‍යය සැප විය යුතුයි වියඹ සමත්වය යෙදිය යුතුයි. මෙසේ වැයම් කරන්නාවූ ඒ යෝගාවචරයාහට පටවි කසිණයෙහි කිසේ එම නිමිති කොට වතුෂ්ක පඤ්චක ධ්‍යාන උපදින්නේය.

මේ කායානුපස්සනාවෙහි වනාහි මෙසේ උපදවනලද වතුෂ්ක පඤ්චක ධ්‍යාන ඇති යෝගාවචර තෙමේ සල්ලක්ඛණ, විචට්ටන වශයෙන් කමටහන් වඩා ක්ලේශ පාරිශුද්ධියට හෝ සමවත් සැපයට හෝ පැමිණෙනු කැමැත්තෙන් ඒ ධ්‍යානයම පස් පරිද්දෙකින් වගිතාවට පැමිණවීමෙන් ප්‍රගුණ කොට ගෙන නාම රූපයන් නියම කොට විදර්ශනා වඩන්නේය. කෙසේදයත්-ඔහු සමවතින් නැඟී ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයන්ගේ පහළවීමේ කර්ෂකය හා සිතද යන දෙකින් වන්නේයයි දැන ගන්නේය. යම්සේ කඹුරුහමින් සුළං ගන්වන කල්හි සමද අරූපයන් හෝ ඊට සුදුසු උත්සාහයද නිසා වාතය පවත්නාසේ කය හා සිත නිසා ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස පවත්න්නේයයි දතයුතුයි. ඉක්බිති ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස හා කය රූපයයිද සිතා හා තත්සම්ප්‍රසූක්ත ධර්ම

අරූපයයිද නියම කරන්නේය. මේ මෙහි සංක්ෂේප යයි. විස්තර මතු දිව්යිවිසුද්ධි නිර්දේශයෙහි ඇත. එසේ නාම-රූප නියමකොට ගෙන ඒ නාම රූපයන්ගේ ප්‍රත්‍යය සොයන්නේය. සොයා ඒ ප්‍රත්‍යය දැන තුන් කල්හි ඒ පිළිබඳ පැවැත්මේ සැකය දුරුකරන්නේය.

එසේ සැක දුරුකොට රූපකලාප සම්මර්ශනය කිරීමෙන් තිලකුණු නගා උදයව්‍යය දර්ශණයට පූර්වභාගයෙහි උපන් ඔහාසාදී දශ විදර්ශනොපක්ලේශයන් දුරුකොට උපක්ලේශයෙන් මිදුණු පටිසම්භිදා මාර්ගඥානය මාර්ගයයි නියමකොට උදය හැරපියා භංගානුපස්සනාවට පැමිණ නිතර භංගානුපස්සනයෙන් භය වශයෙන් වැටහී ගිය සියලු සංස්කාරයන් කෙරෙහි නිර්වේදයට පැමිණ එයින් විරාගයට පැමිණ කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිඳෙන්නේ පිළිවෙළින් සෝවාන් ආදී සතර මාර්ග ඵලයන්ට පැමිණ අර්හත් ඵලයෙහි සිට එකුත්විසි ප්‍රත්‍යවේක්ෂාඥානයන්ගේ කෙළවරට පැමිණීමේ දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි අග්‍ර දක්ෂිණාවට සුදුසු වන්නේය.

මෙපමණකින් මේ ආනාපාණසති කර්මස්ථානයාගේ ගණනාව ආදී කොට විදර්ශනාව කෙළවර කොට ඇති අවසන් කොට ඇති ආනාපාණසති සමාධි භාවනා නිමිශේය.

ප්‍රථම චතුෂ්ක වර්ණනාවයි,

සෙසු චතුෂ්ක ත්‍රිකයෙහි වෙන් වෙන් වශයෙන් කියයුතු කර්මස්ථාන භාවනා ක්‍රමයෙන් නැත්තේය, ප්‍රථම චතුෂ්ක වශයෙන් ලබාගත් ධ්‍යාන ඇත්තහුට වේදනා චිත්ත ධර්මානුපස්සනා වශයෙන් එය ලැබෙන බැවිනි. එබැවින් ඔවුන් පිළිබඳ අනුපද වර්ණනා මාත්‍රයෙක් මෙහි දක්වනු ලැබේ

1 ප්‍රීතිය දැනීමින්- ප්‍රකට කර ගනිමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේය. එහි ප්‍රීතිය දැනීම ප්‍රකට කර ගැනීම ආරම්භ වශයෙන්ද, අසම්මෝහ වශයෙන්ද යන දෙආකාරයකින් සිද්ධවේ. ආරම්භ වශයෙන් ප්‍රීතිය ප්‍රකට කරගන්නේ මෙසේය. යමෙක් ප්‍රීතිසහගත ධ්‍යානද්වයට හෙවත් ප්‍රථම ද්විතීය ධ්‍යානයන්ට සමවදිද ඔහු සමාපත්ති ක්ෂණයෙහි ධ්‍යාන ලැබීමෙන් ආරම්භ වශයෙන් ප්‍රීතිය දන්නේ ප්‍රකට

කරගන්නේ වේ. ආරම්භණ ප්‍රීති පටි සංවිදිත බැවිනි. ("යම්සේ සර්ප පයෙහිමණ කරන්නනු විසින් ඒ සර්පයා වසන තුඹස දුටු කල්හි සර්පයා දක්නා ලදම නම් වේද, ගෘහිත නම්වේද, මන්ත්‍රාගද බලයෙන් ගන්නට පිළිවන් වන්නේද එසේම ප්‍රීතියට ආසන්නවූ ආලම්බනය දත් කල්හි ප්‍රීතියද දන්නා ලදම නම්වේ. ස්වලක්ෂණ සාමාන්‍ය ලක්ෂණ වශයෙන් ප්‍රීතිය ගන්නට සුව බැවිනි"

අසම්මොහ වශයෙන් ප්‍රීතිය දන්නේ- ප්‍රකට කර ගන්නේ මෙසේය. ප්‍රීතිසහගත ධ්‍යාන ද්වයයට හෙවත් ප්‍රථම ද්විතීය ධ්‍යානයන්ට සමවැද එයින් නැඟී ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රීතිය ක්ෂය-ව්‍යය වශයෙන් සම්මර්ශනය කෙරේද එවිට විදර්ශනාක්ෂණයෙහි ලක්ෂණ ප්‍රතිවේධයෙන් අසම්මොහ වශයෙන් ප්‍රීතිය දන්නේ-ප්‍රකට කර ගන්නේ වේ. කියන ලද මැයි.

දීර්ඝකොට ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන්, ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් හුස්ම කොට සබ්බකාය පටිසංවේදීව කාය සංස්කාර සංසිදුවමින් ආශ්වාස කිරීම් වශයෙන් ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන්, ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කිරීම් වශයෙන් චිත්තකාශ්‍රතා නම් අවික්ෂේපය දන්නාහට සිහිය එළඹ සිටියේ වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ ඥානයෙන් ප්‍රීතිය ප්‍රකට කොට දන්නේ වෙයි. ආචර්ජනය කරන්නාහට, විදර්ශනා ඥානයෙන් තිලකුණු ආරොපණය කොට දන්නාහට, දක්නාහට ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්නාහට ප්‍රීතියෙහි විදර්ශනා චිත්තය පිහිටුවන්නාහට, ශ්‍රද්ධායෙන් අදහන්නාහට, වියඪය ඇත්තාහට, සිහිය එළවන්නාහට, සිත එකඟ කරන්නාහට, විදර්ශනා ඥානයෙන් මනාව දක්නාහට ලක්ෂණ රසාදී වශයෙන් භාත්පසින් දත යුතු දුක්ඛයද සමුච්ඡේද ප්‍රභාණ වශයෙන් විශේෂයෙන් දත යුතු සමුදයද වැඩිය යුතුයි. මාර්ගසත්‍යාදී ඇස් හමුයෙහි කටයුතුවූ ඵලය හා නිර්වාණයද ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් ඒ ප්‍රීතිය දන්නා ලද්දේ වෙයි. මේ ක්‍රමයෙන් සෙස්සද අර්ථ වශයෙන් දත යුතුයි. විශේෂ පමණක් මතු දක්වනු ලැබේ.

2-3 ප්‍රථම-ද්විතීය-තෘතීය ධ්‍යානයන්ගේ වශයෙන් සුඛ පටිසංවේදී බවද, සතර ධ්‍යානයන්ගේ වශයෙන් චිත්ත සංඛාර පටිසංවේදී බවද දත යුතුයි. මෙහි චිත්තසංඛාර නම් වේදනා ස්කන්ධය හා සංඥාස්කන්ධයි. පටිසම්භිදායෙහි වනාහි සුඛ පටිසංවේදී යන පදයෙහි විදර්ශනා භූමි දක්වනු සඳහා සුඛය නම් කායික සුඛය චෛතසික සුඛය යන දෙ සුඛ කෙනෙක් යයි ප්‍රතිසම්භිදා මාර්ගයෙහි වදාරණ ලද්දේය.

4 "පස්සම්භයං චිත්තසංඛාරං" ඔෆදාරික චිත්ත සංස්කාර සංසිදුවන්නේ නිරුද්ධ කරන්නේ යනු අර්ථයි. එහි විස්තර යට කාය සංස්කාරයෙහි කී පරිදි දත යුතුයි.

තවද මේ චතුෂ්කයෙහි "පීතිපටිසංවේදී" යන පදයෙහි ප්‍රීති මුඛයෙන් වේදනාව කියන ලද්දේය. "සුඛපටිසංවේදී" යන පදයෙහි ස්වරූපයෙන්ම වේදනාව කියන ලද්දේය. සෙසු චිත්තසංඛාර දෙපදයෙහි සංඥාවය වේදනාවය යන මේ ධර්මයෝ චිත්තයෙහි පවත්නාහ. චිත්තය අයත්කොට පවත්නාහ. චිත්තය විසින් පිළියෙල කරන ලද්දාහයි කී හෙයින් චිත්තසංඛාර පදයෙන් සංඥා සම්ප්‍රයුක්තවූ වේදනාව කියන ලද්දේය. මෙසේ වේදනානුපස්සනා වශයෙන් මේ චතුෂ්කය වදාළ බැව් දත යුතුයි.

තෘතීය චතුෂ්කය

1 මෙහි චිත්තපටිසංවේදිතාව හෙවත් සිත මොනවට දන්නා බව සතර වැදෑරුම් ධ්‍යාන සිත් වශයෙන් දත යුතුයි.

2 සිත අභිප්‍රමොද කරමින් හෙවත් ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්ත චිත්තය තත් සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රීති සම්බොධ්‍යංගවූ ධ්‍යාන ප්‍රීතියෙන් සතුටු කරමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේය. මෙහි අභිප්‍රමොද කිරීම සමාධි වශයෙන්ද විදර්ශනා වශයෙන්ද යන දෙ ආකාරයෙකින් වේ. ප්‍රීතිසහගත ධ්‍යානද්වයට සමවැද ඒ සමවත් ඇසිල්ලෙහි තත් සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රීතියෙන් සිත සතුටු කරන්නේ ධ්‍යාන වශයෙන් සිත අභිප්‍රමොද කරන්නේ වේ. ප්‍රීතිසහගත ධ්‍යානද්වයට සමවැද එයින් නැගී ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රීතිය ක්ෂය-ව්‍යය වශයෙන් සම්මර්ශනය කරන්නේ විදර්ශනා වශයෙන් චිත්තය අභිප්‍රමොදය කරන්නේ වේ. මෙසේ දෙ

ආකාරයෙන් සිත අභිප්‍රමොදය කරමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරමිසි හික්මෙන්නේය.

3 ප්‍රථම ධ්‍යානාදී වශයෙන් සිත අරමුණෙහි සම කොට පිහිටුවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේය. මේ සමාධි වශයෙනි. (යම් සේ මදකුළු ලීන පක්ෂයට-මාද්ධනය පක්ෂයට නොගොස් අවනත උන්නත නොව ඉන්ද්‍රියයන්ගේ සමන්වයට පැමිණීමෙන් විසමය නොවේද එසේ සම කොට තබන්නේ, සමාධිහුගේ හෝ උත්කර්ෂයට යාමෙන් අවල බවට පැමිණි හෙයින් මනා කොට සිටියේද එසේ අර්පණා වශයෙන් තබන්නේ යන අර්ථයි. නොහොත් ප්‍රථම ධ්‍යානාදියට සමවැද එයින් නැඟී ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්ත චිත්තය ක්ෂය වාය වශයෙන් බලත්ම විදර්ශනා ක්ෂණයෙහි අනිත්‍යාදී ලක්ෂණ ප්‍රතිවේධ වශයෙන් යම් ක්ෂණික සමාධිය උපදීද ඒ වශයෙන් සිත අරමුණෙහි සම කොට පිහිටුවමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේය. මේ විදර්ශනා වශයෙනි.

4 ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් නිවරණ කෙරෙන් සිත මුදමින් ද්විතීය ධ්‍යානයෙන් විතර්ක-විචාර කෙරෙන් සිත මුදමින්, තෘතීය ධ්‍යානයෙන් ප්‍රීතිය කෙරෙන් සිත මුදමින්, චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් සුඛ-දුඃඛ කෙරෙන් සිත මුදමින් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි හික්මෙන්නේය. (මේ සමාධි වශයෙනි) නොහොත් ඒ ප්‍රථමාදී ධ්‍යානයන්ට සමවැද එයින් නැඟී ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්ත චිත්තය ක්ෂය-වාය වශයෙන් සම්මර්ශනය කරයි. එසේ සම්මර්ශනය කරන යොගාවචරයා විදර්ශනා ක්ෂණයෙහි අනිවචානුපස්සනායෙන් නිත්‍ය සංඥායෙන්ද, දුක්ඛානුපස්සනායෙන් සුඛ සංඥායෙන්ද, අනත්තානුපස්සනායෙන් ආත්ම සංඥායෙන්ද, නිබ්බිදානුපස්සනායෙන් තන්ද්‍රියෙන්ද, විරාගානුපස්සනායෙන් රාගයෙන්ද, නිරෝධානුපස්සනායෙන් සමුදයයෙන්ද, පටිනිස්සගානුපස්සනායෙන් නිත්‍යාදී වශයෙන් ගැනීමෙන්ද සිත මුදමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේය. මෙසේ හෙයින් චිත්තානුපස්සනා වශයෙන් මේ චතුෂ්කය වදාරන ලද්දේය.

1 අනිත්‍යයයි දකිමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි, ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමියි හික්මෙන්නේය. මෙහි ලා අනිත්‍යය කිම? අනිත්‍යතාව කිම? අනිත්‍යයයි දැක්ම කිම? අනිත්‍යයයි දක්නේ කවරේද යනු දත යුතුයි. එහි අනිත්‍ය නම් පඤ්චස්කන්ධයි. කුමක් හෙයින්ද? උත්පාද ව්‍යය අත්‍යථාත්ව යන මෙයින් යුක්ත බැවිනි. ('එහි ප්‍රත්‍යය සමුත්පන්න ධර්මයන්ගේ හෙතු ප්‍රත්‍යයෙන් උත්පත්තිය-අනුත්වා සම්භවය-ආත්ම ලාභය උත්පාද නම්. උත්පත්තවු ඒ ධර්මයන්ගේ නිරෝධය විනාශය ව්‍යය නම්. ජරායෙන් අත්‍යථාභාවය අත්‍යථාත්ව නම්. යම්සේ උත්පාදාවස්ථායෙන් හින්නවු භංගාවස්ථායෙහි වස්තු හෙදය නැද්ද එසේම ස්ථිති නම්වු භංගාහි මුඛාවස්ථායෙහිද වස්තු හෙදය නැති. එහි ජරා ව්‍යවහාරය වෙයි. අනිත්‍යතා නම් ඒ පංචස්කන්ධයන්ගේම ඉපදීම විනාශවීමය. අනිත්‍යාකාරයට පැමිණීම යන මෙයි. ඉපද නැතිවීම, උපත් දේ ඒ උපත් ආකාරයෙන් නොතිබී ක්ෂණ භංගයෙන් බිඳීයාම අනිත්‍යතාව යයි. අනිත්‍යයයි දැක්ම නම් ඒ ක්ෂණ භංග නම් අනිත්‍යතාව ගේ වශයෙන් රූපාදි ධර්මයන් කෙරෙහි අනිත්‍යයයි බැලීමයි. අනිත්‍යයයි දක්නේ නම් එසේ බලන යොගාවචරයයි දත යුතුයි. මෙසේ අනිත්‍යයයි දකිමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේ මෙහි අනිත්‍ය වශයෙන් විදර්ශනා කරන්නාහු ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමියි හික්මෙන්නේය.

2 විරාගය දකිමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි, ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමියි හික්මෙන්නේය. මෙහි ලා ක්ෂය විරාගය අත්‍යන්ත. විරාගයයි විරාග දෙයාකාරය. ක්ෂය විරාග නම් සංස්කාරයන් ගේ ක්ෂණයක් පාසා බිඳීමය. අත්‍යන්ත විරාග නම් නිර්වාණය. විරාගානුපස්සනා නම් ඒ ක්ෂය විරාග අත්‍යන්ත විරාග වශයෙන් පැවති විදර්ශනාව හා මාර්ගයයි: ඒ දෙවැදෑරුම් අනුපස්සනායෙන් යුක්තව ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නේ විරාග වශයෙන් බලන්නාහු ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමියි හික්මෙන්නේය.

3 නිරෝධය දකිමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමියි හික්මෙන්නේය. මෙහි අර්ථ විරාගානුපස්සනායෙහි මෙනි. (ක්ෂය

නිරෝධ, අත්‍යන්ත නිරෝධයයි නිරෝධ ද්විවිධය. ක්ෂය නිරෝධ නම් සංස්කාරයන්ගේ ක්ෂණයක් පාසා බිඳීමය. අත්‍යන්ත නිරෝධ නම් නිර්වාණය, ක්ෂය නිරෝධයෙන් විදර්ශනාවද අත්‍යන්ත නිරෝධයෙන් මාර්ගද කිය.)

4 පටිනිස්සග්ගය දකිමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි හික්මෙන්නේය. පටිනිස්සග්ග වනාහි පරිච්චාග පටිනිස්සග්ග, පක්ඛන්දන පටිනිස්සග්ගයයි දෙවැදෑරුම්වේ. ඒ දෙවැදෑරුම් පටිනිස්සග්ග අනුව බැලීම පටිනිස්සග්ගානුපස්සනය. පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා යනු විදර්ශනාවට හා මාර්ගයට නම් බව දත යුතුයි. එහි විදර්ශනාවද පරිච්චාග පටිනිස්සග්ගානු පස්සනා හා පක්ඛන්දන පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා වේ.

ඒ මෙසේය. තදංග ප්‍රභාණ වශයෙන් ස්කන්ධාභිසංස්කාරයන් සමග කෙලෙස් දුරුකරන්නේය. සංස්කාර ධර්මයන්ගේ දොස් දැකීමෙන් ඒ සංස්කාරයන්ට විපරීත ලක්ෂණවූ නිර්වාණයෙහි තත් නිමිතතා වශයෙන් ඇතුළත් වෙයි. එහෙයින් විදර්ශනාව පරිච්චාග පටිනිස්සග්ගයයිද වික්ඛන්දන පටිනිස්සග්ගයයිද කියනු ලැබේ.

ඒ මෙසේය, සමුච්ඡේද ප්‍රභාණ වශයෙන් ස්කන්ධාභිසංස්කාරයන් සමග කෙලෙස් දුරුකරන විට මාර්ගය පරිච්චාග පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාවේ. ("මාර්ගයෙන් ක්ලේශයන් පරිත්‍යාග කරන කල්හි විපාක ධර්මතාපාදනයෙන් අභිසංස්කාරයෝද අනුත්පත්තියට අර්භ බැවින් තත්මූලකවූ විපාක ස්කන්ධයෝද පරිත්‍යක්ත නම් වෙත්" අරමුණු කිරීම් වශයෙන් නිර්වාණයෙහි පැන වදින විට මාර්ගය පක්ඛන්දන පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා වේ. විදර්ශනා මාර්ග නම් මේ පටිනිස්සග්ගය අනුපස්සනා වන්නේ පූර්ව-පූර්ව ඥානයට අනුව බලන බැවිනි. ("මාර්ගඥානයද ගොත්‍රභූ ඥානයට පසුව නිර්වාණ දර්ශනය කරන හෙයින් අනුපස්සනා නම් වේ." (පටිනිස්සග්ග නම් හැර පිමයි. දුරු කිරීම් වශයෙන්ම හැරපිමය, පැන අරමුණු වශයෙන් අල්ලා ගැනීමෙන් හැර පිමයයි ඒ හැර පිම දෙවැදෑරුම් බව කී නිසා දත යුතුයි. මෙයින් විදර්ශනා ඥාන හා මාර්ග

ඥාන ගැනේ.) ඒ දෙවැදෑරුම් හැර පිමෙන් යුක්තව ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරමිනි හික්මෙන්නේය.

මේ සතර වන චතුෂ්කය ශුද්ධ විදර්ශනා වශයෙන්ද-මුල් චතුෂ්ක තුන සමථ විදර්ශනා වශයෙන්ද වදාළ බැව් දත යුතුයි.

චතුෂ්ක වශයෙන් ෂොඩෂ වස්තුක ආනාපාණසති
භාවනා නය නිමියේයි.

ආනාපාණසති භාවනානිසංසය

මෙසේ ෂොඩෂ වස්තු වශයෙන්ද ශාන්තභාවාදී වශයෙන්ද මේ ආනාපාණසතිය මහත් ඵලවේ. මහානිසංස වේ. "ඒ ආනිසංසයන් අතුරෙහි මහණෙනි, මේ ආනාපාණසති සමාධිය වඩන ලද්දේ බොහෝ කරන ලද්දේ සන්හුන්නේද වෙයි. ප්‍රතිණද වෙයි." යනාදීන් ඒ ශාන්තභාවාදිය යට කියන ලද්දේය.

චිත්තර්ක සිද්ධිමද මෙහි එක් මහානිසංසයෙකි. මේ වනාහි යට දැක්වුණු සේ ශාන්ත ප්‍රණීත අසෙවනක සුඛවිහාර බැවින් සමාධියට අන්තරායකරවූ චිත්තර්කයන්ගේ වශයෙන් සිත ඔබ මොබ දිවීම නවත්වා ආනාපාණාරම්මණයටම අභිමුඛ කරන බැවිනි. "චිත්තර්කයන්ගේ සිද්ධිමට ආනාපාණසතිය වැඩිය යුත්තියයි" එහෙයින් වදාළේයි.

"මාර්ග ඵල පිරීමට මුල් වන බවද එක් මහානිසංසයෙකි. ආනාපාණසති වඩන ලද්දේ සතර සතිපට්ඨානයන් පුරන්නේය. සතර සතිපට්ඨානයන් වඩන ලද්දේ සත්ත බොජ්ඣංගයන්ගෙන් වෙන්වූ සතිපට්ඨාන භාවනාවක් නැති බැවින්ද සත්ත බොජ්ඣංග වඩන ලද්දේ මාර්ග-ඵලද පුරන්නේයයි" වදාළ බැවිනි.

වර්මක ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස දැනගැන්මද එක් මහානිසංසයෙකි. "රාහුලය, ආනාපාණසතිය මෙසේ භාවිත බහුලිකෘත කළ කල්හි වර්මක ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස පවා දැනීම නිරුද්ධවේ. නොදැනී නිරුද්ධ නොවෙයි" යනු වදාළ බැවිනි. (වර්මක නම් අවශ්‍යතය කෙළවරය.)

ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස පිළිබඳ නිරුද්ධවීම වශයෙන් වර්මක තුනෙකි. භවවර්මක, ඝාතවර්මක, චුතිවර්මකයයි භව අතුරෙන්

කාම භවයෙහි ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ඇත. රූපාරූප භවයෙහි නැත. එබැවින් කාම භවයෙහි ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස භවවර්මකය. ධ්‍යාන අතුරෙන් ප්‍රථම ද්විතීය තෘතීය ධ්‍යානයන්හි ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ඇති වතුර්ථ ධ්‍යානයෙහි නැත. එබැවින් ප්‍රථම ධ්‍යාන තුනෙහි ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස ධ්‍යාන වර්මකය. චූති චිත්තයට පූර්ව සොළොස්වන චිත්තය සමග උපන් යම් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කෙනෙක් ඒ චූතිචිත්තය සමග නිරුද්ධ වෙත්ද ඒ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස චූති වර්මකය. මෙහි වර්මකයන් තෙත් දැක්වූයේ මේ චූති වර්මක බව දහයුතුයි. ("රහත්තට වනාහි සිත්හු ශාන්තව වැටෙන බැවින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයෝ චූති චිත්තයෙන් පෙරටුවම නිරුද්ධ වෙත්." මේ චූතිවර්මක ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස මේ කමටහනෙහි මනාව යෙදුණු යෝග්‍යවරයාට ප්‍රකටවම දැනෙයි. ඒ එසේමයි. චූති චිත්තයට පූර්ව සොළොස් වන සිත උපදිනවිට ඒ උත්පාදය ආවර්ජනය කරත්ම උත්පාදය ප්‍රකට වෙයි. ස්ථිතිය ආවර්ජනය කරත්ම ස්ථිතිය ප්‍රකට වෙයි. භංගය ආවර්ජනය කරත්ම භංගය ප්‍රකට වෙයි.

සෙසු කමටහන් වඩා රහත්වන භික්ෂූන්ගේ දිවි පවත්නා කාලය පිරිසිදු දත්තා ලද්දේ හෝ නොදත්තා ලද්දේ හෝ විය හැකිය. මේ ඡොඩග වස්තුක ආනාපාණසතිය වඩා රහත් වන භික්ෂූන්ගේ දිවි පවත්නා කාලය පිරිසිදු දත්තා ලද්දේමය. මේ වනාහි "මගේ ආයුෂ් සංස්කාර මෙතෙක්කල් පවත්නේය. මින් මතු නොපවත්නේය" යි දැන ස්වකීය ධර්මතා වශයෙන්ම සිරුරු පිළිදැඟුම් සිව් රු හැඳුම් පෙරවුම් ආදී සියලු කෘත්‍ය කොට නිමවා ඇස් පියා ලත්තේය. කොළපව් වෙහෙර විසූ තිස්ස තෙරණුවෝද, මහකරද වෙහෙර විසූ මහාතිස්ස තෙරණුවෝද, දෙවිපුත් රට පිණ්ඩපාතික තෙරණුවෝද, සිතුල්පව්වෙහෙර විසූ දෙසොහොයුරු තෙරහුද එසේ කොළෝ වෙති. අවසානයෙහි කථා ප්‍රවෘත්තිය මෙසේය.

සිතුල්පව් වෙහෙර විසූ දෙබෑ තෙරුන් අතුරෙන් එක් තමෙක් පුරපසළොස්වක පාමොක් දෙසා භික්ෂු සංඝයා පිරිවරා තමා වැඩ වසන වෙහෙරට පැමිණ සක්මන් මලුවේ සිට සඳ පහන බලා ස්වකීය ආයුෂ් සංස්කාරයද බලන්නේ ("පෙර අඩ

මය සවස් වේලෙහි හාත්පසින් නමන ලද ක්ෂීර ධාරා බඳුනු ගන්නතලයද, රිදී පට බඳු වැලි තලා ඇති භූමිභාගයද දැක මෙකලද ප්‍රදේශයද රමයය, මාගේ අදහස වැන්න කෙනෙක් කල් මේ දූඛභාරය ඉසිලිය යුතු දෝ හෝයි තමන් ආයුෂංසංස්කාරය සලකා යන අභිප්‍රායයි" "ඔබ කෙබඳු ඉරියව්වෙකින් පිරිනිවෙනා භික්ෂුන් දුටුහුදැයි" භික්ෂුන් විචාළේය. "අපි අසුන්හි හිඳගෙන පිරිනිවෙනා භික්ෂුන් දුටුමිහ" ය. කෙනෙක් කීහ. "අපි අහස පලග බැඳ පිරිනිවෙනා භික්ෂුන් දුටුමිහ" යි කෙනෙක් කීහ. "එසේද? එසේ නම් මම ඔබට සක්මන්කරමින් පිරිනිවෙනා භික්ෂුවක් දක්වමි. බැලුව මැනැවැ" යි කියා සක්මන් සරස ඉරක් ඇඳ "මම මේ කෙළවරින් අනික් කෙළවරට ගොස් එයින් හැරී එන්නෙමි මේ ඉරට පැමිණ පිරිනිවෙන්නෙමි" යි කියා සක්මනට බැස අනික් කෙළවරට ගොස් හැරී එන්නේ ශ්‍රී පතුළින් ඉර ඉක්ම ගත්තේම පිරිනිවියේය.

මෙසේ හෙයින් නුවණැත්තේ අනෙකානිසංස ඇති මේ ආනාපාණ සතියෙහි සත්තයෙන් එකාන්තයෙන් යෙදෙන්නේය.

ආනාපාණසති භාවනායෙහි විස්තර කථාමුඛයයි.

උපසමානුස්සතිය

ආනාපාණසතියට අනතුරුව උපසමානුස්සතිය දක්වන ලද්දේය. එය වඩනු කැමති යෝගාවචරයා විසින් විවේක ගතව නොයෙක් අරමුණු වලින් සිත ඉවත්කොට ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්නාවූද නුපන්නාවූද යම්පමණ ධර්ම කෙනෙක් ඇත්තානු වෙද්ද ඒ ධර්ම අතුරෙන් විරාගය අග්‍රයයි කියනු ලැබේ. ඒ වනාහි මදනිම්මදනය, පිපාස විනයය, ආලයසමුත්ඝාතය වට්ටු පච්ඡේදය, තණ්හාක්ඛයය, විරාගය, නිරෝධය නිර්වාණයයි වදාළ පරිදි සියලු දුක් නිවාලන නිර්වාණයෙහි ගුණ සිහිකළ යුතුය, එහි:

ධර්ම නම් ස්වභාව ධර්මය (පඤ්ඤාත්ති ධම්මා යනාදියෙහි) අසභාවයද ධර්මනම් වන බැවින් එයින් නිවෘත්තනය කරන්නේ "ධම්මානි සභාවා" යි කීහ.

විරාග නම් රාගාභාවයයි. නිර්වාණයයි. නිර්වාණය රාගාභාව මාත්‍රම නොවේ. මදනිම්මදනාදියද වන්නේයයි දක්වන්නට මදනිම්මදන යනාදිය වදාළේය.

මදනිම්මදනය:- නිර්වාණයට පැමිණීමෙන් සියලු මාන මද, පුරුෂ මද, ජාතිමදාදිය නිම්මදන වේ, විනාශවේ. එබැවින් නිර්වාණය මදනිම්මදනය.

පිපාසවිනය:- නිර්වාණයට පැමිණීමෙන් සියලු කාමපිපාසා කාමතෘෂ්ණා, විනාශයට යයි. එබැවින් නිර්වාණය විපාසවිනය.

ආලයසමුග්ගතය:- නිර්වාණයට පැමිණීමෙන් පඤ්ච කාම ගුණ නමැති ආලය විනාශයට යයි. එබැවින් නිර්වාණය ආලයසමුග්ගතය.

වට්ඨපච්ඡේදය:- නිර්වාණයට පැමිණීමෙන් ත්‍රෛභුමක දුක්ඛය සිදියයි. එබැවින් නිර්වාණය වට්ඨපච්ඡේදය.

තණ්හක්ඛය. විරාගය, නිරොධය:- නිර්වාණයට පැමිණීමෙන් සියලු තෘෂ්ණා විනාශයට යයි, නොඇලීමට යයි. නිරුද්ධ වෙයි. එබැවින් නිර්වාණය තණ්හක්ඛයය. විරාගය නිරොධයි.

නිර්වාණය:- තෘෂ්ණාව වනාහි සතර යෝනි-පස්-ගති-සප්ත විඥානස්ථිති-තව සත්වාචාස යන මොවුන් මතු මතු හව පිණිස බඳනා හෙයින්-හිවන හෙයින් වාණයයි කියනු ලැබේ. ඒ වාණයෙන් නික්මුණේ-නොඇළුණේ නිර්වාණයයි මෙසේ ම නිම්මනනාදී ගුණ වශයෙන් නිර්වාණයයි කියන ලද උපසමය සිහි කළ යුතුයි.

තවද හඟවත් බුදුහු විසින් වදාළ උපසම ගුණ වශයෙන්ද සිහි කළ යුතුයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් "මහණෙනි, නොපට කිසි පයඛායකින් අවිද්‍යාමාන බවෙක් නැති හෙයින් අවිපරිතාර්ථයෙන් සත්‍ය නම්වූද සංසාර සාගරයන්ගේ පරතෙරවූ හෙයින් පාර නම්වූද අතිශයින් ගැඹුරුහෙයින්ද අතිශයින් සුක්ෂ්ම ශාන්ත ස්වාභාව ඇතිහෙයින්ද රැස් නො කරන ලද ඥාන සම්භාර ඇත්තවුන් විසින් දක්නට නොහැකි හෙයින්ද සුදුස්සද ස නම්වූද එයට පැමිණි පුද්ගලයාහට ජරාවක් නැති බැවින් අජර නම්වූද ඒ ජරාදියෙන් නොනස්නා බැවින් ස්ථිර අර්ථයෙන් ධූව

නම්වූද තෘෂ්ණාදී ප්‍රපඤ්ච නැතිහෙයින් නිෂ්ප්‍රපඤ්ච නම්වූද මරණ නැති බැවින් අමෘත නම්වූද දුක් උපදවන්නාවූ ක්ලේශයන් නැති බැවින් සිවය. කාමාදීන් උපද්‍රව නැති බැවින් බෙමය. ආශ්වයඝී බැවින්ද අභුතපූර්ව බැවින් අබිභූතය. ඊති නම් අනර්ථ නැති බැවින් අනීතිකය. දුක් නැති බැවින් අව්‍යාපජ්ඣය, අත්‍යන්තයෙන් පිරිසිදු බැවින් විසුද්ධිය, කාමාදී සතර ඔසයෙන් නොමඩන ලද බැවින් දීපය. සසර දුකින් රක්තා බැවින් තානය.

මෙසේ උපසමය සිහි කරන්නේ ඒ යොගාවචරයාගේ සිත ඒ වේලෙහි රාග-ද්වේශ-මොහාදියෙන් පරිපීඩිත නොවේ. උපසමය අරභයාම සිත සෘජුවේ. එවිට බුද්ධානුස්මාති ආදියෙහි කී පරිදි නිවරණ යටපත් වේ. ධ්‍යානාංග උපදී. උපසම ගුණ ගැඹුරු බැවින්ද තානාවිධ ගුණ සිහි කිරීමෙහි අදහස් ඇති බැවින්ද අර්පණාවට නොපැමිණ ධ්‍යානය උපචාර පැමිණීමවේ. උපසම ගුණ සිහි කරන බැවින් මෙයට උපසමානුස්සතියයි කියනු ලැබේ. යට දැක්වුණු ෂඩානුස්මාති මෙන් මෙයද සමෘද්ධ වන්නේ ආයඝීශ්‍රාවකයන්ටමය. එසේ වුවද උපසමය ගරු කොට ගත් පෘථග්ජනයන් විසින්ද මෙනෙහි කටයුතුයි. ශ්‍රැත වශයෙන්ද උපසමයෙහි සිත පහදින බැවිනි.

මේ උපසමානුස්සතිය, වඩනා යෝගාවචරයා සුවසේ සැතපෙන්නේය, සුවසේ පිබිඳෙන්නේය, සන්සුන් ඉඳුරන් ඇති වන්නේය, සන්සුන් සිත් ඇති වන්නේය, හිරි-ඔතප් දෙකින් යුක්ත වන්නේය, ප්‍රසාද උපදවන්නේය, ප්‍රණීත අදහස් ඇති වන්නේය, සබ්‍රමීසරුන්නට ගරු සම්භාවනීය වන්නේය, මතුයෙහි චතුස්සත්‍යාවබෝධය නූණි නම් ස්වර්ගයෙහි ඉපදීම වන්නේය.

මෙසේ හෙයින් නුවණැති යොගාවචරයා ඒකාන්තයෙන් අප්‍රමාදව නොයෙක් ආනිසංස ඇති මේ උතුම් උපසමානුස්සතිය වඩන්නේයි.

උපසමානුස්සති භාවනායෙහි විස්තර

කථා මුඛයයි.

හුදී ජන පහන් පිණිස කළ විශුද්ධිමාර්ගයෙහි

සමාධිභාවනාධිකාරයට ඇතුළත් අනුස්සතිකම්මට්ඨාන

නිර්දේශ නම් අටවන පරිච්ඡේදය නිමි

9 සතර බ්‍රහ්ම විහරණය

මෙමත්‍රී භාවනාව

දස අනුස්සති යට අනතුරුව දක්වනලද මෙමත්‍රී, කරුණා මුදිතා, උපෙක්ෂා, යන සතර බ්‍රහ්ම විහරණ අතුරෙන් මෙමත්‍රී බ්‍රහ්ම විහරණ වඩනු කැමති යොගාවචරයා විසින් කුඩා මහත් පළිබෝධයෙන් දුරුව කර්මස්ථානය ගෙන භක්ත කෘතෘය නිමවා භක්ත මුර්ඡාවද සිත්සිදුවාගෙන විවේක ස්ථානයෙක පනවනලද ආසනයෙහි සුවසේ හිඳ පළමුකොට ද්වේෂයෙහි ආදීනවද ක්ෂාන්තියෙහි ආනිසංසද සිහිකල යුතුයි. කුමක් හෙයින්ද? මේ භාවනායෙන් කළ යුත්තේ ද්වේෂය දුරු කිරීමය. ක්ෂාන්තිය ලබා ගැනීමය. ආදීනව නුදුටු කිසිවක් දුරු කරන්නට හෝ ආනිසංස නුදුටු කිසිවක් ලබාගන්නට බැරිය. එබැවින් "ඇවැත්නි, ද්වේෂයෙන් කැළඹුනාවූ මඩනා ලද්දාවූ කුසලයන්ගේ ඉපදීමට අවකාශ නොලැබීම් වශයෙන් පැහැර ගන්නාලද සිත් ඇත්තාවූ පුද්ගල තෙමේ ප්‍රාණසාතාදිය කරන්නේය. යන මේ ආදී සූත්‍රයන්ගේ වශයෙන් ද්වේෂයෙහි ආදීනව දැක්ක යුතුය."

යනාදීන් වදාළ ධර්මානුසාරයෙන් ක්ෂාන්තියෙහි ආනිසංස දැක්ක යුතුය. ක්ෂාන්ති නම් තිතික්ෂාව- "ඉවසීම පරම තපසය. ක්ෂාන්තිය බල කොට ඇති ක්ෂාන්තිය බල ඇණි කොට ඇති ඔහු මම බ්‍රාහ්මණයායි කියමි. ක්ෂාන්තියට වඩා උසස් ගුණයෙක් නැත."

මෙසේ ආදීනව දැක ද්වේෂයෙන් සිත මුදනු සඳහාද ආනිසංස දැක ක්ෂාන්තියෙහි සිත යොදනු සඳහාද මෙමත්‍රී භාවනාවට පටන් ගත යුතුය. පටන්ගන්නාලද යොගාවරයා විසින් පළමුකොටම "මේ මේ පුද්ගලයන් කෙරෙහි මෙමත්‍රී වැඩිය යුතුයි. මේ මේ පුද්ගලයන් කෙරෙහි මෙමත්‍රී නොවැඩිය යුතුයයි පුද්ගල දොෂ දැනගත යුතුයි."

"මේ පුද්ගලයන් කෙරෙහි පළමුකොට මෙමත්‍රී වැඩිය යුතුය. මොවුන් කෙරෙහි නොවැඩිය යුතුය. පළමුකොට දැනගත යුත්තේය. මේ මෙමත්‍රී භාවනාව පළමුකොට හිත

වැඩ නො කරන්නාවූ හෝ අවැඩ කරන්නාවූ අනුසයන් කෙරෙහිද හෝ ඉතා ප්‍රියවූ යහළුවන් කෙරෙහිද මධ්‍යස්ථයන් කෙරෙහිද සතුරන් කෙරෙහිද යන මේ සතරදෙනා කෙරෙහි නොවැඩිය යුත්තිය. එසේම ලිංග විසභාගයන් කෙරෙහි සීමා වශයෙන් මෙමිනි නොවැඩිය යුතුය. මළවුන් කෙරෙහිද මෙමිනි නොවැඩිය යුතුය.

කුමක් හෙයින්ද? අප්‍රිය පුද්ගලයා ප්‍රිය තනි තනි තබා ගන්නට යාමෙන් සිත පීඩා වන්නේය. අතිප්‍රිය සහායයා මධ්‍යස්ථ තනි තබා ගන්නට යාමෙන් එසේම සිත පීඩා වන්නේය. ඔහුට ස්වල්පවූද දුකක්වූ විට හඬන්නට පවා සිදු වේ. මධ්‍යස්ථ පුද්ගලයා ගරු තනි ප්‍රිය තනි තබා ගන්නට යාමෙන්ද සිත පීඩා වන්නේය. වෛරී පුද්ගලයා සිහිවන්නා හාම ක්‍රොධය උපදින්නේය. එබැවින් අප්‍රියාදී සතරදෙනා කෙරෙහි පළමු කොට මෙමිනි නොවැඩිය යුතුයි. ලිංග විසභාගයෝ නම් ස්ත්‍රීන්ට පුරුෂයෝය. පුරුෂයන්ට ස්ත්‍රීහුය. ඔවුන් කෙරෙහි සීමා වශයෙන් අසවලාට හෝ අසවලිට මෙමිනි කරමිසි මෙමිනි කරන්නට යාමෙන් මෙමිනිය නොව වැඩෙන්නේ රාගයයි.

පෙර එක් ඇමති දරුවෙක් "ස්වාමීනි, කවුරුන් කෙරෙහි මෙමිනි වඩමිදැ"යි ඉතා විශ්වාස හික්ෂුවක් විචාළේය. ඔහු 'ප්‍රියවතකු කෙරෙහි වඩව'යි කීය. ඒ ඇමති දරුවාට සිය බිරිය ප්‍රියය. ඔහු ඇය කෙරෙහි මෙමිනි භාවනා කරණුයේ මෙමිනි මුඛයෙන් උපන් රාගයෙන් අන්ධවූයේ බිරින්ද වෙත යනු කැමතිව දොර නොදැක බිත්තියට පහර දුන්නේය. එබැවින් ප්‍රිය පුද්ගලයා කෙරෙහි සීමා වශයෙන් පළමු කොට මෙමිනි නොවැඩිය යුතුයි. මළවුන් කෙරෙහි මෙමිනි වැඩීමෙන් අර්පණා-උපචාර ලබාගත නොහැකිය. එක් නවක හික්ෂු නමෙක් ආචාර්යයන් කෙරෙහි මෙමිනි වැඩුයේය. එහෙත් ඔහුගේ මෙමිනිය සඵල නොවෙයි. ඔහු මහ තෙරුන් කරා ගොස් "ස්වාමීනි, මට මෙමිනි ධ්‍යාන සමාපත්තිය මැනෙවින් ප්‍රගුණය. එහෙත් එයට සම වැද ගන්නට බැරිය. කරුණු කිමිදැයි" විචාළේය. මහ තෙරුන් වහන්සේ "ඇවැත්නි, නිමිත්ත ජීවත්ව ඇද්දැයි පරීක්ෂා කරවයි" කී සේක. ඔහු පිරික්සනුයේ ආචාර්යයන්

අපවත්වූ බැව් දැන අන් තැනෙක මෙන් වඩා අර්පණා ලදී. එබැවින් මළවුන් කෙරෙහිද මෙමු නොවැඩිය යුතුයි.

මෙමු වඩන්නා විසින් සියල්ලට පළමුව "මම සුවපත්මි, නිදුක්මි" කියා හෝ "මම වෙර නැත්තෙමි, ව්‍යාපාද නැත්තෙමි, උපද්‍රව නැත්තෙමි, සුවසේ ආත්මය පරිහරණය කරමි," කියා හෝ නැවත නැවත තමන් කෙරෙහි මෙමු වැඩිය යුතුයි. මෙහිලා ප්‍රශ්නයෙකි. එසේ පළමු කොට තමා කෙරෙහිම මෙමු වැඩිය යුතු නම් "මහණෙනි, හික්ෂුතෙමේ මෙමු සහගත සිතින් කෙසේ එක් දිගක් පතුරුවා වෙසේද? ප්‍රිය මනාප එක් පුද්ගලයකු දැක මෙන් කරන්නා සේ සියලු සතුන් කෙරෙහි මෙන් පතුරුවන්නේය" යි ද පටිසම්භිදායෙහි කවර පස් ආකාරයෙකින් කොටස් වශයෙන් මෙමු වැඩිය යුතුද? සියලු සත්වයෝ සියලු ප්‍රාණීහු, සියලු භූතයෝ, සියලු පුද්ගලයෝ, සියලු ආත්මභාව පයභීපන්නයෝ, අවෙර, අව්‍යාපාද, අනිසවෙත්වා, සුවසේ ආත්ම පරිහරණය කෙරෙත්වායයිද, කරණිය මෙන්ත සූත්‍රයෙහි "සියලු සත්වයෝ සුඛිත වෙත්වා ක්ෂෙමී වෙත්වා සුව අත්වෙත්වාය" යිද කුමක් හෙයින් සියලු සතුන් කෙරෙහි මෙමු වැඩිය යුතුයයි වදාළ සේක්ද? එහි හා මෙහි විරෝධයක් නැත්තේද? එහි තමා කෙරෙහි මෙන් වැඩුමක් නොවදාරන ලද්දේ නොවේද?

උත්තර මෙසේය- සැබව එහි තමා කෙරෙහි මෙමු භාවනාවෙන් නොවදාරණ ලද්දේය. එහෙත් එහි හා මෙහි හා විරෝධයක්ද නැත්තේය. කුමක් හෙයින්ද? එහි මෙමු භාවනා විධි දක්වන ලද්දේ අර්පණා වශයෙනි. මෙහි සාක්ෂ්‍ය වශයෙනි, අවුරුදු සියයක් දහසක් නමුදු "මම සුවපත්මි" යනාදි වශයෙන් තමා කෙරෙහි මෙමු වඩන්නහුට අර්පණා නොලැබේ. එසේ වැඩීමෙන් මම යම්සේ සුවපත් වනු කැමැත්තෙමිද, දුකට පිළිකුල් කරමිද, ජීවත්වනු කැමැත්තෙමිද, නොමැරෙනු කැමැත්තෙමිද එසේ අන්‍ය සත්වයෝත් කැමති වෙතියි තමා සාක්ෂ්‍ය තන්හි තබා අනුන් කෙරෙහි හිත සුව කැමති බව උපදින්නේය. භගවත් බුදුන් විසින්ද

"සිතින් සියලු දිග සොයා බැලුවද ඒ කිසි දිගෙක තමහට වඩා ප්‍රියතරයෙක් නොලැබෙන්නේය. ඔවුනොවුනට තම තමන්ගේ ශරීර වෙන වෙනම ප්‍රියය. එබැවින් තමහට හිත කැමැත්තේ අනුනට හිංසා නොකරන්නේයයි තමා සාක්ෂි භාවයේ තබා සතුන් කෙරෙහි මෙන් වැඩිය යුතුයි." යන මේ ක්‍රමය වදාරන ලද්දේමය. එබැවින් සාක්ෂි පිණිස පළමු කොට තමා කෙරෙහි මෙන් වැඩිය යුතුයි. ඉක්බිති සුවසේ මෙන් පවත්වනු පිණිස තමහට ප්‍රිය මනාප ගරු භාවනීය ආවායඝීවරයෙක් හෝ ආවායඝී සමානයෙක් හෝ උපාධ්‍යායයෙක් හෝ උපාධ්‍යාය සමානයෙක් හෝ වේ නම් ඔහුගේ දාන-ප්‍රිය වචනාදීවූ ප්‍රිය මනාප කාරණද, ශීලශ්‍රැතාදීහු වූ ගරු භාවනීය කාරණද සලකා "ඒ සන්පුරුෂයාණෝ සුවපත් වෙත්වා නිදුක් වෙත්වා" යනාදී ක්‍රමයෙන් මෙන් වැඩිය යුතුය. මෙබන්දන් කෙරෙහි මෙන් වැඩිමෙන් එකාන්තයෙන් අර්පණා ලබාගත හැකිය.

මේ යෝගාවචරයා විසින් එතෙකින්ම සතුටට නො පැමිණ සීමා සම්භෙදය කරන කැමැත්තෙන් ඉක්බිති අතිප්‍රිය මිත්‍රයා කෙරෙහි මෙන් වැඩිය යුතුය. අතිප්‍රිය මිත්‍රයා කෙරෙහි මෙන් වඩා ඉක්බිති මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහි මෙන් වැඩිය යුතුය. මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහි මෙන් වඩා ඉක්බිති චෛරී පුද්ගලයා කෙරෙහි මෙන් වැඩිය යුතුය. මේ එක් එක් කොට්ඨාසයෙහි සිත මෘදු කොට කර්මණ්‍ය කොට ඉක්බිති අනතුරු කොට්ඨාසයෙහි මෙන් වැඩිය යුතු බව දත යුතුයි. ("පළමුකොට ප්‍රිය ගරු ස්ථානයෙහි මෙමිත්‍රී භාවනාවට පැමිණ වසී භාවයට පැමිණි සිත්හු කොට්ඨාසාන්තරයට පමුණුවනු පිණිස මෘදු කර්මණ්‍ය කොට ඉක්බිතිව අති ප්‍රියයා කෙරෙහි මෙන් වැඩිය යුතුයි අති ප්‍රියයා කෙරෙහි මෙමිත්‍රී භාවනාවට පැමිණ වසී භාවයට පැමිණි සිත්හු කොට්ඨාසාන්තරයට පමුණුවන පිණිස මෘදු කර්මණ්‍ය කොට ඉක්බිති මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහි මෙන් වැඩිය යුතු මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහි උදාසීනභාවය යටපත් කොට ප්‍රිය භාවයද එළවා භාවනා කළයුතුයි. නැවත ඒ භාවනාවද වසඟ බවට පැමිණ විමෙන් මෘදු කර්මණ්‍ය කොට ඉක්බිති

වෛරින් කෙරෙහි වෛරී සංඥා යටපත් කොට මධ්‍යස්ථයට පමුණුවන මුඛයෙන් ප්‍රිය භාවයද උපදවන්නහු විසින් භාවනා එළවිය යුතුය."

ඉදින් යමෙකුහට වෛරී පුද්ගලයෝ හෝ නැත්නම් තමා මහා පුරුෂ ජාතික බැවින් අනර්ථ කරන්නහු කෙරෙහිද වෛරී සංඥා හෝ නූපදී නම් ඔහු විසින් "දැන් මගේ භාවනාව මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහි කර්මණ්‍ය විය. වෛරී පුද්ගලයා කෙරෙහි ඉතින් භාවනා එළවමි" යි සිතා භාවනා ප්‍රයෝග නොකළ යුතුයි යමෙකුට වෛරී පුද්ගලයෝ ඇත්නම් ඔහු සඳහාය. වෛරී පුද්ගලයා කෙරෙහි මෙන් වැඩිය යුතුයයි කියන ලද්දේය.

වෛරී පුද්ගලයා කෙරෙහි මෙහි එළවන්න ඉදින් ඔහු විසින් කරන ලද අපරාධ සිහි වීමෙන් ඔහු කෙරෙහි ක්‍රොධ උපදී නම් එවිට පළමු කිවුවන් අතුරෙන් යමකු කෙරෙහි මෙහි ධ්‍යාන ලබා එයින් නැගී නැවත ඔහු කෙරෙහි මෙහි සිතීමෙන් ක්‍රොධය දුරු කර ගත යුතුයි. ඉදින් එසේත් ක්‍රොධය නොසන්සිඳේ නම් කකුළුපමොවාදාදී අනුසාරයෙන් ක්‍රොධය දුරු කර ගන්නට නැවත නැවත උත්සාහ කළ යුතුයි ඔහු විසින් තමහට මෙසේ අවවාද කරගත යුතුයි.

"එම්බල, ක්‍රොධශීලී පුද්ගලය, බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාළසේක් නොවේද?

"ඉදින් තෝ දැන් කිපුණෙක් වන්නෙහි නම් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශාසනය නො කරන්නෙක් වන්නෙහිය. කිපුණ හුට පෙරළා කිපුණෙහි නම් ඒ කිපුණු පුද්ගලයාටත් වඩා තෝ පාපිෂ්ඨයෙක්ව නොදිනිය හැකි සංග්‍රාමය නො දිනන්නෙහිය. සපත්තකරණ ධර්ම තෙමීම තමා කෙරෙහි ඇති කර ගන්නෙහිය. සොහොන් පෙනෙල්ල බදුද වන්නෙහිය.

(1) "මහණෙනි, ඉදින් දෙපස පොලු ලූ කියතෙකින් නපුරුවූ සොරු තම සිරුරු අවයව කපත් නම් එහිදී පවා යමෙක් සිත දූෂ්‍ය කර ගත්තේ නම් ඔහු මාගේ ශාසනය කරන්නෙක් නොවන්නේය.

(2) "යමෙක් කිපුණහුට පෙරළා කිපේ නම් ඔහු පළමු කිපුණහුටත් වඩා පාපිෂ්ඨයෙකි. කිපුණහුට පෙරළා

නො කිපෙන්නෝ නො දිනියහැකි යුද්ධයක් දිනුයේ වන්නේය. අන්‍යයා කිපුණා දැක යමෙක් සිහි ඇතිව ඉවසා නම් ඔහු තමහටද අන්හටද යන දෙපසටම වැඩ සාදන්නේය.

(3) "මහණෙනි, සතුරකු විසින් තම සතුරාට කරනු කැමතිවූ මේ ධර්ම සතක් ක්‍රොධ කරන සුදු ස්ත්‍රිය කරා හෝ පුරුෂයා කරා හෝ ඉබේම පැමිණෙන්නේය.

කවර ධර්ම සතෙක්ද?

i "මහණෙනි, 'අහෝ! මේ දුර්වර්ණ වේනම් මැනවැ' යි සතුරා සතුරා ගැන සිතන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, සතුරා තම සතුරාගේ වර්ණ සම්පත්තිය නුරුස්සේය. මහණෙනි, ක්‍රොධශීලී පුද්ගලයා ඉදින් දිය නා පියා සුවද විලවුන් ගල්වා හිස රැවුල් අත්දම් තබා පිරිසුදු සුදු පිළිහැද සිටියේ නමුදු දුර්වර්ණම වන්නේය. මහණෙනි, ක්‍රොධශීලී ස්ත්‍රිය කරා හෝ පුරුෂයා කරා හෝ පැමිණෙන මේ පළමුවන සපත්ත කරණ ධර්මයයි.

ii "මහණෙනි, 'අහෝ! මේ දුකසේ වසන්නේ නම් මැනවැ' යි සතුරා සතුරා ගැන සිතන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, සතුරා තම සතුරාගේ සුඛ වාසය නුරුස්සේය.

iii "මහණෙනි, 'අහෝ! මේ ධනවත් නොවන්නේ නම් මැනවැ' යි සතුරා සතුරා ගැන සිතන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? සතුරා තම සතුරාට ධනවත් බව නුරුස්සේය.

iv "මහණෙනි, 'අහෝ මේ උපහෝග පරිහෝග වස්තු ඇත්තෙක් නොවන්නේ නම් මැනවැ' යි සතුරා සතුරා ගැන සිතන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, සතුරා තම සතුරාගේ උපහෝග පරිහෝග වස්තු ඇති බව නුරුස්සේය.

v "මහණෙනි, 'අහෝ! මේ යස පිරිවර ඇත්තෙක් නො වන්නේ නම් මැනවැ' යි සතුරා සතුරා ගැන සිතන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, සතුරා තම සතුරාහට යස පිරිවර ඇතිබව නුරුස්සේය.

vi මහණෙනි, 'අහෝ මේ මිත්‍රයන් ඇත්තෙක් නො වන්නේනම් මැනවැ' යි සතුරා සතුරා ගැන සිතන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? මහණෙනි, සතුරා නම් සතුරාගේ මිත්‍රයන් ඇතිබව නුරුස්සේය.

vii "මහණෙනි, 'අහෝ මේ මරණින් මතු ස්වර්ගයෙහි නූපදනේ නම් මැනව'යි සතුරා සතුරා ගැන සිතන්නේය. කුමක් හෙයින්ද? සතුරා තම සතුරාගේ ස්වර්ගයෙහි ඉපදීම නුරුස්සේය. මහණෙනි ක්‍රොධශීලී පුද්ගලයා කයින් වචනයෙන් සිතින් දුශ්චරිත කරන්නේය. එසේ කොට කය බිඳී ගොස් මරණින් මතු අපායෙහි උපදින්නේය.

(4) "මහණෙනි, දෙකොණ ගිනි ඇවිළ ගත් මැද අසුචි වැකුණු සොහොන් පෙනෙල්ල ගමේ දර වැඩක් හෝ කැලේ දර වැඩක් හෝ නොකරන්නේය. මහණෙනි, මේ ක්‍රොධශීලී පුද්ගලයාද එබඳුයයි කියමි"

මෙසේ ගැටෙත්ම වැයම් කරත්ම ඉදින් ක්‍රොධය සන්සිඳේ නම් මැනව, නොසන්සිඳේ නම් ඔහුගේ ශාන්ත පිරිසුදු ප්‍රසාදජනක ගුණධර්ම ඇතහොත් ඒ සලකා සන්සිඳුවා ගත යුතුය. ඇතැමෙකුගේ කාය සමාවාර ශාන්තය. වත් පිළිවෙත් කරන කල ඒ බව සියල්ලන්ට දැනගත හැකිය. එහෙත් ඔහුගේ වාග් මනස්සමාවාර අශාන්තය. අශාන්තවූ ඒ වාග් මනස්සමාවාර නොසිතා ශාන්තවූ කායසමාවාරම සිතියයුතුයි. ඇතැමෙකුගේ වාග් සමාවාර ශාන්තය. ඒ බව සියල්ලන් අතර ප්‍රසිද්ධය. ඔහු ස්වභාවයෙන්ම පිළිසඳර කථායෙහි දක්ෂය. මෘදු ප්‍රිය වචන ඇත්තේය. අනුන් සතුටු කරන්නේය. නිතර මුහුණ ප්‍රීති සහගතය. කිසිවකු පැමිණි විට තෙමීම පළමුව කථා උපදවයි. පරිපූර්ණ පද-වාක්‍යජනයෙන් මධුර ස්වර නඟා දහම් දෙසන්නේය. එහෙත් ඔහුගේ කාය මනස්සමාවාර අශාන්තය. ඒ අශාන්ත කාය මනස්සමාවාර නොසිතා ශාන්ත වාග් සමාවාරම සිතිය යුතුයි. ඇතැමෙකුගේ මනස්සමාවාර ශාන්තය. ඒබව ඔහුගේ චෛත්‍ය වන්දනාදියෙහිදී සියල්ලන්ට දැනගත හැකිය. නොසන්සුන් සිත් ඇතියකු චෛත්‍යය හෝ බෝධිය හෝ තෙරුන් හෝ වදනා කල සකස්ව නොවදින්නේය. බණ අසන කල එකඟ නොවූ සිත් ඇතිව හෝ නිදි කිරමින් හෝ ඉන්නේය. සන්සුන් සිත් ඇතියා වදිනා කල කල්පනා සහිතව සකසා වදින්නේය. කන් නමා අර්ථ සලකා ප්‍රීතිය කයින් හෝ වචනයෙන් හෝ ප්‍රකාශ කරමින් අසන්නේය. එහෙත් ඔහුගේ කාය-වාක් සමාවාර

අශාන්තය ඒ අශාන්ත කාය-වාක් සමාවාර නොසිතා ශාන්ත මනස්සමාවාරයම සිතිය යුතුයි.

ඇතැමෙකුගේ මේ ත්‍රිවිධ සමාවාරම අශාන්තය. එකකුදු ශාන්ත නැත. එබැවින් කෙරෙහි 'මේ අද මිනිස් වෙසින් හැසිරෙන්නේ ස්වල්ප දිනෙකින් අට මහ නිරා සොළොස් ඔසුපත් නිරා පුරන්නේය'යි කරුණා උපදවිය යුතුයි. කරුණාව නිසා ක්‍රොධය සන්සිදෙන්තේය.

ඇතැමෙකුගේ මේ ත්‍රිවිධ සමාවාරම ශාන්තය. එයින් යමක් තමනට රිසියේ නම් ඒ ඒ සලකා ක්‍රොධය සන්සිදුවා ගත යුතුය. එබැවින් කෙරෙහි මෙහි වැඩිම දුෂ්කර නොවේ. මෙහිලා අංගුත්තර පංචක නිපාතයෙහි ආවාදා ආසාත පටි විනය සූත්‍රය විස්තර කටයුත්තේයි.

මෙසේ වැයම් කොටත් ඉදින් ක්‍රොධය නොසන්සිදේ නම් ඉක්බිති තමාම තමනට මෙසේ අවවාද කරගත යුතුය.

'එම්බල, තාගේ සතුරා විසින් තමනට අරමුණු සිරුරෙහි යම් මේ දුකක් තරනලද නමුදු ඒ සතුරානට අරමුණු නො වන්නාවූ තාගේ ස්වකීය චිත්තයෙහි දුක් කරනට කුමක් හෙයින් කැමති වන්නෙහිද, බොහෝ උපකාර ඇත්තාවූ කඳුළු මුසු මුහුණු ඇත්තාවූ ඥාති සමූහයා හැර නානාප්‍රකාර අනර්ථාවහවූ ක්‍රොධ නමැති සතුරා කුමක් හෙයින් නොහරණේද, තා විසින් යම් සිලවූතාදී ගුණයක් රක්තා ලද්දේ වේද ඒ ගුණයන්ගේ මුල් වැනි වූ හිරිඔතප් සිඳින්නාවූ ක්‍රොධය වනාහි තෝ නළවන්නෙහිය. තා හා සමානවූ අන්ධබාලයෙක් කොයින්ද? සතුරා විසින් අනාර්භවූ අයුත්තක් කරණ ලදැයි කියා කුමක් හෙයින් තෝ කිපෙහිද? ඔහු තොප එබඳු කර්මයක් තෙමීම කරන්නට කුමක් හෙයින් කැමති වන්නෙහිද? සතුරු තෙමීම ක්‍රොධ කරණු කැමතිව ඉදින් අමනාප කර්මයක් කෙළේනමුදු තා ක්‍රොධඉපිදවීමෙන් ඒ සතුරාගේම මනෝ රථය කුමක් හෙයින් පුරවන්නෙහිද? තෝ කිපෙහිය. ඒ ඒ අපරාධ කරුනට දුක් කරන්නෙහි හෝ නොකරන්නෙහි හෝ වෙයි. තමා වනාහි ක්‍රොධ නැමැති දුකින් දැන්ම පෙළෙන්නෙහිය.

'ක්‍රොධයෙන් අන්ධවූ සතුරෝ ඉදින් තමහට අවැඩ කරන්නාවූ දුර්ගති මාර්ගයට නැංගොවූ නමුත් තෝත් කිපියාහු කුමක් හෙයින් ඔවුන්ට අනුව හික්මෙන්නෙහිද? සතුරා විසින් යම් යම් ක්‍රොධයක් නිසා තට අප්‍රියදේ කරන ලද්දේද. ඒ තරහ කිරීම සිදුපියව, නොතැන්හි කුමක් හෙයින් වෙහෙසෙන්නෙහිද? තට අප්‍රිය වූයේ ක්‍රොධය වන්නේය. සතුරා වනාහි ඒ ක්‍රොධයට වසගව පවත්නාහෙයින් ඔහුගේ දාසයෙකු වැනි වෙයි. එහෙයින් තාගේ එකටෙක කිරීමට ඒ සතුරා තැන් නොවන්නෙහිය. එහෙයින්ම ක්‍රොධය සිදු පියව, සියලු ධර්මයන් ක්ෂණයක් පාසා බිඳී බිඳී යන බැවින් යම් ස්කන්ධ කෙනෙකුත් විසින් තට අමනාපයක් කරන ලදද? ඒ ස්කන්ධයෝ එකෙණෙහි නිරුද්ධ වූවාහුය. දැන් තෝ මෙහි කාට කිපෙන්නෙහිද? දැන් මේ අපරාධකාරීවූ සතුරාගේ සන්තානයෙහි නිරපරාධවූ ස්කන්ධ කෙණෙක් පවත්නාහුය. යමෙක්හට දුක් කෙරේද හෙතෙමේ ඒ දුක් කිරීමට අරමුණුවූ පුරුෂයා හැර කවරෙක්හට කරන්නෙහිද? මෙසේ ඒ තොපි දුකට කාරණාවූ හෙයින් ඕහට කුමක් හෙයින් කිපෙන්නෙහිද? මෙසේ දුකට හේතු බව සම කල්හි කවර හෙයකින් ඕහටම කිපෙන්නෙහිද? තට නොකිපෙන්නෙහිදැයි මෙනෙහි කළ යුත්තේය.'

මෙසේ තමහට අවවාද කර ගැන්මෙනුත් කෝපය නො සන්සිඳේ නම් ඉක්බිති තමාගේද, සතුරාගේද කර්මය අයිති කොට පවත්නා බව සලකා සන්සිඳුවා ගත යුතුය. එයින් තමාගේ කර්මය අයිති කොට ඇති බව සලකන්නේ මෙසේය. 'එම්බා, තෝ ඔහුට කිපි කුමක් කරන්නෙහිද? තගේ මේ ද්වේෂ මූලක කර්මය තටම අනර්ථ පිණිස වන්නේ නොවේද? තෝ කර්මය ස්වකීය කොට ඇත්තෙකි, කර්මය දායාද කොට ඇත්තෙකි. කර්මය උත්පත්තිස්ථාන කොට ඇත්තෙකි, කර්මය නෑ කොට ඇත්තෙකි, කර්මය පිළිසරණ කොට ඇත්තෙකි, තා කරන කර්මයට තෝම දායාද වන්නෙහි, තගේ මේ කර්මය සමයක් සම්බෝධය හෝ ප්‍රත්‍යයක බෝධිය හෝ ශ්‍රාවක භූමිය හෝ චුන්ම භාවය හෝ ශක්‍ර භාවය හෝ චක්‍රවර්ති භාවය හෝ ප්‍රදේශ රාජ්‍යාදී අතුරෙන් කිසි සම්පත්තියක් හෝ සිද්ධ කර දෙන්නට

සමර්ථද? නැත. නැවත කුමක් කර දෙන්නට සමර්ථද? සස්තෙන් වුන කොට පියා දුගී භාවය හෝ නරකාදී දුක් හෝ සිද්ධ කර දෙන්නට සමර්ථය. මේ ක්‍රොධ කරන තෝ දැනින් ගිනි අගුරු හෝ අසුචි හෝ ගෙන අන්හට දමා ගසන්නකු වැන්න, පළමු කොට තමාම දවා ලන්නෙහිය. දුගඳ කර ලන්නෙහිය. මෙසේ තමාගේ කර්මය අයිති කොට ඇති බව සැලකිය යුතුය. සලකා ඉක්බිති අන්‍යයාගේ කර්මය අයිති කොට ඇති බව සැලකිය යුතුය. ඒ මෙසේය. ඔහු කිපි තට කුමක් කරන්නේද? ඔහුගේ කිපුම ඔහුටමය. අනර්ථ පිණිස වන්නේ ඔහුද තා සේම කර්මය අයිති කොට ඇති කර්මදායාදය, කර්මයෝනිය, කර්මබන්ධුය, ඔහුගේ කර්මය ඔහුට බුදු-පසේබුදු-බුදුසව් පදවි හෝ බ්‍රහ්ම-ශක්‍ර-වක්‍රවර්ති-ප්‍රදේශ රාජ්‍යාදී සම්පත් හෝ සිද්ධ කර දෙන්නට සමර්ථද? නැත. හුදෙක් ශාසනයෙන් බැහැර කොට පියා දුගී භාවය හෝ නරකාදී දුක් හෝ සිද්ධ කර දෙන්නටය සමර්ථ තට මේ නපුර කරන ඔහු උඩු සුළඟට දෑලි ගසා ලන්නෙකුසේ තමාටම දුක් පමුණුවා ගන්නේය.

බුදුහුද මේ වදාළෝය.

යමෙක් තමහට හෝ අන්හට හෝ ද්වේෂ නොකරන නික්ලේශ, නිරපරාධ පුරුෂයකුහට ද්වේෂ කෙරේ නම් උඩු සුළඟට ලූ සියුම් දෑවිල්ල සේ පාපය අඥානවූ ඔහු කරාම පෙරළ එන්නේය."

මෙසේ කර්මය අයිති කොට ඇති බව සැලකීමෙන්ද නො සන්සිඳේ නම් ඉක්බිති ශාස්තෘන්වහන්සේගේ පූර්ව චරිත ගුණ සැලකීමෙන් වත් සන්සිඳුවා ගත යුතුය.

ඒ මෙසේය- "එම්බා, තාගේ ශාස්තෘන්වහන්සේ බුදු වන්නට පෙර බොධිසත්වවම සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් මුළුල්ලෙහි පාරම් නොපුරන සේක් ඒ ඒ ජාතීන්හිදී වධකයන් කෙරෙහින් සතුරන් කෙරෙහින් සිත දූෂ්‍ය නොකළ සේක් නොවෙද්ද? බලව.

"සීලව ජාතකයෙහි සිය දේවියට වරද කළ දුෂ්ට ඇමතියා විසින් ගෙන්වාලූ සතුරු රජා තුන්සිය යොදුන් රාජ්‍යය පැහැරගනුත් ඒ වළකන්නට නැගී ආ ඇමතියනට ආයුධයක් අල්ලන්ටද නුදුන් සේක. නොදී දහසක් ඇමතියන් සමග

අමුසොහොනේ කර වටක් බිම සිටුවා පස් ගසනු ලද සේක් විත්ත දූෂ්‍ය මාත්‍රයකුදු නොකොට කුණප කනු පිණිස පැමිණි සිවල්, බල්ලන් ලවා පුරුෂොත්සාහයෙන් පස් බුරුල් කරවා ගෙන දිවි ලබා යක්ෂානුභාවයෙන් ස්වකීය සිරි යහන් ගබඩාවේ බැස සිරි යහනේ වැදහොත් සතුරු රජා දැක කොපයට නොපැමිණ ඔවුනොවුන් දිවුරා මිත්‍රත්වයේ පිහිටුවා මෙසේ කී සේක.

"පිරිමියෙක් නම් අභිමතාර්ථ සිද්ධිය අපෙක්ෂා කරන්නේමය. නුවණැත්තේ නම් (මෙසේ දුකට පැමිණි මට සුවයෙක් කොයින් වේදැයි) නොකළකිරෙන්නේමය. යම් ආකාරයෙකින් කිසිවකුහට පිඩා නොකොට රජයෙහි පිහිටු විමට මම කැමති වීමිද ඒ ආකාරයෙන්ම මම දකිමි."

ක්ෂාන්තිවාදි ජාතකයෙහි, නුවණ නැති කසී රජ 'මහණ තෝ කිනම් වාදිදැ'යි ප්‍රශ්න කළවිට 'මම ක්ෂාන්තිවාදිමි'යි කී කල කටු සැමිටියෙන් තළා අත් පා කපන කලද කොප මාත්‍රයක් නොකළ සේක.

මහලු තවුසෙක්ව එසේ කෙළේය. යනු ආශ්වයඨියෙක්ද? චුල්ලධම්මපාල ජාතකයෙහි උඩු බැලිව හෝනා ළදරුවායයි කියමින් සිය මෑණියන් වලපිද්දී මහාප්‍රතාප නම් පිය නිරිඳුන් අත්පා සිද ලවද්දී 'මේ මුළු ලොවට ස්වාමීවූ ධර්මපාල කුමාරයාගේ සඳුන් විලවුන් ගැල්වූ අත් සිදින්නාහු නම් දේවයන් වහන්ස, මාගේ දිවිනැතිවෙයි' යනාදී විලාප කියමින් මෑණියන් හඬමින් සිටියදී මහාප්‍රතාප නම් පියරජ විසින් හුණකිළිල් මෙන් අත් පා සිදිනු ලබන කල්හිද අත්පා කැපූ පමණින් නොසැහි මොහුගේ හිස සිද පියවයි, වධකයාට නියෝග කරන කල්හිද තෙමේ තමහට අවවාද කරනුයේ 'එම්බල ධර්මපාලය, දැන් මේ තාගේ සිත මනාකොට දැමියයුතු කල් වන්නේය. දැන් මේ හිස සිදීමට නියෝග කළ පියරජු කෙරෙහිද හිස කපන වධකයා කෙරෙහිද පුත්‍ර ශෝකයෙන් හඬන මව කෙරෙහිද තමා කෙරෙහිදැයි යන මේ සතරදෙනා කෙරෙහි සමයින් ඇතිවේවායි' දැඩිවූ ශාන්ති සමාදානයෙහි පිහිටා කිපී ආකාරයක් පමණද නොපෙන්වීය.

මනුෂ්‍යව සිට මෙසේ කෙළේය යනු ආශ්වාසයක්ද? තිරිසන් කල ඡද්දන්ත නම් ඇත්රජව පෙවූ ශරයෙන් නැබ විදිනා ලද්දේ ඒ තරම් අනර්ථකාරී වැදි කෙරෙහිද විත්ත දූෂ්‍ය නොකළ සේක.

කියේ මැයි ජාතක පාළියෙහි මෙසේ වදාළහ. 'පින්වත, යම් ප්‍රයෝගයකින් තොර මට වධ කෙළෙහිද මේ කාගේ ප්‍රයෝජනයක් දැයි මෙසේ විවාළකල්හි වැදිතෙම කියනුයේ- 'හිමි, කසි රජ මෙහෙසි විසින් ඔබ දළ සඳහා එවන ලද්දෙමි'යි කී කල ඔහුගේ මනදොළ පුරමින් සවනක් රැස් විහිදෙන-දිලි දිලි බබලන සිය දළ කපා දුන්සේක.

කපි ජාතකයෙහි වදුරු රජව තමන් විසින්ම පර්වත ප්‍රපාතයෙන් නගාලූ පුරුෂයා විසින් 'මේ වදුරා වනාහි වනයෙහි වසන සෙසු මුවන් මෙන් මනුෂ්‍යයන්ට ආහාර වන්නේය. බඩ සයින් පෙළෙන්නාවූ මම මේ වදුරා මස් කෑයේ නම් යෙහෙක. මාංශයෙන් තෘප්තියට පැමිණ මේ මාංශයම මාගොප කරන කොට ගෙණ මේ වන කතරින් එතෙර වෙමි මට සියළු මගට මේ වදුරාගේ මස් උපකරණ වන්නේයයි මෙසේ සිතා ගලක් වහා ගෙන තමාගේ උකුළු පිට හිස තබා සැතපී හුන් වදුරාගේ හිස්මුදුණට ඇත පලාගිය කල කඳුළු පිරුණු ඇසින් ඒ පුරුෂයා දෙස බලා කියනුයේ 'මට ස්වාමීවූ නුඹවහන්සේම මට මෙබඳු වධයක් කරන්නාවූ කෙනෙක් වේද? දීර්ඝායුෂ්කවූ නුඹ වනාහි මට මෙබඳු වධයක් කරණු කැමතිවූ අනිකෙකු වැළැක්වීමට සුදුසු වන්නෙහිය' යි මෙසේ කියා කෙළෙහිගුණ නොදන් ඒ අසන්පුරුෂයා කෙරෙහි සිත නොකළඹා තමාගේ හිස පැළීමෙන් හටගත් දුකද නොතකා එම පුරුෂයා නිර්භයවූ මනුෂ්‍ය පටයට පැමිණවූයේය.

භූරිදන්ත ජාතකයෙහි භූරිදන්ත නම් නාරජව පෙහෙවස් ඉටා තුඹස මත හෝනාකල කප් ගිනි බඳු ඔසුයෙන් මුළු සිරුර ඉසින්ම පෙට්ටියෙහි බහාලා මුළු දඹදිව කෙළවකුදු ඒ ආලම්බන නම් බමුණා කෙරෙහි විත්ත දූෂ්‍ය මාත්‍රයෙකුදු නොකළ සේක.

වම්පෙය්‍ය ජාතකයෙහි වම්පෙය්‍ය නම් නාරජව අභිගුණ්ඩිකයා විසින් පෙළනු ලබන සේක් ස්වල්පවූද විත්ත දූෂ්‍යයකට නොපැමිණි සේක.

වම්පෙය්‍යා නාරජව උපන් කල්හිද 'ධර්මයෙහි හැසිර පෙහෙවස් විසූ මා අභිගුණ්ඨික තෙම අල්වාගෙන ගොස් රජගේ මිදුලෙහි කෙළවන්නේය. ඒ අභිගුණ්ඨික තෙමේ නිල් රත්වන් ආදී ඡට්ටර්ණයන් අතුරෙන් යම් වර්ණයක් සිතාද ඔහුගේ සිතට අනුව ඔහුට ලාභාලැබේවයි ඔහු සිතූ ආකාර බඳවූයෙමි. මාගේ දිව්‍යානුභාවයෙන් පොළවද ජලය කෙළෙමි. ජලයද පොළව කෙළෙමි. ඉදින් මම ඒ අභිගුණ්ඨිකයාට කිපියෙමි නම් ක්ෂණයකින් ඔහු අළුවී යන්නේය. ඉදින් මම එකල්හි සිතට වසගවීමී නම් සීලයෙන් පිරිහෙන්නෙමි. සීලයෙන් පිරිහුණු හට සමාස් සම්බෝධිය නමැති උතුම් අර්ථය සිද්ධ නොවේ.'

සංඛපාල ජාතකයෙහි සංඛපාල නම් නාරජව තියුණුවු හුලින් අට තැනෙක විදපියා විදපු මුඛයෙහි කටු සහිත වේවැල් දැමා නැහැය විද තද රැහැනක් දමා වැදි පුතුන් සොළොස් දෙනා කද බැඳගෙන යන කල්හි බරවැඩි බැවින් සිරුර පොළොවේ ගැටෙත් ගැටෙත් තද වේදනා ඇති කල්හි කිපී බැලූපමණෙකින් ඒ සියල්ලන් හළකරලන්ට පොහොසත් වුවද ඇස දල්වා බලා ද්වේෂමාත්‍රයකුත් නොකළ සේක.

ජාතක පාළියෙහි මෙසේ ගෙන යන කල්හි ආලාර නම් ගැල්සාත්තු නායකයෙකු සරිලා ඔහු විසින් වැද්දන් අතින් මුදවන ලද ඒ සංඛපාල නාගරාජ තෙම ගාථාවෙකින් මෙසේ කීය. "පින්වත්වූ ආලාරයෙනි, මම වනාහි හැම කල්හිම තුදුස්වක් පසළොස්වකින් පෙහෙවස් වෙසෙමි. ඉක්බිති මේ සොළොස් වැදි පුත්තු දළරැහැන්ද තරමලද ගෙන මා කර අවුත් නාසය විද පියා රැහැනක් හයා මා ඔසවාගෙන ගියාහ මම පෙහෙවස් නොබිඳින්නෙමි මෙබඳු බලවත් දුක්ඛය ඉවසූයෙමි. හුදෙක් මේ ආශ්චර්යයන්ම කළේ නොවෙමි."

මෙතෙක්ද? මාතුපොසක ජාතකයෙහි තවද නොයෙක් අසිරිමත්දේ කළ සේක. දැන් සර්වඥතාඥානයට පැමිණ දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි කිසිවකු හා අසමාන ක්ෂාන්ති ගුණ ඇති ඒ හඟවත් ශාස්තෘන් වහන්සේ අදහන නා විසින් ක්‍රොධ සිතක් ඉපදවීම ඉතාම අසුතුය, නුසුදුසුය.

මෙසේ ශාස්තෘන් වහන්සේගේ පූර්ව චරිත ගුණ සිහි කරන්නාවූද බොහෝ කලක් කෙලෙසුනට දාසවූ ඔහුගේ ක්‍රොධය නොසන්සිඳේ නම් ඉක්බිති අනමතග්ගිය සූත්‍ර සිහි කළයුතුයි. ඒ මෙසේය.

"මහණෙනි, පෙර මව්පියන් නොවූ, සහෝදර සහෝදරී නොවූ පුත්‍ර දුහිතෘ නොවූ සත්වයෙක් ලබාගත හැකි නොවේ" යයි බුදුහු වදාළහ. එබැවින් 'මේ පෙර මට මවු වද සමසක් කුසින් උසුලා මළ මු සෙමි සොටු ඇ සඳුන් සේ නොපිළිකුල්ව පහ කරමින් ලෙහිලා නටවමින් ඇකයෙන් වඩාගෙන පොෂණය කෙළේය. පියව අප්පථ-සංකුප්පාදියෙහි ගොස් වෙළඳාම් කරමින්, මා නිසා දිවිද නොතකා යුද බිම් වැද යුද කෙරෙමින්, නැවින් මුහුදු යමින්, තවද නොයෙක් සිය ගණන් දුෂ්කර ක්‍රියා කරමින් 'පුතු රැක ගනිමි' යි නොයෙක් උපායයෙන් ධන රැස් කෙරෙමින් මා පොෂණය කෙළේය. සහෝදර-සහෝදරීව පුත්‍ර දුහිතෘව මේ සැටියෙන් උපකාර කෙළේය. ඔහු කෙරෙහි සිත දූෂ්‍ය කරගැනීම නුසුදුසුයයි සිතා ක්‍රොධ සන්සිඳුවා ගත යුතුයි."

එසේත් සිත නොනිවේ නම් මෙමුත්‍රී භාවනාවෙහි ආනිශංසය සිහි කළ යුතුය. ඒ මෙසේය- "එම්බා" පැවිද්ද බුදුන් විසින් මෙමුත්‍රියෙහි අනුසස් වදාළේ නොවේද? ඉදින් තෝ සිත නොසන්සිඳුවා ගන්නෙහි නම් මේ අනුසස්වලින් බැහැර වන්නෙහිය.

මෙසේ මෙමුත්‍රී භාවනාවෙහි ආනිශංස සිහි කොටත් සිත නොනිවේ නම් ධාතු විනිර්භොගය හෙවත් ධාතූන්ගේ වෙන් වීම කටයුතුය. ඒ මෙසේය- "තෝ ඔහුට කිපෙමියි කියා කුමකට කිපෙන්නෙහිද? කිමෙක්ද කේශයට කිපෙන්නෙහිද? නැත. ලොමට කිපෙන්නෙහිද? නියට කිපෙන්නෙහිද? -පෙ-මුත්‍රයට කිපෙන්නෙහිද? එසේත් නොවේ නම් ඒ කෙස් ආදියෙහි පවත්නා පෘථුවිධාතුව කිපෙන්නෙහිද? ආපෝ ධාතුවට කිපෙන්නෙහිද? තෙජෝ ධාතුවට කිපෙන්නෙහිද? වායු ධාතුවට කිපෙන්නෙහිද? ස්කන්ධ පසද, ආයතන දොළොසද, ධාතු අටළොසද නිසා පවත්නා හට මෙ නම් ඇත්තෙකැයි කියති. කිම? තෝ එයින් රූපස්කන්ධයට කිපෙන්නෙහිද? නැතහොත් වේදනා

ස්කන්ධයට කිපෙන්නෙහිද? සංඥා-සංස්කාර-විඥාන ස්කන්ධයට කිපෙන්නෙහිද? කිම තෝ වක්ඛායතනයට කිපෙන්නෙහිද? -පෙ-ධම්මායතනයට කිපෙන්නෙහිද? කිම තෝ වක්ඛු ධාතු වට කිපෙන්නෙහිද? -පෙ-මනො ධාතු වට-ධම්ම ධාතු වට-මනොවිඤ්ඤාණ ධාතු වට කිපෙන්නෙහිද? මෙසේ ධාතු විනිර්භොගය හෙවත් ධාතුන්ගේ වෙන්වීම කරත්. හිදි අග අබ ඇටසේ අභස සිත්තම සේ ක්‍රොධය රැදීමට ස්ථානයෙක් නො වන්නේය.'

ධාතු වෙන්කිරීම කරන්නට බැරි යෝගාවචරයා විසින් දාන සංවිභාගය කට යුතුයි. තමා සතුදේ ඔහුට දිය යුතුයි. ඔහු සතු දේ තමා ගත යුතුයි. ඉදින් ඔහුගේ ආර්ථය අපිසිදු නම් ඔහු අයත් පිරිකර පරිභොගයට නුසුදුසුයයි සිතේ නම් තමා සතු දේම ඔහුට දිය යුතුයි. එසේ කරත් එකාන්තයෙන් ඔහු කෙරෙහි පැවති ක්‍රොධය සන්සිඳෙන්නේය. ඔහුගේද ජාත්‍යන්තරයේ පටන් පැවත එන ක්‍රොධයක් වුවද එකෙණෙහිම සන්සිඳෙන්නේය.

පෙර සිතුවපව් වෙහෙර පිණ්ඩපාතික ස්ථවිර කෙනෙක් වූහ. අන්‍ය ස්ථවිර කෙනෙකුත් විසින් ඔහු තුන් වරක් සෙනසුනින් තෙරපන ලදහ. ඔහු කහවනු අටක් වටිනා පාත්‍රයක් ගෙනවුත් "ස්වාමීනි, මෙය මගේ මෑණියන් විසින් මට දෙන ලද්දේය. ධාර්මික ලාභයෙකි. මෑණියන්ට පින් පිණිස මේ ගත මැනව්"යි කියා ඒ අර ස්ථවිරයන්ට දුන්හ. ඔවුන්ගේ ක්‍රොධය එයින් සන්සිඳිණි. දීමෙහි ආනුභාව මහති.

දානය නො දැමුණුවන් දමනය කරන්නේය. සියලු අර්ථ සිද්ධ කරන්නේය. දානයෙන්ද ප්‍රිය වචනයෙන්ද දායකයෝ උසස් වෙති. ප්‍රතිග්‍රාහකයෝ යටත් වෙත්.

මෙසේ ක්‍රොධය සන්සිඳෙත්. ප්‍රිය-අති ප්‍රිය-සභාය-මධ්‍යස්ථයන් කෙරෙහි මෙන් ඒ වෙවරී පුද්ගලයා කෙරෙහිද සිත මෙෙකි වශයෙන් පවතී. එවිට ඔහු විසින් නැවත නැවත මෙන් කොට සීමාසම්භෙදය කළ යුතුයි. තමා කෙරෙහිද, ප්‍රියයා කෙරෙහිද, මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහිද සම සිත් ඉපදවීම සීම සම්භෙදයයි. එහි ලක්ෂණ මෙසේය.- තෙමේය, ප්‍රියයාය, මධ්‍යස්ථයාය, සතුරාය යන සිව් දෙන එක් තැනෙක වසති.

හොරු සමූහයක් එහි අවුත් "මෙයින් එකකු අපට දෙව"යි මෙමිත්‍රී භාවකයාගෙන් ඉල්ලති. "කුමටදැ"යි ඇසූ කල "මරා ගෙල ලේ ගෙන බිල්ලට දීමටය"යි කියති. එවිට ඔහුට "අසුවලා ගෙන යෙත්වා"යි සිතුවේ නම් සීම සම්භෙදය කෙළේ නොවේ. "මා ගෙන යෙත්වා මොවුන් ගෙන නො යෙත්වා"යි සිතුවේ නම් එවිටද සීම සම්භෙදය කෙළේ නොවේ. කුමක් හෙයින්ද? "යමකු ගෙන යෙත්වා"යි සිතුවේ නම් ඔහු කෙරෙහි අභිතෙසිය. සෙස්සන් කෙරෙහි හිතෙසිය. ඉදින් සතරදෙනා අතරෙන් එකකුද දිය නොහැකියයි සිතුවේ නම්, තමා ආදී සතර දෙනා කෙරෙහිම සම සිත් නම් එවිට සීමසම්භෙදය කෙළේ වේ.

"යමෙක් යම් කලෙක තෙමේය, හිතවතාය, මැදහත් වූයේය, සතුරාය යන සතර දෙනා කෙරෙහි "මේ මමය, මේ හිතවත්ය" යනාදී වශයෙන් වෙසෙස දක්නේද ඔහු එකල සත්වයන් කෙරෙහි හිත සිත් ඇත්තෙකැයි කිය යුතුය. නියම මෙමිත්‍රී ලාභියෙක සාතිශය කුසල් ඇතිසේකැයි නො කිය යුතුය.

යම් කලෙක ඔහු විසින් ඉහතකී සතර සීමා බිඳින ලදද එකල ඔහු දෙවියන් සහිත ලොකයෙහි සමසේ මෙන් පතුරු වන්නේය. යමකුට මේ මමය මේ හිතවත්ය යනාදී වශයෙන් සීමා නොහැරේද ඔහු පූර්වයාට වඩා මහත් භාවනා විශේෂ ඇත්තෙක් වන්නේය.

මෙසේ සීමාසම්භෙදය ලබන්ම ඒ යෝගී නිමිත්තද උපචාරද ලැබුයේ වේ. මෙහි වනාහි තියුණු කමටහන් ආදියෙහි මෙන් උද්ග්‍රහ නිමිති වත්, ප්‍රතිභාග නිමිත් වත් වැටහෙන්නේ නොවෙයි. ඉහතකී සීමසම්භෙදය නිමිති වන නිසා නිමිත්ත නම් වේ. ඒ සීමසම්භෙදය නිමිති ලද කල භාවනාව සාතිසය වන බැවින් නිවරණයෝද යටපත් වෙති. කෙලෙස්හුද සන්සිදෙන ලද්දාහු වෙති. උපචාර සමාධීන් සිතද සමාහිත වෙයි. සීමසම්භෙදය ලත් කල ඒ නිමිත්තම සෙවුනේ වඩන්නේ බෝ කරන්නේ නිරායාසයෙන් පද්ධි කසියෙහි කී පරිදි අර්පණාවට පැමිණෙන්නේය. මෙතෙකින් ඒ යෝගීපඤ්චාංග විප්‍රභිණ, පඤ්චාංග සමන්විත, ත්‍රිවිධ කල්‍යාණයෙන් හා දශ ලක්ෂණයෙන් යුක්ත මෙමිත්‍රී සහගත ප්‍රථම ධ්‍යානය ලැබුයේ වේ. ලබා ඒ

නිමිත්තම සෙවුනාවූ වඩන්නාවූ බෝ කරන්නාවූ පිළිවෙළින්
 චතුෂ්කනය පරිදි ද්විතීය-තෘතීය ධ්‍යානයන්ටද පඤ්චකනය
 පරිදි ද්විතීය තෘතීය-චතුර්ථ ධ්‍යානයන්ටද පැමිණෙන්නේය.
 ප්‍රථම ධ්‍යානාදීන් අතුරෙන් කිසියම් ධ්‍යානයෙක සිට මෙමු
 සිතින් එක් දිශාවක් පතුරුවා වසන්නේය. එසේම දෙවන-
 තෙවන-සතරවන දිශාද උඩ යට සරසද සියලු තන්හි
 සර්වාත්මතායෙන් සර්වචන් ලොකය විපුලවූ මහද්ගතවූ
 අප්‍රමාණවූ අවෙරවූ අව්‍යාපජ්ජවූ මෙමු සහගත සිතින්
 පතුරුවා වසන්නේය. මේ විකුබ්බණය ලැබෙන්නේ ප්‍රථම
 ධ්‍යානාදී වශයෙන් අර්පණා ප්‍රාප්තයාටමය. විකුබ්බණ නම්
 මෙහි දැක්වූ ඔධිසො-අනොධිසො මෙන් පැතිරවීමය.
 එහි විස්තරය මෙසේය.

මෙමු සහගත සිතින්-මෙමුයෙන් යුක්තවූ සිතින්

එක් දිශාවක්- එක් දිශාවෙක පළමු අරමුණු කළ සත්වයා
 පටන් ඒ දිශාවෙහි ඇතුළත් සත්වයන් කෙරෙහි පැතිර වීම්
 වශයෙන් කියන ලද්දේය.

පතුරුවා-අරමුණු කොට වසන්නේය-බ්‍රහ්ම විහාරාධිෂ්ඨිත ඉරියව්
 පවත්වන්නේය මෙමු ධ්‍යානයට සම වැද ඉරියව් පවත්වන්නේ
 යනුයි.

එසේ දෙවන-තෙවන-සතරවන දිශාද-නැගෙනහිර ආදීන්
 අතුරෙන් යම් එක් දිශාවෙක යම්සේ පතුරුවා වසන්නේද, එසේ
 ඊට ඉක්බිති දෙවන දිශා ආදියෙහිද පතුරුවා වසන්නේය.

උඩද-මෙයින් "දෙවිලොව යම් කිසි තැනෙක හෝ තමහට
 මතුයෙහි සත්වයන් ගත්ත."

යටද- මෙයින් "නිරය නාග භවනාදී තමහට යට දිග සත්වයන්
 ගත්ත."

සරසද-මෙයින් අනුදිශා ගත්ත. මෙසේ අස්මඩුල්ලෙහි අසු මෙන්
 සියලු දිශාවන්හි මෙමු සහගත සිත පතුරු වන්නේය. මෙසේ
 එක් එක් දිශා ගැන්මෙන් ඔධිසොඵරණ මෙමුය දක්වන ලදී.
 ඔධිසොඵරණ නම් සීමාවෙන් කොට පැතිරවීමය.

සියලු තන්හි සර්වාත්මතාවයෙන් සර්වචන් ලොකය විපුලවූ
 මහද්ගතවූ අප්‍රමාණවූ අවෙරවූ අව්‍යාපජ්ජවූ මෙමු සහගත

සිතින් පතුරුවා වසන්නේය. මෙයින් අනොධිසොථරණ මෙමත්‍රිය දක්වන ලදී. එහිදී "සියලු තත්ති" යන්නෙන් දෙශ වශයෙන්ද "සර්වාත්මතායෙන්" යන්නෙන් සත්ව වශයෙන්ද අනොධිසොථරණය දක්වන ලදැයි දත යුතුයි. අනොධිසොථරණ නම් සීමා රහිතව පැතිරවීමයි.

එහි සර්වාත්මතායෙන් යනු මේ තමාය අනුන්ය යන හෙද නැතිව හිත-මධ්‍යම උත්කෘෂ්ටවූද, මිත්‍ර-වෛරී-මධ්‍යස්ථවූද සියලු සතුන් කෙරෙහි තමා හා සමත්ථයෙන් යන අර්ථයි. නොහොත් මුළු හිතීන්-මදකුල බැහැර නොගිය සියලු චිත්ත භාගයෙන් යන අර්ථයි.

සර්වචන් ලෝකය:- සියලුසත්වයන් ඇති ලෝකය.

විපුලවූ:- ඵරණ වශයෙන් හෙවත් පැතිරවීම් වශයෙන් විපුලවූ

මහද්ගතවූ:- භූමි වශයෙන් මේ මහද්ගතයි.

අප්‍රමාණවූ:- ප්‍රගුණ වශයෙන්ද, අප්‍රමාණ සත්වයන් අරමුණු කිරීම් වශයෙන්ද අප්‍රමාණවූ.

අවෛරවූ:- ව්‍යාපාද නමැති සතුරා දුරු කිරීම් වශයෙන් අවෛරවූ.

අව්‍යාපජ්ජවූ:- දොම්නස් ප්‍රභාණය කරන හෙයින් අව්‍යාපජ්ජ නම්වේ. සිතට හිංසාකරන අර්ථයෙන් ව්‍යාපාද නම්වූ දොම්නසින් පහවූ හෙයින් නිදුක් වූයේය.

"මෙමත්‍රී සහගත සිතින්" යි නැවත කියේ "විපුලවූ" යනාදී පයඝාය විශේෂණ ගත් හෙයින්, නොහොත් ඔධිසොථරණයෙහි මෙන් "එසේ" යන පදයක් නොගත් හෙයින්. නිගමන වශයෙන් හෝ කියන ලදැයි දත යුතුයි (නිගමන නම් අවශ්‍ය නිශ්චයයි.)

මෙහි මෙන්ම පටිසම්භිදායෙහි දැක්වුණු විකුබ්බණාවද ලැබෙන්නේ අර්පණාවට පැමිණියාටමය. පටිසම්භිදායෙහි පස් ආකාරයෙකින් නොහිම් වශයෙන් පතුරුවන මෙමත්‍රී වෙතො විමුත්තියද සත් ආකාරයෙන් හිම් වශයෙන් පතුරු වන මෙමත්‍රී වෙතො විමුත්තියද සත් ආකාරයකින් හිම් වශයෙන් පතුරුවන මෙමත්‍රී වෙතො විමුත්තියද දශ ආකාරයෙකින් දිසා වශයෙන් පතුරුවන මෙමත්‍රී වෙතො විමුත්තියද දක්වන ලද්දේය.

වෙනො විමුක්තිය පස් ආකාර නොහිමි වශයෙන් පතුරුවන මෙම ක්‍රියා මෙසේය.

1 සියලු සත්වයෝ අවෙර වෙත්වා. 'අව්‍යාපජ්ඣා වෙත්වා, අනිස වෙත්වා සුවසේ ආත්ම පරිහරණය, කරත්වා.

2 සියලු ප්‍රාණිහු -පෙ-

3 සියලු භූතයෝ -පෙ-

4 සියලු පුද්ගලයෝ -පෙ-

5 සියලු ආත්මභාවයට ඇතුළත් වූවෝද-පෙ-සුවසේ ආත්ම පරිහරණය කරත්වා

සත්වයෝ නම් රූපාදී ස්කන්ධයන්හි ඡන්දරාග වශයෙන් සක්තයෝය විසක්තයෝය, ඇළුණෝයයි. යනුවෙන් බුදුහුද මේ වදාළෝය. අර්ථ සුගමයි. එසේ නම් රහත්හු මෙහිලා නො ගැනෙත්ද? හුණ පතුරින් කළ විජනියෙහිද තල් වැටිය යන ව්‍යවහාරය සේ රූපී වශයෙන්ද රහත්හුද ගැනෙති. ව්‍යාකරණකාරයෝ යට කියුසේ අර්ථ විචාරණ නොකොට සත්ව යනු අවුත්පන්න නාම මාත්‍රයෙකැයි කියති. අර්ථ විචාරණය කරන්නෝ සත්ව ගුණ යෝගයෙන් සත්වයයි කියත්. සත්ව ගුණ නම් බුද්ධි වියඪි තෙජස්ය.

ප්‍රාණිහු නම්:- ජීවත්වන්නෝය. ජීවත් වීම නම් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයෙන් යුක්ත බවය.

භූතයෝ නම්:- කර්ම-ක්ලේශ දෙකින් උපන්නෝය.

පුද්ගලයෝ නම්:- නිරයට යන්නෝය.

ආත්මභාව පයඝීපන්නයෝ:- යන මෙහි ආත්ම භාව නම් ශරීරයයි හෙවත් ස්කන්ධ පඤ්චකයි. පරමාර්ථ වශයෙන් අවිද්‍යාමාන වුවද සම්මුති වශයෙන් විද්‍යාමාන බැවින් ඒ ආත්ම භාවයෙහි ඇතුළත් වූවෝ ආත්මභාව පයඝීපන්නයෝය.

සත්ව යන වචනය සේම සෙස්සද රූපී වසයෙන් සලකා මේ සියලු වචන සියලු සත්වයනට පයඝීය වචනයයි දතයුතුයි. තවද ඡන්තු-ජීව ආදී අන්‍ය පයඝීය වචන ඇත්ද ප්‍රකට වශයෙන් පවත්නා මේ පසම ගෙන පස් ආකාරයෙකින් අනොධිසොචරණ මෙන්නා වෙනො විමුක්තිය දක්වන ලදී. ඉදින් යමෙක් සත්ව ප්‍රාණ යනාදියෙහි වචන මාත්‍ර වශයෙන් නොව අර්ථ වශයෙන්ද

වෙනස ගන්නට කැමති නම් ඔහුට අනොධිසො ඵරණය නො ලැබෙන බව දත යුතුයි. එහෙයින් එසේ වෙනස අර්ථ නොගෙන මේ දැක්වුණු පස් ආකාරයෙන් එකක වශයෙන් අනොධිසො මෙත්‍රිය පැතිරවිය යුතුයි.

මෙහි සියලු සත්වයෝ අවෙර වෙන්වා යනු එක් අර්පණා වෙක. අඛ්‍යාපජ්ඣ වෙන්වා යනු එක් අර්පණාවෙක (අඛ්‍යාපජ්ඣ නම් ව්‍යාබාධ රහිත බවයි.) අනිස වෙන්වා යනු එක් අර්පණාවෙක. එබැවින් මේ පද අතුරෙන් යම් යම් පදයෙක් තමනට ප්‍රකට වේද, ඒ ඒ පද ගෙන මෙත්‍රී පැතිරවිය යුතුයි මේ පස් ආකාරයෙහි අර්පණා සතර වශයෙන් අනොධිසො ඵරණයෙහි අර්පණා විස්සෙකැයි දත යුතුයි.

විසි ආකාර හිමි වශයෙන් පවත්නා මෙත්‍රී වෙතො
විමුක්තියමෙසේය

1 සියලු ස්ත්‍රීහු අවෙර වෙන්වා අඛ්‍යාපජ්ඣ වෙන්වා අනිස වෙන්වා. සුවසේ ආත්ම පරිහරණය කෙරෙත්වා

2 සියලු පුරුෂයෝ -පෙ-

3 සියලු ආයතියෝ -පෙ-

4 සියලු අනායතියෝ -පෙ-

5 සියලු දෙවියෝ -පෙ-

6 සියලු මනුෂ්‍යයෝ -පෙ-

7 සියලු විනිපාතිකයෝ අවෙර වෙන්වා. අඛ්‍යාපජ්ඣ වෙන්වා. අනිස වෙන්වා. සුවසේ ආත්ම පරිහරණය කෙරෙත්වා.

මේ ඔධිසො ඵරණ පිළිබඳ සත් ආකාරයෙහි සතර සතර වශයෙන් අර්පණා අට විස්සෙකි. මෙහි ස්ත්‍රීහු පුරුෂයෝය යනු ලිංග වශයෙන් කියන ලදී. ආයතියෝය අනායතියෝය යනු ආයතී-පෘථග්ජන වශයෙන් කියන ලදී. දෙවියෝය මනුෂ්‍යයෝය යනු උත්පත්ති වශයෙන් කියන ලදී.

දසවිධ දිසා ඵරණ මෙත්තා වෙතො විමුක්තිය මෙසේය.

1 පෙරදිග සියලු සත්වයෝ අවෙර වෙන්වා, අඛ්‍යාපජ්ඣ වෙන්වා, අනිස වෙන්වා, සුව සේ ආත්ම පරිහරණය කෙරෙත්වා.

2 පැළ දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

3 උතුර දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

4 දකුණු දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

5 පෙර අනු දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

6 පැළ අනු දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

7 උතුරු අනු දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

8 දකුණු අනු දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

9 යට දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

10 උඩ දිග සියලු සත්වයෝ -පෙ-

පෙරදිග සියලු ප්‍රාණීහු -පෙ-සියලු භූතයෝ -පෙ-සියලු
පුද්ගලයෝ-පෙ-සියලු ආත්මභාව පයභීෂත්තයෝ -පෙ-පැළ
දිග අදියද මෙසේම ගන්නේය,

පෙරදිග සියලු ස්ත්‍රීහු 'සියලු පුරුෂයෝ' 'සියලු ආයභීයෝ'
'සියලු අනායභීයෝ' 'සියලු දෙවියෝ' 'සියලු මනුෂ්‍යයෝ' 'සියලු
විනිපාතකයෝ'

පැළදිග -පෙ-

උතුරු දිග -පෙ-

දකුණු දිග -පෙ-

පෙර දිනදිග -පෙ-

පැළ අනු දිග -පෙ-

උතුරු අනු දිග -පෙ-

යට දිග -පෙ-

උඩ දිග සියලු ස්ත්‍රීහු -පෙ-අවෙර වෙන්වා අඛ්‍යාපජ්කි
වෙන්වා අතීස වෙන්වා සුවසේ ආත්ම පරිහණය කෙරෙත්වා.

මේ දිසා ඵරණ මෙමත්‍රියෙහි "පෙරදිග සියලුසත්වයෝ"
යනාදි ක්‍රමයෙන් එක් එක් දිසාවෙක විසි විසි කොට
දෙසියයකද "පෙර දිග සියලු ස්ත්‍රීහු" යනාදි ක්‍රමයෙන් එක්
එක් දිසාවක් අටවිස්ස බැගින් කොට දෙසිය අසූවෙක් දැයි
සාරසිය අසූවෙක් අර්පණා වෙයි. පටිසම්භිදායෙහි දැක්වූ සියලු
අර්පණා පන්සිය විසි අටකි.

මෙකී අර්පණා අතුරෙන් යම් කිසිවක වශයෙන් මෙත්තා
වෙතො විමුත්ති වඩන යෝගාවචර තෙම "සුඛං සුපති" යනාදීන්
දක්වන ලද එකොළොස් ආනිසංස ලබන්නේය.

මෙමගින් භාවනායෙහි එකොළොස් ආනිසංස

1 සුඛං සුපති- සුවසේ නිදා, ඇතැම් කෙනෙක් ඔබ මොබ පෙරළෙමින් නපුරු ස්වර පවත්වමින් දුකසේ නිදති. මේ යෝගාවචරතෙම එසේ නොව සුවසේ නිදා නිදන්නේත් සමවතකට සමවැදුණා සේ නිදයි.

2 සුඛං පටිබුජ්ඣති- සුවසේ පුබුදි, ඇතැම් කෙනෙක් තතනමින් හැඟෙමින් පෙරළෙමින් දුකසේ පුබුදුති. මේ යෝගාවචරතෙම එසේ නොව පිපී ගෙන එන පියුමක්සේ විකාර නැතිව සුවසේ පුබුදියි.

3 න පාපකං සුපිනං පස්සති- නපුරු සිහින නොදකී. සිහිනයක් දක්නේ නම් සෑ වදනා පුදනාසේ බණ අසනා සේ යහපත් සිහිනයක්ම දක්නේය. තවද ඇතැම් කෙනෙක් සොරුන් විසින් පිරිවරනලද සේ චණ්ඩ සතුන් විසින් ලුහුබඳන ලද සේ ප්‍රපාතයෙහි වැටුණුවුත් සේ පවිටු සිහින දකිති. මේ යෝගාවචරතෙම එබඳු සිහින නොදකී.

4 මනුස්සානං පියො හොති-මිනිසුන්ට ප්‍රිය වෙයි. උරෙහිලු මුතුහරක් සේද, හිස පැළඳි මල් මාලාවක් සේද, මිනිසුන්ට ප්‍රිය මනාප වෙයි.

5 අමනුස්සානං පියො හොති- විසාබ තෙරණුවන් මෙන් අමනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රිය වෙයි. විසාබ තෙරණුවෝ වනාහි පැළලුප් නුවර කෙළඹයාණ කෙනෙකි. එහි වසන ඔවුන් විසින් "ලක්දිව සෑ මලින් විසිතුරුය. කසා වතින් බබළා රිසි රිසි තැනෙක හිඳ ගන්නටද නිදන්නටද හැකිය. සෘතු සප්ථාය, සේනාසන සප්ථාය, පුග්ගල සප්ථාය, ධර්මශ්‍රවණ සප්ථාය යන සියල්ල මෙහි සුලභ ය"යි අසන ලද්දේය. සිය සතු වස්තුව දු දරුවනට පාවාදී එක් කහවණුවක් පමණක් රෙදි කොණ ගැට ගසාගෙන ගෙයින් නික්ම නැවතොටට අවුත් නැව එනතාක් මසක් කල්, එහි රැඳී උන්න. තුමු වෙළඳාමෙහි දක්ෂ බැවින් එක් දොරෙක බඩුගෙන තව දොරෙක විකුණමින් එතැනින් බඩු ගෙන තව තැනෙක විකුණමින් දැහැම් වෙළඳා මෙන්ම ඒ මස තුළ කහවණු දහසක් උපයා ගත්හ. ඔහු පිළිවෙළින් ලක්දිව බැස මහා විහාරයට පැමිණ මහණවීමට ඉල්ලා සිටියේය. හික්ෂුන් විසින් මහණ

කරණ පිණිස සීමාවට පමුණුවනලදුවෝ ඒ දහසබැඳි පියල්ල එකවුරුතු අතුරෙන් බිම හෙළහ. 'මේ කීමෙක්දැ?යි' ඇසූකල 'කහවණු දහසෙකැයි' කීහ. 'පින්වත, පැවිදිවූ කල මිළමුදල් පරිහරණය කරන්නට නොපිළිවන, දැන්ම එයට කටයුතු දනුවයි' හික්ෂුහු කීහ. ඔහු "විසාඛයන් පැවිදිවන තැනට පැමිණියෝ හිස් අතින් නොයෙක්වයි" කහවණු පොදිය සීමා මාලකයෙහි විසුරුවා පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලබා පස්වසක් නිස සමාදන්ව වැස උභය මාතෘකා පුහුණුකොට පවරා තමන්ට සැප කමටහනක් ගෙන එක් එක් වෙහෙර සිව්-සිව් මස සමවත් පුරමින් හැසුරුණෝය. එසේ හැසිරෙන උන්වහන්සේ එක්තරා රමණීය වන ලැහැබක් දැක ඊට රුක්මුලෙක සමවතට සමවැද සමවතින්නැඟි ස්වකීය ගුණ ආවර්ජනයෙන් ලත් ප්‍රීති සොම්නසයෙන් මෙසේ උදන් ඇනූහ.

'මම යම් දවසෙක උපසම්පදාවිමිද එතැන්පටන් යම්තාක් මෙතනට ආයෙමිද මේ අතුරෙහි මාගේ ශ්‍රමණ ධර්මයෙහි කෙළෙසීමක් නම් නැත්තේය නිදුකාණෙනි, මේ තොපට වූයේ මහත් ලාභයෙක'

ඉක්බිති උදාන තෙරණුවෝ සිතුල්පච්ච වෙහෙර යන්නෝ දෝහෝමං සන්ධියකට පැමිණ "මග මේ දෝ මේ දෝහෝයි" සිතමින් සිටියහ. පච්චෙහි වසන දෙවියා අත දිගුකොට "හිමි මේ මගයයි" දැක්වීය. ඔහු ඒ මඟින් සිතුල්පච්ච ගොස් සිවුමසක් එහි වැස "සෙට උදෑසන මින් බැහැර යෙමියි" සිතා නිදිගත්හ. සක්මන් කෙළවර මිදිල රුක විසූ දෙවියා හිණිපෙන මත්තෙහි හිඳ හඬන්නට වන තෙරණුවෝ "මේ කවරෙක්දැ"යි ඇසූහ. "හිමි මම මිදිල ගස වසන දේවතාව කීවෙමි"යි කීය. කුමට හඬන්නේද? යි විචාළ කල "ඔබ ගමන් නිසාය"යි කීය. "මා මෙහි වසන්නා තොපට කවර ගුණදැ"යි ඇසූ කල "හිමි ඔබ මෙහි වසත් අමනුෂ්‍යයෝ ඔවුනොවුන් කෙරෙහි මෛත්‍රී ලබන්. දැන් ඉතින් ඔබ ගියකල ඔවුහු කලහ කෙරෙහි. නපුරු බස් කියති" යි කීය. ඒ අසා තෙරණුවෝ "ඉදින් මා මෙහි විසී මෙන් තොපට පහසු විසුමෙක් වේ නම් ඒ මැනවැ"යි කීය. තවද සිවුමසක් එහි වැස යන්නට සැරසුණාහ. මිදිල ගස වසන

දේවතාවා නැවතද හැඬුයේය. මේ නියායෙන් විසාබ තෙරණුවෝ සිතුවේ වෙහෙරම වැස එහිම පිරිනිවියහ. මෙසේ මෙන් වඩන යෝගාවචර අමනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රිය වන්නේය.

6 දේවතා රක්ඛන්ති- මැණි කෙනෙක් පුතකු මෙන් දෙවියෝ ඔහු රකිත්.

7 නාස්ස අග්ගිවා විසංවා සත්ථංව කමති. මෙන් වඩනා යෝගාවචරයාගේ සිරුරෙහි උත්තරා උපාසිකාවගේ සිරුරෙහි මෙන් ගිනි නොගනී. සංයුක්ත භාණක චුල්ලසීව තෙරුන්ට මෙන් විය නොකැවේ. සංකිච්ච සාමණේරයන්ට මෙන් ආයුධ නොවදී. මෙහිලා ධෙනු වස්තු කථාව කිය යුතුයි.

එක් ගව දෙනක් වසුට කිරි දෙමින් සිටියාය. වැද්දෙක් ඇය දැක විදිමියි සිතා, අතින් සරහා දිග මිටි ඇති තෙබින් ඇත්තේය. තෙබ දෙනගේ සිරුරේ වැද තල් කොළයක් මෙන් වකුටුවිය. ඒ වුකලි උපචාර බලයෙකින් වූයේ නොවේ. අර්පණා බලයෙකින් වූයේ නොවේ. හුදෙක් වසු කෙරෙහි පැවති දැඩි ප්‍රිය සිත් බලයෙන් වූයේය. මෙමන්ත්‍රිය මේසා මහානුභාව ඇතැයි දත යුතුයි.

8 තුවටං චිත්තං සමාධියති- මෙන් වඩන්නහුගේ සිත වහා එකඟවේ. එහි ප්‍රමාද බවෙක් නම් නොවේ.

9 මුඛවණ්ණෝ විජ්ජසීදති- නැට්ටෙන් ගිලිහුණු තල් ගෙඩියක්සේ ඔහුගේ මුහුණ ඉතා පහත්වේ.

10 අසම්බුළ්භො කාලං කරොති-මෙන් වඩන්නහුට සිහි මුළාව වන මරණයෙක් නැත. නුමුළාවම නිදි ගත්තාසේ කළුරිය කෙරේ.

11 උත්තරිං අප්පට්චිජ්ඣන්තො බ්‍රහ්ම ලොකුපගො හොති- ඉදින් රහත්ව ගන්නට නොහැකි චිත්ත නිදා පිබිදියා සේ ගොස් බඹ ලොව උපදින්නේය.

මෙමු භාවනාවෙහි විස්තර කථාව නිමිසේය.

කරුණා භාවනාව

කරුණා බ්‍රහ්ම විහරණය වඩනු කැමති යෝගාවචරයා විසින් කරුණා රහිත බවෙහි ආදීනව හා කරුණා සහිත බවෙහි

ආනිසංස හා සලකා භාවනාවට පටන්ගත යුතුයි. පටන් ගන්නා විසින්ද පළමුකොට ප්‍රිය පුද්ගලාදීන් කෙරෙහි කරුණා නොවැඩිය යුතුයි. කුමක් හෙයින්ද? ප්‍රියයා ප්‍රිය තනිහිමද අති ප්‍රිය යහළුවා අති ප්‍රිය යහළු තනිහිමද මධ්‍යස්ථයා මධ්‍යස්ථ තනිහිමද අප්‍රියයා අප්‍රිය තනිහිමද වෛරියා වෛරී තනිහිමද පිහිටන බැවිනි. ලිංග විසභාගයන් කෙරෙහිද කථරිය කළවුන් කෙරෙහිද එසේම කරුණා නොවැඩිය යුතුය. අක්ෂෙත්‍ර බැවිනි.

විභංගයෙහි වදාළ බැවින් හැමට පළමුවම කරුණා කළ යුතු ආකාර ඇති ඉතා දුක්පත් දිළිඳු සිඳුලූ අත්පා ඇතිව කබලක් පෙරටුයෙහි තබාගෙන අම්බලමෙක වැදහොත් අතින් පයින් පණු කැලන් කා හැළෙන-එහෙයින්ම බැහැ හඬින් හඬන-පවිකාර බැහැ මිනිසකු දැක "අහෝ! මේ මිනිසා දුකට පැමිණියේය. මොහු මේ දුකින් මුදා ගන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙකැයි" කරුණා වැඩිය යුතුයි.

ඉදින් එවැන්නකු නොලද්දේ නම් සුව විදින්නාවූද පවිකාර පුද්ගලයකු වධයට පැමිණියෙකු හා සම කොට සිතා කරුණා කළ යුතුයි. කෙසේද? බඩු සහිත සොරකු අසුවූ විට රජ "මොහු මරව"යි නියෝග කරයි. රජුන්ගෙන් නියෝග ලත් පුරුෂයෝ ඔහු බැඳ ගෙන සන්ධියෙහි-සන්ධියෙහි සියගණන් පහර දෙමින් වධ ස්ථානයට ගෙනයති. ඔහු දුටු මනුෂ්‍යයෝ කණ-බොන දැයද, මල්-ගඳ විලවුන්ද, බුලත්ද ඔහුට දෙති. ඔහු ඒ දුන්දේ කමිත්-බොමිත් සුව ඇත්තකු සේ භෝග ඇත්තකු සේ ගමන් කරයි. එහෙත් කිසි කෙනෙක් මේ සුව ඇත්තෙක, මේ භෝග ඇත්තෙකැයි නොසිතයි. 'එකාන්තයෙන් මේ දීනයා දැන් මරණයට පැමිණේ. මොහු නගන පියෙන් පියට මොහුට මරණය ළංවන්නේය'යි මිනිස්සු ඔහු කෙරෙහි කරුණා කරති. එසේම කරුණා කමටහන් ගත් යෝගාවචරයා විසින් සුව ඇත්තාවූද පුද්ගලයා කෙරෙහි කරුණා වැඩිය යුතුයි. කෙසේද? "මේ දීනයා දැන් සුවසේ සැදී පැහැදී පස් කම් සුව වැළඳගත් තුන් දොරින් එකෙකිනුදු කළ කුසලයක් නැති බැවින් මේ මතු අපායෙහි අනල්ප දුක් දොම්නස් විදිය"යි මෙසේ ඔහු කෙරෙහි කරුණා වඩා ඉක්බිති ඒ ක්‍රමයෙන්ම ප්‍රිය පුද්ගලයා කෙරෙහිද ඉක්බිති

මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහිද ඉක්බිති වෛරියා කෙරෙහිද, ක්‍රමයෙන් කරුණා වැඩිය යුතුයි. ඉදින් පෙරකීසේ වෛරියා කෙරෙහි ක්‍රෝධ උපදී නම් මෙම ත්‍රියෙන් ඒ සන්සිදුවා ගත යුතුයි.

ඉදින් කළ කුසල් ඇත්තෙක නම් ඥාති-රෝග-භෝග ව්‍යසනාදීන් අතුරෙන් කිසිවකින් යුක්ත යයි දැක හෝ අසා හෝ එසේත් නැත්නම් මේ "සසර දුක් නො ඉක්මවූ බැවින් ඒකාන්තයෙන් දුක්යයි" සියලු ආකාරයෙන්ම කරුණා කොට යට කී පරිදි තෙමිය, ප්‍රිය පුද්ගලය, මධ්‍යස්ථය, වෛරිය යන සිව් දෙනා කෙරෙහි සීමා සම්භෙදය කොට ඒ නිමිත්තම සේවන හු විසින් භවනු වනු විසින් බහුල කරන්න හු විසින් මෙම ත්‍රි කමට හත්ති කී ලෙසම ත්‍රික චතුෂ්ක ධ්‍යාන වශයෙන් අර්පණා ලැබිය යුතුයි.

අංගුත්තර අටුවායෙහි වනාහි පළමු කොට වෛරී පුද්ගලයා කෙරෙහි කරුණා කළ යුතු බවද, ඔහු කෙරෙහි සිත මෘදුකොට ඉක්බිති දුප්පතා කෙරෙහිද, ඉක්බිති ප්‍රිය පුද්ගලයා කෙරෙහිද, ඉක්බිති තමා කෙරෙහිද, කරුණා කළ යුතු බව කියන ලද්දේය. මෙහි දැක්වූ දුර්ගතය දුරුපෙතය යන මේ පෙල හා සීමා නොවන බැවින් මෙහි කී සේ භාවනා කොට සීමා සම් භෙදයෙන් අර්පණා වැඩිය යුතුයි.

ඉන් මතු ලැබිය යුතු පංචවිධ අනොධිසො ඵරණ දසවිධ දිසා ඵරණ විකුබ්බනද "සුඛං සුපතී" යනාදී ආනිසංසද යට මෙම ත්‍රියට කී පරිදිමයයි දත යුතුයි.

කරුණා භාවනායෙහි විස්තර කථාවයි.

මුදිතා භාවනාව

මුදිතා බ්‍රහ්ම විහාරය වඩනු කැමති යොගාවචරයා විසින් පළමු කොට ඒ මුදිතාව ප්‍රියයා කෙරෙහි හෝ මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහි හෝ වෛරියා කෙරෙහි හෝ නොවැඩිය යුතුය ප්‍රියයා ප්‍රියවූ පමණින්ම මුදිතාවට කරුණු නොවේ. මධ්‍යස්ථ වෛරීන් ගැන කියනුම කවරේද? එසේම ලිංග විරුද්ධයෙහිද කාලක්‍රියා කොළෝද මෙයට ක්ෂේත්‍ර නොවෙති. අටුවායෙහි වනාහි සොණ්ඩ සභාය යයි කියන ලද අතිප්‍රිය යහළුවාම මුදිතාවට

කාරණවේ. ඒ අති ප්‍රිය යහළුවා මුදිත-මුදිතමවේ. පළමු කොට සිනාසී පසුව කථාවට පටන් ගනී. එහෙයින් ඔහු කෙරෙහිම පළමු කොට මුදිතා වැඩිය යුතුයි. සුඛිත මුදිතවූ ප්‍රිය පුද්ගලයකු දැක හෝ අසා හෝ "මේ පුද්ගලයා එකාන්තයෙන් මුදිතය. අහෝ ඉතා යෙහෙකැ"යි ඔහු කෙරෙහි හෝ මුදිතා වැඩිය යුතුයි. මේ දෙවන කී ප්‍රිය පුද්ගලයා සදහාය.

ඉදින් ඒ අතිප්‍රිය යහළුවා හෝ ප්‍රිය පුද්ගලයා හෝ අතීතයෙහි සුඛිත වුවද දැන් දුක්ඛිත නම් දුරුපෙන නම් ඔහුගේ අතීත සුඛිත භාවයම සලකා "මේ අතීතයෙහි මහාභාග ඇත්තෙක් විය, මහා පරිවාර ඇත්තෙක් විය. නිති ප්‍රමුදිතයෙක්වි" යයි ඔහුගේ අතීත මුදිතාකාරය සලකා මුදිතා වැඩිය යුතුයි.

ඉදින් ඔහු අතීතයෙහිද ප්‍රමුදිත නොවී නම් අනාගතයෙහි වන ප්‍රමුදිත තත්වය සලකා මේ අනාගතයෙහි සම්පත් ලබා ඇතුන්-අසුන් පිට නැගී රන් සිව්ගෙයි නැගී ඇවිදින්නෝය"යි අනාගත මුදිතාකාරය සලකා මුදිතා වැඩිය යුතුයි.

මෙසේ ප්‍රිය පුද්ගලයා කෙරෙහි මුදිතා වඩා ඉක්බිති මධ්‍යස්ථයා කෙරෙහිද, ඉක්බිති චෛරියා කෙරෙහිද මුදිතා වැඩිය යුතුයි. අර්පණා උපදවිය යුතුයි. ඉදින් චෛරියා කෙරෙහිද ක්‍රොධ උපදින්නේ නම් පෙර කී සේ මෙන් වඩා සිත සන්සිදුවා ගත යුතුයි.

මෙසේ මේ තුන්දෙනා කෙරෙහිද, තමා කෙරෙහිද සම සිත් උපදවා සීමසම්භෙද කොට ඒ නිමිත්තම සෙවනනු විසින් භවනුවනු විසින් බහුලකරන්නනු විසින් මෙමත්‍රියෙහි කී සේ ත්‍රික-චතුෂ්ක ධ්‍යාන වශයෙන් අර්පණා ලබා ගත යුතුයි. එයින් මතු ලැබිය යුතු පඤ්චවිධ අනොධිසොචරණ සප්ත විධ ඔධිසො චරණ, දස විධ දිසා චරණ යන විකුබ්බණද "සුඛං සුපතී" යනාදී ආනිසංසද මෙමත්‍රී භාවනාවෙහි කී ලෙසින් දත යුතුයි.

මුදිතා භාවනායෙහි විස්තර කථාව නිමියේය.

උපෙක්ෂා භාවනාව

උපෙක්ෂා බ්‍රහ්මචිහාරය වඩනු කැමති යෝගාවචරතෙම පළමු මෙමත්‍රි-කරුණා-මුදිතා යන තුන් තන්හි ලත් ත්‍රික හෝ

චතුෂ්ක ධ්‍යාන ඇතියකු විය යුතුයි. එසේ තික හෝ චතුෂ්ක ධ්‍යාන ලත් ඔහු විසින් පුහුණුවූ තෘතීය හෝ චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් නැගී "සියලු සතුන් සුවපත් වෙත්වා" යි කරනු ලබන මෙෙත්‍රිය සතුන් කෙරෙහි මමත්ව වශයෙන් පවත්නා මෙනෙහි කිරීමක් බැවින්ද, කරුණාව දොම්නසට ආසන්න බැවින්ද මුදිතාව සොම්නස බැවින්ද ඖදාරික හෙයින් එහි ආදිනව හා උපෙක්ෂා ශාන්ත බැවින් එහි ආනිසංස හා සලකා යම්ප්‍රකෘති මධ්‍යස්ථ පුද්ගලයෙක් වේ නම් ඔහු කෙරෙහි උපෙක්ෂා කිරීම් වහයෙන් භාවනා වැඩිය යුතුයි. ("මේ සත්වතෙමේ තමා කළ කර්මය විසින් පරලොවින් මෙලොවට ආයේය. දැන්ද එපරිද්දෙන්ම පරලොවටයයි. තොපද පූර්වයෙහි කළ කර්මය පරිද්දෙන් පරලොවින් මෙලොවට ආයේය. ඕනට තාගේ ප්‍රයෝගයෙන් සුවයක් එළවන්නටවත් දුකක් පහකරන්නට වත් නො පිළිවන. මෙෙත්‍රි-කරුණාදී විසින් සතුන් කෙරෙහි මමත්වය කිරීම ආදී වශයෙන් උපදවන්නාවූ යම් ස්තේහයක් වේද ඒ ස්තේහය චිත්තයාගේ ඇදනැති බවෙක් නොවන්නේය. සර්ව සත්වයන් කෙරෙහි මැදහත් බව සියලු ආයතීයන් විසින් ගත් මාර්ගය අවිරුද්ධ ප්‍රතිපත්තියයි මෙසේ විරුද්ධවීමට පිළිකුල් වශයෙන් මැදහත් බවෙහිවූ ගෞරව-බහුමාන-ආදර ඇත්තහු විසින් උපෙක්ෂා තොම උපදවිය යුතුයි. මෙසේ සවිශෙෂ කොට උපෙක්ෂා එළවා පිළිපදනාහුට ප්‍රකෘතියෙන්ම උදාසීන බැවින් සාතිශයයෙන්ම ඔහු කෙරෙහි මැදහත් බව වෙයි භාවනා බලයෙන් නිවරණයෝ යටපත් වෙති. කිලෙස්සු සන්සිදෙතියි දතයුතුයි."

ඉක්බිති ප්‍රිය පුද්ගලාදීන් කෙරෙහිද උපෙක්ෂා වැඩිය යුතුයි.

මහණෙනි, යෝගාවචර මහණ තෙමේ උපෙක්ෂා සහගත සිතින් යට කියූ සේ මධ්‍යස්ථ පුද්ගලයා කෙරෙහි උපෙක්ෂා උපදවා ඉක්බිති ප්‍රිය පුද්ගල, සොණ්ඩ සහාය, වෛරී, තමා යන සියල්ලන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථ වශයෙන් සීම සම්භෙද කොට ඒ නිමිත්තම සෙවනය කටයුතුයි, වැඩිය යුතුයි. බහුල වශයෙන් පුරුදු කටයුතුයි. එසේ කරන්නාවූ යෝගාවචරයාට පය්වි කසිණයෙහි කියූ සේ චතුර්ථ ධ්‍යානය ලැබෙන්නේය. මෙහිලා

ප්‍රශ්නයෙකි. පටවි කසිණාදියෙහි තෘතීය ධ්‍යානය උපදවාගත්තහුට මෙකී චතුර්ථ ධ්‍යානය උපදවා ගතහැකිද? නොහැකිය.

කුමක් හෙයින්ද? අරමුණ සභාග නොවන හෙයිනි.

මෙමුත්‍රී ආදියෙහි තෘතීය ධ්‍යානය උපදවා ගත්තහුටම අරමුණු සභාග බැවින් චතුර්ථ ධ්‍යානය ලැබෙන්නේය.

ඉන් ඔබ්බෙහි ලැබිය යුතු විකුබ්බණද, ආනිසංසද මෙමුත්‍රියට කී අයුරින්ම දතයුතුයි.

උපෙක්ෂා භාවනායෙහි විස්තර කථාව නිමිශේය.

සතර බ්‍රහ්ම විහරණයෙහි ප්‍රකීර්ණක කථාව

බ්‍රහ්මොත්තමවු භගවත් බුදුන් වදාළ මේ සතර බ්‍රහ්ම විහාර මෙසේ දැන ඒ පිළිබඳ ප්‍රකීර්ණක කථාද මතු දැක්වෙන පරිදි දත යුතුයි.

අර්ථ වශයෙන්

මෙත්තා- යම් ධර්මයක් සිත ස්තේහ කෙරේද? ඒ මෙමුත්‍රී යයි. "සත්වයන් කෙරෙහි වරදවා පිළිපැදීම් වශයෙන් රථ බවට විරුද්ධවු හිතකර ප්‍රවෘත්තිය ස්තේහ නම් වෙයි. තෘෂ්ණා යන වශයෙන් ස්තේහය නොවෙයි. මොහපුර්වංගම වූයේ ලොභස්වරූප ධර්මයක් වේ. මේ වනාහි අද්වේෂ ස්වරූප වූයේ අලොභ සම්ප්‍රයුක්ත වෙයි දත යුතුයි.

මෙමුත්‍රී කරුණු ලබන මිත්‍රයා කෙරෙහි වූයේ හෝ මිත්‍රයාගේ මේ පැවැත්මෙක්නුයි කියා හෝ මෙමුත්‍රීය නම්වේ.

කරුණා- අනුන්ගේ දුක් ඇති කල්හි සත්පුරුෂයන්ගේ සිත කම්පා කරන්නේ කරුණාය. එනම් අනුන්ගේ දුක් දැක එය බැහැර කරනු කැමැත්තෙන් නො ඉවසීම් වශයෙන් සිතෙහි ඇතිවන තත්වයයි. අනුන්ගේ දුක කිණනය කරන්නේ විනාශ කරන්නේ හෝ කරුණාය. දුක්ඛිතයන් කෙරෙහි පැතිරවීම් වශයෙන් කිණනය කරන්නේ-ප්‍රසාරණය කරන්නේ හෝ කරුණායි.

මුදිතා- යම් ධර්මයක් කරණකොට ගෙන ඒ ධර්මයෙන් යුක්ත වූවෝ සතුට වෙත්ද ඒ මුදිතාය. තෙමේ හෝ සතුට

වන්නේ මුදිතය. සතුටුවීම් මාත්‍රය හෝ මුදිතය. (කරුණ කාරක, කරුණා කාරක, භාවකාරක වශයෙන් කළ විග්‍රහයි.)

උපෙක්ඛා- අවේර වෙන්වා යනාදී ව්‍යාපාද දුරු කිරීමෙන්ද, මධ්‍යස්ථභාවයට පැමිණීමෙන්ද උපෙක්ඛා කරන්නේ උපෙක්ඛාය.

ලක්ෂණ-රස-පච්චපට්ඨාන-පදට්ඨාන-සම්පත්ති,
විපත්ති වශයෙන්

මෙම ත්‍රියයෙහි ලක්ෂණය සත්වයන් කෙරෙහි හිත ආකාරයෙන් පැවැත්මය. රසය සත්වයන් කෙරෙහි හිත ඵලවීමය. පච්චපට්ඨානය වේර දුරුකිරීමය. පදට්ඨානය සත්වයන් කෙරෙහි මනාවඩන බව දැක්මය. සම්පත්තිය ව්‍යාපාද සංසිද්ධිය. විපත්තිය ස්වේභාව උපද්ධිය.

කරුණායෙහි ලක්ෂණය-දුකටපත් සත්වයන්ගේ දුක් දුරු කරන ආකාරයෙන් පැවැත්මය (දුක් දුරු වේවා නො වේවා ඒ කරුණු නොවේ.) රසය අනුන්ගේ දුක් නොඉවසීමය, පච්චපට්ඨානය අවිහිංසාවය. පදට්ඨානය දුකින් පෙළෙනවුන්ගේ අසරණ බව දැක්මය. සම්පත්තිය විහිංසා සංසිද්ධිය. විපත්තිය ශෝක උපද්ධිය. (කරුණා මුඛයෙන් ශෝකය වංචා කෙරේ.)

මුදිතායෙහි ලක්ෂණය අනුන්ගේ සම්පත්තියෙහි සතුටු වීමය. රසය ඊෂ්ඨා නොකිරීමය පච්චපට්ඨානය පර සම්පත් අධිකුල ධර්ම අරණ්‍ය සේනාසනය යන මෙහි නො ඇලුම නැති කිරීමය. පදට්ඨානය සත්වයන්ගේ සම්පත්ති දැක්මය සම්පත්තිය අරති සංසිද්ධාලිය. විපත්තිය ගෘහනිශ්‍රිත ප්‍රීතියගේ වශයෙන් සිතා උපද්ධිය.

උපෙක්ඛායෙහි ලක්ෂණය සත්වයන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථාකාරයෙන් පැවැත්මය. රසය ප්‍රියාදී හෙද ඇති සත්වයන් කෙරෙහි සම තත්වයෙන් දැක්මය, පච්චපට්ඨානය ප්‍රතිඝ අනුනය සංසිද්ධිය පදට්ඨානය "සත්වයෝ කර්මය ස්වකීය කොට ඇත්තාහ. ඔව්හු කවරෙකුගේ කැමැත්තෙන් සුඛිත හෝ වේතද, දුකින් හෝ මිඳෙත්ද? පැමිණි සැපතින් හෝ නොපිරිහෙත්ද" යි මෙසේ කර්මය ස්වකීය කොට ඇති බව දැක්මය. සම්පත්ති ප්‍රතිඝ අනුනය සංසිද්ධිය. විපත්තිය

ගෘහනිශ්ශ්‍රිතවූ අඥාන උපෙක්ෂාව උපද්ධමය (උපෙක්ෂා සහගත මොහය අඥානෝපෙක්ෂා නම්.)

සාධාරණ අවේනික ප්‍රයෝජන වශයෙන්

විදර්ශනා සුඛය හා භව සම්පත්තිය මේ සතර බ්‍රහ්මවිහාරයන්ගේ සාධාරණ ප්‍රයෝජනයයි. සුඛං සුපති යනාදී එකාදසානිසංසයෝ වනාහි යට ගෘහිත බැවින් මේ තැන නොගන්නා ලදහ. ව්‍යාපාදාදිය දුරුකිරීම ආවේනික ප්‍රයෝජනයයි.

ඒ එසේ මැයි:- මෙමත්‍රියෙහි ආවේනික ප්‍රයෝජනය ව්‍යාපාද දුරු කිරීමය. කරුණායෙහි ආවේනික ප්‍රයෝජනය විහිංසා දුරු කිරීමය. මුදිතායෙහි ආවේනික ප්‍රයෝජනය අරති දුරු කිරීමය. උපෙක්ෂායෙහි ආවේනික ප්‍රයෝජනය රාගය දුරු කිරීමයි. (ආවේනික ප්‍රයෝජන නම් වෙන් වෙන් ප්‍රයෝජනය)

ආසන්න-දුර සතුරු වශයෙන්

සතර බ්‍රහ්ම විහාර අතුරෙන් එක් එක් බ්‍රහ්ම විහරණයට ආසන්න සතුරාය. දුර සතුරායයි සතුරෝ දෙදෙනෙකි.

කිසියම් පුරුෂයකුහට ආසන්නයෙහි හැසිරෙන සතුරා මෙන් මෙමත්‍රී බ්‍රහ්ම විහරණයට රාගය ආසන්න සතුරාය. මෙමත්‍රිය හා රාගය ගුණ දැක්මෙහි ලා සමාන බැවිනි. ("එහි මෙමත්‍රිය-දාන-ප්‍රිය වචන ආදී ශීල-ශ්‍රැතාදී ගුණ ග්‍රහණ වශයෙන් පවති. රාගයද යම්කිසි පරිද්දෙකින් ගුණ ග්‍රහණ මුඛයෙන්ම පවති. එහෙයින් ගුණ දර්ශනයෙන් සහාය බැවින් මිත්‍රමුඛ සතුරකු මෙන් සමාදුකායෙන් දර්ශනය කෙරේ" ඒ රාග සතුරා ස්වල්පවූද සිහි මුළාවෙකින් මෙමත්‍රිය දුරු කොට ඒ අරමුණ ගන්නට නිසි බැවින් ඒ රාග සතුරාගෙන් මෙමත්‍රිය මනා කොට රැක ගත යුතුයි.

පුරුෂයාහට පර්වතාදී දුර්ග ඇසුරු කළ දුර සතුරා මෙන් මෙමත්‍රිය බ්‍රහ්ම විරණයට ව්‍යාපාදය දුර සතුරාය මෙමත්‍රිය හා ව්‍යාපාදය ස්වභාවයෙන්ම අසමාන බැවිනි. එහෙයින් ව්‍යාපාදයෙන් බිය නොව මෙමත්‍රියද වැඩිය යුතුයි. මෙමත්‍රියද කරන්නේය. කෝපද කරන්නේය යන මේ දෙක කිසිකලෙක එක තැන නො ලබන්නෙකි.

කරුණා බ්‍රහ්ම විහරණයට ගෘහනිශ්ශ්‍රිත දොම්නස ආසන්න සතුරාය. විපත් දැකීම් වශයෙන් සමාන බැවිනි. විහිංසාව දුර

සතුරාය. කරුණාව හා විහිංසාව ස්වභාවයෙන් අසමාන බැවිනි. එහෙයින් විහිංසායෙන් බිය නොව කරුණා වැඩිය යුතුයි. කරුණාත් කරන්නේය. අත්-පා ආදියෙන් ගසන්නේය යනු කිසි කලෙක එක තැන නො ලැබෙන්නෙකි. එහි ගෙන සිත දොම්නස නම් කීම? යනාදීන් වදාළ බැවින් 'ඉෂ්ට වූ කාන්තවූ මනාපවූ මනරම්වූ ලෝකාමිෂවූ ප්‍රතිසංයුක්තවූ චක්ෂු විඥෙයාවූ රූප නොලදින් ඒ නො ලද්දෙමියි' සිහි කරන්නාහටද පෙරදී ලබා නැතිව ගිය රූප සිහි කරන්නාහටද යම් දොම්නසෙක් උපදී නම් එය ගෘහනීශ්‍රිත දොම්නසයි දත යුතුයි

(ගෘහනීශ්‍රිත දොම්නස නම් කාමගුණ නීශ්‍රිත දොම්නසයි)

මුදිතා බ්‍රහ්ම විභරණයට ගෘහ නීශ්‍රිත සොම්නස ආසන්න සතුරාය. සම්පත් දැකීම් වශයෙන් සමාන බැවිනි. අරතිය දුර සතුරාය. ස්වභාවයෙන් අසමාන බැවිනි. "භොගාදි සම්පත්තින් ප්‍රමුදිත සත්වයන් කෙරෙහි ප්‍රීති ප්‍රමුදිත ස්වභාවයට ඔවුන් කෙරෙහි අනභිභවාකාර අරති ස්වභාවය විසභාග බැවින් යනුයි. එබැවින් ඒ අරතියෙන් බිය නොව මුදිතා වැඩිය යුතුයි. ප්‍රමුදිතත් වන්නේය. ප්‍රාන්ත සයනාසන අධි කුශල ධර්ම යන මෙහි උකට්ඨිත් වන්නේය යනු කිසි කලෙක එක් තැන නොලැබෙන්නෙකි. ගෘහනීශ්‍රිත සොම්නස යනු කීම? ඉෂ්ටවූ ශාන්තවූ මනාපවූ මනරම්වූ ලෝකාමිෂ ප්‍රතිසංයුක්තවූ චක්ෂුර්විඥෙයවූ රූප ලබා එය ලදිමියි සලකන්නා හටද පෙර ලබා නැතිව ගිය රූප සිහිකරන්නා හටද යම් සොම්නසෙක් උපදී නම් එය ගෘහනීශ්‍රිත සොම්නසැයි දතයුතුයි. ගෘහනීශ්‍රිත සොම්නස නම් පස්කම් ගුණ ඇසුරු කළ සොම්නසය)

උපෙක්ෂා බ්‍රහ්ම විභාරයට වනාහි ගෘහනීශ්‍රිත අඥාන උපෙක්ෂාව ආසන්න සතුරාය. දොෂ ගුණ අවිචාරණ වශයෙන් සමාන බැවිනි. ("යම්සේ බ්‍රහ්ම විභාරොපෙක්ෂා නොමෝ මෙමිත්‍රි ආදීන් මෙන් සත්වයන් කෙරෙහි වශයෙන් ගුණ දොෂ විචාරණය නොකරන්නී හුදෙක් අර්ධ්‍යුපෙක්ෂණ වශයෙන් පවතීද එසේම අඥානොපෙක්ෂාවද සත්වයන් කෙරෙහි විද්‍යාමාන ගුණ-දොෂ නොවිචාරන්නී හුදෙක් අර්ධ්‍යුපෙක්ෂණ වශයෙන් පවතී." රාගය හා ප්‍රතිඝය දුර සතුරාය. ස්වභාවයෙන් අසමාන බැවිනි. එබැවින්

රාගයෙන් හා පටිසයෙන් බිය නොව උපෙක්ෂා වැඩිය යුතුයි. “උපෙක්ෂාද කරන්නේය. රාග ප්‍රතිසයද කරන්නේය” යනු කිසි කලෙක එක් තැන නොලැබෙන්නෙකි.

ගෘහනි:ශ්‍රිත උපෙක්ෂා නම් කිම?

බාලවූ මොඩවූ පුටුපිස්තවූ අනොධිප්තවූ අවිපාකපිතවූ අනාදිතවදර්ශිවූ අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයාහට ඇසින් රූප දැක්මෙන් උපෙක්ෂා උපදින්නේය. ඒ උපෙක්ෂාව රූප සමඟි ක්‍රමණයට කාරණ නොවන්නේය. එහෙයින් ඒ ගෘහනිශ්‍රිත උපෙක්ෂායයි කියනු ලැබේ. කෙලෙසුන් ඉක්ම නොපවත්නා හෙයින් ගෘහනිශ්‍රිතයයි කියනු ලැබේ. අනොධිප්ත නම් ක්ලේශ අවධීන් මාර්ග අවධි වශයෙන් නොදිනුයේය. අනායථී යයි. අවිපාකපිත නම් සජ්තම භවාදීන් මතුයෙහි පවත්නා විපාක සන්තතිය නොදිනුයේයි නැවත පෘථග්ජනයයි කියේ අන්ධ පෘථග්ජනයා ගනු සඳහාය.

ညာဦး-မဏိယ-အုပ္ပါယာ ဝိသုဒ္ဓိ

මේ සතර බ්‍රහ්ම විහාරයන්ටම කන්තු කම්පනා ඡන්දය ආදියි. (සත්වයන් කෙරෙහි හිතෙහි බවය, දුක් පහකරනු කැමති බවය, යනාදියෙන් අනවද්‍යා ප්‍රාර්ථනා වශයෙන් පවත්නා හෙයින් කන්තුකම්පනා ඡන්දය ආදියයි කීහ. උපෙක්ෂා බ්‍රහ්ම විහාරයද සත්වයන් කෙරෙහි අනිරාකෘත ඡන්ද ඇත්තේම වෙයි. එහි අව්‍යාවෘතබවම අවිරුද්ධ ප්‍රතිපත්තිනුයි ස්වකෘත්‍යයෙහි නියුක්ත පුතු කෙරෙහි මව මෙන් අධ්‍යුපෙක්ෂණාකාරයෙන් පවතී.

නීවරණාදිය මැඩ පැවැත්වීම මධ්‍යයයි. අර්පණාව අවසානයයි.

ප්‍රඥප්ති ධර්ම වශයෙන්, අරමුණු වැඩිම්ම් වශයෙන්

මේ සතර බ්‍රහ්මචිතාරයන්ට එක සත්වයෙක් හෝ බොහෝ සත්වයෝ හෝ අරමුණු වෙති (ප්‍රඥප්ති ධර්ම වශයෙන් යි කියේ සත්වයන් ගන්නා බැවිනි.) උපචාරයෙහිදී හෝ අර්පණාවට පැමිණි කල හෝ අරමුණ වැඩෙන්නේය. වැඩෙන ක්‍රමය මෙසේය. දක්ෂ ගොවියා තමා සැසුතු තැන පිරිසිදු ගෙන සානා සේ මේ යෝගාවචරයාද පළමුකොට එක් ආවාසයක් පිරිසිදු

එහි වසන සත්වයන් කෙරෙහි "මේ ආවාසයෙහි සත්වයෝ අවෙර වෙත්වා" යනාදීන් මෙන් වඩන්නේය. එහි සිත මාදු කොට කර්මණය කොට ඉක්බිති ආවාස දෙකක්, පිරිසිදින්නේය. මෙසේ පිළිවෙළින් ආවාස තුනක්ද, සතරක්ද පසක්ද, සයක්ද, සතක්ද, අටක්ද, නවයක්ද, දසයක්ද, එක විටියක්ද, ගම් අඩක්ද, මුළු ගමක්ද, දනව්වක්ද, රාජ්‍යයක්ද එක් දිසාවක්ද, එක් සක්වළක් තාක්ද, එයින් මතුද, පිරිසිදු එහි සතුන් කෙරෙහි මෙන් වඩන්නේය. මෙන සේම කරුණා දියද වඩන්නේය. මේ අරමුණු වඩන ක්‍රමයයි.

නිස්සන්ද ඵල වහයෙන්

කසිණයන්ගේ නිස්සන්ද ඵලය අරුපධ්‍යානයි. රූපධ්‍යාන සමාධිත්තේද යට තුන් අරුපධ්‍යාන සමාධිත්තේද නිස්සන්ද ඵලය නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනයයි. විදර්ශනායෙහි නිස්සන්ද ඵලය ඵල සමාපත්තියි. සමථ-විදර්ශනායෙහි නිස්සන්ද ඵලය නිරෝධ සමාපත්තියයි. එසේම මෙත්තා-කරුණා මුදිතා යන බ්‍රහ්මවිහාර තුනෙහි නිස්සන්ද ඵලය උපෙක්ෂා බ්‍රහ්ම විහාරයයි. ටැම් නොසිටුවා කුලාසංඝාට නොදී නිකම් අහස කුළු කැණීමඬල නංවන්නට නොහැකි වන්නා සේ ප්‍රථම තුන් ධ්‍යාන නොවඩා සතරවනධ්‍යානය වඩන්නට බැරිය.

ප්‍රශ්න

1 කුමක් හෙයින් මේ සතරට බ්‍රහ්ම විහාරයි කියනු ලැබේද?

2 මේ ගණන් වශයෙන් සතරක්ම වූයේ කිම?

3 මෙහි මේ ක්‍රමය කිමෙක්ද?

4 කුමක් හෙයින් අභිධර්මයෙහිදී මෙයට අප්‍රමාණයයි කියනු ලැබේද?

1 ශ්‍රේෂ්ඨය, නිර්දෝෂය යන අර්ථයෙන් මේ සතරට බ්‍රහ්ම විහාරයයි කියනු ලැබේ. (සත්වයන් කෙරෙහි යහපත් ප්‍රතිපත්තියක් බැවින් මේ විහාර සතර ශ්‍රේෂ්ඨයි. සෙසු සියලු කර්මස්ථානයෝ ආත්ම අභිවාද්ධි සාධක ප්‍රතිපත්තිහු වෙත්. මොහු වනාහි සියලු සතුන් සුවපත් වේවා දුකින් මිදෙත්වා යනාදීන් අනුන් හිතවැඩ පිණිස ප්‍රතිපත්තිහුය.

බ්‍රහ්මයෝ විනිවරණ බැවින් නිර්දෝෂ සිත් ඇතිව වෙසෙති. මේ සතරින් යුක්ත යෝගාවචරයාද බ්‍රහ්මයන් මෙන් නිර්දෝෂ සිත් ඇතිව වෙසෙති. එබැවින් මේ නිර්දෝෂයි. මෙහි බ්‍රහ්ම ශබ්දයෙන් බහිලොව බ්‍රහ්මයෝද මහාබෝධි සත්වයෝද ගැනෙත්.

2 මේ ගණන් වශයෙන් සතරක්ම වූයේ කීම?

2 විශුද්ධි මාර්ගාදීන්ගේ වශයෙන් මේ සතරෙක් වූයේය. ආදී ශබ්දයෙන් මනස්කාර ගන්නේයි. මේ සතර අතුරෙන් මෙමත්‍රිය ව්‍යාපාද බහුලයාහටද, කරුණාව විහිංසා බහුලයා හටද, මුදිතාව අරති බහුලයාහටද, උපෙක්ෂාව රාග බහුලයා හටද, විශුද්ධිමාර්ගයි. (ව්‍යාපාද සංකෙලේශාදීන් කෙරෙන් විශුද්ධියට උපාය වූයේ විශුද්ධිමාර්ග නම්. එබැවින් මේ විශුද්ධි මාර්ග වශයෙන් සතර වූයේය.

හිත ඵලවීමය, අහිත දුරුකිරීමය, සම්පත්තියෙහි සතුටු වීමය, උපෙක්ෂා වීමයයි සත්වයන් කෙරෙහි මනස්කාරය සතර ආකාර වේ. මව වනාහි ළදරු ගිලන්, තරුණ තමාගේ කටයුතු වල යෙදුණු යන සිව් පුතුන් අතුරෙන් ළදරු පුතුහට අභිවෘද්ධිය කැමති වෙයි. ගිලන් පුතු හට ගිලන් කමින් මුදවා ගන්න කැමති වෙයි. තරුණ පුතුහට සුදුසු සරණක් පාවා දී මතු දියුණුවට කැමති වෙයි. තමාගේ කටයුතුවල යෙදුණු පුතුහට කිසිදෙයෙක නොයෙදී මධ්‍යස්ථ වනු කැමති වෙයි.

එසේම සතර බ්‍රහ්ම විහාර වඩන යෝගාවචරයා විසින් සියලු සතුන් කෙරෙහි මෙමත්‍රි කළ යුතුය. කරුණා කළ යුතුය මුදිතා කළ යුතුය. උපෙක්ෂා කළයුතුය. එබැවින් මෙය මනස්කාර වශයෙන්ද සතර ආකාර විය.

3 මෙහි මේ ක්‍රමය කීමෙක්ද?

3 හිතාදී ආකාර වසයෙනි මේ ක්‍රමය

මේ සතර බ්‍රහ්ම විහරණ වඩනු කැමති යෝගාවචරයා විසින් පළමුකොට සත්වයන් කෙරෙහි හිතාකාර ප්‍රවෘත්ති වශයෙන් පිළිපැදිය යුතුයි. මෙමත්‍රිය හිතාකාර ප්‍රවෘත්තිය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේය. ඉක්බිති එසේ හිතවත් බව පැතු සත්වයන් දුකින් පෙළෙන බැව් දැක හෝ අසා හෝ සිතා හෝ දුක්

දුරුකිරීම් ආකාරයෙන් පිළිපැදිය යුතුය කරුණාව දුක් දුරුකිරීම් ආකාරය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේය. ඉක්බිති එසේ හිත පැතු දුකින් දුරුකොට ගත් ඒ සත්වයන් සැපසේ සිටිනු දැක එහි සතුටුවීම් වශයෙන් පිළිපැදියයුතු මුදිතාව ප්‍රමොදය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේය.

ඉක්බිති එයින් මතු කළයුතු නැති බැවින් ඔවුන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථව පිළිපැදියයුතු උපෙක්ෂාව මධ්‍යස්ථාකාර ප්‍රවෘත්තිය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේය. මෙසේ හිතාදී ආකාර වශයෙන් පළමුකොට මෙමතියද, ඉක්බිති කරුණාවද ඉක්බිති මුදිතාවද, ඉක්බිති උපෙක්ෂාවද, දක්වන ලද්දේය. මේ ක්‍රමයයි.

4 කුමක් හෙයින් අභිධර්මයෙහිදී මෙයට අප්‍රමාණ්‍යයයි කියනු ලැබේද?

4 මේ සියලු බ්‍රහ්ම විහරණ අප්‍රමාණ අරමුණෙහි පවතී. අප්‍රමාණ සත්වයෝ මෙයට අරමුණු වෙති. උද්ධමාතකාදී අසුභයෙහි ඒ ඒ ඉදිමී ගිය තැන් අරමුණු කරන්නාසේ එක් සත්වයකුගේ වත් මෙතෙක් පෙදෙසෙහි මෙමතිය වැඩිය යුතුයයි ප්‍රමාණ කොට නොගෙන මුළු සත්වයා කෙරෙහි පැතිරවීම් වශයෙන් වැඩිය යුතුය. එහෙයින් මෙයට අභිධර්මයෙහිදී අප්‍රමාණ්‍යයයි කියන ලදී.

ධ්‍යාන වශයෙන්

මෙසේ අප්‍රමාණ සත්වයන් අරමුණු කොට ඇති බැවින් එක ලක්ෂණවූද මේ සතර බ්‍රහ්මවිහරණ අතුරෙන් මෙත්තා කරුණා මුදිතා යන තුන චතුෂ්කතය වශයෙන් ත්‍රිකධ්‍යානිකය පංචකතය වශයෙන් චතුෂ්ක ධ්‍යානිකය කුමක් හෙයින්ද? සොම්නස හා චේත්නාවන හෙයින්. කුමක් හෙයින් මේ තුන සොම්නස හා චේත්නාවේද දොම්නස එක්ව උපදනා ව්‍යාපාද විහිංසා- අරතීන්ගේ නිස්සරණ හෙයින්. (කාමාදීන්ට නිස්සරණවූ තෙක්ඛම්මාදීන් මෙන් දොම්නස් නැසියයුතු ව්‍යාපාදාදීන්ට නිස්සරණවූ මෙමත්‍රි ආදිහු සොම්නස් සහ ගියා වෙති යන අර්ථයි. නිස්සරණ ග්‍රහණයෙන් අර්පණාවට පූර්වභාගයෙහි පැවති මෙමත්‍රි ආදීන්ගේ උපෙක්ෂා සම්ප්‍රයෝගය අනිස්සරණ

භාවයෙන්ම දතයුතුයි. එහෙයින්ම ඇදුරෝ අටවිසි සිතෙක්හි කරුණා මුදිතාවන්ගේ ප්‍රවෘත්තිය ප්‍රශංසා කරතියි දත යුතුයි.

උපෙක්ෂාව වනාහි අවශෙෂ එකධ්‍යානිකමය. කුමක් හෙයින්ද? උපෙක්ෂාව වේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත හෙයින්.

ඒ එසේමයි-සත්වයන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථාකාරයෙන් පවත්නා බ්‍රහ්ම විහාරොපෙක්ෂාව උපෙක්ෂා වේදනාව නැතිව නොපවත්නේය.

හඟවත් බුදුන් විසින් අංගොත්තර අෂ්ටක නිපාතයෙහිදී ධ්‍යාන සතර-සතර බ්‍රහ්ම විහාරයන්හි ලා අවිශෙෂයෙන් වදාරන ලද්දේය. එහෙයින් සතර බ්‍රහ්ම විහරණම චතුෂ්ක-පංචක ධ්‍යානිකයයි යමෙක් කියා නම් ඔහු "එසේ නොකියවායි කිය යුතුයි. ඉදින් එසේ කියා නම් කායානුපස්සනාදියද චතුෂ්ක පංචක ධ්‍යානිකයයි කියන්නට සිදුවේ. වේදනානුපස්සනාදියෙහි ප්‍රථමධ්‍යානය පවා නැති කල ද්විතීයධ්‍යානාදිය කොයින් ලැබේද? එහෙයින් ව්‍යඤ්ජන මාත්‍රයකින් ලැබිය යුතු සමාධිජායා මාත්‍රයක් ගෙන දෙන්නෙහිම ලැබිය යුතු අභිප්‍රාය සූත්‍රාර්ථය වරදවා කියන්නාහු අර්ථවාදී භාවයෙන් හඟවත් බුදුන්හට උපවාද නොකළ යුතුයි. බුද්ධ වචනය අභිශයින් ගැඹුරුය. ආචාර්යයන් ඇසුරුකොට අධිප්‍රාය වශයෙන් ගත යුතුයි.

"හඟවත් බුදුනි, මම බුදුන්ගේ යම් ධර්මයක් අසා හුදකලාව සමූහයා කෙරෙන් වෙන්ව ප්‍රමාදනොවී කෙලෙස් තවත් වියඪ ඇතිව නිවන් පිණිස මෙහෙයනලද සිත් ඇතිව වාසය කරමිද එබඳු ධර්මයක් මට කොටින් වදාළ මැනව"යි එක් භික්ෂු නමෙක් ධර්මදේශනාව පිණිස බුදුන්ට ආරාධනා කළේය. ඒ භික්ෂු පෙරත් බුදුන්ගේ ධර්මය අසා එහිම සිටියහ. මහණකම කරන්නට කොහිත් නොයයි එහෙයින් ඔහුට හඟවත් බුදුහු "එසේය, මෝඩ පුරුෂය, ඇතැම් කෙනෙක් මට ධර්ම දේශනා පිණිස ඉල්ලා සිටිති. ධර්මය දෙසූ කල මාම ලුහුබැඳිය යුතු කොට සිතති"යි නින්දා වදාරා නැවතත් රහත්බවට හේතු සම්පත් ඇති ඒ භික්ෂුහට අවවාද කරන සේක් මෙසේ වදාළ සේක.

"මහණ, එසේ නම් තා විසින් මෙසේ හික්මිය යුතුයි. මගේ සිත රූපාදී බාහිරවූ නොයෙක් අරමුණෙහි වික්ෂේපයට නොපැමිණෙයි. උපන් ලාමක අකුල ධර්ම සිත අල්වා නොගෙන සිටින්නේය. මහණ, තා විසින් මෙසේ හික්මිය යුතුයි. මේ අවවාදයෙන් ඒ හික්මුණට නියතථිකාත්මක වශයෙන් චිත්තකායාත්මාවූ මූල සමාධිය වදාරණ ලද්දේය. ඉක්බිති මේ මූල සමාධියෙන්ම සැහිමට නොපැමිණ ඒ සමාධිය මෙසේ මතු වැඩිය යුතුයයි දක්වන්නට මහණ, තොපගේ සිත යම්සේ පිටත අරමුණෙහි නොහැසිර ඇතුළත්හි සිටින්නේ වේද මනාකොටම සිටින්නේ වේද, සිත් සතන්හි උපන්නාවූ ලාමක අකුල ධර්මයෝ සිත පැහැරගෙන නොමසිටිනාහුද? එහෙයින් මහණෙනි තොප විසින් මෙසේ හික්මිය යුත්තේය. මෙසේ මේ යෝගාවචරයාට මෙමුත්‍රී වශයෙන් භාවනාව වදාරන ලද්දේය. නැවත නැවත මහණෙනි, තොප විසින් යම්සේ මේ සමාධිය මෙසේ වඩනා ලද්දේද බහුල වශයෙන් පුරුදු කරණ ලද්දේද එහෙයින් මහණෙනි, තොප මේ විතර්ක සහිතවූද විචාර සහිත වූද අවිතර්ක අවිචාරවූද සප්තිකවූද නිප්තිකවූද සුඛසහගත වූද මූල සමාධිය වඩවයි. වදාරණ ලද්දේය.

"මහණ, යම් කලෙක තා විසින් මේ මූල සමාධිය මෙසේ මෙමුත්‍රී වශයෙන් වඩන ලද්දේද එකල තෝ එපමණෙකින් සතුටට නොපැමිණ මේ මූල සමාධිය සෙසු පඨවි කසිණාදී අරමුණුවල චතුෂ්ක පඤ්චකධ්‍යානයන්ට පමුණුවමින් සවිතර්ක සවිචාරාදී වශයෙන් වඩවයි" වදාරා නැවත කරුණාදී සෙසු බ්‍රහ්ම විහාර පූර්වංගමවූ භාවනාව අන්‍ය අරමුණුවල චතුෂ්ක පඤ්චකධ්‍යාන වශයෙන් වඩව"යි වදාළේය.

මෙසේ මෙමුත්‍රාදී පූර්වංගමවූ භාවනාව චතුෂ්ක-පඤ්චක ධ්‍යාන (වශයෙන් වදාරා නැවත කායානුපස්සනාදී පූර්වංගමවූ භාවනාව කරවයි දක්වන්නාවූ භාග්‍යවතුන් "මහණෙනි, තා විසින් යම් භෙයකින් මේ මූල සමාධිය -පෙ-එහෙයින් මහණෙනි තා විසින් කරුණා වෙනොවිමුක්ති තොමෝද මාගේ අභ්‍යන්තරයෙහි වඩනා ලද්දිය යනාදී ක්‍රමයෙනුද හික්මිය යුතුයයි" වදාළේය.

එහෙයින් මෙම ත්‍රි ආදිය ත්‍රික-චතුෂ්ක ධ්‍යානිකය. උපෙක්ෂාව සෙසු එකධ්‍යානිකම යයි වදාරා අභිධර්මයෙහිද මෙය මෙසේම දක්වන ලදී. කරුණා-මුදිතා චතුෂ්ක නය වශයෙන් ත්‍රික ධ්‍යානිකය, පඤ්චකනය වශයෙන් චතුෂ්ක ධ්‍යානිකය උපෙක්ෂාව චතුෂ්කනය වශයෙන් චතුර්ථධ්‍යානිකය පංචකනය වශයෙන් පංචම ධ්‍යානිකය. අංගුත්තර අවිජ්ඣා නිපාතයෙහි සූත්‍රය වරදවා තේරුම් ගෙන මෙය වෙනස් කර නොගත යුතුය.

ශුභ පරමාදි වශයෙන්

මෙසේ ත්‍රික චතුෂ්ක ධ්‍යාන වශයෙන්ද, සෙසු එක ධ්‍යාන වශයෙන්ද යන දෙයාකාරයෙකින් බෙදී සිටී මේ සතර බ්‍රහ්ම විහරණ පිළිබඳ ශුභ පරමාදි වශයෙන් අනෙකානං විසදාගවු අනුභාව විශේෂය දතයුතුයි. හැඳින්විය හැකි සූත්‍රයෙහි දී මේ සතර ශුභ පරමාදි වශයෙන් විශේෂ කොට වදාළේය.

ඒ මෙසේය.

"මහණෙනි, මෙම ත්‍රි වෙතො විමුක්තිය ශුභ විමෝක්ෂය පරම කොට ඇතැයි කියමි. කරුණා වෙතො විමුක්තිය ආකාසනඤ්චායතනය පරම කොට ඇතැයි කියමි. මුදිතා වෙතො විමුක්තිය විඤ්ඤාණඤ්චායතනය පරමකොට ඇතැයි කියමි. උපෙක්ෂා වෙතො විමුක්තිය ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය පරම කොට ඇතැයි කියමි

කුමක් හෙයින් මේ මෙසේ වදාළේද? මෙම ත්‍රි ආදි සතර ශුභ විමෝක්ෂාදි සතරට උපනිශ්‍රය වන හෙයින්. ඒ එසේමයි.

මෙම ත්‍රි විහාරි පුද්ගලයාහට සත්වයෝ පිළිකුල් නොවෙති. සත්වයන් කෙරෙහි පිළිකුල් නැති පුරුද්දෙන් ස්වභාවයෙන් පිළිකුල් නුවූ නිලාදි පිරිසිදු වර්ණයෙහිද සිත මෙහෙයන විට අනායාසයෙන්ම සිත එහි වැද ගෙන සිටී. එබැවින් මෙම ත්‍රිය ශුභවිමෝක්ෂයට උපනිශ්‍රය වේ. එයින් මතු කිසි විමෝක්ෂයකට උපනිශ්‍රය නොවේ. එහෙයින් මෙම ත්‍රිය ශුභ පරමයයි වදාළේය.

කරුණා විහාරි පුද්ගලයා හට සත්වයන් කෙරෙහි වැටෙන දඩු පහර ආදි රූප නිමිති දුක් දකින විට කරුණාව උපදින

බැවින් රූපයෙහි ආදිනව ප්‍රකට වෙයි. රූපයෙහි ආදිනව ප්‍රකට බැවින් පට්ඨ කසිණාදීන් අතුරෙන් කිසිවක් උගුලා රූප රහිත ආකාශයෙහි සිත මෙහෙයන කල සිත අනායාසයෙන්ම එහි වැදගෙන සිටී. මෙසේ කරුණාව ආකාශානඤ්චායතනයට උපනිශ්‍රය වේ. එයින් මතු කිසිවකට උපනිශ්‍රය නොවේ. එහෙයින් කරුණාව ආකාශානඤ්චායතනය පරම කොට ඇතැයි වදාළේය.

මුදිතා විහාරී පුද්ගලයාහට භෝග සම්පත් ආදී ඒ ඒ ප්‍රමොදය කාරණයෙන් සත්වයන්ට උපන් ප්‍රමොදය විඥානය දක්නා කල මුදිතාව උපදින බැවින් විඥාන ග්‍රහණයෙහි පුරුදු කරන ලද සිත ඇතිවන්නේය. ඉක්බිති අනුක්‍රමයෙන් ලබාගත් ආකාශානඤ්චායතනය ඉක්ම ආකාශ නිමිත්ත ගෝචර කොට ඇති විඥානයෙහි සිත මෙහෙයන්ම ඔහුගේ ඒ සිත අනායාසයෙන්ම විඥානයෙහි වැදගෙන සිටී. මෙසේ මුදිතාව විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට උපනිශ්‍රය වේ. එයින් මතු කිසිවකට උපනිශ්‍රය නොවේ. එහෙයින් මුදිතාව විඤ්ඤාණඤ්චායතනය පරම කොට ඇතැයි වදාළේය.

උපෙක්ඛාවිහාරී පුද්ගලයාහට සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා කියා හෝ දුකින් මිඳෙත්වා කියා හෝ පැමිණි සැපයෙන් වෙන්නොවෙත්වායි කියා හෝ මෙනෙහි කිරීමක් නැති බැවින් සුඛ-දුක්ඛාදී පරමාර්ථ ග්‍රහණයට විමුඛ හෙයින් අවිද්‍යමාන ප්‍රඥප්ති ගැන්මෙහි දක්ෂව සිත ඇතිවේ. පරමාර්ථ ග්‍රහණයෙන් විමුඛ භාවය පුරුදු කළ පරමාර්ථ වශයෙන් අවිද්‍යමාන ප්‍රඥප්තිය ගැන්මෙහි සිත් ඇති ඔහුට අනුක්‍රමයෙන් ලැබ ගත් විඤ්ඤාණඤ්චායතනය ඉක්ම ස්වභාවයෙන් අවිද්‍යමානවූ පරමාර්ථවූ විඥානයාගේ අභාවයෙහි සිත මෙහෙයන කල ඔහුගේ ඒ සිත අනායාසයෙන්ම ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයෙහි ව දගෙන සිටියි. මෙසේ උපෙක්ඛාව ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයට උපනිශ්‍රය වේ. එයින් මතු කිසිවකට උපනිශ්‍රය නොවේ. එබැවින් උපෙක්ඛාව ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය පරම කොට ඇතැයි වදාළේය.

දානාදි සියලු කළාණ ධර්ම පිරිමි වශයෙන්

යට කී පරිදි සුභ පරමාදි වශයෙන් මේ සතර බ්‍රහ්ම විහරණයන්ගේ අනුභාව දැන ඉක්බිති ඒ සතර දානාදි සියලු කළාණ ධර්ම පුරාලන බව දන යුතුයි.

සතුන් කෙරෙහි හිත අදහස් ඇති බැවින්ද, සතුන්ගේ දුක් නොඉවසන බැවින්ද, සතුන්ගේ සම්පත් පිළිබඳ කැමති බැවින්ද, සතුන් කෙරෙහි පක්ෂපාත නැති බැවින්ද, යන සතර කාරණයෙන් සියලු සතුන් කෙරෙහි සම සිත් ඇති මහා සත්වයෝ 'මොහුට දිය යුතුය, මොහුට නොදිය යුතුය' යන වෙනසක් නොසිතා සියලු සතුන් හට සුව නිදන් කොට ඇති දන් දෙති. ඒ සතුන්ගේ පීඩා වළකන්නාහු සිල් සමාදන් වෙති. සිල් පුරනු සදහා නෛෂ්කම්‍යය පුරති. සතුන් ගේ හිත-අහිත දෙකින් නුමුළාවනු පිණිස ප්‍රඥාව පිරිසිදු කෙරෙති. සතුන්ට හිත සුව පිණිස නිතර වීයඹ වඩති. උතුම් වීයඹ වශයෙන් ධීර භාවයට පැමිණද සතුන්ගේ නා නාවිධ අපරාධ ඉවසති. "මේ තොපට දෙමු. මේ තොපට කරමු" යි කළ පොරොන්දුව වෙනස් නොකෙරෙති. සතුන් කෙරෙහි නොලැබෙන මෙමත්‍රියෙන් පූර්වකාරීහු වෙති. උපකාර කොට ප්‍රත්‍යුපකාර නොපවති. මෙසේ මේ දසපාරමිත් පුරා දශ බල චතුර්වේශාරද්‍ය ඡටි අසාධාරණඥාන අටළොස් බුද්ධ ධර්මය යන ප්‍රහෙද ඇති සියලු කළාණ ධර්ම පුරත්. මෙසේ මේ සතරබ්‍රහ්ම විහරණ දානාදි සකල කළාණ ධර්ම පරිපූර්ණ කරන බව දන යුතුයි.

හුදී ජන පහන් පිණිස කළ විශුද්ධි මාර්ගයෙහි සමාධි

භාවනාධිකාරයට ඇතුළත් බ්‍රහ්ම විහාර නිර්දේශ

නම් නව වන පරිච්ඡේදයයි.

10 ආරූපය නිර්දේශය

(1) ආකාශානඤ්චායතනය

සතර බ්‍රහ්ම විහාරයනට අනතුරුව දක්වන ලද සතර අරූප ධ්‍යානයන් අතුරෙන් පළමුවන ආකාශානඤ්චායතන ධ්‍යානය වඩනු කැමති යොගාවචර තෙමේ මෙසේ සැලකිය යුතුයි.

“රූපය හේතුකොටගෙන තමා පෙළීම පිණිස දඬු-මුගුරු ගැනීමද, කඩු-දුනු ආදී ආයුධ ගැනීමද, ඔවුනොවුන් හා කරන කලහ විග්ගහ විවාදයෝද, පැනෙන්මය. ඒ සියල්ල සෑම ආකාරයෙන් අරූපී භවයේ නැතැයිද, හෙතෙමේ මෙසේ නුවණින් සලකා ඉෂ්ටානිෂ්ට සියලු රූපයන්ගේම කලකිරීම පිණිස විරාගය පිණිස නිරෝධය පිණිස පිළිපන්නේ වේයැයි” වදාළ හෙයින් ඒ දඬු-මුගුරු ගැනීම් ආදියද, ඇස්-කන් ලෙඩ ආදී දහස් ගණන් රෝගයන්ගේද, වශයෙන් මේ කරප රූපයෙහි දොස් දැක එය බැහැර කිරීම පිණිස පරිච්ඡින්න ආකාශ කසිණය හැර පට්ඨ ආදි නවවිධ කසිණයන් අතුරෙන් එක්තරා කසිණයක් වඩා රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යානය උපදවයි.

නුදෙක් ඒ යෝගියා විසින් රූපාවචර චතුර්ථ ධ්‍යානයාගේ වශයෙන් කරප රූපය ඉක්මවන ලද්දේ වෙයි. එතෙකුදු වුවත් කසිණ රූපයද කරපරූපය හා පෙනෙන බැවින් ඒ කසිණ රූපයවූ ප්‍රතිභාග නිමිත්තද ඉක්මවනු කැමති වේ. කෙසේද?

සර්පයන්ට බියවූවෙක් අරණ්‍යයෙහිදී සර්පයකු විසින් ලුහු බදින ලදුව වේගයෙන් ගොස් ඒ ගිය තන්හිදී බිම ඇදි සර්පාකාර රේඛාවක් හෝ තල්පතක් හෝ වැලක් හෝ රැහැනක් හෝ පොළව පැළී විවරයක් හෝ දුරදී දැක බියවේමය. තැතිගැනේමය. ඒ දැක්මට පවා නොකැමැති වේමැයි එසේම එක් ගමෙක්හි වසන විරෝධී අනර්ථකාරී පුරුෂයකු විසින් කළ වධ බන්ධන ගෙහප්ඤාපානාදී උපද්‍රවයෙන් පෙළුණු පුද්ගලයා ගමකට වාසය පිණිස ගොස් එහිදීද එබඳු රූ සටහන් කටහඬ ගමන-බිමන ඇති පුරුෂයකු දැක හෙතෙමේ මයයි බියවේමය. තැතිගැනේමය. ඔහු දකිනු කැමති නොවේ මැයි.

එහි මේ උපමාන උපමේය සංසන්දනයයි.

ඒ පුරුෂයාට සර්පයා හා විරෝධී පුරුෂයා විසින් පීඩා කළ කාලය මෙන් යෝගාවචර භික්ෂුවගේ අරමුණු කිරීම් වශයෙන් කරජ රූපය හා එක්වූ කාලයද, ඔවුන් වේගයෙන් පලායාම හා අන් ගමකට යාම මෙන් භික්ෂුවගේ රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යාන වශයෙන් කරජ රූපය ඉක්මවන කාලයද, ඔවුන් පැන ගිය තැන බිම ඇදී ඉරි තල්පත් ආදිය හා අන්ගමෙහි මේ සතුරා වැනි පුරුෂයා දැක බිය හා තැනිගැනුම් නොදක්නා කැමති බව මෙන්. භික්ෂුවගේ කසිණ රූපයද කරජ රූපය වැනියැයි සලකා ඒ ප්‍රතිභාග නිමිත්ත ඉක්මවනු කැමති බවද ගළපා දත මැනවි.

මෙහිලා හුරකු විසින් පහරනලද බලය, පිසාව හිරුක පුරුෂය යනාදී උපමාද දනගුය. මෙසේ ඒ යෝගාවචර තෙමේ චතුර්ථධ්‍යානයට අරමුණුවූ ඒ පටිභාග නිමිත්තවූ කසිණ රූපයෙන් කළකිරී ඒ රූපයෙන් පහවනු කැමතිව පස් ආකාරයෙකින් පුරුදු කළ වශග බැව් ඇතිසේ පුහුණුවූ චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් නැගී මේ ධ්‍යානය මා කළකිරුණු රූපය අරමුණු කෙරේයැයි, ළංවූ සොම්නස් නැමැති සතුරා ඇතැයිද, අරූප ධ්‍යානයට වඩා ඖදාරිකයැයිද, ඒ චතුර්ථ ධ්‍යානයෙහි දොස් දකී.

“යෙ තෙ සන්නා විමොක්ඛා අතික්කම්ම රූපෙ ආරුප්පා” යනු හෙයින් රූපය ඉක්මවා ලැබූ මේ අරූපධ්‍යානය සන්න විමොක්ඛ නම් වේ. අංග වශයෙන් ඖදාරික බවෙක් නැති රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යානයෙහි මෙන් මෙහිද උපෙක්ඛා-එකග්ගතා යන අංග දෙකම යෙදෙන හෙයිනි. ඒ යෝගී තෙමේ මෙසේ චතුර්ථධ්‍යානයෙහි ආදීනව දැක ධ්‍යාන නිකන්තිය දුරුකොට ආකාසානඤ්චායතන ධ්‍යානය ශාන්ත වශයෙන්ද, අනන්ත වශයෙන්ද, මෙනෙහි කොට සක්වළ අවසන්කොට හෝ තමා කැමති තාක් පෙදෙසකු හෝ කසිණ ලොකය පතුරුවා එයින් පැතිරී පෙදෙස “අහස අහස” යැයි හෝ “අනන්තාකාස” යැයි හෝ මෙනෙහි කරමින් ඒ කසිණාලොකය උගුළුවයි. උගුළු වන්නේද වනාහි හුදෙක් පැදුරක් මෙන් නොද හකුළුවයි. කබලකින් කැවුමක් මෙන් නොද උදුරයි.

හුදෙක් ඒ කසිණාලෝකය මෙනෙහි නොකොට එය පැතුරුණු අහස ගැන සිහිකරමින් "ආකාසය, ආකාසයැ"යි නැවත නැවත කියන්නා ඒ අවකාශ මාත්‍රයම පෙනේ. එසේ වන්නා හා ම කසිණාලම්බනය පහවයේ, මේය කිසුණු ඉගිලීම නම්.

කසිණුග්ඝාටිමාකාසය, කසිණචුට්ඨාකාසය, කසිණ විචිත්තාකාසය යන මේ සියල්ල එකමැයි. ඒ යෝගාවචර තෙමේ කිසුණු ඉගුළු ආකාස නිමිත්තම "අහසය" අහසයැයි" නැවත නැවත ආවර්ජනා කෙරෙයි. තර්කාභ්‍යාස විතර්කාභ්‍යාස කෙරෙයි. මෙසේ කරන්නාවූ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දාදි නිවරණයෝ විෂ්කම්භනය වෙත්. ආකාස නිමිත්ත අරමුණු කළ සිහිය මනාව පිහිටයි. උපචාර ධ්‍යානයෙන් සිත එකඟ වේ. හෙතෙම ඒ ආකාස නිමිත්තම නැවත නැවත ආසේවනය කෙරෙයි. වැඩීම කෙරෙයි. බහුල වශයෙන් කෙරෙයි. මෙසේ කරන්නාවූ ඒ යෝගාවචරයාහට පටවි කසිණාදියෙහි රූපාවචර ධ්‍යාන චිත්තය මෙන් කිසුණු ඉගුළු අහස්හි ආකාසානඤ්චායනන ධ්‍යාන චිත්තය පිහිටයි.

මේ ධ්‍යානයෙහිද පූර්වභාගයෙහි මන්ද පඤ්ඤායාගේ වශයෙන් පරිකර්මාදි කාමාවචර ජවන් සිත් සතරක් හෝ තික්ඛ පඤ්ඤායාගේ වශයෙන් උපචාරාදි තුනක් හෝ උපෙක්ෂා වේදනා සම්ප්‍රයුක්තව ඉපිද පස්වනුව හෝ සිව්වනුව අරූපාවචර ධ්‍යාන චිත්තය වේ. සෙස්ස පටවි කසිණයෙහි කීසේය.

මේ විශේෂය:- මෙසේ අරූපාවචර ධ්‍යානය උපන් කල්හි මුදුනෙහි පටන් වැසූ සිව්කාදි යානයෙක හෝ කුඩා දොරටුවෙක හෝ කළයෙක හෝ මුඛයක් නිල්, රත්වන්, රතු සුදු, ආදී පාට ඇති එක්තරා රෙදි කඩෙකින් බැඳ බලන පුරුෂයෙක් වාත වේගයෙන් හෝ වෙනයම් කිසිවකින් හෝ රෙදිකඩ පහව ගිය කල අහසම බලමින් යම්සේ සිටිද, එසේ ඒ යෝගී තෙමේ පෙර නීල පීතාදි යම්කිසි කසිණයකින් උපදවා ගත් කසිණ මණ්ඩලය උපචාර ධ්‍යාන නමැති ඇසින් බලමින් සිට "ආකාස කසිණය" "ආකාසය" යන මේ පරිකර්ම මනස්කාරයෙන් වහා ඒ කසිණ නිමිත්ත පහව ගිය කල්හි අරූපාවචර ධ්‍යාන නමැති ඇසින් බලමින් වාසය කෙරේ.

මෙතෙකින් මේ ධ්‍යාන ලාභී තෙමේ "සර්වප්‍රකාරයෙන් රූප සංඥා ඉක්මවීමෙන් ප්‍රතිසංඥා අස්තංගමයෙන් නානාත්ව සංඥා මෙතෙහි නොකිරීමෙන් ආකාසය අනන්තයැයි" මෙසේ ආකාසානඤ්චායතන ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේයයි කියනු ලැබේ.

විස්තරාර්ථ:-

සබ්බසො-සර්වාකාරයෙන්

රූපසඤ්ඤානං- සංඥා ශීර්ෂයෙන් වදාළ රූපාවචර ධ්‍යානයන ගේද, ඔවුනට අරමුණුවූ පඨවි කසිණාදී රූපාලම්භනයන්ගේද යනු අර්ථයි. (1) "රූපී රූපානි පස්සති" (රූපාවචර ධ්‍යාන ලාභී තෙමේ ධ්‍යාන වක්ෂ්‍යයින් කසිණ රූපය බලයි. යනාදී තන්හි මෙන් මෙහි රූපාවචරධ්‍යානය රූපයයි ගැනේ. "රූපාවචර ඤානානිසි" මෙහිද රූපාවචර ධ්‍යානය "රූප" යැයි කියනලදී. එහෙයින් රූපෙසඤ්ඤා රූපසඤ්ඤායි රූපාවචර ධ්‍යානයෙහි සංඥාව රූප සංඥායැයි මෙහි එක් අර්ථ පක්ෂයෙකි.

(2) "බහිද්ධා රූපානි පස්සති සුවණ්ණ දුබ්බණ්ණානි" යනාදී තන්හි කසිණ රූපානිසි කිවමනා තන්හි "රූපානිසි කසිණරූපම කියන ලදී. මෙසේ වන්නා හා පෙරකී "සබ්බ සො යන්න රූපසඤ්ඤානං යන්නට තුල්‍යාධිකරණ විශෙෂණ කොට සබ්බාසං රූපසඤ්ඤානං යි ගෙන නිරවශෙෂවූ රූපාවචර ධ්‍යානය හා එයට ආලම්භනවූ පඨවි ආදී කසිණාලම්භනයද කීවා වේ.

සමතික්කමා:- නොඇලීමෙන් හා වැනසීමෙන් යනු අර්ථයි. කුසල විපාක ක්‍රියා වශයෙන් පසළොස් වැදෑරුම්වූ රූපාවචර ධ්‍යාන නම්වූද, ආකාස වර්ජිත නවවිධ කසිණාලම්භන නම්වූද රූප සංඥාවන්ගේ සර්වප්‍රකාරයෙන් නිරවශෙෂයෙන් නිරුද්ධ කිරීම කියන ලද්දේවේ. ඒ එසේ මැයි:- සර්වප්‍රකාරයෙන් රූපාවචර ධ්‍යානය නොඉක්මවා ආකාසානඤ්චායතන ධ්‍යානයට පැමිණිය නොහැකි හෙයින්

ආකාසානඤ්චායතන ධ්‍යානය ආලම්භන සමතික්‍රමණයෙන්ම වන හෙයින් ආලම්භන සමතික්‍රමණය

නොවූවහුට සංඥා සමතික්‍රමණය නොවේ. හුදෙක් සංඥා සමතික්‍රමණය වූවහුටම ආලම්බන සමතික්‍රමණය වන හෙයින්.

විභංගයෙහි:- සංඥා සමතික්‍රමණය වදාළහ.

එහි රූප සංඥා නම් කවර්ද?:- රූපාවචර ධ්‍යාන ලාභියාගේ ධ්‍යානයට සමවැදීමෙන් කුශල සංඥා වශයෙන්ද, කාලක්‍රියා කොට බ්‍රහ්ම ලෝකයෙහි උපන්නහුගේ විපාක සංඥා වශයෙන්ද, රහතුන්ගේ දිට්ඨ ධර්ම සුඛ විහරණයෙන් ක්‍රියා සංඥා වශයෙන්ද, හැදිනීම රූප සංඥා නම්. එකී ත්‍රිවිධ සංඥාවන්ම ඉක්මවූයේ රූප සංඥා මනාකොට ඉක්මවූයේයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ විභංගයෙහි ආරම්භණ සමතික්‍රමණය නොකියා සංඥා සමතික්‍රමණයම කියන ලදී.

එකම අරමුණෙහි ප්‍රථම ධ්‍යානාදිය මෙන් නොපැමිණිය යුතු හෙයින් ද ආරම්භණ සමතික්‍රමණයෙන් මේ සමාපත්ති ලැබිය යුතු හෙයින්ද, මෙහි ආරම්භණ සමතික්‍රමණ වශයෙන්ද විස්තර කරන ලද බව දත යුතුයි.

ප්‍රතිස සංඥාවන්ගේ අස්තංගමයෙන් චක්ෂුරාදී ප්‍රසාද රූප හා රූපාදී පඤ්චාලම්බනයන් ගැටීමෙන් උපන් සංඥා ප්‍රතිස සංඥා නම්. රූප සංඥාදියට මේ නමෙකි.

එහෙයින්ම- "රූප සංඥාය, ශබ්ද සංඥාය, ගන්ධ සංඥාය, රස සංඥාය, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය සංඥා යයි මොහු ප්‍රතිස සංඥා යයි කියන ලදහ. චක්ඛු, සොත, ඝාණ, ජීව්හා, කාය යන පංච ප්‍රසාද වස්තූන් හා රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය යන පංචාලම්බනයන් පිළිවෙළින් ගැටීමෙන් උපදනා පංචවිධ කුසල විපාක, අකුසල විපාක, චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීන්ගේ වශයෙන් දසවැදෑරුම් විපාක චිත්තයන්ට හා ඒ සමග උපදනා චෛතසිකයන්ට ප්‍රතිස සංඥා යයි" කියනු ලැබේ. ද්වාරයන්ට ආලම්බනවීම් වශයෙන් ගැටීමෙන් උපදනා හෙයින්.

අරූපාවචර ධ්‍යානයෙහි හා එයින් උපදනා අරූප භවයෙහි ප්‍රතිස සංඥාවන් නොපවත්නා හෙයින් ප්‍රභාණයෙන් නොඉපදවීමෙන් ඔවුන්ගේ අභාවය කියන ලදී.

යටකී විපඤ්ච විඤ්ඤාණ නම් ප්‍රතිස සංඥාවෝ ප්‍රථම ධ්‍යානාදියට සමවන්නහුටද කැලම නැත්තාහ. එකල්හි පංච

ද්වාරික වශයෙන් සිත නොපවත්නා හෙයින්. එසේ ඇති කල්හිදු ප්‍රථම ධ්‍යානාදියට සමවන්නහු විසින් ප්‍රතිණ කළ සුඛ දුක්ඛයන් "සුඛස්සව පහාණා" යනාදීන් වතුර්ථ ධ්‍යානයෙහිද සෝවාන් මගින් ප්‍රතිණ කළ "සක්කාය දිට්ඨි" ආදි සංයෝජනත්‍රය "පඤ්චත්තං ඔරම්භාගියානං සඤ්ඤාපනානං" යි අනාගාමී මාර්ගයෙහිද ප්‍රශංසා වශයෙන් හා උත්සාහ දැනවීම පිණිස කීවාසේ අරුපාවචර ධ්‍යානයෙහි ප්‍රතිස සංඥාවන්ගේ කීම එයට ප්‍රශංසා වශයෙන් හා එහි උත්සාහ දැනවීම පිණිසය.

අනාවුද අර්ථයෙකි. ඒ ප්‍රතිස සංඥාවෝ රූපාවචර ධ්‍යානයට සමවැදුනහුටද නැත්මැයි ඒ නැත්තේ ප්‍රතිණ කිරීමෙන් නොවේ. ඒ එසේ මයි. රූපාවචර ධ්‍යානය රූප විරාගය පිණිස නොපවතී. මේ ප්‍රතිස සංඥාවන් අරුපධර්ම වුවද ඔවුන්ගේ පැවැත්ම රූපායත්තමය. රූපාවචර ධ්‍යානය රූප නොවූවත් රූපය අයත් කොටම පවතී. එහෙත් මේ අරුපාවචර ධ්‍යානය රූප විරාගය පිණිසම පවතී. එහෙයින් මෙහි ඒ රූප සංඥා ප්‍රතිණයයි කීමට සුදුසුයි. කීමට පමණක් නොව ඒකාන්තයෙන්ම ධාරණය කිරීමටද සුදුසුයි.

ඒ ප්‍රතිස සංඥාවන් මේ අරුප ධ්‍යානයෙන් පෙර ප්‍රතිණ නොකළ හෙයින්ම බුදුහු "ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැදුනහුට ශබ්දය කත හුණු කටුවක් මෙනැයි" වදාළහ.

ඒ එසේමැයි.- පරතොසොෂ ප්‍රත්‍යයයෙන් ලැබියයුතු සෝවාන් මාර්ගයට අනන්තර ප්‍රත්‍යයවූ ගොතූහු ඥානයට හේතුවූ ශබ්දය ප්‍රථම ධ්‍යානයට කණ්ටකයෙකි. එහෙයින් බලවත් ශබ්දයාගේ ගැටීමෙන් ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් නැගිටීමවේ. අරුප ධ්‍යානයෙහි ප්‍රතිස සංඥාව ප්‍රතිණ කළ හෙයින් අරුප සමාපත්තිහු 'ආනෙඤ්ජාහි සංස්කාරයහ' යි ද, ශාන්තවිමොක්ෂයහ' යිද කියන ලදී. අරුප ධ්‍යානයට සමවත් ආළාර කාලාම තෙමේ මහත්වූ චක්‍ර නාදයෙන් යුක්තව ළගින්ම පෙළට ගිය පන්සියයක් ගැල් නොදිටි. ශබ්දයද නොඇසී. ශබ්දය අසා අරුප ධ්‍යානයෙන් නොනැගිටින බවට මේ සාධකයි.

නානත්ත සඤ්ඤාන. අමනසිකාරා:- නානාවිධ අරමුණෙහි පැවති සංඥා හෝ නානාවිධ සංඥා මෙනෙහි නොකිරීමෙන්ය' යි කී සාමාන්‍යය විස්තර කරනුවෝ.

"එහි නානත්ව සංඥා නම් ධ්‍යානයට සම නොවැදුනහුගේ මනෝ ධාතු නම් පඤ්චද්වාරාවර්ජන සිතින් හෝ මනෝ විඤ්ඤාණධාතු නම් මනෝද්වාරාවර්ජන සිතින් හෝ, යුක්ත වූවහුගේ යම් සංඥාවක් හැදිනීමක් හඳුනන බවෙක් වේනම් ඒ නානාත්ව සංඥාය.

විභංගයෙහි මෙසේ දක්වන ලද සංඥාවෝ රූප ශබ්දදී ප්‍රභේද ගත නොයෙක් ස්වභාව ඇති ආලම්බනයෙහි පවත්නාහුය. ඒ සංඥාවෝ නම් කාමාවචර කුසල සංඥා අටය. අකුසල සංඥා දොළොසය, කාමාවචර කුසල විපාක සංඥා එකොළොසය, අකුසල විපාක සංඥා දෙකය, කාමාවචර ක්‍රියා සංඥා එකොළොසය. යන සුසාලිස සංඥා වශයෙන් නොයෙක් ප්‍රභේද ඇත්තාහුය. ඔවුනොවුන්ට විසදාශ හෙයින් ඔහු නානාත්ව සංඥායයි කියන ලදහ.

ඒ නානාත්ව සංඥාවන් යම්තාක් කල් මෙනෙහි නොකෙරේ නම් ඒතාක් සර්වප්‍රකාරයෙන් මෙනෙහි නොකිරීම හේතු කොට ගෙන මෙනෙහි නොකෙරේයයිද ආවර්ජනා නොකිරීම හේතුකොට ගෙන ආවර්ජනා නොකෙරේයයිද කියන ලදී. පෙර කීසේ රූප සංඥා ප්‍රතිස සංඥා අරූපාවචර ධ්‍යානයෙන් උපදනා අරූප භවයෙහි කැලම නැත. එහෙයින් මේ ධ්‍යානයට සමවැදී ඒ ආරූප භවයෙහි වසන කල ඒ සංඥා නැතැයි කියනුම කවරේද? එහෙයින් ඔවුන්ගේ ඉක්මවීමෙන්ද, අස්තංගමයෙන් දැයි දෙයාකාරයෙන්ම අභාවයම කීයේ වෙයි. එහෙත් නානාත්ව සංඥාවන් අතුරෙන් කාමාවචර කුසල සංඥා අටද මනෝද්වාරාවර්ජන එක හා මහා ක්‍රියා අටදැයි යන මේ ක්‍රියා සංඥා නවයද ප්‍රතිසද්වය හැර අකුසල සංඥා දසයදැයි මේ සත්විසි සංඥාවෝ අරූපාවචර ධ්‍යානයෙන් උපදනා හෙයින් විද්‍යාමානයහ. එහෙත් මේ ධ්‍යානයට සමවැද වසන කල ඔවුන්ගේ මෙනෙහි කිරීමක් නැති හෙයින්ම "නානත්ත සඤ්ඤානං අමනසිකාරා" යි කී නියා දතයුතුයි. ඔවුන් මෙනෙහි කෙරේ නම් ධ්‍යානයට සම නොවදනේමැයි.

මේ "රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා" යන්නෙන් සියලු රූපාවචර ධර්මයන්ගේද, පටිසසඤ්ඤානං අත්ථංගමා-නානත්ත

සඤ්ඤානං අමනසිකාරා" යන්නෙන් කාමාවචර චිත්ත-
වෛතසික ධර්මයන්ගේද, ප්‍රභාණයද, මෙනෙහි නොකිරීමද
සැකෙවින් කියන ලදී.

නිගමනය:- අරුපාවචර ධ්‍යානය නැති කල්හි චූතිසෙන්
මත්තෙහි ඉපදීමට සුදුසු රුපාවචර ධ්‍යානයන්ගේ හා ද්විපංච
විඤ්ඤාණයන්ගේද, විපාක ප්‍රවෘත්තිය ඇතිතාක් විපාක දීමට
සමර්ථ වෙතත් මේ අරුපාවචර ධ්‍යාන ඉපදවීමෙන් එය පවතින
තාක් ඔවුන්ගේ විපාක නොලැබෙන ස්වභාවයට
පැමිණවීමෙන්ද, රූප සංඥා ප්‍රතිස සංඥාවන්ගේ සමතික්‍රමණය
හා අස්තංගමයද කියන ලදී. (නානත්ව සංඥාවන් අතුරින්
රූපනිශ්චිතවම පවත්නා සංඥාවෝ අනවකාශ හෙයින් නො
උපදිති. අරූප ධ්‍යානයෙන් වළකන ලද හෙයින් නොවේ.)
ආරූප්‍ය භාවනාවෙන් නොවළකන ලද හෙයින් සමහර සංඥා
උපදිති. එහෙයින් ඔවුන් මෙනෙහි කිරීම ජවනයන්ට හෝ භවාංග
සිතට ඇතුළත් නොකරන බව කියන ලදී.

මෙසේ "රූප සඤ්ඤානං සමතික්කමා- පටිස සඤ්ඤානං
අත්ථංගමා-නානත්ත සඤ්ඤානං අමනසිකාරා" යන මේ පද
තුනෙන් ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්ති වර්ණනය කියන
ලදී.

තවද කිසි ආස්වාදයක් නැති අහසෙහි පැවති සංඥායෙහි
කවර ආනිසංසයෙක්දැයි වරදවා ගත්තවුන්ගේ ඒ ගැනීම
වළකාලීම සඳහා කී මේ ආනිසංස අසා මේ සමාපත්තිය ශාන්තය
ප්‍රණීතයයි එය ඉපදවීමට උත්සාහ කෙරෙමුයයි, මෙසේ උත්සාහ
ඉපදවීම සඳහා මේ කියන ලදී.)

"අනත්තො ආකාසො" ති-අනත්ත අවකාශයයි අවකාශය
නම් පරිච්ඡේදයයි. එහි ස්වාභාවික ධර්මයන්ගේ මෙන්
උත්පාදයාගේ හෝ අභාවයාගේ අනන්තයක් නොපැහෙන
හෙයින් අනන්තය. විශේෂයෙන් මෙහි අභිප්‍රේත වූයේ
කසිණුග්ඝාටිම අවකාශයය. එය අජටාකාශය හා
පරිච්ඡින්නාකාශය යයි දෙයාකාරවූ අවකාශයෙන් අන්‍යය, ඒ
හා අමිශ්‍රය. ඉපදීමේ හෝ නැතිවීමේ හෝ අන්තයක්
නොපැහෙන හෙයින් අනන්තය.

එහෙයින් කිහි:- "ඒ කසිණුග්ඝාටිම ආකාශයෙහි උපචාර ධ්‍යාන චිත්තය (මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන්) පිහිටුවයි. අනන්ත වශයෙන් පතුරුවයි. එහෙයින් අනන්ත ආකාශයයි කියන ලදී.

"ආකාශානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති" ආකාශානඤ්චායතන ධ්‍යානය උපදවා වාසය කෙරේ. මෙහි වනාහි පෙර කීසේ ආකාශයාගේ උත්පාදාත්තය හෝ ව්‍යාප්තිය නැති හෙයින් ආකාශානන්ත නම් වේ.

තවද දෙවියන්ට වාසස්ථානයවූ දෙවොළ දෙව්‍යායතනය වන්නාසේ අපරිච්ඡේදාකාශයම මේ ධ්‍යානය පිහිට කොට ඇති හෙයින් හෝ සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන්ට ආධාරවූ හෙයින් මේ ධ්‍යාන චිත්තයම ආකාශානඤ්ච නම්වේ.

මේ ධ්‍යානය උපදවා එයට සමවැද එයට සුදුසු ඉරියව්වෙන් වාසය කරන්නේය, යනු මෙහි අදහසයි.

මේ ආකාශානඤ්චායතන කර්මස්ථානයෙහි විස්තර කථාවය.

2 විඤ්ඤාණඤ්චායතනය

විඤ්ඤාණඤ්චායතන ධ්‍යානය වඩනු කැමති යෝගීහු විසින් ආචර්ජනාදී පංචවිධ වශිකායෙන් ආකාශානඤ්චායතන සමාපත්තිය පුරුදු කොට මේ ආකාශානඤ්චායතන සමාපත්තිය රූපාවචර පංචම ධ්‍යාන නම් සතුරකු ළංව ඇත්තේයයිද එය ඉක්මවීමෙන්ම ඒ විරුද්ධ ධර්මයන් ඉක්මවිය යුතු හෙයින් අත්‍යාසන්නවූ පස මිතුරන් ඇතැයිද, ඒ කසිණාලෝකය පැතිරී අහසෙහි ලැබිය යුතු හෙයින් විඤ්ඤාණඤ්චායතනය මෙන් සංයුත් නොවේයයිද, මෙසේ ආකාශානඤ්චායතනයෙහි ආදිනව සලකා ඒ ජිලිබඳ කැමැත්ත සිද්ධියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනය ශාන්ත වශයෙන් මෙනෙහි කොට ඒ කිසුණු ඉඟුළු අහස පැවති ආකාශානඤ්චායතන ධ්‍යාන චිත්තය 'විඤ්ඤාණය අනන්තය' යි හෝ විඤ්ඤාණය විඤ්ඤාණය' යි හෝ මෙනෙහි කළ යුතුයි. නැවත නැවත මෙනෙහි කළයුතුයි. ආචර්ජනා කළ යුතුයි. තර්ක කළ යුතුයි. විතර්ක කළ යුතුයි. එහෙත් විඤ්ඤාණය නොගෙන අනන්තයයි පමණක් මෙනෙහි නොකළ යුතුයි.

(ඒ ප්‍රථමාරූපය විඥානය උත්පාදාත්මක ව්‍යාප්තිය දෙකින් යුක්තවූවද අනන්ත අවකාශය අරමුණු කොට පවත්නා හෙයින් පැතිරෙන ආකාරයෙන් අන්තර්ගත හෙයින් අනන්ත යයි) මෙසේ මෙනෙහි කරන ඒ යෝගාවචරයාට පෙර කිසේ ආකාශයෙහි ආකාශානඤ්චායතනය සේ ඒ අභස ස්පර්ශකොට ගන්නා ලද ප්‍රථමාරූපය විඤ්ඤාණය අරමුණු කොට විඤ්ඤාණඤ්චායතන ධ්‍යාන චිත්තය උපදී.

එහෙයින්ම- "සබ්බසො ආකාශානඤ්චායතනං සමතික්කම්මි අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති" යි කියන ලදී.

සබ්බසො- පෙරකී සේයි. (හෙවත් ආසන්නවූ රූපධ්‍යාන සතුරන් ඇති බව යනාදීන් සර්වාකාරයෙන් දොස් දැක ඒ ධ්‍යානයෙහි නිකාන්තිය පහකිරීමෙන් හෝ ආවර්ජනා නොකිරීම් ආදීන් කුසල-විපාක-ක්‍රියා-වශයෙන් සියලු ආකාරයෙන්)

ආකාශානඤ්චායතනං සමතික්කම්මි:- මෙහි පෙර කිසේ ධ්‍යානයද ආකාශානඤ්චායතන නම්වේ. ආලම්බනයද ආකාශානඤ්චායතන නම්වේ. ආලම්බනයද ප්‍රථමාරූපය ධ්‍යානයට ආධාරවීම් වසයෙන් ආකාශානඤ්ච වූයේත් හේමය. ආයතන වූයේත් හේමයයි තුල්‍යාධිකරණ සමාසහෙයින් අකාශානඤ්චායතන නම්වේ. දෙවියන්ට දෙව්‍යායතනය මෙනි.

එසේම සඤ්ජාති දෙසාර්ථයෙන්ද ආකාශානඤ්චායතන නම්වේ. ඒ මෙසේයි ආකාශානඤ්චායතන වූයේත් හේමය. ඒ ධ්‍යානයාගේ හට ගැනීමට සුදුසු දෙය වූයේත් හේම නුයි ආකාශානඤ්චායතන නම් වේ. කාමිභොජ ජනපදය අශ්වයන්ගේ ඉපදීමට සුදුසු දෙය වන්නාක් මෙනි. මෙසේ ධ්‍යානය අපවත් කිරීමෙන්ද' ආලම්බනය මෙනෙහි නොකිරීමෙන්ද, දෙකම ඉක්මවාම මේ විඤ්ඤාණඤ්චායතන ධ්‍යානයට පැමිණ විසිය යුතු වන හෙයින් ඒ දෙකම එක්කොට ආකාශානඤ්චායතනය ඉක්මවා යයි කියන ලදැයි දතයුතු.

අනන්තං විඤ්ඤාණං:- පෙර අනන්තො ආකාසො යි කී ඒ අනන්ත අවකාසය පැතිර පැවති ඒ ප්‍රථමාරූපය විඥානය

අනන්තං විඤ්ඤාණං කියා මෙසේ මෙනෙහි කෙරේයයි කියන ලදී. ඒ යෝගී තෙමේ ඒ ආකාසය ආලම්බනය කොට පැවති විඤ්ඤාණය සර්වප්‍රකාරයෙන් අනන්තයයි මෙනෙහි කෙරේ. මෙසේ මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන්ද අනන්තයයි කියන ලදී.

එහෙයින්ම- ඒ අනන්ත ආකාසයයි මෙසේ ආකාසය ස්පර්ශ කළ විඥානය විඤ්ඤාණඤ්චායතන චිත්තයෙන් මෙනෙහි කරයි. "විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති" මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන් හා පැතිරවීම් වශයෙන්ද, අන්ත රහිත හෙයින් විඤ්ඤාණඤ්ච නම්වූ ඒ ද්විතීයාරූපය චිත්තය දෙවියන්ට දෙව්‍යායතනය මෙන් සසම්ප්‍රසුක්ත ඒ ධ්‍යානයට පිහිටීමට ස්ථාන වන හෙයින් විඤ්ඤාණඤ්චායතන නම්වේ. සෙස්ස පෙර සේමයි.

විඤ්ඤාණඤ්චායතන කර්මස්ථානයෙහි විස්තර කථාවය.

3 ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය

ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානය වඩනු කැමති යෝගාවචර තෙමේ පස් ආකාරයකින් විඤ්ඤාණඤ්චායතනයෙහි මනා පුරුදු බැවින් වසඟ බවට පැමිණ 'මේ විඤ්ඤාණඤ්චායතනය සම්පයෙහි පවත්නා ආකාසානඤ්චායතන නැමැති සතුරකු ඇත්තේය. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයේ ශාන්තද නොවේය'යි විඤ්ඤාණඤ්චායතනයෙහි ආදීනව දැක එහි කැමැත්ත සිද්ධියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ශාන්තසේ මෙනෙහි කොට ඒ විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයට අරමුණුවූ ආකාසානඤ්චායතන විඤ්ඤාණයාගේ අභාවය, ශුණ්‍යත්වය විචිත්තාකාරය මෙනෙහි කළ යුතුයි. ඒ විඤ්ඤාණය මෙනෙහි නොකොට 'නැත' 'නැතැයි' හෝ 'ශුන්‍යය' 'ශුන්‍යය'යි හෝ 'විචික්තය' 'විචික්තය'යි හෝ සිහි කළ යුතුය. නැවත නැවත මෙනෙහි කළ යුතුයි. එසේ මෙනෙහි කරන ඒ යෝගාවචරයාගේ සිතෙහි නිවරණයෝ පහවෙති. සිහිය පිහිටයි උපචාර වශයෙන් සිත සමාධි වෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත නැවත නැවත වඩන්නේ වෙයි. එකල ඕ හට පෙර ආකාසයෙහි පහළවූ විඤ්ඤාණඤ්චායතන ධ්‍යානය මෙන් ඒ විඤ්ඤාණඤ්චායතනයාගේ ශුන්‍ය භාවනම් අරමුණෙහි

ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යාන සිත පිහිටයි. මෙහිදී පෙර කී සේමයි.

විශේෂ:- ඒ ආකාසඤ්චායතන ධ්‍යාන විත්තයාගේ අභාව මාත්‍රාලම්බනයෙහි ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යාන සිත අර්පණා වශයෙන් උපන් කල්හි ඒ යෝගාවචර තෙමේ පූර්වයෙහි අහස පැවති විඤ්ඤාණයාගේ අභාවමාත්‍රය මෙනෙහි කරයි.

ඒ මෙසේයි:- යම් කිසි පුරුෂයෙක් ධර්ම සභාදියෙහි කිසියම් වැඩක් සඳහා රැස්ව හුන් හික්ෂු සංඝයා බලා කිසි කටයුත්තකට ගොස් නැවත පැමිණෙන විට පැමිණි කටයුත්ත අවසන් කොට එතැනින් හික්ෂු සංඝයා නැගී යාමෙන් හිස්ව තුබූ ශාලාවම දකී. ඔහුට ඒ හික්ෂුන් අතුරින් මෙතෙක් දෙන කථරිය කළහ. මෙතෙක් දෙන ඒ ඒ දිගට ගියහයි කියා මෙනෙහි නොවේමය. නැවත මේ මණ්ඩපය ශුන්‍යය හිස්යයි මෙපමණෙක්ම මෙනෙහි වෙයි.

මෙසේම පෙර අහස පැවති විඤ්ඤාණය විඤ්ඤාණඤ්චායතන ධ්‍යාන නැමති ඇසින් බලමින් වාසය කොට නැවත "නත්ථි නත්ථි-නැත නැතැයි" පරිකර්ම භාවනා වශයෙන් මෙනෙහි කිරීමෙන් ඒ විඤ්ඤාණය පහව ගිය කල්හි හුදෙක් ඒ පහවීම් මාත්‍රය වූ අභාවයම බලමින් වාසය කරයි. එය කුමකින් පහව ගියේදැයි හෝ කොතැනින් ගියේදැයි නොබලයි. මෙතෙකින් ඒ යෝගාවචර තෙමේ ආලම්බනය හා ධ්‍යානය ඉක්මවීමෙන් "සර්වප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාණඤ්චායතනය ඉක්ම කිසිවක් නැතැයි ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානය උපදවා වාසය කෙරේ" යයි කියනු ලැබේ. (විස්තර විඤ්ඤාණඤ්චායතනයෙහි කීසේයි.)

පෙරකී සේ විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට අරමුණු වූ ආකාසානඤ්චායතන ධ්‍යානය මෙනෙහි නො කිරීමෙන් අපවත්කොට හුදෙක් ඒ අභාවයම "කිසිවක් නැතැයි" මෙනෙහි කිරීමෙන් උපදවන ලද ධ්‍යානය ආකිඤ්චඤ්ඤායතන යයි කියනු ලැබේ.

ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයෙහි විස්තර කථාවය.

4 නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය

නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන ධ්‍යානය වඩනු කැමති යෝගාවචර තෙමේ පස් ආකාරයෙකින් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙහි වසී බවට පැමිණීමෙන් මේ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තියට ළංවූ විඤ්ඤාණඤ්චායතන නැමති පස මිතුරා ඇත්තේය. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය සංස්කාරයන්ගේ සියුම් බවට පැමිණීමෙන් විශේෂයෙන් සන්හුන්නා සේ සන්හුන් බවට පැමිණියේත් නොවේ. ඒ සන්හුන් බව නැති හෙයින්ම ප්‍රත්‍යයෙන් යැපිය යුතු හෙයින් හා රෝගයට මුල් බැවින්ද රෝගයක් බඳුවේ. දුක් බැවින් හා රිදීම ඇතිකරන හෙයින් ගඩක් (පොළක්) බඳුවේ. පීඩා උපදවන හෙයින් හුලක් බඳුවේ. මේ සියල්ල සංඥාව ඇති කල්හිම වන හෙයින් සංඥාව රෝගයෙක, ගඩෙක, හුලෙකැ"යි වදාළහ. (මෙහි සංඥා නම් විඥාන යයි.)

මෙසේ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයෙහි දොස් දැක එහි ආසා දුරුකොට නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයෙහි ආනිසංසද බලා එය ශාන්ත වශයෙන්, ප්‍රණීත වශයෙන් මෙනෙහි කොට ප්‍රථමාරූපය විඥානයාගේ අභාවය අරමුණු කොට පැවතී ඒ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තියම "ශාන්තය, ශාන්තය"යි නැවත නැවත මෙනෙහි කරන, ආවර්ජනා කරන, ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන, තර්ක කරන, විතර්ක කරන, (එහිම සිත) නැවත නැවත පිහිටුවන ඒ යෝගාවචරයාගේ සිත්හි නිවරණයෝ පහ වෙති. සිතිය පිහිටයි උපචාර ධ්‍යානයෙන් සිත එකඟවේ. හෙතෙම ඒ ධ්‍යාන නිමිත්ත නැවත නැවත වඩයි. එසේ වඩන්නාහට විඤ්ඤාණාපගමයෙහි ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය මෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන යයි, කියන ලද සතර නාමස්කන්ධ නම් අරමුණෙහි නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන ධ්‍යාන සිත අර්පණා වශයෙන් මනාව උපදී, (මෙහි අර්පණා ක්‍රමයද යට කී සේ දැනගනුයි.)

මෙතෙකින් ඒ යෝගාවචර තෙම:- (පෙර කීසේ සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානය ඉක්ම

නෙවසඤ්ඤායතනයට පැමිණ වාසය කෙරේ.) විස්තර පෙර කී සේමයි.

මෙහිද, ආලම්බනයද, ධ්‍යානයද, ආකිඤ්චඤ්ඤායතන නම්වේ. දෙවියන්ගේ වාසස්ථානය ආධාරාර්ථයෙන් දෙව්‍යතන නම් වන්නාසේ තෘතීය අරූපධ්‍යානයට අරමුණු වන හෙයින් ආකිඤ්චඤ්ඤා වූයේම ආයතන නම් වේනුයි ආකිඤ්චඤ්ඤායතන නම් වේ.

ඒ ධ්‍යානයාගේ ඉපදීමට හේතුවූ බැවින් කාමිභෝජ් දෙශය අශ්වයන් ඉපදීමට ස්ථාන නම්වූ ආයතන වන්නාසේ ආකිඤ්චඤ්ඤාවූයේම ආයතන වේනුයි. ආකිඤ්චඤ්ඤායතන නම් වේ. මෙකී ආරම්භණයද ධ්‍යානයදැයි දෙකම අපවත් කිරීමෙන් හා මෙතෙහි නොකිරීමෙන් ඉක්මවාම ව්‍යක්තවූ සංඥාවක් නැති හෙයින් සංඥයයිද සංඥා ස්වභාවය නොඉක්මවූ හෙයින් අසංඥා යයිද, නොකිය යුතු වූයේම සංඥාවක් ඇති හෙයින් ඒ ධ්‍යානය නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා නම් වේ.

"ඒ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තියම ශාන්ත වශයෙන් මෙතෙහි කරයි සංස්කාරාවශෙෂ සමාපත්තිය වඩයි. එහෙයින් ඒ පුද්ගලතෙම 'නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා' යයි කියනු ලැබේ" මෙසේ පුද්ගලාධිෂ්ඨාන ධර්මදෙශනා වශයෙන් (සංඥාවත්වූ පුද්ගලයාගේ වශයෙන්) සංඥාව උද්ධරණය කොට දක්වා වදාළ සේක.

ඒ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානය ශාන්ත වශයෙන් මෙතෙහි කොට සංස්කාරාවශෙෂ සමාපත්තිය වඩන ඒ පුද්ගල තෙම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා නම් වේ.

විස්තර- ප්‍රථම ආරූපයාගේ අභාවය අරමුණු කොට උපදවන හෙයින් ඒ තෘතීයාරූපය ධ්‍යානයද සන්ත්‍රන් අරමුණු ඇතිහෙයින් කාරණූපචාර වශයෙන් ශාන්තයයි මෙතෙහි කෙරේ. අංග ශාන්ත භාවයෙන් මෙතෙහි කළත් වෙනසක් නැති හෙයින් ආරම්භණ ශාන්ත භාවයෙන්ම මෙතෙහි කරයි.

ශාන්ත වශයෙන් මෙතෙහි කරත්ම ආදිනව දැක්මෙක් කෙසේ වේදැයි චෝදනාවට පරිහාර දක්වනුවෝ ධ්‍යානයට සම්බදිනු නොකැමැති බැවින් ඉක්මවීම වන්නේයයි කීහ.

ඒ එසේමැයි- යම් ධ්‍යානයක් ශාන්ත වශයෙන් මෙනෙහි කෙරේ නම් ඒ ධ්‍යානය ආවර්ජන සමාපර්ජනාදී ප්‍රතිපත්තියෙන් පුරුදු කරන්නේ වේ. එහෙත් තෘතීයාරූපයෙහි ඒ සර්වප්‍රකාරයෙන් නැත්තේය. හුදෙක් අරමුණු කිරීම් මාත්‍රයෙකින් මෙනෙහි කිරීම වෙයි. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයට වඩා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය අතිශයින් ශාන්ත බැවින් හා ප්‍රණීත බැවිනි.

කුමක් මෙන්ද යත්:- මහත්වූ රාජානුභාවයෙන් ඇතෙකු පිට නැගී නුවර විටියෙහි හැසිරෙන මහරජ තෙමේ එක් කඩක් තරව හැඳ, එක් කඩක් හිසේ බැඳ, ඇත්දත් සුණු ඇඟපුරා තවරාගෙන නොයෙක් ඇත්දත් කැටයම් කරන්නාවූ ශිල්පියකු දැක "කොළ, මේ ඉතා දක්ෂ ශිල්පියෙක් වේය" යි ඔහුට වඩාත් සතුටු වුවද 'මමද රාජ්‍යසම්පත් හැරපියා මෙබඳු ශිල්පියෙක් වෙමි' යි ඔහුට අදහසෙක් නොවේමය. ඒ රාජ්‍යශ්‍රීයම මහානුභාව බැවිනි. නැවත ඔහු ඉක්මවා ඔබ්බට යන්නේය. එසේම ඒ යෝගාවචරයාද ඒ තෘතීයාරූපය ශාන්ත වශයෙන් මෙනෙහි කොට එය ඉක්මවා සංඥාවශෙෂ සමාපත්ති නම්වූ යම් සමාපත්තියක් නිසා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායමි' කියේ නම් ඒ සමාපත්තිය වඩන්නේ වෙයි. මෙහි සංඥා ශීර්ෂයෙන් දෙශනාව විය. මේ සංස්කාරයන්ගේ පරම සියුම් බවට පැමිණියාවූ ඒ චතුර්ථාරූප සමාපත්තිය යි දත යුතුයි.

රූපාවචර ප්‍රථමධ්‍යානයාගේ උපචාරයේ පටන් ධ්‍යාන පිළිවෙළින් කෙලෙසුන් සැස තුනි කරන්නාක් මෙන් පැවති භාවනා පිළිවෙළින් සංස්කාරයන් තුනිකොට අන්තිම සියුම් බවට පමුණුවන ලද සංස්කාර මේ ධ්‍යානයෙහි ඇතිවෙයි. එයින් මත්තෙහි නිරෝධය මුත් සංස්කාරයන්ගේ පැවැත්මෙක් නැත්තේ යි. එහෙයින්ම චතුර්ථාරූප සමාපත්තිය සංස්කාරාවශෙෂ සමාපත්ති යයි කියන ලදී.

මෙහි වූකලී පරමාර්ථ වශයෙන් චතුර්ථාරූප ධ්‍යාන ලාභිහුගේ කුසල චිත්තය හෝ සතරවන අරූපතලයෙහි පහළවූ සතර (අරූපස්කන්ධ) විපාක චිත්තය හෝ දෘෂ්ටධර්ම සුබ විභරණය පිණිස ඒ ධ්‍යානයට සමවත් රහතන්ගේ ක්‍රියා චිත්තය

හෝ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන නම් වේ එහෙත් මෙහි විශේෂයෙන් අධිප්‍රඥා ශික්ෂායයි කියන ලද මාර්ගාධිගමයට පූර්වභාගයෙහි පැවති ධ්‍යානයට සමවන් පෘථග්ථන ශෛක්ෂයන්ගේ ඒ ධ්‍යානය පිළිබඳ විත්ත වෛතසික ධර්මයෝම කැමති වන ලදහ. ඖදාරික සංඥාවක් නැති හෙයින්ද, සියුම් සංඥාවක් ඇති හෙයින්ද, සම්ප්‍රයුක්ත ධර්ම සහිත ඒ ධ්‍යානයෙහි සංඥා ඇත්තීද නොවෙයි නැත්තීද නොවෙයි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා නම් වේ.

විශේෂ- මෙහි සංඥාවන්ගේ ඖදාරික සියුම් බව ඒ ඒ භව වශයෙන් දත යුතුයි. පංචවොකාර භවයෙහි සංඥාවට වඩා වතුචොකාර භවයෙහි සංඥාව සියුම් වේ. එහිද යට තුන් භූමියෙහි සංඥාවෝ ඖදාරිකයහ. එබඳු ඖදාරික සංඥා නැති හෙයින් නෙවසඤ්ඤායයිද ඉතා සියුම් සංඥා ඇති හෙයින් න අසඤ්ඤායයිද ව්‍යවහාර වේ.

'නෙවසඤ්ඤා' යන පදයෙහි 'න' කාරය අභාවාර්ථයෙහි වේ. 'න අසඤ්ඤා' යන්නෙහි 'න' කාරය අන්‍යාර්ථයෙහිය අකාරය අභාවාර්ථයෙහි පවතී. එසේ වන්නා "අසඤ්ඤං අනාසඤ්ඤං" යි සෙසු ධ්‍යානයන්හි මෙන් ඖදාරික සංඥා නැති හෙයින් අසඤ්ඤද, සර්වප්‍රකාරයෙන් සංඥාවගේ අභාවය නුමු හෙයින් අනාසඤ්ඤද, වන හෙයින් 'නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා යයි කියන ලදී.

මනායතන ධර්මායතනයන්ට එක දෙශයකින් ඇතුළත් වන හෙයින් නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා වූයේද, ආයතන වූයේද එසේමයි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන නම් වේ (මෙහි ආයතන භාවය ආධාර හෙයින් නිශ්‍රය වශයෙන් වේ.) එසේම සියුම් සංඥාව විදර්ශනා කෘත්‍යයට අපොහොසත් බැවින් නෙව සඤ්ඤායයිද, සංස්කාරාවශේෂ සුක්ෂම භාවයෙන් විද්‍යමාන හෙයින් නාසඤ්ඤායයිද ව්‍යවහාර හෙයින් ඒ දෙපදය ගළපා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායයි කියන ලදී. එයම අවශේෂ ධර්මයන්ට ආධාර වේනුයි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන නම් වේ.

තවද මෙහි සංඥා මාත්‍රය පමණක් නොව වේදනාවද ගෙන විත්තයද ගෙන ස්පර්ශය ගෙන ඒ ඒ සම්ප්‍රසක්ත ධර්මයෙහි ව්‍යවහාර කළහැකි වුවද, මේ දෙගනාව සංඥා ශීර්ෂයෙන් ගෙන මෙසේ ව්‍යවහාර කරන ලදී. මෙහි සංඥා නම්, විඥානය) යම්කිසි අර්ථයක් නිසි ස්වභාවයෙන් ඇතැයි කිවයුතු ධර්මයාගේම අන්කිසි අර්ථ විශේෂයක් නැතැයි කිවයුතු බැවින් මෙසේ කියන ලදී.

නිදර්ශනයෙකි- සාමණේර නමක් පළමු දිනයෙහි පාත්‍රයෙහි තෙල් ගල්වා තුබුයේය. පසුදා උදය කැඳ වළඳන පිණිස තෙරුන්නාත්සේ 'පාත්‍රය ගෙනෙව'යි කී කල "ස්වාමීනි, පාත්‍රයෙහි තෙල්ය"යි කීය. "එසේ වන්නා ඒ තෙල් ගුලාවෙහි වැක්කිරීමට ගෙනෙව"යි තෙරුන් කී කල "ස්වාමීනි, තෙල් නැතැයි" සාමණේර නම කීය. මේ උපමායෙන් හික්ෂුන් ලග්නා අකෘප කිළියෙහි තෙල් සහිත පාත්‍රය තුබූ හෙයින් එහි කැඳ වත්කළ කල කැඳ සමග සන්නිධි වන හෙයින් තෙල් ඇතත් නලයක පුරාලන පමණ තෙල් නැති හෙයින් 'තෙල් නැතැ' යි කී. එසේ සංඥාවද ඖදාරික සංඥා කෘත්‍යය කිරීමට අසමර්ථ හෙයින් නෙවසඤ්ඤා නම් වුවද, සංස්කාරාවශේෂ සුක්ෂම භාවයෙන් ඇති හෙයින් නාසඤ්ඤා නම් වේ.

විශේෂ:- මෙහි සංඥා කෘත්‍ය නම් අරමුණු හැඳිනීම හා විදර්ශනා ගොවර භාවයට පැමිණ නාම රූපයන්ගේ කලකිරීමවූ නිර්විදාඥනය ඉපදවීමය. 'මද උණුසුම් ජලය තනන්නාගේ ශරීරය නොදවා සුව එලවන සේය.' මේ සංඥාව සංස්කාරාවශේෂ සුක්ෂම භාවයෙන් ප්‍රකටව සඤ්ජානන කෘත්‍යය කිරීමට අසමර්ථ හෙයින් යට තුන් ධ්‍යානයෙහි සංඥාව මෙන් විදර්ශනා ඥානයාගේ ගොවර බවට පැමිණ නිර්විදාඥනය ඉපදවීමට අසරම්ථවේ. අරමුණෙහි ඉතා සන්ත්‍රන්ව පවත්නා හෙයින් අරමුණු හැඳිනීමද නොකට හැකි වෙයි. එහෙයින්ම අනිත්‍යාදී වශයෙන් මෙනෙහි කොට විදර්ශනාවට අරමුණුව නිර්වේදය ඉපදවිය නොහැකි වේ.

විස්තර- අන්‍යවූ කාමාවචර රූපාවචරාදී විත්ත-වෛතසික නම් සෙසු ස්කන්ධයන්හි විදර්ශනාහිනිවෙශ නොකළ මහණ

නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන මාත්‍රයක්ම සම්මර්ශනය කොට නිර්විදාඥානයට පැමිණෙන්නට සමර්ථ නොවේ. සර්වඥයන් වහන්සේ හැර සියල්ලන්ගෙන් අගතැන්පත් සැරියුත් මහතෙරුන්වහන්සේද පවා නොපොහොසත් වේමය. ප්‍රකෘතියෙන් විදර්ශනා වඩනා සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේ වැනි මහා ප්‍රාඥ යෝගාවචර තෙමේ ස්කන්ධාදීන්ගේ පටන් විදර්ශනාභිනිවේශය කොට ද්වාරාලම්භනයන් නිසා පවත්නා ධර්මයන්ගේ වශයෙන් ද්වාදසායතන-අවිධාරස ධාතුන් විදර්ශනා කරනුයේ ඒ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය අරමුණු කොට ඇති උදයව්‍යය ඥානය උපදවන්නට සමර්ථවේ.

කෙසේද යත්:- "මෙසේ මේ ධර්මයන් නොතිබී උපදිති" " තිබී වැනසෙතියි" කියාය. චතුර්ථාරූප්‍ය ධ්‍යාන චිත්තොත්පාදයට ඇතුළත්වූ ස්පර්ශාදී වූ ධර්මයන් වෙන් නොකොට සම්මර්ශනය කෙරේ එස්සාදී ධර්මයන් වෙන්කොට වෙන වෙනම අනුපද ධර්ම වශයෙන් එක එක ධර්මය පිළිවෙළින් අනිත්‍යාදී වශයෙන් සම්මර්ශනය කරන්නාහට මේ සතරවන අරූප ධ්‍යානය විදර්ශනා කොට ඒ නිර්විදාඥානය නොලැබේ.

(ස්පර්ශාදී ධර්මයන් වෙන් වෙන් කොට වෙන වෙනම ස්වරූපයෙන් ගෙන අනිත්‍යාදී වශයෙන් සම්මර්ශනය කිරීම අනුපද ධර්ම විදර්ශනාවය) එසේ චතුර්ථාරූප්‍ය ධ්‍යානයෙහි ඇතුළත් ස්පර්ශාදී එක එක ධර්මය ගෙන අනිත්‍යාදී වශයෙන් බැලීමට නුවණැත්තවුන් අතුරින් අගතැන්පත් සැරියුත් මහ තෙරණුවෝද අසමර්ථයහ. හුදෙක් එහි ඇතුළත් ස්පර්ශාදී ධර්ම එක් කොට කලාප වශයෙන් විදර්ශනාවට අරමුණුවේ. මාර්ග-උදකොපමායෙන්ද මේ අර්ථය දත යුතුයි.

මගට පිළිපත් තෙර කෙනකුත් ඉදිරියේ යන සාමණේර නම වහන් තෙමෙන පමණ දියත්තක් දැක "ස්වාමීනි, වහන් ගැලවූව මැනව ජලය ඇතැයි" කී. එකල තෙරුන්වහන්සේ "සාමණේරය, දිය ඇත්තේ චීනම් නහන කඩ ගෙනෙව ජලය නහමයි" කීහ. එකල සාමණේර නම් "ස්වාමීනි, ජලය නැතැයි" කී. එහිදු වහන් තෙමෙන පමණ ජලය ඇතිහෙයින් ජලය

ඇතැයිද, තහන පමණ ජලය නැති හෙයින් ජලය නැතැයිද කියේ වේ. එසේම ව්‍යක්ත සංඥා නැති හෙයින් තෙවසඤ්ඤායයිද, සංස්කාරාවශෙෂ සුක්ෂම භාවයෙන් විද්‍යමාන හෙයින් නාසඤ්ඤායයිද දත යුතුයි.

ප්‍රශ්නයෙකි:- යට ධ්‍යානයන්හි "අනන්තො ආකාසො, අනන්තං විඤ්ඤාණං, නත්ථි කිඤ්චි" යි ඒ ඒ තැන කීවා සේ මෙහි භාවනා ආකාරය නොකීවේ කවර හෙයින්ද?

පිළිතුර:- භාවනා ආකාරය නම් උපචාර සහිත ධ්‍යානයාගේ තමා පිළිබඳ අරමුණෙහි පවත්නා ආකාරයය. මෙහි අරමුණ නම් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධර්මය. ඔවුන් ගන්නා කල පුරෝගාමී ධර්මයන්ගේ වශයෙන් එකක් හෝ ගත යුතුය.

වෙන වෙනම සියල්ල හෝ ගතයුතුය. එකක් ගන්නේ ප්‍රථම පක්ෂයේ විඤ්ඤාණය ගතයුතුවේ. එසේ වන්නා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණං යි මෙනෙහි කිරීමෙන් විඤ්ඤාණඤ්චායතනය ගැනීමවේ. මෙසේ ගනු ලබන්නේ චතුර්ථාරූපයට ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය අරමුණු වන හෙයින් ආකිඤ්චඤ්ඤං ආකිඤ්චඤ්ඤං (කිසිවක් නැතැයි) මෙනෙහි කළයුතු වේ. එසේ වන්නා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය හෝ අභාවය ආලම්බනය වේ.

තෙවසඤ්ඤානායඤ්ඤායතන භාවය ආලම්බන නොවේ. මේ මෙහි අකාරණය. එසේ ධ්‍යානය නොපවත්නා හෙයින්. (චතුර්ථාරූපය ධ්‍යානය විඤ්ඤාණඤ්චාය හෝ ආකිඤ්චඤ්ඤං අරමුණු කොට නොපවත්නේමය.)

තවද ප්‍රශ්නයෙකි:- චතුර්ථාරූපය ධ්‍යානයේ ශාන්ත බව කුමක්ද? එසේ නම් කුමක් හෙයින් පාළියෙහි එසේ නො කියන ලදද?

පිළිතුර:- සූත්‍රයෙහි හුදෙක් එසේ නොගන්නා ලදී. විභංගයෙහි වනාහි-

"තඤ්ඤෙව ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සත්තතො මනසිකරොති සංඛාරාවසෙස සමාපත්තිං භාවෙතියි" දක්නා ලැබේ.

ප්‍රශ්නය:- එසේ නම් කුමක් හෙයින් සූත්‍රයෙහිද විභංගයෙහි මෙන් එසේ නොගන්නා ලද්ද?

පිළිතුර:- වෛතෙයාධ්‍යායය වශයෙන් හෝ දෙශනාවිලාශ හෙයිනි. ඒ මෙසේයි. යට තුන් ආරූපයෙහි "අනන්තො ආකාශො, අනන්තං විඤ්ඤාණං, නත්ථිකිඤ්චි" යි භාවනාකාරය ගන්නා ලදී. එහි එසේ ගත් කල්හිම ඒ අර්ථය අවබෝධවේ. නම් ඔවුන්ගේ වශයෙන් සූත්‍රයෙහි එසේ වදාළහ.

විශේෂ- අභිධර්මයෙහි සූත්‍රාන්ත භාජනියද සූත්‍රාන්ත ගතිකය. යම් වෛතෙයජන කෙනෙක් බෙදා වදාළ කල්හිම ඒ අර්ථය අවබෝධ කෙරෙත් නම් ඔවුන්ගේ වශයෙන් විභංග භාවනාවාරය වදාළහ. ධර්මස්වාමීවූ සමාසක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේද, ධර්මදේශනා ප්‍රකාරය දන්නා සේක් ඇතැම් තැනෙක භාවනා ආකාරය ගනිති. ඇතැම් තැනෙක නොගනිති. ඒ ඒ දෙශනාවම ඒ ඒ වෛතෙයයන් විනයනය සදහාය. මේය දෙශනා විලාශය නම්.

තවද අර්ථයෙකි. "සූත්‍රාන්ත දෙශනාව පයභාය (අමුඛය- අප්‍රධාන) කථාව හෙයින් එහි භාවනා ආකාරය නොගැනේ. එහෙත් අභිධර්ම දෙශනාව නිෂ්පයභාය (ප්‍රධාන කථාව) හෙයින් එහි භාවනා ආකාරය ගන්නා ලදී,

මෙසේ මෙහි භාවනා ආකාරය ගැනීමේ හා නොගැනීමේ හෙතු දත යුතුයි.

මතාන්තරයෙකි:- අභයගිරි-ජේතවන වැසි ඇජරෝ චතුර්ථාරූප්‍ය ධ්‍යානයෙහි වෙනස දැක්වීම සඳහා සූත්‍රයෙහිදී භාවනා ආකාරය නොගන්නාලදැයි යෙති. ඒ විශේෂ අනුපූර්ව භාවනාවෙන් ජනිතය. හෙද (ඒ අනුපූර්ව භාවනාවද) ප්‍රභාතව්‍ය ධර්ම පහකිරීමෙන් සියලු ධ්‍යාන ලැබිය යුතු හෙයින් ප්‍රභාත ක්‍රමයෙන් ජනිතය.

ඒ මෙසේයි:- කාමච්ඡන්දාදී විරාගයෙන් ප්‍රථමධ්‍යානයද, විතර්ක-විචාර සංසිද්ධිමෙන් ද්විතීයධ්‍යානයද, ප්‍රීති විරාගයෙන් තෘතීයධ්‍යානයද, සොමනස්ස (සුඛ) අස්තංගමයෙන් චතුර්ථ ධ්‍යානයදැයි මෙසේ රූපාවචර ධ්‍යාන වදාළහ රූප සංඥා ඉක්මවීම මුල්කොට අරූපධ්‍යාන වදාළහ. හුදෙක් ධ්‍යාන

පමණක් නොවේ. සියලු සීලයද, සියලු ප්‍රඥාවද, ප්‍රතිපක්ෂ ධර්ම ප්‍රභාණයෙන්ම සම්පාදනය කළයුතු හෙයින් ප්‍රභාතව්‍ය ධර්ම සමතික්‍රමණ මුඛයෙන් දෙශිතය.

ඒ මෙසේයි:- 'ප්‍රාණඝාතය හැර ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකීමය, යනාදීන් සීල සංවරයද, ඇසින් දැක නිමිති කුඩා නිමිති නොගැනීමය. යනාදීන් ඉන්ද්‍රිය සංවරයද ක්‍රීඩා පිණිස මදවැඩිම පිණිස නොවේ. යනාදීන් භෝජනයෙහි පමණ දැනීමද, මීථ්‍යා ආජීවයෙන් වෙන්ව සමයක් ආජීවය කරන්නේය. යනාදීන් ආජීවපාරිශුද්ධියද, "පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධ යෙහි අධික ලෝභය හැර පහවූ අභිධ්‍යා ඇතිව විසිය යුතුය යනාදීන් ජාගරියානු යෝගයද අස්මි මානය නැසීමෙන් අනිත්‍ය සංඥාව වැඩිය යුතුය යනාදීන් මෙසිය සූත්‍රාගතයේ ප්‍රඥා ප්‍රතිපක්ෂ ධර්ම ප්‍රභාණයෙන් විදර්ශනා ප්‍රඥාව වැඩිමද, දෙශනා කළහ. එහෙයින්ම ප්‍රභාතව්‍ය ධර්ම ඉක්මවීම් මුඛයෙන්ම ධ්‍යාන දෙශනාකරන බුදුහු 'විවිච්චෙව කාමෙහි' යනාදීන් වදාළහ. එය යට කීසේය. තවද රූප සංඥාදීන් සමතික්‍රමණ මුඛයෙන් අරූපාවචර ධ්‍යාන වදාළහ.

විස්තර: එහි (රූපාවචර ප්‍රථමධ්‍යානය) භාවනා විශේෂයෙන් අධිගතවූ විතර්කාදීන් ගෙන් හා තික්ෂණ-විශද-ශූර භාවය-ඇති ශුද්ධාදී පඤ්චෙන්ද්‍රිය ධර්මයන්ගෙන් යුක්ත හෙයින් කාමච්ඡන්දාදී නිවරණයන් හා ඒ හා පවත්නා පාප ධර්මයන් යටපත් කිරීමෙන් උත්තරි මනුෂ්‍ය ධර්මත්වයට පැමිණි රූපාවචර ප්‍රථමධ්‍යානය කාමාවචර ධර්මයන්ට වඩා අතිශයින් සියුම්වේ ශාන්තවේ. ප්‍රණීතවේ. එසේම ද්විතීය ධ්‍යානය භාවනා විශේෂයෙන් විතර්ක-විචාර නම් ඕදාරිකාංග ප්‍රභාණයෙන් ප්‍රථමධ්‍යානයට වඩා අතිශයින් සංසුන් වෙයි. එසේම තෘතීය චතුර්ථධ්‍යානයේ ක්‍රමයෙන් පළමු පළමු ධ්‍යානද්වයට වඩා ශාන්තතර ශාන්තතම වෙති එසේම අරූපාවචර ප්‍රථම ධ්‍යානය රූප විරාග භාවනා වශයෙන් පවත්නා හෙයින් ආරම්භණ ශාන්ත බැවින් හා අංගයන්ගේ සංසුන් බැවින් ප්‍රකෘති කාමාවචර ධර්මයන්ට වඩාද සියලු රූපාවචර ධ්‍යානයන්ට වඩාද ශාන්ත

වෙයි. සියුම් වෙයි අරුපාවචර ද්විතීය ධ්‍යානාදිය පිළිවෙළින් ශාන්ත භාවයෙන් ඒ ආලම්බන කොට පවත්නා ධ්‍යාන ධර්මයෝද ශාන්ත ස්වභාවය ඇත්තෝ වෙති.

විශේෂ:- ලෝකෝත්තර ධර්මාලම්බනික වූ සෝවාන් ආදී මාර්ග ඵල ධර්මයන් මතුමත්තෙහි ක්‍රමයෙන් සංසුන් වන්නාසේ ධර්මයන්ගේ වශයෙන් මහද්ගත භාවයෙන් හෙදයක් නැතත් රුපාවචර චතුර්ථ ධ්‍යානයට වඩා අරුපාවචර ධ්‍යානය අංග වශයෙන්ද, සංසුන් වෙයි. එහෙයින් අරුපාධ්‍යානයාගේ ශාන්ත විමෝක්ෂ බව වදාරන ලදී. එසේම ද්විතීයාරුපාදීහුදු ප්‍රථමා රුපායට වඩා අංග වශයෙන්ද, ආලම්බන වශයෙන්ද, ශාන්ත, ශාන්තතර ශාන්තතම, භාවයට පැමිණියාහු ය, එසේම ශාන්තාදී භාවයට පැමිණියාවූ භාවනා විශේෂ සමායෝගයෙන් (මේ භාවනා විශේෂය වනාහි) ප්‍රථමධ්‍යාන උපචාරයෙහි පටන් ඒ ඒ ප්‍රත්‍යාවස ධර්මයන් ඉක්මවීමෙන් ශාන්ත සුක්ෂම භාවයට පමුණුවමින් චතුර්ථාරූපයෙහි සංස්කාරාවශේෂ සුක්ෂම භාවයට පමුණුවයි.

එහෙයින් චතුර්ථාරූපය අනුපද ධර්ම විදර්ශනාවට අරමුණු බවට පැමිණ ප්‍රකෘති විදර්ශකයාටද නිර්වේද ඉපදවීමට ප්‍රත්‍යය නොවේ. එසේම තෘතීයාරූපයෙහි පවත්නාම ඒ ධර්මයෝද යම් පමණෙකින් ප්‍රකාශ කළ නොහැකි වෙති. අත්‍ය ධ්‍යානයෙන් තමාගේ අරමුණ අරභයා පැවතීම මාත්‍රයක් ඒ ධ්‍යානයෙහි වේ.

චතුර්ථාරූපය වනාහි ආරම්භණ භාවයෙන්ද, නාම ධර්මයන්ගේ විභූතාකාරයෙන්ද, සිටීමට නො පොහොසත්වී නම් අරමුණු කිරීමෙහි කෙසේ සමර්ථවේද? නොවේමය. එහෙයින්ම ශාක්‍යන් වහන්සේ යට තුන් ධ්‍යානයෙහි භාවනා ආකාරය වදාරා මෙහි එබන්දක් නො ලැබෙන බැව් දක්වන්නට පයඨාය දෙශනා හෙයින් සූත්‍රයෙහි භාවනා ආකාරය නොදෙසූ සේක. එහෙත් අරමුණු සහිත ධර්මය අරමුණෙහි පවත්නා ආකාරය ඇත්නුයි අති සුක්ෂම භාවයට පැමිණියාවූ ඒ ධ්‍යානය දක්වනු පිණිස "තඤ්ඤෙව ආකිඤ්චඤ්ඤායත නං සත්තතො මනසි කරොති" යි වදාළහ. යථාධර්ම ශාසන හෙයින් හෝ පූර්වභාග ප්‍රතිපදා වශයෙන් හෝ "සත්තතො මනසිකරොති" යි වදාළහ. එකල යෝගාවචරයාහට ඒ අරමුණ ප්‍රකට හෙයිනි.

එහෙත් අර්පණා වශයෙන් සූත්‍රයෙහි භාවනා ආකාරය අප්‍රකට හෙයින් නො ගන්නා ලදී.

ඒ එසේමැයි. කර්මස්ථානය බුද්ධානුස්සති ආදී කිසි තැනෙක ආදියෙහි අප්‍රකට වේ. ආනාපාන සති ආදී කිසිවෙකු මධ්‍යයෙහි අප්‍රකටවේ. උපසමානුස්සති ආදිය සේ කිසිවිටෙක ආදී මධ්‍ය දෙකෙහි අප්‍රකටවේ. චතුර්ථාරූපයෙහි වනාහි අවසානයෙහි අප්‍රකටවේ, භාවනාව මුදුන් පැමිණි කල්හි ආලම්බනයද අප්‍රකට වන හෙයින්. එහෙයින් මේ විශේෂය දක්වනු පිණිස බුදුහු චතුර්ථාරූපයෙහි භාවනාකාරය නො ගත්හ. සර්වප්‍රකාරයෙන් නැති නිසා නොවේයයි මෙහි නිෂ්ටාවට යා යුතුයි.

නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන කර්මස්ථානයේ
විස්තර කථාවය.

ප්‍රකීර්ණක කථාව

මෙසේ අසදාශ ස්වරූපවූ ලොකස්වාමීන් වහන්සේ වදාළ පරිද්දෙන් සතර වැදෑරුම් අරූප ධ්‍යානයන් දැන එයට අනතුරුව එහි ප්‍රකීර්ණක කථාවද දතයුතුයි.

"අරූප සමාපත්තිහු රූපාදී අරමුණු ඉක්මවීමෙන් සතර දෙනෙක්ම වෙති. එහි රූපාවචර ධ්‍යානයෙහි මෙන් අංගාතික්‍රමණය නුවණැත්තෝ කැමති නොවෙති."

විස්තර:- මේ සතර අතුරින් ප්‍රථමාරූපය කසිණ රූපයවූ ප්‍රතිභාග නිමිත්ත ඉක්මවීමෙන්ද, ද්විතීයාරූපය කසිණුග්ඝාටිමාකාශය ඉක්මවීමෙන්ද, තෘතීයය ඒ ආකාශයෙහි පැවති විඤ්ඤාණය ඉක්මවීමෙන්ද, චතුර්ථය විඤ්ඤාණයාගේ අපගමය ඉක්මවීමෙන්දැයි මෙසේ අරමුණු ඉක්මවීමෙන් වෙති.

රූපාවචර සමාපත්තින්හි මෙන් අංගාතික්‍රමණය මෙහි නැති. මේ අරූප සමාපත්තින්හි උපෙක්ඛා එකගතා විසින් අංග දෙකෙකි. එහෙත් මොවුන් අතුරින් පසුව පසුවූ සමාපත්තිහු අතිශයින් ප්‍රණීතතර වෙති. එය ප්‍රසාදතල-සාටිකා උපමාවලින් දතයුතුයි. ඒ මෙසේයි.-

"සිවු මහල් පහයෙක යට තලෙහි දිව නැටුම්-වැයුම්, සුවද මල්, අමා බොජුන්, අසුන්-වස්ත්‍ර-සුවද දුම්-විලවුන්-වත්සුණු ආදී

වශයෙන් උතුම් පස්කම් ගුණවේ. දෙවන මහලෙහි එයට වඩාද, තුන්වන මහලෙහි එයටත් වඩාද, සතර වන මහලෙහි එයටත් වඩාද, උතුම්වූ පස්කම් සුව ඵලවයි. හුදෙක් ඒ සතරම පාසාදතල වුවද පස්කම් සුවයෙහි සමෘද්ධත්වයෙන් යට යට තලයනට වඩා මතු මතු තල අතිශයින් ප්‍රණීත වේ.

එසේම එකම ගැහැණියක කටිනා ලද දළ නූල්ය, සිහින් නූල්ය, අතිශයින් සිහින් නූල්ය, හාත්පසින් අතිශයින් සිහින් නූල්ය යන සතරාකාරවූ නූල් සතර පලමය, තුන් පලමය, දෙපලමය, එක් පලමයයි මෙසේ ඒ ඒ ගණනින් වියන ලද අයම් විතරින් සම පමණවූ වස්ත්‍ර සතරෙක් වේ ඒවා ප්‍රමාණයෙන් සම වුවද ස්පර්ශයෙන් හා සියුම් මහඟු බැව් ආදීන් පළමු පළමු සඵලට වඩා පසු පසුව සඵ අතිශයින් ප්‍රණීත වන්නා සේ මේ අරූපය ධ්‍යානසමාපත්තිහු අංග වශයෙන් සම වුවද, භාවනා හෙදයෙන් ඒ අංගයන්ගේ ප්‍රණීත භාවයෙන් පසු-පසු වූ සමාපත්ති විශේෂයෙන් ප්‍රණීතතර වෙති.

තවද උපමාවෙකි:- අපවිත්‍ර ප්‍රදේශයෙක මණ්ඩපයෙක් වෙයි. එහි පැමිණි පුරුෂයෙක් අපවිත්‍රයට පිළිකුළින් ඒ මණ්ඩපයෙහි එල්බ සිටී. ඒ වෙත පැමිණි අන් පුරුෂයෙක් ඔහු නිසා එල්බ ගනී. තවද පැමිණි තුන්වන පුරුෂයෙක් 'ඒ' දෙදෙනා සිටුනාසේ නොයෙදේය' යි සලකා ඉන් පිටත සිටී. එහි පැමිණි සිව්වැනි පුරුෂයෙක් ඒ පිටත සිටියහු ඇසුරින් සිටී

සංසන්දනය:- අපවිත්‍ර ප්‍රදේශයේ මණ්ඩපය සේ කිසුණු ඉඟුළු අහසද, අසුවියෙහි පිළිකුළින් මණ්ඩපයෙහි එල්බ සිටියහු සේ, රූප නිමිත්ත පිළිකුළින් ආකාශාලම්බනවූ ආකාසානඤ්චායතන ධ්‍යානයද, එල්බ සිටියහු නිසා සිටි පුරුෂයාසේ (ඒ ආකාසාලම්බන) විඤ්ඤාණඤ්චායතන ධ්‍යාන චිත්තයද ඒ දෙදෙනා නො නිසා පිටත සිටියහු මෙන් ආකාසානඤ්චායතන ධ්‍යානයාගේ අභාවය අරමුණු කොට උපදවන ලද ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානයද, ඒ පිටත සිටියහු නිසා සිටි පුරුෂයාසේ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානය අරමුණු කොට පැවති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන ධ්‍යාන චිත්තයද, දතයුතුයි. තවද මේ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන ධ්‍යානයට

ආසන්නවූ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානය සතුරු වුවද ඇසුරුකොට ගනී. වෙන ඇසුරු කළ යුත්තක් නැති හෙයින්, යම්සේ චණ්ඩ පරුෂ රජකු වුවද වෙන ඇසුරු කළ යුතු මනා රජකු නැතිකල තමා වෘත්තිය සඳහා ඇසුරු කරන මහා ජනයා මෙනි.

එසේම හිණි මුදුනට නැගි පුරුෂයෙක් අල්ලා ගත හැකි අනිකක් නැති කල එයම අල්ලා සිටින සේ මේ චතුර්ථාරූප ධ්‍යානයද තෘතීයාරූප ධ්‍යානය අරමුණු කොට පවත්නේය.

අරූපා නිර්දේශ නම් වූ දස වන පරිච්ඡෙයයි.

ත්‍රිපිටකය

විඤ්ඤි මාර්ගය - I

ආචාර්ය ඩී. පී. ද සොයිසා
සිංහලයට පරිවර්තනය කළ
සම්පූර්ණ ත්‍රිපිටකය තොත් පෙළ

1. දීඝ නිකාය 1
2. දීඝ නිකාය 2
3. දීඝ නිකාය 3
4. මජ්ඣිම නිකාය 1
5. මජ්ඣිම නිකාය 2
6. මජ්ඣිම නිකාය 3
7. මජ්ඣිම නිකාය 4
8. මජ්ඣිම නිකාය 5
9. සංයුත්ත නිකාය 1
10. සංයුත්ත නිකාය 2
11. සංයුත්ත නිකාය 3
12. සංයුත්ත නිකාය 4
13. සංයුත්ත නිකාය 5
14. සංයුත්ත නිකාය 6
15. සංයුත්ත නිකාය 7
16. අභිඤ්ඤා නිකාය 1
17. අභිඤ්ඤා නිකාය 2
18. අභිඤ්ඤා නිකාය 3
19. අභිඤ්ඤා නිකාය 4

20. චූළදක නිකාය 1
21. චූළදක නිකාය 2
22. චූළදක නිකාය 3
23. චූළදක නිකාය 4
24. චූළදක නිකාය 5
25. චූළදක නිකාය 6
26. චූළදක නිකාය 7
27. විනය පිටකය 1
28. විනය පිටකය 2
29. විනය පිටකය 3
30. විනය පිටකය 4
31. අභිධර්ම පිටකය 1
32. අභිධර්ම පිටකය 2
33. අභිධර්ම පිටකය 3
34. අභිධර්ම පිටකය 4
35. අභිධර්ම පිටකය 5
36. අභිධර්ම පිටකය 6
37. අභිධර්ම පිටකය 7
38. අභිධර්ම පිටකය 8
- අටුවා නොමැත
39. විඤ්ඤි මාර්ගය 1
40. විඤ්ඤි මාර්ගය 2
41. දීඝ නිකාය අටුවාව 1
42. දීඝ නිකාය අටුවාව 2
43. දීඝ නිකාය අටුවාව 3
44. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 1
45. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 2
46. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 3
47. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 4
48. සංයුත්ත නිකාය අටුවාව 1

425/-

ISBN 978-955-30-6020-

සී/ස ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම

රාජ්‍ය සම්මාන ලත් තොත් ප්‍රකාශකයෝ
661, 665, 675, පී. ද ඇස්. කුලරත්න මාවත, කොළඹ 10.
දුරකථන: (011) 2685369, 2686925 ෆැක්ස්: 2674187
www.godage.com godageem@slt.lk

